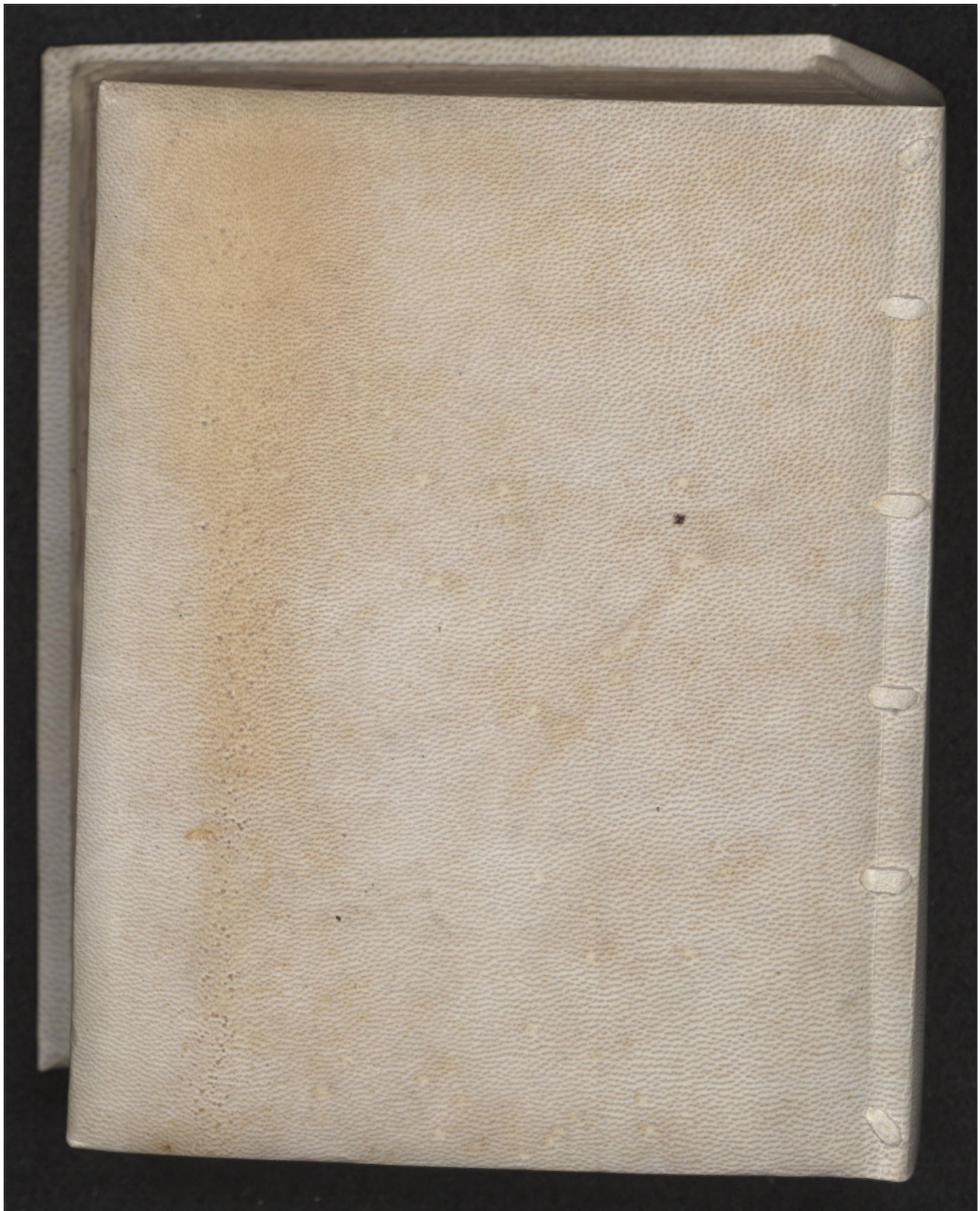

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
CFMAGL. 1.6.146/a

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
CFMAGL. 1.6.146/a

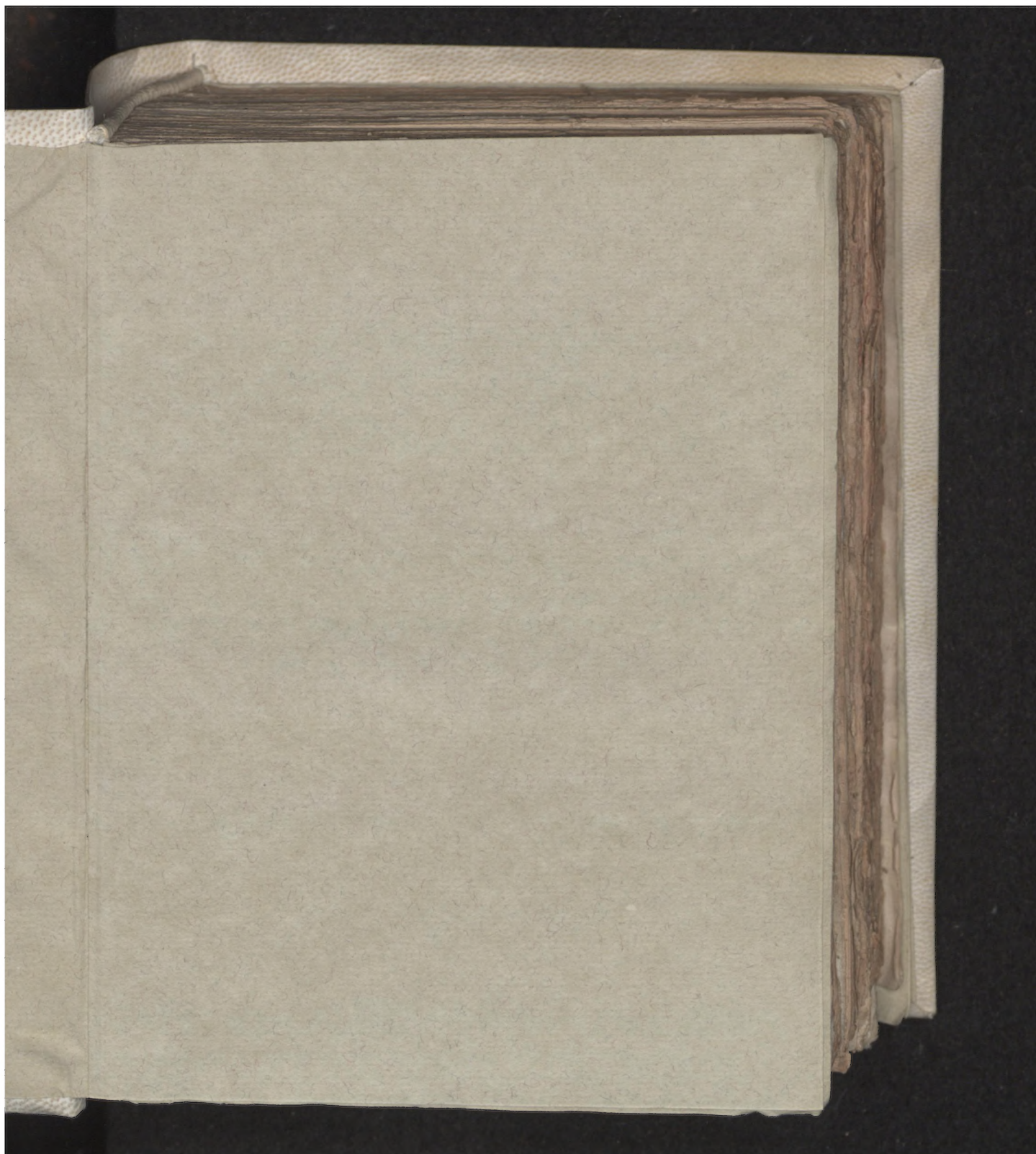

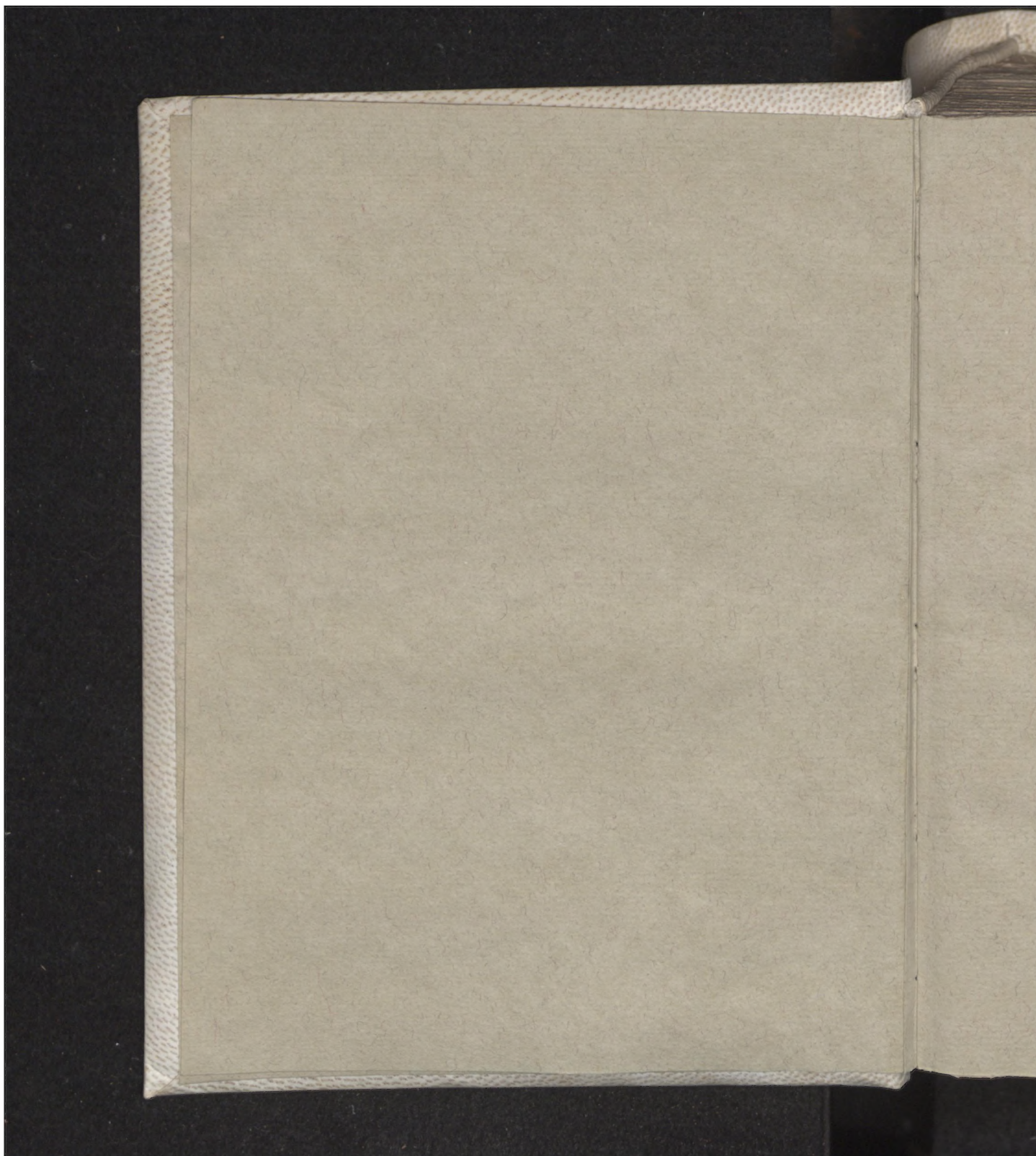
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
CFMAGL. 1.6.146/a

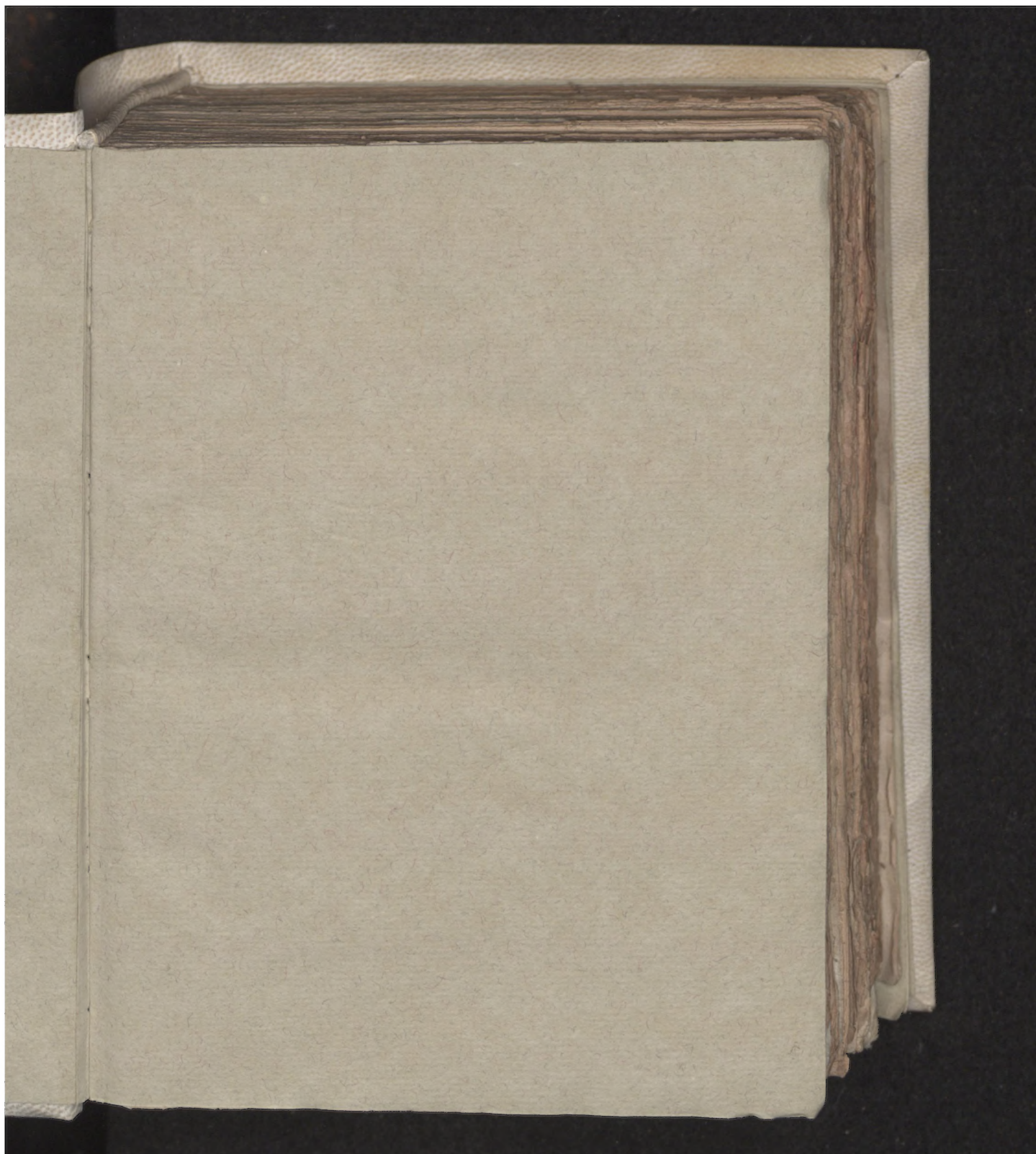

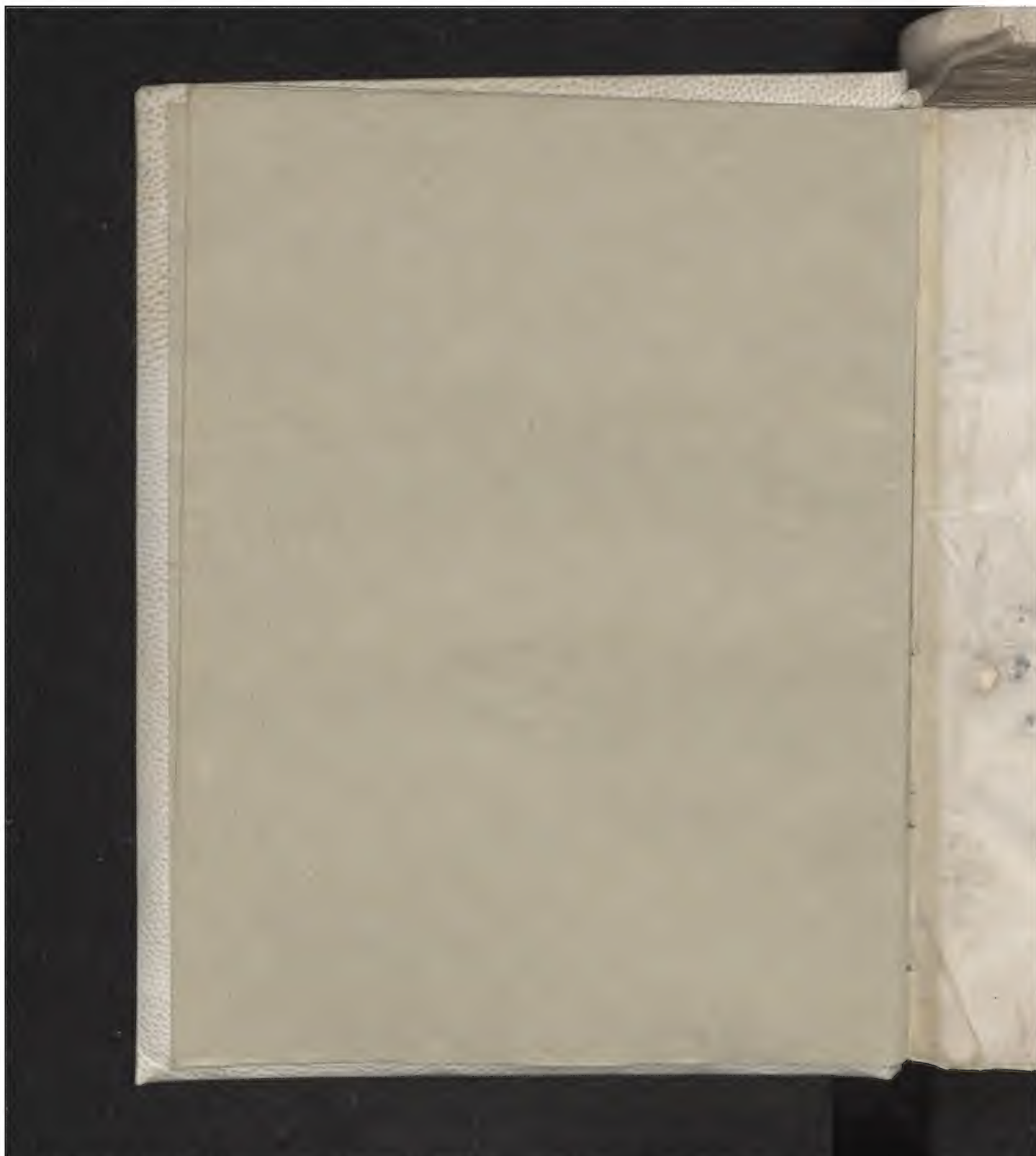
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
CFMAGL. 1.6.146/a

1. 6. 146

1.6.146

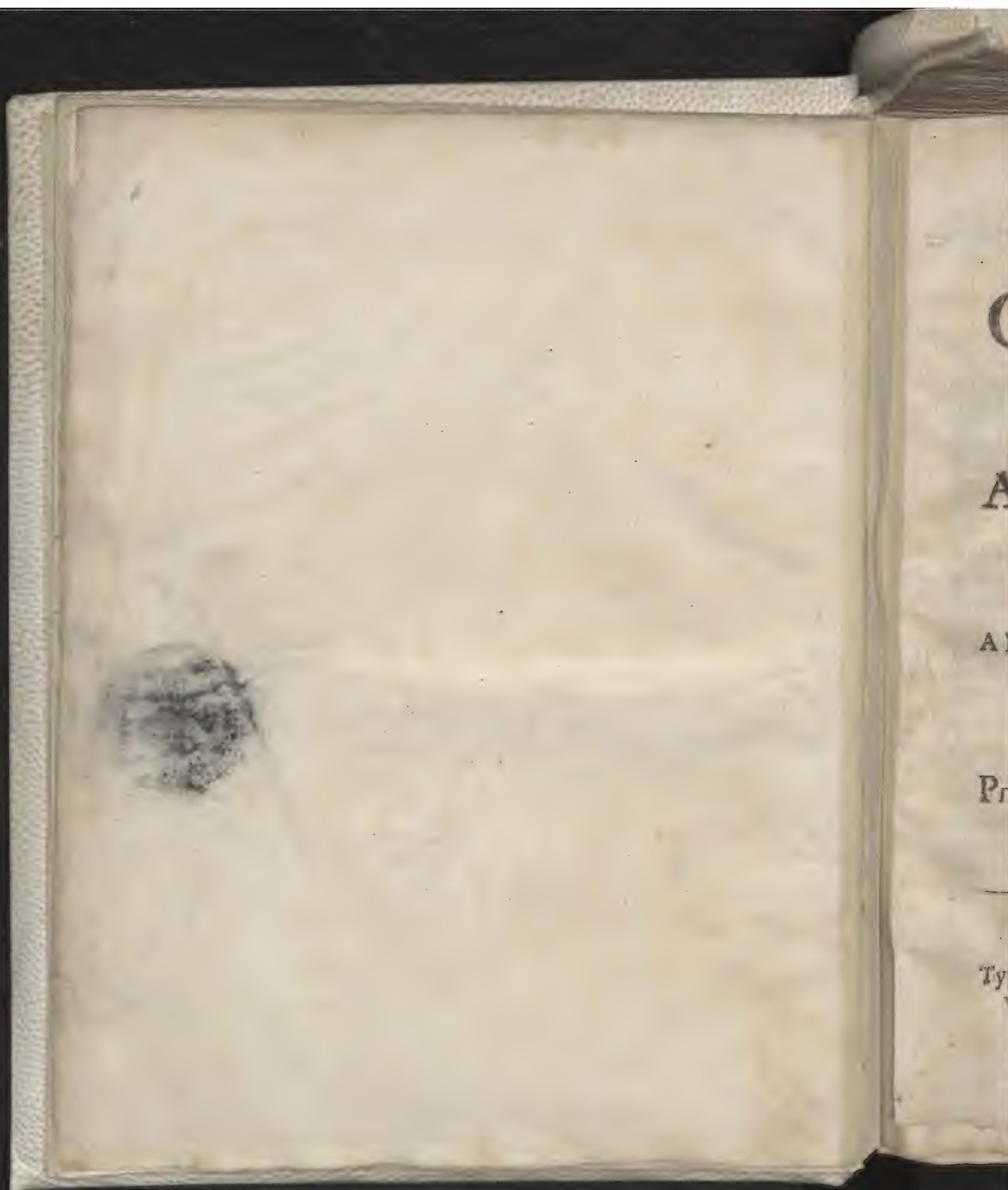

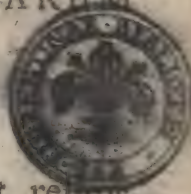
Thomæ Gatakeri

L O N D I N A T I S
C I N N U S.

S I V E
A D V E R S A R I A
M I S C E L L A N E A;

ANIMADVERSIONUM VARIARUM
Libris sex comprehensa.

QUORUM
Primores duo nunc primitus prodeunt, reliquis
deinceps (Deo favente) seorsim insecuturis.

L O N D I N I,
Typis *J. Fleisher*, impensis *L. Sadleri* Bibliopolæ, commorantis in
vico vulgò vocato *Little Britain*, apud quem prostant venales. 1651.

LIBRARIUS
CINNI
ADVERSARIA
MISCELLANEA

ADVERSARIA
MISCELLANEA
LIBRARIUS
CINNI
ADVERSARIA
MISCELLANEA

LIBRARIUS
CINNI
ADVERSARIA
MISCELLANEA

cand
hosti
spita
sacre
sensu
suāq
verfe
ferē
state
nec f
confi
unde
acule
ceffe
dicte
qo
or sum
perru
placit

Lectori pio, perito, candido,
Salutem in Christo.

Ses enim, cui scriptum hoc, meaque
 universa, cognoscenda, perpendenda,
 censenda, lubentissime permitto. Col-
 luviam reliquam, cuius foeta feraxque
 nimis aetas est ista, nullus moror. In
 hac autem classe non immerito collo-
 candos censeo, literaturae eruditionisque omnis o-
 hostesque professos, imperitiae patronos atque hypera-
 spistas, ratiocinationum legitimarum, scriptorumque
 sacrorum ^a lucifugas, dogmatum denique novellorum,
 sensuumque impiorum, utcunque titulis speciosis se
 suaeque obducant obvelentque, factores satorisque uni-
 versos. Horum siquidem, licet aequae numerosa ubique
 ferè nunc dierum sit turba, quam muscarum tempe-
 state aestivae esse solet, aut in macello, aut in velabro,
 nec sit ullum hominum genus, aut insolentius, aut
 confidentius, aut irritabilius, aut censorium magis,
 unde censuram ab eis pronam satis & praecipitem, nec
 aculeatam minus quam iniquam expectare ac subire ne-
 cesse prorsus videatur, judicia tamen & dictata, vel
 dicteria etiam nihili facio: quum pari loco habeam,
 quo ^b Cynicus ille imperitorum voces, quae ^c sursum an de-
 orsum sonarent, suam nihil referre is existimabat. Com-
 pertum satis jamdudum habeo, nec illorum instituta
 placitaeque mihi posse probari, nec mea illis non displi-
 cere.

^a Lucifugas isti
 Scripturarum.
 Tertull. de re-
 surr. carn. c. 47.

^b Demetrius, a-
 pud Senecam
 ad Lucil. ep. 91.

^c Cujus disci-
 vim facetam
 Lipsius non est
 assecutus; quum
 tamen ventris
 crepitum alludi
 ex antegressis
 discere proclive
 foret.

cere. Obloquantur itaque, vellicent, arrodant, suggil-
lent, quantum libuerit: me intra fidei conscientiaque
septa consistentem, munimentisque hisce atque integu-

ἡ δὲ οὐδ' ἂν ἄλλων θηρίων ὄρμην μά-
δῃ, Στρόβυλον ἀμὲρ ἀκάνθαν εἰλίσσας
δέμας, κείται διακείμενῃ καὶ διγυρίν αἰ-
μήχων. Ion Phenic. citantibus Plus.
collas terrest. & aquatil. Athen. diphosph.
l. 3. Schol. Aristoph. ad Egip. Zenob. in
Adag. c. — μεὰ Πυθίῃ με involvo Flacc.
carm. l. 3. od. 29. f. Eἰς αὐτὸν Coveil.
Marcus Imp. lib. 7. § 18. Idemque l. 8. § 48.
Ἀντιμάχῳ γινέσθαι τὸ ἡγεμονικόν,
ὅταν εἰς ταῦτα συρραφῇ, ἀρκυδῇ ταῦτα.
de Echinis Plinius l. 6. c. 17. *Convolutum*
in formam pile, nequid comprehendi possit præ-
ter aculeos. Et Ambros. benemer. l. 6. c. 4.
Spinis suis clauditur, atque in sua se arma col-
ligit, ne quicunque cum contingendum putave-
rit, ipse vulnereatur.

mentis, ^d echini instar, quod ille
olim, ^e involutum an ^f convolutum
undique dixerim, non magis attin-
gent, afficient saltem, quam testudi-
nis clypeum firmissimum elephan-
tisve corium durissimum vespa-
rum aculei, culicumve etiam ligu-
lae, penetrare, nedum ut perforare,
valuerint. Decorum propius du-
cet, ab eis traduci, a quibus proba-
ri aut dilavdari probro potius
ac dedecori fuerit.

At tu, qualem expeto & exopto, quisquis es, Lector,
habes tandem ante biennium in *Promulsæ* promissum
Cinnum meum. habuisses maturius, nā in *Vates* sacros
primores duos *Annotationes* lingvā populari conscri-
ptæ, quas confectas urgebant οἱ ἐργασίῳλαι, remo-
ram necessariam interjecissent: cum operi, an oneri,
gemino simul intendere, nec corpusculi fatiscantis,
nec animulæ unā cum contubernali flaccescentis, im-
becillitas pateretur. Quāquam nec à morā istā, damni
quicquam, lucelli magis nonnihil saltem, accrevisse de-
prehendes; ubi partim ex cogitationibus pristinis de-
nuò repetitis iteratōque recoctis, partim ex novarum,
quarum concipiendi, aliorum quædam nuperius (vocalæ
insolentiori venia sit) in lucem prodeuntia ansam
dedere, quantum in *Cinni partem primam* hanc injicere
visum est, supplemento, accessionem havi spernen-
dam factam intellexeris. Nec vitio veritas, aut fidei
sublestæ

sublest
non in
obten
manu
natura
de de
indici
mulsa
tum i
Qin v
ogge
riorib
qum
jam p
boran
prolo
gitaba
uberti
parite
pavlis
ubi ex
ad rel
confu
pastor
coetib
terpre
buit, j
sertim
inde c
et avn
vitam

sibilestæ incuses, quod *Cinni* partem duntaxat aliquam,
non integrum exhibemus. Nolo propolarum morem

obtendere, q̄i s̄ vel *siphunculo*, vel
manu cavā vini pavillum præsti-
naturis gustandum porrigunt, un-
de de cupā totā doliōve integro,
indiciū ac iudiciū fiat. in *Pro-*
mulde enim forsitan prius præsti-
tum id dixeris: ideo supervacaneum nunc existere.

Q̄in verendum magis videri poterat, ne largiter nimis
oggerendo, palatis tenerioribus, stomachisq̄e delica-
tioribus molestiam crearem, navseāq̄e moverem:
qum^h non molestum minū habetur, pleno ac satiato
jam potandum ampliū porrigere, q̄am ā potu siti la-
borantem arcere. Cæterū, ut quod res est liberē
proloqar, intermissionem & respirationem aliquam fla-
gitabant vireculæ, horum recensioe & recognitione
ubertim jam delassatæ. Accessit & aliud, molestiæ
pariter ac momenti minoris licet, negotiolū, quod
pavlisper avocare ac distingere necesse habeat: Hoc
ubi expediverim, quod propediem futurum spes est,
ad reliq̄a, q̄a penes me affecta habeo, perficienda ac
consummanda accingam me denuō. qumq̄e muneri
pastorali exegendo, verbōq̄e divino pro concione in
coetibus publicis edisserendo, quod per annos jam præ-
terpropter q̄inquaginta perpetim ferē exercitum ha-
buit, per ætatem simul atq̄e infirmitatem, venā præ-
fertim in pulmonibus havd semel referatā, sanguinēq̄e
inde copiosius erumpente, necessitate q̄adam ἀνγκήτῃ
& ἀνγκῇ abstinere mēq̄e adēdō abdicare coactus, ad
vitam privatam concesserim; nec desidiā tamen &
focordiā,

g Inde apud Lucillum, referente Cicerone
de finib. lib. 2. restituente ad Varron. Scali-
gero, Hir. siphon cui nil dempsit. Et apud
Evripidem Cyclop. querenti Ulyssi, an vini,
quod venum exponebat, gustum daret, re-
spondet Silenus, Διχαίον' ἢ γὰρ γέυμα
ἢ αἶνον καλεῖ. Aqum est id: emtionem
enim gustus ciet.

h Ὅμως γ' ἀ-
νὰ πόντον ἐμπαλ-
όν πίνειν σέ-
λει, ἢ καὶ λίαν
διψῶντα μὴ
ἔχειν πίνειν.

ἰ Λάμπει γὰρ
 ἐν χρεῖαισι
 ὡσαύτως εὐσε-
 πῆς χαλκός, χρόνῳ δ' ἀργύρεον ἡμῶς,
 σέγ' ὅ. Sophocl. καὶ σέγ' ὅ μόνον, ἀλ-
 λά καὶ ἡθ' ἀνδρὸς εὐρατὴ πᾶσι τῇ ἀ-
 πράξια δ' ἰσχυροῖας ἐφελεῖται. Plur.
 de latendo. Καὶ τ' σιδῆρον ἢ χρυσὸς καὶ δα-
 ρώτερον φυλάσσει ἢ δὲ ἀχρησία τὰ τέτω
 ἡμῶν. Clem. Strom. l. i. Splendescit fer-
 rum usu, sicut virginitas. Apul. florid. 3. Ara-
 nitent usu: — Canescunt turpi reclusa relieta
 situ. Nalo amor. l. i. k Δευκὴ μεθ' ἡμῶν
 ἀπόμειδον ἐν τεύχεσιν ποιεῖ. Miles canus
 apud Comicum. l. Qales illi, qos Plut. li-
 bel. de sen. polit. ait, Ὅταν παραμείνω-
 σιν, οἱκοι καὶ θημῶς. Certe δαί, καὶ ἀπο-
 μείδω καὶ δαίπερ ἰσχυροῖας, ὡς ἀργίας
 τ' πρακτικὴν ἀρετὴν σβεννομένην ἀελο-
 ρῶν τας. Cernis ut ignavium corrumpant omnia
 corpora: Ut vitium capiam, nō moveantur,
 ἡγε. Nalo Pont. l. 6.

focordia, ut *in situ ferrum*,^k canitiem, aut invaletudi-
 nem, (et si possim utrumque) cavatus,^l corruppen-
 dum me dare sustineam, quousque
 Deo Opt. Max. vitam protelare,
 & vires quatenus otiumque suppedi-
 rare, visum fuerit, eis me totum stu-
 diis, quantum valetudinis ratio, re-
 lique familiaris cura permiserit, ad-
 dicere atque impendere fert animus,
 quæ pietatis causæ, rei que literariæ,
 infœlici hoc seculo, labascenti ac
 laboranti utrique, vel sustinendæ vel
 promovendæ, ratione ullâ, exiguâ
 tenuique licet illâ, conducere posse
 videbuntur. Quod in negotio, ut ser-
 vuli, è suorum classe infimâ, infir-
 missimi, conatus exiles, Numini supremo sint accepti,
 (cujus solius Honori gloriæque, tam in *Oraculis* sacris
 explicandis restituendisque, quàm & in *Attributis* sacro-
 sanctis astruendis asserendisque, præcipuè destinantur)
 Deique populo (quorum bono jugiter, quantum datur,
 inservire, muneris esse sui ducit) grati fructuosique ex-
 istant, votum est in eis unicum, idemque nunquam non
 futurum est,

Tui in Christo Jesu conservi
 emeriti jam ac decrepiti ferè

THO. GATAKERI.

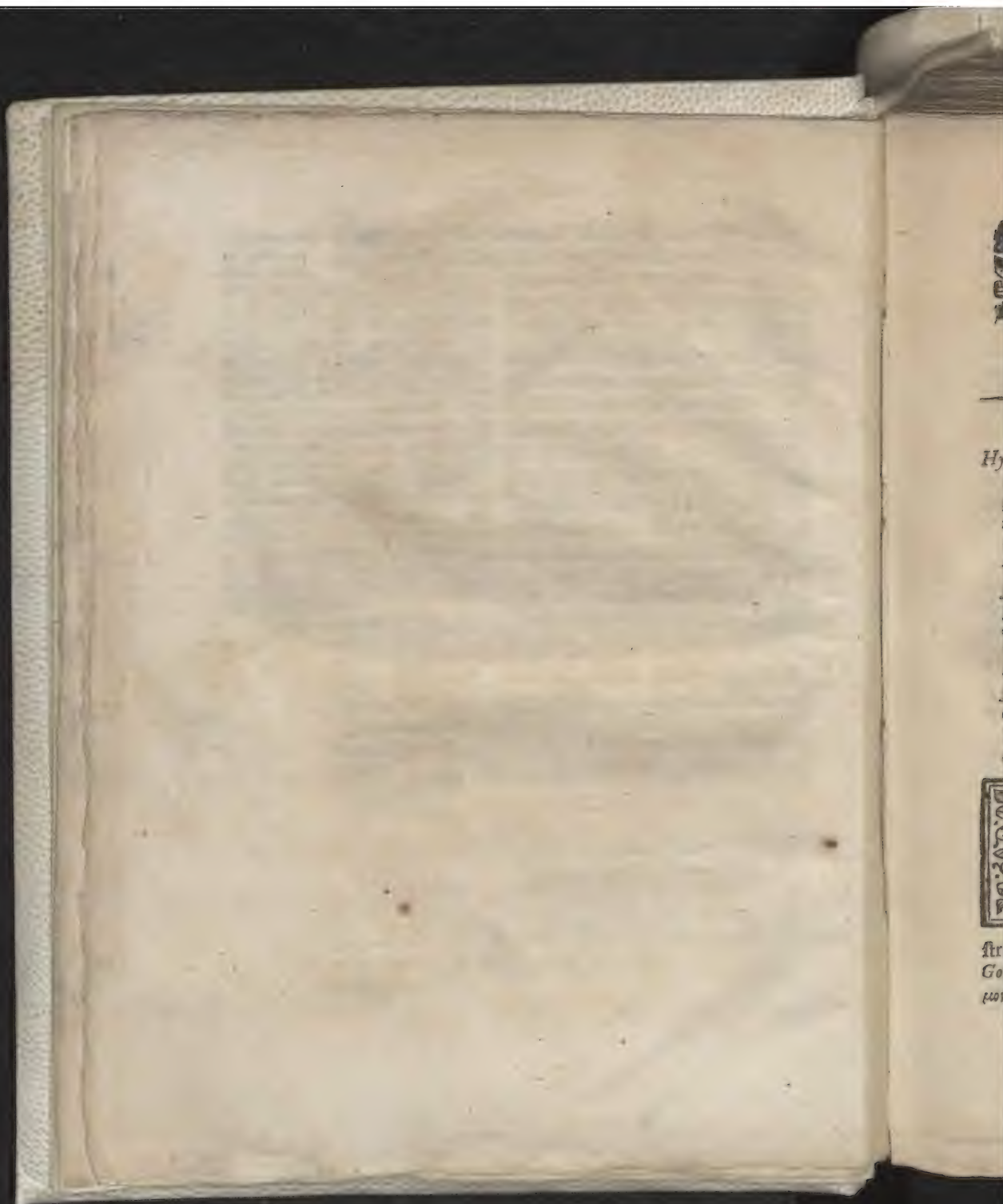
Liber

ndi-
ven-
asce
are,
edi-
stu-
re-
ad-
nus,
ria,
i ac
e vel
iguâ
osse
ser-
infr-
epti,
acris
cro-
ntur)
atur,
e ex-
non

rvi
è

I.

Liber

(1)

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Hymni primi Argumentum; Boni beati, Mali miseri. *Ana-lysis.* Versiculus primus expenditur. Recessus à malo, gradus primus ad Deum. Junii & aliorum explicatio rejecta. Gradatio in verbis nulla. Gradationis lex, ut insurgat oratio. *Jeremias c. 15. 5.* explicatus. Mens verborum genuina. ea collatione loci paralleli Hymn. 26. 4. 5. firmata. Malorum societas quam periculosa. *Epictetus* suppletur. *Gellius* corrigitur. Senarius *Euripidis*, an *Sophoclis*, an utriusque, incertum. à *Themistio* frustra notatus. *Τύραννοι* olim reges. et *νεγυῖς* regnum. *Svidas* emendatus. Tyrannus *Echetrus*, *Homero* *Δαναΐς*. Senarius ab *Apostolo* adductus *1 Cor. 15. 33.* auctoris incerti. *Ὀμιλία* vox ambigua. Pestis contagio. *Musculus* suppletur. *Ἰψὺς* confessus, improborum confessus in ganeis, in portâ. *Clementis* commenta explosa.

Nitium operis mihi pagina sacra. E sacris verò codicibus Liber hymnorum. hos inter qui ordine primus occurrit, paginam operis istius primam implebit.

Hymni totius argumentum est, axioma illud à Stoicis olim tantopere decantatum, *πᾶσι δὲ ἴσως, ἢ μὲν πᾶσι*

strictum *Socrates* apud *Platonem* in *Alcibiade* 2. (cum in *Gorgia* fusiis multis disseruerit) *Οἱ ἀγαθοὶ ἢ ἀνθρώπων ἢ θαι- μιονες, οἱ κακοὶ, ἄλλοι.*

Bonus, beatus, omnis; & malus, miser.

B

Sed

* Apud *Arrianum* *dissert. Epictet. l. 4. c. 1.*

Sed & apud Svidam Avtor innominatus, ubi ἐν δαίμονα ἀνδραγον interpretatur. Πᾶσι ἀνδραγον τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἐν δαίμονα ἀνδραγον, τοῖς δὲ κακοῖς κακόν. διμὰ δὲ ὅτι καὶ ἐν δαίμονα ἀνδραγον, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἀπολαύσιν δὲ δαίμονα χεῖρον, τοῖς δὲ ἀδικοῖς κακο-
δαίμονα τῶν. Omnino necesse est, bonis apud inferos melius futurum, malis deterius, opinor autem, & dum istic agunt, gratiam foelicem justos assecuturos, ultionem miseram injustos. Cicero itidem (qui & Tuscul. quast. l. 5. ex Stoicorum fundamenti dogma istud variis confirmat argumentis) adversus Pisonem (à * Salviano idem laudatus) ex Epicureorum quoque sententiā: *Tantam, inquit, virtutis vim esse voluerunt, ut non possit esse unquam vir bonus non beatus.*

" De provident.
lib. 1.

Viri itaque, Deo chari θεοφίλοι τε καὶ θεοφιλες, (uti apud Laertium l. 6. Diogenes) celebratur istic, primo bonitas, tum beatitas. Bonitas, partim cavtissimā mali fugā, partim boni studio jugi, describitur.

Et Primo quidem loco mali fuga proponitur: rectissimè. Siquidem, ut scitè Basilius; "ὡς περ ἐστὶ καὶ κλίμακα, πρὸς τὴν ἀνδραγον, ἢ τὴν γῆν ἀναχάροντος ἔσται ἐπὶ τὴν καὶ οὐρανὸν πολιτείαν, ἀρχὴ πρὸς τὴν οὐρανὸν, ὁ χειρὸς τὴν κακόν. Quidammodum in scala, gradus ascensionis primus est, qd terra relinquitur: ita in eo, qd secundum Deum est, vitæ instituto, gradus is est primus, qd a malo receditur. Idemque, apud Antonium Melisse l. 1. c. 7. Ἀρχὴ πρὸς τὴν ἀνδραγον τὴν καλὴν ἢ ἀναχάροντος τὴν κακόν. Initium ad bonorum recuperationem est recessus a malis.

Recessus iste ab Hymnodo nostro hisce verbis describitur: *Beatus vir ille, qd non incessit in consilio improborum; nec in viā peccatorum constitit; nec in derisorum consensu desedit.*

In eis climacem triplicem, qui & per gradus totidem in singulis sui membris assurgat, deprehendisse se avtulant interpretes plerique, unus pro reliquis loquitur. V.C. Fr. Junius. Hoc versu, inquit, tres sunt κλίμακες, ad personas, formas & actiones personarum pertinentes. in personis censentur improbi, animo; peccatores, vitā; derisores, in utroque, omnibus modis obfirmati: forma sunt, consilium, animi; vitā, vitæ sive instituti; & consessus, denotans habitudinem: actiones verò, ambulare ad certum aliquem finem, qd est consilii; insistere vitā, consilio capto; & sedere ac conqiescere in consilio & actionibus malis.

lis,
cna
nom
usur
ment
fem
solid
& en
mani
artus
ritus
Dy
ab ar
recte
cuj
balvo
orib
Itaq
Aquil
xov m
dus
cont
verte
Fast.
N
Siquid
los in
ant:
cupic

Tale
Alex

lis, obstinatè, quæ vir aut suâ ipsius malitiâ rapitur, aut ali-
enâ traducitur. Hæc ille, cum aliis hæd paucis, hæd nullius
nominis. Cæterum mihi liceat hîc, pace tanti viri, illud
usurpare, (quod de Pythagoricis & Anaximandrianis com-
mentis quibusdam Aristoteles) *νομῶς τὸ ἔργον καὶ ἀειδήτως παρὰ* ^{De cælo 1, 2}
τὸ ἐπὶ πῶλον, ἐκ ἀλυσῶς δὲ. Subtilia magis & elegantia, quàm ^{c. 9. & c. 13.}
solida & sana sunt ista. Etenim, ut nihil dicam, infringi planè
& enervari eloquii divini vim masculam, dum sic ingenii hu-
mani fidiculis distenditur, & minutatim incidendo prope de-
artuatur: climacem istiusmodi istic somniare, est verbis Spi-
ritus Sancti, provt Doctores Hebræi loqi amant, *אֲבִיבִי*
אֲבִיבִי sensum insipidum, notionem utiq; ineptissimam &
ab artificio omni alienissimam affingere. Est enim *κλίμαξ* (ut
rectè observat Demetrius Phalereus, sive quis alius is est,
cujus *ἀπὸ ἐμπνεύσεως* libellus in manibus habetur) *λίγος* & *ἐπινα-
βαίνοντος* ἐπὶ *μακρόν*, orationis affectus, qd à minoribus et levi-
oribus ad majora ac graviora per gradus quosdam conscenditur.
Itaq; qd Gradationem Fabius, idem Ascensionem indigetat
Aquila Romanus. & τὸ *κλίμακων* Dionysio Longino, ἀναστ-
κὸν πᾶν, καὶ παλὶς ὅλως συνεκτὸν pronunciatur. Proinde gra-
dus posterior quivis in climace legitimo, plus aliquid prægresso
contineat oportet. qd in exemplis, qæ adduci solent, ad-
vertere promptum est. Tale est enim Næsonianum illud,
Faust. l. 3.

Mars videt hanc; visamq; cupit; potiturq; cupitâ.
Siquidem plus est concupivisse quàm vidiſſe; quæ multa in oeu-
los incurrant hominibus, qæ nullam eis cupidinem sui injici-
ant: plus item potiri, quàm concupiscere; quod monet illa præ
cupidine irritâ langventis querela,

Amare liceat, si potiri non licet.

Tale finitimum Philemonis Comici illud apud Clementem
Alexandr. *Strom. l. 6.*

Ὁρῶναι πῶλος ἀφ' ὅπου. εἴτ' ἐκινῶμαι.

Ἐπὶ τῇ δ' ἐδεάσθη. εἴτ' εἰς ἐλπίδα

Ἐρέπῃ. ὅπου γινέσθαι τὸ πῶλον ἔργον.

Videre primum qige: mox stupor subit:

Tum contemplatio: spes succedit postea.

Horum ex miscelâ deniq; amor enascitur.

tra
ind
me
exp
in
adi
fit
Por
fe
qan
qan
v.5
gis
pli
plu
qan
to,
tar
nig
tion
nu
eti
gn

av
co
me
to
no
no
ge
ob
se
la
og
in
su
ti

tra
ind
me
exp
in
adi
fit
Por
fe
qan
qan
v.5
gis
pli
plu
qan
to,
tar
nig
tion
nu
eti
gn

av
co
me
to
no
no
ge
ob
se
la
og
in
su
ti

trasse, qm̄ in perpetrato jam, obstinatè non perstitisse. Perinde igitur futurum est, analysin istam si sequimur, ac si commercii Papistici contagem, qm̄ sit periculosa & perniciosa, exprimere satagens quis diceret, *Beatus is est mortalis, q̄i nec in terrâ Italâ pedem posuit, nec urbem Romanam unquam adiit, nec in avlâ Pontificiâ hesit diutius.* Etiam si enim plus sit, Romam proficisci, qm̄ Italiam appellere; plus in avlâ Pontificiâ moram traxisse, qm̄ Romam tantummodo profectum esse; amplius est tamen nec oram Italiam attigisse, qm̄ urbem Romanam non invisisse; & nec urbem invisisse, qm̄ in avlâ non hæsisse. Sic in climace illo Jeremiæ c. 15. v. 5. *Quis benignitate sive clementiâ uretur adversus te? aut quis condolebit tibi? aut quis secedet salutarum te?* Etiam si amplius sit condolere alicui, qm̄ salutatum tantum digredi; plus clementiam & benignitatem adversus aliquem exhibere, qm̄ malè habenti condolere duntaxat: in malis tamen posito, gravius est multo, neminem habere, q̄i miseriæ suæ affectu tangatur, qm̄ neminem esse, q̄i mali levamen actu aliquo benigno prastare conetur: quod timore inhibiti, qm̄ amore fortiores plerumque Plinius pronunciat l. 1. ep. 5. negligunt saepenumero, etiam q̄i affectu intimo prosequuntur; sed adhuc etiam gravius neminem repertum iri, q̄i vel verbulo dignetur.

Quodque vel ignoti faciunt, valedicere saltem, aut de salute percontari velit; q̄a omnia de populo Israelitico in angustiis constituto sub interrogandi formulâ vehementius negantur. Alia est gradationis illius, qm̄ & Avtor ad Herennium exhibet, ratio: *Non sensi hoc, & non suasi: neque suasi, & non ipse statim facere cepi: neque facere cepi, & non perfeci: neque perfeci, & non probavi:* istic enim contra geminata negatio affirmationis, & quidem vehementioris vim obtinet. idem siquidem valet, ac si dixisset; *Non sensi tantum, sed & suasi, &c.* Apud nostrum verò, si gradationis notas illas adicere libuerit, q̄a etsi non adhibeantur, lateant tamen oportet in sensu ipso involuta, ut dicatur, *Beatus q̄i non tantum cum improbis consilia non iniecit, sed nec peccatorum consulta executioni dedit: nec peccatorum tantum consulta nequaquam sit executus, sed nec postquam horum consulta executus fuerit,*

fuert, secus agentibus ludibrio habitis, in eisdem pervacaciter persistere animum induxerit; quis non primo statim aspectu perspiciat, quam incongrua & inepta planè futura sit oratio? Farcillanda igitur merito interpretatio ista, quæ artificium insigne cum præ se ferat, artis sanæ veræque omnis expertem sensum procudit.

Quamnam ergo, dicat quis, hymnographi mens genuina? Hæc certè; *Eum verè beatum esse hominem, qui ab omni prorsus cum improbis impiisque, quæ sunt tales, commercio atque consortio alienum se præstiterit.*

Quam sit exitiosa ac perniciofa malorum societas, à quæ tam ferio seduloque Roboamum suum dehortatur Rex sapientissimus, Paræm. c. 1. v. 10—15. & c. 2. v. 12—20. & c. 4. v. 14. 15. nemo nescit mortalis. Certè quod Gregorius Stasimorum Episcopus, in *Cæsarii fratris Epitaphio*, ἡ μὲν οὖν φέρει εἰς ἀπερὶ τῶν καλῶν τῶν συνόλων, h. e. ad virtutem virtutumque non parum valere consuetudines & consociationes, præter usum communem, qui id validè confirmat, auctorum omne genus dicta celebriora creberrimè inculcant. Itaque quod Cicero de Oratore l. 2. Cum in sole ambulo, etiamsi aliam ob causam ambulem, fit natura tamen ut colorer: hoc ad commercia istiusmodi trahit Seneca, ad Lucil. epist. 108. *Si in solem, inquit, venit, licet non in hoc venerit, colorabitur.* Subjicitque in eandem mentem idem ibidem: *Si in unguentaria tabernacula resederunt, & paulò diutius commorati sunt, odorem secum loci trahunt. & qui apud philosophum fuerunt, traxerint aliquid necesse est, quod prodesset etiam negligentibus.* Epictetus apud Arrianum dissert. l. 3. c. 16. Ἀνδρῶν τὸ συνηθίστατον πᾶσι ἐπιπλεόν, ἢ εἰς ἀγαθόν, ἢ εἰς συμποσίαν, ἢ ἀπὸ τῶν εἰς συμβίωσιν, ἢ ἀπὸ τῶν ἐκείνων ἐξομοιωθῆναι, ἢ ἐκείνους μετὰ δέξιναι ὅτι τὰ αὐτῶν. καὶ δὲ ἀνθρώπων ἀποσβεσμένων ἀνδρῶν [πρὸς τὸν] παρὰ τὸ καὶ ἑαυτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἐκείνων. *Proinde necesse est eum, qui frequentius cum aliquo colloquitur, compotat, aut denique familiariter vivit, vel ipsum illi fieri similem, vel illum ad suam rationem traducere. nam si quis carbonem extinctum ardenti adjunxerit, aut hic illum, aut ille hunc incendet. Vidit vir doctissimus in verbis novissimis deesse aliquid, sed quod deficientius supplendo, minus commodè reddidit. Etenim carbo extin-*

(7)

extinctus ipse accensum jam q̄i incenderit? Legendum itaq̄;
ἢ αὐτὸς [ἐκείνον ἀποσβέσας, ἢ] ἐκείνου τὸν ἐκκαύσας. vertendum
q̄e, aut hic illum extinguet, aut hunc ille accendet. Parcmiafles
sacer, cap. 13. v. 20. *Q̄i cum sapientibus ambulaverit, sapien-
tior fiet: q̄i verò stolidis se adjunxerit, deterior evadet.* Q̄o
spectat senarius celeberrimus ille,

Σοφοὶ νέεσθαι τὸ σοφὸν συνείσθαι.

Q̄od Plato, q̄i in *Theage*, (nam vitiosè apud * Gellium in * Noct. Attic.
Theateto legitur, per exscriptoris σφάλμα γεγραμμένον, an auctoris l. 13. c. 17.
ipsius μνημονικόν, incertum) & de *Repub.* l. 8. adducit, Evripidi
(provt & hunc secutus Jo. Stobæus *collectan. tom. 2. tit. 48.*)
tribuit. Q̄o nomine ab Aristide Rhetore, (q̄i Sophoclis ex
Ajace *Locro* esse affirmat) in *Apolog. pro Qatvor-viris com-
muni*, reprehenditur: à Gellio q̄adanteius excusatur: fieri
enim potuisse, ut idem versiculus, q̄e admodum & alii non-
nulli (q̄od argumentum fusè prosequitur Clemens Alex.
Stromat. l. 9.) apud plures poetas reperiatur. q̄od & disertis
Zenobius in *Adag. Collectan. cent. 5. adag. 98.* ἡ δὲ δὲν δαυμαστὶν
συμπλήσσει τὸ ἀλλήλοις οἱ πινύλαι. Caterum Themistius idcirco,
Orat. 16. q̄e & φιλάδελφον inscribitur, q̄asi ambigendo refert:
nec tam Platōnem, de auctore, q̄am auctorem ipsum, q̄isq̄is
is fuerit, de dicto, q̄asi commodè minus locutum, taxat. ἡ
εὐπείδης μ', inquit, ἢ [ἢ f.] ὅστις δὴ πόλις ὅστις, ὁ ποιήσας;

Σοφοὶ νέεσθαι τὸ σοφὸν συνείσθαι,

ἐκ τῶν, οἷμαι, πινύης διαβολῆς. ἢ τὸ ἀν πόλει εὐνεν ὑπὸ λαβῆς νεανίδος
φιλοσοφίας, ἢ δὲ τὰ ἀλλοτριώτατα ὁμοῦν ἀρετῶν ὑπὸ ἑξῆς ἢ μοχθῆ-
είαν. ἀλλ' ὡς οἱ μετασχολῶντες ἀποκλείουσι τὴν δευτερεύοντα ἢ τὴν
σοφίαν νεανίης ἢ πρεσβύτης. h. e. Evripides, sive q̄isq̄is is fuerit,
poeta, q̄i illud protulit;

Sapiunt tyranni Sapientum consortio,

hanc sagaci satis mente mihi videtur extitisse. alioq̄i nunquam
fuisse opinatus, posse esse philosophiam tyrannidi gratam; aut
consecrari potuisse, q̄e sunt à se invicem alienissima, improbita-
tem & virtutem. Sicut enim melancholicè affecti medentes ab-
igunt; ita sapientiam tyrannis nevtiq̄am admittit. Seneca
sanè, loco superius allato, cum philosophorum convictum eti-
am negligentibus prodesse dixisset, subjunxit statim, Attende
quid dicam: negligentibus; non, repugnantibus. Verum, ut
nihil

nihil dicamus, contingere quandoque, quod huiusmodi confortio, cum aliis rationibus admiserint, tyranni etiam savissimi & atrocissimi, de feritate ac ferocitate sua aliquid remittant: *τὸ τυραννικὸν* appellatio, licet in partem seqiorem jam sumatur, temporibus illis honesta satis atque honorata habebatur, cum regibus ac principibus quibusvis tribueretur. Eustathius ad *Iliad.* a. *Ὁ τυραννὶς*, τὸ βασιλικὸν πολὺ ὄνομα, βλασφημῶν νῦν. Et ad *Odyss.* σ. *Ἡ τυραννὶς* λέξις ἐπ' ἀγαθῷ ἐλέγεται. ποῖς γὰρ ἐνόμοις βασιλεύει *ὡς καὶ αὐτῇ*. id quod confirmat ex Titulo Tragediæ Sophocleæ; quam *Oedipum Tyrannum* malè reddunt, cum *Regem* debeant. Itaque Jupiter Aristophani in *Nubib.* est *θεῶν τυραννὶς*, qui Homero eorundem βασιλεὺς; quod & Dionis Frusæo observatum *Orat.* 12. Homeri siquidem seculo vox *τύραννις* nondum extitisse dicitur. quod ex Hippia Sophistæ auctoritate monet & post Eustathium Svidas, obiter hic restituendus. Apud hunc enim, in voce *τύραννις*, sententiâ depravatissimâ, sic legitur. οἱ περὶ τῶν Τρωϊκῶν ποιηταί, τὸς βασιλεὺς, τυράννους προσεφασάντων, ὁ δὲ πολὺ τῶν ὀνόματι εἰς τὸς Ἕλληνας διασθένει. καὶ τὸς Ἀρχιδόχου χεῖνες, καὶ αὐτῶν Ἰππίας ὁ σοφιστὴς φησὶ. At quoniam illi poetae, qui ante res Troianas scripserant, aut quomodo illi Reges Tyrannos appellabant, cum ferius longè id appellationis apud Græcos receptum fuerit? Verùm, ex Sophoclis Scholiastæ in fabulâ parricidii prius indicatæ argumento, legendum; οἱ [αὐτῶν] ποιηταί τὸς περὶ τῶν Τρωϊκῶν βασιλεὺς τυράννους προσεφασάντων, vel προσεφασάντων. Poetae, qui Homerum secuti sunt; reges illos, qui res Troianas antecesserant, τυράννους appellant. quoniam restrictè nimis uterque, cum non illos solos, sed alios quoque sui avi quovis hoc vocabulo designarent. Etymologus: *τύραννον* οἱ ἀρχαῖοι καὶ ἐπὶ βασιλεὺς ἔσασαν. ἔσθ' ὅτε καὶ τῶν τυράννων, βασιλεὺς ἔλεγον. quod posterius Homerum respicit, qui Echeturum ἐσθ' ὅν δὴ λέγοντα πάντων, sive tyrannum immanissimum, βασιλῆα. i.e. regem nuncupavit. *Odyss.* σ. v. 84. Frustra itaque poetae litem intendit Themistius, quod τυράννους τῶν σοφῶν συνεστῶτα sapientes evadere dixit, quasi tyrannos immanes regumque nomen, quod vi involarunt, violantes, non autem reges legitimos voluerit frustra & eundem taxat, tanquam Tyrannidem Deam dixerit; quoniam non tyrannidem is, sive dominationem iniquam, sed regnum in animo habuerit, ubi sic fatus est, in *Phœnissis*.

Tlw

Τὸν θεὸν πάντων μεγίστην ὡς ἔχειν τυραννίδα.

Summam ut omnium Dearum Regnum possit assequi.

quod pertinet & quod in eadem fabulâ dictum est,

Εἴ ποῦ δ' ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδ' ὅτι πέει

Κάλλιστον ἀδικεῖν.

quod Cicero, cum Caesarem in ore identidem habuisse refert, tum ipse sic reddidit, *Offic. l. 2.*

Nam si violandum est jus, regnandi gratiâ

Violandum est.

& quod ex ejusdem Archelao Stobaeus exhibet, *tom. 2. tit. 47.*

Τυραννὶς ἢ θεὸν εἰς νομίζει.

Merito censetur regnum vita caelitum.

Rectè proin Sophocleum, an Evripideum, an utriusque etiam, illud reddidit in *Tragicorum Excerptis* Vir Cl. Hugo Grotius,

Dat sapere regi turba sapientum comes.

Sed & Erasmus *Chiliad. 3. cent. 5. adag. 97.*

Commercio sapientium princeps sapit.

quod & idem de saeculi sui principibus παρρησιας, sic extulit,

Μαζὶ τίρῳνοι ἤ καλῶν συνιστά.

Commercio adulantum stultescunt principes.

Caterum Salomonis illis gemina prorsus dant Senarii illi Menandro vulgò adscripti;

Σοφοῖς ὁμιλῶν, καὶ αὐτὸς ἐμβήσῃ σοφός.

Κακοῖς δ' ὁμιλῶν, καὶ αὐτὸς ἐμβήσῃ κακός.

Faciens sapientum sapere te consortia:

Faciens malorum & te malum commercia.

Theognidis itaque illud laudant cum primis Socrates apud Xenophontem *commentar. l. 1.* Plato *Menone*; Aristoteles *Ethic. l. 9. c. 12.* Clemens *Strom. l. 5.*

Ἐθλῶν γὰρ καὶ ἀπ' ἐθλῶ διδάσκει, καὶ ἡ κακοῖσι

Συμμιχθῆς, ἀπολεῖς καὶ ἡ ἐόντα νόον.

Nam discas sectando bonos bona: sin tibi pravi

Sint socii, perdes & bona, siq̃a inerant.

Spectat horsum & illud de Menandri *comœdia*; si Hieronymo *ad Tit. 1.* ex ejusdem *Thaide*, si Græco Scholiasta credimus; (nam *ταμβέιον τραγικὸν* nuncupat ^a Clemens Alex. & Evripidi tribuit ^b Socrates historicus) ab Apostolo addu-

^a *Stromat. l. 1.*

^b *Eccles. bist. l. 3. c. 16.*

C

cum

ctum ad Corinth. Epist. i. cap. 15. ver. 33.

Φθείρεσθιν ἡδὴ χρῆσθ' ὁμιλίαι καγαί.

i. vertente Tertulliano *ad uxorem* l. i. c. 8.

Bonos corrumpunt mores congressus mali.

q̄āq̄am aliter pavlo idem ad eandem l. 2. c. 3. sed eōdem tamen accommodans, *Quis enim, inquit, dubitet, obliterari cotidie fidem commercio infideli? Bonos corrumpunt mores confabulationes male* (q̄omodo & Hieronymus *epist. ad Nepotianum* expressit) *quanto magis & convictus & individuum usus? Utrumque certe sonat de quibus.* Utrumque coniunxit ut Epictetus suprà, ita Hermione in Euripidis *Andromach.*

Κακῶν γυναικῶν εἰσδοί μ' ἀπώλεσαν,

Λί μοι λέγσαι τέσδ' ἐχάυναι λόγους.

Malarum ingressus me mulierum perdidit.

Quæ vana in aures in/surrabant meas.

Et certè in seqüiorem partem hanc plerumq; consortia
commerciâq; ista multò plus valent. Siquidem, quod de corpore
observat Problemarius, morbos magis quàm sanitatem
à conversantibus unà attrahit. Ἀπὸ τῶν νοσούντων, inquit, διὸν νο-
σῶσιν οἱ παντοχρόντες ἀπὸ τῶν υγιέντων ἕδεις υγιέειν. Problem. l. 7.
q. 4. & l. 29. q. 10. υγιέντων συνὼν ἕδεις υγιέειν & γινέει. A
morbido quibusdam morbo attrahitur: à sano morbidis sanitas
neutrîq; accedit. Itaq; citiùs pecus una scabie affecta gre-
gem integrum morbo infecerit, quàm grex integer scabie affe-
ctam unam sanitati restituerit.

—— (grex totus in agris

Unius scabie cadit, & porrigine porci.

Juvenál. Sat. 2.)

Idem ipsum in animo solet usu venire, ut à malorū consuetu-
dine mores mali facilius, q̃am à bonorum boni concilientur.
Cujus rei rationem reddit strictim Synesius de Provident. l. 2.
Κατὰ τὴν δὲ εὐλοιδίαν τοὺς ἀρετὰς ἐν συνωνυμίᾳ. Virtus enim
circa opem aut operam discitur: quum virtus non sine labore aliquo
acquiratur. fufius Gregorius Stasim. Ep. in Orat. Apologes.
Τὴν γὰρ εὐρίαν, inquit, ἥ μάλα καὶ μενοεικέλῃ ἐκ κορορυμίας ἢ πορνεί-
ας, ἢ πλεῖστα καὶ μὴ πλεῖστα ἀρετῶν μαθήματα ἡ κορορυμία, καὶ εὐδὲν
ἕτερα παύσειν, ὥς τὸ ἀρετῶν καλόν, καὶ εἰ μὴ πύχον πρὸς πάντων ἡ μάλα
ἀγωνισθεὶς, σπένδοντος ἢ τὸ ἀρετῶν κλίσις καὶ πρὸς πάντας, καὶ εἰ πάλαι

Te

τὸ ἐθέλον ἐν καὶ ἀποκαλύπτει. Hoc est, in q̄o probitatem maxi-
me superat improbitas; q̄d improbitas res sit proclivis aptaq̄e
imitatu; unde nihil facilius est, q̄m malum fieri, etiamsi du-
cem ad illud nemo se praebeat. virtutis autem adeptio res est
rara & ardua, etiamsi quod ad eam attrahat & invitet, ad-
sit plurimum. Trahit huc Aggei illa, cap. 2. v. 12, 13. q̄bus
profana sacrorum attactu sanctificari negantur: sacra contra
immundorum contactu pollui perhibentur. Quorum sensus, in-
quit, ex meâ sententiâ hæc est, Ὅτι δύσκολον τὸ ἀγαθὸν τῇ ἀν-
θρωπίνῃ φύσει, ὡς περὶ τὸ πῦρ ὅλην ὑπερέχει. ἔτοιμοι γὰρ πρὸς τὸ κακὸν
μετεσταν οἱ πάντες καὶ ὁπότε δέοι καλῶς πρὸς ἀνθρώπου, οἰκταί,
καὶ ἀνεκὸν ὑπερποιοῦν καὶ διαπανομένη διὰ ξηρότητα. δὲ πον γὰρ ἀν τις
ὀλίγης καλῆς μεταλάβος πλεονίας, ἢ ἀρετῆς βαθείας καὶ μικρὸν ἐπὶ
καὶ μέλιτι μὲν, μικρὸν ἀψίνθιον τάχιστα μεταδίδωσι τῷ πικρῷ μέλι γὰρ ἐστὶ
τὸ διδάσκον, ἀψίνθιον δὲ ἐαυτὸ γλυκύηται. Bonum natura hu-
mane haud facile conciliatur: prout nec ignem facile concipit
humida materia. ad malum verò contrahendum apti atque
proclives existunt plerique: ad stipulae instar, q̄e ob aridita-
tem ad scintillam & flatum festim succenditur & absumi-
tur. Proinde citius quis ab improbitate etiam exiguâ mali plu-
rimum, q̄m à virtute copiosâ boni exiguum contraxerit. Siqui-
dem & melli, absinthii parum amaritudinem suam q̄m celer-
rimè impertiverit; cum mellis duplum absinthio immistum dul-
cedinem suam nevigam conciliaverit. Ipsi utiq̄e mortales, ex
ingeniî indole vitiositateq̄e innatâ, (q̄d vidit poeta, q̄i
adolefcentem in Arte sic depingit,

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper:)

qum à melioribus averſi, in partem deterioreſ ſponte ſuâ
propendeant; in eandem proinde, accedente improborum
conſuetudine, proclivius adhuc multò vehementiusq̄e ferun-
tur. Praclariffimè itaq̄e Æſchylus Thebaide;

Ἐν παντὶ πέσχει δ' ἑὸν ὁμιλίας κακῆς

κακίον ἑδὲν καρπὸς ἢ κομισέος.

Ἄπὸς ἀρετῆς θάνατον ἐκκαμπέλει.

Adeò malorum ſcilicet commercio

Nil pejus niſquam eſt; oritur infelix ſeges.

Nam ſccleris arvum eſt, nil niſi mortem parit.

Sed & Joan. Chryſoſtomus in Evang. Joan. orat. 57.

ἄνδρὸν ῥῆδ' ἄνδρ' ἢ τ' πομπῶν ῥωμῆα· καὶ ἔτι ταχέως λοιμὸς ἀφί-
 ται, καὶ ῥά οὖν διαφθείρει, ὥς ἢ τ' πομπῶν κακία ἀνδρῶν φθείρουσι ῥῆ
 ἢ οὐ χεῖρ' οὐμῶν κακία. *Dirum quiddam, dirum est, inquam,*
malorum sodalitium. nec tam celeriter aut pestis attingit, aut
scabies inficit, ac hominum improborum malignitas. corrumpunt enim mores probos consortia prava. qm & in 1^{am} ad Ti-
moth. orat. 17. Ὡς περ τὰ ῥωμῆα τ' πομπῶν φθαρτικὸν ὄντα,
 νόσος καὶ τὰ ὑμῶν ἐμπίπῃσιν, ἔτι καὶ ἔτι οἱ πομπῶν ἄνδρες.
 Sicut pecudes scabiose affricta suo. sanas etiam morbo eodem
 replent; ita planè & homines improbi isti. *Basilii item Casla-*
riens. ab Antonio Abbate in Melissæ suæ l. 2. c. 36. deliba-
tus. Βλαβερά αἱ πομπὲς τὰς κακίας ῥωμῆα. ὥς ῥ' ἐν τοῖς νοσοποιοῖς
 χαλεκοῖς καὶ μέρ' ἀναπεμπόμενοι, ὁ αἷρ λανθάνου νόσον τοῖς ἐνδι-
 ατμήνοις ἐναποτίθεισιν. ἔτι καὶ πομπὲς τὰς κακίας ῥωμῆα, μερῶν
 καὶ τ' ῥωμῆα ἐναφίσι, καὶ τ' ῥωμῆα ἀφίσι τὸ βλαβερόν δια-
 φείρει. *Noxie sunt malorum consuetudines. sicut enim in locis*
minus salubribus sensim attractus aer vitiosus ibi degentibus
affectum clam ingenerat: ita improborum congressus animis mala
multa instillant, etiamsi noxa non statim deprehendatur. Idem-
que in Hymni istius hunc ipsum, quem in manibus nunc habe-
mus, locum. Φασὶ τ' λοιμὸν, οἱ περ τὰς δεινὰς, ἐπὶ δὲ ἐνὸς
 ἀνθρώπου ἢ κλίβου ἀφίσι, καὶ διαδοσὶν ἐπὶ πάντας τὰς ἐγγίζοντας.
 διαφείρει. φύσιν ῥ' ἔτι τ' νόσον τοιαύτην, τὸ ἐξ ἀλλήλων πάντας
 ἀποπνέει καὶ ἀφίσι. τοῦτοι δὲ πᾶσι εἰσιν οἱ ἐργάται τ' πομπῆας.
 ἄλλοι ῥ' ἄλλοι τ' νόσον μεταδίδοντες, ῥωμῆα ὅσιν ἀλλήλοις, καὶ ῥωμῆα
 πόλλων. *Pestem aiunt rerum istarum periti, ubi hominem*
jumentumve unum attigerit, ad vicinos quoque contagione qu-
dam transire. eam esse enim morbi hujus naturam, ut omnes
a se invicem contrahant ipsum. hujusmodi sunt autem im-
probitati dediti. alii enim aliis morbum tradentes, secum invi-
ccm & agrotant & pereunt. Et paulo post: ἔτι ῥ' πῶρ' ὅτι
ἐναποτίθεισιν ἀφίσι ἀνατὸν μὴ ἔτι ἐπὶ πᾶσι αὐτῶν διαβύσιν.
 ἄλλως τε, καὶ ἐπὶ τῇ πνέουσῃ ἀφίσι τὸ φλόγα διακομίζοντες.
 ἔτι ἀμαρτίαν ἐνὸς ἀφίσι, μὴ ἔτι ἐπὶ πάντας τὰς ἐγγίζοντας δι-
 ελθεῖν, ἐξαπὸντων αὐτῶν τ' πνέουσων τ' πομπῆας. *Neque enim*
ignis combustioni idoneam nacta, ubi attigerit, materiam, per-
vadere universam non potest: præsertim si venti flammam
provehentis vis accesserit: neque fieri potest, ut peccatum, quod
 unum

unum occupaverit, non in propinquos quosque pertranseat; precipue ubi improbitatis spiritus, tanquam flatu quodam, flammam suscitant. Elegantissime denique Seneca de ira l. 3. c. 8. Sumuntur à conversantibus mores. Et ut quædam in contactu corporis vitia transiliunt: ita animus mala sua proximis tradit. Ebriosus convictor in amorem vini traxit: impudicorum cæcus fortem gemque & silicem virum emollit: avaritia in vicinos virus suum transtulit. Et ad Lucilium epist. 7. Nemo non aliquid nobis vitium aut commodat, aut imprimit, aut nescientibus allinit, convictor delicatus paulatim enervat: vicinus dives cupiditatem irritat: malignus comes, quamvis candido & simplici, rubiginem suam affricat. Serpunt enim vitia, & in proximum gemque transiliunt. itaque ut in pestilentia cavendum est, ne corruptis jam corporibus & morbo flagrantibus affideamus, quia pericula trahemus, afflatuque ipso laborabimus: ita in amicorum legendis ingeniis dabimus operam, ut quam minimè inquinatos assumamus. Idem de tranquillitate c. 7.

Verum longius forsan, quam opus fuerat, in argumento istoc provecti sumus, dum adversus luem illam, cavtelam dare satagimus, quæ ingenia insignia, quæque eximia pollicebantur, tam non numerosa, sed innumera exitio dederit. Ad hymnographum redeamus. Quum itaque tanti discriminis res sit, inter improbos versari: homines autem nunc unà ambulando, nunc consistendo, nunc confidendo simul, secum invicem converlentur; (istis enim tribus, quod & R. D. Camius hinc observat, conversatio mortalium universa continetur) beatum planè pronunciat vates eum, quicumque fuerit, virum, qui nullâ istarum trium ratione cum improbis rem ullam aut societatem habuerit. ut non tam *χλυστή* sit, quam *ἐμυονή*, schema in sacris literis frequens admodum, distributione, quam diximus, trimembri, illustrata. Nec alii, sed eidem planè sunt, (quod Musculus hoc loco, & Musculo prior Abraham Esdræ fil. ad hymni funem monuit). licet ratione diversâ ista meriti vocabula, qui improbi, peccatores, derisores istie dicuntur. Certè designare gravius quiddam *ΝΩΠ* quod secundo loco, quam *ΥΩΠ* quod primo ponitur, vix opinor admissurum aliquem literarum Hebraicarum vel mediocriter peritum. Sensum hunc vidit Martinus Bucerus, siye Aretium Felinum nuncupare libu-

crit (etſi ſpecioſo illo de *climace* commento in frav-
dem cum reliquis pariter illeſtus) Cum vates, inquit, requirit,
ut nec catur; nec ſtetur, nec ſedeatur cum malis, omnem pe-
nitentis illorum conſuetudinem, omnēque commercium damnavit.
Musculus verò etiam planiſſimè & pleniffimè (verbulum
unicum ſi ſuppleveris) expreſſit. Tres, inquit, primus hic verſus
triades habet; quarum primà, dictionibus impiorum, peccato-
rum, ac deriſorum, omne malorum & improborum hominum
genus; alterà, nominibus conſilii, viæ, & ſedis, univerſa illo-
rum cogitata & facta, cum omni vità; tertià, verbis ambu-
landi, [conſiſtendi] ac ſedendi, quodcunque illorum commercium
comprehendit: ut cum verè beatum eſſe ſignificet, qui nec ul-
lum, nec ullà in re, nec cum ullo reproborum hominum genere
conſortium habeat. Rectiſſimè! Etenim hymni iſtius avtor ipſe,
(ſi, quod eſt plus quàm probabile, idem primi huius qui &
ſecundi; rex David is, ex Petri verbis Act.c.4. v.25. fuiſſe
conceditur) optimus ſui ipſius interpres, interpretationi huic
faciem præfert. Dum, quod de viro bono piòque hic prædicat;
apologiam pro ſe texens, idem de ſe proſitetur, Hymno 26.
v.4.5. Non conſedi, inquit, cum hominibus vanis: nec cum ver-
ſutis incedam: Odi maleficorum cœtum; nec cum improbis
conſidebo. præmiſerat autem v.3. Deum allocutus, In veritate
tuâ יהוה אלהיך ambulare aſſuevi me. (ita enim malim, quàm
cum Junio, indeſinenter ambulo) quaſi diceret, nullum planè
mibi cum nebulonibus improbis, vanis, doſoſis, maleficis homi-
nibus vel fuit, vel eſt unquam futurum conſortium. à conſeſſu
cepit, inceſſum adiecit, & per ἐμὴν δὲν conſeſſu repe-
tito conſcluſit. idem autem eſt iſtic מִשָּׁב לְצִיִּים quod illic
מִרְעִים קָהֵל itaque malim מִשָּׁב cum Junio conſeſſum reddere
(prout & Hymno 107. v.32. ubi קָהֵל & מִשָּׁב in ἑκατόντα
ponuntur) quàm cum Græco interprete καθίστημι, cum Latino,
qui eundem ſecutus eſt, cathedram. Accedit Chaldaus, qui
מִשָּׁב reddidit, & Jedajas, qui in avreo illo, cui mundi exa-
men titulum dedit, libello, Sect. 23. ſic ſumit. Alluditur
utrobique ad tenebrionum hominumque proſtigatorem cœtus,
quos in ganeis ac popinis habere ſolent. ubi unà cum conger-
onibus ſuis confidentes, dum meriando ac potando diem
non tam exigunt, quàm conterunt, bonis probiſque obloquen-
do,

dō, pietatisque studiosos diſſeruiſ & ſannis perſtringendo, ſemet invicem oblectare conſueverunt. In quam mentem & Hymnographus Hymno 50. v. 20. *Sedens adverſus fratrem tuum loqueris, in matris tua filium opprobria proferis.* Et Hymno 69. v. 13. *De me conſabulantur q̄i in portā ſedent, & ad fides de me odas habent ſicera potatores.* q̄o loco etiam tam in publicis conventibus, ubi capita ſimul ſeorſim ab aliis contulerint, q̄am in clandestinis congreſſibus hoc homuncionibus iſtiusmodi ſolenne eſſe innuitur. Mitto argutias, vel ineptias potius, de tribus ſc̄lis Ethnicā, J̄daicā, Hæreticā à Pſalte designatis, aliāq̄e h̄vd notā melioris iſtis, q̄a partim ex Barnabā ſuppoſitio, horūmq̄ peritis, uti appellat, ſcriptis neſcio quibus, recenſet, partim ex ſuo cerebro commentus proponit. Clemens Alex. *Stromat. lib. 2. c. 6.* Ibi habeant videantq̄e, q̄orum palatis iſtiusmodi placent. Ego diſſertationem iſtam Joſ. Scaligeri iambo claudam.

*Morum malorum peſtilentus ſpiritus,
Sive adflat, auferit; ſive ſtringit, inficit.
Ne forte te ullus allinat contagiis
Pruritus aliq̄is, tale contubernium
Vitare propera. nāmq̄ ſi mores malos
Non oderimus, non amabimus bonos.*

CAP. II.

Hymni primi Verſiculus tertius expenditur. A bonitate ad beatitudinem tranſitus. J̄unii, & aliorum, allegorie reſectæ. Mens vatis genuina datur: firmatur collatione loci parilis Jer. 17. 7, 8. Copula ſimilitudinis nota. Nec arbor vita, nec palma, neceſſario h̄ic ſpectantur. Palma natura. Sola verè *ipm̄s dōp̄m̄s*. Tertulliani, & Pſendo-Epiphanii, craſſus error in Hymn. 92. 13. Alii pro arbore. Phœnicis fabula Chriſti reſurrectioni, noſtræq̄e, ejusdēmq̄e generationi urriq̄e, firmandæ, virginitati commendandæ, &c. adhibita. Figmentum merum. In arcā nullus. Cyrilli catecheſes, auctoris inſerri. Gregorius Naz. emendatus. Palma Phœnici compar. Error receptus de Palma adverſus pondera reniſe, expenſus & exploſus. Planta tribuitur ſuccreſcenti, q̄od eſt ligni ſucciſ;

succisi; palmiti, quod est trabis. Vitt. Strigelii elogium. Palma victoria infigne. Plutarchum Gellius transcripsit. Aristotelis, quae feruntur, Problemata, nec ipsius, nec unius cuiusquam. Renisus materici adversus pondera, non est Palma solius. In κερδελίων notionem à Suida Stephanoque recessum.

Hymni praefati *τρυφαιῶν* tertio à viri illius, quem hic nobis delineat, bonitate & pietate, ad ejusdem beatitudinem transigitur. describitur ea verbis hisce: *Eritque vir ille, tanquam arbor ad rivos aquarum confixa, quae in tempore suo profert fructum suum, cuiusque folium non decidit: & quicquid faciet, prosperum habebit successum.* In hac periochâ prioribus illis geminas comminiscuntur interpretes argutiolas. Cl. Junius: *Tria ponuntur arboris attributa. 1. plantatio secundum aquas; Symbolum regenerationis, & succi quem trahimus à Christo. 2. Fructuum productio; Symbolum sanctificationis vitae. 3. constans viriditas; Symbolum perseverantiae.* Non inficior ista omnia viro probo pioque cuius competere; Verum simplicius locutum hoc loco vatem sanctum existimo, nec subtilitates istas dictionis suae cortice obvelatas, & tanquam ἐλὺργον quodam obvolutas, proponere hoc loco, in animo habuisse. Primò siquidem bonitatis ac pietatis ista sunt planè, de quâ verba facere hymnographus jam desierat. ab his siquidem verbis, *felicitatis* descriptionem avspicatur: quod & Junius ipse rectè monuit. Tum dictionis ipsius facies mutatur, ut quid viro illi futurum sit, indicetur. *Et erit,* ut rectè Piscator, post Hieronymum & Græcum, qui ἐξουίαν reddidit; tanquam non displicet, quod Junius, si temporis ratione habitâ, pro, *Est enim, Erit enim,* dixisset. at ista quae de imaginis ab hymnographo adhibitæ membris singulis exculpuntur, quod sit Christo insitus, à quo succum trahat, quodque fructus edat tempestivos, statum viri pii praeiteritum praesentemve maximè spectant. Huic adjectum sit, quod *Prosperitatis* uberrimæ pollicitatio verbis istis contineri videatur: quum ἡ κατὰ θεὸν ἐκείνου ubertas & bonorum actuum proventus jugis constansque si intelligatur, encomii potius quam polliciti rationem habitura sint. Me itaque auctore, svasore saltem, vatis

vatis sacri mentem Jeremias, vates & ipse, commodissimè
fidissimèq; expedit. Hujus ista sunt ; ex cap. 17. v. 7. 8. *Be-
neditus vir ille, q̄ in fova fiduciam habet, & cujus is est con-
fidentia.* ¶ *¶* erit enim (ita & Junius h̄c reddidit) *instar ar-
boris confita juxta aquas, & juxta scaturiginem mittentis radi-
ces suas, q̄ aestu, ubi venerit, non afficitur, sed virent folia ejus,
nec annum cohibitionis anxie timet, nec à fructu proferendo ces-
sat.* Eadem planè utrobique imago : eadem prorsus utrobique
imaginis mens. ratio scil. quare beatus illic, benedictus
istic, vir pius probusq; pradicetur, à prosperitate jugi su-
mitur, ac felici in ceptis q̄busq; successu ; isq; arboris ad
rivi amœni alicujus ripam in solo irriguo sita, q̄ virorè per-
petuo jugiq; feracitate gaudet, similitudine adumbratur.
Proinde copulativam particulam in commatis clausulâ extre-
mâ, malim similitudinis notâ redditam, q̄am, cum Junio,
illativâ : *ita* (non, idèò) *quicquid faciet, prosperum successum
habebit.* is est enim frequentissimus in collationibus particula
illius usus : atq; ita reddidit Junius ipse, Parœm. c. 25. v. 3.
20, 23, 25, 27, &c. 26. v. 3, 9, 14, 20, 21. & alibi sæpe. ut colla-
tionis ἀποδοσις sit eis verbis comprehensa. quāquam de parti-
culâ istius usu isto hoc in loco non contenderim. potest
enim status prosperi notâ ulterior prioribus adjuncta, eâ
clausulâ comprehendi. copulativam idcirco havd gravatim,
illativam nullus, admiserim.

Quod autem Hieronymus *Epist. ad Paulinum de lēctione sa-
cræ scripturæ*, ad arborem vite in paradiso sitam, de q̄ Genes.
c. 3. v. 9. & Apoc. c. 2. v. 7. allusum opinatur, havdquāquam
necessarium videtur : sed nec, ut palma designetur, quod post
Victorinum Strigelium Joanni Piscatori placuit, de q̄ Plini-
us *hist. nat. l. 13. c. 4. Gaudet riguis ; totoq; anno bibere amat :*
(quod Theophrastus *hist. plant. l. 2. c. 8. φιλεῖ δὲ καὶ ὑπάρχειν σφό-
δρα*, dixerat ; q̄ & pavlò post subjicit, *ἐν ζῆντι δὲ μᾶλλον τὰ
καυκαπῶν ὕδωρ, ἢ τὸ ἐν ἡ Δίῳ.*) Et l. 16. c. 20. *Palme folia
non decidunt.* Etiam si enim τὸ ἐμπεδύλλον καὶ βεβαίως ἀειφυλ-
λον (quod observant Plutarchus *Symposiac. l. 8. c. 4.* & Glycas
annal. part. 1. c. 5.) sit palmæ propemodum peculiare, aliæ
enim stirpes etiam quæ perpetuò virent, ut olea & laurus,
tamen φυλλοβολῶσι καὶ φυλλορροῦσι, folia sensim abjiciunt & amittunt
à se vetusta, q̄bus nova subinde jugiter succrescunt

D

succe-

succedant, cum palma (Ambrosii verba sunt *hexamer. l. 3. c. 17.*) *virens semper maneat, conservatione & diuturnitate, non immutatione foliorum: nam q̄a primò germinaverunt folia, ea sine ullà substitutionis successione conservat.* Sufficit tamen ad Hymnographi propositum arboris cuiusvis imago, cuius viror vigorque cum feracitate conjunctus conveverit perennare.

Ceterum palma expressa mentio fit in collatione havy ab-
simili, Hymno 92. v. 13. *Iustus instar palme germinabit.* q̄i
me locus monet (nam desultoriam, non statariam, agimus)
q̄am turpiter impingant sexennero viri alioq̄i magni, lin-
gvarum ignorance. Quoniam enim apud Græcum interpretem
Tertullianus (vir q̄antus?) verba illa sic reddita deprehen-
disset, *Δίκαιος, ὁς πολεῖ, ἀνθάσῃ*, *Phœnicem* avem fabulosam
statim somniavit, & commentum illud putidum in resurre-
ctionis firmandæ argumentum traxit. Verba ipsa *ἀνθάσῃ*
sic habent, de *resurrect. carn. c. 13.* *Accipe plenissimum atq̄e*
firmissimum hujus spei specimen. siquidem animalis est res, &
vita obnoxia & morti. illum dico alitem Orientis peculiarem, de
singularitate famosum, de posteritate monstruosum: q̄i semet-
ipsum libenter funerans renovat, natali fine decedens atq̄e suc-
cedens; iterum phœnix, ubi jam nemo; iterum ipse, q̄i non jam;
alius idem. q̄id expressius atq̄e signatius in hanc causam? aut
cui alii rei tale documentum? Deus etiam scripturis suis, Et
florebit enim, inquit, velut Phœnix. i. de morte, de funere; uti
credas de ignibus q̄oq̄e substantiam corporis erigi posse. multis
passeribus antistare nos Dominus pronuntiavit. si non & Phœ-
nicibus, nihil magnum: sed homines semel interibunt, avibus
Arabia de resurrectione securis. Nec solus tamen hic Ter-
tullianus. Siquidem Epiphanius q̄i nomen mentitur avtor in
Physiologo c. 11. ex Phœnicis post triduum redi-vivi figmento,
*Christi resurrectioni triduana, fidem adstruere conatus, *ὡς**
ἔρω, inquit, ὁ ἀερίμυς, Δίκαιος ὁς πολεῖ ἀνθάσῃ. Verum, ut ni-
hil dicam, q̄od cedri adjecta mentio arborem, non avem in-
telligi, satis poterat monere; etiamsi Græca vox πολεῖς ambi-
*gua sit, & utriq̄e denotandæ adhibeatur; at *פֶּהַךְ* Hebraicam*
arborem duntaxat, non & avem designat. Reprehendit hoc
nomine & Clementem Romanum Photius in bibliothecâ, sive
Myri-

Myriobiblo, codic. 126. qd in alterâ ad Corinthios scriptâ Epistolâ, αὐτὸς πυνθισέσθαι, τῇ χτ' ἢ φθίνῃ τὸ θεῖον ἀπολείψαντι χρῆσι. qanqam Clemens idem (si idem saltem, fictitius certè & ἁποδοκίμασι & uterq) in *Constitutionum, Apostolicas* qas appellant, l. 5. c. 7. dubitanter, & ex Ethnicorum sententiâ de Phœnice fabulam proponit. Eandem ad argumentum idem accommodarunt Epiphanius in *ancorato*. §. 85. sed tanqam rem vulgi sermone tritam. ἥτις γὰρ εἰς ἀχολὴν ἀφ' ἧς πολλῶν πτωχῶν τε καὶ ἀνθρώπων. Cyrillus, an Joannes (nam huic potius Velferus vindicat) Hierosol. *cateches*. 18. ex Clementis fide. Ambrosius de fide resurrect. c. 8. *Avis in regione Arabia*, cui nomen est *Phoenix*, redivivo suæ carnis humore reparabilis, cum mortua fuerit reviviscit. solos non credimus homines resuscitari? atq; hoc relatione crebrâ, & scripturarum (non, sacrarum, opinor, voluit) auctoritate cognovimus. Et *hexamer*. l. 5. c. 23. *Phoenix avis in Arabia locis perhibetur*, &c. doceat igitur nos hæc avis exemplo sui resurrectionem credere. Trahunt eodẽm & Æneas Gazæus de *anim. immortalit.* & Georgius Pisides in *mundi opificio*. & Michael Glycas *annal. part. 1.* Cautius Gregorius Naz. *orat.* 37. qe est de *Sp. Sancto*. εἰδέναι (εἰ δὲ τῷ, leg.) μυστὸς ὁ λόγος. q; ad inexplicabile generationis divine mysterium illustrandum adhibuit: & in *carmine*, qd est ad *virgines*, 3.

ὡς δ' ὅππῃ φθίνῃς ὁδὸς ἀνθρώπωντα ἀδελφὴν &c.

ad virginittis illibata perenne decus, qd & Ambrosius in *Psalm.* 118. *serm.* 19. retulit: *Phoenix coitus corporeos ignorat, libidinis nescit illecebras; sed de suo surgit rogo sibi avis superstes, ipsa & sui hæres corporis, & cineris sui fœtus*. Fidentius Rufinus (q; & Cypriani nomine censetur) in *Symboli expositione*, ad Christi, qâ hominis, nativitatem: *Quid mirum videtur, si virgo conceperit, cum Orientis avem, qem Phœnicem vocant, in tantum sine conjuge nasci vel renasci, constet, ut semper una sit, & semper sibi ipsi nascendo vel renascendo succedat?* Ad Constantinum in sobole superstitem Evsebius Cæsariens. in *vit. Constant.* l. 4. c. 72. sed *Egyptiam avem* nuncupans. Depingunt eam nobis Herodor. l. 1. Lactantii nomen præferens poeta, & Clavdian. *Epigr.* 1. q; & *Phoenix*. Evstathius Antioch. (fictitius, opinor) in *hexamer*.

Epiphanii nomine *Physiologus* c. 11. & Evsebius Cæs. *preparat. Evangel.* l. 9. ex Ezechiele Tragico, q̄ in terrâ Cananâ visum sibi narrantes exploratores Hebraos inducit. Jarchas Indus apud Philostratum in *vita Apollonii* l. 3. c. 14. & ex eodem Joan. Tzetzes *varior.* 5. 6. Achilles Tattius de *Leucipp.* l. 3. Plinius *hist. natur.* l. 10. c. 2. & ex Plinio (sed corruptè pro more suo) Solinus *polyhistoris* c. 33. Meminere & Hesiodus apud Plutarchum de *desit. oracul.* Corn. Tacitus *annal.* l. 6. Dio Nicaus *histor.* l. 58. in Jo. Xiphilini *Epitome.* Avrel. Victor. in *Tiber.* Ælianus *hist. animal.* l. 6. c. 58. & ex Æliano Apostolius in *Adag. cent.* 20. *Param.* 31. Senec. *Epist.* 42. Pompon. Mela de *situ orbis* l. 3. c. 9. Celsus *adv. Christian.* Ovid. *Metamorph.* l. 15. & *amor.* l. 2. eleg. 6. Stadius *Sylv.* l. 3. *carm.* 2. Clavdian. in *Stilicon.* l. 2. Martialis *lib.* 5. *epigr.* 7. Aristides rhetor *orat. in Smyrnam restitutam.* Lucian. in *Hermotim.* sive *desectis.* Synes. in *Dione.* Artemidorus de *insomniis* l. 4. c. 49. Orus *hieroglyphic.* l. 1. c. 35. Svidas in *ἱστορίαις.* Alcim. Avitus de *origin. mund.* l. 1. Caterum Plinius de veritate dubitat, (prout & Origenes *adv. Celsum* l. 4. *ἐξ ὧν ἡ ἀληθεία.*) *fabulosum* suspicatur. Hieron. Cardanus de *subtil.* l. 10. *fabula, q̄m veritati propiore* pronunciat. Maximus Martyr. *lib. adversus Severi dogmata,* disertissimè contradicit. *ἡ δὲ τῶν ζῴων πύλη ποταμὸν.* id q̄d eodem planè cum primis argumento contendit, q̄d apud nos plebeius q̄dam usus perhibetur, Ofellus alter,

Ruficus, abnormis sapiens, crassâq̄ Minervâ.

Siquidem iste, cum parochum suum pro concione ad dogma aliq̄d fidei vel explicandum vel confirmandum de Phœnice pervulgata illa proferentem avdivisset, *mendacii manifesti* teneri hominem palam jactitabat: q̄ enim fieri potuisse, ut *volucres bini* q̄q̄ in *arcam Noachicam* diluvii œcumenici tempore ingrederentur, si quis *ales singularis ac solitarius* extitisset? Apage ergo fabulam hanc ex *historiâ* etiam exoticâ, q̄m demtâ veritate Polybius l. 1. *animal oculis orbatum, nulli usui futurum,* ego corpus etiam *animâ destitutum* dixerim; Timæus nec *historiam* q̄dem dicendam pronunciavit, apud eundem l. 12. Et à fidei negotio multo magis. *ἡ δὲ δεινὴ πορνεία οὐκ ἔστιν ἀρετή.* ut Synesius *Epist.* 5. *neq̄ enim aut vir-*

tus

ius viri, aut veritas divina mendacis ope indiget, nedum ut pagina sacra ad testimonium perhibendum figmento tam absurdo invita pertrahatur. Unum istud ex Plinio l. 13. c. 4. ubi adjectum fuerit, Phœnicem nostrum ablegabimus. de pumilâ quadam palmâ, quæ in Chorâ esse dicitur, locutus is; Mirum, inquit, de eâ accepimus, cum Phœnice ave, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepisse, emori ac renâscî ex seipsâ. Ita (quod Erasmus alicubi) fabula trahit fabulam, ut ansa ansam. & quod diverbio celebratum Avsonius idyll. 12. Para Vibiam sequitur. In hanc forsân si incidissent boni illi patres, fuisset ea potius palma arbor potius quàm avis ab hymnodo designata.

De Palmâ autem cum agere ceperimus, cujus occasione de Phœnice ave commentum illud excussimus, de istâ etiam opinionem quandam vulgo receptam paucis obiter examini subijcere fert animus. Ad hymnographi ergo verba illa, quibus virum justum palma arbori, non Phœnici aliti, uti suprâ demonstratum est, confert, sic Victorinus Strigelius, qui codicis sacri partem maximam commentariis, hâud prolixis, sed nec infructuosis prorsus tamen, strictim illustravit; Cum in primo Psalmo satis multa de palmâ sint dicta, nunc tantum Epigramma Alciati ascribam; in quo imago Ecclesiæ, — oneri imposito non succumbentis, sed constantiam præstantis, in ærumnis, pulcerrimè pingitur. Tum Andrea Alciati ex emblematum libro, quo palma dum mole saxæâ incumbente premitur, in altum palmites surrectos emittens exhibetur, carmen subiungit; cujus distichon primum istud est,

Nisitur in pondus palma, & consurgit in altum;

Quo magis & premitur, hoc magis tollit onus.

At verò, ut nihil dicam de auctorum veterum, qui plantarum historiam conscripserunt, alto planè & perpetuo hac in parte silentio; ipsa arboris natura palmitumque ratio commento isti penitus adversari clarissimè deprehenditur. Palmæ siquidem cum folia, quæ ramorum vicem gerunt, tum & palmites, unde fructus exoritur, sponte suâ deorsum vergunt, ut arte etiam opus novellæ coma habeat adhibitâ, cujus ope erigatur. Theophrastus hist. plant. l. 2. c. 8. Ἀναδύοντες ἡ κόμην, ὥστε ἀπὸ τοῦ ὕψους, καὶ ἐκ τῶν ὀκνῶν ἀναπτύσσονται. Comam constringunt, ut erigatur.

Et succrescat, nec deorsum vergant dependentes virgule. Proinde nihil hac in parte peculiare, aut præ aliis insigne, palma obtinet. Unde ergo enata opinio ista, tam pervulgata, & pro compertâ prorsus hæcenus à plerisque habita? Frondi mirum ni tribuerint quod est ligni, sive materiæ, dos peculiaris. Hoc à Plutarcho discimus, qui *symposiac.* l. 8. c. 4. scribit, ideo in certaminibus palmam signum esse victoriæ placuisse, (Gellium avdis, qui Plutarchum transcripsit, noct. Attic. l. 3. c. 6.) quoniam ingenium ejusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibusque non cedat. Plutarchi ipsius verba vis? habeas. *ῥοίνιον ὁ ξύλον, ὃν ἀνωθεν ἐπὶ τοῖς βαρὺ πόνεσιν, ἢ καὶ τοῖς θλιβόμενοις ἐνδίδασιν, ἀλλὰ ὡς τὸ πρὸς τὴν ἀντιστάσειν τῆς βίας, ὡς τὸ πρὸς τὴν ἀντιστάσειν τῆς βίας, id est vertente Gellio: Si super palme arboris lignum magna pondera imponas, ac tam graviter urgeas oneresque, ut magnitudo oneris sustineri non queat, non deorsum palma cedit, nec infra flectitur; sed adversus pondus resurgit, & sursum nititur, recurvatique.* Hoc & in septimo problematum tradidisse Aristotelem idem avtor est Gellius: quod in eis tamen, quæ sub Philosophi nomine jam prostant, nec unius hominis esse videntur, nusquam comparet. A Xenophonte mutuatum, (nec falsus ariolus, puto) avgor Plutarchum, cujus etiam è verbis perperam acceptis errorem illum de arbore ipsâ enatum non ineptè suspiceris. De Cyri institutione lib. 7. hæc ille. *περὶ ὧν οἱ ῥοίνιος ὡς ὁ κύριος ἀνὰ κρητὸν, ὡς οἱ ὄνοι οἱ κρητῆλοι.* Palma pondere gravata sursum recurvantur, velut asini clitellarii; ita enim κρητῆλοις malim, licet renitente Henr. Stephano, quàm cum Svida, *μεγάλους, magnos*, sive, ut Stephanus, *πραγάντες*, vertere. Satis nota sunt asinorum dorsa repanda, quorum ab imitamento κρητῆλαι etiam sunt dicta, τὰ ἐν τῇ πρύμνῃ τῆς ναὸς ἐπὶ καμῆνί ξύλα περὶ τὴν πρύμνῃ, incurva quædam ligna in navis puppe posita, quæ tugurii vicem præsent. Avtor Hesychius. De succrescente ergo palmâ cepisse videntur commentum istius parentes primi, quod de succisâ ille dixerat. Cyrum refert τὰς πύργους, sive turres, quos ad fluminis oram extruebat, ῥοίνιαι δὲ μελιῶσαι, palmis excisis substratisque ideo fundasse, quod ex pondere, quod erat inducendum, sustinendo, ob causam prius assignatam, commodissimæ viderentur.

Cate-

Caterum omnem nobis in negotio hoc scrupulum eximet Strabo, auctor probatissimus; cuius ista sunt, ex *geographia* l. 15. Ἰδιον δὲ τὸ πᾶν τὸ φοινικίνων δένδρον. τερεάν γὰρ ἐστὶ παλαιόν, καὶ εἰς τὸ χεῖμα τὴν ἐνδοσὴν λαμβάνειν, ἀλλ' εἰς τὸ ἀναμῆθ' ὑπερῶς τῷ βάρει, καὶ βέλπον ἀνέχων τὴν οὐρανὸν. Hoc ait esse peculiare (non palmae arboris, frondis, folii, palmitis, sed) trabis à palma ligno confecta, ut vetustate firmata, ponderi imposito deorsum pergendo nequaquam concedat, sed sursum formicis instar convexa contendat, tectumque aedificii eo fortius sustentet. quoniam istud non est palmae solius proprium, sed aliis quibusdam, hanc multis tamen, cum palmam commune. Siquidem Theophrastus *histor. plant.* l. 6. c. 7. Βάρθ' δ' ἐνεργῶν ἱχθυεῖν, καὶ ἡ ἐλάτη, καὶ ἡ πύλη, ἀπαραίτητοι πλοῦσι. καὶ δὲν γὰρ ἐνδοσύν, ὥστε ἡ δρῦς καὶ τὰ γαῖον, ἀλλ' ἀντιπῶσι. Ponderis ferre valentes sunt abies & picea, si virides ponantur, neque enim oneri cedunt; ut quercus & stirpes terreae magis, sed renituntur. Et mox: Ἰαυεὶν δ' καὶ οἰνίξ. ἀνέπαυον γὰρ ἡ χεῖμα καὶ τὸ πᾶν ἀλλοῖς γίνεσθαι. τὰ μὲν γὰρ εἰς τὸ χεῖμα χεῖμαται, οἱ δ' οἰνίξ εἰς τὸ ἀναμῆθ' ὑπερῶς καὶ ἡ ἐλάτη καὶ ἡ πύλη ἀντιπῶσι. Valet ad hoc & palma. in diversum enim planè, quàm reliquae, incurvatur. haec enim deorsum incurvantur, illa sursum. quoniam & abietem & piceam pariter reniti ferunt.

CAP. III.

Opposita juxta posita lucem mutuam foenerantur. Aristotelis codices emendati. Hymni primi Versiculus 4. expenditur & explicatur. A bonorum statu felici, ad improborum infelicem transitur. Non sic, formula solennis elliptica. Rabbini-
 lorum commentum putidum. Lectio varia Gen 4. 15. Loca ambigua Prov. 15. 7. Deut. 18. 14. Bezae conjectura de Eph. 4. 20. probata. Locus subdifficilis 2 Reg. 23. 5. discussus. Interrogationis index nota saepe desiderata. Esaias 16. 6. & Jeremias 48. 29. 30. collati & conciliati. □'□' quàm varia designet. □'□' soboles. □'□' palmites, cogitationes. Christi verba Matth. 20. 25, 26. & Luc. 22. 25, 26. collata, expensa, explicata. Potestas politica ministris Evangelicis in-
 cerdici eis existimata. Synesius emendatus. καὶ τὸν οὐρανὸν & τὴν γῆν.

κατέσχευεν de imperio tyrannico usurpata ibi frustra cen-
seri; in partem meliorem frequenter sumi. Τῶν δωρητῶν, sive
Beneficorum appellatio, Hebr. תָּשׁוּבָה respondens; quibus
tributa. Non videri potestatem ullam eis verbis interdictam.
Ad Christianos quoque pertinere documentum eo loci datum.
Mens verborum genuina proposita, explicata, firmata. Οἱ δο-
κῶντες ἀρχεῖν quid velit. Οἱ δοκῶντες, non dici. Τὸ δοκῶν, τὸ
πολεμῶν, τὸ δέλειν, τὸ βλάπτειν, & Latinis, videri, audere, vel-
le, πεινάζοντα. Calix perpeffionis; baptismus sanguinis.
Matth. 20. 23. Martyrium duplex; Bernardo etiam tri-
plex. Infantes Berthelemi & λαχνησκόες martyres dicti.
Eusebii Emesseni nomen ementitum. Versiculi illius Matth.
20. 23. pars altera expensa. Varia multorum expositiones.
Ellipses & supplementa minus necessaria. Ἀλλὰ & ἐν μὴ
creberrimè permutata.

Circa hymnum primum moramur adhuc, Ἐυαγγελιστῶν
τὰ παρ' ἀλλήλα πείσματα, inquit Philosophus de celo l. 2. c. 6.
Exactior rerum sensus est, quum ea inter se componuntur. Et
de contrariis speciatim idem rhetor. l. 3. c. 2. Παρ' ἀλλήλα τὰ
ἐναντία μάλιστ' φαίνεται. Et ibid. c. 18. Παρ' ἀλλήλα ὁ μᾶλλον
τὰναντία γνωρίζεται. Sic enim loco utroque divisim legendum, παρ'
ἀλλήλα, non conjunctim, quod codices exhibent, παρ' ἀλλήλα. Et
rursus in Sophist. Elench. l. 1. c. 14. Ὁποσάμενόν ἐστιν ἡ ἐναν-
τίον, ἢ μείζω φαίνεται, ἢ βελτίω τοῖς ἀνθρώποις, Opposita juxta
posita, lucem sibi mutuò facerantur, & conspicua magis
fiunt. Viri itaque boni statum felicem priore hymni istius parte
propositum & imagine luculentā oculis subjectum, ab ad-
versa improborum infelicitate in reliqua vates sacer illustrat.

Hanc orditur à formulā concisā sacris scriptoribus solen-
ni, יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁתַּחֲוֶה לְמַלְאָכָיו Non sic impii. quod Græcus, quod dicti
vehementiam plenius exprimeret, iteratum reddidit; ἢ ὅτι
οἱ ἀσεβεῖς, ἢ ὅτι ἔσθ' ὅτι. Mitto putidum illud Cabalistarum nu-
gamentum, quod referente Joanne Revchlin, quod & Capnio,
Cabalist. sua c. 3. ex literis trium harum dictionum novissi-
mis transpositis, quæ ἸΩΝΩ concificant, causam colligunt, cur
impii in gehennam mittantur, scilicet quia non dicunt A-
men. Verum sic Jacobo patri. Josephus Gen. c. 48. ver. 18.

אֵל כִּן אֲבִי *Non sic, pater mi;* faciendum scil. aut tale quid. ἔχ
 ἔτος. Græc. *non ita convenit.* Lat. Sic Mosi Pharaoh, Exod.
 c. 10. v. 11. כִּן אֲבִי מֹשֶׁה. Græc. *Non fiet.* Lat. Sic de Mose
 Dominus, Num. c. 12. v. 7. כִּן אֲבִי מֹשֶׁה. Græc. ἔχ ἔ-
 τος ὁ θεὸς μου Μωϋσῆς. Lat. Vulg. *Non sic famulus meus*
Moses. servus meus, Pagnin. *aliter cum illo se res habet.* Jun.
 Salomon Paroem c. 15. v. 7. *Sapientum labia spargunt scien-*
tiam; stolidorum verò cor כִּן אֲבִי Schol. Græc. ἔχ ἔτος, at
 LXX. quæ dicitur Versio, ἐν ἀσφαλείς. Et Vulgat. *non secura.*
 Jun. *anima stultorum abest à recto.* Tigurin. *cor non est soli-*
dum. Pagnin. *non erit rectum.* Piscat. *non est: proinde nec*
spargit scientiam. Verùm simplicius juxta priora illa veritas,
non sic. ut id primâ & primariâ voculæ notione designetur,
 quod sequelæ ratione eliciunt isti. atque ita Versiones Angli-
 canæ quæque, tam antiquiores quàm & nupera. **doth not so.** Ean-
 dem formulam usurparunt Græci interpretes, Genes. c. 4.
 v. 15. ubi, cum Cain dixisset fore, ut ab occurrente quolibet
 statim interficeretur, subjicit Deus, uti illi vertunt, ἔχ ἔτος,
 quod Latinus reddidit, *Nequæquam ita fiet.* τὰς ἐν, ἐν ἀναίρεσίᾳ.
 i. *non interficieris.* ut Basilii exponit, *epist. 117.* scil. pro eo
 quod textus Hebraicus habet כִּן אֲבִי idcirco, propterea; & Avg.
 Stevchus, *imò sic,* reddidit; illi כִּן אֲבִי *non sic,* legerunt. Mos-
 es an usurpaverit (quod editores Genevenses suspicati viden-
 tur) Deuter. c. 18. v. 1. verbis illis, כִּן אֲבִי אֵל at tu non
sic, ut quæ sequuntur אֵל יְהוָה יָדָה לְךָ דָּדַת דָּדַת דָּדַת *dedit tibi Dominus*
Deus tuus, integram per se & ab illis distinctam clausulam
 constituent, meritò forsan dubitari potest; & interpretes
 plerique in diversum abscedunt: favere tamen videtur distin-
 ctionum ratio, & Zaceph similitudinis notæ infidens: atque
 ita Sanct. Pagnin's reddidit; *Sed tu non sic: dedit tibi Do-*
minus Deus tuus. Hieron. etiam ab oleastro, ita est interpre-
 tatus; *Concisa,* inquit, *est locutio. Et sensus est, Et tu non sic,*
scil. facies, vel non sic edoctus es; aut, non audies prestigia-
tores & divinos. Dedit tibi Dominus Deus tuus, Prophetam
scil. qui tibi futura prædicat, ita ut non sit opus ad istos per-
gere. Sed & Fr. Vatabli annotationes, quæ cum Leonis Judæ
 Tigurini versione sunt editæ, eodem planè concedunt. Sic
 enim habent. *Tu autem non sic: dabit tibi Dominus Deus*
 E tuus.

tuus. concisa oratio, in q̄a sunt multa subaudienda, hoc modo;
*Tu autem non sic facies; non consules divinos: q̄ia daturus
 est tibi Dominus Deus tuus terram illarum gentium in heredi-
 tatem, propterea q̄d divinos consulunt.* De clavsulâ extremâ
 Oleastrum q̄am Vatablum sequi malim: de distinctione ipsâ
 alii viderint. Mihi interim cum primis perplacet à Theodoro
 Bezâ, sed q̄asi ambigente, proposita distinctio parilis in ver-
 bis Apostoli ad Ephesios c. 4. v. 20. ὅτι οὐκ ἔμαθον
 τὸν Χριστόν. Quid si, inquit, post ἔμαθον distinctionem adscribas? sic
 enim Hebrei, וְלֹא יָדַעְתִּי אֶת־יֵשׁוּעַ מָה־הוּא vos autem non ita, sub.
 facere convenit, q̄i didicistis &c. Ego lubens verterim, Vos
 autem non sic: Christum didicistis. Ita certè disertè Theo-
 phylactus: Τὰ πρὸς Ἰησοῦν ἔμαθον οὐκ ἔμαθον τὸν Χριστόν, — ἐπειδὴ
 ἐμαθὲν τὸν Χριστόν. Gentes quidem sic se habent: vos autem non
 sic, — q̄ia Christum didicistis. Nec secus exteri quandoq̄.
 Sic enim apud Maronem *Aeneid.* l. 2. Aeneas urbe jam con-
 flagrante, in Helenam obviam exardescens,

Scilicet hac Spartam incolumis, patriâsq̄e Mycenae.

Aspiciet? parvòq̄ ibit regina triumpho?

Non ita. — Sed de Apostoli loco isto alibi plura.

Occurrit interim eadem formula Regum l. 2. c. 23. v. 5.
 Joco certè satis, difficili. Verba sic habent; כִּי לֹא בֵּיתִי
 עִמָּךְ Ea sic reddunt; Græcus, οὐδ' ἔμαθον ὅτι οὗτος μὲν οὐκ ἔμαθον.
 Pagnin. *Non enim sic domus mea cum Deo.* Tigurina, *Non
 inquam, sic erit domus mea cum Deo.* Junius, *Quamvis non ita
 sit domus mea erga Deum fortem.* Piscator, *Quamvis autem
 non sit ita comparata domus mea erga Deum.* hoc est, uti sese
 isti explicant, (neq̄ enim alteri illi ulterius exponunt) *quam-
 vis ego & regnum meum, non ita exactè præstemus hæc; ut ad
 illa Vers. 3. respiciatur, dominator justus sit, & in Dei timore
 dominetur.* Eodem ferè concedit Versio nostra novissima.
 Cæterum ad verba Vers. 4. proximè antegressa respectum
 potius haberi, cum Judæi, tum & nostri pleriq̄ consentiunt.
 Ita tamen, ut in periochâ illâ constituendâ in diversa à se in-
 vicem abeant. Quidam enim ita sententiam diffundunt, ut
 collationem duplicem institui velint, in parte priorē alteram,
 à sole clarissimo citra nubeculam ullam offusam exoriente,
 q̄i gradatim attollatur, splendoremq̄e justum nubilo nullo
 inter-

interveniente imminutum constanter retineat, cui regnum
 Davidis compar (in Messia saltem) futurum sit; alteram, à
 solis ejusdem quidem splendore, sed quia nebulis, nubibus, plu-
 viis, imbris intercurfantibus creberrimè interceptiatur;
 sive, ut horum nonnulli, ab herba tenera, quae solis calore
 pluviaeque humore ad tempus breve confota atque enu-
 trita, post paulo penitus exarescat: cui simile illud nequaquam
 futurum fiet. Ita ferè Judaei, Camius, Jairus, Gersomides:
 quos Interpretes nostri, tam Genevenses, quam & his proximè
 priores secuti sunt. Ei sic reddunt, *Et sicut lux matutina, ubi
 sol oritur, matutina, quae sine nubibus est, ita futura est domus
 mea; at non sicut herba terra à splendore & pluvia; sive, à
 pluvia splendida. Neque enim ita erit domus mea cum Deo. Ve-
 rum V. Cl. Ludov. de Dieu, in Animadversionibus postumis,*
 ut ut minimè omnium placere sibi Junium profiteatur, maxi-
 mè verò quos superius expressimus, Genevenses; ab his tamen
 etiam discedit; & cum verba commatis 4. sic reddiderit, *Et
 sicut luce matutina oritur Sol; sicut tempus matutinum est
 sine nubibus; sicut è pluvia existit herba tenera è terra;
 ut triplicem velit collationem institui, à tribus scilicet rebus na-
 turalibus, quae gratissima hominibus sint, & insignia contineant
 beneficia; istud simul in his tacite innui censet, res istas con-
 stantes ac stabiles non esse; solem siquidem, etiam si luce matuti-
 na oriatur, sub vespere tamen occidere; aurora serenitatem,
 licet primo splendoris ortu nubes discutiat, easdem tamen, ubi
 sol ascenderit, redire, aliasve succedere, quae caelum obscurant;
 herbam denique teneram per pluviam è terra progerminare, sed
 quae subito flaccescat. isto itaque respectu dici, utique non sic est
 domus mea apud Deum, cum foedus aeternum habeat. Ego prio-
 ra illa sic reddiderim, *Et sicut ad lucem matutinam, sole manè
 citra nubes exorto, à splendore pluviae succedente herba tenera
 è terra succrescit: ut (quod Junio visum, cui hac in parte ac-
 cedo) imagine ista, cum regni gloria, quae solis ipsius splen-
 dorem referat, tum populi statusque totius prosperitas, ad
 herbam instar, quae pluviae calorisque vicissitudine tempestiva
 cum fruatur, perpetuo virescat, utraque fuerit designata. Ni-
 mis siquidem, uti mihi videtur, licenter priores illi cum con-
 textum divellunt, tum de suo inferciunt: Virque ipse doctis-**

simus sine fundo suggerit, quæ textus ipse nevtquam exhibet. At verò si fastida ac foelicia omnino quælibet collatione ista representantur, quæ, inquit, de causâ negat David domum futuram sibi istiusmodi? Chaldaus itaque sic interpretatur, ut nolit ista prorsus negari, sed amplius longè aliquid his verbis subindicari; quæ sic reddit, *Excellentior quam sis domus mea coram Deo*. Nam Latinus qui reddidit, *Nec tanta est domus mea apud Deum, ut pactum æternum iniret mecum*; dictionis compagem planè resolvit, dum à periochâ præcedenti, à quæ dubio procul dependet, istam parum consultè dirumpit. Mihi statim atque D. de Dieu de eâ dissertationem perlegissem; (neque enim locum ipsum apud me unquam prius perpenderam) subiit animum verba esse ἐρωτηματικῶς proferenda, ut dicatur, *An non sic utique domus mea apud Deum est futura?* Dum autem, ne, si id fieri possit, (quod cordi non est) solus incedam, comitem quæro, versiones varias consulendo evolvendoque incidi tandem in nostrarum, quæ typis excusæ (puto) prostant, antiquissimam, Gvil. Tindalo attributam. Ea αὐτολεξῆς sic habet, *And is not mine house so with God?* Interrogationis indicem particulam apud Hebræos frequenter desiderari, norunt satis quique in eâ lingvâ leviter etiam versati: unde locis in havid paucis versiones variæ, de quibus in Cinno isto alibi copiosius disseruimus. Isti hic obiter lucem aliquam dare conati, ad pensum institutum denuò revertimur.

Qam date conati, ad p[ro]phetam Esaiam
De Rege, an populo, an utroque, Moabitico Deus, Esaia
ε. 16. v. 6. *Andivimus fastum Moabi, (fastuosus est admodum)*
fastum ejus, & fastidium ejus, & excandescientiam ejus
בְּרִי לָאֵלֹהִים Q[ua]e eadem latius pavlo Jeremias c. 48. v. 29, 30.
Andivimus fastum Moabi, — altitudinem ejus, & fastum
ejus, & fastidium ejus, & elationem cordis ejus. novi ego, in-
quit Jova, excandescientiam ejus: יָדַעְתִּי כִּי בְּרִי לָאֵלֹהִים Q[ua]e
utrobique novissima, dum formula q[ua]e de agimus, apud utrum-
que eadem, nisi q[uo]d simplex alteri, alteri geminata, non atten-
ditur, negotium interpretibus molestiamq[ue] havd mediocrem
ereavere. unde etiam enatum, ut q[ui]svis idem dubio procul
verbis illis vates uterque voluerit, non tamen pariter avt red-
diderint avt explicaverint nonnulli. Apud Esaiam Graeci, εχ-
στος η̄ μαρτία C[on]s, εχστος. non sic divinatio t[em]p[or]is, non sic ge-
minarum

E. 3.

c.19. v.21. Hymn.119. v.113. Esa. c.17. v.6. & c.27. v.10. In hoc interim consentiunt Judæorum Magistri, quod *verum, rectum* utroque reddunt, ad illud Num. c.27. v.7. lectorum amandantes, Zelophebadi filia, quod est *rectum* loquuntur. quod modo & Pagninus, *non sunt recta verba ejus*. quia tamen idem in Jeremiâ, *ira ejus non est stabilita; filii ejus* (forfan, quia propaginum instar sunt filii; unde & *pro sobole*, Job. c.18. v.19. Esa. c.14. v.22. Hymn.72. v.17.) *non sic fecerunt ut putabant*. aliter nempe *verum* apud vatem alterum, apud alterum aliter (in hoc saltem perperam) cepit. Ego sanè, si *verum* illud in *veri rectique* notione sumendum esset, aut verba, aut cogitata, aut ejusmodi quidvis potius, quam mendacia *verum* redditum velim. ecquis enim mendacia non esse vera aut recta diceret? ut de Thrasone aliquo jactabundo, confictas à se de gestis suis fabulas narrante, seriò pronunciaret, mendacia hujus vera, aut recta non sunt. quum hoc ipso quod mendacia esse pronunciatur, omnis prorsus eis veritas ac rectitudo abjudicaretur. Caterum ipse, particulæ hujus notionem usitatissimam retinendo, à quâ recedere istic quod vel cogat, vel svadeat, nihil video, cum Junio lubens verterim, quod Esajas protulit, at *non sic mendacia ejus*; rem scilicet effectura sunt, uti ex Jeremiâ ille rectissimè supplevit. Ita idem prorsus vates uterque dixit, nisi quod alter formulâ ingeminatâ *ἐμφανικώτερον* paulò enunciavit.

Restat celeberrimus omnium, in quibus hæc formulaprehenditur, locus, in quo latius discutiendo atque enucleando moram trahere non pigebit. Habetur is in Evangelio Luca cap.22. v.25,26. verbis hisce; *Οἱ βασιλεῖς τῶν ἰσχυρῶν κειράσονται αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν, ἀρχέειν καλέουσιν. ὑμεῖς δὲ ἐξ ἰσχύος. quod* habet multo secius, nisi quod plenius paulò, apud Matthæum, c.23. v.25,26. Sic legitur: *Οἰδατε, ὅτι οἱ ἀρχόντες τῶν ἰσχυρῶν κατεκλείουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. ἐχέτω δὲ ἕκαστος ἐν ὕμῳ. Marcus enim c.10. v.42,43. Matthæi vestigiis præcisè infisit, nisi quod pro ἀρχόντες, οἱ δοῦντες ἀρχὴν, dixit. de quo, cum Deo bono, deinceps videbitur. Summa huc redit; Reges & magnates dominationem atque imperium super subditos ipsis usurpant & exercent: Vos autem non sic. quæ clavula novissima scriptorum calamis sursum deorsum*

deorsum jam diu volutatur. Ex ævi superioris nonnulli, verbis hisce volunt potestatem secularem & magistratum omnem civilem Apostolis Christi, & in eorum personâ sacrorum administris quibusque, penitus interdictum. Horfum enim respexisse videtur Synesius Epist. 57. quæ est adversus Andronicum quendam λόγος περὶ ἐκκλησιαστικῶς. Ὁ πάλαι χρόνος, inquit, ὡς γὰρ τὰς αὐτὰς ἱερέας τε καὶ κριτὰς. — εἴτ' ἐπεὶ δὲ, μοι δοκεῖ, τὸ θεῖον ἔργον ἀνθρώπων ἐπεδύσθη, διέκρισεν (lege, meo periculo, διώκειν) ὁ θεὸς τὰς βίβας. καὶ ὁ πῦρ ἱερέας, ὁ δὲ ἡγεμονικὸς ἀποδείχθη. Prisca tempora sacerdotes eosdem ac iudices tulerunt. — Deinde, posteaquam, ut mihi videtur, opus divinum humano more agi ceptum est, vite instituta ista separavit Deus, ut sacerdotium alteri, alteri principatus assignaretur. Mox adversus Andronicum stylum stringens; τί ἔν ἐναντίας; τί δὲ ἑωκῆσθαι πρὸς τὰ κεχρησμένα θεῶν καὶ θεῶν, ὅς ἐ δὲ δοκεῖν ἡμᾶς, ἀλλὰ θεοδουλεύειν ἀξίως; Quid tu igitur antiquata, revocas? quid ea committis quæ à Deo sunt discreta, quæ regimine apud nos non uti, sed abuti, perverse ac præter jus fasque gubernando, postulas? concludit denique, Ὅτι ποτὶ μὲν δυνάμει ἱεροσύνη ἑωκῆσθαι, τὸ καθεῖν δὲ τὰ ἀσύχλαστα. Potestatem civilem sacerdotio adungere, est ea contexere, quæ contexi simul nequeunt, sive, quæ contexenda simul non sunt. Sed omnium disertissimè Bernardus Clare vallensis ad Eugenium P. R. de considerat. l. 2. Quid tibi dimisit sanctus Apostolus? Quid habeo, inquit, hoc tibi do. quid illud? unum scio: non est aurum, neque argentum; cum ipse dicat, Argentum & aurum non est mihi. esto, ut aliâ quacunq; ratione hæc tibi vindices; sed non apostolico jure. non enim tibi ille dare, quod non habuit, potuit. quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem super Ecclesias, nunquid dominationem? audi ipsum: Non dominantes, ait, in clero; sed forma facti gregis. & ne dictum solâ humilitate pures, & non etiam veritate, vox Domini est in Evangelio: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos Benefici vocantur. & infert; Vos autem non sic. planum est, Apostolis interdicitur dominatus. I ergo tu, & usurpare tibi aude, aut dominans Apostolatium, aut Apostolicus dominatus. planè ab alterutro prohiberis. si utrumque similiter habere voles, perdes utrumque: Hæc ille, concludit planè ex Christi interdicto potestatem civilem nemini Apostolico competere.

Urgent.

Urgent ulteriùs è recentioribus hayd pauci, & potestatis in ministris Evangelicis quibusque paritatem atque aequalitatem hinc astruunt. Istis ex aduerso qui consistunt nonnulli, τὰ κατὰ κλειδίον & κατ'ἐξουσίαν opponunt; non potestatem meram aliorum super alios, sed potestatis abusum siue usum insolentem & tyrannicum duntaxat interdici. Astipulatur his V.C. Isaacus Casaubonus annot. in N.T. κατ'ἐξουσίαν, inquit, non est simpliciter habere potestatem; sed uti eà tyrannicè aduersus subditos. quod & confirmat adducto Theophylacti testimonio, qui ad Marc. 10. exponit, ἐξουσιαν ἢ πνευματικὴν ποιεῖν ἐκδ. Corn. item Janfenius comment. in concord. Evang. c. 103. Notanda vis Græcæ dictionis κατ'ἐξουσίαν, quæ non simpliciter significat, uti potestate: sed ratione præpositionis κατ' sonat in malam partem, significans usum potestatis tyrannicæ, qui cum malo subditorum sit coniunctus; ut quod Græce est κατ'ἐξουσίαν αὐτῶν, rectè sic verti possit, potestatem exercent aduersus eos. sic etiam in priore sententiâ, non est simpliciter κλειδίον, i. administrantur eorum, sed cum præpositione κατ', κατὰ κλειδίον αὐτῶν, i. dominium exercent in vel aduersus eos, ut significetur suo bono & subditorum malo eos gerere principatum.

Verùm aduersus hæc denuo regerunt illi. 1. primatum fratres duos illos & locum in Christi regno, quod monarchiis mundanis geminum somniabant ipsi, eminentiorem præ reliquis, potestate eà, quæ fastigia istiusmodi comitari solet, instructum, non tyrannidem aliquam, aut potestatis alicujus tyrannicè siue fastuosè exequendi facultatem postulasse. 2. quod Matthæus & Marcus κατὰ κλειδίον & κατ'ἐξουσίαν dixere: Lucam simpliciter κλειδίον & ἐξουσίαν dixisse; addidisse insuper, διὰ τὸ εὐεργετῆσαι, Beneficos appellari consuevisse, etiam eos qui sic imperant. Monet C.V. Joan. Drusius in proverbii class. 2. lib. 1. paræm. 254. Græcum εὐεργετῆσαι Hebræorum דַּוָּרָא respondere. Titulum autem istum, tanquam honorificum cum primis, regibus attributum docet nos Demosthenes adv. Alcibiadem orat. pro coron. verbis illis, φίλον εὐεργετῆσαν, σὺν τῷ φιλισπον ἡγήναι. Eo Osiridem ab ortu, statim insignitum refert Plutarchus, voce in hæc verba cœlitus datâ, Μέγας βασιλεὺς, δι'εργέτης, Ὁσείρ γέρονε. Rex magnus, beneficus, Osiris natus est. Eo Cyrum majorem Armenios aliότις ple-

plerosque honorasse, Xenophon *institut. l. 3.* Ὅτι Ἀγρίμι
 ὁρῶντες, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀνακαλῶντες δὲ Εὐεργέτην.
 Eo Mithridatem primum Ponti Regem suos, Strabo *lib. 10* &
 Appian. *bel. Mithridat.* Eo Ptolemaum à Lagi filio tertium,
 Gracos, Strabo *geograph. l. 17.* ob beneficia in gentem suam
 collata: qo modo & Lagidem σωτήρ cognomine Rhodii,
 auctore in *Atticis* Pausania. Is itaq; inter illos locum forsan
 rueri poterit, qos μὴ ἀληθεῖ Εὐεργέτης nuncupatos vult Pav-
 sanias. Cave enim de isto dictum accipias, qod de nominis
 huiusce septimo, q; & Phylcon, ut est apud Strabonem vide-
 re, Athenæus *dipnosophist. l. 12.* Ὁ αὐτὸν δὲ Εὐεργέτην ἀνεκ-
 ρύλλον, καὶ δὲ Ἀλεξανδρίων Καπεργέτης ὀνομαζόμενος. Benefi-
 cum ipse se indigetabat, cum ab Alexandrinis Maleficus ap-
 pellaretur. qod & *l. 4.* extremo ante monuerat. Qanqam nec
 Lagida σωτήρ titulum Iosephus lubens concesserit, qem
 ait, Σωτήρ χρηματίζοντα, πάντα παθεῖν αὐτῇ τῇ ἐπικλήσει,
 Servator cum diceretur, appellationi adversa planè gessisse.
antiquit. l. 12. c. 1. Eodem & Catonem cives Uticenses, μὲν πο-
 νηῖ δὲ Εὐεργέτην καὶ σωτήρα καλεῖσθαι, Plutarchus in *Cat. min.* q;
 idem in dissertatione de sese laudando; Τῶν βασιλέων, τὲς μὴ
 θεῶς, μολὲ παῖδας θεῶν ἀναγορεύειν δέλοισιν, ἀλλὰ φιλαδέλφους,
 ἢ φιλότητας, ἢ Εὐεργέτας, ἢ Θεοφίλους, ἐκ ἡχθοντο, δὲ καὶ οἱ δὲ,
 ἄνθρωποι δὲ ταύταις προσωνομασίαις μὲντες. Reges illos, q; non
 Deos, Deorumve filios se dici volebant, sed fratrum matrum-
 ve amantes, vel beneficos, vel Deis charos, titulis hisce, præ-
 claris quidem, humanis tamen, homines haud gravatim hono-
 rabant. Qanqam & istos, uti suprà indicatum, quibusdam
 frustra gratisque arrogantibus, meritò denegabant; aliis ve-
 rò, non ἐν μὴ, sed ἐν χλευασμῷ, per derisum, uti de Ptolo-
 mæo Philometore Pausanias, imponebant quandoq;. Qm &
 aliis qàm regibus, aut provinciarum rectoribus, privatis quoque
 nonnunquam honoris ergò, aut beneficii alicujus insignioris
 ratione, titulos istiusmodi deferebant. Hinc Cratoni cuidam
 Charontis scapham ingressuro apud Lucianum Mercurius,
 Καταλίσπε τὸ γένος, καὶ δόξαν, καὶ εἰ ποτέ σε ἡ πόλις ἀνεκέρυξεν
 Εὐεργέτην. Depone prosapiam gloriàmque; & si te quando cives
 tui Benefici præconio publicè cohonestaverint. Agrialparum
 denique, an Arisinasporum gentem totam, mutato nomine,

F.

Εὐεργ-

Εὐεργέτης deinceps nuncupari iusserat Cyrus, quum frigore
victusque penuriâ laborantem, gem adversus Scythas ducebat,
exercitum, tectis excepissent, & com meatibus juvissent. Au-
tores Diodorus l. 17. Arrian. l. 3. Curtius l. 7. De nominis
ipsius ratione optimè Leo imperator in *Constitut.* Τὸ τῷ
βασιλεὶ τὸ εὐεργετῆιν. διὰ τὸ εὐεργέτης λέγει. καὶ ὡνίκα τὸ εὐεργε-
σίας ἐξαπονήσῃ, δοκεῖ κινδυνεύειν καὶ τὰς πόδας καὶ τὸ βασιλικὸν χα-
ρακτῆρ. Interpretabitur Annaeus Seneca, q̄i de clement. l. 1.
c. 19. Neronem suum sic affatur. Proximum Diis locum ti-
net is q̄i se ex Deorum naturâ gerit, Beneficius, ac largus, &
in melius potens. hoc affectare, hoc imitari decet, Maximum
ita haberi, ut Optimus simul habeatur. Et ad Eugenium de
consider. l. 3. Bernardus; Mendaciter hoc diceris, si non tam
Beneficius esse, q̄am beneficiis præesse intendas. Dio sophista, ille
δ' χρυσόστομος dictus, orat. 49. τοῖς ἐπιμέλειαν ἀνθρώποις καὶ πεποι-
σμένοις, ὅτε ἀνδρὲς τὸ ἀρχεῖν, ὅτε χάραττον. ἢ δὲ οὐδὲν
μᾶλλον, ἢ τῷ εὐποιεῖν. τῷ δ' ἀρχοντι, ὃ μόνον ἐξουσία πλείστη τὸ εὐ-
εργετῆιν ὅτιν, ἀλλὰ καὶ ἀνέγκη χάραττον. q̄i & idem orat. 41. τὰς εὐερ-
γέτας tyrannis opponit verbis illis: ἀλλὰ μᾶλλον οἰκεῖ τὸ ποι-
εῖν (τὸ μὴδὲνα μὴτε ἀνπλέγειν, μὴτε μέμψασθαι) συμβαίνει τοῖς
πράγμασι, ἢ τοῖς εὐεργέταις.

Q̄in & τὸ κατακυβεῖν in partem potiore adhibitum fre-
quentissimè deprehenditur. Apud Græcos interpretes Hymno
110. v. 2. de Christi dominatione, κατακυβεῖς ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν
C̄s. dominare in medio hostium tuorum. Hymn. 72. v. 8. de So-
lomonis imperio. κατακυβεῖς ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης. à
mari usque ad mare dominabitur. Et Hymn. 49. v. 14. de bo-
norum futuro regimine, κατακυβεῖσιν αὐτῶν οἱ εὐδαίμονες. Iusti
ipsis dominabuntur. Genes. c. 1. v. 28. de potestate homini
super ceteras creaturas concessâ. πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυ-
βεῖσθε αὐτῆς καὶ ἀρχεῖτε ἐν αὐτῇ &c. replete terram & domi-
naminī ei; & imperium obtinete super pisces &c. q̄em locum
alludens Clemens. Alexan. Stromat. l. 6. Μὴ τὸ εὖ μόνον θιρέ-
ων κατακυβεῖν ἐπάγνημι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἀρχεῖν παθῶν.
Idemq̄e *pedagog.* l. 2. c. 1. καὶ χρὴ, καὶ αὐτῶν ἀσωτίζομένους, ἡμᾶς
ἐκ χειρὸς τοῖς τῷ πατρὶος θεωρήμασι. χρὴ δὲ καὶ αὐτοῖς, ὡς ἀρχόντας,
ἀποστολινῶς. καὶ γὰρ βασιλεύειν ἐπάγνημι, καὶ κατακυβεῖν, ἐκ δὲ βα-
σιλεύειν τοῖς θεωρήμασι. Vides ἀρχεῖν, βασιλεύειν, κατακυβεῖν, tan-
quam

quam quæ idem prorsus valeant, usurpari. Accedit, quod κατὰ
κοιρανείν, quod idem ferè sonat, eodem planè modo poetarum
princeps ἀρτί τ' κοιρανείν non semel usurpavit.

Iliad. μ. ἔμην ἀκλειὲς Λυκίῳ κατὰκοιρανέουσιν
v. 318. Ἡμέτεροι βασιλεῖς.

Nostri haud incelebres Lycia reges dominantur.

Et Odyssea. "Οἶστοι γὰρ νῆσσιον ἐπικρατέουσιν ἄριστοι,

v. 247. Ἡδ' ἔσονται κραναλὴν Ἰθάκῃ κατὰκοιρανέουσι.

Namque quot insulae habent passim procures dominantes,

Quotque tenent Ithacam saxosam, huic imperitantes.

ad eam locum Eustathius, τὸ κατὰκοιρανέουσι δ' ἄλλοι τὸ κατακλίνουσι,
καὶ ὡς ἀνωτέρα ἐστὶν ἐπικρατέουσιν, καὶ τὰ βασιλικὰ δρῶσιν, ὡς καὶ Ὀδυσ-
σεὺς ἐν Ἰλιάδῃ (β. v. 307.) κοιρανέων διέπει στρατὸν, ἤ γὰρ δρῶν
ἔργα βασιλικὰ. ut κατὰκοιρανείν Homero nihil sit aliud quàm
simplex κοιρανείν, i. βασιλεύειν, ἐπικρατεῖν, regnare, cum impe-
rio esse.

Verùm nolo ego controversiis istis immiscere me. Quod
ille olim,

Nimum altercando veritas amittitur.

Sensum loci genuinum tantum eruere & in lucem protra-
here, Cùm Θεός, conabimur. Ac primò, potestatis civilis usum
atque exercitium omne istic interdici prorsus eis, ad quos verba
hæc spectant, mihi nequiquam fit vero simile: & minus multo,
prælationem omnem & imparitatem inter suos vocibus illis
Dominum Christum sublatum ire voluisse. siquidem & gradus
inter eosdem disertè agnoscit ipse, quibus alii tanquam majores
minoribus præficiantur, ubi subjicit, Luca c. 22. v. 26. ὁ μεί-
ζων ἐν ὑμῖν, ἡγέσθω ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος, ὡς ὁ διακονῶν.
qui major est (reliquis) inter vos, esto sicut minor (reliquis, scil.)
i. e. minimus. et qui præest, sicut qui ministrat. tum & ipsum se
eis eis ἐπὶ δέγμα proponit. Ἐγὼ δὲ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ὁ δια-
κονῶν. ibid. v. 27. Ego, inquit, ipse (quem vocatis magistrum ac
Dominum: & bene sic vocatis: sum enim. Joan. c. 13. v. 13.)
tanquam is qui ministerio fungitur, inter vos ago. ut ne adjiciam
quæ Matthæus c. 20. v. 8. & Marcus c. 10. v. 45. eodem planè
spectantia referunt. non magis ergò Christus interdicto isto
suorum in se invicem quorumvis, quàm suipius in suos, pote-
stati quicquam detraxit.

F 2

Deinde

Deinde, quia istuc locutus est, non Apostolos solos, aut etiam ministros Ecclesiasticos duntaxat; (neque enim in contextu quicquam se prodit, quod vel ad hos vel ad illos restringenda evincat) sed Christianos quosvis, tam Principes quam & Plebeios, spectare videntur. Ita certe vetustiores quique ferè cepere. Joannes Chrysostomus in *Matthæum orat. 65.* Hieronymus in *Matthæum l. 3. c. 20.* Theophylactus in *Matth. c. 20.* & in *Marc. c. 10.* (ubi & disertis verbis, Οἱ δὲ ἐκ τῶν μαθητῶν, ἕκαστος. *discipuli verò mei non sic.*) Euthymius denique in *Matth. c. 43.*

His itaque præmissis, ad mentem Domini genuinam aperendam accedimus. Infederat altius discipulorum animis, quam ut facillè eximi potuerit, persuasio ista, fore ut Dominus Jesus, quem assectabantur, regnum splendidum atque magnificentum admodum, pro regum exterorum more, in seculo isto obtineret: in eo, quis primas, quis secundas ferret, ambitiosè satis inter se sapenumero contendebant. Propinquitatis ratione, in primis consistere postulabant, Zebedæi filii duo, Joannes & Jacobus; aniamque fortè arripuerant ex Domini ipsius dicto, quod prædixerat futurum, ut *cum in regni sui solio ipse consideret; illi quoque duodecim in solis 12 ipsi simul assiderent, judicantes duodecim tribus Israel.* Matth. c. 19. v. 28. hi ergo proximè Dominum in solis illis, ad dextram iste, ad sinistram ille, ut considerent, prece supplice per matrem suam ab eo deposcunt. Christus verò, quod illos omnes, non fratres duos solos, quos seorsim prius increpauerat, erroris coarguat, docet aliter habere se regnum suum, quam seculi istius regna se habeant. in istis enim dignitates externas, principatus, satrapias, dominationes haberi, quia in eos etiam quos honore afficere volunt, conferre pro libitu suo reges consueverint: ceterum in regno suo nihil hujusmodi reperiri (ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμεῖς, οὐδὲ τὸ ἐξ ὧν δεῖν. Jo. Chrysost. in *Matth. orat. 65.*) non quod in Ecclesià Christi atque inter Christiani nominis professores ista aut non sint, aut non licitè usurpentur; sed quod ad regnum Christi spirituale, ad quod suos invitat, non pertineant, nec proveniant inde, proinde non esse, cur ipsum sectando, istiusmodi sibi quisquam spondeat præfecturas: neque enim tale quippiam cuiquam se polliceri, cum nec usurpet aut exerceat ipse:

iple: suis se non dignitatum secularium dilargitorem, sed humilitatis & modestiæ spiritualis exercendæ autorem doctorumque tam praxi, quàm præcepto, profiteri. ad hanc igitur; ambitione omni prorsus amotâ, cujus ipsum pro exemplo habeant, componant se ipsi, suos monet universos. Hæc est mea de verborum istorum sensu genuino sententia: de quâ tamen, sicut minus probabitur, ego cum illo contentionis ferram nevtquam reciprocaverim.

Atque hæc de formulâ illâ 12. 87. *Non sic*, dicta sunt. huius autem occasione cum dictum, an interdictum, illud Evangelicum explicandum susceperimus, de phrasi insuper unâ & alterâ, quæ occurrit ibidem, paucis aliquid subnectemus. Quæritur ergo apud Marcum, c. 10. v. 42. *οἱ δοῦντες ἀρχήν*, quid sibi velit. Quidam vertunt, *Libus imperare placet*, inde certè *διδύμῳ & τῷ δοῦντῃ* pro philosophorum placitis, τῷ τοῖς φιλοσοφοῖς ἀρχοῦντῃ, uti Plutarchus, si Evsebio credimus præpar. *Evangel. l. 15.* an alius quis sub Plutarchi nomine delitescens, ut Lipsius & Critici recentiores, farragini suæ titulum dedit. Sed hæc insolens locutio Casavbono videtur. nec esse tamen contendit C. V. Ludovicus de Diev: quum τὸ δοῦναι pro *stare* insolens non sit. *Matth. c. 3. v. 9. Ioan. c. 5. v. 39. Cor. ep. 1. c. 4. v. 9.* Possunt itaque dici, inquit ille, *οἱ δοῦντες*, qui *statuunt imperare gentibus, qui capeffunt gentium imperium.* οἱ δὲ δοῦντες. Vetus interpres, eumque secutus Erasmus, *Qui videntur*, at hoc Cl. Beza nevtquam placet; quia hoc de eis dici solet, quæ res ipsâ non sunt, quod esse videntur: quod huic loco non conveniat; At Piscatori tamen convenire cumprimis videtur. Esse enim perinde, ac si dicatur, *Qui non tam imperant, quàm hominibus videntur imperare: quum solus Deus imperium in res omnes creatas perfecte habeat.* Certè Dominus Christus, *μὲν & δοῦντες*, *dynasta solus*, Pavlo dicitur. 1 Tim. c. 6. v. 15. Et (juxta Martialis illud l. 2. Epigr. 18.

Qui rex est, regem, Maxime, non habeat)
Solutus verus rex est, qui regem non habet. *Solutus verus Dominus es, qui dominum non habes.* Deo Augustinus confess. l. 10. c. 36. Verum mavult Beza, *qui censentur.* i. quos gentes habent & agnoscunt, ex quorum imperio pareant. οἱ δὲ δοῦντες, ab ipsis videlicet populis. nec abscedit Casavbonus; *qui habentur pro*

principibus gentium, qui agnoscuntur principes gentium. at tunc, inquit D. de Diev, esset potius, *οἱ δονέουσαι*. imò, bonā cum veniā dicere liceat, hoc nevtquam esset Græcum. etsi enim, *οἱς δέδονται*, & *τὰ δέδωκεν*. dicantur; *οἱ δονέουσαι* tamen, opinor, non dicitur. Quid ipse tandem de Diev? nam Cadmaam aciem hactenus experti sumus. *οἱ δονέουσαι*, inquit, *οἱ ἐν δόξῃ ὄντες*, qui in gloriā & honore sunt, & super alios eminent. ut Galat. c. 2. v. 2. *τοῖς δονέουσαι*. & v. 6. *οἱ δονέουσαι*, qui in pretio & honore sunt. Et apud Euripidem *οἱ δονέουσαι* *τοῖς ἀδελφοῖς* opponuntur, ut Henr. Stephanus observavit. locus extat in Hecubā:

Τὸ δ' ἀξίωμα, καὶ κακὸς λόγος, τὸ σὸν
Πείσφι λόγῳ· ὃ δ' ἐκ τ' ἀδελφείων ἰδὼν,
Καὶ τ' δονέουσαν, αὐτὸς ἔτι πάλιν θένει.

quod Ennius reddidit, sed à Gellio l. 11. c. 4. eo nomine notatus.

Hæc tu etsi perversè dices, facile Achivos flexeris.

Nam cum opulenti loquuntur pariter atque ignobiles;

Eadem dicta, eademque oratio aq̃a, non aq̃e valet.

meliùs forsan Grotius:

Ut prava dicas, quæ tua est auctoritas,

Movebit animos. nam viri prænobilis,

Et tenuis, idem sermo diversum valet.

Itaque Domino de Diev, *οἱ δονέουσαι ἀρχαί* idem valet, ac si diceretur, qui in honore sunt ad imperandum Gentibus. quod necui duriuscula Syntaxis videatur, adducit geminum ex *Susanna historîa* v. 6. locum, ubi legitur, subjuncto pariter verbo infinitivo, *οἱ δονέουσαι κυβερνῶντες*, qui in honore erant ad gubernandum. cæterum non minus controversus est Apocryphi scriptoris locus iste, quàm est is ad quem statuendum adducitur, nec certè puto, facile quendam repertum iri in literis Græcis subactum, qui constructionem ejusmodi admittat. Etiam si enim *οἱ δονέουσαι* idem valeat sæpenumero, quod *οἱ ἐν δόξῃ*, sicut *οἱ κρατοῦντες*, quod *οἱ ἐν κρείττει*, nusquam tamen posteriori huic formulæ subjunctum verbum infinitum deprehendas, ut dicatur scil. *οἱ ἐν δόξῃ*, sive *οἱ ἐν δόξῃ ὄντες*, ἀρχαί. nec verò ut subjungatur in alterutro, sensus patitur: quid est enim, in honore esse, imperare, vel, ad imperandum, etiam? quod tamen eis τὸ ἀρχαί potius

potius diceretur. Tum ubi οἱ δοκῶντες simpliciter ponitur, pro eo quod est, οἱ ἐν δόξῃ ὄντες, qui in existimatione sunt aliqui, (quo modo apud Tragicum & Apostolum quoque priori loco usurpatur) subest ellipsis manifesta; quam & loco posteriore supplevit Apostolus, dicendo, ἀπὸ τῶν δοκούντων ἦν τίς. quod nemo, opinor, qui in honore erant aliquid esse, sive, ut aliquid essent, verterit; sed potius, qui esse aliquid videbantur, aut, existimabantur. Eodem tamen, cum D. de Diev concedere videtur V. Cl. Hugo Grotius Annotat. in Marc. c. 10. eisdem etiam, quibus ille, usus auctoritatis. Caterum idem ipse, hac in parte adversus sibi, in Matth. c. 3. v. 8. exponens Baptistam illud, μὴ δόξετε λέγειν, Ne lubeat vobis dicere, ut Demosthenes, ἐκ ἐδῶκεν μ' ὁρᾶν ἐπ', non lubeat ipsis amplius me videre. Neque longè discedit, inquit illud, οἱ δοκῶντες ἀρχεῖν τῷ ἰδνῶν. Marc. c. 10. v. 42. qui in eo sibi placent, quod gentibus imperant. Simile, ad Cor. ep. 1. c. 11. v. 16. Hæc ille. ita vir doctissimus, pedem hic ubi figat ambiguus, vacillat; & fluctuabundus, modo in hanc, modo in illam partem propendit. Ego verò præ istis malim, quod Thom. Cartwrightus noster in Matth. c. 20. adversus Rhemeneses exhibet, οἱ δοκῶντες, qui apparent, præ se ferunt, pompā scilicet splendidā satellitiōque insigni maiestatem patulam facientes, prout in Agrippā ternere datur, καὶ πολλὰς παύλας in publicum prodeunte. Act. c. 25. v. 23. ad quam interpretationem stabiliendam adducit ille, cum Evripideum illud, quod in partem suam trahere D. de Diev satagebat; tum ex Plutarchi Antonio istud, ὁ δὲν δις ἀπεστήθεον τῷ ἀνδρὶ πρὸς τὴν πρῶτην δοκῶντι. quoniam nec istud satis placet.

Mihi in tantā sententiarum varietate optio libera si detur, illis hæc illubenter calculum concesserim, qui οἱ δοκῶντες ἀρχεῖν, vertunt, qui pro imperantibus habentur. favetque huic interpretationi Syrus, דמסרברין דמשא, qui reputantur capita gentium. Sed ut in hoc tamen acquiescere potius, liberè profitear, si quis formulam μενοειστικῶν scriptoribus avi cum illius, tum & insequentis, sacris verò cum primis familiarem censuerit. Ita Marco οἱ δοκῶντες ἀρχεῖν, nihil aliud fuerit, quam quod οἱ ἀρχόντες Matthæo. quis enim Marci interpretes Matthæo potior? οὗ ἐδῶκεν ἡ βασιλεὺς pseudo-Danieli, idem quod οὗ ἐνυβέσαν. hoc sane sensu sumi videtur, ad Hebr. c. 4. v. 1. μὴ ποτε δοκῶν τις ἐξ αὐτῶν.

ὡς ὑπερβαίνει. i. μὴ ποτε ὑπερβῇται, ne frustretur, privetur, uti
 Apostolus ad Rom. c. 3. v. 23. forsan & ad Cor. ep. 1. c. 10.
 v. 12. ὁ δοκῶν ἐστίν. i. ὁ ἐσηκός, q̄i stat: qomodo Rom. c. 11.
 v. 20. οὐ γὰρ τῇ πίστει ἐσηκός. atque ita reddidit And. Duneus no-
 ster in ad Chrysostomum notis: *Q̄i stat, videat ne cadat.* q̄i
 idem ibidem πάλιν ἐστίν, sive ἐσηκός consuli dignus. Omni-
 nò certè sic fumendum, qod Apostolus idem ad Cor. ep. 1.
 c. 11. v. 16. εἰς δοκῶν φιλονεικεῖ, *Siquis videtur litigiosus esse.*
 Longè enim aliter hoc est dictum Pavlo, qàm est illud Jaco-
 bo, c. 1. v. 26. εἰς δοκῶν ἁρῶν. *Siquis videtur esse religi-
 osus.* Siquidem nihil magis isti, qàm ut religiosi; nihil age-
 bant minùs illi, qàm ut litigiosi viderentur. Proinde meritò
 quidem Viro Cl. non satisfacit Veteris Interpretis (qam tamen
 retinere recentiores q̄ique) versio illa, *Siquis videtur;* & Cy-
 priani ad Julianum multo minùs illa, *Siquis putatur.* Nec est
 ideo tamen necesse, ut εἰς δοκῶν Pavlo idem sit, qod, εἰς
 δόξα. qia τὸ δοκεῖν utiq̄ sit qandoq̄ ἐδολοξίας nota: ut cum
 Matth. c. 3. v. 9. dicitur, Μὴ δόξετε λέγειν. *Ne velitis dicere;*
Ne placete in eo vobis, qod dicatis. ut sensus Apostoli existat,
Sicni placeat contentiosus esse; aut, *Siquis in eo sibi placet, ut
 contentiosus sit.* qod esset potiùs, εἰ πρὸς δοκῶν. Cum & sim-
 plicior sit, qam dedimus, interpretatio: qam & Avtor iste
 ipse confirmat, ubi exponit, εἰς φιλονεικίαν δίδου. & τὸ δό-
 ξειν etiam non minùs qàm τὸ δοκεῖν, (qod mox videbimus) πλε-
 οναστικῶς usurpetur. Q̄in & in Matthæi locò adducto, illud,
 Μὴ δόξετε λέγειν, nihil aliud sonare videtur, qàm si simplici-
 ter dictum fuisset, Μὴ λέγητε, *Ne dicatis.* qod formulâ ple-
 onasticâ parili Lucas expressit c. 3. v. 8, Μὴ ἀρχήδε λέγειν. *Ne
 incipiatis dicere.* pro eo qod est, *Ne dicatis.* qia formula, ab
 Hebræis mutuata, (qod alibi latius ostendimus) est scriptori
 huic cum primis familiaris. uti patet ex Evang. c. 4. v. 21. &
 c. 5. v. 21. & c. 7. v. 15, 24, 38, 49. & c. 11. v. 29, 31, & c. 12. v. 1.
 45. & c. 13. v. 25, 26, & c. Q̄in & qod Lucas idem habet, c. 8.
 v. 18. ὅς γὰρ ἀνέχῃ, ἀποθήσει ἑαυτὸν; ὃς δὲ ἐὰν μὴ ἐχῇ, ὃς δὲ
 ἐχῇ, ἀποθήσει ἑαυτὸν. id Matthæus planè sic extulit, c. 25. v. 29.
 & c. 13. v. 12. Τῶ γὰρ ἐχόντι πλεονήσει, ἀπὸ τοῦ ὅτι μὴ ἐχόντι, ὃ
 ἐχῇ, ἀποθήσει ἑαυτὸν. nec non eisdem prorsus verbis Lucas
 ipse, c. 19. v. 26. *Habenti cuique dabitur; non habenti verò au-
 feretur*

ferretur etiam id quod habet. Facit hue, Jo. Chrysostom. illud in ad Cor. ep. 2. orat. 8. Καὶ τὰς ἡμετέρας παροχάς, τὰς δοκοῦσας φιλοσοφεῖν, q̄i videbantur philosophari, i. q̄i Philosophabantur. Facit horsum & (nec priscis enim, elegantioribus etiam, ignota aut invetæ prorsus formulæ istiusmodi) quod apud Sophoclem in Ajace Menelao Tevcer;

Οὐκ ἂν ποτ', ἄνδρες, ἀνδρα δαυμάσαιμ' ἔπ,

"Ὅς μὴ δὲν ἂν ῥοναῖσιν, εἴδ' ἀμαρτάνει·

"Ὅθ' οἱ δοκῶντες εὐθυεῖς πεφυκέναι,

Τοιαῶδ' ἀμαρτάνουσιν ἐν λόγῳ ἔπι.

Non obstupescam, si quid olim in posterum

Inobilem ortu video delinquere;

Quando hi, videntur sorte q̄i natalium

Præstare, fando talia admittunt mala. Grot.

οἱ δοκοῦντες εὐθυεῖς πεφυκέναι, q̄i videntur natu nobiles esse, pro eo quod est, οἱ εὐθυεῖς πεφυκότες, h.e. q̄i natu nobiles sunt, atque ita οἱ δοκοῦντες ἀρχεῖν, q̄i videntur imperare, pro eo quod est, οἱ ἀρχοντες, q̄i imperant.

Qidni autem & illud Luc. c. 22. v. 24. Τίς δοκεῖ αὐτῶν εἶναι μέζων, Pari ratione interpretemur præsertim cum Lucam (uti mox videbitur) hac in parte præeuntem ipsum habeamus. Nam quod D. de Diev opinatur τὸ δοκεῖν ibi verti posse, putaret; dum, inquit, dicunt, Ego me puto, & ego me: etiam si Theophylactus ejusmodi quiddam subinnuere videatur, verbis illis, ἐπεὶ γὰρ πρὸς ἀλλήλους εἰκὸς ὡς λέγειν, ὅτι ὁ μέλλεις περὶ δίδουαι, καὶ αὐτὸς ἐκείνῳ τῷ τῷ, ὅτι ὁ, ἐκ τῆς περὶ χηρῆς εἰς τὸ λέγειν, ἐγὼ εἰμι κρείττων, καὶ ἐγὼ εἰμι μέζων· syntaxis tamen duriuscula videtur, nec Græcis tantum, sed Latinis quoque auribus insolens, δοκεῖ εἶναι μέζων, putat esse melior. quæquam passivè si sumere libuerit, q̄i nam putetur, reputetur, censeatur maximus, quod impediatur nihil video. Eodem enim modo δοκεῖ εἶναι dicitur, q̄o & quando q̄o εἶναι. Plato Protagorâ: ὁ μόνον αὐτὸς ὁ καλὸς καὶ ἁγνὸς εἶναι. non ipse tantum bonus probusq̄ videtur. Homer. Odys. p. v. 586.

ἐκ ἀφρων ὁ εἶναι ὅτι, ὁ σαρὶν εἶναι.

Desipere hanc hospes, fuerit quicunque, videtur.

Et Aristotel. rhetor. l. 2. c. 12. de adolescentibus: τῇ γὰρ ἀπατηλῇ ἡμῶν, μεμνῆσθαι μὲν οἶοντα, ἐλπίζειν δὲ πάντα. Etate primâ nihil meminisse videntur, (malè vertunt, arbitrantur se: quod

G

nec

nec verum est) at nihil non sperare. accedit propius Home-
ricum illud, εὐχεῖσθαι, *Iliad.* a. v. 91.

Et *Iliad.* b. v. 173. Οὐδέ τις ἐν Δουκίῃ σῶζ' εὐχεῖσθαι ἀμείνων.
& v. 246. — Τίς δ' αὖτε Δουκίον εὐχεῖσθαι.

Siquidem illud δοκεῖ simpliciter positum, quid alius quis existi-
matur; istud verò εὐχεῖται, quid ipse de se censeat aut præ-
se ferat, designat; quod phrasi illa significari vir eruditus ille,
sed frustra, opinatus est. Caterum Lucas ipse alibi c. 9. v. 46.
de negotio eodem planè agens (neque enim semel tantum his
hac inter domini affectatores agitabatur) ait simpliciter, τίς
αὖ ἐν μέλλουσιν αὐτῶν, *ocis eorum maximus esset.* Sed neque The-
ophylacto assentiri possum, quod de præstantiâ præsentis, animi-
que probitate, non de futurâ, quam somniabant nimirum, digni-
tate ac potestate litem habitam existimare videtur. Quin nec
Latinis magis quam Græcis insolens est dictionis istius redun-
dantia: quam apud *Historie Auguste* scriptores creberrimè
occurrere observarunt Duumviri incomparabiles. Sic enim
Capitolinus in *Vero*; *Visum est nonnullis, quod ejus fraude pu-*
taretur occisus. pro, *nonnullis visum est, ejus fraude occisum*
fuisse. Lampridius in *Alex. Severo*; *Fures judicare jussit in ci-*
vitatibus nullis nunquam videri. h. e. vetuit judicare. Trebel-
lius in *Galieno*; *Neque usquam quies salutem ostentare visa est.*
pro, *ostentavit.* Spartianus in *Gerâ*, *Fumus Geta accuratius*
fuisse dicitur, quam ejus qui à fratre videretur occisus. pro, *occi-*
sus esset. Vopiscus in *Probo*; *Lugdunenses ab Aureliano con-*
tusi videbantur. pro, *contusi erant.* Et istuc perinde apud *Hi-*
storia Evangelice scriptores, τὸ δοκεῖν εἶναι, *videri esse, nihil ali-*
ud esse potest quam simpliciter esse.

Geminum τὸ πολλὸν pleonasmum censet V. Cl. Dan. Hejn-
sius subesse verbis illis Evangelistæ Joan. c. 21. v. 12. εὐδὲς
ἐτόλμα ἐρωτᾶν. *nemo audebat rogare.* i. e. *nemo rogabat.* Et A-
postoli illis ad Rom. c. 5. v. 7. πολλοὶ τὴν ἀποδυνεῖν. *mori audeat,*
sive, *sustineat, i. e. moriatur, mori velit.* qo modo Maro *Æn.* l. 8.
Aude hostes contemnere opes.

quod est simpliciter, contemne. Flaccus l. 1. epist. 2.

— *Sapere aude:* h. e. *sapere aliquando incipe, sapi.* Et
ad *Pison.* *Audebit* — *Verba movere loco.* i. e. *Verba movebit*
loco

loco, & mutabit. Plato Polit. l. 1. "ὅς δὲ μείνῃ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ, καὶ πολυήσκειν ἀπέχεις τ' ἀλλοτρίων. Si perseverat esse justus, & alienis abstinerit. Nec defunt apud Latinos verbi quod potentiam propriè denotat, redundantis exempla. Sic enim Marcellinus hist. l. 22. c. 13. Digresso offeruntur rectoris Aegyptii scripta, Apim bovem operosa qæsitus industriâ, tamen post tempus inveniri potuisse firmantis, inveniri potuisse; pro, inventum esse. Idem l. 25. c. 1. Palescentem morte propinquâ extrahere pugna viribus valuit magnis. Extrahere valuit; pro, extraxit. Ibid. c. 11. Licet majore venturi pavore constringeretur, spe tamen sustentari potuerunt exigua. Pro eo quod est, sustentabantur; sive, sustentati sunt.

Nec ab similibus huic τ' συμβαίνῃ redundantia, apud Procopium bell. Gothic. l. 4. de Sardinia verbis hisce loquentem; Ἐν ταύτῃ φέρεται ἡ συμβαίνῃ φάσις, ἥς δὲ ἀποκαυομένοις ἀνθρώποις αὐτῇ πασμοῦς ἐκπίπτει, ἀπ' ἧς δὲ πολλὰ ὕστερον γέλωτα μέλλει ἀπὸ τ' πασμοῦ δοκῶντες πνεῖν, ἐν ὁμονύμῳ τῇ χάρακι δανίον κληδοσι. Ibi contingit nasci herbam, quam gustantibus hominibus obvenit convulsio, à qâ hanc ita multo post dum intereunt, risum quendam per eam oris obtortionem ridere videntur; quem regionem cognominem Sardonium appellant. Συμβαίνῃ φέρεται nasci contingit; pro eo quod est simpliciter, φέρεται, nascitur. qo modo ad Maron. eclog. 7. Servius, In Sardinia nascitur herba quedam, &c.

Qin & pleonasmus istis parilem hanc sine fundo probabili suspicetur quis, in Domini Servatoris illis Matth. c. 20. v. 26. ὁς ἐάν τ' ἐλθῇ ἐν ὑμῶν μέγας ἡρώδης. q' voluerit inter vos magnus esse: quod & verbis totidem ferè reperitur Marc. c. 10. v. 43. pro qo Lucas tamen c. 22. v. 26. ὁ μέγας ἐν ὑμῶν. q' inter vos maximus est: & Matthaeus ipse c. 23. v. 11. ὁ μέγας ὑμῶν. q' maximus est vestrum. Certè τὸ ἐλθῆν καὶ τὸ βέλειν sapenumberò παρέλκειν, notius est, qàm ut multis ostendi sit opus; Plato in Sympos. ἐάν ἐλθῇ πῦρ ἢ λύγξ. si cessaverit singultus. Libanius orat. 3. q' & βασιλικός. Καὶ κρείττονας φανείναι τ' πατριάρχας, ἢ τοῖς ὁφθαλμοῖς δεῖξεν ἢ αἰδῶ βέλειν. q' pudorem oculis definit. Lucas, Act. c. 2. v. 12. τί ἐν δέλοι τ' τοῦτο; ecquid hoc esse velit? sicut & Latini, qid hoc sibi vult. pro eo quod est, Istud qid est? Seneca de ira l. 2. c. 9. & 10. promiscuè usur-

pat formulas istas; Quid si quis irascatur: & qid si irasci velit? qid si miretur? & qid si mirari velit? Cicero ipse pro Caelio, Nolite velle hunc jam naturā ipsā occidentem maturius extinguere vulnere vestro, quā furo suo. Marcus imp. l. 10. § 98. Τὸ δὲ ἐβέλτερό σοι σπουδαίειν. Hoc volebat tibi significare. i.e. hoc tibi significat. ad quem locum istiusmodi plura congestimus. Nec spreverim tamen prorsus Joannis ἡ χριστοῦ ὁμιλίαν & observationem, q̄ Christum Dominum vult verbis illis pro more suo ἀντιθετικῶς πρὸς τὴν φύσιν (ut cum^a Diodoro Siculo loqar) & medicos imitari, qibus solenne est, (ut^b Fernellius docet) erumpentem sanguinem venā sectā sistere, & revulsionis vi revocare. Ἐίδες, inquit, orat. in Matth 65. πῶς παύει τὸ ἀπὸ τοῦ ἐκφυγόντος αὐτοῦ αἵματι, (αἵματις ἐκφυγόντος.) διὰ τὸ αὐτοῦ ὅτι ἐκφυγόντος. Vñ adversā eos, ad id qd appetunt, circumducit. ei δὲ λέγει ἡμεῖς μέγας καὶ ἡμεῖς μέγας, καὶ τότε ἔσθι μέγας. Magnus esse vis? magnus fieri ne qeras, & magnus futurus es. Nec possum omittere, qd ex occasione hac de Christo sese summittente adjungit; Κατὰ βασις αὐτῶν πάντων ἀνέβασις γέγραπται. Christi descensio nostri omnium ascensionem procuravit, summamq̄ ipsi gloriam apud omnes comparavit.

Sed pergamus pavlo ulterius. Nulla est in eis verbis difficultas insignis, qibus Dominus fratres duos allocutus, ait, Matth. c. 20. v. 23. Τὸ δὲ ποτήριον ποῦ πίνετε, καὶ βάπτισμα δὲ ἐγὼ βαπτίζωμαι, βαπτισθήσεσθε. Poculum quidem meum bibetis, & baptismo, qd ego sum baptisandus, baptisabimini. de calice siquidem passionis, baptismo sanguinis, qd & τὸ αἶμα τοῦ ἐκφυγόντος vocat Origenes apud Eusebium hist. Eccles. l. 6. c. 4. dictum omnes intelligunt. ταῦτά, μαρτυρεῖς καταξιωθήσεσθε, καὶ ταύτην πείσεσθε ἀπὸ ἐγὼ. βίαιον θανάτου ἔστιν καταλύετε, &c. Jo. Chrysost. in locum. in Joanne tantum q̄ritur, q̄ prastitum id fuerit, cum solus Apostolorum morte naturali defunctus, ac sine rade ac sanguine ad cœlestia translatus perhibeatur. Sed respondet Theophylactus in locum, ad mortem fuisse damnatum; Et, animum martyrio non defuisse, Hieronymus. Aliud est autem martyrio animum deesse, aliud animo defuisse martyrium. Cyprianus orat. de mortalit. Certē, q̄madmodum Tertullianus de fugā in persecut. c. 5. Quid negaturus esset, jam negavit. ita, Quid se tormentis & morti sub Dei oculis obtulit, passus.

^a L. 4. c. 14.

^b Method. mcd.
l. 2. c. 6.

*ius est, quicquid pati voluit. non enim ipse tormentis, sed tormenta
 ipsi defuerunt. quod in ipso erat, toleravit, quicquid tolerare para-
 tus & promptus fuerat. Cyprianus l. 3. ep. 6. de se Paulus ad
 Cor. ep. 1. c. 15. v. 31. καὶ ἡμέραν ἀποθνήσκω, quotidie morior. τῷ
 αἰσθησέναι, nimirum: i. e. proposito, non actu; ut Jo. Chrysosto-
 mus in Psal. 95. & adv. Iudeos l. 5. καὶ τῷ αἰσθῆναι τὸ ἀποθνήσκειν,
 quod ad mortem excipiendam assiduus in procinctu staret: ut Ihi-
 dorus Pelus. l. 3. ep. 399. Sed & ad eosdem Apostolus idem
 epist. 2. c. 11. v. 23. ἐν θανάτῳ πολεῖται, in mortibus saepe. i. mor-
 tis periculis; Hugo Card. & Nic. Liranus. et c. 4. v. 11. ἡμεῖς
 καὶ οἱ ζῶντες ἀπὸ τοῦ θανάτου ἀποθνήσκουμεν. nos etiam dum vivi-
 mus, morti jugiter tradimur. i. eis ἀποθνήσκοντες θάνατον ἐκχέουτες. in
 pericula mortifera. Chrysostomus; & ex Chrysostomo,
 Theophylactus & Oecumenius. Ὁ δὲ ἀποθνήσκων ἐν τῷ
 καὶ μὴ τῷ περὶ αὐτὸν ὡσαύτως, ὡς περὶ τῷ αἰσθῆναι καὶ τῷ πολεῖν.
 Ifidorus, ubi supra. Hinc Gregorius Romanus in Evang.
 conc. 35. Duo esse Martyrii genera: unum in mente; aliud in
 mente simul & actione: unum in occulto opere, aliud in publi-
 co. illo Joannem martyrem fuisse, in mente passum, non in cor-
 pore. His duobus Bernardus & tertium adjungit, concione ha-
 bita in festo Innocentium. Habemus, inquit, in B. Stephano mar-
 tyrii simul & opus & voluntatem: habemus solam volunta-
 tem in B. Joanne: solum in B. innocentibus opus. Ita tria vult
 esse Martyrum genera; ut alii Martyres sint voluntate &
 opere, in quibus Stephanus; alii voluntate, non opere, in quibus
 Joannes; alii opere, non voluntate, in quibus parvuli illi ab
 Herode caesi, Matth. c. 2. v. 16. Quamquam enim αὐτοὶ nimis &
 κατὰ γέννησιν sic dicantur: utpote in quibus interfectio fuit,
 confessio non fuit; quae in premium regni sine conscientia per-
 venerit martyrii; ut Eucherius, an quis alius Eusebii Emesseni
 nomine emissus, ad populum concion. 11. Martyrum tamen
 & illi nomine ab antiquis frequenter insigniuntur. Tertullianus
 adv. Valentin. c. 2. Infantes testimonium Christi sanguine li-
 taverunt. Cyprianus l. 4. ep. 6. Christi nativitas à martyriis
 infantium statim cepit, aetas necdum habilis ad pugnam, idonea
 extitit ad coronam. Hinc Prudentius de sepulchris.*

*Salvete flores martyrum;
 Quos lucis ipso in limine*

G 3

Christi

*Christi infector sustulit,
Ceu turbo nascentes rosas.*

Et Petrus Ravennas, q̄i & Chrysologus dictus, sermon. 153.
*Verò gratiæ Martyres; confitentur tacentes, nescientes pu-
gnant, vincunt inscii, moriuntur inconsci, ignari tollunt palmas,
coronas rapiunt ignorantes, infantia passionis ignara, martyrii
palmas rapuit & coronas.*

Ceterum in proximâ clausulâ plus difficultatis sese obji-
cit, de q̄â nonnulla ubi adjecerim, caput hoc claudam. *ἐν ἑστῇ
ἐκδοῦν ἑαυτοῦ, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ἀπὸ τοῦ πατρὸς μου.* Vetus inter-
pres: Sedere autem ad dextram meam & ad sinistram, non est
meum dare vobis, sed quibus paratum est à patre meo. Vobis
interferit, quod cum Desiderio Erasmo & Luca Brugenſi Beza
merito repudiat, nec Syrus agnoscit. Erasmus: Non est meum
dare, sed eis (continget) quibus paratum est à patre meo. Beza,
pariter; nisi quod pro continget, dabitur, mavult. Hilarius in
Matth. can. 20. solus ferè ex antiquis pronominiſ illius ratio-
nem habens; non Apostolis, sed aliis quibusdam honoris id re-
servatum adfirmat, ut à dextrâ & sinistrâ in iudicio novissimo
assideant Christo; Moſi nempe & Elie: nec illis tamen à
sessione penitus exclusis. Verùm hoc Hieronymo non arri-
det; nec Hilarium, q̄i hac in parte seqatur, quoniam hactenus
deprehendi. Recentiores autem Hugo Barch, Lyranus, & Re-
migius; Non est meum dare vobis, quales nunc estis, nondum
humiliatis, adhuc carnalibus, & terrena petentibus. Verùm
missis his, illud maximè queritur, quomodo suum esse id dare
Christus neget. Erasmus, Non est, inquit, meum dare; ut sit
absolutum, & intelligas totum hoc rejici in patrem. Illyricus:
Non est meum in hoc seculo dare, ut de dandi tempore tantum
negatum sit. Calvinus: Monet minimè fuisse sibi injunctum
à patre, ut cuique propriam & distinctam sedem in regno celo-
rum assignet. ut non gloria cœlestis dilargitio, sed graduum
distinctio rejecta intelligatur. Augustinus, quem & Thomas se-
quitur, secundum formam servi dictum censet: ut intelligatur,
non esse humana potestatis hoc dare, & dare tamen, q̄â Deus est,
& æqualis patri: de trinit. l. 1. c. 12. Hieronymus sic intelligen-
dum contendit: Regnum cœlorum non esse dantis, sed accipi-
entis: itaque quicumque talem se prabuerit, ut regno cœlorum di-
gnus

gaus fiat, accepturum hunc, quod non personae, sed viti paratum
 est. Nec abscedit multum Jo. Chrysostomus: Οὐκ ἐστὶν ἐμὸν,
 ἀλλ' ἐκείνων, οἷς ἡτοίμαται. meum non est, sed eorum, pro quibus
 preparatum est. quod illustrat exemplo agonothera sive βεζβ-
 τοδ cuiuspiam, qui propinquitatis ratione primum sibi ad judi-
 cari poscenti alicui respondeat, ἢ ἐστὶν ἐμὸν ἢ τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλ' οἷς
 ἡτοίμαται ἀπὸ τῶν πόρων καὶ ἰσχυμάτων non est meum hoc dare, sed qui-
 bus preparatur laboribus sudoribusque comparandum. concedit
 eodem Theophylactus: Quia & his omnibus prior Basilus
 adv. Eunom. l. 4 c. penult. Τῶν λαμβανόντων ἔστιν ἀξίως ἐαυτοῖς
 ποιήσαι, — καὶ τὸ ἀναμείναι διδόναι, καὶ τὸ ἀδελφεῖν ἢ αἰτιῶσαι ἢ. Eo-
 rum qui accipiunt est, ut sessione ista dignos se faciant, non
 ejus qui dare possit, etiamsi petitio injusta sit. h. e. etiamsi quis id
 injuste petat. Argute sane hi; sed ut argute nimis, vereor;
 quod antithesin statuunt inter dantem Christum, & accipientes
 ac sibi met comparantes: quum inter donationem potius suam
 & patris sui destinationem ea consistat. Appositè magis for-
 san Isidorus Pelus. l. 1. ep. 137. ἢ ἐστὶν ἐμὸν ἀδελφοῦ ἀπὸ τῶν
 αἰσθησάμενων, ἀλλὰ καὶ ἐκείνων μισθὸν τῶν καμύσων. Non est meum simplici-
 ter petentibus dare, sed tanquam mercedem eis qui laboraverint
 tribuere. quod Evthymius, Non est meum gratis dare, & c.
 forsan, χαρίζεσθαι dixerat. qomodo Festus Aet. c. 25. v. 16. ἢ
 ἐστὶν ἔθ' ὁ πατριῶν χαρίζεσθαι τῶν ἀνθρώπων εἰς ἀπώλειαν. gratis,
 & quasi gratificando alicui dare. quale quiddam & Basilus innu-
 ere videtur. Optimè Jacob. Faber Stapulens. Ordinationis
 est paterna, non arbitrarium huic vel illi dare. Ducunt itaque
 quasi manu nos novissimi hi ad Christi mentem genuinam, non
 negat simpliciter suum esse hac largiri; sed propinquitatis
 ratione, aut petitionis intuitu cuiquam talia concedere, aut
 cuiquam simpliciter etiam praterquam eis, quibus à patre suo pre-
 paratum est. Nihil itaque opus videtur ellipsi aliqua admissa,
 quæ verbo, continget, quod Erasmus vult, aut dabitur, quod Beza
 mavult, supplenda sit. tantum, ut ἀλλὰ hic idem quod ἀλλ' ἢ,
 vel καὶ, vel εἰ μὴ, i. nisi, praterquam, significet. certè ista invi-
 cem permutari saepenumero videntur. εἰ μὴ pro ἀλλὰ, Galat.
 c. 2. v. 16. καὶ δικαιοῦται ἄνθρωπος ὅχι ἔργων νόμου, εἰ μὴ διὰ πίστεως.
 non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem. i. sed per
 fidem. sicut Rom. c. 4. v. 13. καὶ διὰ νόμου, ἀλλὰ διὰ πίστεως. non
 per

per legem, sed per fidem. & ibid. c.9. v.32. ἐκ πίστεως, ἀλλ' οὐ
 ἐξ ἔργων νόμου. non ex fide, sed tanquam ex operibus legis. Sic
 εἰ μὴ pro ἀλλὰ Matth. c.12. v.4. ὅς ἐκ ἐξόντων αὐτοῦ φαγεῖν, ὡς δὲ
 τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἐσθῆσαι μόνοις. quos non erat licitum ei
 comedere, neque eis qui cum ipso erant, nisi (i. sed) sacerdotibus
 folis. contrā, ἀλλὰ pro εἰ μὴ, 2 Cor. c.2. v.5. ἐκ ἐμῆ λαλῶντος,
 ἀλλ' ἀπὸ μέρους. non me contristavit, sed (i. nisi) ex parte. Mar-
 ci c.9. v.8. περιβλεψάμενοι ἐκέπτε δόξα εἶδον, ἀλλὰ ἢ Ἰησοῦν μόνον
 μετ' αὐτῶν. neminem viderunt, sed Iesum. i. εἰ μὴ, nisi Iesum,
 ut Matthaeus habet c.17. v.8. quod & Beza observavit; qui &
 idem ad Marci c.10. v.40. ἢ ἢ sive ἀλλὰ apud Syrum inter-
 pretem pro ἀλλ' ἢ passim monet usurpari. Cur autem ellipsin
 illam & istic & apud Marcum maluerit admittere, quam par-
 ticula huic eam significationem concedere, causam ego certe
 nullam video. Hac in adversaria mea ubi miseram, animad-
 verti postea Corn. Jansenium *harmon. Evangel. c.103.* in
 eandem mecum sententiam descendisse. *Perspicuus eris,* in-
 quit, & apertus sensus, nihil interjiciendo, si ἀλλὰ pro εἰ μὴ su-
 matur; & hoc vult. Non est meum dare, quomodo vos putatis
 esse in manu mea, ut scilicet pro libitu dare possim ratione con-
 sanguinitatis aut familiaritatis. Demum cum in commenta-
 rios C.V.D. Ludovici de Diev, cujus & superius mentio fa-
 cta, incidissem, hunc etiam ὅμοιον deprehendi. Sic enim
 is ad Marci c.4. v.22. quod loco ἀλλὰ & εἰ μὴ tanquam idem
 valentia usurpantur: Ἀλλὰ, inquit, pro εἰ μὴ vel ἀλλ' ἢ, nisi.
 non enim negat suum esse dare: sed negat licere sibi aliis dare,
 quam quibus id à patre paratum est. atque ita jubet, antequam eam
 gloriam postulent, ita se gerant, ut constet ex eorum numero
 ipsos esse, quibus id à Patre est destinatum. Et ad Marci c.10.
 v.40. docet ex Davide de Pomis ἢ ἢ apud Rabbinos valere
 inter cetera ἢ ἢ ἢ nisi tantum, &c. Horum itaque duo-
 rum calculis ista consignata sunt.

CAP. IV.

Hymni 1. versiculus penultimus expenditur, & explicatur.

Versiones varis; & pro versionibus expositiones, negativa ex membro priore suppleta, copulativa in notione disjunctiva. Sic Gen. 2. 6. קִם resurgere. Resurgentium classes. aliis plures, quatuor quibusdam contra scripturas. Improbos non omnino resurrekturos, Camius. Verba Christi Ioan. 3. 18. expenduntur. Preteritum pro futuro. Rom. 8. 30. Omnes homines classibus duabus contineri. In die novissima congregatio, segregatio, segregatio, aggregatio. Iudicium duplex, discriminationis, damnationis, Ioan. 4. 24. Resurrectio duplex, communis, Act. 2. 1. 5. peculiaris, Luc. 14. 14. iudicii, & vitæ, Ioan. 5. 29. ἡ ἐξάναστασις, Phil. 3. 11. ἐκ νεκρῶν, Luc. 20. 35. οἱ ἁναστάσις, Luc. 20. 36. קִם exurgere, consistere. non consistere, plus quam causâ cadere, animo dejici.

AB Hymno primo, ejus ἀποχὰς quâdam vel explicare, vel illustrare conati sumus, manum nondum abducere possumus.

Commatio penultimo Hebraica lectio sic habet עַל כֵּל יָקִמוּ רְשָׁעִים בְּמִשְׁפָּט וְיִשְׁאָאִים בְּעֵרַת צְדִיקִים quod οἱ ἐξ ἀναστήσαντες sic reddidere: Διὰ τοῦτο ἐκ ἀναστήσαντος ἀσθενῆς ἐκ κρείσσου, ἐξ ἀμαρτωλοῦ ἐκ ἁγίου δικαίου. Vulgatus Interpres illorum vestigia premens: Ideo non resurgunt impii in iudicio: neque peccatores in consilio justorum. Sed & Hieronymus: Propterea non resurgent impii in iudicio, neque peccatores in congregatione justorum. In q̄o novissimo consentientes habet Aquilam, Symmachum, & Theodotionem, q̄i verterunt, ἐκ συναγωγῆς, in congregatione, cœtu, conventu. Leviculum illud, q̄od negativam ἐκ τοῦ κοινοῦ in membro altero substituunt. Sicut & Hymno 9. v. 19. neque enim oblivioni tradetur egenus; expectatio pauperum peribit in æternum. pro, neque exp. paup. q̄anquam Junius, q̄od eodem recidit, copulativæ loco disjunctivam substituit, aut peccatores in cœtu justorum. sicut & Genes. c. 2. v. 6. aut vapor ascendens à terrâ, q̄i terram totam irrigaret. q̄a genuina

H

Mosis

Mosis mens videtur, cum Dei nutu solo verbóve mero citra media ulla externa adhibita stirpes herbásqe è terrá primitus enatas indicaturum se profiteretur : de qo loco alibi amplius videbitur.

Caterum, qod ἡ ἀνάστασις alteri, *resurgunt* alteri, verterint, novas strophas comminiscendi antiquioribus qibuldam, ansam dederunt. Harum fundamentum qis primus jecerit, incertum est. Fundandis qí congeslerit aliquid primus mihi compertus Clemens Alex. *Stromat. l. 2.* ἐκ ἀναστάσεως, inquit, ἀπελθὲς ἐν κρίσει: οἱ ἡδὴ κατανυκτιμένοι, ἐπεὶ ὁ μὴ πιστεύων, ἡδὴ κέ- κριθ'· ἡδὲ οἱ ἀμαρτωλοὶ ἐν βελῇ δακρύων· οἱ ἡδὴ κατεργασμένοι, εἰς τὸ μὴ ἐπὶ βλῆαι τοῖς ἀπείστοις βεβιωκόσιν. Non resurgent impii in iudicio: utpote qí iudicati jam sint. qí enim non crediderit, jam iudicatus est. (Joan. c. 3. v. 18.) nec peccatores in consilio iustorum. utpote qí jam damnati sint; ut ne cum eis qí incul- pate vixerint, uniantur. Cyprianus itidem ad *Quirinum l. 3.* tit. 3. hác Pfaltz verba componit cum illis Christi, *Qui non credit, jam iudicatus est.* Qod latius explicatiúsque Lactan- tius *Institut. l. 7. c. 20.* de seculi fine, iudicióque novissimo dis- ferens, *Nec tamen universi tunc à Deo iudicabuntur, sed ii tantum qí sunt in Dei religione versati. nam qí Deum non agno- verunt, qoniam sententia de his in absolutionem fieri non potest, jam iudicati damnatiq; sunt: sanctis libris testantibus, non resurrekturos impios in iudicium. Iudicabuntur ergo, qí Deum scierunt; & facinororum, id est, mala opera cum bonis collata ponderabuntur: ut si plura & gravia bona fuerint, iustificentur ad vitam eternam; si autem mala superaverint, condemnentur ad pœnam.* Hinc fortean de Michaelis trutinâ fabulam commenti sunt Papicola. Involutiús Hieronymus *advers. Pelag. dia- log. I.* Non resurgent impii in iudicio, jam enim in perditionem sunt præiudicati. qín & idem ibidem inter impium atq; iniquum, sive peccatorem ita distingvit, ut impius omnis sit ini- quus & peccator; at non è converso, iniquus omnis aut peccator impius existat: impiúsque is dicatur, qí sine lege fuerit, & in æternum sit periturus; in lege peccator, qí cum in Deum credi- derit, per legem iudicandus, sed non in æternum periturus sit; juxta Apostolum ad Rom' c. 2. v. 12. sed & aliud esse, perdere gloriam resurrectionis, aliud perire perpetuò. Qæ qidem argu- tia,

tia, an anigmata, qid velint, ego non assequor. Clarius Theodoretus in Psalm. Οὐκ ἔπεν, ἢ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς, ἀλλ' εἰς κρίσιν ἢ ἀναστήσονται· ἀντὶ τῆς, ἢ εἰς κρίσιν, ἀλλ' εἰς κατάκρισιν. ὥστε γὰρ ἐλέγχων δέον, περὶ τῆς ἀσεβείας ἔχοντες, ἀλλὰ τὴν τιμωρίαν μόνῳ περὶ δέοντα καὶ δάσκαλον τῶν ἐπ' αὐτοφάρμακον ἁλόντων, ἢ ἐπὶ τὸ διελέγεσθαι εἰσαγγυσιν οἱ δικάζοντες, ἀλλ' ὥστε τῶν νόμοις διακρίσειν ἡφρον ἐξερεσκεῖν κατ' αὐτῶν. καὶ μὲν τοὶ καὶ οἱ τῶν δουρεβῶν δογματῶν ἀπὸ λαγμένοι, βίον δὲ βεβαιώτες παρέχοντες, πόρρω περὶ τῶν δικαίων συλλόγου γνήσιον. Non dixit, Non resurgent impii; sed, non resurgent in iudicium; pro eo quod est, non in iudicium, sed in condemnationem. neque enim redargutionibus opus habent, cum impietatem manifestam praferant, supplicium tantummodo praestolantur. quemadmodum in flagranti crimine deprehensos, non quo redarguantur iudices ad tribunal sistunt, sed ut secundum leges sententiam adversus illos ferant. ei vero, qui etiam si dogmatum impiorum expertes existerint, vitam tamen a legis norma alienam egerint, a iustorum cœtu longè semoti agent. Hæc illi, quæ ulterius adhuc produciens Augustinus; ubi dixerat; idem forsan in Psalterio verbis plenius planiusque, repetitum, ut idem sint impii & peccatores, idem in iudicio, & in consilio iustorum; subiungit: Aut si aliud sunt impii, aliud peccatores, ut quæquam omnis impius sit peccator, non tamen omnis peccator sit impius; Impii non resurgent in iudicio, quia jam poenis certissimis destinati sunt. peccatores autem non resurgent in consilio iustorum, id est; ut iudicent, sed fortè ut iudicentur; ut de his dictum sit, Uniuscuiusque opus eade sit, ignis probabit. ad Cor. ep. i. c. 3. v. 15. Caterum fundamento huic amplius superstruens Gregorius Romanus, moralis in librum Iob expositionis l. 26. c. 24. Dux sunt partes, inquit, electorum scilicet. atque reproborum. sed bini ordines eisdem singulis partibus continentur. alii namque iudicantur & pereunt; alii non iudicantur & pereunt: alii iudicantur & regnant; alii non iudicantur & regnant. quod Augustini verbis exprimere sic licuerit; Alii iudicantur, non iudicant; alii nec iudicant, nec iudicantur: alii iudicantur & iudicant; alii iudicant, nec iudicantur. In primâ classe collocat infideles omnes sive ethnici, à nomine Christiano prorsus alienos, de quibus Hymnographus hic dicat, Non resurgent impii in iudicio. Et Dominus in Evangelio,

lio; *Qui non credit, jam iudicatus est.* Joan c.3. v.18. Et Apostolus, *Qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt.* Rom. c.2. v.12. hi enim quasi jam prejudicati, ad tormentum resurgent, non ad iudicium. in secundâ classe Christianos improbos, qui si- dem professi, opere non firmauerint. de quibus Apostolus dixe- rit, *Qui in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur.* Rom. c.2. v.12. Et quibus Dominus in die novissimo dicturus sit, *Esurivi & non dedistis mihi &c.* Matth. c.25. v. 42. illustrat hoc principis terreni exemplo, qui aliter adversus civem delingen- tem, aliter adversus hostem bellum inferentem procedit. illum iudicio sistendum procurat, hunc vi & armis citra iudicium processum omnem subigere conatur. in tertiâ classe eos statuit, qui vitæ maculas lachrymis terferint, mala precedentia benefa- ctis compensaverint. his enim Christum dicturum, *venite be- nedicti, &c.* quia *esurivi, & dedistis mihi, &c.* Matth. c.25. v.34,35. in novissimâ, eos, qui præcepta legis perfectione vir- tutum transcendunt. at, qui illi per quæso. quibus scilicet voce Domi- nicâ dicitur; *Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, cum si- derit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israel.* Matth. c.19. v.28. verum, an non iidem illi sunt, quibus Dominus idem, Lucæ c.17. v.10. *vos, cum omnia vobis demandata fece- ritis, servos vos inutiles dicite, utpote qui quod debueratis feceritis?* imò an non iidem sunt, de quibus Apostolus; *In multis impingimus omnes?* Jacobi c.3. v.1. ad quem locum optime Beda; *Non dixit, Offenditis: sed, offendimus, inquit: Et, in multis, premisit; omnes, subjunxit.* quomodo autem legis præcepta transcendunt, non jam dico, qui nihil amplius, quam quod ex debito exigitur, præstant, sed qui in multis etiam à le- gis ratione exactissimâ deficiunt? imò, quorum iustitia omnis iniustitia esse convincitur; (Gregorium ipsum sibi adversantem avdis, ejusdem operis l.9. c. 14.) *si districtè iudicetur.* Disci- mus sanè ex literis sacris, statim à mortuorum omnium re- suscitatione, quam tam iniustorum quam & iustorum futuram esse novimus attestante Apostolo Act. c.24. v.15. *consecu- turam congregationem, degregationem, segregationem, aggre- gationem.* Congregationem dico, quâ universi, boni, mali, invi- tem permisti, coram Christo ad iudicium confidente compa- rebunt.

rebuunt. Congregabuntur coram eo gentes omnes. Matth. c. 25. v. 31. Sistentur omnes ad tribunal Christi, &c. 2 Cor. c. 5. v. 10. Degregationem, q̄a de toto illo grege eximentur electi q̄ique. Emitteret enim cum clangore tuba angelos suos, q̄i electos & reliq̄a turbā extrahant. Matth. c. 24. v. 31. Segregationem, q̄a cœtus uterq̄e à se invicem separabitur. Segregabit enim alios ab aliis, sicut pastor oves ab hœdis dispescit, & ad dextram bonos, ad sinistram improbos collocabit. Matth. c. 25. v. 31, 32. Aggregationem deniq̄e, q̄am & ἐκείνην ἡ πόλις Apostolus, 2 Thess. c. 2. v. 1. q̄a pii ab impiis jam segregati, his in terrā relictis, in aerem rapiuntur, Domino Christo occursuri, 1 Thess. c. 4. v. 17. & cum ipso unā in iudicio confessuri. Duas ergo duntaxat resurgentium classes, nec plures, sacra nobis pagina prodidit, electorum & rejectorum, proborum & improborum, agnorum & hœdorum. isti, impii nempe improbiq̄e, iudicantur universi, nec iudicant; nam q̄od de p̄e iudicatis, ex Christi verbis, ἡ δὲ ἐκείνη, Joannis c. 3. v. 18. adducitur, tam de Christiano nomen fidemq̄e professis, q̄am & de exteris q̄ibusq̄e enunciatum est; estq̄e ei geminum, q̄od Apostolus de prædestinatis, ἡ δὲ ἐκείνη ἡ πόλις, τὴν ἐκείνην ἡ πόλις q̄os iustificavit, hos & glorificavit. Rom. c. 8. v. 30. τὰ πρὶν ἢ γεννηθῆναι. Io. Chrysostom. in Ioan. orat. 28. Velut præterita dicit, q̄a futura prædicit. Augustinus in Ioan. tract. 86. Idē autem tanq̄am præteritum dicitur, q̄ia tam certum est, q̄am si factum sit. Idem in Psal. 43. & de corrept. & grat. c. 9. Verba præteriti temporis posuit de rebus futuris, tanq̄am ea jam fecerit, q̄a faciēda decrevit, q̄i fecit, q̄a futura sunt. Apud Deum enim jam facta sunt, q̄a fieri præordinata sunt. Gregorius ipse in 1 Reg. l. 5. c. 3. Illi, pii scil. probiq̄e. & iudicabuntur & iudicabunt universi. neq̄e enim Apostoli soli cum Christo Domino aut iudicaturi sunt aut regnaturi, (tanq̄am hi peculiari quodam modo, tanq̄am à Christo proximi, eos ad q̄os sunt primitus missi ē populo Israelitico Matth. c. 19. v. 28.) sed & fideles atq̄e electi q̄ique. Q̄isq̄is, enim, inquit, vicerit (per fidem scil. 1 Ioan. c. 5. v. 4. in q̄a ad extremum perstiterit Apoc. c. 2. v. 10.) confidebit mecum in solio meo. Christus, Apoc. c. 3. v. 21. Et Apostolus, Sancti mandum iudicaturi sunt; v̄osq̄e inter ceteros, Corinthii, vocationis di-

vina; q̄a sanctos facit, consortes. 1 Cor. c. 6. v. 2. cum c. 1. v. 2.

At Dominus, ὁ μέσος, ὁ κρινόμενος. q̄i crediderit, non iudicatur, vel non iudicabitur. Joan. c. 3. v. 18. καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται. nec in iudicium venit, aut venit etiam. Joan. c. 5. v. 24.

Responsio proclivis ex eis q̄a superius dicta sunt. sed Augustini verbis dabitur, extract. 22. in Joan. Iudicium duplex est; aliud discriminationis & discretionis, aliud damnationis & destructionis. per illud ergo transitori, at non & istud subituri, sunt pii.

Quoniam, si resurgendi vocabulum in Hymnographi dictione retinere libitum esset, & ad examen novissimum referre, ut ne eis tamen faveret, q̄i improbos resurrecturos negant prorsus; utpote quorum anime una cum corporibus dispareant (q̄od David Camius, cum istic, tum & ad Hymn. 82. v. 7. statuere videtur; q̄od purgare tamen dissertatione peculiari conatur V. Cl. Sixt. Amama) poterat de resurrectione distinguere, ut ea duplex statuatur: altera, ἡ κοινὴ καὶ καθολικὴ, ut Theophylactus in Ioan. c. 6. v. 40. q̄am ἀνάστασιν διὰ κρίσιν τε καὶ δόξης nuncupat Apostolus, Act. c. 24. v. 15. & piorum impiorumque communis sit: altera, q̄am Dominus ἡ ἀνάστασις τῶν δικαίων appellat Luca c. 14. v. 14. & piorum peculiaris existat; q̄i & eā ratione ἡ ἀναστάσις υἱοῦ, resurrectionis filii dicuntur. Luca c. 20. v. 36. ab hac autem excludi impios quosque, q̄um illā tamen cum piis unā comprehendantur. atq̄e hoc est q̄od V. C. Jo. Drusius q̄æsit. per epist. l. 1. q. 75. aliud est non resurgere simpliciter, aliud non resurgere in cœtu iustorum. ut commatū pars posterior priorem explicet. Vel sic etiam distinguere licebit ex verbis Domini, Joannis c. 5. v. 28. ut resurrectio rursus duplex sit: altera q̄a ἀνάστασις κρίσεως, i. κατὰ κρίσιν, resurrectio iudicationis, i. damnationis sive ad damnationis iudicium. (καί τινες δὲ κατὰ κρίσιν λέγουσι, ut recte monet Theophylactus) altera q̄a ἀνάστασις ζωῆς, resurrectio vite, sive ad vite æternæ participationem; & peculiari etiam vocabulo ἐξανάστασις Apostolo Philipp. c. 3. v. 11. nuncupetur, q̄asi reexurrectionem dixeris. ratio nominis ab aggregatione illā, cuius supra meminimus. Theophylactus in Ioan. c. 6. v. 40. Ταύτῃ τῇ ἀνάστασιν ὁ Παῦλος ἐξανάστασιν ἀνομήτως.

ραῖς, διὰ τὸ ἐν τῷ γῆς ἔμμενον. οἱ δὲ ἀμαρτωλοὶ ἀνίστανται μὲν ἐν
 μνημείοις, ἐν δὲ τῷ γῆς ἐκείνῳ εἰς ἀέθρ. καὶ τὸ μένυσον, ὡς
 κατὰ κριτοὺς καὶ κατὰ γὰρ. οἱ δὲ δίκαιοι καὶ ἀνίστανται (τὸ μνημείον ἐμπο-
 ριζώμενοι, Joan. c. 5. v. 27.) καὶ ἐκείνῳ, ἀπὸ τῶν ἐν νεφέ-
 λαις εἰς ἀπάντησιν τῷ Κυρίῳ. 1 Thess. c. 4. v. 14. Hanc resurrectionem
 Paulus reexurrectionem nuncupat, propter illam a terra suble-
 vationem. etenim surgunt quidem e monumentis peccatores, sed a
 terrā in aerem non exsurgunt: infra namque subsistunt, ut dam-
 nati & maledicti. iusti verò & resurgunt, (e monumentis prod-
 nates) & e terrā in aerem exsurgunt; ad occursum Domini in
 nubes rapti. De resurrectione istā potest dictum intelligi &
 Christi illud Joan. c. 11. v. 25. Ego sum, ἀνάστασις καὶ ζωὴ, re-
 surrectio & vita. h. e. resurrectio vita, sive ad vitam: is qui
 resurrectionis istiusmodi in me. credentes compotes facio.
 Proinde & ἡ ἐν νεκρῶν ἀνάστασις, i. e. resurrectio. e. mortuis eā-
 dem ratione dici videtur. Luca c. 20. v. 35. quāquam argutiū
 paulo quā solidiū existimo, quod CL. Scaliger in annot. ad
 N. T. vult aliud esse νεκρῶν, aliud τὸ νεκρῶν ἀνάστασιν. Caterū
 eodem planē modo distinguunt etiam Scriptores Judai, ut
 illam קומת המתים sive ἀνάστασιν nuncupent, quā iustorum ac
 improborum communis sit, istam קריאת המתים sive ἀνάστασιν,
 & plenius etiam adhuc, καὶ ἐν τῷ αἰὲν, ἀνάστασιν ζωῆς, Au-
 thor τῷ Μακκαβαίων, l. 2. c. 1. v. 9. quod iustorum duntaxat esse
 dicunt. Vide Drusium de tribus sectis Iud. l. 2. c. 14. & Ama-
 mam in dissertatione superius indicatā. Hac ergo resurrecti-
 one verum est, non resurrecturos unquam impios.

At Junius, Non exurgent impii. i. ne sublato quidem vultu
 se avēbunt sistere. cui expositioni firmamentum dederit,
 quod ad suos Dominus Luca c. 21. v. 28. ἀνακύψατε καὶ ὑπάρατε
 τὰς κεφαλὰς ὑμῶν. cum ex signis jam datis iudicii oecumenici il-
 lius diem instare dignoveritis, tum suspicite & attollite capita
 vestra. contrā scilicet quā est improbis tunc ex usu futurum,
 quibus & capita & corda etiam deicientur omnino, ὥστε לו-
 θῶναι γένετα καὶ εἶλον ἡτορ, καὶ τὰ ποσὶ δῶμον καταπέσειν. ut
 Poeta verbis utar. Verū malim ego cum Piscatore, non
 consistēt in iudicio. tam enim consistere ubi surrexeris, quā
 surgere sive exurgere τὸ קום significat. Itaque quod suble-
 vati consistere coram Christo iudice, Lucas dixit cap. 21. v. 36. Sy-
 rus

rus וְקָמוּ תְּקוּמִין קָמוּ reddidit. Sic Numer. c. 30. v. 5, 12. וְקָמוּ
 כָּל-יִרְיֵיהֶּם stabunt, consistent, stabilientur omnia vota eius.
 Regum l. i. c. 24. v. 20. וְקָמָה בְּיָדָךְ מַמְלָכָךְ es stabit, stabili-
 etur, perstabit regnum in manu tua. Et q̄ ad hunc locum ex-
 plicandum optime q̄drant. Jos. c. 2. v. 11. וְלֹא קָמָה עוֹר רוּחַ
 cor nostrum liquefactum est, neq̄ constat amplius spiritus in
 q̄q̄am à facie vestra. Et c. 7. v. 12. וְלֹא יָכְלוּ לְקוּם non po-
 terunt consistere à facie hostium suorum. Et rursus v. 13. וְלֹא
 יָכְלוּ לְקוּם non poteris coram hostibus tuis consistere. ampli-
 us autem est hoc q̄m cavssā cadere, cui in iudicio stare oppo-
 natur, q̄d istic Drusio & Piscatori cum primis placuit. po-
 test enim q̄s de actionis eventu anxius & sollicitus animi
 pendere, q̄ cavssam tamen probam justāq̄ habeat, & in
 iudicio idcirco superaturus sit. potest & q̄s obfirmato ni-
 hilominus animo perstare, etiam q̄ cavssam nevtiq̄am obtinu-
 erit. In re autem malā, inquit ille, animo si bono utaris, ju-
 vat nonnihil. Fieri, inq̄am, potest, ut cavssā q̄s cadat, nec
 animo tamen idem concidat. q̄o modo de Martyribus Chri-
 stianis Septimius ad Scapulam, Magis damnati, q̄m abso-
 luti, gaudemus: scil. q̄ia, ut idem apolog. c. 50. Cūm damna-
 mur à vobis, à Deo absolvimur. Et ibid. vincimus, cūm oc-
 cidimur; evadimus, cūm obducimur; nec unq̄am magis
 triumphamus, q̄m cūm pro fidei obstinatione damnamur.
 ibid. c. 27. Ceterum eā futura est improborum in die illā
 conditio, tam anxia, tam animi consiliiq̄e omnis expers, ὥς
 μὴ τολμήσουσι ἀντιφθάλειν (ut cum Polybio l. 3. loq̄ar) ut ne
 oculos q̄idem attollere contrā sustineant, sed in angulum q̄em-
 vis, aut terra cavernam, aut rupis fissuram lubentissimi con-
 dere se exoptent, modò ne coram facie Domini Christi, tunc
 in folio confidentis, cogantur comparere. Esaja c. 2. v. 21.
 & Apoc. c. 6. v. 15, 16.

CAP. V.

Hymnum primum Davidis videri, cujus secundum esse constat. In unum quosdam compingere. $\square\pi\pi$ resurgere, consistere. Ἀνὰ , rursus, sursum. Ἀναστῆναι , *Joan. 3. 3.* Ἀναστήσει , suscitare, resuscitare. *Act. 13. 32.* resuscitare plerisque. Genui, i. genitum declaravi. expositio coactior. Hymni 2. vers. 7. expenditur. De generatione Filii ab aeterno, nonnulli. Hodie, quid denotet. Hymn. 110. v. 3. ad generationem Christi ab aeterno frustra torgeri. De hac *Paræm. 8. 22, -- 26.* Expenduntur verba Pauli *Act. 13. 33.* Ἐγένετο , sive ἀναγέννηται duplex. Junii è Parallel. locus discuitur. ἐκείνος vocabulum de Deo usurpatum; cum antiquis crebro, cum Petro Pauloque. ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ Petro quid. ὡς υἱὸς de viris, quàm de feminis usurpari. ὡς υἱὸς de feminâ. Generatio $\text{καὶ πατέρα τοῦ υἱοῦ}$ ἀνδρα minus commodè opposita. *Luc. 1. 35.* & Hymn. 2. 7. parallela. Filii Dei, sancti quique adoptione & regeneratione. Adam creatione ad effigiem divinam, Angeli itidem. Antiquorum halucinatio. Magistratus, eminentia & potestatis ratione. Christus, quàm homo, ratione, & creationis, & assumptionis à Verbo. Felicitas & Elipandi error. quàm Deus, naturâ, quàm homo gratiâ. *Esaja 53. v. 8.* expenditur. de generatione ab aeterno prisci plerique. de duratione in aeternum, alii. de prole numerosâ. ὡς υἱὸς pro sobole. *Qua* quid *Marc. 13. 36.* Petri Picherelli verborum *Gen. 3. 14.* Hymn. 2. 7. & *Luc. 1. 28.* syntaxis nova.

DE Hymno primo, nî mens lava, Davidico, dissertationem infindere non abs re fuerit, ut secundo, quem tamen multi cum isto committunt, (de quo videri possunt heroum litteratorum nobile par, Cl. Fr. Junius in *parallel. l. 1. par. 95.* & Jo. Drusius *observat. l. 1. c. 15.*) operam paulisper locemus. Monuimus capite proximè antegresso, quàm non inepta tantum, sed & impia, quidam verbi Hebraici $\square\pi\pi$, quod modò resurgere, modò consistere significat, ambiguitate decepti, ex Hymnographi verbis perperam acceptis procuderint. nec minus autem torfit viros haud incelebres quamplurimos, ἀναστήσει vocabuli notio ambigua in verbis Lucae historici sa-

cri, quibus dum concionis Pavlinae, ad populares suos Antiochia agentes habitae summulam recenser, ex Hymno secundo desumptum ac negotio praesenti accommodatum ab Apostolo testimonium sic refert, Actor. Apostol. c. 13. v. 32, 33. Καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελίζομεν ὅτι περὶ τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν ἡμεῖς, ὅτι πάντων ὁ θεὸς ἐπλήρωσε τοὺς τέκνοις αὐτῶν ἡμῶν, ἀγαθῶν ἰουδαίων. αἱ καὶ ἐν τῷ νόμῳ τῷ δευτέρῳ γέγραπται. Τίς μου εἶ Κύ, ἐγὼ σήμερον γέννηκα σε. Quum enim ἀνὰ προpositio nunc iterationis, nunc ascensionis designanda vim habeat; nunc rursum, nunc sursum denotet. (unde & τὸ ἀναστῆν versio diversa. Joan. c. 3. v. 3. vetere interprete, de supernis; recentioribus, de novo, idque rectius, vertentibus) & ex eo coalitum verbum ἀναστῆν, modò resuscitare & restituere, modò suscitare & suscitando exhibere, significet: in priore sensu plerique dum apud Lucam τὸ ἀναστῆν eò loci sumunt, de Christi resurrectione verba Pavlina accipiunt. tum, quomodo Psalter dictum ad hanc accommodari possit, dum ruspantur, torquentur miserè, nec expediunt sese, unicum habent, quò se recipiant, κρησφύστερον. locus is est Pavli ad Rom. c. 1. v. 4. quò Christus dicitur declaratus fuisse Dei Filius, ἢ ἀναστῆναι, per resurrectionem à mortuis. cum enim Christus per resurrectionem à mortuis Dei filius declaratus dicatur, eo ipso quò resurrexit die à patre quasi genitum intelligi volunt; quò Patris soboles esse & ab aeterno fuisse, eo ipso quòd resurrexit, fuerit demonstratus. verum coacta nimis interpretatio ista, genui te, i. genitum te indicavi, patefeci, declaravi. nec convenit satis cum dictionis Prophetica membro priori, cuius in posteriori ratio subijungi videtur. *Filius menses tu.* quare filius? quia, nempe, *hodie genui te.* Quia & in Vatis sacri sensu explicando, dum ad ineffabilem illam Christi, quæ Deus, ante ævum omne generationem trahere conantur, sudant frustra ex antiquis etiam, in quibus Augustinus, nonnulli, itaque *hodie* illud, quidam ab aeterno interpretantur; alii actum continuum designari contendunt; neque enim Patrem filium ab aeterno tantum, sed *quotidie* etiam annum *gignere.* Caterum utraque hæc expositio vocula huic vim facere videtur: quum ea in maximâ etiam latitudine sumpta, tempus semper & quòd adsit; & quòd terminatum sit, designet; nec aut ad secula diu antegressa, nedum ad id quòd ævum

avum omne anteverterit, referri, aut de eo, quod nunquam non
 & fuerit & futurum sit, enunciari, sustineat. Consultius
 proinde Theodoretus in hunc locum. Ἀλλ' ὅμως ἔχων, ὡς θε-
 ος ἢ τὸ ὅτι περιγίαν, λαμβάνει αὐτὸν καὶ ὡς ἀνθρώπου. διὸ καὶ
 ἐπεὶ, Κύριε εἰπε πρὸς με, ὅτις με εἶ ὁ υἱός. ὁ ὅτις ἔγωγε γέννησά
 σε. ταύτῃ δὲ φωνῇ ἐκείνῃ, τῇ τὸ θεῖον πνεῦμα δὲ διαδοχῇ
 περιλάβει, τῇ δὲ τῇ περιλάβει δὲ διαδοχῇ. καὶ ὁ ἐκείνους
 ἀκούσας τὸ θεῖον ὅτι ὅτις ὅτις ἐκείνους, ἐκείνους ἐκείνους
 σε. ὡς ἀνθρώπου ταύτῃ καὶ ταύτῃ δὲ φωνῇ, ὡς ἀνθρώπου
 καὶ ἢ ἐπερμένον ἀκούει. *Christus, quavis, quā Deus, jam habeat
 Filii appellationem, quā homo tamen, eam accipit. itaque subin-
 fert, Filius meus es tu; hodie ego genui te. Hanc autem vocem
 nemo Spiritus sancti doctrina obsecutus, divinitati Domini Chri-
 sti applicaverit. de eā enim universi Deum dicentem audiamus, ex
 matre ante Luciferum genui te. quā homo igitur & hanc vocem
 admittit; quā homo & quā sequitur, audit. Nec à Theodoro
 hic discedit Cyrillus. Sic enim & iste ad Herm. de Trinit. dia-
 log. 5. Ἀκούε ὡς ἀνθρώπου, καὶ τοὺς θεοὺς ἀνθρώπου καὶ ὅτις, ὅτις ὁ ὅτις
 ἐκείνους γέννησά σε. Audit igitur, quā homo, quavis Deus exis-
 tens natura & Filius, Ego hodie genui te. Idemque de rect. fid.
 ad Imperat. c. 26. & hunc locum, & ad Rom. illum explicans
 simul: Ὅτις αὐτὸν ὀνομάσας θεοῦ, καὶ ἐκείνους τὸν Δαβὶδ γε-
 ννησάτω φωνῇ, ὡς ἐκείνους τὸν Δαβὶδ καὶ ὅτις ὅτις θεοῦ. πῶς ἐν θεοῖς, ὁ
 ἐκείνους ἀναφύς τὸν Δαβὶδ; ὁ ὅτις ὅτις καὶ αἰώνων καὶ αἰώνων
 ὅτις, καὶ ὅτις πῶς ἐκείνους, πῶς δὲ ὅτις ἐκείνους θεοῦ, καὶ ὅτις
 πῶς ἐκείνους τὸν Δαβὶδ καὶ ὅτις πῶς ἐκείνους; ὅτις ὅτις αὐτὸς αὐτὸς,
 εἰπε καὶ πρὸς με, ὅτις με εἶ ὁ υἱός. ὅτις ὅτις ὅτις γέννησά σε. καὶ
 τοὺς θεοὺς, ὅτις πῶς ὅτις, ὅτις ὅτις καὶ περιγίαν, ὅτις ἐκείνους
 καὶ ὅτις καὶ ὅτις καὶ ὅτις. Et paulo post, mysterium hoc ex-
 plicans; Ὅτις τὸν φῶς ἐκείνους, καὶ πῶς πῶς αἰώνων ὅτις,
 ἐκείνους καὶ ἐκείνους ἐκείνους, ἐκείνους ἀποκρίσας τὸν θεοῦ,
 περιλάβει ὅτις τὸν ἀνθρώπου, νοοῦν ἀνθρώπου, καὶ ἐκείνους
 καὶ ἐκείνους Δαβὶδ, καὶ ἐκείνους ὅτις ἐκείνους γέννησιν.
*Quem Dei Filium nominaverat, eundem & ex Davidis semine
 prognatum ait, & in Dei filium quoque destinatum, sive segrega-
 tum, affirmat. At quomodo Deus, qui ex semine Davidis enasci-
 tur? qui autem ante secula & ab aeterno Filius, quā ex Deo or-
 tus, quo pacto in Dei filium destinatus, sive segregatus est, quasi**

прид.

est ex Hymno 110. v. 3. sed juxta Græcorum interpretum versionem veritati Hebraica minus consentaneam, cujus itaque vice substituere licuerit, Salomonis illa ex Paroem. c. 8. v. 23. -26. quibus ante terram, abyssum, orbem coelestes, creaturam omnem, principium omne, editam se & existisse Sapientia, qui & Dei Filius Aguri sapienti Jakei filio dictus ibid. c. 30. v. 3. verbis clarissimis proficitur. Accedit his Hilarius: Cum ante tempora, inquit, filius Dei natus à Patre, unigenitus Dei filius maneat, nec conveniens, nec consonans esse intelligitur, ut in die genitus sit, cum dies omnis in tempore sit. & quæ sequuntur. Etenim argumentum istud prolixius, quam ut transcribi ex usu sit, prosequitur. Quin & Augustinus ipse, etiam in commentariis in Psalmos in diversum concedat, tamen in questionibus super Genesin quest. 59. Nam secundum huius rei, inquit, (h. e. formæ servi) Prophetiam illud est in Psalmo, Dominus dixit ad me, Filius meus es tu. Verum ad resurrectionis tempus demum delabitur Hilarius, de eâ verba Apostoli interpretatus, & dicta superius delibata, cum subjunctis, quæ aliò spectant, confundens.

Primo Joanni Calvino, viro omni laude superiori, id quod res est, suboluit. Is ad Act. c. 13. v. 33. Hic, inquit, suscitandi verbum, latius patet, quam ubi paulo post reperitur. neque enim tantum dicit Christum resurrexisse à mortuis, sed divinitus ordinatum, & quasi manu Dei productum in lucem, ut Messia partes implet, sicut passim docet Scriptura, excitari à Domino Reges & Prophetas. nam verbum à vocationis hoc sensu interdum capitur, hac autem ratio me movet, quod Deus filium suum in mundum mittendo, promissionem olim servis suis datam exhibuit ipso effectu. Hac ille. Vidit & advertit idem, etiam Thomas de Vio, Cardinalis Cajetanus. Dixerat, inquit, Iesum esse Messiam, & ipsum esse illum de quo facta est repromissio ad Patres antiquos: & ad hoc affert hanc secundi Psalmi auctoritatem. Mox; Comprobat à eternitate Messia quantum ad divinitatem, probat ex alterâ auctoritate perpetuitatem ejusdem secundum vitam corporis post resurrectionem ejusdem. Rem fufius atque explicatius prosecutus est V. Cl. Fr. Junius in Parall. l. 1. par. 95. Narrationis Apostolicæ, inquit, duo præcipua sunt membra: unum de Christo exhibitio; alterum de excitato à mortuis, utriusque

usque confirmationem adhibuit; prout evidentissime distinxit
 32. & 34. versu. nam versu quidem 32. simpliciter de Deo in
 carne patet facta his verbis utitur, Nos quoque vobis Evangeliza-
 mus eam promissionem quae patribus facta est, Deum exple-
 visse filiis illorum; quum excitavit nobis Jesum &c. in versu
 autem 34. ut alterum caput narrationis à se institui ostenderet,
 rem discretis verbis exposuit diaphanè. Quid autem excitave-
 rit eum ex mortuis, nec amplius reverfurum, &c. quae antithesis
 demonstrat evidentissime, priorem quidem confirmationis locum
 ad excitationem. i. exhibitionem Christi pertinere; posterio-
 rem vero ad ἔγεραι & excitationem à mortuis, quam resurrectionem
 dicimus. atque in eam sententiam verbum ἀνίσταται non va-
 ro accipi, cum verbi ipsius etymon arguit, tum etiam persimili-
 um locorum comparatio, ut Act. c. 2. v. 30. & c. 3. v. 26. & alibi.
 Hæc Junius: Cui ἀνίσταται deprehendo & V. Cl. Dan. Cha-
 mærum. Sic enim is *Panstratis* tom. 1. lib. 15. cap. 3. sect. 2. 2.
 Non de resurrectione (Vers. 32.) sermo est; sed de promissione
 patribus facta posterisque præstita. Nam quod Latinus dixit, re-
 suscitavit, imposuit Salmeroni & aliis. Græcè est ἀνίσταται, quod
 verbum, etsi usurpatur de resurrectione, tamen non semper. hoc
 loco ejus verbi is usus est, qui in Deut. c. 18. v. 15. & Act. c. 7.
 v. 37. *μεσστήτω ὑμῶν ἀνίσταται υἱός*. Prophetam suscitabit
 vobis Deus. De resurrectione autem Paulus statim post agit;
 & probat ex alio loco. Hæc ille Junio planè *Ὁμολογῶ*.

Horum itaque ex sententiâ, cum Christi *ἀνίσταται* duplex
 sit ἔγεραι sive ἀνίσταται: (utro siquidem modo vocare libuerit,
 de sensu nihil decesserit) altera incarnationis, altera resusci-
 tationis: utramque distinctim Apostolus tum predicat, tum
 & probat: predicatur prior illa verbis illis, vers. 23. Hujus
 è semine juxta promissionem suam ἔγρε, excitavit Deus Isra-
 eli servatorem Jesum, predicatur posterior vers. 30. Deus au-
 tem ipsum (occisum & in sepulcro positum) ἠγέρει ἐκ νεκρῶν,
 suscitavit ex mortuis. priorem, Deum nempe promissionem
 illam vers. 23. predicatam, implevisse, ἀνίσταται, excitando
 Jesum, probandam proponit vers. 32. probat vers. 33. ex Psal-
 mi 2. v. 7. verbis illis, *Filius meus es tu: hodie ego genui te.*
 posteriorem, ὅτι ἀνίσταται ἀπὸ τῶν νεκρῶν, Deum scil. à morte
 eundem resuscitasse, probandam proponit vers. 34. probat
 vers.

vers. 35. ex Psal. 16. v. 10. verbis illis, *Non permittes sanctum tuum corruptionem experiri*. Habes & utramque hanc ἀνάστασιν à Petro seorsim enarratam, in concione illà celebri Hierosolymis habità, quàm scripto commendavit nobis Lucas idem Act. c. 2. primò, vers. 30. *David*, inquit, *propheta cum esset, sciretque Deum iurejurando sibi adseverasse, ex fructu lumbi ipsius, quod ad carnem attinet, ἀνάστασιν & Χριστόν, excitaturum se Christum, quem in solio ipsius collocaret, &c.* habes incarnationis ἀνάστασιν. Mox vers. 31. *Prescius*, inquit, *idem locutus est, &c. & ἀναστρέψας τῷ Χριστῷ, de resurrectione Christi, non derelictum iri apud inferos animam ejus, neque carnem ejus corruptionem experturam.* tum subjungit, vers. 32. *Iesum hunc ἀνέστησεν ὁ Θεός, Deus resuscitavit: cuius rei nos omnes testes existimamus.* habes & resurrectionis ἀνάστασιν. ita Petro cum Pavlo in argumento isto explicando ad amussim planè convenit.

Caterùm de Hymnographi verbis quæ adjecit D. Iunius, discussione aliquà non indigna videntur. *Filium*, inquit, *Pater gignere dicitur ab eterno & παύσις, (si quis, i.e. natura in hoc mysterio dici potest) vel potius καὶ ἀλλήθεναι: in tempore verò genuisse dicitur & παύσις, quàm quidem παύσις luculenter à Spiritu Sancto fuisse demonstratam.* arbitror apud Prophetam Hebræo illo gignendi verbo, quod fœmina potius, quæ in lucem edit, quàm viro gignenti, tribuitur. Non sum nescius hunc Prophetam locum ab aliis aliter explicari: quia hi divinum solum illum æternæ generationis modum; ut plerique Patres; alii temporaria generationis; alii utrumque his duobus membris, quibus Prophetam utitur, narrari putant. Sed unicum solum si intelligas, non est satis ad justam fidei analogiam: sin autem utrumque, plus controversia & obscuritatis habitura est interpretatio, & verba non sunt τавтоλογία, quædam caritura. quàm obrem prius membrum convenienter scripturæ de æternâ illâ generatione malo accipere, fretus auctoritate Apostoli, ad Hebr. 1. posterius, de illâ temporariâ, quæ factus est ex muliere, factus sub lege, in temporum plenitudine, (Galat. cap. 4. vers. 4.) quum Deus explevit promissionem Patribus olim factam, ut hoc in loco Paulus interpretatus est. Hæc ἀπολογία viri Cl. de quibus paulisper dispiciamus.

Primò, quòd παύσις vocabulum in hoc argumento usurpatum

tum minus probare videtur: non est, opinor, quod ad eam
 voculam tam anxie hæsitemus, quum & apud Theologos tum
 antiquissimos, tum quàm maximè orthodoxos, quasi consensu quodam
 unanimi receptum habeamus. unde adversus Arianos
 orat. 3. Athanasius, ἡμεῖς θεοί, ἡ φύς, nos adoptione, non naturā,
 Dei filios, & ἐν ἡμῖν λόγον φύς, ἡ θεός, verbum naturā, non adoptione,
 Dei filium & esse & ab æterno extitisse, multis ostendere conatur.
 Cyrillus itidem in *Thesaur.* l. 12. obj. 4. resp. 1. & alibi passim. ἡμεῖς καὶ χεῖρ τοῦ ὁ ἐν λόγῳ καὶ φύς. Nos
 secundum gratiam filii Dei; verbum autem secundum naturam. Sed
 & de Trinit. fide *Dialog.* 5. summā, ὅτι ἐξ αὐτοῦ (τῷ πατρὶ) καὶ
 φύς ἐκγονεῖς ὁ υἱός. Quod ex patre ipso secundum naturam natus
 sit filius. De Sp. quoque Sancto idem eadem in *dialog.* Td ἐκ θεοῦ
 πατρὸς δι' οὗ φύς καὶ πνεῦμα ἅγιον, a patre Deo per filium prodire
 naturaliter. Et de rect. fide ad *Imp.* c. 28. φύς θεός, καὶ υἱός.
 naturā Deus idem & filius. Sed nec ab eā etiam abhorreant
 Spiritus Sancti amanuenses. Etenim cum Petrus δεῖλας φύς
 meminit, *epist.* 2. c. 1. v. 4. cujus κοινωοὶ fiant οἱ ἡμεῖς: quod etiam
 alii alio trahant nonnulli, mihi tamen clarum satis videtur
 D. Ludovici de Diev. interpretamentum, quod nihil esse vult
 aliud δεῖλας φύς, quàm Deum ipsum, quemadmodum & φύς
 ἀνθρώπων, pro hominibus; & φύς θηρίων, pro bestiis ipsis
 usurpatur, *Iac.* c. 3. v. 7. Θεοὶ autem κοινωοὶ dicuntur fideles,
 quomodo Χεῖροὶ μέτοχοι *Heb.* c. 3. v. 14. Tum & Paulus, cum
 ad *Galat.* c. 4. v. 8. καὶ μὴ φύς θεός de fictitiis exterorum numi-
 nibus dixit, & φύς θεός ex adverso, Deum verum intelligi
 dicique citra scrupulum omnem posse, tacitè saltem subindicavit.
 quod & Cyrillo observatum de rect. fide ad *Imp.* c. 31.
 Deinde, illud minus placet, quod generationem alteram, quæ
 ab æterno extiterit, καὶ ἀλήθειαν, alteram quæ ἐκ γενεῆς ἦν
 fuerit, καὶ φανέρωσιν, factam dicit. non quod virum clarissimum
 existimem hæreticorum illorum sententiæ suffragari, aut vel
 leviculè favere, qui δοκίμαζόντων καὶ φανέρωσιν, non autem καὶ
 ἀλήθειαν, Christum natum passumque contendebant: sed quod
 tam ipsa Christi incarnatio, quàm illa ab æterno generatio,
 καὶ ἀλήθειαν gesta verè dicatur, imò necessario dicenda sit,
 nec à veritate itaque ἡ φανέρωσις hac in parte distingui aut dis-
 terminari debeat. Tertiò, nec ἡ φανέρωσις nomen ita incar-
 nationi

K

nationi

nationi tributum quadrabit, ut eā *καταβληθείς*, i. e. declarata ac manifestata intelligatur generatio illa Christi, qā Patri *ἐκείνῳ*, qā ab aeterno extiterit. neque enim ea τῇ *ἐκπαλαιότητι* merā, tam manifestata atq; exposita, qām obducta potius & obvelata videri potest: ut Apostolus ad Philip. c. 2. v. 6, 7. *ὁ ἐν εὐαγγελίῳ κατεβλήθη* reverā predicat Apostolus ad Timoth. ep. 1. c. 3. v. 16. qia carnis indutæ beneficio obtutibus humanis conspicuus fit factus, ut Joan. ep. 1. c. 1. v. 1, 2. sed aliud est *θεός*, aliud *θεὸς ὑποκείμενος*, *κατέβη*. Alioqi si τὸ *μεγαλυνεῖν* pro edi, produci, in lucem prodire sumatur, tam de Christi qā ab aeterno generatione à patre, qām & de eā, qā in temporis plenitudine ex matre fuerat, à Cyrillo, in eis qā ex eodem sunt superius pavlo adducta, usurpatum est deprehendere. Quarto, qd Prophetam ait qāsi consulto hac de causā eo *gignendi* verbo usum, qd *femina potius in lucem partum edenti, qām viro gignenti tribuitur*; nihil solidi continere videtur. Neque enim minus frequenter de viro *gignente*, qām de muliere *pariente*, verbum *γενέσθαι* in sacra pagina usurpatur: (videantur Genes. cap. 5. & 10. quibus numerosè id occurrit) nec ex virginis matris, sed ex Dei Patris personā istud istuc enuntiatur, qm & illud etiam adicere licet, usurpatum Solomoni vocabulum *γενεά* in aeternā *γενεά* generationē narrandā, Parcem. c. 8. v. 24, 25. qd de femina, Sarā scil. usurpatum reperitur, Esajæ c. 52. v. 3. de viro, nusquam. Quinto, qd pleriq; patres de *divino solo aeternae generationis modo* Psaltrā locum explicare predicantur; havd esse vero prorsus consentaneum, ex eis qā ex scriptis horum superius adducta sunt, patet. Sexto, si altera sola hic intelligatur *generatio*, qd dicitur, non sufficere ad justam fidei analogiam, nullius mihi planè momenti videtur. neque enim poscit *justa fidei analogia*, ut ubicunq; de altera mentio fit, de altera quoq; una dicatur. satis fuerit, si dicatur nihil, qd alterius fidei detrahat. Septimo, *ταυτολογία* vitio qare laboratura dicatur dictio prophetica, si utraque intelligatur, nihil video: imò nec si de altera duntaxat membrum utrumq; sumatur, qm prioris membri ratio posteriori reddi queat. Octavo, generationis ullius in priore membro, mentio, expressa saltem, nulla est. *Filius* tantum dicitur is, ad qem ex Dei patris personā

sonā sermo dirigitur: tam autem *natiuitatis* ratione, *Dei fili-*
us est Christus *θεογονος*, quā & ab aeterno *ὁ λόγος* *Dei*
filius extiterat. Vatem vates, Davidem Gabriel (nam & va-
tis munere in legatione illā *αγγελος* & *θεοτόκος* functus est) li-
quidō explicans attentius audiatur. Lucā c. i. v. 35. *Spiritus*
Sanctus superveniet in te, & virtus altissimi inumbrabit te:
proinde etiam sanctum id, quod ex te gignetur, *Filius Dei* voca-
bitur. quod quid est aliud; quā quod per Citharoedum sacrum
Deus Pater, *Filius meus* es tu: hodie ego genui te? nisi quod
hic tanquam factum jam nunciat, quod tanquam futurum
prænunciat ille. Denique de loco illo ad Hebr. cap. i.
ver. 4, 5. quod Christus *Angelis* præstantius nomen sortit-
us perhibetur; idque cum ex his ipsis Psaltes verbis, tum ex
Dei ipsius ad eundem habitis, Histor. Reg. i. 2. c. 7. v. 14. &
Annal. i. 1. c. 17. v. 13. & c. 22. v. 13. comprobatur, quibus *Fili-*
us nomen Christo itidem tribuitur, hanc difficilis est solutio.
Christum scil. *θεογονον* peculiari quadam ratione, quæ nec
mortali, nec angelo etiam cuiquam, competat, *Filius Dei*
nuncupari. Et si enim fideles omnes *Dei filii* passim dicun-
tur, partim *ἀδοπίστας*, sive adoptionis, partim etiam *γεννητός*,
sive generationis, vel potius *ἀναγεννητός* ἢτοι *παλιγγενετός*, re-
generationis ratione. Ioan. c. i. v. 12, 13. Galat. c. 4. v. 4, 5, 6.
Iac. c. i. v. 18. 1 Pet. c. i. v. 3, 23. Tit. c. 3. v. 5. magistratus
quoque *ἐκκλησιαστικός* & *δυναστικός*, muneris ac præfecturae, quam obti-
nent exercentque, ratione, (unde & exteris ipsis *διοφύλαξις βασι-*
λειας) *Dei filii* vocitentur, Hymn. 82. v. 6, nec τῷ *παραποτάσει*
tantum, nostri omnium parenti, *κτίσεως*, sive creationis no-
mine, quia non à Deo tantum, sed & in eiusdem imaginem ac
effigiem quodammodo conditus fuerit, nominis id hæserit,
Lucā c. 3. v. ult. sed & *spiritibus* illis gloriosis, quos ministe-
rii ratione *angelos* appellamus, titulus idem eadem de cavilla
communicatus deprehendatur. Iobi c. i. v. 6. & c. 2. v. 1. &
c. 38. v. 7. Frustra enim sunt Doctores è Græcis antiqui, qui ap-
pellationis huius honorem *angelis* abjudicant, in quibus est
Io. Chrysostom. in Genes. orat. 22. qui dum absurdum quorun-
dam de *Filiis Dei* Genes. c. 6. v. 1. quos illi *angelos* opinaban-
tur, delirium eversum it, errorem errore refellere ac revellere
conatus; *Ἡρώτων*, inquit, *διξάτω*, ποὺ ἄγγελοι εἰσι θεοὺ ἀποστολῆ-
σθαι

ἐδιδόκει δὲ αὐτῷ ἐν αὐτοῖς ἡ ἀποστολή. ἀνθρώποι δὲ ἡ ἐκκλησία
 οὐκ ἔστι θεοὶ, ἀγγελοὶ δὲ ἑδαιμῶν. *Ostendant primò ubi angeli filii
 Dei sint nuncupati. at nusquam hoc factum ostendere poterunt.
 etenim homines quidem Filii Dei dicti sunt; at angeli nusquam.
 imò dicti sunt, nec id semel aut bis duntaxat, in eis, quos supra
 indicavimus, locis. Verùm sefellerat virum præstantissimum,
 cum aliis hæc pæcis, versio Græca, quæ in Iobi historiâ, pro
 eo quod ex Hebraicâ veritate, οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ dici debuerat, men-
 tem historici secuta magis quàm verba, οἱ ἀγγελοι τοῦ θεοῦ, red-
 didit. Etiam si, inquam, aliis hæc pæcis appellationis istud
 tributum legatur, tamen peculiari quadam, nec alii cuiquam
 cum ipso communi, ratione, Christo τῷ θεῷ ἁποστόλῳ ea ascri-
 bitur; partim quod natura ipsius, quàm nobiscum eandem spe-
 cie, sed numeris omnibus absolutam, gerit, humana, Dei so-
 lius virtutem merâ in utero virginali condita; partim quod ea-
 dem τῷ θεῷ λόγῳ, qui ab æterno Dei filius extitit, ita est assu-
 mpta, ut unam eandemque cum illo junctim, personam consti-
 tuat. quod ad Apostoli propositum abundè suffecerit. Qua-
 vis autem reverâ repudiandum & rejiciendum sit dogma illud
 pestiferum in Concilio Francofurtensi jam olim damnatum,
 quod Paulinus Aquilejensis libro peculiari adversus Felicem Ur-
 gelitanum & Eliphandum Toletanum ejusdem patronos con-
 scripto oppugnavit. quod illi Christum Filium Dei adoptivum
 esse, contendebant; quum nec de angelis ipsis, qui à statò in
 quo primum conditi sunt, nunquam defecerint, nisi ἀνθρώποις
 καὶ ἀγγελοῖς enunciari istud posse videatur. Aliter tamen
 Christus, quàm Deus, aliter, quàm homo, Dei filius idem dicitur. quàm
 Deus enim, naturâ; quàm homo, gratiâ, titulum hunc obtinet.
 Inculcat istud creberrimè Augustinus, gratiæ divinæ patro-
 nus & propugnator acerrimus, in Ioannem tract. (citante
 & Petro Lombardo, ubi controversiam hanc disceptat, &
 prius illud rejiciens, istud tamen admittit, sentent. lib. 3.
 dist. 10.) Quod unigenitus est æqualis Patri, non est gratiæ sed
 naturæ: quod autem in unitatem personæ unigeniti assumptus
 est homo, gratiæ est, non naturæ: Et de prædestinat. Sanctor.
 c. 15. Est præclarissimum lumen prædestinationis & gratiæ
 ipse Salvator, ipse mediator Dei & hominum, homo Iesus Chri-
 stus. qui hoc ut esset, quibus tandem suis vel operum vel fidei
 præ-*

precedentibus meritis natura humana, quæ in illo est, comparavit? respondeatur, quæso, ille homo, ut à Verbo Patri coæterno in unitatem personæ assumptus, filius Dei unigenitus fieret, unde hoc meruerit. quod ejus bonum quaecunque processit? quid egit antè, quid credidit, quid petivit, ut ad hanc ineffabilem excellentiam perveniret? nonne faciente ac suscipiente verbo, ipse homo ex quo esse cepit, filius Dei unicus esse cepit? nonne filium Dei unicum femina illa gratiâ plena concepit? nonne de Spiritu Sancto et virgine Mariâ Dei filius unicus natus, non carnis cupidine, sed singulari Dei munere? nempe ista omnia singulariter admiranda, singulariter in illo accepit humana, hoc est, nostra natura, nullis suis precedentibus meritis. gratiâ ille talis ac tantus est. Appareat itaque nobis in nostro capite ipse fons gratiæ, unde secundum uniuscujusque mensuram se per cuncta ejus membra diffundit: eâ gratiâ sit ab initio fidei suæ homocunque Christianus, quæ gratiâ homo ille ab initio suo factus est Christus; de ipso spiritu et hic renatus, de quo est ille natus. quis in capite nostro precedentia merita singularis illius generationis invenerit, ipse in nobis membris ejus precedentia merita multiplicata regenerationis requirat. neque enim retributa est Christo illa generatio, sed tributa. Hæc ille, quibus gemina habet et de dono perseverantiæ (ita enim ex Remigio Lugdunensi legendum monet Præfulum decus ille Jacobus Armachanus histor. Pelag. c. 8.) cap. 24. Et, de corrept. et grat. c. 11. Nec aliud, opinor, volebat Cyrillus ad Herm. dialog. 3. cum Christo dixit, nomen supra omne nomen tunc datum, ὅτι καὶ χριστὸς τὸ καλὸν ἡμῶν ἑσθλὸς, αἷς ἐστὶν ὁ καλὸς, αἷς ἡμῶν ἐργασθεὶς θεός, θεὸς καὶ ἡμῶν, καὶ δι' ἡμῶν ὁ γνήσιος, ἵνα καὶ ἡμῶν δι' αὐτὸν, ἡοὶ τὸ καλὸν ποιῶν εὐχέλαιας ὁμολογησώμεθα νομίζοντες. quod vertunt, cum etiam formam nostram assumptam, velut unus est nobis, in filium adscriptus est Dei, adoptatus nobiscum et propter nos, ille verus ac germanus (genuinus, malim) ut et nos propter ipsum filii supernaturalis gloriæ sumus participes. Siquidem τὸ θεοῦ (quod adoptari reddunt) vocabulum eo modo usurpavit, quo τὸ θεοῦ καὶ apud Apostolum ad Rom. c. 1. v. 4. sumere se passim ostendit.

Liceat obiter et de Esajæ clavfulâ illâ c. 53. v. 8. quæ & Act. c. 8. v. 33. recitatur, Generationem ejus quis recenseat? quid sentiam, paucis proponere. Antiqui quique ferè, dum adversus A-

rianos dimicant, ad Christi, quā Deus, ab aeterno generationem, sed nolentem trahunt. recentiores plerique ad vitā duratorem referunt, ut דור voce satis affini, duratio vertatur. quia sequitur, v. 10. *Prolongabit dies.* Ego de sobole numerosā ad Deum perducendā, malim interpretari. quia sequitur v. eodem, *videbit semen.* Et v. 11. rursus: *Videbit semen, & satiabitur: cognitione sui* (i. fide in ipsum) *justificabit multos justus servus meus.* Semen autem Abraha, in semine ejusdem singulari illo benedicendum, tam numerosum fore promittitur, ut stellarum numerum exuperet, nec illius magis turba, quā harum turma recenferi à quoquam queat. Genes. c. 15. v. 5. Ita דור creberrimè sumitur. Hymn. 24. v. 6. וְדֹר וְדֹר הָיָה הָעָם Hęc est generatio generationum ipsam. & Eccles. c. 1. v. 4. בָּא וְדֹר וְדֹר Generatio vadit, & generatio venit. i. succedunt sibi invicem generationes mortalium: Iva ἀνὴρ νεώτερος ἢ ὁ πρότερος. ut mundi facies jugiter innovetur. uti M. Antoninus Imper. de institutis suis l. 7. §. 25. Σώζουσι δὲ κόσμον, ὡς περ αἱ τὸν χρόνον, ὅταν καὶ τὸν συγκριμάτων μεταβολαί. Ibid. l. 2. §. 3. Et l. 6. §. 14. Πόσις καὶ ἀλλοιώσεις ἀναγεύσι τὸν χρόνον διανεύουσιν. ὡς περ καὶ τὸν χρόνον ἀδιδάκτοις & πορτοῖς ἀπαιεῖν ἀιῶνα νέον ἀνὴρ παρέχει. ita enim restituenda sunt, quæ in excusis loco mota habentur. Gemino sensu τὸ γενεὴν non defunt qui sumant, Marci c. 13. v. 30. in verbis illis, ὅτι ὃ μὴ παρέλθῃ ἢ γένῃ αὐτῶν, μέλει καὶ πάντα ταῦτα γενεὴ. non transibit generatio ista, donec haec omnia facta fuerint. ut mens Christi sit, perennaturam & permanfuram, non obstantibus tot malis cladibusque quibus ea affligenda & quasi conterenda sit, gentem Judaicam, usque dum omnia ibi praedicta complementum suum sortita sint, hoc est, ad ipsam seculi ipsius consummationem dicēque novissimam. Verū de hoc aliorum esto judicium.

Quibus & ubi proposuerim, censendam relinqam, Petri Picherelli (de quo viro eximio scriptisque illius alibi dicendi locus deinceps dabitur) verborum Psalta syntaxin novam; quam in Annot. postum. reperio, ad Dei verba, Genes. c. 3. v. 14. quæ is hoc modo. Ὡς περ ἔστι, Quia hoc fecisti, maxime omnium animantium, etiam ferarum, maledicte, perge omne vitæ tempus humi serpente, & pulverem esure; ob id inimicitias inter te & mulierem excitabo, interque tuam & illius semen: hæc insuper ad-

adnotans; **אֲנִי יְהוָה** verto per vocandi casum, usque ad ver-
sus sequentis initium. Sic Luc. c. i. v. 28. Angelus Mariae, **χαί-
ρε κεχαρισμένη, ὁ κείνός μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ (בְּרִיכָה)**
ἐν κυρίῳ σου. i.e. *Dominus sit tecum, (salutationem aliis verbis
geminavit) maxime mulierum benedicta.* Tale est ὁ per vo-
candi casum reddendum, Act. c. 4. v. 24. **ἀπόστολοι** **κύριος** **ὁ θεός,** ὁ
ποτίσας, &c. *Domine Deus tu, qui fecisti.* Sic de suo præter He-
braum addiderunt Græci **αὐτῷ,** Jer. c. 16. v. 19. **κλέμει σὺ ἰσχυρὸς μὲν,**
Δομῶν **tu fortitudo mea.** Sic quod Psal. i. v. 7. est, *Filius me-*
us es tu, ego hodie genui te. Postula à me. &c. potest verti,
Fili mi, quem ego hodie genui, postula à me, &c. Nec obstat,
quod Act. c. 13. v. 33. & Heb. c. 1. v. 5. & c. 5. v. 5. citatur tan-
tum, *Filius meus es tu, ego hodie genui te;* quasi in eo sit abso-
luta sententia. nam citatur juxta Græcos, qui addunt **ἐγώ,** es;
& id tantum quod ad rem faciebat. Quale autem in eo est
præceptum, quod Christus antè promittit se narraturum &
prædicaturum, si absit imperativus, *Postula à me?* Ad hanc
versionem facit textus Hebraicus Gen. c. 49. v. 8. **יְהוָה אֱלֹהֵינוּ**
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ *Juda tu, celebrabunt te fratres tui.* quem Græci &
Hieronymus verterunt, *Juda, te laudabunt fratres tui.* Stru-
ctura certè & congrua satis, nec minùs mihi probabilis vide-
tur: sed viderint eruditi.

CAP. VI.

Hymni 1. versiculus ultimus explicatur. Nosse, pro probare, curare, cordi habere. Non nosse, non agnoscere. Verba Pauli Act. 23. 5. expenduntur. Variæ variorum de eis sententia. Metaxeneus quid, & unde tractum. Hentenii halucinatio. In Lysia hiatus expletus. Ananias utrum Pontifex summus fuerit. Eiusdem summa apud suos auctoritas. Pontificum sub Felice & Festo successio. Ananiam Annæ filium Camerarius frustra existimat. Ananiam cum Anano eundem & Beza frustra. In antithetis ellipticis, membrum alterum ex altero supplendum. Versiculi istius incisa duo, quatuor inclusa gerere axiomata. Paræmiarum loca aliquam multa expensa & explicata. Ex unico versiculo octo elici documenta.

Absolvemus tandem capite isto, quicquid de hymno primo animadvertere visum est. Novissima periocha; Novit enim Iova viam justorum; via verò improborum peritura est. nihil ferè difficultatis habet. Etenim tritum est illud; novit. i. agnoscit, intuetur ad benefaciendum, Camius. sive, novit, i. probat, curat, rationem habet. Junius. cujus significationis exempla havi pauca suppeditat, cum Camius ad hunc locum, tum & Drusius quæstorum l. 2. c. 50. ex Exod. c. 3. v. 7. Deut. c. 34. v. 10. Hymno 31. v. 8. & 142. v. 5. & 144. v. 12. Hos. c. 13. v. 5. Matth. c. 7. v. 23. quibus adjicere liceat, ex Hymno 37. v. 18. (quod locus huic geminus) Novit Iova dies inregrorum. i. e. agnoscit, curat, rationem habet. dierum sive temporum. i. e. vitæ, status, conditionis, proborum ac piorum. ex Prov. c. 12. v. 10. novit justus animam jumenti sui. i. vitam curat. Et ex ad Rom. c. 7. v. 15. ὃ δὲ κατεργάζομαι, ἔνδοξα. quod perpetro enim, non cognosco. i. non agnosco, non probo. sequitur enim: ὃ μὴ, ἔρο ποίῳ. hoc quod ipsemet odi, facio.

Unum duntaxat locum juris controversi subjiciam. Trahunt huc auctores non ignobiles, etiam Pavlinum illud de Ananiâ Pontifice, quod nullâ processus judiciarii ratione habitâ, compa-

comparentem coram se Apostolum, citra cavillam, cadi jusserrat, Act. c. 23. v. 5. *Nesciebam, fratres, esse Pontificem.* Neque enim desunt, qui Apostolum revera nescivisse hoc, aut potuisse etiam nescire, negent prorsus. Itaque *Pontificem nescire*, interpretantur, *non agnoscere, pro Pontifice non habere.* Verum & isti quoque in partes varias discedunt. Alii enim de officio ac munere ipso Pontificio, alii de *Anania personam* dictum intelligunt. De munere ipso accipiunt alii, Pontificem nullum jam agnoscere Pavlum praeter Christum; quia cum ad ipsius adventum sacerdotium Judaicum cessaverit, quisque jam pro Pontifice gesserit sese, *parietis instar dealbati* habeat, nomenque tantum inane, & umbram meram Pontificis, hoc est, titulum sine re, gerat. Hanc praecunt Cyprianus ad Cornel. l. 1. ep. 3. & Augustinus ad Marcellin. epist. 5. & de serm. Dom. in mont. l. 1. c. 14. sequuntur Beda, Rabanus Maurus, & Hugo Cardinal. qui alias tamen affert quoque interpretationes. Verum istud vix probabile; quia praxi Pavlina minus consentaneum videtur. certe enim qui, ut est cap. 21. v. 26. ritus ipsos, quos una cum Sacerdotio cessare necesse fuit, & in tantum cessaverant, in quantum ipsum cessaverat, non pro nullis prorsus habuit, cum & observaret ipse adhuc, & observantibus atque exegentibus adesset, sacerdotium ipsum, a quo pendeant illi, non potuit pro nullo prorsus habere. Alii itaque ad *Anania personam* restringunt, hunc nimirum pro Pontifice non habere, non agnoscere Apostolum; vel quia revera Pontifex tunc non esset, sed in veri Pontificis, sive Ismaelis, sive Josephi, partes sese obtrussisset, nudo illi Pontificatus relicto nomine, atque ita Theod. Beza. vel quia sacerdotium, quod eis temporibus venale erat, pecunia comparaverat. quod Hugo Card. suspicatur. vel quod nihil in ipso Pontifice dignum compareret. quo inclinant Jo. Calvinus, Jo. Brentius, & Flac. Illyricus, qui enim pro Pontifice illum agnoscat, in quo nihil nomine ac titulo isto dignum cernitur? inquit Rhod. Gualterus. vel quia adversus Pavlum non se pro Pontifice gesserat, sed contra munus, quod obiret, imo contra jus fasque indemnatum ac inauditum cadi jusserat. atque in hanc partem propendunt Io. Ferus, & Luc. Lossius, ut eo modo sit a Pavlo dictum, quo modo in faciem L. Philippo Coss. L. Crassus (referente Cicerone de orat. l. 3. & Val.

L

Maxi-

Maximo l.6, c.2.) *Non es mihi, Philippe, consul: quia nec ego tibi senator sum.* Et Senatus Principi nescio cui (nisi si eadem est historia, & Hieronymum, qui in epist. ad Nepotianum narrat, memoria fefellit) Domitius; *Cur ego te habeam ut principem, cum tu non habeas me ut Senatorem?* sed & de Antonio Cicero Philippic.2. *Non tractabo ut Consulem: ne ille me quidem ut Consularem.* Caterum ab Apostoli genio atque ingenio alieniora planè videntur ista. Proinde alii censent citra figuram tropumve ullum, ignorantiam disertè professum Apostolum, quoniam nec istis inter se convenit satis, quidam enim dissimulante locutum volunt, ac ne animos illorum irritaret amplius, ejus rei ignorantiam præ se tulisse, quam probè tamen novisset. Ita Oecumenius (cui & Joach. Camerarius accedit) ὡς περ μεταμεληθεὶς, ἐν ἡδὺν λέγει, καὶ τοὺς αἰδώς. ἀλλὰ περὶ τοῦτο ἄνοιαν, ἢ βλάβην, ἀλλ' οἰκονομοῦσιν: ἔστι δὲ μεταχειρισμὸς χειρὸς ἀνεστῆσαν παρρησίας ποικίλως δὲ παρρησία ἢ ἀντιθεσὶς ἐβλάψεν ἢ ἀλλήλων. μεταχειρισμὸς δ' εὐκαρὶς καὶ πόρ-
 τος τὸ ἀντιθέσθαι. Tanquam si increpationis pœniseret, Nesciveram, inquit, cum sciret tamen, sed ignorantiam præ se ferri, non noxiam tamen, sed dispensatoriam, retractatio siquidem (sive etiam tractatio commoda) quandoque adhibita, oratione liberiore plus valet: oratio enim liberior intempestivè adhibita veritati sepe numero obfuit; cum retractatio, sive commoda tractatio, tempestivè usurpata, quod agebatur, negotium probè constituerit. μεταχειρισμὸν, retractationem, sive rei emendationem Budæus significare istuc opinatur. nam Jo. Hentenius ab auctoris mente parasangis multis aberravit, quoniam vertit: Contingit enim ut quæ graviore dispensatione libera loquutionis utatur, frequentius intempestiva loquendi libertas veritati nocuit; tempestivus autem usus, quod propositum erat, correxit. μεταχειρισμὸν ad παρρησίαν refert, & antithesin inter παρρησίαν ejusdem usum tempestivum atque intempestivum constituit, at verò Scholiastes (sive Oecumenius, sive alius quis is est) μεταχειρισμὸν τῇ παρρησίᾳ disertè opponit, eumque tempestivè adhibitum plus istâ pollere affirmat. ita, inquit, μεταχειρισμὸς ἐστὶν ὅτι παρρησία ἐfficacior sit. proinde μεταχειρισμὸς vocabulum, (sicut & verbum καταρτίσθαι, Apostolo usurpatum ad Galat. c.6, v.2.) pro quo eodem χειρισμὸν usurpavit Hippocra-
 tes

tes libr. αἱ τὴν ἰατρικὴν ἀναφορὰν, à re chirurgicā tractum existimo, in qā scita commodāque loci affecti tractatio plurimum valet, laborantēmq; molestiā graviore dum liberat, curationis admittendā reddit patientiorem. Allusit eodem elegantissimè Lyfias orat. de pecuniis ἢ publico acceptis: ἐγὼ γὰρ πάντας τοὺς ἔχοντας π. δυσόχνημα τοῦτο, [νομίζω δεῖν] τὴν ζητεῖν καὶ φιλοσοφεῖν, (ita enim supplendam restituendūmq; locum eum avtumo) ὅπως ὡς ἀλυπότατα μεταχειρῶν τὰ συμβεβηκός πάθῃ. Ego eos omnes quibus infortunium istiusmodi contingit, hoc querere ac meditari studiosè cenſeo oportere, qo modo malum id qod obvenit, minimā cum molestiā tractent. Certè qod medicorum princeps ille lib. de fract. monuit, tractatio minis comoda, πόνους ἄλλους πολλὰς ἀεσιθισι μελζονας τὴν ἰατρικῇ, dolores alios multos vulnere ipſo graviores non raro adjicit. Itaq; μεταχειρισμὸς nomine Scholiastes, ut mihi videtur, artificium quoddam designavit, qo cū aſtantium, tum & confidentium, animos, increpatione acriori jam exulceratos, ignorantia, sed simulatā illius excusatione, qali tractatione leniori, adhibitā, mitigare atq; delinire conabatur. Verūm hoc, tanqam qod magis adhuc ab indole pugilis nostri istius abscedat, rejiciunt respuūntq; meritò pleriq;.

Interim, nec qī simplicem ac proprium verbi usum dictionisq; notionem agnoscunt, de Apostoli mente secum invicem consentiunt. Nam Jo. Chrysostomus (cujus vestigia premit hīc, ut ubiq; ferè, Theophylactus) μὴ εἰδέναι αὐτὸν, ὅτι ἀρχιερεὺς ἔδει, nescivisse reverā contendit Apostolum, fuisse Pontificem Ananiam istum; nec id minis verisimile, qum & Apostolus diu Hierosolymis abfuiſſet, ipſūmq; inter alios multos confidentem conspiceretur, havd notabili aliquo indicio à reliquis distinctum, qibus adjici potest eis temporibus, nunc à praefectis Romanis, nunc à regibus Judæis, pontificiam dignitatem modò huic, modò illi delatam, eisdeḿq; paulò post pro libitu ademptam denuò, ut intra annum eandem tres qandoq; Pontificatum gessisse referantur. His ergo calculum dant suum Th. Cajetanus, Isidorus Clarius, Bened. Aretius, & eruditissimus Rich. Montacutius noster, ad *Origines Ecclesiasticas appar.* 6. §. 32. qibus & ipse lubentissimè

accedo. At Vir Cl. Andreas Rivetus (quem pauci, opinor, hic comitantur) alio istuc concedit. in *Isagog. ad Scr. Sacr. cap. 21*. Neque enim ambiguum opinatur fuisse, utrum Ananias Pontifex esset, sed an ille istud locutus fuisset. Id, inquit, mihi verisimile est, audivisse quidem Paulum vocem emissam ab aliquo ex eis qui ad judicandum sederant; neque tamen scivisse è quonam eorum vox profecta erat. A pontifice autem profectam non putavit, cum propter ejus auctoritatem, à qua indignum erat tam precipitem offensionis significationem editam propter simulatam saltem sanctitatem, à qua tam iniqua vox non videbatur eruptura. Accedit quod concilium illud non fuerat coactum in loco consueti, ubi definitus esset judicantium seu deliberantium ordo, pro cuiusque dignitate & merito, sed prope arcem, quod accersitus fuerat à tribuno, & ubi Paulus erat. quod illud indicat, cap. 22. v. 30. jussit sacerdotes *ἐλθεῖν* venire. Audivit ergo Paulus vocem in turba, & illi à quo emissæ est denunciavit paratam esse à Domino poenam. qui autem cum Pontifice venerant, omnes ad judicandum sedebant. Verum ratio prior parum, puto, ponderis apud illos habebit, qui novit quales Pontifices eo seculo extiterant. altera sententiæ priori (cui ego itaque potius adhæreo) favere magis videatur.

Ceterum ambigitur, utrum reverà Pontifex summus fuerit tunc temporis Ananias iste, necne: quod virum summum negasse supra monuimus. Et Josephus sanè Ananiam istum Pontificem, ante procuratorum Judaicam. Felici demandatam; Claudio imperante, tradit à Numidio Quadrato Romam missum. *antiquit. l. 20. c. 5*. Jonatham verò Anania sub Felice substitutum, hæc diu postea, circa tempus secessionis Ægyptio illo auctore facta, de quo mentio fit Act. c. 21. v. 38. Felice ipso eadem procurante, interemtum. Huic casu Ismaelem Phœbei filium successisse: cui Romæ detento Josephus Simonis filius sub Festo ab Agrippâ Rege suffectus sit, Ibid. c. 7. Itaque Anania hujus, sub id tempus, quo de Paulo cognitio ista est habita, Pontificatui locus nullus relictus videtur. Notandum hunc Baronius Cardin. *annal. tom. 1. ad annum Christi 58*. non tam solvit, quam scindit & secat, Josephum erroris manifesti incusando. Mitiùs meliùsque Jo. Calvinus, qui difficultatem istam triplici ratione conatur expedire. Primo itaque

itaque Ananiam istum ab eo quem Josephus sub Claudio collocat, alium esse suspicatur: quumque inter Ananiam priorem illum & Ismaelem vacuum aliquod tempus religerit Josephus, fieri posse putat, ut Ananias iste summum sacerdotium intermedio illo tempore obtinuerit. Verum suspensiones revera mera ista, minusque probabiles videntur. neque enim alius Ananias videtur iste, quam ille sub Claudio Nedebei filius Josepho Canei an Camyda filio ab Herode successus. Joseph. *antiq.* l. 20. c. 3. Tum inter Ananiam & Ismaelem Jonathas a Josepho collocatur. *ibid.* c. 6. Nec displiceret viri doctissimi conjectura, si pro Anania Jonatham dixisset. inter Jonatham enim Felicis fratre sublatum, & Ismaelem hujus loco substitutum, videtur temporis spatium aliquod intercessisse, quo Ananias hanc ita pridem loco amotus, Pontificis exequi munus potuerit. Verum alias suggerit Vir clarissimus probabiles magis conciliandi rationes. Secundo igitur ἀρχιεψία istic sacerdotem primum magis quam summum significare posse monet. Es revera sub Christo inter homines agente, Annas simul & Cajaphas ἀρχιεψῆς pradicantur, Luc. c. 3. v. 2. de quo loco videri poterunt Jos. Scaliger. in *prolegom.* ad thesaur. tempor. Dion. Petavius de *doctrin. tempor.* l. 10. c. 55. Cæs. Baronius *annal.* tom. 1. ad ann. 31. §. 8. Rich. Montacutius ad *Origin. Eccles. appar.* 6. §. 59—79. & Joan. Seldenus de *success. in Pontific.* Ebr. l. 1. c. 12. Qin & Josephus, *bell. Jud.* l. 2. c. 21. τὸ ἀρχιεψῆς Ἰωδδαν καὶ Ἀνανίαν, a Quadrato refert Romam missos. quum tamen Ananias, non Jonathas, qui Anania postea successus existimatur, summum sacerdotium tunc tenuisse videatur; & ab eodem historiam eandem plane narrante, *antiq.* l. 20. c. 5. οἱ δὲ καὶ Ἀνανίαν ἀρχιεψῆα Romam missi dicantur. Tertiò, respondet, fieri potuisse, ut Ananias iste, cum strenuus cordatusque haberetur, tantæque extiterit auctoritatis, ut penes ipsum summa gubernatio consisteret, quamvis alii gestarent honoris insignia, absentis occasione aliqua Pontificis, quisque is tunc fuerit, vices obiret. Josephus certe *antiq.* l. 20. c. 8. de Anania isto verba faciens, & ἀρχιεψῆα, prout Lucas hic eum nuncupat, & potentiam ac auctoritatem ejus, quibusque artibus eandem sit consecutus, sic pradicat; Ὁ δὲ ἀρχιεψῆς Ἀνανίας καὶ ἐλάσθη ἡμέραν ἐπὶ μέγα ἀποκρίσε δόξῃς, καὶ ἔδειξεν πολλὰ.

τὴν διόλου τὴν καὶ πῶς ἡγήτο λαμπρόν. ὡς δὲ χρημάτων ποσειδών.
καὶ ἡμέραν ἐν τῷ Ἀλκίον καὶ τῷ ἀρχιερέα δόξας ἐδεξάμενον. Pon-
tifex autem Ananias ad maiorem crevit indies existimationem;
benevolentiamque & honorem amplissimum apud cives suos af-
secutus est. Pecuniarum enim acquirendi artifex fuerat: donis-
que cum Albinum (præfectum Romanum) tum & Pontificem
ipsum (is Iesus, sive Jason, Damnei filius tunc erat) donis
assidue deliniebat. Hac cum Iosephus tam disertè commemo-
ret, hanc videtur aded conjectu difficile, cur Ananiam Pon-
tificem Lucas hinc dixerit, & rursus itidem cap. 24. v. 1. Et con-
firmantur viri doctissimi conjectura novissima; quæ mihi pla-
nè satisfaciunt. Fallitur interim Camerarius, qui Ananiam
hunc Annæ, cui Cajaphas gener fuit, Ioan. c. 18. v. 13. quæ
Ananus Iosepho dicitur *antiq. l. 8.* filium fuisse opinatur.
cum Nebedai filius fuerit; ut ex Iosepho supra est indicatum.
Fallitur & Cl. Beza, qui nominis similitudine deceptus, Ana-
niam hunc avumat Iosepho dejecto in Pontificatu sub Festo
suffectum, & Iacobi fratris Domini eadem ab eodem procura-
ratam. Siquidem nec sub Festo, sed sub Albino, post Festum
defunctum, Iosephus ille loco depulsus est. nec Ananias Ne-
bedai, sed Ananus Annæ sive Anani illius filius natu mini-
mus, patri cognominis, Iosepho illi suffectus est; huiusque
impulsu trucidatus Iacobus. Narrat enim Iosephus *antiq. l. 20.*
c. 8. Annæ, sive Anano illi, felicitatem eam contigisse, quæ
mortalium nulli alii obvenisse deprehensa sit, ut & ipse Pon-
tificatum gesserit, & filiis ipsius, quinque numero cum essent,
quorum Ananus iste novissimus, honos idem successivè, serie
tamen interruptâ, delatus fuerit. Verum error hac in parte
proclivior est factus, quod in Iosephi codicibus Ananias pro
Anano non semel legatur.

Sed nimis diu emanfores sumus: ad Hymnum sacrum re-
deamus.

Huius extrema illa, de quibus agere ocepimus, *Novit enim
Iova viam iustorum: via autem improborum peribit;* etiam si,
quod diximus, obscuri nihil præ se ferant, consideratius tamen
penitata observationem nobis quandam suppeditaverint, quæ
usui insigni & frequenti esse queat, ad varia sacre scripturae lo-
ca, in Parcemiis cumprimis, plenius explicanda. Ea est, in an-
tithetis

ritheis membrum oppositum saepenumero reticere, ex alterius oppositione supplendum. Verbi gratiâ. In periochâ subjectâ antithesin subesse nemo non concesserit: at verò vocabula ipsa, quibus ea est concepta, si attenderimus, vix erit, ut antithesin aliquam deprehendamus. neque enim cognosci sive probari, & perire sibi invicem adversantur. imo tñ cognosci, ignorari; tñ perire, perstare & persistere; sive approbationi improbatio, perditioni salus & incolumitas opponuntur. Proinde, antithesis qđ plenè constet, in utraque periochâ parte ex parte alterâ, supplendum aliquid, hoc pacto: *Novit Deus viam iustorum; eaq̃ ideo consistet & perstabit: at non novit probatve, imo odio habet, viam improborum; eaq̃ ideo peritura est.* Atque hoc ferè modo *ἡ ἀρετή*, Salomon Jajrus. Vides axiomata quatuor elici, dum mutuas operas sibi invicem fœderantur antitheseos membra duo illa. Crebras autem, in Parœmiis, qđ occurrunt, difficultates expediet nobis animadversa atq̃ adhibita regula ista, ubi absq̃ eâ foret, antithesis aut nulla, aut frigida admodum videatur. Exempla nonnulla, ex quibus id liquere queat, subijciam.

Parœm. c. 29. v. 6. *In transgressione viri mali laqueus est: iustus autem cantat & letus est.* Haud satis commodè opposita videri possit *laqueo letitia* vel *cantus*. itaq̃ supplendum in alterâ parte, qđ *laqueo*, qđ perniciem designatur, respondeat; *salus* scilicet in alterâ, qđ *letitia* adversetur, *tristitia* sive *maestitia*. Ita sensus erit. *Transgressio sua virum improbum in laqueum, ad perniciem inducit; unde maestitia cum sit occupatura: at iusti conversatio cum ad salutem & incolumitatem ducat, habet is, unde meritò letus hilarisq̃ sit.* Inciso priore idem dicit, qđ verbis aliis c. 5. v. 22. *Capiunt improbum iniquitates ipsius, peccatiq̃ sui funiculis constrictus tenebitur.* metaphora ab alitibus, vel feris etiam mutuata, qđ dum esca inhiant, stringuntur laqueo, qđ molestiam illis perniciemq̃ creat. posteriore, qđ senarius ille ex *Isidori Soliloquiis*.

Vix esse letus jugiter? vivas bene.

In eodem cap. v. 15. *Virga & correptio dat sapientiam; at puer dimissus sibi, pudore afficit matrem suam.* quum sapientem filium matrem pudefaciendi opponit, subintelligi inquit, & correptionis beneficio fieri, ut puer, dum sapiens efficitur, paren-

parentibus *decorem* suis conciliet; & contra ejusdem neglectu fieri, ut puer, dum *solidus* evadit, suis *dedecori* existat.

Ibidem c. 11. v. 25. *Excellentior est proximo suo justus*: via autem improborum seducit eos. non videtur iusta antithesis inter excellentem esse, & seduci: & inter proximum & improbum multo minùs. sed supplendum 1. ex antitheto, in priore membro, proximo suo improbo. 2. ex eadem analogia, in priore membro, non frustrari; in posteriori, minùs excellentem esse, ut sensus integer sic concipiatur; *Justus*, etiamsi id minùs videatur, est tamen melioris conditionis vicino suo, q̃ improbus fuerit, neque enim sine sibi proposito is unquam frustratur: at verò improbus deteriore est conditione; quia via ipsius ipsum vanâ spe lætat, & est tandem frustratura.

Cap. 15. v. 29. *Procul abest foras ab improbis*: orationem autem justorum exaudit. quis non desideret, unde oppositionis sensus integer emergat? Sic ergo plenius planiusque concipiendum fuerit. Improborum preces Deus nullus exaudit; quia facinorum mole interjectâ, longè à se invicem sunt determinati. Esajæ c. 59. v. 2. auditum autem impedire solet loci longinquitas. quāquam istic separat atque sejungit, non tam in rōne deus, quā in rōne iudicis. de q̃ re videatur Hieronymus ad Damas. de fil. prodig. & Augustinus in Psal. 31. de verb. dom. ser. 36. & in Joan. tract. 15. Ceterum justorum orationem exaudit: quia prope illis, atque propitius, adest. Psal. 34. v. 18. & 145. v. 18, 19.

Ibid. c. 14. v. 15. *Fatuus credit omni verbo*, callidus autem advertit ad gressum suum. nemo non videt supplendum utrobique aliquid. *Fatuus credit omni verbo*, nec advertit quorsum tendat, aut quorsum pergat ipse, verbis aliorum delinitus. at cui mens callet, non facile loquenti cuius fidem adhibebit, sed perpendet studiosè quorsum tendat loquentis dictio, nec temerè, alio s̃vadente, viam ullam inibit.

Rursus cap. 13. v. 19. *Desiderium effectum suave est anima*: sed abominationi est stultis recedere à malo. Obscura sanè, nedum ut dilucida, antithesis. ecquā enim ἀντιστήσεων, quorum peculiaris ea est ratio, ut ἀντὶ τοῦ ἀντὶ versentur, vel species levicula pene comparet? ad supplementum itaque vicissitudinarium confugiamus oportet. *Desiderium effectum suave est anima.*

anima. (quod vers. 12. dixerat, *Arbor vite desiderium obveni-*
ens) istud autem consequentur sapientes; quia à malo recedunt,
 bonoque dant operam lubentes: at desiderium protractum, et
 frustratum multo magis, aegritudine animum afficit. vers. 12.
 istud autem stultis. i. improbis continget: quia à malo, cui per-
 tinaciter adherent, avelli non sistant.

Eodem cap. v. 10. Merà superbiâ vir jurgium excitat:
 penes consultos verò est sapientia. ellipsis manifesta. integrum
 vis sensum? *Vir superbus, cum alios audire spernat, in jur-*
gia & lites, imprudens prorumpit, at modestus quisque, cum con-
silio locum dat, prudens cavet, simulatas fugit. Quot no-
 bis istie sese documenta jam pandunt, quæ voculis illis prius
 involuta latebant? primò, *Superbus quisque consilii impatiens.*
tum, Consilii impatiens, imprudens est. 3. *Superbia hac rati-*
one, ad jurgia litisque impellit. 4. *Istis sese promptè immisce-*
re, imprudentis est. 5. *Modestus quisque consilio dat locum.*
 6. *Qui consilio locum dat, prudenter facit.* 7. *Modestia hac*
ratione à litibus jurgisque liberat. 8. *Qui litibus jurgisque sese*
abstinet, sapit. Vides quàm sensuum ferax sit sacra pagina,
 si observationum istiusmodi ope indagare atque elicere non
 pignerit. Restant loca duo insigniora, quæ quia variae materiae
 anam dabunt, caput utrique peculiare donabitur.

M

CAP.

CAP. VII.

Locus Paroem. 10. 2. expenditur. antitheseos membra se mutuo suppleunt. Non prodesse, pro multum obesse. Μεῖωσις, λιτότης. Non bonum, pro pessimo. Non amat, pro odit, 1 Cor. 16. 22. Statuta non bona, q̄e, Ezek. 20. 25. Non remissum iri, Matth. 12. 32. q̄id. Ἐκκεῖς ἐν μεῖωσιν. Ea quandoque suppleta. Formule istiusmodi emphaticæ. Illavdatus Bufiris. Maro adversus Cornutum defensio. Carmen proverbiale mendo liberatum. Non proderunt, potius, q̄am non prosunt, Par. 10. 2. gemina interpretatio. Divitiæ improbis arcis instar munitæ. Sed adversus judicia divina nihil valent. Locus Esaj. 29. 15. explicatur.

Illustriorum, q̄os ad Capitis antegressi clavfulam diximus, locorum, alter est Paroemiarum c. 10. v. 2. *Non prosunt, vel, non proderunt, thesauri improbitatis. i. improbæ parti, ut mammona iniquitatis, pro divitiis iniquæ partis. Luc. c. 16. v. 9. sed justitia eripit à morte. non prodesse, & à morte eripere, antithesin plenam accuratamq̄e vix exhibent. supplementum itaq̄e mutuum præstabunt sibi duo illa antitheseos membra, hoc modo: Thesauri improbæ parti non prosunt, vel, proderunt, q̄ia tantum abest ut à morte eripiant, ut exitium etiam attrahant: sed justitia cumprimis prodest, q̄um à morte eripiat. Si cum Junio vertamus, non prosunt, erit μεῖωσις sive λιτότης; (etsi non desunt q̄i distinguant ista, verum de nominibus havd multum laboramus, ubi de re ipsâ constat) figura, q̄a minus dicitur, & plus intelligitur, & res magnæ verbis exprimuntur, q̄a re ipsâ minora & humiliora videantur. non prosunt. i. cumprimis obsunt. siquidem ut Hesiodus oper.*

— καὶ κέρδ' ἐσ' αἴτησιν.

— multa lucra aqualia damnis.

Euripides Cyclope:

Κέρδ' ἢ πορνὴν ζημίαν ἡυσίλατο.

— multi grave Damnum tulerunt improbo ex compendio.

god idem planè Sophocles Antigone;

Τὰ δεινὰ κέρδ' ἢ τιμωρὸς ἐργάζεθ'.

Ἐὰν γὰρ αἰχρῶν λημμάτων τὸ πλεονέξ.

Ἄνω.

Ἄπομύνητος ἰδοὺς ἀντὶ τοῦ σπουδαίου

Lucrum improbe partum merum infortunium est.

Namque ex iniquis questuum compendiis

Multos secuta exitia, per paucos salus.

Quod autem non profuit, pro obsunt plurimum, dixit, sicut & Samuel in Histor. Reg. l. i. c. 12. v. 21. *segeremini res vanas, quæ non prodesse.* i. quæ plurimum obfutura essent. Et Maccab. l. i. c. 2. v. 21. *Non est nobis utile legem relinere. non utile.* i. damnosum valde. *ἤνεια* est, quod in sacrâ paginâ frequentissimè occurrit. Parcem, c. 20. v. 23. *Abominationi sunt Deo pondera diversa: & lances dolose, res non bona.* i. pessima, & quam numen ipsum detestetur. ut supr. c. 11. v. 1. cui geminum illud Catulli ad Alphenum;

Nec facta impia fallacium hominum cœlicolis placent.

i. valde displicent, odio sunt. sed & quod Hymn. 5. v. 5. *Tu certe non es Deus, qui improbitate delectetur.* quodque Homerus pariter Odys. 8. v. 83.

Οὐδ' ἡδέα τ' αἶψα θεοὶ μάλα γὰρ φιλέουσιν.

Facta scelestæ Dei non dilexere beati.

non diligunt ea, neque eis delectantur. i. odio habent, detestantur: ut mox vers. 6. & Hymn. 11. v. 5. & 45. v. 7. Nec secus sumendum quod Apost. ad Cor. ep. 1. c. 16. v. 22. *Siquis non amat Dominum Iesum Christum. i. e. si quis odit & execratur; esto Anathema maranatha.* Sic Parcem. c. 24. v. 23. & c. 28. v. 21. *Agnosce personas hominum in iudicio, non est bonum.* hoc est; pessimum est. sequitur enim detestabilis affectus istius fructus & effectus. etenim eo improbitatis hominem rediget, ut propter panis buccolam, iustitiam pervertat. i. propter rem vilissimam: prout pseudopropheta dicuntur propter hordei pugillum Dei nomen profanasse. Ezech. c. 13. v. 19. Et Esav ὁ βέβηλος pro iusculi forbitiuncula primogenitura ius vendidisse. Genes. c. 25. v. 33, 34. & Hebr. c. 12. v. 16. ita de Cœlio Cato major, Gellio referente l. 1. c. 15. *Frusto panis conducipotest, vel uti taceat, vel uti loquatur.* & reverâ πᾶσι μὲν οὐδὲς videtur. Sic & cap. 18. v. 5. *Accipere personam improbi, non est bonum; aut pervertere iustum in iudicio. non est bonum.* i. pessimum est, & imprimis detestandum. nam qui absolvit improbum, & qui condemnat iustum, uterque est abominationi Deo.

M 2

cap. 17.

cap. 17. v. 15. Et rursus c. 25. v. 27. *Comedere mellis multum, non est bonum.* i. noxium est. quia bilem creat, & vomitum ci-
et. quod supra dixerat, vers. 16. Nec ab simile Maronis illud
Georg. l. 3.

— *Et non innoxia* (i. noxia admodum) *verba.*

Ezekielis c. 36. v. 31. *Tum recordabimini viarum vestrarum malarum, & actionum non bonarum.* i. malarum, pessimarum, detestabilium, nam c. 6. v. 9. *male eadem & abominanda nuncupantur.* Ibidem c. 20 v. 25. *dedi illis statuta non bona, & iura per quae non viverent.* quae verba de Legis Moysae praeceptis & institutis perperam cepisse veteres, existimo: ut quae non bona dicta sint, sed nec mala tamen; vel quia non perfecta: quia bonum utique perfectum; ut Ambros. ep. 72. vel quia non talia, ut homines eis iusti fiant, aut sine eis iusti non sint: ut Avgustin. ad Hieron. ep. 6. vel quia, etiam si in se bona, cum Evangelicis tamen collata, nec bona videantur: ut Idem concion. scilicet. 43. vel quia in quibus umbra bonorum, non ipsa bona; ut Bernard. parvul. sermon. 28. vel quia, etiam si suo tempore bona, at jam non bona, postquam fides venerit; ut Hieron. ad Avg. ep. 1. Sicut omnis etiam lenis & leniter descendens pluvia, si sit intempestiva, molesta est. Bernard. in Cant. conc. 58. quum iudicia potius & supplicia intelligantur, vel per gentes externas illata, ut Oecolampadius; vel a Deo ipso in eremo immissa, ut Junius: quae non bona, pro eo quod est noxia dicuntur; & per quae non viverent, pro eo quod est, per quae misere interirent. Nec defunt qui pari modo sumant dominicum illud, Matth. c. 12. v. 32. *non remittetur, neque in hoc saeculo neque in futuro.* pro eo quod est, in utroque supplicia luet acerbissima. certe ita capiendum in decalogo de perjurii reo illud, Exod. c. 20. v. 7. *non infontem habebis.* i. acerrime vindicabit, docet Spiritus Sanctus ipse per Zacariam vatem c. 5. v. 3. 4. Sic quoque Parcem. c. 17. v. 21. *pater stulti non gaudet.* i. plurimum contristabitur. nam in priore membro dixerat; *Si stolidum gignit, ad moerorem sibi.* sed de hoc loco amplius infra videbitur. interim pari modo Homerus *Iliad. a. v. 330.* dixit,

— ἂν δὲ τῶν ἰδὼν γίνεσθαι Ἀχιλλεύς
ἐν ὑπερλυσίῃ, ἀπλανόπ. non gaudet. i. valde con-
tristabatur, inquit Eustathius; monens simul φίλον τοῖς ῥή-
τορσι

ἡρῶν, ἀντὶ κατωρῶτων ἐνείκεϊ χεῖρσιν ἡμίαν τῷ καὶ ἀπορῶν
 rhetoribus familiare esse, ut affirmationum loco schemate ele-
 ganti, quod negativis constet, utantur. Hujus plura idem con-
 gessit exempla partim ex eodem poetâ, quale est illud è con-
 trario, *Iliad.* o. v. 155.

— ἐπεὶ σφῶν ἰδὼν ἐχολώσαστο θυμῷ.
 non succensebat. i. ἠδυνῶν, ἐχάσθ, letatus est, gavisus est. cui
 geminum Maronis illud *Georg.* l. 3.

Nec tibi displiceat. — i. valde placeat.

Servius, partim ex aliis auctoribus; Herodoto, de Zamolxide
 l. 4. Ὀμλήσαντι Ἑλλήων ἐ τῷ ἀσφατάτῳ σφισί, Πυθαγόρῃ.
 i. τῷ σοφωτάτῳ. non insipientissimo. i. sapientissimo. Sophocle
 de Oedipo exule. — ἐ πάνυ μοίεας διδαιμονίῳ πρῶτος. ἀντὶ
 τῷ, ὅτι δὲ δυσδαιμονίῳ ἐχάσθ. Sortis quod. felicitatem non pri-
 mæ. i. quod infelicitatem ultimæ. Schol. at contrâ Nafæ Pontî
 l. 1. cl. 6. non ultimus, pro primo.

Ille tuos quondam non ultimus inter amicos.
 hoc est, quod alibi, *Trist.* l. 4. cl. 5.

— dilectos inter fors prima sodales.

Et quod Flaccus, *carm.* l. 2. od. 7. Pompei, meorum prime so-
 dalium.

Et Maro *Georg.* l. 3.

Nec tibi cura canum fuerit postrema. —

i. prima, magna sit. Serv.

Ejusmodi complura etiam ex Latinis adducit H. Stephanus
 ad illud Corinthi de dialect. § 40. quod loco monet ille Atti-
 corum esse, τὸ λαμβάνειν τὰς δὲ ἀπορῶν ἀντὶ μὲν κατωρῶτων.
 negativa duo affirmativi unius loca usurpare: quod ostendat,
 non esse horum peculiare, aliis etiam in usu frequenti satis.

Observat autem Eustathius, & ex eodem Stephanus idem,
 ellipsin quandam in formulis istiusmodi delitescere, quæ supple-
 atur etiam quandoque, ubi ἐντελὲς eadem enunciantur. sic de
 Ajace, qui Hectorem prostraverat, *Iliad.* o. v. 11.

— ἐπεὶ ἔμιν ἀσφαρότερον βαλὼν Ἀχαιῶν
 quando, ἐν ἀσφαρότερον, qui non Achivorum maxime imbellis,
 dixit, ποντέον ἐξ ἐναντίας, subintelligendum è contrario (& ne-
 cessario etiam exigente id poeta argumento) ἀλλ' ὁ ἀνδρε-
 ότατος, sed qui fortissimus fuerat. sicut *Odyss.* 5. senten-
 tiam

tiam explevit, ubi de Antinoo Ulysses,

— ἢ μοι δούεαι ὁ κλισῶν Ἀχαιῶν

ἢ Εὐμειναι, ἀλλ' αἶψα δέσῃ

Sic *Iliad.* a. v. 330.

— Κεφαλῶν σίχες ἐν ἀλαπαδναί.

supplendum, ἀλλ' ἀνδρείου. non ignava, sed strenuissima. qale & Maronianum illud, *Georg.* l. 2.

Et gens illa quidem sumptis non tarda pharetris.

sed strenuissima. est enim *Liptotes* (*Litotes* f.) figura. *Servius.* ἢ γὰρ πιαύταις ἀρστοὶ χρεὶν ζωυπιάων ἢ δέσῃν ἢ ποὶ τῇ ἀποφάσει ζωυπιάων τὸ ἐναντίον. Oportet enim, inquit, unā cum privationibus istiusmodi etiam positivum aliquid subadiri: vel, unā cum negatione negati contrarium unā admitti. sicut alibi, ubi plenius poeta se exprimit, factum, eod. lib. v. 224. de *Agamemnone*,

ἢ δὲ κατὰ πόσων ἢ δὲ ἐκ ἐθέλοντι μίχῃς,

ἢ Ἀλλὰ μάλ' αὖτε δέσονται

Non trepidantem, aut nolentem certamen inire,

Sed promptum valde.

& *Il.* θ. v. 253, 256. de *Diomede*,

ἢ Ἐνθ' ἢ πρὶν περὶ Δαναῶν,

ἢ Ἀλλὰ πολὺ πρὶν

Hoc ubi nemo prior *Danaum*,

Longè primus at ipse.

ubi *Eustathius*, καὶ ποιεῖ τὸ κατὰ πόσων ἢ δέσῃν, addit dictioni ornatum quendam, quod utroque modo, tam privativè, quàm & positivè enuntiatur.

Idem & in sacris literis deprehendas. In *Histor. Reg.* l. 4. c. 6. v. 10. *Præmonendo vates servaverat illum non semel aut bis, sed sæpius, scil. Hymn. 22. v. 6. Tibi confisi sunt, & non sunt confusi, sed erepti scil. & liberati. quod verbis immediatè prægressis dixerat. Hymn. 107. v. 38. Ita benedicit eis, ut multiplicentur valde; nec jumenta eorum minuit: supplendum, sed auget plurimum. Matth. c. 2. v. 6. Et tu, *Bethlehem*, ἢ δαμῶς ἐλαχίστη εἶ, non es minima inter principes *Judeæ*: non es minima, utcumque esse videaris, sed præcipua censenda potius. hoc enim poscit omnino quod sequitur; Ex te prodibit, quia populi mei caput futurus est: de quo loco, alibi, *Deo dante*, dicitur.*

Obfer-

Observant amplius in formulis istiusmodi ὑμεῖς sanè
havi contemnendam, A. Gellius *noct. Attic.* l. 2. c. 6. & post
Gellium Jo. Drusius, licet Gellium non advocet, *observ.* l. 1.
c. 22. Gellius siquidem, pro Marone apologiam instituens ad-
versus Annaeum Cornutum, qui tanquam incuriose & abiectè
positum, illud reprehendebat, *Georg.* l. 3. quod Busiridem illa-
datum dixerat. etenim parum idoneum esse verbum istud, neque
satis esse ad faciendum hominis tam scelerati detestationem; qui
quod hospites omnium gentium immolare solitus fuit, non
lavde indignus, sed detestatione execrationeque totius generis
humani dignus esset: respondet: (ut ὑμεῖς ἑρπεῖς, Οὐμενῶς,
referamus) 1° Lavdare, priscà lingvâ significare, nominare
appellareque: illavdatum ergo quasi illavdabilem dici, qui neque
mentionem aut memoriam ulla dignus, nec unquam nominandus
sit. (perinde ac Apostolus ad Eph. c. 5. v. 3. μὴ ἐὶς ὁνομαζέσθαι
ἐν ὑμῖν, nec nominetur apud vos.) 2° nuncinam gentem tam
effers esse moribus, qui faciat aut dicat nonnunquam aliquid quod
lavdari queat. unde proverbii vicem habeat,

Πολλοὶ γὰρ καὶ μὲν ἀνὴρ καὶ καλὸν ἔστιν.

(prout in Macrobio, qui Gellium transcripsit, codicibus *Satur-*
naliū l. 6. c. 7. legitur, quod vitiose plerumque efferri solet, eum
muneris omnium planè antiquissimi injuriâ insigni,

Πολλοὶ γὰρ καὶ μὲν ἀνὴρ &c.)

sed enim qui omni in re, atque omni tempore lavde omni vacet,
eum illavdatum esse eumque omnium pessimum esse, atque deterrim-
um, itaque illavdatum, finem esse extremae malitiae: sicut con-
trà Homero, qui non virtutibus appellandis, sed vitis detrahendi
lavdare amplius solet, ἀμύμων, sive inculpatus, instar
est absolute virtutis; quum culpae omnis privatio inculpatum
faciat. Eadem ratione contendit eundem *Sisygam* paludem
inamabilem dixisse, *Encid.* l. 6. ut illum καὶ lavdis ἔργον, ita
istam καὶ amoris ἔργον detestatus. Frigida ergo & jejuna ni-
mis Servii annotatiuncula, qui illavdatum, quasi illavdabilem
dici, non quod non sit à quodam lavdatus, quum Isocrates Busiridis
encomium ἐπιδεικνύς dederit, sed quia lavde indignus. quibus
adjici poterat illud ejusdem de Pallante dictum l. 11. & ab
Ennio mutuatum, si Servio fides;

— gem non virtutis egentem

Ahstn-

Abstulit atra dies. —

nihil ἐμπατριώτεον dici poterat, cum exile tamen & jejunum videatur. siquidem ut Hieronymus *adv. Pelag.* l. i. Omnia habere, & nullius indigere, virtutis est divina, non humane. summum itaque virtutis culmen & cacumen attingit, qui ita virtutibus est instructus & exornatus, ut virtutis jam non egeat, hoc est, ut nec ulla illi virtus, nec virtutis ullius quicquam desit. Drusus pariter, Gellii vestigiis insistens, *Jejunè*, inquit, dictum videri possit ad dolorem exprimendum, quem concipiunt parentes ex filiorum stultitiâ. sic de hoc & similibus judico. Nemo quisquam unquam sic dolet, quin idem aliquando gaudet. sed enim qui omni momento dolet, is verè dicitur non gaudere. Eadem, credo, ratione, ut significaret opes improbe partas inprimis obesse, Non profunt, inquit, thesauri improbitatis. nam quod in omni tempore nocet, de eo verissimè enuntiatur, non prodest. Sicut enim non gaudere καὶ σέποναι γαυδίου, ita non prodesse intelligitur καὶ σέποναι utilitatis. Hoc si sequimur, malim cum Piscatore, αὐτολῆξαι reddere, non proderunt: ut futurum, actum continuum notet. non proderunt: hoc est; nec profunt, nec unquam sunt cuiquam quicquam profectura. quāquam potest ad certam etiam aliquam juvandi opemque ferendi rationem peculiariter respici, quod ex antitheto eruatur, ubi iustitia à morte eripere perhibetur. Eam ergo sic accipe. redemptura vite viri, divitiis sue; inquit Salomon Parcem. c. 13. v. 8. unde illud,

Ζῶντες, καὶ δέξαι ἀποίνα. *Iliad.* ε. v. 46. & λ. v. 131.

Et substantia sua divitibus, tanquam urbs ἀρξευ robustissima, murusque editissimus habetur, quā adversus omnes casus & incursus probe muniti, incolumes perpetim consistant, cap. 10. v. 15. & c. 18. v. 11. unde illa Pindari animo exorta dubitatio, cujus meminere Plato *de repub.* l. 2. & Cicero *ad Attic.* l. 13. ep. 37. Πότερον Νίκης τεύχεον ὕψιστον, ἢ σοφίας ἀπάτης ἀναβῆαι, καὶ ἐμαυτὸν ὑποπειράξας διαβῆαι, δίδω μοι νότον, ἀρετῆς αἰνέειν. Verum iustitia murum excelsum, an fraudis oblique conscendam, meque ita muniro, vitam transigam, ut verum proloquar, ambigit animus. Et huc potius inclinare plerumque, licet exitu plerumque, parum favito; observat idem *Pyth. ode* 4. sed in diversum concedere professus, Ἐντὶ θανάτων φέροντες ἀχάρεσσι κέρδιον αἰνέσαι περὶ δίκης δόλιον, παχέϊαν ἐπαύτων πρὸς ὀπίσθου.

Ἡ δὲ δὴ μὲν, ἀλλ' ἐμὲ χρὴ καὶ τὸ θεμιτὸν ἀρᾶς, ὑπαίτιον λα-
 τῶν ὀλέων. Sunt quidem mentes mortalium promptiores lucrum
 quam jus laudare; viā in posterum tamen tristi & aspera in-
 cedentes, at me tēge oportet ad jus mores componentes, felicitati
 in futurum telam pertexere. Hinc illa improborum confi-
 dentia, Elaja c. 28. v. 15. Cum morte foedus pepigimus, & cum
 sepulcro captum egimus, flagellum inundantis, cum transierit,
 non obveniet nobis: (q. d. tuti erimus) quia fallaciam fecimus
 receptum nostrum, & in mendacio nos abscondimus. h. e. opibus
 fallaciā & mendacio q̄sitis, abundē satis nobis & securitati
 nostrā prospeximus. Atq̄, inquit parcemiales, nihil in clade
 publicā adversus discrimina profutura sunt opes improbitate
 acq̄sita. Nihil proderunt, inquit, opes improbē parta, non tan-
 tū, quia malē parta plerūq̄ malē dilabuntur. cap. 13. v. 11.
 sed quia in die irae atq̄ indignationis divinae, divitiā nihil pro-
 futura sunt; cum iustitia tamen tunc a morte sit ereptura cap.
 11. v. 4. & Ezek. c. 7. v. 19. Atq̄ hoc est etiam, quod dicitur
 cap. 12. v. 11. Desiderat improbus praesidium adversus mala;
 sed radix iusti tribuit istud.

CAP. VIII.

Locus Parcm. 3. 34. expenditur & explicatur. Frustra alibi
 gerunt, quod hinc Apostoli duo. ἡ χάρις, gratia, pro aestima-
 tione, favore. Hymn. 84. 12. explicatur. κεχαρισμένον Luc.
 1. 28. quid sit. מִן הַחֶסֶד Syrum, quid. חַסֵּד pro gratioſo Hebr.
 Gloriam quā minus ambiunt, magis assequuntur. Locus Rom. 6.
 23. expenditur, & contra Calvinī & Piscatoris sententiam
 exponitur. ὁ μισθὸς stipendium. χάρισμα, & χαριστικόν, do-
 nativum. מִן הַחֶסֶד Mereri, pro conſeq̄i, impetrare.

SEquitur alter è Parcmiis locus, quē explicandum illuſtran-
 dūq̄ suscepimus. Habetur is Parcm. c. 3. v. 34. in hac
 verba: Derisores ipſe deridet: humilibus autem dat gratiam.
 Grac̄us; καὶ τῶν ὑποφάνων ἀντιτάξῃ τῶν ὑποφάνων ἢ δὲ δῶν χά-
 ριν. quē & Jacobus Apostolus αὐτολεξεί in epistolam suam
 tranſtulit, cap. 4. v. 6. & Petrus itidem, epist. 1. c. 5. v. 5. ut
 N mirum

mirum sit interpretes plures, nec obscuri nominis nonnullos, alibi frustra quævisse. Sed rem, quæ de agitur impræsentiarum, quod attinet; inter derisores & humiles, obscurior paullo videtur antithesis: sed nec inter deridere & gratiam dare, oppositionis ratio adeo liquidè se prodit. In priore itaque membro supplendum reverà, quod Græcus interpretes exhibet, nec tamen excludendum, quod textus ipse suppeditat. *superbos*, cum derisores existant, *Deus deridet*, i. ut Rabbi Levi, *deridendos proponit*, facit ut aliis ludibrio sint. hoc est, quod aliis verbis post Jobum c. 12. v. 21. Hymnographus hymn. 107. v. 40. *Effundit contemptum super eos*. Sed adhuc tamen aqua nobis istic hæret. nam *contemptui exponere*, & *gratiam tribuere*, prout vulgò solet exponi, de gratiâ nimirum internâ, quæ humilibus donetur, cum superbis denegetur, sibi invicem *ἀντιόσταις* parum commodè videntur. Cæterum suppetias nobis hac in parte feret Venerabilis socer meus D. Carolus Pinnerus, qui in *conioctione*, quam, de 1 Petr. c. 5. v. 5. apud suos habitam, in publicum emisit, non de gratiâ illâ internâ, sive Spiritus Sancti & Sanctificantis dono, quo modo interpretum plerique accipiunt; sed de gratiâ externâ, i. honore, æstimatione, favore, acceptione, apud homines, bonos cumprimis, sed & nequiores quoque nonnunquam, clavulam illam intelligendam esse, clarissimè ostendit. Atque ita etiam vir literarum Hebraicarum peritissimus Jo. Mercerus ex Abraham Efdra filio, *dat gratiam*, i. apud homines gratiam conciliat. Accessit proximè Sebast. Castellio, qui vertit. *Deus superbis adversatur, & modestorum factor est*. Verùm aliud est simpliciter favere, aut etiam favorem esse, aliud *χρεω δίδωαι*, gratiam dare, sive conciliare apud alios; uti mox videbitur. *χρεω* interim hoc sensu apud Hellenistas, quos vocant vulgò, passim sumi, nescire non potest, quisque horum scripta vel à limine saltem salutavit. Verùm, ne extra oleas, quod ajunt, ita in sacris scriptis τὸ πρὸς cui *χρεω* Græcorum respondet, frequentissimè usurpatur. spectant enim horum formula illæ, ἵνα *χρεω* quod Græcus nunc *χρεω ὑπάρει*, nunc *χρεω ἔχῃ*, ut Exod. c. 33. v. 12. vertit, *gratiam invenire, habere, obtinere*. i. in gratiâ apud aliquem, sive alicui acceptum, esse. Genes. c. 6. v. 8. & c. 39. v. 4. & c. 50. v. 4. & alibi passim usurpata: item ἵνα *χρεω* gratiam ferre;

ferre; qod Gracus tamen pari modo reddidit, qo prius illud. Ester. c. 2. v. 15, 17. & c. 5. v. 2. Et, *חַדֵּשׁ דִּדְבָרִי* *gratiam & favorem alicui conciliare*. Exod. c. 3. v. 21. & c. 12. v. 36. qo modo & illud accipiendum sentio, Hymn. 84. v. 12. *וְיָבִיחַ יְיָ יִי חַדֵּשׁ יְהוָה* *sol sentiumque nobis; gratiam gloriamque dabit nobis*. Gracus, *χάρις* & *δίδωμι* *dōs* *dōs*. qe eadem duo conjunxit, sed ordine inverſo, & Sirachides c. 24. v. 19. *καὶ δὲ χάρις καὶ δίδωμι* *χάρις* *χάρις*. nam qod de gratiā impræſentiarum, gloriā in futurum poſt hanc vitam largiendā, accipiunt plerique, coactius videtur, nec loci iſtius. Hoc in ipſo Paræmiarum codice, non poſſunt aliter intelligi illa, Cap. 22. v. 1. *בְּרַחֲמֵי* *Optatus eſt opibus amplis nomen*, (bonum ſcil. qod aliā uſus collatione dixit Eccleſ. c. 7. v. 1. *טוֹב מִשֵּׁם טוֹב* *melius eſt nomen unguento bono*) & argento vel auro etiam gratia bona. i. exiſtimatio. ita enim malim cum Piſcatore, qām cum Junio à *יוֹנִי* divellere; ut eo modo טוב iſtic, qomodo in Eccleſiaſte, ad *לִי* reſpiciens comparativi locum ſuppleat. Cap. 1. v. 9. *לִי* *adjectionem gratia* (i. ornamentum gratioſum, honorificum) *erit capiti tuo*, & torques favibus tuis, i. collo tuo. Et cap. 4. v. 9. *לִי* *dabit capiti tuo adjectionem gratia*; & coronam ornatus tradet tibi. Gracus *εὐχάρων* *χαρίτων* utrobique reddidit. Eccleſ. c. 9. v. 11. *neque velocitatem eſſe curſum, neque validorum prælium, neque ſapientum cibum, neque prudentium opes, neque peritorum* *gratiam*. i. neque in gratiā & aſtimatione aliqā eſſe peritos. In Novo pariter Inſtrumento, Lucas ſic uſurpavit, c. 2. v. 52. ubi de Jeſu adhuc parvulo: *μεγαλύνει* *ἐν χάριτι καὶ σοφίᾳ* *ἐν χάριτι καὶ ἀνδραγαθίᾳ*. proficiebat ſapientiā & ſtaturā, & gratiā apud Deum & homines. nec aliter ego τὸ *χαρίτων* cepi Ephel. c. 1. v. 6. *ἐχαρίτωσάν μου*, gratioſos reddidit, acceptos habuit: Et τὸ *χαρίτων* Luc. c. 1. v. 28. in ſalutatione angelicā, *χαίρε καὶ χαριτωμένη*, ave gratioſiſſimè habita, acceptiſſima, qe in gratiā atq; exiſtimatione apud Deum eſ ſingulari. ita enim malim reddere, qām avt cum Syro, qī à Latino interprete havſiſſe videtur; *מְלִיא* *gratiā plena*: avt cum Bezā, *gratis dilecta*, quaſi *נְרָצָה* dicatur: avt etiam cum Fullero noſtro & Dom. de Diev, *benignè habita*, *הַסִּידָה* (neque enim occurrit mihi locus nullus,

allus, in qđ חסיד vel חסידות passivè usurpata sic reperiantur, pro eis qđ benignitate afficiuntur, sive qibus benignè fit.) aut denique cum aliis qibusdam, misericordiam consecuta, רחמים Hos. c. 2. v. 1. nec displicet tamen prorsus Ang. Caninii Syriacum רחמיך ad qđ exprimendum is vocabulum istud effinxisse ac fabricatum esse affirmat, non *Angelum*, uti Scultetus eidem affingit in *delit. Evang. c. 5.* (qđ qđ potuit, cum virginem Syriacè compellaret?) sed *Evangelistam*; qum apud Græcum autorem nullum extaret. qđ nec usqueq̃ tamen verum est: qandoq̃idem apud Sirachidem etiam occurrit; uti mox videbitur, & Scultetus itidem observavit. Caterum Caninius ipse vocem hanc vult eam significare, qđ *gratiosissima atq̃ acceptissima sit.* qđ sensu respondere videtur potius vox Græca *Lucæ* usurpata Hebræorum רחמיך vel רחמים Syriacè רחמיך qđ & V. Cl. Fred. Spanheimium monuisse animadverto, *dub. Evangel. tom. 1. dub. 23. sect. 26.* qđ eodẽ facit & qđ D. Jacob. Cappellus in *Histor. sacr. & exotic. ad A. M. 3591.* *Anania* nomen רחמיך (cui geminum est *Ananielis* רחמיך & *Elanani* רחמיך) interpretatur *καταειρημένον τῷ θεῷ*; sicut & *Annibalis* nomen רחמיך nempe *καταειρημένον τῷ Βαδλ.* at dilutius pavlō Castelliō, *accepta*; Et Erasmus, *gratiosa.* subjungit Beza, sed aliō potius inclinare visus, (qđ magis probem) *gratiam consecuta.* *Piscator,* *gratiam nata: ad verbum gratiata.* atq̃ hanc versionem, cum nostrā eandem ferè, confirmant Gabrielis, qđ optimus sui interpres meritō censendus, verba mox sequentia v. 30. qibus dñi ratio redditur, *εὐχες δὲ χάρις τῷ θεῷ*; nec secus Sirachida c. 18. v. 17. *ἀνὴρ καταειρημένον,* pro *homine, qđ cum in summā sit apud homines estimatione, plus apud eos valeat hac ratione, qam oratione blandā aut largitione etiam profusā alii.* Qin & רחמיך illud Syri eodem sensu accipi potest. siquidem & Hebræis רחמים pro *gratioso* hoc ipso significato accipitur. sic enim de Samuele dicitur *Histor. Reg. 1. c. 2. v. 26.* רחמים *gratiosus fuit cum apud Deum, tum apud homines.* & Syris רחמיך pro *gratiā. i. favore, exiustimatione.* sic enim *Act. c. 4. v. 33.* pro eo qđ Lucas dixit, *χάρις μεγάλη ἦν,* *gratia magna erat super eos omnes. i. ἐπιπτο, ἡνωμένοι, sequebatur, comitabatur eos,* ut Casavbonus exposuit: qđq̃ supra cap. 2. v. 47. dixerat, *χάρις*

χαρίων ἔχοντες ὅλον τὸ λαόν. *in gratiâ erant apud populum totum*; Syrus habet נִחְיָהוּ אֶתְכֶּם Et Luc. c. 2. v. 52. idem: ubi idem planè quod de Samuele supra, de D. Jesu dicitur: quod non aliter potest eis locis intelligi. Theophylactus itidem illud Lucæ c. 2. exponens: ἐχαρίτωτο τὸν ὅλον λαόν καὶ τὸν λαόν αὐτοῦ τῶν ἁγίων, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐπαίνετά. Verum ut ad pensum redeamus. In Paræmiasta dicto gratiam hoc modo sumendam, haud est difficile probatum. Svadent apud Petrum; cum quod pramiserat, *Humilitatem, sive, animi submissionem, induite, cæge vos spectabiles redite*: tum & quod subjunxit; *Submittite vos Deo, ut tempestivè vos attollat*. Cogunt etiam & evincunt, quæ apud regem Paræmiastem sequuntur; *Honorem possidebunt sapientes, stulti verò ignominiam ferent*. ista enim mihi ex omnibus versio maxime placet, quæ est D. Piscatoris: aut quocunque tandem modo vertere libuerit, nam τὸ ἴδιον gratiæ τὸ ἴδιον ignominia opponitur: & per מַבְרָךְ sive honorem & gloriam exponitur. Hoc igitur volunt & Paræmiastes & Apostoli: *Superbis, quæ & derisores esse assolent, Deum ex adverso sese opponere, ut non honorem tantum ac affirmationem, quem tantopere ambiunt et miserè depereunt, ab eis spernat procul, sed & ludibrio sepe numero & derisui exponat*; quum modestis submissòque animo præditis apud quosvis, etiam iniquiores alioqui & nequiores, quandoque, honorem, gratiam, existimationem conciliet: quam reverrà sæpenumero consequuntur maxime, quæ eam minime concupiscunt. quod de Catone minore Salustius in *Catilina*; *Quod minus gloriam petebat, eo magis adsequebatur*. Huc denique referas illud Paræm. c. 13. v. 2. *Ubi venit superbia, venit ignominia*: apud modestos autem est sapientia. quod si accuratius excusseris, idem est ac si diceretur. *Superbia affecit est ignominia*; & *superbia itaque insipientia assidet*: modestia verò comes est honor & gratia; & hoc itaque sapientia meriti deputatur.

Unicum ubi adjecero, caput hoc claudam. Gratiam pro honore & existimatione apud Paræmiastem, sumi ex ignominia oppositione monuimus: καὶ ἐκ τούτου pariter pro mercede sive premio, sed ex gratiâ collato, ab Apostolo usurpari, ex ἐκ τούτου sive stipendii contrapositione censemus. Locus Apostoli est

ad Romanos c.6. v.23. in hac verba. τὸ πᾶν ὁ δόξα καὶ ἀγαθὸς
 Δεῖται. τὸ δὲ ἡμεῖς καὶ θεὸς ζῶν αἰῶνι. Ad eum Piscator;
 Non dicit, ἡ δὲ ζῶν αἰῶνι καὶ ἡμεῖς καὶ θεὸς ζῶν; sed τὸ δὲ ἡμεῖς
 καὶ θεὸς ζῶν αἰῶνι. h.e. studium sanctitatis, quod proficitur
 ex dono Dei. hoc enim poscit antithesis. metonymia efficientis est.
 est vita aeterna. i. affert secum vitam aeternam. phrasis metony-
 mica: galis cap.7. v.7. num lex peccatum, scil. parit? con-
 firmat hoc articuli dispositio, sententiarum antithesis, scopus que-
 stionis. Hac Piscator, & Piscatore prior Jo. Calvinus; à qđ is
 mutuatus est. Falluntur, inquit, qđ hanc propositionem sic con-
 vertunt, Vita aeterna est donum Dei: quasi iustitia (vita aeter-
 na, leg. puto) sit subiectum, donum Dei sit predicatum, qđ ni-
 hil ad antitheton ille sensus pertineret: verum ut jam docuit,
 peccatum non nisi mortem parere; ita nunc subiungit, quod do-
 num istud Dei, nostra scilicet iustificatio & sanctificatio, vita
 aeterna beatitudinem nobis afferat. vel, si mavis, quemadmodum
 mortis causa peccatum est, ita iustitia, qđ per Christum dona-
 mur, vitam aeternam nobis restituit. Verum, ut rectè Beza
 observat, Etiam si in priore quidem enunciato, mors sit subiectum,
 stipendium peccati attributum; & ex adverso, in posteriore
 enunciato, vita aeterna, subiectum, donum, attributum; consta-
 bit sibi antithesis. Ego sanè qđ loco istic alterutrum habeas,
 modo de vocabulorum sensu constet, ciccum havd interdum;
 qum reverà ad antitheseos rationem ne tantillum quidem
 faciat. Interpretationem verò loci, qam tuentur illi, quod at-
 tinet; possent quidem exempla phrascos istiusmodi aptiora
 produci, qam quod est à Piscatore adductum; illud, Joan.
 c.12. v.50. ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζῶν αἰῶνις ἐστίν. mandatum ipsius est
 vita aeterna. i. ad eam perducit, vel producit eam. Et ibid.
 c.17. v.3. αὐτὸν δὲ ἐγὼ καὶ οἱ πατέρες ζῶν, ἵνα γινώσκωσι σε. hac est
 vita aeterna, ut te cognoscant. i. tui cognitio vera vitam parit
 aeternam. quod idem & in epistolâ ejusdem 1. c.5. v.20. habe-
 tur. verum ἡμεῖς istic pro sanctitatis studio, coactum satis
 videtur: nec ad prædicationem figuratam & insolentem con-
 fugere quicquam opus est, qum simplex planè ad manum præstò
 sit, tantum autem abest ut antitheseos ratio sensum hunc ex-
 igat, ut repudiet potius & respuat. Siquidem 1º non peccatum
 & gratia, sed peccatum & Deus, tanquam Domini aut Impera-
 tores

tores sibi invicem adversi, ut in prioribus, vers. 22. ita istis opponuntur. tum illius stipendio istius *χρεῖσμα*. itaque τῷ ἐπὶ τῷ *χρεῖμα* sive stipendio quod ex adverso respondeat, & praeiudicium rationem quandam habeat, *χρεῖσμα* & nomine aliquid intelligi necesse est. Id Tertulliano (opinor) nemo melius expresse- rit, qui de resurr. carn. c. 47. sic reddidit, *Stipendia enim delin- gentie, mors: donativum autem Dei vita aeterna*. An non pri- mo statim aspectu deprehendis, quā apte & concinne sibi in- vicem respondeant, *stipendium & donativum*? nam langvi- dius Beza, *donum*; & Castellio, *beneficium*. Ita Ammianus Marcellinus *hystor.* l. 17. c. 8. *Gallicanis sudoribus miles exhoru- stus nec donativum meruit, nec stipendium*. quod Apostoli ver- bis enunciare liceret, ἢ τῷ *χρεῖσμα*, ἢ τῷ ἐπὶ τῷ *χρεῖμα*, vel ἐπὶ τῷ *χρεῖμα*, hoc enim illis passim mereri significat (quod obiter mone- re visum) *nancisci, consequi, impetrare*. Tertullianus itidem de praescript. heret. c. 12. *Quis miles ab infœderatis, ne dicam ab hostibus regibus, donativum & stipendium capiat, nisi plane desertor & transfuga & rebellis*? Qui & idem *χρεῖσμα* pas- sim *donativa* vertit. *Advers. Marcion.* l. 5. c. 32. *Data dedit filiis hominum: id est, donativa, quae charismata dicimus*. Et ad uxorem. l. 1. c. 3. *Meliorum donativorum sectatores sumus, quod Apostolus τῷ *χρεῖσμα* τῷ *ἐπὶ τῷ* dixit*. Cor. ep. 1. c. 12. v. 31. & hunc ipsum, qui in manibus est locum alludens, de co- ronâ c. 1. *De martyrii candidâ melius coronandus, donativum Christi in carcere expectat*. Sed & cum serie ac contextu reli- quo dissertationis Apostolicae interpretationi huic optimè convenit: Scopus est Apostoli, ut suadeat Deo potius *inse- rvere & militare* (utramque enim collationem vocabula illa, ἐπὶ τῷ *χρεῖμα*, vers. 13. & 19. insinuant) quā peccato, ratio, quā potissimum id suadeat, ducitur à dissimili prorsus & ad- versa utriusque mercede. siquidem *stipendium*, quod suis rependit peccatum, mors est: *donativum* verò, quod suis Deus largitur, vita est, & ea quidem aeterna: Tertullianus; Ita per totam hanc sensuum seriem ab iniustitiâ & delinquentiâ membra no- stra divellens, & iustitiâ & sanctimonia adiungens, & trans- ferens eadem à stipendio mortis ad donativum vitæ aeternæ, carni- utique compensationem salutis repræsentat; cui nullam omnino competisset imperari propriam sanctimonia & iustitiæ discipli- nam,

nam, si non ipsius esset & primum discipline. Itaque apud Svi-
dam quod habetur, δόλωνα, κέρδη, χαρίσματα, malim inverso
ordine legere, δόλωνα, χαρίσματα, κέρδη. ut primum sive lucrū,
quod ad merentem redeat, significationem, utrumque vocabu-
lum hoc loco, quem & subjungit, obtineat, δόλωνα & χαρίσμα-
τα. Sed nec illud omissum sustinuerim, quod libri Maccabai-
con 2. auctor c. 12. v. 42. vitæ ac beatitudinis piis in seculo
futuro rependenda primum, vocabulo huic finitimo χαρι-
σῆριον nuncupasse videtur, verbis illis, τοῖς μετ' ἀσεβείας κοιμώ-
μένοις καλλίστην ἀποκείμενον χαριστήριον: quod ego etiam donativum
lubens verterim. sive enim χάρισμα sive χαριστήριον dixeris, il-
lud diserte designatur, quod ἱερωδὸν donum mercedis, i. dona-
tivum, sive merces gratuita Hebræorum doctoribus, ut R.
Tarphoni in Pirke aboth, c. 2. §. 16. & aliis alibi dicitur. In-
terim recte veteres observant χαρίσμαλιν nomine μισθὸν καὶ
χάριν, uti Apostolus loquitur cap. 4. v. 4. mercedem gratiosam,
sive gratuito & ex gratiâ collatam designari. atque eâ ratione
à stipendio donativum distinguitur. stipendium enim pro opere
militiæ debitum redditur, non donatur; inquit Augustinus en-
chir. c. 103. cum donativum ex liberalitate principis munifi-
centiam suam suis commendantis exhibeatur. Ita Jo. Chry-
sostom. in Rom. orat. 12. quamvis ad præsentia is potius referre
videatur. Εἰ πᾶν δόλωνα ἀμαρτίας, ὅτι τὸ χρηστὸν ἐστὶ ἀντὶ τῆς ἐτήρησι-
τάξιν. ἐπεὶ εἶπεν, ὁ μισθὸς τῷ κατὰ νόμον ὁμολογῶν, ἀλλὰ, τὸ δὲ χάρι-
σμα τῷ θεοῦ, δεικνύς ὅτι ἐκ οὐκ ὄντων ἀπολλύμενος, ἐπεὶ δὲ ὁφειλὴ ἀπέλα-
βον, ἐπεὶ ἀμοιβὴ καὶ ἀντίδοτον πόνων, ἀλλὰ χάριτι πάντα ἐ-
γένοντο. Et Chrysostomi vestigia premens Oecumenius: Οὐκ
εἶπεν, ὁ μισθὸς τῷ κατὰ νόμον, ἀλλὰ χάρισμα, δεικνύς ὅτι ἐκ τοῦ
κατὰ νόμον, ἀλλὰ καὶ χάριν ἀπολλύμενος τῷ ἀμαρτωλῷ. Melius Theo-
doretus tom. 3. ἐν ταύτῃ ἐκ ἑκῆς μισθὸν, ἀλλὰ χάρισμα. θεὸς δὲ
δῶκεν ἢ ζῶν ἢ αἰώνιον. καὶ γὰρ τὸ ἄκραν τις κατὰ νόμον δικαιοσύνη,
ἐκ ἀντιπαλαμπύς τοῖς προσωπαίοις πόνοις τὰ αἰώνια ἀγαθά. Hic
non dicit, mercedem, sed gratiam, est enim Dei donum vita
æterna. Etsi quis enim summam & absolutam justitiam præsti-
terit, bona tamen æterna laboribus temporaneis ex adverso in-
statera dependi non possunt. Optimè Augustinus de grat. &
liber. arbit. c. 9. Mors merito stipendium; quia militiæ dia-
bolice mors æterna, tanquam debitum, redditur. ubi cum posset
dicere,

dicere, & rectè dicere, stipendium iustitiæ vita æterna; maluit dicere, Gratia Dei vita æterna; ut hinc intelligeremus, non pro meritis nostris, Deum nos ad vitam æternam, sed pro suâ miseratione perducere. Et Fulgentius ad Monim. l. i. Cur mors stipendium, vita verò æterna gratia dicitur, nisi quia illa redditur, hæc donatur? Sed & ante hos omnes Origenes in Rom. l. 4. Apostolus, stipendia, inquit, peccati mors. Et non addidit, ut similiter diceret, stipendia autem iustitiæ vita æterna; sed ait, Gratia autem Dei vita æterna: ut stipendium, quod utique debito & mercedi simile est, retributionem pœnæ esse doceret & mortis, vitam verò æternam soli gratia consignaret. Et rursus ibidem l. 6. Benè autem metaphoram. i. figuram militiæ ex initio propositam servat, ut militantibus sub peccati rege, imò potius tyrannidi ejus parentibus, stipendia debita, mortem dicat exolveri: — Deum verò non erat dignum militibus suis stipendia, quasi debitum aliquid dare, sed donum & gratiam; quod est vita æterna.

CAP. IX.

Petri verba, ep. i. c. 5. v. 5. expenduntur, & explicantur. Versiones varic. Induere, metaphoricè sumptum, quid significet. Hymn. 132. 9. & 73. 6. & 109. 18, 20. explicantur. Plutarchus è Pindaro emendatus. Eph. 4. 24. & Col. 3. 10, 12. illustrantur. Christum induere, Gal. 3. 27. Rom. 13. 14. quid sit. Induitur, per professionem externam, virtutem internam, ad justificationem, ad sanctificationem. Μόρφωσις διαβαίου, 2 Tim. 3. 5. quid. Tacitus & Gellius frustra sollicitati. ἀμύκτων & ἀμύκτων. Amictus naturalis, artificialis. Christus instar utriusque. Οἰκνοῖς & ἐνδύοις, quid invicem distent. Evlogii de istis balucinatio. Indutus gradus duo; alter in conversione internâ, alter in conversatione externâ. Incolatus gradus ad indutum alterum. 70. Boissii elogium. Eusebii locus de Constantini filiis. Syri versio expenditur. Esaja 3. 22. תופפין quid. In Syri versione lapsus Tremellius. Beza inde lapsus occasio. תנאין quid. ἑναμ-βόλου, quid. abolla unde, γυνὴς quæ dicatur quæ. Κόμωμαι,

ἐν γυναικί, amictus galis. Suidas & Hesychius emendati. ἐν γυναικί qid. Sylburgii, & Porta lapsus. Nonius emendatus. Arnacides, & encombomata, inter vestes puellarum. Vestes virgatae. Servius ex conjecturâ restitutus. Ab Hejnsio de encombomate discessum. alia ab exomide ἐποπύς. Servorum illa, mulierum etiam ingenuarum ista, nec vilem, nec servilem, sed honestiorem habitum aliquem respexisse Apostolum. Charemon Tragicus. Camerarii, Grotii, Stephani error. Crojus Hejnsio iniquior. Hejnsium de Suidâ tentato notat: quem non minus infelicitè ipse tentaverit. Hejnsii verba pervertit. Carystii, Apollodori nulla. Iambus Comici à Crojo corruptus. Apollodori Comici duo, Carystius & Gelous. Croji error ridiculus. Gelous à patriâ, non à risu. Apollodori Carystii Δίαβαλλον. in eâ personâ, cui Phormio nomen. de geminâ ejusdem inscriptione conjectura. ἐν δὲ γυναικί dicta quàm Terentius Phormionem. ἐν δὲ γυναικί ejusdem ab hac alia. Terentius à Donato notatus. Pollux emendatus.

EX occasione dicti Salomonici, à Petro laudati, eâdem operâ duos parietes dealbare, & utrique tum Vati, tum & Apostolo, facem allucere in pramissis conati sumus. Hoc capite eis, quæ apud Petrum præcesserant, cum minus clara videantur, discutiendis ac illustrandis operæ aliquid infumemus. Dictio Apostolica sic se habet 1 Petr. c. 5. v. 5. Πάντες ὑμεῖς ἀλλήλους ὑποτάσσεται, ὡς τῷ κυρίῳ, ὁ ὢν ἡ κεφαλή τοῦ σώματος, ὁ σώζων τὸ σῶμα ἑαυτοῦ ὡς τὸ ἐκλεκτὸν ἑαυτοῦ, ὅπως ἑαυτὸν καθάρισεν ἑαυτοῦ ἑαυτοῦ. quod vetus interpret reddidit: Omnes autem invicem humilitatem insinuato. Syrus: וְכָל־אֶחָד־מֵיָכֶם יִשְׁתָּחֲוֶה לְאָחִיו כְּשִׁתְּחֻוֹתָם לַיהוָה. amicite vos extrinsecus oculorum dimissione, unus adversus alterum. Castellio; Et omnes invicem obsequendo, modestiam amplectimini. Beza, interstitio facto, quod ego nolim; Et omnes vicissim subicimini. Submissione animi estote intus ornatii, nec abscedit Piscator; nisi quod pro submissione animi modestiam substituit. intus, uterque cur intererat, nisi versio- nem forsan ex Syro Tremellianam secuti sunt, (de quâ deinceps videbitur) causam nullam video. imò, ita potius eam induito, ut in conversatione etiam mutuâ extrinsecus se prodar. Ea est enim induendi significatio peculiaris, ubi translatitiè usur-
patur.

patur. Achilles Agamemnoni *Iliad. a. v. 149.*

ὦ μοι ἀναιδέϊν ἐπικέλευε. —

O qđ impudentiam indutus es.

& de eodem, *Iliad. i. v. 372.*

Αἰὲν ἀναιδέϊν ἐπικέλευε. —

Si impudentiā indutus semper incedit.

id est, Eustathio explicante, περὶ αὐτῶν ἔχον ἢ ἀναιδέϊν, καὶ δὲ π
περίσταντα. qđ impudentiam palam prae se fers, tanquam amicu-
lum quoddam, oculis eorum vis expositam. idemque illud Poeta,
de bellantibus, crebrius usurpatum, *Iliad. ii. v. 164. & θ. v.*
262. & ε. v. 157. — ἐπικέλευε ἀλλῶν, exponit, ἀλλῶν περὶ
ἐπικέλευε, ἢ παρὰ τὸν ἀνδρῶν ἔχοντες, strenuitatem praeferebant,
& conspicuam habentes animositatem. Theodoro quodam Pav-
lus Silentarius in *Antholog. l. 3.*

Πένυς, ἐλδοδεπίαν ἐπικέλευε, ἡ δὲ ἰδέα.

Mitis, libertate, vel liberalitate indutus, aspectu suavis.

De Pyrrhone Philosopho Scepticæ sectæ principe Aristoteles
de philosoph. l. 8. ab Eusebio præpar. l. 14. c. 17. laudatus: Αὐ-
τὸς ὃ ἢ τὸν περὶ ἀναιδέϊν, ἀποφάντων ἐν αὐτῷ. fastus immu-
nem jactitabat se, cum fastu totus amictus esset. De sexu sequi-
ori Plato in repub. sua l. 5. Ἀποδυτόν δὲ ἢ τὸν περὶ ἀναιδέϊν
ἐν τῷ ἀνδρὶ ἀντὶ ἰουατίων ἀμφοτέρων. Nudanda itaque
custodum uxoribus corpora: quandoquidem vestium loco virtute
amicientur. De Dionysio Heracleotā, qđ senex jam à Stoicā
familiā ad Epicuream desciverat, Athenæus l. 7. Ἀντιπρὸς ἀπο-
δυτὸς ἢ τὸν ἀπὸ τῆς χιτῶνος, μεμπτικῶς. Exuitā palam virtutis
tunicā, amictum contrarium induit. De Epicuro Cicero Tu-
sculan. l. 5. *Si tantummodo induit nomen philosophi, & sibi*
ipse hoc nomen inscripsit. i. qđ pro philosopho se gerere volē-
bat. De Thraseā Eprius Marcellus apud Tacitum annal. l. 16.
nisi proditorem palam & hostem induisset. i. pro proditore ac
hoste se palam gessisset. De prompto ac liberali largitore
Seneca de benefic. l. 2. c. 2. Letus facit, & induit sibi animi sui
vultum. hoc est; vultu ipso profitetur & prae se fert, qđ ani-
mo faciat. Huc Hymnographi illud Hymn. 132. v. 9. Indu-
antur iustitiā sacerdotes tui, hoc est, ut optime Jo. Piscator:
Effice ut iustē ac legitime administrent, & iustitiā ac fidelitate
illā ita ornentur, sicut ornantur sacris vestibus. qđ & illud

Joannis in *Apocal.* retuleris c. 19. v. 8. ubi Christi sponsa dicitur βύστινον λευκόν κ. κ. λευκόν πειθαρχήσας, *byssino candido nitidoque amictiri*: quod, interpretamenti loco, perhibetur esse τὸ δινειδμάτι τ. ἁγίον. i. *sanctorum iusto facta*, ut δινειδμάτι eodem sensu sumatur, qd ἐδιδώματι & ὑποδιδώματι confve-
runt. Inde & illud Hymn. 73. v. 9. τῷ ᾧ ᾧ ᾧ operit eos, *amictus in modum, violentia*. i.e. eam palam prae se ferunt; qd modo mulier mœchandi avida, ἡ ἡ ἡ habitum meretricium, Parcm. c. 7. v. 10. qd qd veller, palam faceret. sed & istud Hymn. 109. v. 18, 20. *Induit se maledictione, velut chlamyde suâ*. i. maledicum se palam professus est. *velut aqua, penetrabat in intima ejus, & velut oleum in ossa ejus*. i. summo-
pere maledicentiâ suâ delectatus est, & voluptate, cum eam exercebat, perfusus. Est Metaphora abs balneis translata, in quibus aqua calidâ oleoque adhibitis corporis membra mulcentur. qale illud ex Pindari *Nem.* 4. Plutarch. *de tranquill.* ἐπεὶ δὲ δερμὸν ὕδαρ ποσὸν δὲ τέγγει (τεύχει Pind.) μαλθακὰ γὰρ &c. Sequitur; *Idcirco fiat ei tanquam vestis, quâ se regit, & pro zona, quâ jugiter accinctus sit*. i. pari modo maledictione & execratione dirâ ita obruatur, ut maledicentiâ pensatio fiat omnibus conspicua, nec ab eâ unquam eximere aut eripere se queat. Inde apud Apostolum frequentes formulæ illæ. ἐνδύσασθε τ. κ. κ. ἁνθρώπων. Ephes. c. 4. v. 24. & ἐνδύσασθε τ. νέον τ. ἀνακαινισμένον. Coloss. c. 3. v. 10. & v. 12. ἐνδύσασθε ἀπλόγ. χ. οὐκ ἔργον, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πενότητα, μακροθυμίαν. Et mox v. 14. ἐπὶ πάντοις τ. ταῖς τ. ἀγάπῃ. *induere novum hominem*. i. novum vitæ institutum capeffere; Et *induere virtutes*. i. eas palam exere & exercere. ἀς γνωθῶμαι πάντων ἀνθρώποις; ut omnibus notum sit, ista omnia eis inesse, quod & ὁπαικῆς dicit Philip. c. 4. v. 5. inter ceteras & *humilitatem* sive *animi demissionem*, de quâ & Petrus, posuit. *Charitatem* verò reliquis omnibus superindui vult, quod ea sit ζωαίσμως, vel *fibula*, vel *fascia* instar, quæ amictum reliquum omnem constringat & contineat. Caterum notanda cumprimis, utpote insignis maxime, phrasis illa quâ *Christum* ipsum induere dicimur. Et certe, si quis *Christiani* definitionem me poscat, ei ego nullam istâ promptius darem, *Χριστὸς ὅστις ὁ Χριστὸν ἐνδύσασθε*. *Christianus* is est, qui *Christum* induit. sic enim Apostolus ad Galat.

lat. c. 3. v. 27. Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνδύσασθε.
Quot in Christum baptizati estis, Christum induistis. Et ad
 Rom. c. 13. v. 14. ἐνδύσασθε ἢ Κόσμον Ἰησοῦ Χριστοῦ. *Induite Do-*
num Iesum Christum. Atque hoc est quod Epictetus differt. l. 2.
 c. 9. de Christiano, quem is cum aliis Iudeum nuncupat, Ὅταν
 δ' ἀναλάβῃ τὸ πῶθ' τὸ ἑβραϊκόν, καὶ ἰσχυρῶς, τότε καὶ εἰς τῶ
 ὄντι, καὶ καλεῖται Ἰουδαῖος. cum affectionem tincti sectamque pro-
 fessi induerit, tunc est revera nuncupaturque Iudeus. Induunt
 autem homines Christum, (Augustinum audis, de bapt. adu.
 Donat. l. 5. c. 24.) aliquando usque ad Sacramenti percepti-
 onem; aliquando usque ad vite sanctificationem. qui illo
 modo induunt, sunt mera professione; qui isto, sunt vera par-
 ticipatione Christiani. Habent illi μέρωσιν ἀρετῆς, καὶ δύνα-
 μιν. Tit. c. 3. v. 5. h.e. externa quadam pietatis specie facieque in-
 duiti sunt, cum virtute veritateque nulla sint intus imbuti, vel
 induti etiam. quo modo de Secundo Carinnate Tacitus l. 15.
 Gracia doctrina ore tenus exercitus, animum bonis artibus non
 induerat. nec audiendi, qui imbuerat substitutum eunt: quod
 Lipsius opinatus aliquando, post aliter censuit. μέρωσιν dixit
 Apostolus, quod πρῶτον, sive larvam, Theodoretus histor.
 l. 3. c. 15. de Juliano abscessore agens. quem ait initio ἀπεικεί-
 νει πρῶτον ἀπεικείμενον, postea ἢ ἢ ὁμοίαν ἀποδύσας πρῶ-
 τόν, τὸ ἢ ἢ ἀρετῆς γυμνάσιον ὑπόσπον. quam prius indu-
 erat, aqanimitatis larvā exuta ac depositā, impietatis, quem
 habebat suum, vultum discooperuisse. festive πρῶτον πρῶτον
 opposuit; dictionem illud alludens in mulierculas fūco illitas,
 quod Pollux retulit l. 5. c. 16. πρῶτον, καὶ ὑπόσπον φέρειν. sive, ut
 Lucilius in epigram.
 Ὅτε πρῶτον, καὶ ὑπόσπον ἔχῃ
 πρῶτον ἀλλοτρίοις ποίους τὰ ὑπόσπον, ut scite Clemens pedag.
 l. 3. c. 2. Siqdem in istis τὸ πρῶτον, sive larvā, τῶ πρῶ-
 τῶ, h.e. vultui vero & genuino, quem interna ac nativa, vel
 corporis constitutio, vel mentis indoles exhibet, opponitur.
 Verum & isti ipsi verē Christiani Christum induere duplici de-
 mō ratione dicuntur: quod vir ille ter maximus Mart. Lu-
 therus in commentariis ad Apostoli verba illa hāv obscure
 indicavit. Induere, inquit, Christum dupliciter dicitur: Lega-
 liter & Evangelice. Legaliter Rom. 13. cum imitamur exem-
 plum & virtutes Christi. Et sic alios etiam sanctos imitari

possumus. Induere verò Christum Evangelicè, non est imitationis, sed nativitatis & creationis nova. quod viz. ego induor ipso Christo. h.e. ipsius innocentia, justitia, sapientia, potentia, salute, vita, Spiritu, &c. Et mox: Evangelicè Christum induere, est inestimabile donum induere, scil. remissionem peccatorum, justitiam, pacem, vitam, &c. ubi verò induti sumus Christum, indumentum justitia & salutis nostrae, tum etiam induimus Christum vestimentum imitationis. Hæc ille; hæc forsitan distinctè satis. Nos (συμμιμνήσκω) explicatius an proponere possimus experiemur. Christum ergo induunt verè Christiani quique à Deo sibi vel imputatum, vel impertitum, imputatum, ad justificationem: impertitum, ad sanctificationem. in illâ Christus amictus artificialis; in istâ, naturalis instar habet. Ad justificationem, inquam, qatenus induitur Christus, amictus artificialis est instar. is enim cum à rebus externis, stirpibus, animantibus, fumatur, exterius duntaxat corpori humano applicatur, ut adhæreat, non inhereat ipsi. Et Christus pariter unâ cum meritis ipsius, sive satisfactione, quam pro peccatis nostris præstitit; ita nobis imputatur, ut ad nos pertineat, & peccata nostra universa, integumentum instar, operiat prorsus. at ad sanctificationem qatenus induitur, amictus naturalis vicem gerit: qualis est telluris, quæ herbis satisque; arborum stirpiūque, quæ fronde, flore, fructu; animantium, quæ setis, pilis, jubâ, lanâ, lanugine, vestiri, amiciri, indui dicuntur. ita de terrâ Ægyptiacâ Plinius in panegyri. tantis segetibus induebatur. Et Clavdianus de rapt. Proserp. l. 1.

Vestit iter seges. —

Et Maro Georg. l. 2.

— oleâ magnum vestire Taburnum.

de stirpibus. Naso Metamorph. l. 7.

— nec longo tempore frondes

Induit. —

Et Columella de re rustic. l. 5. c. 5. pars palmitis fructu induitur. Maro Georg. l. 2.

— cum se nux plurima sylvis

Induet in florem. —

Et Servius ibi, cum flos induet nucem. i. vestiet; in florem se infundet. Et bene elegit arborem, quæ foliis prima vestitur. Et l. 4.

Pomis

—Pomis se fertilis arbor

Induerat.

de animantibus itidem. Plinius *hiflor. natur.* l. 9. c. 13. *Quo-
pilo vestiuntur, animal pariunt.* Et Lucretius *de rerum nat.* l. 5.

—juventas

Occipit, & molli vestit lanugine malas.

inde Vesticeps, barbâ, pubêque vestitus; apud Gellium l. 5.
c. 19. Et investes, imberbes, ut Servius interpretatur, ad Æ-
neid. l. 6. & 8. adducens poetæ illud ex eodem l. 8.

Tunc mihi prima genas vestibat flore juventa.

vel impubes etiam. hæc è multis. Domini Christi duntaxat
celeberrimum adjectum sit dictum illud de *Liliis* etiam agre-
stibus; Matth. c. 6. v. 29, 30. quæ tam splendide affirmat divi-
nitus vestiri, ut ne Salomon quidem rex magnificentissimus,
etiam cum gloriosissime semet ostentaret, splendorem horum
adaquaverit, nedum ut superarit. Cui affine est Solonis illud,
quod referente Laertio, Cræso, postquam in solio quam splendidis-
sime amictus confederat, percontanti, quod spectaculum spe-
ciosius unquam conspexisset, respondit, Gallos, Phasianos, Pa-
vos. *quoniam ἡ ἀνδρῶν κακοσμία, καὶ μάλιστα καλλίων. hos enim flore
natio, eoque millies speciosiore, adornari. Caterum nativæ ami-
ctus istius etiam si materia aliunde suppeditata habeatur, ipse
tamen est οἰκονομῆς, domi nascitur, intus quasi contextitur, pri-
usquam foris se prodât; quod tam in stirpibus, quam & in ani-
mantibus videre licet; (ὡς γὰρ τὸ δένδρον ἐνδοθεν ἐκπέπει τὴν ἐν-
δύματα παύσιμα, οὕτως καὶ ἄνθρωπος καὶ ζῴον τὰ περὶ αὐτὸν ὡς ἑα-
μαλὸν τὰ ἐνδύματα τὸ πᾶν ἐκπέπει. Stirpem unaqueque abintus
producit ea quæ foris conspicua sunt, indumenta sua, frondes,
flores & fructus: volucres itidem è corpore proprio pennarum in-
dumenta proferunt. Macarius homil. 32.) Is autem ubi jam
prodierit, virtute vique internâ quasi protrusus, corpori è quo
prodiit, quodque eo vestitur, non tam adhaeret, prout ἐκκλινὸν
ille, quam ἀποκλινόμενος, inheret. Et Christus pariter, ubi ad san-
ctificationem induitur, in cor verè Christiani ita se insinuat,
ut ibi quasi conceptus spiritus sui virtute hominem prorsus,
quasi transformatum, immutet, novamque infundat indolem,
quæ in vitâ deinceps totâ se exerat. Non erat itaque quod ait
Christophorus ille, quod Evlogium per literas consuluit, ait Ev-
logius*

logius ipse, qui eidem respondet, referente Photio in *Myriobiblo* cod. 230. tantopere se torqueret, de verbis Apostoli, quibus modo, ἡ χεῖρ ἐν τῇ καρδίᾳ κατοικεῖν, *Christum* suorum in cordibus habitare, Ephes. c. 3. v. 17. modo eosdem eundem induere, perhibeat. *μεγάλυς ὅστις τὴν διαφορὰν οὐκ ἔχει τὴν ἐνδύσεως. ἢ ὅτι τὸ δὴ πάλαιον, ἢ τὸ διὰ βλάβης παρῆναι. ἐδὲ ὅτι magno sit incolatus & indutus differentia. quum iste rem superficiariam duntaxat, ille penitus quiddam designare videatur.* Sed nec erat quod Evlogius eo confugeret, ut quod ista conciliaret, in aliis *Christum habitare*, ab aliis verò indui eundem statueret. Κατοικεῖ, inquit, ἐν οἷς πολιτεύεται, καὶ οἱ καθεστῆσαν ἐρριζωμένοι καὶ περιμελιωμένοι ἐν αὐτῷ ἐνδύονται ἡ χεῖρ, καὶ ὁ πάλιν αὐτὸν διωκόμενος ἀποδύεται. *Habitat in eo, qui in fide Christiana tam firmiter radices egit & fundatus est, ut nequeat deinceps excuri: induit autem, qui sic affectus est, ut cum possit exuere denudò.* Imò indutus interior, in cordis renovatione ad imaginem Christi, (de qua Paulus ad Galat. c. 4. v. 19. ἄχρις ἃ μορφωθῇ χεῖρ ἐν ὑμῖν, *donec Christus in vobis efformetur.* Et ex qua enascitur proditque exterior illa, in vita totius instituto, *Christi* quodammodo ipsius expressa quædam effigies) incolatu illo designatur. ita indutus istius duo sunt gradus, quorum alter ad conversionem internam, ad conversationem externam alter pertineat, ille κατοικήσεως, hic ἐνδύσεως nomine insignitur, nec tam ἐνδυσας ad κατοικήσιν, quam κατοικήσας ad ἐνδυσιν gradus esse videtur. Optimè Joannes ille ὁ χρυσόρριμον in *ad Rom. orat.* 24. Ὅταν εἴπῃ, ἐνδύσεσθε, πύργοθεν ἡμῶς αὐτὸν περιβαλέσθε καλῶς. ὡς περ ἀλλοχὲ φησιν, εἰ ὁ Χριστὸς ἐν ἡμῖν καὶ πάλιν, εἰς τὸ ἔσοι ἡμεῖς ἄνθρωπον κατοικήσουσι τὸ Χριστόν. καὶ ὁ οὐκ ἔστιν αὐτῷ βέλεος ἢ τὸ ψυχλὸν τὸ ἡμετέρεον, καὶ ὡς ἡμῶν ἡμῖν αὐτὸν περιβαλέσθε. ἵνα πάντα αὐτὸς ἡμῖν ἢ ἔσωθῃ καὶ ἔξωθῃ. Cum, induite, ait, Christum, undique nobis circumjicere jubet. gemadmodum alibi dicit, Si autem Christus in nobis: (Rom. c. 8. v. 10.) & rursus, ut in homine interiore vestro habitet Christus: (Eph. c. 3. v. 17.) Etenim animam nostram esse vult Christi domicilium, eundemque nos ut vestem incingere; ut omnia ipse nobis & interiori & exteriori existat. Idemque ad Galat. c. 3. v. 27. Ὅτι αὐτὸν ἐνδύσασθε, ἡ ὅτι ἔχον ἐν ἑαυτῷ, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀφομοιωθεῖς. Tu verò eum induisti, in te habens Christum, eundemque conformis factus,

factus, quod disertius adhuc Schol. Græc. ad Rom. Πᾶς ὃ ἀν-
 τὸν ἐνδύεται; εἰ πάντα ἡμῖν αὐτὸς εἰν. ἔσται καὶ ἔξωθεν ἐν ἡμῖν
 φαίνεσθαι. *Quomodo induendus est Christus? si omnia nobis*
fuerit, interius, exteriusque in nobis apparens. Et ad Galat. ὅς
 εἶχον αὐτὸς ἡμῖν ἐσθῆτα. *imagine quædam ejus sumus quodam modo*
amicti. Formulæ denique istius, quæ *Christum* hac ratione in-
 duere dicimur, quæ non cordis tantum habitu, sed vitæ insti-
 tuto eidem planè Συμμορφῶν Rom. c. 8. v. 29. i. conformes exi-
 stimus, exemplum luculentissimum, quia phrasin alioqui duri-
 uscula videtur, quæ induere aliquem dicimur, suppeditat nobis
 senex Venerandus, non tam canitie quàm animi candore ve-
 rendus, nec sine honorificâ mentione nominandus mihi, cui
 Græcarum literarum tyrocinia ferè prima debeo, D. Joannes
 Bosius. Is apud Eusebium in *vita Constantini* formulam ean-
 dem planè cum interpretatione etiam adjunctâ, jam olim ob-
 servavit: cujus hæc sunt verba de Constantini filiis in ipso
 operis illius vestibulo: οὗτος ὁ ὅλος αὐτὸν ἐνδυστάμενος. nunc
 totum illum (Constantinum patrem suum) induit. id quæ fa-
 ctum, mox docet; partim θεοσεβείας ἀρετῇ, religiosa animi
 affectu patri conformes; habes indutum internum: partim τοῖς
 πατρὸς ἐμπαρόντες καλλωπίσμασιν, præclaris ejusdem institu-
 tis tam accuratè insistentes, ut in eis ipse superstes adhuc vi-
 deretur; habes & externum. *Christum induere* itaque dici-
 mur, quando *vita Christi in nobis se prodat*; quando vitam ita
 ad Christi normam instituimus nostram, ut quæ eam contue-
 tur, verè dicere queat, *Certè Christus est in vobis.* Et humili-
 tatem pariter, quæ est vestis istius nuptialis lacinia peculiaris,
 vel etiam amictus regalis istius pars præcipua, imò, si dicere
 liceat, principalis, tunc induere, eaque nos convestire dicimur,
 cum ea in totâ conversatione nostrâ elucere deprehenditur,
 nec toga magis, quàm in tergo gerimus, quàm modestia animique
 submissio, hæc fucata tamen, in vultu, incessu, gestu, habitu,
 dictis, factisque quibusvis, intuentium ac conversantium oculis
 palam sese objicit & oggerit etiam. Ideo optimè Syrus
 ܐܝܢܐ ܕܝܚܝܬ ܐܝܢܐ ܕܝܚܝܬ oculorum submissionem dixit, hoc est, ejusmodi,
 quæ in oculis vultuque se prodat. quod graphicè admodum M.
 Antoninus ille Imperatorum decus, de institutis suis l. ii.
 §. 15. ὅτι τὸ μετὰ πρὸς γερῶσθαι ὀφείλει, καὶ ἐν τοῖς ὄμμασι ἐξέχειν.

P

fronti

fronti inscribi oportet, & in oculis extare, quod intus in corde geritur. quod eodem spectat & quod אמתות & חזקתא dixit. est enim אמת operire, obtegere, involvere. Hymno 65. v. 14. בר אמתות valles frumento operiuntur. Et hymno 73. v. 6. Cingit eos torquis instar, superbia: & violentia חזקתא אמתות in morem, operit eos. inde Esajæ c. 3. v. 22. אמתות quod אמתות quod minus vertatur, quod impediatur, nihil video. Jajrus stragula vult esse quibus lectus infertur & obducitur. Sed alii plerique, in quibus & Camius, אמתות sive אמתות אמתות, velamina, quibus mulieres semet operiunt. Itaque Hieron. palliola, vertit. Vatabl. pepla. Jun. amacula. nostri cum Piscatore, mantels. Vestem omnes designari volunt, quæ superius induatur. ut mirari subeat, quid Tremellium, gem & Beza secutus est, & hunc Genevenses nostri, induerit, ut Syrum verterit, Amicite vos intrinsecus. Deck pour selbes inward. Ip. Non sum ignarus vocem אמתות à Schindlero in Pentaglossa reddi intrinsecus. Verum exemplo nullo, quod id firmitur, adducto. cum contra thema, ad quod ipse refert, אמתות foris, extra, extrinsecus significet; unde & אמתות exterior. Quid & aliud concedit V.C. Jo. Buxtorfius filius (אמתות אמתות אמתות) qui אמתות deducit à אמתות quod cingere, succingere, obducere significet. Sic Act. c. 27. v. 17. pro eo quod Lucas Græcè dixerat, Αὐτὸν ἔκλειψεν τὸ πλοῖον, Syrus habet, אמתות אמתות quod Tremell. reddidit, extrinsecus succingebamus. Lud. de Dieu, cingulis constringebamus. docet enim ex Lexico Syr. Arab. verbum hoc significare, cingulis constringere & ligare. quod sensu & אמתות אמתות usurpari mox ostendemus. Ab hac autem radice est אמתות lintheum, sindon. quod usurpavit Syrus Matth. c. 27. v. 56. & Luc. c. 23. v. 53. nam pro eo quod Græcè dicitur, ἐκπέπληεν αὐτὸν σινδῶνι, Syrus אמתות אמתות est autem אמתות involvere. unde אמתות אמתות stola, quæ quis involvitur, byssinus. Ester. c. 8. v. 15. itaque אמתות quod pro sindone, sive lintheamine, inde dictum, quod eo exterius aliquid obvolvatur; uti & Buxtorfius censuit. Addatur & Philippi Aginatis expositio in Lexico absolutissimo; אמתות אמתות אמתות res est, quæ rem aliam cingit. ut à אמתות quod parietem significat (eumque exteriorem, si Schindlerum sequimur; gem mirum tamen cur אמתות אמתות inde ductum intrinsecus reddere voluerit) qui

q̄i aream adēſve ambit, ortum habeat. Verū cum adverbialiter ab Apostolo usurpari videatur, verti rite poterit, vel *circumcirca*, cum Buxtorfio, vel *extrinsecus* etiam, prout ipsa ſvadet notatio; vel utroq̄ ſignificatu inſimul juncto, *velut cinctu exteriorē*. Atq̄ de Syro vidimus, eum, ſi rectē capiat̄ur, metaphora hujus ſenſum clarē ſatis expreſſiſſe.

Proximum eſt, ut de Græco videamus, nunq̄ nobis inſolens ſatis vocabulum iſtud, q̄o Apoltoſ ipſe hīc uſus eſt, q̄od huc faciat, ſuppeditet. ἐγκομβόσιος, inq̄it, & ταπεινοφροσύνη. Κόμβος inter alia Heſychio ſignificare dicitur & κόσμον. id q̄id ſit, apertius docet nos Svidas, & δεσμὸν ſcil. & χειρῶν, *manicarum nodum*, ſive *vinculum*, q̄o ea ſoleant illigari. Idem & βεβήτων, ſive *crumenam*, designare, docet nos, q̄od apud Grammaticum eundem illum reperitur, κομβόσιος, βεβήτων. q̄aſi *crumeniſecam* dixeris, lingvā noſtrā a *pickpurse*. zonam autem pro *crumenā* uſurpari, q̄ia zone in- cluſos nummos geſtare ex uſu erat, ſermo familiaris paſſim prodit. Inde ἐγκόμβια ſeculi ſerioris & ſeq̄ioris Græcis dicta, ἀποδεσμοὶ πνύς, ſive ἐν παντί τμήματα, *fasciculi*, ſive *segmenta panni*, illigata habentes numiſmata, q̄a in Imperatorum coronationibus in plebem promiſcuam ſpargebantur, uti ex Codino *de Offic. aula Constantinopol.* & Jo. Cantacuzeno *hiſt. l. i. c. 41.* oſtendunt Jo. Mevrius in *Gloſſar. Græcobarb.* & Aloſius Novarin. *Schediaſm. ſacropoſan. l. 2. c. 15.* Sed & τὸ ἐγκόμβωμα eodem q̄o κόμβος ſimplex, ſenſu ſumi, monet nos cum Etymologus; tum & Heſychius idem. q̄o etiam av- tore, ἐγκομβώσις eſt δεξις, *illigatus, innodatus*. q̄od Apol- lodori ab Etymologo adducti avtoritate firmari videtur.

— & ἐπιμίλια

Πτόξας διπλῆς, ἀνωθεν, ἐνεκομβωσάμην.
(ſive ut Svidæ codices exhibent, Πτόξας διπλῆς, — ut q̄a lo- quitur, mulier ſit. q̄od ſi ſeq̄amur, legendum potiùs, Διπλῆς πτόξας ἀνωθεν, &c. q̄o metro conſulatur.)

— amiculum,

Ubi duplicaram, deſuper conſtrinxeram.
q̄a verba eſſe Apollodori Caryſtii, non Geloi, (nam uterq̄ Comicus exitit) ex fabulā, q̄am Ἀπολιπόντας, i. *Deſicientes*
P 2 inſcri-

inscripsit, docet & nisi fallat, aut fallatur ipse, nos Svidas ;
 apud quem tamen, pro *καρυδοῖς ἀπολιπῶσι*, legendum aut *καρυ-
 δος ἀπολιπῶσι*, aut (quod apud Athenæum reperitur, qui tamen
 fabulam eam Geloo tribuit) *Ἀπολιπέσθαι*. Hanc significatio-
 nem secutus est Erasmus, cum vertit, *Inmodate* : quod expli-
 cat, *infixam vobis habere*. eodemque forsitan respexit Castellio,
 qui, *Humilitatem amplectimini*. sed & Henr. Stephanus, qui,
Modestia vos incingite. Verum, ut ne in eo insistam, quod a-
 pud Hesychium reperio, *Κομβῶσαι, ἀναλαβεῖν*. quod *Κομίσαι* po-
 tius legendum ex literarum serie videatur ; quamquam & legi
 forsitan possit. *Κομβῶσαι, ἀναλαβεῖν*. i. circumjicere, *amicire* :
 unde *ἀναβολή, ἀμβολή, abolla* : Eodem autore *κομβώσαντες*, eti-
 am significat *ἐσλίσαντες, amicire* ; unde *κόμβωμα, ἐλίσμα, ami-
 ctus*. & *ἐγκομβῶντες, ἐνείκοντες, involvi* : unde ex autore inno-
 minato, *ἐγκομβῶν*, *ἐνείκον*. Hinc ergo *ἐγκομβῶμα vestis*, quæ
 quis involvit sese, quæque ceteris superinduitur : & ea sexui quo-
 que utrique communis. Siquidem Pollux *onomastici* l. 4. c. 18.
 ait esse *ἱματίδιόν τι λευκόν, amiculum candidum*, τῷ τ' *Διόλου*
ἔξωμίδι περικείμενον, quod in fabulis Comicis servulorum tunica
adjiçi solebat. Longus verò *Pastoral*. l. 2. Pastoribus in usu fu-
 isse indicat, & vestem quidem *extimam*, non *interulam* ; *super-
 rariam*, non *subuculam*. ubi de Tityro, Philetæ pastoris filio,
 quod expeditius ac celerius iter iussu absolveret, *ὅ τ' ἰδίαν*
τὸ ἐγκομβῶμα, γυμνὸς ὥρμισσεν ἑχέχην, ὡς περὶ νεβρῆς. Ille *abjecto*
encombomate, nudus in cursum se dedit, ad hinnuli instar. Cave
 tamen *nudum* aliter intelligas, quam quod modo Savi coram
 Samuele *nudus* procidisse perhibetur Reg. l. 1. c. 19. v. 24. quod
 modo Vati, *nudus* ambularet, injunctum est, *Ελῆξαι* c. 20. v. 1.
 quod modo Petrus *γυμνὸς* fuisse dicitur, τ' *ἐπενδύτω ὁ ἀνέλω-
 σμένος*. Joan. c. 21. v. 7. Varro autem, à Nonio laudatus, in
Catone, sive de liberis educandis, *vestem etiam puellarum, &
 ingenuarum* quidem, neque *servilem* tantum ex Polluce censeat,
 τὸ *ἐγκομβῶμα* fuisse, nos clarè docet. *Ut puella*, inquit, *habe-
 ant potius in vestitu chlamydas, encombomata, ac parnacidas,*
quam togas. Quod loco pro *Parnacides, Arnacides* legi postu-
 lant Hadr. Junius & Avson. Popma. quod ex Aristophanis
Nubibus Svidas, ex Platonis *Symposio* Pollux l. 7. c. 33. §. 4.
 exhibent. *Ἀρνάνιδαι* verò Svidas esse ait *περικείμενον, amictus*
 genus

genus quoddam, in usu ad frigus arcendum; quod ex *pellibus* agnina conficeretur, sic dictum. *ἀρναις* enim, ut Pollux l. 10. c. 9. est *pellis agnina*, quæ canum collaribus subsui solebat, ne affricu asperiore colla infestarentur. ex Platone autem apparet ad *calceamenta* quoque ob molliem à delicatioribus quibusdam adhibitam eandem. Sed & istas, & *encombomata*, è vestibus Puellaribus fuisse, quod impræsentiarum volumus, ex Varronianis illis constat. Vestes autem puellares cultiores & varietate aliquâ insignes fuisse plerumque, non est vero absimile. Talis □□□□ □□□□ *πολύχρος, versicolor*, an *variogata, tunica*, (quæ & *ῥυψή* i. *chlamys*, sive *palla* dicitur) Tamaris illa, in Regum Judaicorum histor. l. 2. c. 13. v. 18. *puellarum regiarum*, dum *ἀδμυτες κόραι, virgines & innuptæ* adhuc, essent, solennis. talis & quam Josepho *παυγέτω* suo Jacob conficiendam procuraverat; quod invidia ansam primam filiis reliquis adversus *ἡ ἀγαπῶν* subministrasse videtur. Genes. c. 27. v. 3, 4. certè *κομῳμάτα* (malè *κομῳμάτα* editur) Svidæ sunt *καλλωπίσματα, ornamenta*. Et τὰ *κομῳμάτα*, ἀλλ' ἢ *καλλωπίσματα*, sive *ornari*, usurpatum Epicharmo in *Amyco*, fabulæ ex Epicharmeis nomen id esse docet nos Sophoclis Scholiastes, quod Sylburgium Portamque traiectione verborum deceptos fugerant) suggerunt Svidas & Etymologus, verbis illis,

Εἰ γὰρ μὲν (μὴν fortè) ὅτι *καλὸς κομῳμα*.
 quod sit pulchrè amictus, nitidius splendidiùsve vestitus & adornatus. Fortasse & *ῥαβδῶτα* erant ἐγχομῳμάτα ista puellaria, galia Gallorum *sagula virgata*, Maroni *Æneid.* l. 8. Et *avro virgate vestes*, Silio bell. Punic. l. 4. quæ habebant in *virgarum modum deductas vias*, uti Servius explicat: sive *striate* (quomodo forsan Servius scripserat, *strias*, non *vias*) ad concharum quarundam instar, quæ & *ῥαβδῶται* idè Aristoteli dictæ, histor. animal. l. 4. c. 4. & inde αἱ ἐν τοῖς χιτῶσι *ῥαβδοί*, apud Pollucem l. 7. c. 13. Certè tale quiddam subindicare videtur Hesychius verbis illis, *Κομῳμάτα, τὰ ἐν ῥαβδοῖς μικρὸν τόξου ἔχοντα, ὑποπεταλίων*. verum ista cum vitii suspecta sint, vix certi quicquam inde eruas. Cæterum, utut istud se habuerit, certum est ad amiculi decentioris alicujus, vel & cultioris, genus, quod extimum geri, nodoque forsitan vel fibulâ adstringi, consueverat, Apostolum istuc allusisse, ubi monet, ut modestiâ,

deſtia, ſive animi ſubmiſſione, q̄a in vitā ſe prodat palāmque faciat, indutā ſpectabiles ſemet exhibeant: nec reverā reperitur qicqam qod hominum oculos magis attrahat, animos afficiat, affectus alliciat, decorem gratiāmque, cum apud mortales, tum & apud Deum ipſum immortalem conciliet, qām manſuetudine modeſtiāque imbutus excultuſque ſpiritus humanus: qam idcirco ῥητὶς περὶ τῆς χριότητος καὶ ἐνδύσεως ἱματίων ἡδίστου loco, mulieribus piis commendat Apoſtolus idem, & coram Deo πολυτελὲς eſſe pronunciat, cap. 3. v. 3. 4. Sed & in *Pirke aboth*, ſive *Patrum dictis collectaneis*, c. 6. §. 1. R. Meir de homine, q̄i legis ſtudio incumbit, וְיִשְׁמַח בְּעִצְּמוֹ וְיִשְׁמַח בְּבִשְׂמֵתוֹ & *vestit eum modeſtiā*; vel *modeſtiā amicit ipſum*, lex ſcil. ex q̄a etiam Deo hominibūſque dilectus, acceptus, gratus evadit. Atq̄ hæc, cum de Petri monitu illo, tum & de vocis inſolentioris ſenſu ac ſignificatu fuſſerint, qibus ea q̄a in Hymnum primum commentari viſum eſt, claudemus.

Appendicis loco, q̄a ſequentur, Capiti iſti adnexa ſunto. Cinnum meum hunc poſtquam integrum abſolveram, cujus ad oram ſummam, ſed loco primo miſta & immiſſa, q̄a libello hoc primore ſunt comprehenſa: prodierant Viri Clariff. Dan. Hejnſii *Exercitationes ſacræ*. Eas dum evolvo, ad Petri periocham iſtam, qam in Capite prægreſſo diſcutiendam ſuſcipiebam, annotata q̄adam deprehendi, & in his nonnulla ab eis q̄a hîc à me ediſſertata ſunt pavllò diverſa, de qibus obiter paucis diſpiciendum erit.

Primò, qod ἐγκύβωμα vult eſſe *veſtem humilem*, & *ſervorum*, q̄i cum breves tunicas, qas ἐποµίδας vocant, geſtarent, ſuper has ἐγκύβωμα induere ſolebant, palliolum viliffimum, ſed candidum, qod & ἐπὶ ἑλνυα dicebant.

Teſtatur qidem poſt Pollucem, qem ſuprà adduximus, Gellius Noſt. *Attic. l. 7. c. 12.* ἐξοµίδας ſubſtriſτας brevẽſque tunicas fuiſſe, circa humerum deſinentes, qibus & Romani aliquando ſunt uſi. Qin & ſervos in ſcenā eas geſtare ſolitos, præter Pollucem, Ariſtophanis ad *Veſpas* ſcholiaſtes cum Feſto commiſſus nos docet; qorum iſte *comicum* ait eſſe *veſtitum*, ille ἄλλοις ἱματίων, *habitum ſervilem*. Sed Pollucis verba, q̄ia diſertiora ſunt, dare, havd abs re fuerit, eò magis, qod ad ea cum impingiſſet, lapſus vir ſummus videtur. Ex *l. 4. c. 18. §. 2.* iſta ſunt;

Κωμικὴ

(III)

Ἐξομίδης ἡ ἐξομὶς· ἐστὶ δὲ χιτὼν λευκὸς ἀσμιθός, καὶ ἡ ἀεὶ τε-
 ἐν πᾶσι τοῖς ῥαφίῳ ἐκ ἔχων. *Comica vestis, exomis: est autem*
ea tunica candida, vilis, ad latus sinistrum nevtigam confuta.
 quod postremum nota erat, quā servulorum vestitus ab inge-
 nuorum habitu distinguebatur. Pollux idem l. 7. c. 13. χιτὼν
 δὲ ὁ πρὸ ἀμφοτέρωθεν, ἐλδθέων χιτὼν· ὁ δὲ ἐπεσμάχων οἰκιστῶν.
Tunica utrinque manuleata, ingenuorum habitus erat; ab al-
terâ verò tantum parte manuleata, servulorum. ita enim epi-
 theta illa Etymologus exponit, ἀμφοτέρωθεν, χιτὼν δύο χεῖ-
 ρας ἔχων· ὅς ἐστι ἡ ἐλδθέων· ὁ δὲ οἰκιστῶν μίαν εἶχε, καὶ διὰ τὸ
 ἐπεσμάχων ἐκατέετο. itaque quod Festus, *Exomides sunt comici*
vestitus, exertis humeris. id de humero altero tantum, idque
 sinistro, expapillato uti postea loquitur, est intelligendum. ab
 exerto autem humero *exomidis tunica* ejusmodi enatum est
 nomen.

Adhuc ἐγκόμβωμα illud, quod & ἐπίβλημα dictum ex avtorib-
 us dictis discimus, quod exomides servulorum illa, sive in sce-
 nâ, sive extra scenam, obducebantur, fuisse ἱματίδιον τι λευ-
 κόν, palliolum quoddam candidum, & pro servili conditione vile
 satis, tale nimirum, qualem Pollucem nobis *exomidem* ipsam,
 cui id superinduebatur, describentem in antegressis audivi-
 mus, extra controversiam esse conceditur. Verum perperam
 hinc concluditur, ἐγκόμβωμα omne, aut *humile*, aut *servile*,
 aut *vile* etiam, nedum *vilissimum*, indumentum fuisse. nec
 verò est verisimile, ad vile atque ignobile aliquid amiculum
 respexisse Apostolum, cum hoc vocabulo uteretur; sed ad
 mundi muliebris potius partem insigniorem aliquam, quæ ge-
 rentem spectantium oculis conspicuam redderet & eximie
 commendatam. recteque proinde reddiderunt in editione
 Genevensi nostri, *Deck pour selbes with hamillty.*

Tum ἐξομίδης & ἐπομίδης male confundit, dum quod de
 illis Pollux pronunciat, ad istas Vir Clariss. transfert. etiam si
 enim ἐξομίδης, ἐξομὶς δὲ λευκὴ dicatur, qualem ex veteribus illis, su-
 præ descriptam habuimus; at non ἐπομίδης, quantum legisse
 memini, servulorum amictus fuisse usquam dicitur. Ἐπομίδης
 Polluci l. 13. c. 13. inter ea recensetur indumenta, quæ *γυναι-*
κῶν ἱδία, mulierum peculiaria habebantur. Sed & ex eis fuisse,
 quibus illa indui consueverant, cum vel oblectamenti causa.

ad

ad hilaria agenda, vel ad spectaculum aliquod solenne, in publicum foras prodirent, ex Charemonis non Comici, (in quo hallucinati sunt tot viri magni, Gyraldus, Camerarius, Grotius, Stephanus, Svidam erroris ducem secuti, sed Tragici, prout praterquam quod fabularum argumenta docere poterant, Athenæus, nec id uno in loco, disertè testatur) fragmento reliquo pater, in quo Oeneus (à quo fabulæ nomen) virginum, quas in prato quodam semet oblectantes, dum Dianæ forsan an Veneris ad Lunam illucentem pervigilia celebrant, & alias quidem humi desidentes cubantēve, alias choreas ducentes, alias flores legentes, spectaverat, amictus gestūsque describendo, inter alia ab Athenæo l. 13. representata, hæc habet,

Ἐκείνη γὰρ ἡ μὲν ἄνδρῶν εἰς Ἐπιμίδου
Φαίνοντα μασὸν λευμῆντος ἐπιμίδου.

hoc est, vertente Grotio;

*Alia jacebat, candidas papillulas
Ostendens Luna, retrojecto pallio.*

quod &, vocabulo ipso, de quo agitur, retento; sic reddi poterit;

*jacebat alia quidem, soluta epomide,
Mamillulas ostentans Luna condidas.*

Epomidas autem quæ gestabant mulierculæ, nuptæ eæ, an innuptæ virgines adhuc; *encombomata*, quæ illis superinjecta ferebant, ad earundem proculdubio conditionem rationemque accommodata habebant; nec epomidi pretiosa splendidæque *encomboma* vile atque ignobile superindutum ire volebant; ne vilior ista honestiorem illam deturparet, & amictus pars altera ab alterâ diffidens, spectaculum difforme atque indecorum spectantium oculis exhiberet: nec est verò aut ratione aut usui etiam consentaneum, nisi per imbrem forsan vel in itinere, tutele munimentivæ cavillâ, vestem elegantiorē viliore obvelare, quo conspectui minus pateat illa, quam conspicuam magis esse volunt plerique. Nullâ itaque ratione induci possum, ut illam moniti Apostolici à viro Cl. datam periphrasin probem, *Humilitatem induite, ut encomboma nimirum servi, cum vestem illam, illud palliolum, viles humilisque servi, ut humilitatis indicium, gestarent.* Malim ego quidem,
Humi-

Humilitatem induite, ut encombomata virginis ingenuæ, quibus se decorè vestitas atque exornatas exhibebant, ubi foras in publicum, inque hominum conspectum, conspiciendæ fortean & ipsæ, prodibant.

In Svidâ verò defingendo & explicando, (de quo quid sentiam, est à me suprâ indicatum) uti Viro Cl. non accedo, ita nec viro doctiss. Jo. Crojo (qui adversus illum iniquiorem paulò passim se præbet) per omnia istuc assentiri geo. Hujus postquam ad manus meas pervenerant in *Novum Fœdus Observationes sacre*; in eis Hejnsium deprehendi de Svidæ loco hoc tentato, notatum. Ac primò quidem Hejnsii verba sic refert. *Apollodorus* (inquit) *teste Svidâ, postquam dixit, Καρύσιος λιπέου ἢ ἐπωμίδα πύξασα διπλῶ, addit, ἀνωθεν ἐνομβωσάμην, fortè, ἀνωθεν αὐτῷ αὐδῆς ἐγκομβάσασμαι.* Tum increpatione acris satis subjectâ; *Animadvertite, inquit, lector, quanta sit Hejnsii eruditio, quanta in Veterum libris volvendis, eorumque fragmentis erendis diligentia & prudentia. Has voces Καρύσιος λιπέου conjungit cum verbis mulieris, quæ in Comœdia Apollodori Geloj loquitur, ac si ea diceret, se Carystii suam ἐπωμίδα reliquisse: cum Apollodori Comœdia fuerit, quæ Καρύσιοι, vel Ἀπολιπέου inscripta erat. Ἀπολιπέου meminit Athenæus l. 3. — Hæc comœdia in libris editis Svidæ inscribitur Καρύσιοι ἀπολιπόντες, unde Casaubonus conjicit apud Athenæum scribendum esse ἐν Ἀπολιπέου. nos verò arbitramur has duas voces esse distinguendas, atque hanc Apollodori comœdiam inscriptam fuisse, Καρύσιοι, ἢ Ἀπολιπέου. Hæc ille.*

Atq̃, ut nihil dicam, quàm iniquum sit ex unâ aut alterâ, è conjecturâ, emendatione vel parum avspicatè tentatâ, vel dextrè minùs præstitâ, de cujusq̃am eruditione, prudentiâ, diligentia in universum censuram formare, sententiam proferre: certè si ex hoc ipso quod nunc in manibus est, de viro doctiss. Legis hujus latore, judicium lege parili institueretur, ab omni tam ratione quàm & æq̃itate alienissimum esse, cum hujus ipsius scripti pars reliqua tantùm non clamaret, tum avtor ipse non immeritò congereretur. Verùm istud ut mittam. Primò Hejnsio vir doctiss. affingit, quæ is (in eâ saltem, quæ penes me est, apud Cantabrigienfes nostros typis impressa, editione) nullus habet, nullus dicit, nec Καρύσιος λιπέου, sed ἀπολι-

Q

πέου,

πῶς, praeferunt Codices Hejnsiani. nec verba illa, cum Comici verbis compingit, sed ab eis, cum punctiunculâ interstitâ, tum & literâ majusculâ inciso insequenti praefixâ, disertissimè distinguit. *Svidas*, inquit, *postquam dixit*, *Καρύσιος ἀπολιπέσσι*, ἢ ἐπωμίσα πύξασα, &c. candor itaque in reprehensore merito istic (ne quid gravius dicam) desideratur.

Tum non minùs Hejnsio, quem tam inclementer exagitat, reprehensorem ipsum in *Svidâ* restituendo, halucinaturn hîc ego quidem nullus ambigo. Siquidem, quod Apollodori Comœdiam, *Καρύσιος ἢ Ἀπολιπέσσι*, fuisse inscriptam, affirmat, nullo id auctore comprobatur, nullâ vel probabili conjecturâ nititur. Comœdiarum Apollodori, & utriusque quidem (duo namque cognomines Comici fuerant) mentio apud Veteres reperitur havd infrequens, at quæ *Καρύσιος* dicta, nusquam, opinor, apud ullum eorum hætenus comparuit. *Ἀπολιπέσσι* quæ nuncupabatur, erat. ejusdemque meminit reverâ loco à Viro doctiss. indicato Athenæus, malimque cum reprehensore *Ἀπολιπέσση*, quàm cum animadversore eò loci *Ἀπολιπέσσι* legere, & ex Athenæo *Svidæ*, quàm ex *Svidâ* Athenæi correctionem moliri. Verùm pro *Καρύσιος ἀπολιπέσσι*, *Καρύσιος Ἀπολιπέσση* omnino legendum. *Apollodori* scil. Comici duo fuerant; *Carystius* alter, alter *Gelous*; à patriâ uterque sic dictus. Ex utroque excerpta extant adhuc in Veterum monumentis, apud Athenæum, Hesychium, Pollucem, Ammonium, Eustathium, *Svidam*, Donatum, alios. Utriusque disertim distinctimque eodem loci meminit Pollux *l. 10. c. 31.* Ἀπολλόδορος ὁ Γελοῦ ἐν Ψευδαισίῃ: — Ὁ δὲ Ἀπολλόδορος Καρύσιος Ἀνδεργατέων. Nec me movet, quod *Ἀπολιπέσσι*, non *Carystio*, sed *Geloo*, ab Athenæo adscribitur. Siquidem pari modo, quod & Casavbonus observavit, fabulam alteram, cui titulus *Γραμμαπιδιοποίδος*, *Carystio* Athenæus *l. 7.* *Geloo* Pollux *l. 10. c. 23.* attribuit. alterius itaque, prout istic, ita illius fuerit σφάλμα μυθιογενὲς: nisi si de auctore, hoc an illo, variæ fuerint criticorum sententiæ, quod in multis, & Apollodori alterius inter alios, contigisse, ex Athenæo & Polluce (alios ut taceam) liquidò pater. quin & Grotius proinde in *Excerptis* suis, fragmenta eadem nunc sub hujus, nunc sub illius nomine recensuit. Nec scilicet itaque in *Svidâ* restituendo quàm Hejnsius, quem tamen tam se-

verè

verè castigat; tam saviter flagellat, versatus est ipse Crojus.

In Comici sanè verbis distingvendis consideratè minus egit; cum ita rescribit, ut hemistichium quod præmissum oportuerat, senario integro subjungendo, metrum corrupe- rit. qualis est enim iambus iste,

Τὴν ἐπομίδα διπλὴν ἥξας' ἀνῶθεν?

aut gale etiam iambi novi exordium illud, ἐνεκομβωσάμεν? Sed & ridiculus planè error est, quod Vir doctiss. Ἀπολλοδώ- ρου Γελῶν non semel *Apollodorum ridiculum* reddidit. Atqi, ut illud ne moneam, (quod quis in ferè Græcis literis vel levissi- mè tinctis nescit) γελῶν non γελῶν *ridiculum* denotare. *Geloi* nomen Comico illi, non à risu adhæsit, sed à patriâ. *Gela* scil. (teste Stephani Byzantini abbreviatore) urbs fuit Sicilia, juxta quosdam à *Gela* flumine præterlabente, juxta ali- os à *Gelone* conditore sic dicta. inde deductum formulæ ge- minæ nomen gentilitium, ab illâ nominis ratione Γελαῖος, ab istâ Γελῶς. Ab Apollodoro autem *Phormionem* (sicut & *Hecyram*) suam mutuam sumpsisse Terentium auctor est Do- natus. q̃i & Poetam erroris manifesti reum teneri affirmat, quod in *Prologo* Ἐπιδίκαζόμενον eam nuncupatam ait, verbis illis,

Epidicazomenon quam vocant Comædiam
Græci; Latini *Phormionem* nominant.

Quia primas partes qui ager, is erit Phormio.

Ἐπιδίκαζόμενον eam dicere debuisse. id enim *fabula*, quam tran- stulit, fuisse nomen, à puellâ, de quâ judicium habebatur, cum Comici ejusdem *fabula* alia fuerit, quæ Ἐπιδίκαζόμενον diceba- tur. Et Apollodori quidem *Carystii*, non *Geloi*, fuisse av- tumo; quæ & geminam forsitan inscriptionem habuerit, à puellâ adjudicatâ alteram, Ἐπιδίκαζόμενον, à parasito litem intendente alteram, Διαβάλλοντα. Apollodori Διαβάλλοντα laudat Stobæus tom. 2. tit. 6. ex quo Pollucis codicibus mede- la dabitur, apud quem l. 10. c. 33. depravatissimè editum ha- bemus, καὶ ἐν Ἀπολλοδώρῳ καὶ Καρυστία Διαβάλλον. Μέγα, ὃ Φορ- μίων, γλωσσοκόμον ἐκ ὀφθαλμοῦ. quod Rod. Gualterus interpre- reddidit; Et in Apollodori Carystii *Diaballis*, *Magnum*, ὃ *Phormio*, *glottocomum* non oculo. quæ verba Oedipo aliquo, aut Sphinge etiam, indigent. Tu, lector, rescribe sis meo periculo;

ὁ δὲ Ἀπολλόδορος τὸ Καρύστιον διαβάλλοντι, — μέγα,
 ὃ φορμίαν, γλωσσόμενον ἐκ ὀφθαλμοῦ.

Et in Apollodori Deferente, sive Calumniantis,

Magnum ecce, Phormio, vidulum: non lippio.

Apollodori διαβάλλοντι esse ex Stobæo discimus, Apollodorum hujus auctorem Carystium fuisse ex Polluce. ex quo & Phormionis nomen habemus; & illius quidem, opinor, qui fabula Terentianæ nomen dedit. Verum ista, de inscriptione geminâ, deque fabulâ hac eadem cum Terentianâ, ut leves fuerint conjecturæ; at de Pollucis loco isto restituendo quod attulimus, nihil quàm mera conjectura, aut suspicio, minus. Hæc autem eo magis hinc adicere visum, quod unâ cum viro doctiss. ad Pollucem emendandum, quod & alibi loco non uno est à nobis præstitum, hac occasione symbolam nostram contribueremus. Interim de V. Cl. alterius interpretatione, alterius reprehensione, quæ sit animi mei sententia cum ingenue liberèque indicaverim, eam ipse erudito ingenioque cuivis, libertate parili censendam relinquo.

C A P. X.

Hymnorum tituli. Hymni ἀνετίθηται, qot. ὁπότε, qot. Titulis indicata. 1. Persona, 1. à quibus conscripti. Moses. David. Salomon. Asaph. Heman. Ethan. In Hymno 72. clausula adjecta, expenditur. Davidi omnes tributentium, opinio rejecta. item Chaldei, qui Hymnum 92. Adæ adscribit. Plures tamen Davidis, quàm qui nomen ejus præferunt. Rabbiorum & Hieronymi, regula rejecta. De Asapho tributis ambigitur. 2. pro quibus confecti. 3. quibus commissi. מִנְצֵם qid. 2. Tempora, sive occasiones, 1. quibus confecti. Hymni 9. & 56. tituli, expenduntur. 2. quibus adhibendi. מִן הַשָּׁמַיִם qid. מִן הַיָּם qid. Piscatoris opinio rejecta. 3. Natura. 1. Qualitas, dignitas. מִן הַמַּלְאָכִים qid. מִן הַמַּעֲלָכִים qid. Varia de hac sententia. 2. Materia. מִן הַשָּׁמַיִם qid. מִן הַיָּם qid. מִן הַמַּלְאָכִים qid. מִן הַמַּעֲלָכִים qid. 4. Musica. מִן הַשָּׁמַיִם qid. מִן הַיָּם qid. מִן הַמַּלְאָכִים qid. מִן הַמַּעֲלָכִים qid. Ἀναξίφραδες ὕμνοι, cur sic dicti. Athenæus emendatus. Τριζες notatus. Organa. מִן הַשָּׁמַיִם qid. מִן הַיָּם qid. מִן הַמַּלְאָכִים qid. מִן הַמַּעֲלָכִים qid.

מחלל *qid.* נניח *qid.* שנים *qid.* *ἐν τῷ, inter συναγωγῶν.*
 שנים *qid.* חיות *qid.* *funius hic ἀλλοπαρότατος.* שנים
qid. *carmen ἀμολβαίων.* שנים *qid.* שנים *qid.* שנים
 שנים *qid.* שנים *qid.*

DE Hymnorum sacrorum titulis dissertationem (Ὁν δεῖ) instituiamus: non quasi novi quippiam allaturi, sed quò ordine aliquo dispescamus, quod maximè probabile visum fuerit, in singulorum explicatione secuti.

Hymni itaque (ita *ἱερὴ* lubens verterim) sacri, uno simul volumine constipati, vel sunt ἀνεπίγραφοι, vel ἐπίγραφοι.

Ἀνεπίγραφοι, qui titulo destituntur, sunt numero viginti quinque, sexta pars utique cohortis integræ. 1. 2. 10. 24. 33. 43. 71. 91. 93. 94. 95. 96. 97. 99. 104. 105. 107. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 136. 137.

Ἐπίγραφοι, qui titulo præfixo insigniuntur, sunt centum viginti quinque reliqui.

Titulis sive inscriptionibus indicantur, 1. *Persona.* 2. *Tempora.* 3. *Natura.* 4. *Musica.*

Persona titulis designata triplicem rationem, sive differentiam habent; à quibus conscripti; pro quibus confecti; quibus commissi sive concrediti.

1. *A quibus conscripti.* sex sunt autem, eorum nomina Hymnis ab ipsis concinnatis præfixa reperiuntur. *Mosis,* Hymno 90. *Davidis,* Hymno 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 32. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 68. 69. 70. 86. 101. 103. 108. 109. 110. 124. 133. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. *Solomonis,* Hymno 127. *Hemanis,* Hymno 88. *Ethanis,* Hymno 89. *Asaphi* denique, Hymno 50. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. quædam de horum quibusdam non immeritò ambigitur, *Asaphone* conscripti, an eidem ejusve posteris commissi fuerint: partim quia calamitates populi Dei, Templique ipsius unâ cum civitate devastati, quæ Hymno 74. & 79. deploratur, *Asaphi* ætate inferiora longè tempora respiciat; partim quia quorundam Hymni nempe 75. subiecta materia *Davidi* potius quam *Asapho* competere videatur.

Nisi si quis aut illa spiritu prophetico prævisa ac prædicta; hunc

sub Regis personā ab Asapho conceptum & conscriptum, statuendum censuerit. Neque enim ullā ratione admittendū videtur, quod Evthymius in *præfat. ad comment. in Psal.* habet; Hymnos universos Davidis esse, etiam quorum tituli alios auctores præferunt. nam & ab Asapho hymnos conscriptos fuisse, quia ad cultum solennem adhiberentur, habemus ex *Annal. l. 2. c. 29. v. 30.* Quamquam plures à Davide compositos certum est, quam quod nomen ipsius in fronte gerunt: Siquidem de Hymno 72. liquet, ex verbis illis ad clavulam novissimam adjectis. *Finis orationes Davidis filii Jessei.* neque enim eis assentiri possum, quia *ultima Davidis vota pro Solomone filio in regnum mox successuro concepta*, vel à Solomone, cuius nomen præfert hymnus, (quod Mart. Bucerus opinatur) vel ab alio ex *cantoribus quodam* (in quā sententiā nonnullos fuisse Abraham Ecdra filium auctorem esse) in hymni formam redacta, & scripto tradita fuisse volunt. Sed nec hunc adjectionis illius sensum esse avtumo, (quod multis tamen placuisse video) *verba votive Davidis ista novissima fuisse*; cum de aliis in historiā sacrā *Regum l. 2. c. 23. v. 1.* hoc ipsum disertè affirmetur: sed vel hunc ultimum fuisse ex hymnis Davidicis, cum codex iste primò confectus est; ut, qui sequuntur ejusdem, sparsim alienis immisti, piorum operā conquisti & deinceps adjecti sint; (quod de Solomonis parcemiis liquidò constat, ex *lemmate capit. 25.*) vel hucusque serie quasi continuā Davidis hymnos fuisse congestos, cum ab isto sequantur Asaphi aliorumque serie geminā continuati havi pauci; etiam si intervallo satis notabili facto, Davidici quidam deprehendantur alienis illis interjecti. Caterum & de aliis itidem, etiam si Davidis nomen non præferant, hunc tamen auctorem habuisse, constat aliunde; de secundo, ex Petri verbis *Act. c. 4. v. 25.* de nonagesimo sexto, centesimo quinto, & sexto, ex *Annal. l. 1. c. 16. v. 7.* 90. loco. tanquam Davidis recensentur istorum unus integer ferè, reliquorum duorum, alterius ab initio prolixum satis *ὑμνῶνα σπυρίων*, alterius à fine versus duo novissimi.

Quin & *Mosè*, nec huic tantum, plures tribui oporteret, si regulæ illius fidem sequeremur, quam in *Psal. 90. expositione ad Cyprianum* tradit Hieronymus: *Hanc esse Scripturæ sacræ consuetudinem, ut Psalmi, qui, cuius sint, titulum non habent,*

eis

sis deputentur; eorum in prioribus nomina continentur. unde statuit ipse Hymnos undecim, ab isto ad centesimum usque, ejusdem auctoris; nempe Moysi, esse. Ambrosius certe de fide orthodoxâ contra Arianos c. 3. sicut ex Hymno 72. sub Davidis, ita è 97. sub Moysi nomine laudat nonnulla. Ceterum regulâ huic fidem non derogat, sed abrogat planè, quod Hymno 99. v. 6. Samuelis fit mentio, post Moysen seculo uno & altero nondum nati. Nec satisfacit omnino suffugium illud Hieronymianum, prophetatum esse à Moysi Samuelis nomen; cum de Samuele hymni auctor, quisquis is fuerit, tanquam de personâ tempore suo notâ satis nobilique loquatur. De Hymno itidem 50. Asaphone conscripta, an eidem concedita fuerit, qui ambigant, non desunt; sicut & de reliquis, qui nomen ejusdem in fronte gerunt. (Nam Paraphrasta Chaldaei nullam hâc habeo rationem, qui Ade protoplasto Hymnum 92. tribuit.) Verum, tum de istis, tum & de cæteris omnibus, quorum conditores in obscuro delitescunt, quod de Libro Job olim Gregorius Rom. præfat. c. 1. idem pariter dictum sit: de literis Regis aut magnatis cujuscumque cum constet, de calamo, quo exaratum, vel amanuensi, à quo scripto sit traditum, vel concinnatum etiam, litem movere quid proderit? Cum enim, inquit ille, rem cognoscimus, ejusque rei Spiritum Sanctum auctorem tenemus, qui scriptorem querimus, quid aliud agimus; nisi legentes literas, de calamo satagimus? Inquam eandem mentem & Gregorio prior Theodoretus, de hoc ipso agens argumento; Ποῦν μοι προσέειπεν ὁ φέρον, εἴτε τέτε, πάντες, εἴτε ἐνέσαν εἰς τὴν πνεύ. ἄλλοδ γὰρ ὅτι, ὡς ἐν τῷ 72. οὗτος πάλιν ὁ ἐκφράτης ὡς καὶ ὁ 97. οὗτος; Quid meâ refert, hujus omnes, an illorum nonnulli sint, qui universos Spiritus divini afflatu conscriptos fuisse compertum sit?

Atque hac de eis, à quibus confecti; sequitur de eis, vel pro quibus conscripti, vel quorum fidei curæque demandati prædicantur.

2. Itaque pro Solomone, Hymnus 72. pro è Dei populo afflicto quovis, Hymnus 102. conscriptus perhibetur.

3. Quibus commissi, vel generatim designantur, מַנְצֵל
præfecto, symphonie magistro. ex Annal. l. 2. c. 2. v. 2. 17. &
c. 34. v. 13. ubi מַנְצֵל אוֹ עֶבְרִי מִלְּכָא, sive operis præfecti
dicun-

dicuntur, ut R. David Kimchi & Abraham Esdra filius. Graeci, LXX qui censentur, εἰς τὸ τέλος, *in finem*; quasi esset מִסֵּף qomodo ex Rab. Gaonis sententiâ, Abraham Esdra filius exponit: ut hymni intelligantur, qui perpetuò cantari debeant. Verum prius illud probabilius videtur, quoniam & מִסֵּף pro operis cum prophanis, tum & sacris procurandis & promovendis praefici ac praesse creberrimè sumatur: uti videre est Annal. I. c. 15. v. 21. ubi de musicis etiam disertè usurpatur. & c. 23. v. 4. & I. 2. c. 34. v. 12. & Ezra c. 3. v. 8. 10. At Aquila & Theodotion, τῶν νικητικῶν, *ei qui victoriam praebet*. ac si hymnus εὐχαριστικός. Symmachus, θηνίκος, quasi canticum triumphale, designaretur; quod ipsum hymnorum argumentum saepenumero refellit. Sunt autem hi hymni. 4. 5. 6. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 18. 19. 21. 22. 31. 36. 39. 40. 41. 42. 44. 45. 46. 47. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 75. 77. 80. 81. 84. 85. 88. 109. 139. 140.

Vel speciatim; *seduthunis choro*. Hymn. 39. 62. 77. *Cora-shi posteris*. Hymn. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 84. 85. 87. 88. *Asapho* ejusdemve posteris. Nam de eis, qui *Asaphum* inscriptum habent, quod supra monui, ambigi potest, an & in hac classe sint ponendi. certè hymnodiae formulas quasdam *Asapho ejusque choro* à Davide contraditas, habemus ex Annal. I. c. 16. v. 7. Caterum ego *Asapho* ex eis quos supra recensui, partem benè magnam havd illubenter detulerim; Et Hymnum 73. eo magis, quod ad Hymnum proximè antegressum Davidicis finis datus dicitur. Quin & eis, qui antecesserant, interfuit nonnulli, qui Israelis μελοποιῶν illum amœnum conditorem habere non poterant: è quibus est celeberrimum θησαυρεῖον illud, hymn. 45. at verò posteriores illos, 74. 79. 80. 83. *Asaphi* posteris potius concreditos, quàm ab *Asapho* ipso confectos, ex argumenti ratione proclivius est credere; de quo quid sentiam, est superius indicatum.

Hactenus fuerunt *personae* hymnorum titulis designatae: *tempora* sequuntur, quibus vel confecti, vel adhibendi praedicantur.

Tempora, sive occasiones, quibus sunt conscripti, cum in Davidicis solis reperiantur exposita; idcirco pro rerum ab eodem gestarum ordine classẽ istam digeremus, conscripti sunt itaque,

I. Ad

1. Ad *Goliæ cadem* Hymn. 9. si Chaldaum Paraphrasten sequimur, q̄יִצְחָק מֵלֶךְ exponit, *super mortem ejus q̄ inter duas acies medius constitit*: q̄od & in editione primâ amplexus est Tremellius: ex Hist. Reg. l. 1. c. 17. v. 8. 50. minùs enim probantur, q̄i de Nabale accipiunt.

2. Ad *edes Davidis* per ministros à Savle missos *persecutatas*. Hist. Reg. l. 1. c. 19. v. 11. Hymn. 59.

3. Ad *falsas Cushi Benjaminitæ calumniationes*. Hist. Reg. l. 1. c. 24. v. 9. Hymn. 7. nam de Shimco q̄i intelligunt, q̄ibus probetur id, vix reperiunt.

4. Ad *apprehensionem suam Gathi*. Ibid. c. 21. v. 11. Hymn. 56. de occasione constare satis videtur. ceterùm obscuriora sunt verba illa, מִן הַיָּם וְהַיָּבֵשֶׁת de vim patiente (animâ, uti in קִיּוּן Salomonico suppleri solet) à manipulo longinquorum. Jun. & Tremell. de columbâ obmurescentie (i. mutâ) in longinquis locis. Post Jajrum & Camium, Calvin. Moller. Piscat. & alii pleriq̄. nam Esdraides cantilenæ alicujus vulgò notæ, ad cujus modos hymnus iste compositus fuerit, initium avtumat fuisse.

5. Ad *evasionem ab Abimelecho*. ibid. cap. 22. v. 1. Hymn. 34.

6. Ad *commorationem suam in deserto Judææ*. ejusdam cap. v. 5. Hymn. 63.

7. Ad *Ziphtarum prodicionem*. ibid. c. 23. v. 19. Hymn. 54.

8. Ad *stationem Githæam*, sive arcæ dominicæ deductionem. Hist. Reg. l. 2. c. 6. uti vult Junius; qem vise sis. Hymn. 8. & 81.

9. Ad *increpationem propheticam*, de adulterio homicidiòq̄ perpetrato. Hist. Reg. l. 2. c. 12. Hymn. 51.

10. Ad *fugam ab Absalomo*. Ibid. c. 15. v. 14. Hymn. 3.

11. Ad *dedicationem*, sive *instauracionem domus suæ*. ibid. c. 20. v. 3. Hymn. 30.

12. Ad *liberationem*, cùm à Savlis insidiis, tum & ab universis inimicorum suorum conatibus. Ibid. c. 22. Hymn. 18.

Atq̄ hæc fuerunt tempora & occasiones; q̄ibus confecti & conscripti; sequuntur q̄ibus adhibendi & usurpandi designantur.

R

Ea

Ea vel sunt statuta & ordinaria, vel è re nata, & extra ordinem emergentia.

Prioris generis sunt, *tempus*, aut *dici*; *aurora prima*, (ita אור ראשון Junius reddit) cui Hymn. 22. aut *septimana*; *dies Sabbati*; cui Hymn. 92. destinatus perhibetur.

Posterioris sunt, *tempora*, aut *afflictionis* & angustia, cui Hymn. 102. aut *agritudinis* alicujus affligentis, cui Hymn. 88. amolienda destinatur; si Piscatorem sequimur, qui אגרוט vertit, *de infirmitate affligendi*, sive *afflictionis*. i. *affligente*, ut אגרוט à אגרו agrotare, *infirmari* deducatur. quod & Jajro aliisque visum. Verùm & Syntaxis mihi paulò coactior videtur: nec vocabuli ea significatio Hymni 53. argumento quadrabit, ubi idem ipsum deprehenditur.

Ad tertium illud transeo, quod inscriptiones istae indicare videntur. Ea est Hymnorum ipsorum, quibus praefiguntur, *natura* & *conditio*.

Hoc nomine comprehensam velim hymni, vel *qualitatem*, vel subjectam *materiam*.

1. *Qualitatem*, sive *dignitatem* & *excellentiam* quod attinet: hinc fit, ut alii, *aurum purissimum* & *puratissimum* designat, Jobi c. 28. v. 16. 19. Hymn. 45. v. 10. Dan. c. 10. v. 5. exponunt post Abraham Esdrae & Dav. Camium, Jun. & Pisc.) Hymn. 16. 56. 57. 58. 59. 60. alii *gradum*, sive *excellentiaram*, i. *excellentiissime*, (ut Jun.) *in summo gradu* (ut Piscat.) collocando dicuntur. quod modo אדם גרוד homo *gradus*, sive *excellencie*, pro excellenti dicitur, Annal. l. 1. c. 17. v. 17. Hymni quindecim serie continuè simul dispositi, quorum agmen ducit hymnus 120. claudit hymnus 134.

Conjecturas interim hanc sum inscius deprehendi varias de appellationis hujus ratione: alii enim ad modum canendi referunt: ideo קול גדול dici, quod cantandi essent קול גדול *voce magna in sublime clarà*: sicut Annal. l. 1. c. 15. v. 16. קול גדול in quâ sententiâ R. Saadiah Gaon fuisse dicitur Abraham Esdraidâ; qui tamen ipse mavult esse poeseos alicujus nomen, ad ejus modulum formamque essent decantandi: alii ad locum referunt, in quo cantari solebant: in *gradibus* scil. 15. numero, quibus ab atrio mulierum ad virorum ascen-

ascendebatur, quod Salomon Iairus censuit. alii denique eo volunt conditos fuisse, ut vel è Babylonicâ jam olim captivitate (à quâ reditus ^{הַשְׁבָּעָה} *ascensio* dicitur Ezr.c.7. v.9.) vel ab eâ deinceps, in quâ jam agunt, dispersione, sub Messie tempora, reduces, inter redeundum & ascendendum in terram suam, quò itineris radio se exolverent magis, decantarent: quò & David Camius post aliorum interpretationes recensitas inclinare ipse videtur. nam cætera horum vel commenta, vel deliria, transcribere tædet. sed nec his ipsis probabile quicquam subesse videtur.

Subjectæ materia ratione major adhuc in titulis varietas reperitur. indicantur enim ex inscriptione quidam esse ^{ἐὐχαισμοὶ} *sive comprecatorii*, ^{הַפְּלִי} *precatio*, Hymn. 17, 86, 90, 102. quidam ^{ἀποκλινοὶ} *deprecatorii*, ^{תְּשׁוּבָה} *ne perdas*, Hymn. 57, 58, 59, 75. quidam ^{ἀπομνηστικοὶ} *commemoratarii*, sive *commemoratarii*, Hymn. 38, 70. ^{לְהוֹדִיר} *ad recordandum*, i. *memoriam statuentem mali sui & liberationis à Deo acceptæ*. Jun. at ego malim, *ad reducendum in memoriam, Deumque de angustis, in quibus versentur, commonesaciendum*. confirmat tota Hymni utriusque compages: nec secus ceperim Annal. l. i. c. 16. v. 4. ubi ^{הַפְּלִי} *ab הַפְּלִי & ^{הַפְּלִי} *disertè distingvitur*. quidam ^{ἀπαγορευτικοὶ} *obtestatorii*, ^{עוֹרֵר} *testimonium*, vel *obtestatio*. Hymn. 80. non tam quòd fidem Ecclesia in Deum suam eo testificetur, ut Junius vult, quàm quòd Deum enixe obsecrent, eumque quodammodo obtestentur, per curam de se prius habitam, cui adversari, ejusdemque successum, quem irritum planè facere videantur, quæ tum ab hostibus suis patiebantur; ut operi ferre, & è malis quibus premantur, eruere ipsos velit. hoc enim insinuat hymni ipsius argumentum. cæterum ^{עוֹרֵר} *עוֹרֵר* Hymn. 60. aliò spectare videtur, uti deinceps videbitur. quidam ^{ἐὐχαρισμοὶ} *gratulatorii*, ^{הַתְּהִלָּה} *confessio*, sive *gratiarum actio*, Hymn. 100. quidam ^{ἐπαινετικοὶ} *laudatorii*, ^{הַתְּהִלָּה} *laudatio*, Hymn. 145. Et quibus inscriptionis vice præfigitur ^{הַתְּהִלָּה} *laudate Deum*, Hymn. 106, 111, 112, 113, 135, 146, 147, 148, 149, 150. quidam ^{ἐρατικοὶ} *sive ἐρῶντες ἀγαπῶντες* *amatorii*, sive *nuptiales*, ^{נֵשִׁימִים} *amorum*, epithalamium illud insigne. Hymn. 45. quidam denique ^{ἀδακτικοὶ} *sive ἀδακτικῶς* *eruditorii*, ^{הַפְּלִי} *eruditio*, Hymn. 32, 42, 44, 45, 52, 53, 54, 55, 60, 74, 70, 88.*

88, 89, 142. & מלל ad docendum. Hymn. 60.

Restant *Musica*; quæ eò magis in abdito sunt, quia prisca temporum illorum Musica jam diu est, quod tota ferè interierit. quod non obscurè agnoscit Camius non semel. Nos ea, quæ clara magis videntur, ulnis obviis amplectemur; in reliquis divinationes qualescunque, ubi nihil dilucidius occurrere visum fuerit, admittemus, necessitati obsecuti.

Quæ ergo *Muscam* modumque canendi spectantia, titulis hisce comprehenduntur, ea vel *generatim*, vel *speciatim* designata sunt.

Generatim dico: quod ex Hymnis istis, quidam assè voce canendi destinantur; unde מלל פסאי, *psalmi*, *cantica*, *cantilena* dicti. quod nomen est Hymnis, 7, 26, 46, 78. tributum, quidam ad organa *Musica*: unde מלל פסאי, *psalmi*, dicti. quam distinctionem agnoscere videtur Apostolus ad Coloss. c. 3. v. 16. ubi odas à psalmis distinguit, eisdemque hymnos (quod nomen utroque illos forsau comprehendat) adjungit. Hujus generis feruntur plures multo. Hymni, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 12, 13, 15, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 29, 31, 38, 39, 40, 41, 45, 47, 49, 51, 62, 63, 64, 73, 77, 79, 80, 82, 84, 85, 98, 100, 101, 109, 110, 139, 140, 141, 143. Ex his autem, alii vocibus prelati canebantur, ut in versiculis singulis decantandis voces prearent, organa sequebantur, unde מלל פסאי ode psalmi nomen habet Hymnis, 30, 65, 67, 68, 75, 87. alii organis, ut hæc prearent, illa sequebantur. unde מלל פסאי psalmi ode appellatio in titulis Hymnorum 48, 66, 83, 88, 108. Facitque huc quod de suorum Musica Triclinius habet. ad Pyndari Olymp. odam. 2. Ἀναξίφορμῳ ἴσες ὕμνοι. οἱ δὲ φόρμῳσι δὲ ἀνὰ σπονδὰς, πρὸς τὸν δὲ τὰ ἀσματὰ (ῥωτῖδεν), εἴτε ὅτε πρὸς αὐτὰ καὶ ἡ λύρα ἀρμύζει. ἢ ἴσως δὲ φόρμῳσι δὲ ἀνασώμῳ. πρὸς τὸν δὲ ἔκρυον; εἴτε τὰ ἀσματὰ ἐκπῆλον, ὥς φησιν Ὁμήρῳ, (Odyss. a. v. 155. & θ. v. 266.)

Ἡτοι ὁ φόρμῳζον ἀνεβλάβετο καὶ ὁδὸν ἀεὶ ἔλθον.
Prius enim citharam pulsabant, tum canebant; atque ita Eustath. ad Odyss. a. ἀνεβλάβετο, ἀντὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ὥς ἐκπῆλον. Quam apud nos vice versa, ubi cantus vocalis musicis organis admiscetur, ille plerumque præeat, sequantur ista. Quod & antiquitus obtinuisse testatur, & contra jus fasque suo tempore violari cepisse conqueritur in *Hyporchemate* Pratinas. *cantus*, inquit, *chorum* ducat; & α

Ὁ δ' αὐλὸς ὕστερον χοροδότης.

καὶ γὰρ ἐστὶ ὑπερήμιος. —

ita enim leg. non, ὅς αὐλός, quod contra Lyrici mentem co-
dices exhibent.

Post hunc sequatur tibia :

Quum hac illi inserviat.

Laydat lib. 14. Athenæus, qī & alios quoque havd paucos re-
fert indignatos, ὅτι τῶ τοῦ αὐλοῦ μὴ συνάλλειν τοῖς χοροῖς,
καὶ δὲ αὐτῶν πᾶσιον· ἀλλὰ τοῦ χοροῦ συνάλλειν τοῖς αὐλοῖς.
Siquidem necesse erat, ut ei quod præisset, accommodaret se id
quod secundas teneret. Nec alia Pindaro, quā quæ Pratina
mens, ille φόρμιγγι ἀντάσειν τοῦ ὕμνου, (contrā quā Tzetzes
explicat) iste χοροῖς ὑπερετεῖν τὸ αὐλὸν postulat. Interim Mu-
sicæ istiusmodi antiquior havd pavlo videtur usus, quā est
Plinio visum, qī hist. natur. l. 7. c. 36. tradit, Citharā sine voce
cecuisse Thamyram primum; cum cantu Amphionem, vel, ut
alii, Linum; cum tibiis canere voce Træzenium Dardanum
instituisse.

Organa, sive Instrumenta Musica, quæ hymnis istis decan-
tandis adhibenda designantur, quum sunt generum. Vel
enim sunt ἀνεμάτωδες, inflatilia, חילולִי hymn. 5. nam חילולִי
tibia, fistula. Esajæ c. 5. v. 12. & c. 30. v. 29. & חילולִי fistule.
Exod. c. 15. v. 20. inde dicta, quod sint perforata & excavata,
ἀνεμάτωδες perforare. quod & חילולִי in titulo Hymni, 53. & 88. re-
fert Cl. Junius; reclamante licet; sed frustra, puto, (quod
& prius dictum) cum aliis quibusdam Jo: Piscatore. Vel sunt
κρουστικὰ ἢ ἡλαφηντὰ, pulsabilia, quæ aut bacillis plectrisve cæde-
bantur, aut manibus digitisve atrectabantur. חילולִי à חילולִי
pulsare, unde חילולִי pulsatores cantoribus juncti hymn. 68.
v. 9. quæ vox etiam Abakkuko usurpata, c. 3. v. 19. quod loco illud
observandum, ad hymnum extremum subungi, quod in istis
præfigi assolet, his destinantur hymni, 4, 6, 54, 55, 61, 67, 76.
istis accensenda videntur חילולִי quasi hexachorda dixeris.
nam & τὰ ἑντατα, quæ fidiculis distentis attractisque sonum edunt
modulatum, inter ἡλαφηντὰ locum jure sibi vendicant. juxta
illud,

Assuetam digitis pollice tange lyram.

deque istis usurpatur verbum חילולִי & חילולִי histor. Reg. l. 1. c. 16.

R. 3.

v. 16.

v.16,17. his destinatur hymnus 45. & 80. Sed & 60. ubi שִׁשְׁכֹרְדִים hexachordum testimonii reddunt; & exponunt, Sacerdotum proximè arcam testimonii in templo Dei consistentium. Sed & גִּתְּהָא five instrumenta Githæa, si ita vertere libuerit, huc referenda sint. quod vocabulum Hymnis 3. prælatum deprehenditur. 8,81,84. nec intelligo satis, quare Cl. Junius, Githæam stationem prioribus duobus, novissimo Githæa instrumenta, reddiderit. nisi fortè quòd hymni 84. argumentum stationi Githæa minùs convenire animadverterit. Verùm hæc eum ratio monere poterat, aliò spectare vocem hanc.

Speciatim modulationis ratio designatur;

Vel quoad ordinem canendi; per vices, *alternatim*. ita enim interpretandum puto עָנִוּ? Hymn. 88. ex Exod. c. 15. v. 21. עָנִוּ respondit eis Maria. & Ezræ c. 3. v. 11. וַיָּעֲנוּ & responderunt. i. vicissim cantabant. Piscat. & nostri. quæquam Junius simpliciter, canendum verterit: prout & formulam eandem usurpari existimat. Exod. c. 32. v. 18. & Esajæ c. 27. v. 2. quibus tamen locis, nihil obstat, quò minùs & de carmine *apocrypho* accipiatur.

Vel quoad tonos (de quibus Junium sequimur) eosque vel singulos; ad acutum; עֲלִימֹת voces virgineas. Hymn. 46. ad gravem, עֲמִינִית pingvem, bassum. Hymn. 6. 12. Annal. l. 1. c. 15. v. 21. ad medianum, sive (ut Jun. editione novissimâ) contratenorem. עֲלִימֹת Hymn. 9.

Vel omnes junctim; עֲלִימֹת ode erratica. i. mixta, multiplex cantu, quæ omnibus Musica rationibus decantatur. quod Tullius Synodiam voce Græcâ dixit. Jun. Hymn. 7. Ciceronis locus est ad Attic. l. 10. ep. 6. Titulus idem sed multitudinis numero conceptus, etiam Habakkuki hymno præfixus reperitur.

C A P.

puli ex *Aegypto*; in secundo Hymnum 121. *Auxilium mihi a Domino.* in tertio Hymnum 122. *Latatus sum, cum dicerent mihi, Ascendamus in domum Domini: atque ita in singulis reliquis Hymnos singulos; usque ad octavum, in quo, cum edificia insignia in Atriis Leviticis ob oculos haberent, Hymnum 127. Nisi Dominus edificaverit domum &c. cecinerint, tum ubi Atrium Sacerdotum ingrederentur, Hymnum 128. decantatum. in gradu verò ultimo Hymnum 134. Benedicite Domino servi ipsius omnes, qui noctu in domo ipsius vigiliis obitis. Populo autem cum ulterius progredi nefas esset, sacerdotes cum Arcâ processisse: qui Templi vestibulum intrantes, cantab. ut ex Hymno 118. v. 19. *Aperite mihi portas justitie. in eodem consistentes, v. 20. Hæc est porta Domini, per quam justii intrabunt. in Templo medio constituti, v. 22. Lavdabo te, quia ex aridi visi me, factus es mihi in salutem. denique cum Arca in Sanctum Sanctorum immittebatur, Hymnum 24: occinebant. Atque 1º nullo auctore ista omnia dicuntur. aut si apud Rabbiculos & Doctores Judæicos, quo hominum genere nihil nugacius, ejusmodi quippiam offenderit, quam tamen parum consulti aut considerati fuerit, ex eorum auctoritate, quæ nec farfari folia leviora existant, commenta istiusmodi, vel somnia potius, tam fidenter obtrudere, ac si rei gesta coram ipse interfuisset, aliis potius perpendendum lubens relinquo. 2º *E civitate David, Arcam Fœderis deductam* legimus, *Histor. Reg. l. 3. c. 8. v. 1. & Annal. l. 2. c. 5. v. 2. at e domo Davidis* nullam. nec ex *Annal. l. 2. c. 8. v. 11.* id probatur. quod auctorem hunc forsitan fefellerat. 3. Non est verosimile aut à singulari ac unico actu istiusmodi tot Hymnis nominis idem peculiariter hæsisse, aut si hæsisset, non fuisse serie continuâ unâ cum illis dispositos, & titulo notabili ejusmodi aliquid insinuante insignitos, qui eodem tempore adhibebantur, reliquos. 4. Nec occasione illi satis congrua sunt Hymnorum istorum maximâ ex parte argumenta. nec ad *liberationem Aegyptiacam* spectare Hymnum 120. quisquam unquam probatum dederit; imò vix cordatus quisquam facillè in animum induxerit: & si vel maximè spectaret, *ad arcæ deductionem* quid tum faceret? nec ad *Dei Templum*, sed ad *Salomonis domum ac stirpem* Hymnus 127. refertur. Et huic proximus *nuptialis* est potius quam**

quam *dedicatorius*. tum 123. & 130. sunt *μετὰ τὴν εὐχὴν*,
 tristis uterque prorsus materia, quæ tempestati tam festæ, tam
 læta, tam favistæ, nullo modo competeat. ut illorum pro-
 babilior saltem sententia fuerit, quæ ad varias occasiones con-
 scriptos volunt hosce hymnos, quos Levitæ vel Sacerdotes,
 prout uniuscujusque occasio postulabat, quæ vel thoro nuptiali
benedicerent, vel adversus opprobria solamina adhiberent,
 vel in anxietate & angustia positum rescicerent, vel fiduciam
 in Deo collocatam confirmarent, è loco eminentiore voce
 clarâ decantarent. Arcæ verò collocatæ Hymnus 132.
 conveniebat magis, quàm quæ istic assignatur, 24. Sunt ex his
 denique, quæ avi posterioris omnino videntur. Hymnus certè
 126. post populum è *transportatione Babylonicâ* reducem,
 confectus eruditus plerisque agnoscitur; quod & Salomon Jaj-
 rus planè pro comperto habet. facitque eodem quod David
 Camius observat, *captivitatis* mentionem in his *graduum*,
 quos appellant, disertè factam reperiri. Non minùs itaque à
 ratione alienum videtur fuisse commentum istud, quàm pu-
 tidum illud magistellorum eorundem nugamentum, de *abyf-*
so, quæ cum *Templi fundamenta* jaciebantur, ita exundasse di-
 citur, ut periculum fuerit orbem terrarum universum sub-
 mersum iri, nî Achitophel (quæ tamen sub Davidis tempora
 defunctus deprehenditur) nomine ineffabili scripto ad *gra-*
du *quindécim* eandem cohibuisset. quod figmentum tamen se-
 cutus videtur Paraphrastes Chaldaus, quum ait Hymnos istos
 dictos fuisse *מִסְכֵּי הַיָּם* de *ascensionibus abyssi*. satis
 scilicet fuerat fabularum portentosarum fabris hisce, quod in
 Hymno 129. *מִמְצֵיטִים* de profundis ad te clamavi, Domine,
 legerant. *מִיְהוֹמִים* si foret, nihil certius fuisset.

Tertiò, quod *Hymnorum titulos*, quæ non intelliguntur, affir-
 mat esse vel *Tonos Musicos*, vel *Instrumenta Musica*, ani-
 madversionem aliquam poscere videtur. Etenim, ut ne exci-
 piam, non videri ab intellectu nostro ista dimota prorsus
 universa, cum interpretationes nonnulli certas satis præfe-
 rant, probabiles etiam è reliquis admittant; quæro quæ sit, ut quæ
 negat intelligi, quædam nominatim pronunciet ipse esse *To-*
nos Musicos. quædam nominibus etiam suis designata, esse
Musica instrumenta. ubi ipse quoque sibi denuò contradicere
 S vide-

videtur, quoniam מַחֲלַת *Machalath*, nunc in hac, mox in illa classe reponit. quin & illud מַחֲלַת אֶלְעִיזָה Hymni 22. primo loco inter non intellecta recenset; mox esse *tonum Muscum* affirmat. Pavlo post, hymnum istum tempore matutino ad holocausti matutini oblationem accini solitum refert; quomodo 92. in die Sabbati. at unde novissimum hoc habet, nisi ex titulo ipso, prout Junius eum interpretatus est? ea autem si recta est interpretatio, nec inscriptio illa non est intellecta, quod primo, nec *tonum Muscum* designat, quod secundo loco dixerat.

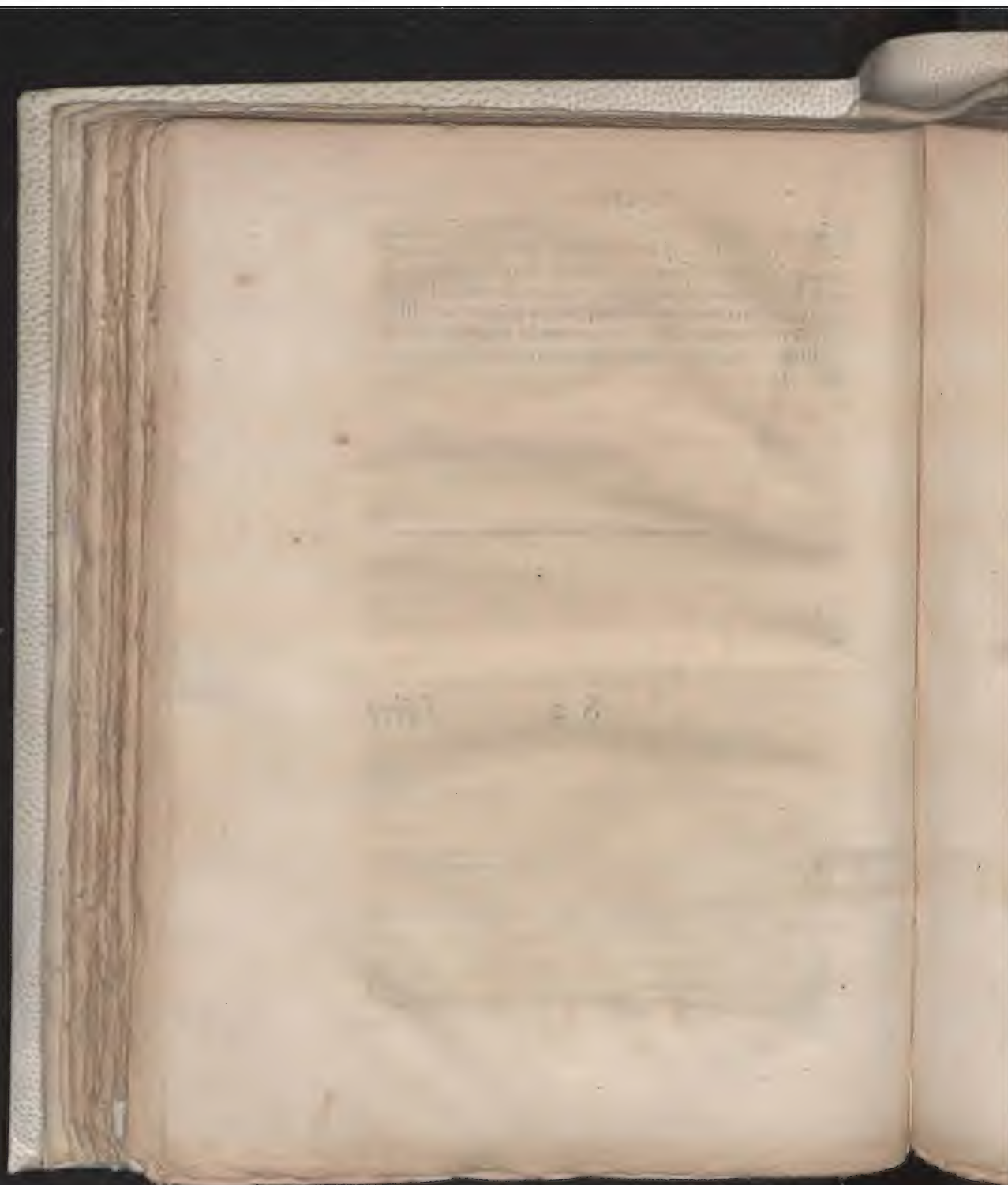
Denique Hymnos in libros quinque dispersitos fuisse jam pridem monuerunt Epiphanius de mensur. & ponder. §. 5. Hilarius prologo in Psalm. Hieronym. prologo galeat. prefat. in Psalter. ad Marcell. de vocabul. Hebr. & de Sela. alii. unde in Midras Tehillim legitur: Moses dedit quinque quinariorum legis; David librum Hymnorum, in quo quinque libri. licet hoc non sit usquequaque verum; cum Davidis tempore horum pars non contemnenda nondum extaret. Sed & Epiphanius Psalterium ἀλφω πνευματικόν, sive novum Pentateuchum nuncupat. Librum primum claudunt Hymno 41. secundum 72. tertium 89. quartum 106. quintum & ultimum 150. nam quem adjiciunt Græci tanquam à Davide confectum post Goliath interfectum, nec μελόμελον suavem illum spirat, nec in Canonem sacrum unquam receptus est. Verum quod vir doctissimus, librum primum vult res tristes canere; secundum letas; tertium tristes; quartum letas; quintum utrasque; intuitu penitus, frivolum planè & à veritate alienum comperietur. Ecquid enim tristes Hymnis 1. 2. 8. 9. 11. 15. 18. (quod est δμντικόν solenne) 19. 20. 21. 23. 24. 29. 30. 33. 34. 36. 37. qui sunt omnes libri primi, continetur? tum secundus, qui res letas canere dicitur, à tristissimis ac mœstissimis planè orditur, Hymnis 42. 43. 44. sed & ut de 49. & 50. qui sunt increpatorii, nihil dicam; quis 51. 53. 55. 56. 58. 59. 64. 69. 70. 71. letis accenseat? Librum autem tertium quod attinet; ut nihil dicam Hymni 73. qui hic chororum ducit, letam saltem ψαλμῶν esse: quantam animi lætitiā atque alacritatem spirant, 75. 76. 81. 84. 87. tum quartus, qui leta denuo reducere perhibetur, vanitatis calamitatūque humanæ deplorationem mœstiffi-

(131)

stiffimam hymno 90. statim ab initio præfert. cui adjicias
licet 94. 102. & 106. q̄i sunt toti ferè *ἑταίριοι*. nam de
q̄into eodẽmque novissimo q̄od censuit, de reliq̄is q̄ibusq̄e si
paria statuisset, havdquãq̄am à rei veritate aberrasset. habent
enim cum libri omnes *latis tristia*, & *lata tristibus* immista;
tum & hymni etiam ipsi iidem, q̄omodo vita mortalis, &
Christiana cumprimis, eadem utraq̄e frequenter sibi invicem
intertexta.

S 2

Liber

Liber Secundus.

CAP. I.

In Genes. I. I. nonnulla explicanda & dispicienda proponuntur. Talmudica commenta de mundi inchoati tempore inde eruta. Cabalistica de Trinitate aliisque eis paria. Talmudica alia de creationis fine, & istinc, & ex Cap. 2. 4. Targumistæ versio, à nostris etiam arrepta, rejecta. Rejecta & nostrorum quorundam gemina, ab Hieronymo altera, altera à Tertulliano commemorata. Johannis 8. 25. frustra huc trahitur. Veritas à mendacio suppetias non postulat. Versiculus Moysi primus enunciatus integrum plerisque, cum novâ tamen Petro Picherello syntaxi. Vir is quantus, galis: scripta quæ perierint, quæ superent. Idiotismus Hebraicus ab illo observatus. Hebrais quibusdam, sed & nostris, enunciati compositi membrum duntaxat, integrum ratione geminâ constitutum. וְיָצַח non semper in rectionis structurâ. Amos 4. 11. syntaxis galis. galis item Esaj. 29. 1. & Hof. 1. 1. וְיָצַח habitare. bet pro lamed, vel el, ad. Copulativa temporis index, nunc gemina, nunc simplex. Gen. 28. 20-22. & Jer. 4. 1, 2. obiter explicata. Grotii versio altera quâ ratione minus probata. Materia, Hermogeni, Bythos Valentino, res Deo coeternæ. Horum cum aliis impia deliria apud nostros resuscitata. Theosophia novellæ dogmata istiusmodi. Rationis examen hujus mystæ refugiunt. Sapientiam Dei Salomoni quid esse velint, Lucifer, appellatio non cacodæmonis, sed Chisti. Esaj. 14. 13, 14. perperam expositus. Deum ex nihilo mundum

mundum hunc creasse, dogma Christianum. dogmatis contrarii consequentia q̄a.

A Mundi primordiis, novo sumpto exordio, *Cinni* librum secundum hunc, *dei & mesopotamici*, prout à Mose describitur, pavcula quædam, vel explicanda, vel dispicienda saltem, delibando, inchoaturus aggredior.

Prima illa, בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, primâ fronte nihil difficile, ambigui nihil præferre videantur. varias tamen ab interpretibus & versiones, & constructiones, & explicationes subierunt.

Mitto levicula & ridicula nugamenta illa, quæ è Talmudistis Vir Cl. Lud. Dievsius *Animadversionibus postumis* suis inseruit; quibus ex בראשית Geometrie suæ (quam *Arithmeticam* potius dicere debuerant) ope operaque, ob numeri in literis utriusque paritatem, בראש וישקו בראש procedunt, h. e. *in capite anni creatus est*; mundus utique. unde in mense Tisri mundum conditum fuisse colligunt; quod is ab initio *caput anni* fuerit, ut ipsi volunt. Sed & ulterius ex בראשית denuò seorsim sumpto, per *Temuram* suam, sive literarum transpositionem בראשית & exculpunt. h. e. *primo mensis Tisri die*. ita non mensem duntaxat, sed mensis quoque diem ipsum, in quo mundi machina hæc extrui cæperat, hinc erunt. Quibus gemina sunt planè Cabalistarum quoque nostrorum, illa à Joanne Capnione *Cabalist. lib. 3.* venditata, qui ex literis verbi בראש Personarum, sive Hypostaseon, trium nomina eliciunt, אב Pater, ירח Filius, Spiritus. & ex eisdem rursus אב Paterem in Filio, sive, per Filium, universa condidisse. quæ Joannes ille pro mysteriis tam arduis, tam abstrusis habuit, ut ubi proposuerat, continere se non posset, quo minus in exclamationem hanc cum stupore junctam erumperet; *O rem mirandam! sed prophæta spiritus, aut divini afflatus egentem.* qui in rebus seriis sanctisque ludere utique doceat, & paginæ sacrosanctæ dictiones nevrospasti alicujus instar habere, cujus verba pro ingenii cujusque lascivientis libitu, quasi fidiculis ac verticillis quibusdam in figuras quasvis ridiculè atque irreligiosè defingantur.

Mitto & illas Talmudistarum aliorum interpretationes mysti-

mysticas, q̄i referente Salomone Jajro, ex verbo בראשית sive in principio, significatum volunt, universum hoc à Deo conditum, primò בשריך דהתורה propter Legem, sive Legis causam, eò qd Lex dicatur בשריך דהתורה principium via ejus: Paroem. c. 8. v. 22. uti ipsi locum illum perperam exponunt; tum בשריך דהתורה propter Israel, sive Israelitarum causam, qia Israel בשריך דהתורה principium proventus ejus, sit dictus. Jer. c. 2. v. 3. Qibus est affine, qd Baal hatturim habet ad Cap. 2. v. 4. ubi qia easdem literas in Abrahæ nomine cum particulâ בשריך דהתורה qas in בשריך דהתורה cum crearentur ea, deprehendit, colligit hinc propter Abrahæ puritatem creata fuisse coelum & terram. ejusmodi commentis referta sunt horum scripta, q̄a solummodo demonstrare destruere est, uti de Valentini deliriis Septimius.

Mitto deniq̄ Targumista Hierosolymitani versionem ἀνε-
 δεξιότητος ἢ ἀπυθάνουτος, q̄i בראשית reddidit בראשית non, in
 sapientia, uti Vatablus laudat, (h. e. inquit ille, juxta omnes
 sapientia vias, sive, sapientissimè.) sed, in sapientia, sive, per-
 sapientiam. Qd etiamsi cum vocabulo à Mose adhibito ni-
 hil habeat confortii aut cognationis etiam, avidè tamen ar-
 ripuerunt nostri non pauci. eò magis, opinor, qia Hymn. 104.
 v. 24. legerant עשית בראשית omnia ea in sapientia feci-
 sti. Et ad Christum Dei Filium, eundemq̄ ejusdem Sapien-
 tiam, ad Cor. ep. 1. c. 1. v. 24. retulerunt. de qo & illud Pa-
 roem. c. 3. v. 19. acceperant, ויהי בראשית יסד, foras in
 sapientia terram fundavit, sive, terre fundamenta jecit. Qin-
 & eousq̄ in hoc negotio processum est, ut pleriq̄, Hiero-
 nymo referente in Question. sive Tradition. Hebraic. in Genes.
 existimarint, in Hebræo haberi, In filio fecit Deus coelum &
 terram. ita scriptum in altercatione Jasonis & Papisci; &
 Tertullianum in libro contra Praxeam disputasse; necnon
 Hilarium in Expositione cujusdam Psalmi id affirmasse. qd
 avtem Avtor ille anonymus scripserit, aut Hilarius affirmave-
 rit, minùs certum videtur, cum neutrius forsan eà de rescri-
 pta jam extant. Aliud certè, sed non minùs absorum absur-
 dūmq̄, magis multò sanè impium, & qd Arrianum dogma
 sapiat, commemorat advers. Praxeam cap. 5. Tertullianus.
 Aiunt quidem, (an, quidam) inquit, & Genesin in Hebraico ita in-
 cipere,

capere, *In principio Deus fecit sibi filium.* de hoc autem, non de illo, quod Hieronymus refert, disputat, etiam si firmum esse affirmare detrectet. Et est neutrum revera veritati consentaneum. quod modo nec coacta nimis illa Augustini interpretatio, in *de Genes. adv. Manich. l. 1. c. 2.* *Deum in principio fecisse caelum & terram: non in principio temporis, sed in Christo; cum Verbum esset apud Patrem, per quod facta, & in quod facta sunt omnia.* quod & de se Judaeis quis esset interrogantibus respondit, *Principium, quod & loquor vobis.* Joan. c. 8. v. 25. de quo loco post diceretur aliquid. Etiam si vero quod illi alteri, & novissimus iste, de Christo universi conditore, istinc elicere sunt annisi, verissimum existat: Attamen ἡ τε πρὸ ἀλλωσα Κυγ-
κλῶσειν δεῖ, καὶ ψεύδης Συμμάχου τὸν ἀληθὲς εἰ δεῖ, nec ea in unum compingere & confundere oportet, quae notionis sunt diversae; nec mendacii adjutorio opus habet veritas.

His igitur missis de commatii hujus syntaxi primo loco videbitur. Axioma integrum absolvere hoc plerique existimant. Ita Graeci simpliciter reddidere, *Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ γεννῶν καὶ τὸ γινώ.* Qorum vestigia premens Latinus interpres vulgatus, nisi quod אֵלֶּיִם Hebraeorum foeliciter forsan expressit, *In principio creavit Deus caelum & terram.* Atque hanc versionem simplicissimam plerique amplectuntur & probant. Nec deest tamen Vir eximius, qui diversam à reliquis viam hinc iniens, etiam si propositionem integram hoc commatio includat, aliter tamen eam, quam illi, quos viderim, universi, efformat. Is est Petrus Picherellus Gallus. De quo, quia deinceps hanc semel advocandus est, pauca obiter istuc interferere non pigebit. Inter alia quae conscripserat, quorum pars exigua nunc extat, prostat saltem, in Matthaei & Lucae Evangelia integra commentarios criticos confecerat. Ab his absolutis, instigante Thuano historico celeberrimo, à quo ista habemus, Pauli Epistolas omnes eam usque ad Philemonem, pari ratione explicare aggressus, manum operi huic novissimam (quod & Thuano hominem invisenti ipse retulit) hanc ita diu ante obitum admoverat. Verum ista sedulitate tantam per tot annos elaborata, post virum clarissimum optimumque rebus humanis exemtum, per hominum male feriatorum μαχαρίτης haredum litigia importuna, (accedentibus insuper, uti

uti verisimile sit, pontificiorum quorundam, quorum palato es
 minus sapiebant, technis) interversa & deperdita prorsus vi-
 dentur ferè universa. Caterum ex eis quæ supersunt, lucemque
 viderunt reliquis, tanquam ex navfragio non exiliter deploran-
 do ereptis tabellis, liquidò poterit parere, quantus ille vir fue-
 rit, quam eruditione variâ instructus, quam judicio acri præ-
 ditus, quam pietate insigni, ingenuitate egregiâ imbutus; qui
 quamvis inter Pontificios ageret, eorumque quâ antenus partes
 sequeretur, de Beza tamen laboribus in Novi Instrumenti con-
 textu explicando insumptis honorificè loqueretur, Calvini
 nonnulla adversus Maldonatum liberè ac disertè tueretur,
 in gravissimis denique quibusdam fidei religionisque, de quibus
 nobis cum Pontificiis intercedunt controversiæ capitibus, no-
 stris Σύμμερον Σύμμερον τε scripto quoque profiteri se sustinu-
 erit. patet hoc ex eis, quæ in vel fragmentis vel tractatibus ad-
 huc superstitibus de Cœnâ Dominicâ, de Missæ sacrificio,
 de Igne purgatorio, de Imaginum usu, aliisque eodem pertinen-
 tibus disseruit. Unde & ingenti cum dolore resciscere datur,
 quantam in amissâ, quam diximus, tam pretiosâ suppellectile (hi-
 storici nobilissimi verba, non sine affectu, usurpo) res & li-
 teraria, & religiosa etiam jacturam fecerit. Verum in trans-
 cursu interjecta ista, viri memoriâ immortalî dignissimi men-
 tio expressit. Inter alia viri magni, quæ reliqua habemus, extat
 in Cosmopœiam, sive Mundi Creationem à Mose descriptam
 Paraphrasis, cum Annotationibus adjectis, in quibus Paraphra-
 sis ratio redditur. Hujus autem de quo agimus commati Pa-
 raphrasis apud illum sic habet. *Quæ extiterunt initio cælum & terra, eo Deus illa creavit.* In Annotatione verò hæc subji-
 ciuntur. In Hebræo est, *In principio creavit Deus cælum & ter-
 ram, id est, In principio cæli & terra, Deus creavit illa.* Idiotismus est non infrequens. Prov. c. 3 v. 30. *Fallax
 gratia & vana pulcritudo: mulier timens Dominum, ipsa
 laudabitur.* id est, *Mulieris gratia fallax, & pulcritudo va-
 na: quæ autem timet Dominum, ea laudabitur.* Infra Cap. 3.
 v. 23. *Ne fortè mittat manum suam, & sumat etiam de arbore
 vite.* i. e. *mittat manum suam ad arborem vite, & sumat ex
 eâ.* Psal. 2. v. 7. *Narrabo præceptum, Jovas enim dixit ad me.*
 i. e. *Narrabo præceptum Jovæ: ille enim præcipiendo mihi di-*

T

xiv:

xit: vel, qd ille mihi dixit. Luc. c. i. v. 68. in Cantico Zacharia, *Qia visitavit, & fecit redemptionem plebi suae*, i.e. visitavit plebem suam, & fecit ei redemptionem. Joan. c. 4. v. 54. *Hoc secundum signum fecit Christus, cum venisset ex Iudaea in Galileam*, i.e. Hoc secundum signum fecit Iesus in Galilea, qum ex Iudaea in illam venisset. Hæc ille, acutè quidem, & ad Mosis mentem commodè satis. qanqam prior illa versio simplicior videtur. sed eodem utraqe recidit. Atq; hæc fuere versiones illorum, q; commatio hoc primo sententiam absolvunt.

Cæterum syntaxin aliam statuunt ex Hebrais Magistris, q; primas obtinent, nonnulli. Eamq; sic instituunt, ut primum istud commation non enunciatum integrum atq; absolutum conficiat, sed membrum duntaxat existat axiomatis compositi, qd serie continuè dispositum, ad commatii secundi exitum usq; protollatur. Syntaxi huic firmandæ fundamentum substernunt, *בְּרֵאשִׁית* nisi in rectionis structurâ (formam enim qd attinet, ea est eadem in utraqe) nusquam locorum reperiri. id qd fidenter affirmat Jajrus. Scitum autem istud etiamsi refellat Elsdraides, allato ex Deut. c. 33. v. 21. loco, ubi dicitur, *וַיִּרְאֵהוּ בְּרֵאשִׁית לֹו* prospexitq; primo, sive, primitus, sibi: de syntaxi tamen loci istius, in eandem cum Jajro, eisq; qos ille est secutus, sententiam descendit. Sic itaq; verborum analysin constituunt isti, ut sit *בְּרֵאשִׁית בְּרֵאשִׁית* perinde ac si diceretur *בְּרֵאשִׁית בְּרֵאשִׁית* in principio creare, seu creandi; sive, qia verbum infinitum nominis vicem supplere videatur, *וַיִּבְרָא אֱלֹהִים בְּרֵאשִׁית שְׁמַיִם וָאָרֶץ* in principio creationis cæli & terræ. ita enim qoq; Jajrus explicat, qanqam ad ipsius mentem (si Magistro tanto in istis sciolo suggerere quicqam fas fuit) dicendum potius fuerat, *בְּרֵאשִׁית בְּרֵאשִׁית* in principio creationis Dei cælum & terram. h.e. qâ Deus cælum & terram creavit. ut *בְּרֵאשִׁית* in *אֱלֹהִים* non in *שְׁמַיִם* recumberet. ita enim syntaxis eadem planè foret cum illâ Amosi c. 4. v. 11, *כְּהִפְכַּח אֱלֹהִים* juxta subversionem Dei Sodomam & Gomorram. h.e. qâ Sodomam & Gomorram subvertit Deus. atq; ita pariter eodem qo dictum est, modo redditum aut explicatum saltem oporteret. Verum qia verbum *בְּרֵאשִׁית* istuc non est infinitum, sed finitum temporis præteriti; unde syntaxis

taxis

taxis insolentior paulò videtur, estque, quam decernunt illi, reverà talis; ideo gemina duo saltem producant loca, in quibus structura parilis deprehendatur: horum alter habetur Esaj. c. 29. v. 1. *קִרְיַת דָּוִד* *urbs habitavit David*. (sic usurpatur verbum *קִרְיַת* quod alioqui *castra metari* significat, Nehem. c. 9. v. 30.) h. e. urbs habitandi, sive, habitationis Davidis. alter, qui ad istum propius accedit, extat Hosh. c. 1. v. 2. *בְּרִיחַת דָּוִד בְּרִיחַת דָּוִד* *principio allocutus est Jovas Hoseam*. sive, in principio allocutionis Jovæ ad Hoseam. h. e. cum primò Hoseam alloqueretur. (*hee* particula pro *et*; prout Gen. c. 1. v. 4. Esaj. c. 10. v. 22. Hosh. c. 12. v. 6.) Hac ergò syntaxi, quum suspensa maneat necdum integrà aut absoluta, sententia, quò modo in Hoseæ illis, dictionis seriem ita constituant, ut verbis sequentibus ea propositionis integræ pars contineatur, quæ redditionis vicem præstet: hac autem vel inciso proximè adfuto concludatur; quò modo in illà de Hoseæ narratione, Cum primò alloqueretur, sive, compellaret, Jovas Hoseam, dixit Jovas Hoseæ; sive, tunc edixit Jovas Hoseæ. & hic pariter, Cum primò crearet Deus cælum & terram; terra tunc informis & inanis erat. vel, ulterius etiam dictione protelatà, ad longius distita pertingat, quemadmodum in voto illo à Jacobo concepto, Gen. c. 28. v. 20-22. Si (vel, *Quum*, uti Junius reddit; quò modo *et* usurpatur Cap. 38. v. 9. ne ambigere videatur de promissione divinà, quam repetit ex vers. 15.) affuerit mihi Deus, & in itinere quod incedo servaverit me, panemque dederit quem comedam, & amicum quò induar suppeditaverit, reversusque fuerim incolumis ad ades paternas, fueritque mihi Jovas Deus; tum lapis iste quem in pilam statui, domus Dei fiet, & quicquid dederis mihi, ejus decimas omninò sum daturus tibi. Ita enim pium Patriarchæ votum Junius rectissimè distinxisse videtur. Sed & in illà consimiliter invitatione ac provocatione divinà, Jerem. c. 4. v. 1, 2. Si reversus fueris, ô Israel, ad me, inquam, reversus fueris; sique amoveris e conspectu meo abominationes tuas; nec divagatus fueris; sed per Jovæ vitam verè, consideratè, justèque juraveris; tunc benedicent ei gentes, eoque exultabunt. Et istic pariter contextus series sic poterit constitui, ut dicatur, Principio cum crearet Deus, cælum & terram; terra autem infor-

informis atque inanis existeret, tenebrae abyssi faciem occuparent, & Spiritus Dei super faciem aquarum motitaret; tunc dixit Deus, *Fiat lux*, & lux exstir. Atque eò palam concedit Jajrus. Nec abscedit è nostris Vatablus. Verti, inquit, etiam posset, *Principio cum creavit Deus cælum & terram; dixit, Fiat lux.* ut ista, *Terra autem* &c. legantur per parenthesis. Qanquam sive istis, sive illis lineamentis propositionem compositam concinnaverimus, ad syntaxin insolentiorē illam confugere nihil opus fuerit, quum alia magis familiaris, & usitata satis, præstò sit. Ufu siquidem havi infrequente venir, ut copulativa particulæ tempus indicantis vicem sustineat, & creberrimè quidem utriusque cum protasi, tum & apodofi inservientis, geminata; nec rarò singularis etiam, quæ apodofi quidem præfixa, sed ad protasin rejecta, per *quum* aut *quando* commodissimè exprimitur. Sic Esajæ c. 50. v. 2. *Quare veniebam, & nemo præstò erat? vocabam, & nemo erat respondens?* pro eo quod est, *Quare quando veniebam, nemo præstò erat? quando vocabam, nemo erat qui responderet?* Ibid. c. 58. v. 9. *Tunc invocabis, & Jovas respondebit; inclamabis, & dicet, Ecce adsum.* h. e. *Tunc quando invocabis, Jovas respondebit; quando inclamabis, dicet, Ecce adsum.* Et in eandem mentem Cap. 65. v. 24. *Eritque nondum invocabunt, & ego respondebo; adhuc illi loquentes, & ego exaudiam.* pro eo quod diceretur, *Erit ut priusquam invocent, ego responsurus sim; & dum adhuc loquuntur, ego exaudiam.* Quin & in illo Hosheæ loco toties laudatò, Vatis verba optimè verti possunt, quomodo & Junius reddidit, *Quum primo allocutus est Jehovah Hosheam, edixit Jehovah Hosheæ.* rectèque adnotat Piscator, *Copulativum enunciatum valet relativum temporis.* Perinde & istic, sive ad membrum proximè subjunctum, sive ad ulterius aliquid referas, syntaxin quod attinet, verti poterit commation istud, vel ut Piscator in locum, *Principio, cum Deus cepit condere mundum;* vel etiam ut Grotius in *Evangelio Joannis, Cum primum universitas cepit creari.* vel, verba ipsa si disertius exprimere placuerit, *Quum primò crearet Deus cælum & terram.* Ita malim, quàm quod Vir Clari. idem in hunc locum suggerit. Melius, inquit, *In principio creare Deum, i. e. priusquam crearet, sive, formaret, Deus cælum & terram. i. e. universum hoc, quale nunc est.*

est: tunc terra erat *inanis & vacua*. Etiam si enim sensum orthodoxum sanumque verbis sic conceptis dederit; tamen illud, *antegam crearet*, minus advertenti ansam forsan praeberit suspicandi, quod Hermogenes olim somniavit, ante creationem inchoatam materiam extitisse; quae ipsa semper fuerit, neque nata, neque facta, nec initium habens omnino, nec finem, ex qua Deus omnia postea fecerit. Vel etiam quod Valentinus deliravit, *Bython, innatum, immensum, invisibilem, aeternum, qui ante haec omnia fuerit*. Eam enim fuisse Hermogenis sententiam, Valentini hanc, ex Tertulliano discimus. Hoc autem in negotio, eo uberiore opus esse cautela videtur, quod idem dogma ab inferis diebus hisce, postliminio resuscitatum in orbe nostro quoque, post tam amplum, tam jugem luminis divini fulgorem, emeruisse denuo comperiat. Siquidem inter alia, quae quotidie prodeunt, prodigiosa ac portentosa deliria, quae *Luminarium Novorum* nomine insigniuntur, exorta est *Theosophia* (uti arcani hujus mystae indigetant) *Teutonica; Theologia* (quam antea habuimus) *Germanica* quodatenus non absumilis; nisi quod *Practicam* illa, *Theoreticam* ista spectare magis praeseferat. De hac, quo facilius irretiantur, promptiusque effascinentur *et aetheris*, rerumque novellarum avida ingenia, magno cum fastu pronunciatur, *quicquid vel effatus est de tripode* (diabolico forsan afflatu) *ter maximus Hermes, vel Pythagoras dixit*, (cujus dicta utique pro oraculis habenda sint) *vel disseruit Socrates, vel asseruit Aristoteles, vel vaticinatus est divinus Plato, vel probavit Plotinus; haec omnia; aut his augustiorem longe ac profundiorum philosophiam, Teutonicis scriptis reconditam haberi: sed & (quod haec omnia superet) si quo concordii vinculo Regina illa ac Domina sacrarum literarum sapientia cum ancillula sua pervicaci, h. e. ratione humana sociari conciliarique fas sit, hoc certe felix animae Spiritusque conjugium, hanc exoptatissimam epharmoniam, hanc mirabilem discordiarum harmoniam Teutonicum nobis exhibere. Sed quanam tandem sunt Theosophiae istius, quae elogio tam turgido, encomio tam hyperbolico, adornata in publicum prodit, dogmata? Haec utique; Ante omnem rerum creationem ab aeterno extitisse immensa & infinita duo, Deum & Abyssum. Abyssum hanc nec penitus nihil, nec ipsummet*

Deum esse; licet post Deitatem de realitate entis summe participem, sed Deitatis veluti corpus, vel habitaculum aeternum. Abyſſo huic attribui posse fere omnia, q̃ Philosophi Materia sua prima ascribunt; proprietates utiq̃ capitales quatuor, 1. appetitum ad corporeitatem, seu vim contrahentem, coagulantem & constringentem. 2. huic contrariam vim aliam, furibundo quodam impetu coagulationi resistantem. 3. ex horum inter se confligentium certamine enixam vim, sive spiritum angoris prima matris viscera corrodentem. 4. ingentem ardorem atq̃ ignem tenebrosam. Abyſſum hanc cum hisce suis proprietatibus, ubicunq̃ Deus semet intra se receperit, revera Gehennam esse, licet ante Luciferi defectionem in actum gehennalem suum non proruperit. Ex harum Abyſſi proprietatum cum radiis e centro Deitatis emanantibus amica colluctatione coartam ab aeterno lucem quandam Majestaticam; quam lucem, vel inde per infinitum Abyſſi ambitum spirantem aeternam, eloquia sacra & praeter ceteris librum illum Solomonis Apocryphum, Sapientiae nomine indigitare. Mundum itaq̃ divinum quandam ab aeterno fuisse, cujus corpus & anima Abyſſus, Spiritus ipsissima Sapientia, patre Deo, Abyſſo matre progenita, essentia quaedam undique aeterna, vivens, intelligens, unde mundi divini ornatus omnis & variegatio, & in qua velut in speculo pulcritudinem suam contemplando Deus ipse delectetur. Ex his duobus principis post infinitum aeternitatis emensum spatium, creatum Mundum Angelicum, in tres regiones veluti sphaeras, distinctum, quarum incolae Angeli in tres Hierarchias distincti. Angelorum corpora & animas ex Abyſſo, Spiritum ex Sapientiae sinu derivari. Sphaeram mediam & lucidissimam, quae jam noster mundus est, Luciferum cum legionibus suis incoluisse. Hunc Angelorum speciosissimum, et qui Filii Dei imaginem referebat, cum cohortibus suis, neglecto divini elementi pabulo, in Abyſſum animae suae corporisq̃ matricem, oculos retrò deflexisse, animum demersisse. hinc Spiritu extincto, gehennalem illum actum operari cepisse, ex cuius halitu verigine correptos, in animum induxisse, omnem reliquarum Hierarchiarum & totius Deitatis pulcritudinem intra se absorbere; tum extra universi limites evolare, in summo solium sibi met erigere, creaturas omnes adeoque Deum ipsum imperio suo subicere: hac autem cum

cum non possent, enatum hinc angoris & invidentiæ spirituum, ardoremque ignis tenebrosum, qd se suamque regionem omnem vento, fumo, flammisq; sulphureis impleverint. Hinc primum peccati omnis ignisq; infernalis originem: hinc antiquissimum rerum omnium principium, Chaos, non figmentum poeticum, sed verissimam huius mundani spatii, qualis ante novam creationem sub Luciferianâ Theomachiâ fuit, hypotyposin. Ne autem hierarchiarum etiam reliquarum regiones Tartareus ille vapor inficeret, neve tam amplum gloria aeterna destinatum praeteris spatium in aeternum bonitate suâ destitueretur, suoque de tot creaturis in hoc spatio beandis proposito frustraretur; succurrere volentem Deum, accinxisse se ad mundi sensibilis huius rerum congerie creationem. ac primò omnes illas materiae particulas crassiores, Abyssi vi constrictivâ congelatas in unam molem, vel in plures opacas spherulas congestisse, & à parte fluidâ distinxisse. hanc autem Caeli & Terrae creationem appellari. dein tenebras per totam Luciferianae regionis Abyssum diffusas unâ cum auctore suo in angustum compulisse. hanc autem creationem Lucis dici. atq; hoc opus fuisse primae diei, hanc primam de Lucifero victoriam. Denique post plures ambages, (qas prudens lubensq; transilio, ne Lectorem legis longis tam putidis nimis forteam jam fessum, eoque nomine vel navseantem, vel stomachantem etiam, diutius detineam, ulterius onerem, exerceam, excruciem, enecem) concluditur tandem, *qam satis constare, creationem non fuisse ex nihilo.*

Vereri utique videntur Materiarii isti, ne potentiae divinae immensitatem eò usq; extendant, ut ex nihilo quicquam producere valeat. Iudeis hac in parte, inferiores & deteriores etiam, qd verbum *אין* volunt istuc significare *אין עולם* esse, vel *ens, ex non ente producere.* Eandem certè regulam jam olim defixerat fides Christiana. Tertullianus *Apolog. cap. 17.* Christianorum omnium nomine, *Qod colimus, Deus unus est, qd totam molem istam, cum omni instrumento elementorum, corporum, spirituum, verbo qd iussit, ratione qd disposuit, virtute qd potuit, de nihilo expressit.* Enimverò materia ista, tot proprietatibus tam variis, tam adversis instructa, aut creator fuerit, aut creatura, nisi si figmentum merum fuerit: at creatorem esse ipsi negant, nisi si alium etiam à Deo, qum somni-

antibus

antibus nihil arduum existat, creatorem comminisci collibuerit: creatura autem si fuerit, creatam, sive conditam & factam, atque in fieri aliquando fuisse, necesse est, & nec fuisse etiam antequam in fieri foret. et quomodo ab aeterno esse potuit, quod factura suae initium habuit? aut quomodo factura suae initium non haberet, quod factum est, quum tamen fieri & esse in rebus factis quibusque praecedaneum existat? Atque haec prima nobis esto, adversus Materiam, quam confingunt isti, praescriptio. Huic altera ista succenturiabitur; Si res creata sit materia ista, vel ex aliquo, vel ex nihilo condita fuerit. & ἀμείων enim ista sunt. si ex aliquo, tanquam aliam praejacente materia; & de illo eandem ratiocinationem adstruere licebit; atque ita res per materialium quarumlibet seriem in infinitum protolletur; nisi eo tandem deventum fuerit, quod isti tantopere agnoscere renitentur, ut ex nihilo aliquid productum sit. Sed quorsum quisquam cum eis ratiocinationem incautum instituat ullam, qui ad rationis examen revocari sua nevitam sustinent. Etenim hoc habent commune Theosophi Βεκησιῶται isti, cum Theologis quibusdam ἀθεολόγοις, opinionum impiarum, dogmatumque impiorum, quae sub *Lucminum novellorum* titulo specioso venditant, satoribus ac sartoribus; quod ut illi Logicam & ratiocinationes Syllogisticas, tanquam veritati indagandae atque eruendae adversas damnant, & a disceptationibus suis amandant, & isti pariter in praeloquio, impiis istis ac Christiano nomine indignissimis deliriis in linguam vernaculam, quod plures inficiant effascinentque, traductis, praefixo, eos haud semel perstringunt atque carbone notant, qui in disquisitionibus ac dissertationibus istiusmodi ad leges syllogisticas omnia constringunt, & ad eas quaeque vel agi, vel exigi postulant: quod tamen omnino necessarium est, nisi si aut testimonium αὐτόπιστον aliquid, aut quod sensibus ipsis sese oggerat, possit produci. At Scriptura Sacra, quae sola nobis est ἀντίστισις, nugarum istarum, quae τὰ τῆς Σατανᾶς λέγεται merito dixeris, nihil exhibet, nihil habet. Sed nec ipsi commentorum istorum quicquam ferè inde elicere adnituntur. quoniam obiter *Lucem* nescio quam ex amicâ proprietatem *Abyssicum* radiis divinis quibusdam colluctatione coortam, vel saltem *auram suavissimam* inde spirantem, patre Deo,

Deo, matre Abyſſo progenitam, non ex divinis attributis aliquid, ſed eſſentiam quandam undiq̃ue eternam, viventem, intelligentem, &c. in eloquiis ſacris (nam Pſevdo-Solomonis Apocrypha cum nihili faciamus, nihil moramur) Sapientiam indigitiari monent. Verũ ubi Sapientia, galem illi nobis delineant, in ſacris eloquiis deprehendatur, nulli dicunt. In Parœmiis reverã Salomonicis Sapientiæ divina mentio ſapius occurrit, ſed q̃æ aut è divinis ſit attributis, Cap.3. v.19. ubi חכמה & תבונה Sapientia & intelligentia ἐν Θεῷ ponuntur; aut ſit ipſa Dei Patris proles, Patri coeſſentialis Filius, ante creaturam omnem conditam genitus, Cap.8. v.22-30. ut jam periculum ſit, juxta iſtorum Theoſophiam Θεὸν ἢ ἄστρον, ne ὁ λόγος jam non exiſtat amplius ἀμύτωρ, uti prædicatur ad Heb. c.7. v.3. cum matrem nactus ſit Abyſſum, & ex Abyſſo Dei Filius ipſe prodierit. ad illa enim Salomonis verba verſ.30. quibus Sapientia Deo jugiter in deliciis fuiſſe dicitur, reſpexiſſe videntur, cum in Sapientiã commentitiã ſuã, velut in ſpeculo quodam pulcritudinem ſuam contemplando deum ipſum delectari affirmant. Sic ergo argumentari licuerit, Sapientia, q̃am loquuntur eloquia ſacra, divina, aut eſt Dei attributum, aut Filius ipſe; at illud eſſe negant Sapientiam illam, q̃am in eloquiis ſacris eo nomine deſignari affirmant, & ex Abyſſo matre progenitam contendunt: ut Filius ipſe ſit, ergo relinquitur. Ita eternam Dei Sapientiam in creaturarum ordinem redactam, & ex Abyſſo emergentem, à Tenebrionibus iſtis habemus. Sed & de Theomachiã Luciferianã, & Lucifero ipſo, qum extra uniſerſi limites evolare, & in ſummo ſolum ſibi met erigere voluiſſe perhibent; Eſajæ verba Cap.14. v.13, 14. reſpexiſſe videntur. de qo vaticinio optimè Hieronymus; *Audivimus Medos, audivimus Babylonem, audivimus inclinatam in ſuperbiã Chaldeorum: nolumus intelligere qod fuit, & garimus audire qod non fuit.* ipſe rectiſſimè verba illa de Babylonio interpretatur, q̃i quondam ſic glorioſus fuerat, ut fulgorei Luciferi comparatus ſit, ſideri q̃e claro ſimilis videretur. Certè Luciferi nomen Diabolo in codice ſacro nuſquam datum deprehenditur. τὸ φωσφῆρ, qod eſt idem cum Lucifero, Chriſto tribuitur, Petri ep.2. c.1. v.19. Ita de Sapientiã & Lucifero eloquia ſacra qid prodant vidimus. Cæterũ, q̃æ de Abyſſo

sive Materiâ primâ attributis tot instructâ, hujusque conflictibus, angoribus, parturitionibus, partibus, prole aternâ, sive Luce, sive Aurâ, Deo patre, Abyssomatre progenitâ, mundo gemino, divino altero, altero Angelico, regionibus Hierarchicis, Theomachiâ Luciferianâ, ejusdemque cum suis intentionibus, fumis sulphureis, ignibus gehennalibus; quæ mundi hujusce natales seculis infinitis anteverterint, quædam etiam ab æterno extiterint; quæ de istis, inquam, commentantur, hæc vel è scholâ Hermetogenianâ, vel ex fabricâ Valentinianâ, vel ex officinâ Sermetianâ prodire fortean potuerint; è Sacrà paginâ, quæ de eis nec in scriptis vel Mosaicis, vel prophetis quicquam omnino compareat, non possunt. His itaque depulsi, quò tandem, ad somnia sua statuminanda confugient? Ad Philosophos forsitan antiquos, quos *Hereticorum* veterum *Patriarchas* appellat Septimius, provocabunt. Hos enim, tanquam dogmatum suorum ex parte saltem Patronos, laudant. Pythagoram utique, cujus *μετεμψυχάσει*, quæ & religio & ratio ipsa jamdudum explosit, *ψυχῶν μεταγίσιμός*; Manichæanus sed & Judæulorum *תנאים* sive, *revolutio animarum*, originem suam debet. Aristotelem, cujus de Mundi istius ab æterno existentiam nec ipsi probant. Platonem, qui *ἀεὶ κοσμοποιτὴς* quàm ridicula, quàm impia nugatus est, in *Timæo* est videre. Plotinum, inferioris ævi hominem, ejusdem ferè cum Platone in speculationibus hisce indolis, aut multo etiam inquinatorem. Verùm isti cum nec centesimam partem mysteriorum istorum exhibeant, Dionysium, opinor, Areopagitam, & Hermetem ter maximum, quem in acie primâ collocant, appellaturi sunt; scriptores scilicet *ἀποκρύφους καὶ ὑποβολιμαίους*, fictitia nomina antiquitatem ementita, quibus larvam jam olim est quod viri magni detraxerint, fucòque quò oblitus & obductus multis prius imposuerant, deterfo, ampullas inanes ac mendacia splendida detexerint, mundòque literario palam spectanda atque ridenda exposuerint. Quænam nec istis etiam acquiescunt ipsi. *augustiora* utique & *profundiora* longè profitentur & pollicentur, quàm isti omnes simul juncti suppeditent. Et ista ergo arcana tam abstrusa, ut illis innotuisse nevtiquam compareat, unde habent? à nuper exortis fungis nescio quibus *Tonicis*. *Fratribus*, opinor, de *Rosâ Crucis*. ejusdem enim farinæ,

farinā, vel furfuris potius, esse docent, quæ ex illis nonnulli scripto consignata reliquerunt. interest duntaxat, quod his illi scripturis frequentius licentiūsq; abutuntur, pro Hæresiarcharum nostratium more methodoq; *in allegorias & imagines omnia urgentes, imaginarii plures & ipsi Christiani*, uti de Valentinianis, non scitè magis quàm verè, Tertullianus. Verum interrogando si ulterius perurgemus, unde Tevtonici fratres illi arcana hæc havserint: (neque enim tanti esse apud nos poterit Tenebrionum istorum avtoritas, ut ipsorum dictata, vel pro oraculis, vel pro principiis ἀναμυσθῆναι, quibus ἀνεξέταστος & ἀναντιρρήτως fides exhibenda sit, habeamus) ecquid responsuri sunt? Certè necesse est tandem, vel cum Talmudicis fabulatoribus, ad Cabalam Mosi seorsim demandatam; vel cum Pontificiis seductoribus, ad Traditiones ἀρχαίας; vel cum Genethliacis nugatoribus, ad Abrahamum & Adamum, sive ab Angelis, sive à Deo ipso, edoctos; vel cum Chymicis impostoribus, ad arcana Salomonis magica scripta; vel denique cum Enthusiasticis nostris, ad Apocalypses novellas & Spiritus nescio cujus, (ἐγκασιδιῶ opinor, cujuspiam) insufflationem suggestionemq; se conferant. Hæc enim ferè sunt κρησφύγετα illa, ad quæ opinionum inanum, sive architecti primi, sive promi-condi, & Scripturarum patrocinio, & ratiocinationum firmamenti destituti, recipere se consueverunt: extra hæc autem atq; hujusmodi commentitia, quod vel prætexant, vel præscribant, havd est proclive quicquam comminisci: & novissimum illud reverà præfert Jacobus Boemen Tevto ille, à quo fabulæ hujus partem maximam mutuati videntur; qui postquam à Magistratu sub quo vixerat, in publicum sua emittere prohibitus, per annos aliquot conquieverat, tandem Spiritus (Pythonici, puto, qui nunc passim spirat) impulsu ad ista commentanda atq; evulganda adactum sese proficitur. At verò de istis sive seorsim singulis, sive junctim universis, jure poterit usurpari Judæorum diverbium illud quod in *Morè nebocim lib. i. cap. 74.* exhibet Majmonides; פֶּרֶךְ עֶרְבָא פִּדְיָא Fidejussor tuus habet ipse fidejussore opus. sive quod apud Comicum illa, *Huic ipsi est opus patrono, quem tu tibi patronum paras.* Nisi enim aut ipsi de se testimonium ferentibus, si inspirationem sive illustrationem

extraordinariam aliquam immediatè cœlitus datam sustine-
rint profiteri; aut eorum, quos advocant accersuntque, avo-
rum scitis placitisque, sensus nostros ultronei obstrinxerimus,
quæ fidem dogmatibus suis concilient, ratio methodusque nulla
omniò supererit. Ita ex filo putrido, hominum hac in par-
te fide nullâ dignorum, pendet mysteriorum istorum
machina tota, cujus fabrica proin universè hoc dirupto cor-
ruat concidatque necesse est. Verum frustra homines isti im-
portuni, & disceptatores iniquissimi, quò in tenebris nobiscum
securius vel micent, vel dimicent, deliriusque suis ratione nul-
lâ subnixis assensum præstuant, Scripturarum lucem decli-
nari, mentisque oculum occludi penitus postulant, homines-
que pro jumentis habent, dum pecudum obsequentium ritu,
cerebri sui fanatici sub titulo specioso aliquo figmenta ven-
diti cuivis, citra rationis examen ullum, ultro sese ducen-
dos præbere volunt. Nos cum Tertulliano, ^a *Scripturarum*
plenitudinem adoramus. ex his discimus, ^b *Nihil sine origine*
nisi Deum solum: hunc ^c *primum esse. at quomodo primus, cui*
materia coætanea est? ^d *ante omnia solum, ipsum sibi & mundum*
& locum & omnia: solum autem, quia nihil aliud extrinsecus
præter ipsum. Tàmque Valentinianis, aut Manichæis, aut Mar-
cioni, aut Serveto de commentis suis, quàm istis de figmen-
tis eis, fidei etiam Christianæ huic adversis utrisque, fidem
adhibere par est. Interim argumenti primitus propositi obli-
tum ferè, longius abripuisse, diutiusque quàm institueram deti-
nuisse, sentio affectus ardorem adversus istas *μύθων γεωμετρίας*
à scripturis extraneas, imò his etiam adversas *γεωμετρίας*, & hæ-
reseon jam diu reconditarum resuscitatas denuò *γεωμετρίας*,
quæ nisi tempestivè compescantur, eis *πλέον γεωμετρίας ἀποδείξεις*,
& *ὡς γὰρ γεωμετρία βούληται ἔξελαι*, in majorem progressus facient im-
pietatem, proserpentque latius, gangræne instar, quæ totum tan-
dem fidei Christianæ corpus depascat, pietatisque veræ cor
ipsum exedat. quæquam impii abundè plus satis, ut nihil am-
plius accedat, hoc ipsum habet. (ut de superius recitatis nihil
adjiciam) cum, ^e *ea quæ propria Dei vindicamus, semper fu-*
isse, sine initio, sine fine, & primum fuisse, & solum
omnium autorem, materie cum Hermogene competere
volunt: quod ipsum, si Tertulliano credimus, & totum
quod

^a Adv. Hermog.
c. 22.

^b Adv. Marc.
l. 5. c. 1.

^c Adv. Herm.
c. 6.

^d Adv. Prax. c. 4.

^e Tertul. adv.
Herm. c. 6.

^f Ibid. c. 21.

god est Deus avfent, nolens ipsum ex nihilo universa fecisse. Certè, qod Augustinus, de Genes. contr. Manich. l. 1, c. 6. Idè Deus rectissime creditur omnia de nihilo fecisse, qia etiam si omnia formata de ista materia facta sunt, hæc ipsa materia tamen de omnino nihilo facta est. Non enim debemus esse similes istis, qz omnipotentem Deum non credunt aliquid de nihilo facere potuisse, cum considerant fabros & qoslibet opifices non posse aliquid fabricare, nisi habuerint unde fabricent. Si enim non adjuventur eâ materiâ unde aliquid faciunt, nihil possunt facere, cum materiam ipsam ipsi non faciant. Omnipotens autem Deus nullâ re adjuvandus erat, qam ipse non fecerat, ut qod volebat efficeret. Si enim ad eas res, qas facere volebat, adjuvabat eum aliqua res, qam ipse non fecerat, non erat omnipotens; qod sacrilegum est credere. Et sacrilega proinde ista dogmatum portenta à nostrorum suorumqz omnium mentibus Deus Opt. Max. averruncet.

Nos his trcis, non tam incertis, qam infanis extricati tandem & expediti, ad Mosis scriptum, λόγον βασιλότερον ἢ ὑπεριότερον, cui nihil cūm commentis istis commune, revertemur: sed ut ea qæ de argumento hoc insuper dicenda ac differenda habemus, qia istud ampliùs sub manu excrevit, ad caput proximum rejiciamus.

CAP. II.

Particula ׀ in ׀׀׀׀׀ qid valeat. Majmonide de eâ sententia rejecta: sed & ejusdem atqz Agila seqacium de ׀׀׀׀׀ argutie. Idem hîc esse ׀׀׀׀׀ qod ׀׀׀׀׀ principium, initium. לֹא־יֵדָע qid Joanni, & unde. Joannis verba c. 1. v. 1. perperam habita. ׀׀׀׀׀ & ׀׀׀׀׀ qz distent. ׀׀׀׀׀ principio, primò, primitus. ׀׀׀ particula qis hîc usus. an idem qod ׀׀׀׀׀ cum, unâ, hîc valeat. De eâ etiam nostri cuiusdam frivolum nugamentum. Majmonide explicatio, in qâ nec sibi constat; Agila item verso, cum inde natis argutiis, de rebus omnibus unâ conditis, rejecta. Esaje verba c. 48. 1, 13. à pravâ interpretatione vindicata. Agila in Hebraicis vertendis galis. Cæli ac terræ nominibus qid istic designetur. Spiritus nomine Gen. 1. 2. qid denotatur. Cæli nomine aerem atheremqz, terræ, agam qozqz contineri. Abyssus

Sexti

sexthi horis 12. & intra easdem peractis, nugamenta Talmudica. Evam ante lapsum, à viro cognitam, intra horulam, gemellos saltem edidisse. Corpus Ada unde confectum, mole quàm prodigiosum fabulentur. De Homine intra diem sextum lapso traditio impugnata & rejecta. Ambigentium, contraventionum censura ab Autore concentus Scripturæ nimis aspera; hominis ingenio. condonanda. De Ade sepulcro, de lapsu illi parilis, traditio.

DE Dictionis Mosaicæ liminaris structurâ in Capitè prægresso differuimus. De vocibus nonnullis, quibus ea concipitur, in hoc ulterius dispicietur. Atque hinc novos nobis rursus in simpulo fluctus cient, vel lasciviora, vel morosiora quædam ingenia. Ex his sunt curiositates hæc una, à Mose Majmonide magno illo apud suos habito, in *Moreh nehocim*, sive *Doctore perplexorum*, proposita, quæ examini istic subiciemus.

De ראשון primo loco sic argutatur, ut *bet* nolit esse ראשון sive temporis indicem particulam, sed ראשון i.e. *instrumentalem*, quæ efficientis cooperantis, sive coadjuvantis, & subservientis designandi rationem habeat: Huic accedit, quod verbo ראשון hic non vult temporis *exordium*, sive *initium* intelligi. itaque inter ראשון & ראשון anxie distingvit, & ראשון quidem vult de eo duntaxat usurpari quod tempore antecedit; ראשון verò, & de illo quod est rei alterius alicujus *principium*, sicut cor est principium in corpore animato, & elementum in corpore elementari. itaque à ראשון derivari, quod *caput* significat, quod ipsum est situs ratione animantis principium. omnino autem contendit ראשון non esse hic idem quod ראשון. Ita *substantivum* aliquod principium, ut Tertullianus loquitur, voculâ istâ designatum innuere videtur: (neque enim explicatè satis loquitur) & ad Targumistâ ראשון forsan respexerit, *Sapientiam* utique divinam, quæ terram is fundasse perhibetur. *Parcem. c. 3. v. 19.* quod est supra rejectum. Ejusmodi aliquid & Aquila voluisse videtur, qui (referente, post Hieronymum, in *Tradit. sive Quest. Hebr. in Genes.* Joanne Philopono, in commentariis eius & *Isaiah*, quorum excerpta quædam apud Photium in *myriobiblo* cod. 240. supersunt) reddidit,

didit, Ἐν κεφαλῇ, *In capite*, sive, *In capitulo*. Affinia certè habuisse Græcos, q̄i Aquilæ versionem sequebantur, ex Philopono eodem discimus. Ex eis nonnulli *capitis* nomen *principii* loco usurpatum voluere, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἢ ἀρχαίου, ἢ κεφαλῆς, *à capite*, q̄od est *corporis principium*, ductâ similitudine; à q̄â subtilitate nec Majmonides abfuit. Alii insuper hinc argutabantur, Συμπληρώς ἢ ὁμοῦ ἡρώς, *simul junctimq̄e condita cælum & terram*. κεφαλαίᾳ enim nomine frequenter designari τὸ ἐν πολλῶν αὐτῶν Συμπίπτον, *rerum complurium in uno aliquo quasi capite comprehensionem*. q̄â de re ulterius dicendi deinceps locus dabitur.

Verùm istic Majmonidæ David Camius adversatur, q̄i uti תחלה hic, contrâ q̄am Jajrus & Esdrajdes, תחלה i. e. *constructum* esse negat, ita contrâ etiam q̄am Majmonides, תחלה hic idem planè q̄od תחלה valere disertè affirmat. ac proinde תחלה per תחלה in *principio*, sive, *in initio*, exponit. Cui astipulatur & q̄od Moses ipse, Cap. 2. v. 4. *Hi sunt*, inquit, *natales cæli & terræ, cum creabantur*, תחלה ביום ה' *in die facere*, i. e. *q̄o tempore Jovas Deus fecit terram & cælum*. Nec aliud opinor, voluit, avt Jonathas, cum תחלה ב' *à principio*, (q̄o modo ἀπὸ ἀρχῆς Evangelistæ Matth. c. 19. v. 4. & Joan. c. 8. v. 44.) avt Onkelos, q̄i תחלה in *initio*, sive, *in primordiis*, (plurali usus, prout & Latini quandoq̄e) reddidere. Sed nec Evangelistam, cum narrationem ita ordiebatur Evangelicam, ἐν ἀρχῇ ὡς ὁ λόγος, *In principio erat Verbum*, sive, *Sermo*, q̄od Erasmus, sive *Ratio*, q̄od Tertullianus maluisse videtur; Talmudistæ & Targumistæ תחלה dicerent, q̄od ad priora illa propius accedit. In q̄o loco edisserendo frustra sunt, cum è Scriptoribus Græcis, inter q̄os est Cyrilus, q̄i ἀρχὴν ἢ πατέρα σημαίνει, *principii* nomine Deum *Patrem* volunt significari, in q̄o Filius ab æterno fuerit: tum & Socinus blasphemus ille multo magis, q̄i q̄o τὸν λόγον æternitatem eludat, non de *Mundi materialis* primitiis à Deo conditi primordio, sed de *Mundi spiritualis*, sive Ecclesiæ Christianæ, per Christum conditi atq̄e extructi exordio, impiè admodum accipiendum contendit. Q̄in nec aliud q̄icq̄am sensisse Judæi Magistri illi videntur, avt q̄i, Jajro referente, תחלה ב' *in principio universi*, sive *rerum omnium*, exposuere; avt

אֲרָאָהּ אֲרָאָהּ אֲרָאָהּ אֲרָאָהּ אֲרָאָהּ
 aut qī, Esdraide narrante, הַלֵּילָהּ אוֹ הַלֵּילָהּ אוֹ
 h. e. in principio vespere, vel noctis, vel tenebrarum.
 qīa utiq̄ vespertinum matutino, nox die, luce tenebræ prio-
 res extiterant. qī eidem, & Abrahā eodem commemorante,
 בֵּיתִי הֵן נִסְפָּה addititium, sive supervacaneum esse existima-
 bant. atq̄ ita בֵּיתִי דִּכְתּוּבָא dictum, qō modo בֵּיתִי דִּכְתּוּבָא Num. c. 10.
 v. 13, 14. qod sine בֵּיתִי דִּכְתּוּבָא legitur Num. c. 2. v. 9. ubi dici-
 tur בֵּיתִי דִּכְתּוּבָא hi primò sunt profecti. ita בֵּיתִי דִּכְתּוּבָא &
 בֵּיתִי דִּכְתּוּבָא, sed & dempto בֵּיתִי דִּכְתּוּבָא idem omninò
 fuerint. et, qieq̄d in adversum differat Esdraides, hoc loco
 reverā sunt. proinde & בֵּיתִי דִּכְתּוּבָא hīc primò verti posset; sed
 adverbialiter sumpto: qō modo & ἀρχῶν Gracis usurpā-
 tur Joan. c. 8. v. 25. de qō loco adversus Pradensem alibi dis-
 serui: & Principio Latinis, uti in Maroniano illo Enl. 6.

Principio cælum & terram.

Verū, cum בֵּיתִי דִּכְתּוּבָא latius pateat qām בֵּיתִי דִּכְתּוּבָא illud enim tam
 ad loci, qām ad temporis ordinem pertineat, qō modo in
 Numerorum inciso illo, Primò. i. e. loco primo, profecti sunt:
 hoc ad temporis duntaxat rationem referatur: ideò, qō am-
 biguitas omnis tollatur, בֵּיתִי דִּכְתּוּבָא primitus verti aptissimè
 poterit. sicut in Luciliano illo, qod apud Nonium deprava-
 tissimè prostat, primitus usurpatur,

Sicuti cum primus ficos propola recentes

Protulit, ingenti pretio dat primitus paucos.

ita certè commodissimè redderetur loco ab Esdraide superius
 indicato, Devt. c. 33. v. 21. לִּי וְלָאֲרָאָהּ & prospexit pri-
 mitus sibi. ad primum scil. appulsum, sive ingressum, in terræ
 promissæ fines; sive ad primam hæreditatis divinitus desi-
 gnatæ additionem. sicut hoc loco ad primum orbis condendi
 opus à numine ceptum aggressumve. Multa quidem differunt
 & nostri de variis vocis Principii acceptionibus, Basilius,
 Ambrosius, Augustinus, Tertullianus, alii; & ostendere co-
 nantur, qō modo citra fidei detrimentum principium istud
 variè sumi queat: verū ad hoc tandem deveniunt, ut genu-
 inus voculæ sensus is sit istic, qō temporis articulus denote-
 tur. Ita Basilius, in hexām. orat. 1. Ἐν ἀρχῇ, τὰ τέσσα, ἐν ἀρχῇ
 πύθη τῆς γῆς χεῖρον. et Ambrosius in subjectum idem l. 1. c. 5.
 In principio temporis, inquit, cælum & terram Deus fecit. Di-
 fertissimè

fertissimè verò omnium Tertullianus *adv. Hermog.* c. 19. Nos unicuique vocabulo proprietatem suam vindicamus; principium initium esse, & competisse ita poni rebus incipientibus fieri. nihil enim quod fieri habet, sine initio esse, quum initium sit illi ipsum dum incipit fieri. ita principium, sive initium, inceptionis esse verbum, non alicujus substantia nomen.

Caterum aliam insuper, quæ lectores suos exerceret, subtilitatem ex verbis novissimis elicit Majmonides. Etenim, *Scire*, inquit, hoc quoque te refert, quod in verbis illis אֶתְּחִלָּה וְאַחֲרָיו particula אֶתְּ idem valet quod עִם i. e. cum, ubi præverbii rationem obtinet, unde duo ista à Sapientibus colligi monet. primo, *cælum & terram simul esse creata*; tum *Deum unum cum cælis creasse quæcunque sunt in cælis, & unum cum terrâ, quæcunque sunt in terrâ.* ita tandem concludunt, cuncta simul fuisse creata; juxta illud *Elaja* c. 48, v. 13. אֶתְּחִלָּה יָצַר אֱלֹהִים אֶתְּכָל הַבְּרִיאָה וְאַחֲרָיו Me illa compellente consistunt simul; licet postea successive sint ab invicem discreta. id quod illustrant imagine ab agricolâ desumptâ, quum semina varia uno eodémque temporis articulo terræ committit, quorum quædam postridie, alia post biduum, à triduo alia proveniunt, etiam si sementis tota sit uno eodémque temporis momento peracta. Cui potest adjici *Ainsworthi* nostri ex eadem forsitan officinâ de particulâ eadem inaniter argutiola, mundum universum cum omnibus eodem comprehensis à Deo conditum eâ innui, quia ex literulis duabus confiat, quarum altera Alphabeti Hebraici prima, altera est novissima.

Verum missio futili commento isto, Judæorum illi, (quod tamen auctores an factores è nostris etiam insignes habuit, de quo & alibi disertum est) ex adverso se opponit *Esdraides*. negat enim ultra unum aliquod die uno quicquam fuisse creatum; primo *lucem*; secundo, *expansum*; tertio, *herbas stirpesque*; quarto, *luminaria*; quinto & sexto, *animantia*. verum & de hoc merito ambigi potest. terram enim quando creatam dixerimus, si intra nullum è sex illis condita fuerit? Interim de *Elaja* loco illo rectè idem monet; non de rebus nondum creatis ibi agi; (quæ enim posse compellari, quæ nondum existant?) sed de jam conditis, quorum prius per vatem suum Deus meminerat; de quæ horum ministerio, quo servorum aut satellitum

tellitum instar regibus & magnatibus aut magistratibus
astantium, ad Dei imperia excipienda, mandata exequenda,
qasi in procinctu, jugiter praesto consistunt.

Caterum novam rursus crucem Graecis suis Aquila etiam
hic fixit, dum (quod ex Philopono discimus) versum integrum
sic reddit, Ἐν τῷ καταλαίῳ ἔκτισεν ὁ θεὸς τὸν ἄγγελον καὶ τὸν ἄ-
γῶν. quae quidem versio cum vix Graeca sit, interpretes pro-
inde, in expiscando quid vellet, haud parum torfit, exercitōsque
habuit, id ariolabantur utique plerique formulā hac inusitatā
designari, quod & Judaei Magistri illi; τὸ σύν συνδυασμὸν δι-
λόμεν, particulā σύν nempe rerum duarum conjunctionem indi-
cari. itaque eā hic insinuari, δύο φέρει τὰ δύο, caelum & ter-
ram utrumque simul extitisse. alii verò insuper, quod & illi iti-
dem, δύο τῶ ἀγῶν καὶ τὰ μέσα περιληφέναι, unā cum terminis ex-
tremis, superiore caelo, inferiore terrā, ea quae interjacent simul
fuisse comprehensa. Ita vel ex hoc sensu, τὸ τοῖς μέσοις, sive
τοῖς μεταξύ, subintelligeretur, quod sensus integer foret, vel ex
priori, τὸ σύν, non tam praeverbii, quod regat, quam adverbii
absolutē adjecti rationem obtineret; prout, ubi σύν δυο φωνή-
δόντες, unā duo editi, de geminis dicitur; et, τὸν τε δύο ἐρχο-
μένα, duo simul incedentes, Homero; et ad verbum condendi,
non ad caeli ac terre nomina, σύν particula pertineret: quae qui-
dem structura utraque hic, sive Graeca, sive Hebraica specta-
mus, est nimium quantum coacta & absurdissima planē. Nec
mirum Aquilae homini cum primis κακοζήλια vitio laboranti;
ut vuculas formulāsque Hebraicas citra iudicium, anxie nimis
plerumque, putidē etiam saepenumero exprimere studio ha-
buisset videatur, versionem tam absonam excidisse. Mirum
magis Majmonidem, virum tantum, tantique apud suos habi-
tum, ut de eo vulgò dici consueverit, Ὁ Μωσὲς ἀδελφὸς τοῦ
πατρὸς οὐκ ἔστιν, animum inducere potuisse, ut de in-
terpretatione, tam ab omni ratione sensūque alienā, tam serio
suos moneret: idque cum versionem expositionemque hactenus
genuinam, à qua ista tantopere distat, pro verā antē verbis il-
lis proposuisset; Et vera loci illius expositio est haec, In prin-
cipio creavit Deus superiora & inferiora. expositio conveniens
novitati mundi. Haec ille. Nec potest reverā aliud esse hic
τὸν particula, quam index nominis sub verbi regimine, pro eā

ratione, q̄a in lingvis exteris, per casus q̄os appellant in flexione variantibus, *accusandi* q̄em nuncupare solent, designaretur. nec *ἀντι* ἢ *ὀν* usurpari consuevit, nisi ubi verbum vel consistens mēre, vel reciprocum antecesserat. Post transiuntia affectum jugiter habet superius indicatum; nec in lingvis illis exteris exprimi, aut solet, aut etiam rite potest; cum affectus istius indicem, prater nominis ipsius aut pronominis formam, particulam nullam habeant.

De particulæ itaq̄ vi verâ constat satis. Verum *cæli ac terræ* nominibus q̄id designetur, disquisitione ulteriore aliq̄a opus habet. Siquidem nec Judæis Magistris, nec nostris etiam interpretibus secum invicem hîc convenit. Et Majmonides q̄idem, (q̄od & antè monuimus) *cæli* nomine vult *superiora*, *terræ* nomine designari vult *inferiora*. hisce autem contineri q̄id velit, mox explicat. *cæli* nempe, sive *superiorum* nomenclaturâ *orbes cælestes*; *terræ*, sive *inferiorum*, *elementa quatuor*, *ignem*, *aerem*, *aq̄am*, *terram*, q̄orum in sequentibus mentio fiat distincta, idq̄e eo ordine, q̄o ex rerum ipsarum naturâ situm suum obtinent; primo enim loco occurrere *terram*, q̄a omnium sit infima; supra hanc esse *aq̄am*; aq̄a adhærere *aerem*; supra hunc esse *ignem*. *tenebras* autem ignem esse probatum it, ex Devt. c. 5. v. 22, 23. & Job. c. 20. v. 21. q̄a cum dicantur esse *super faciem abyssi*, inde constare aere superiores existere. *Spiritus* autem nomine *aerem* sive *ventum* intelligi, firmatum it ex Exod. c. 10. v. 19. & c. 15. v. 10, et Num. c. 11. v. 31. (cui adjiciunt ex nostris, inter q̄os Theodoretus, Hymn. 1. 17. v. 8.) q̄i & *Dei* esse, & *ferri* dicatur, q̄ia mobilem ac flatilem Deus fecerat, ventiq̄e motus in Scriptis sacris Deo semper adscribitur. In q̄ibus adversantes sibi ex parte habet Græcos illos q̄orum vestigia premit Philoponus. Hi enim ratione potiore τὰ σκότῃ, sive *tenebras*, non *ignem*, sed ἀέρ. ἀσώπῃσιν, *aerem lumine cassum prorsus*, exponunt, *ὁμίον* sive ἀέρος, pro vocis Græcæ notione atq̄e usu perpetuo, non *aerem*, sed ὁμοῦ πολὺ καὶ αἰὲς βελῖον, *χρῶν ἄλυστον*, *copiosam immensam altitudinis aq̄am*, πνεύματι vero, h. e. *Spiritus*, sive *venti*, q̄o modo vox ea usurpatur Joan. c. 3. v. 8. nomine, *aerem*, (τοῖς ὕδασι τοῖς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἰσχυρὰν, q̄ia aer utiq̄e *aq̄is supernasat*) intelligunt.

At

At Abraham Esdraides, nec Majmonidæ per omnia, nec sibi ipsi etiam consentiens, hic deprehenditur. Siquidem postquam Saadiæ sententiam retulerat, q̄i *terram* ait *centri* sive *puncti instar* habere, *cælum* autem *fili*, sive *linea* huic *circumducta*; neque cum ratione constare, ut vel *centrum sine lineâ*, vel *linea etiam sine puncto* constitueretur; ideôq̄ *cælum & terram* eodem temporis articulo fuisse condita, primo utiq̄ die; deinceps verò ea q̄a illis continentur, *aq̄am* utiq̄ & *ignem*; aliorum etiam sensum adjecerat, q̄i *cæli* vocabulo *aerem*, *terre* *aq̄am*, comprehendi, volebant; ac omnia etiam, die primo simul condita avtumabant. iste ab his utrisq̄ recedens, cum ultra unum aliquid die unoq̄q̄ conditum negat, (uti est suprà indicatum) statuit tandem *cæli* nomine *expansum*, (cui condendo diem secundum superius assignaverat) *terre* nomine *aridam* designari. *aq̄am* q̄oto die creatam velit, nullus dicit. Interim nec Majmonides, nec ipse verò satis liq̄idò sese explicant; eâq̄e uterq̄e profert, q̄a nec secum invicem probè conveniunt. Verùm Oedipo aliquo, aut Delio natatore opus esse innuunt, q̄i sensus suos expiscentur, cum ajunt, *אֲנִי הַיְדוּת וְכִינוּ אֶת־הַיְדוּת* *Viros intelligentiâ ampliori instructos ista*, q̄a hic tradunt, *arcana assecuturos*. q̄orum è numero me non esse, liberè palamq̄e profiteri, nullus erubescio.

Sed nec nostri etiam in appellationum harum expositione secum invicem consentiunt. Etenim (ut sententias receptas maximè duntaxat attingam) sunt q̄i *cæli ac terre* nomine, non ea q̄a nunc oculis usurpamus, intelligi velint; sed rudem vastamq̄e quandam materiæ congeriem molémq̄e, in q̄a, tanquam *πυρσπορίω*, sive *seminario communi*, delitescabant recondita horum utriusq̄e semina, & ex q̄a educta sint, q̄a deinceps condita sunt universa. Alii *cæli ac terre* nominibus volunt designari, mundi hujus machinam universam, in duas q̄asi partes principales distributam, de cujus utriusq̄e cum structurâ, tum & instructurâ, narratio in sequentibus accuratius & distinctius instituatur. Cui sententiæ favere videtur, q̄od Esdraides monuit, *וְאֵת הַיְדוּת* *Ac- xlviii*, ut q̄asi *δακτύλου δεικνύμενα*, sive digito exerto demonstrata, designentur *cælum istud & terra ista*, q̄a se oculis nostris ingerunt. Q̄in & mentem suam hac in parte Moses ipse

perspicuè satis explicuisse videtur; ubi Cap. 2. narrationis antegressæ ἀναφοράς in instituens, Ita, inquit, consummata sunt cælum & terra, cum universa eorum instructurā. Et rursus, Hi natales fuere cæli & terra, quando ea creabantur; q̄o die, sive, tempore, fecit Deus terram & cælum. q̄ibus verbis, non aliud cælum, terrāve aliam, opinor, voluit designata, q̄am ea q̄a sensibus humanis subiecta, in diem usq̄e hodiernum persistunt. Distinctionem horum q̄od attinet (mihi mea si licuerit animi sensa interponere) Cæli nomine contineri existimem mundum superiorem, sive ambitum universum illum, in t̄tes quodammodo regiones dispartitum, in q̄o aves feruntur, in q̄o nubes consistunt, in q̄o sidera collucet: istis enim omnibus cæli nomen in voluminibus sacrosanctis passim tribuitur: q̄a etiam, si cui διχοτομία magis arriserit, in aerem & aetherem poterunt dispēsci. Aeris nomine cum Theodoro, comprehendendo, τὸ ἐκ τῆς ὕδατος ἐμπνεύσεως μέχρι τῆς ἐξ ἀπὸς ἀπὸς, id omne q̄od ab aq̄a superficie ad cælum usq̄e, q̄od nos vulgò dicimus, siderum utiq̄e regionem sedēme, pertingit: (nam de ignis elemento & pagina sacra filēt, nec de eo etiam inter Philosophiæ seculares studiosos ac peritos sit necne satis convenit) aetheris autem, q̄icq̄id inde ad extimum usq̄e universi ambitum porrigitur. Terra nomine, mundum inferiorem, sive terrā & aq̄a, ita sibi invicem intercurfantium molem, ut corpus unum, globum saltem unum, junctim conficere videantur. Hoc eo magis ita sumendum autumo, q̄ia in recensione mundi primitivis conditi toties alibi repetitā, terra solius mentio facta reperitur: Hymn. 121. v. 2. & 124. v. 8. & 134. v. 3. Jer. c. 10. v. 11. Matth. c. 11. v. 25. q̄ibus tamen locis terra nomine mare q̄oque comprehendi, patet ex Hymn. 46. v. 6. Act. c. 4. v. 24. & c. 14. v. 14. Apoc. c. 10. v. 6. & c. 14. v. 14. q̄od & propterea factum con̄jicere licet, q̄od cælum & terra, hominibus q̄ibusq̄e, in q̄acunque orbis terrarum, uti loquimur, regione sive climate agent, ex aspectu ipso cognita sint; q̄um mare q̄am plurimis, ex eis præsertim, q̄i in intimis continentis alicujus partibus perpetim degerint, nisi si de nomine forsan solo, nunq̄am innotuerit. Patet idem etiam, ne longius hinc abeamus, ex eo, q̄od hoc ipso Capite Vers. 15. luminaria in cælo sita perhibentur, ad terram illustrandam; q̄od tam ad

mare

mare quàm ad aridam pertinere quis nescit? Act. c. 27. v. 20. 33. Et cum vapores dicuntur à terrâ ascendere, Cap. 2. v. 6. et, à finibus terra, Hymn. 135. v. 7. tam è mari extrahi & exhalare, quàm à terrâ sursum attolli, intelliguntur. Qm & Caeli nomine, eadem in hac mundi primitus extructi atque instructi narratione Mosaicâ, insignitur, tam aer, ejusdemque cum regio ea, in quâ aves volitant, Vers. 20. tum ea in quâ nubes aquis consistunt, Vers. 6. 7. quàm & ether, sive regio aut statio illa, quæ est sideribus assignata. Vers. 14. 15. Sed & ex proximè sequentibus eadem elicitur distributio, ubi terra primitus informis & inanis fuisse dicitur, utpote aquis immersa penitus, donec eis in loca certa discretis, arida sese proderet, & in conspectum prodiret; & abyssi nomine globus ille designatur, quo aqua terram intra se in suis quasi visceribus demersam & conclusam continebant. neque enim possum hinc Viro Cl. Fr. Junio assentiri, qui abyssi nomine vult communem cœli terræque materiam denotari; quum nusquam in sacro codice vocem hanc sic usurpatam reperiam. Hujus autem abyssi faciem, sive, superficiem, quod tenebræ dicuntur occupasse, superiorem illam mundi regionem, quæ aquis extabat, universam, (tam aerem contiguum, quàm ætherem longius diffitum) lumine omni destitutam orbamque prorsus, cœli nomine insignitam datur intelligi; quum nisi in subiecto aliquo nec lumen, nec tenebræ consistere possint. denique quod primò dictum est, super faciem abyssi, id mox, super faciem aque, sive, aquarum, dicitur, ut abyssi nomine intelligantur aquæ, quorum in utero continebatur hactenus terra in apertum & conspectum brevi proditura. atque ita Jajrus è Mose ipso, Mosén exponit על פני המים מעל הארץ, i.e. super faciem abyssi, super faciem aquarum quæ super terram fuerant.

Hoc autem posterius à Mose his verbis concipitur, וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֵף עַל-פְּנֵי הַמַּיִם Ubi Spiritum Dei, non desunt è nostris, qui cum Eisdraide & Majmonide, aerem, sive ventum, exponant, in quibus est Origenes de Principiis lib. 1. Diodorus Tarsensis, Theodoretus in Genes. quest. 8. Tertullianus adv. Hermog. c. 32. quod & supra est observatum: cum plerique tamen de Spiritu sancto intelligant; à quo nec Jajrus ipse prorsus abhorreere videtur, cum ad incisum istud hæc habeat,

beat, *Solum glorie in aere fuit consistens, et מרחף movens, an incubans, Spiritu oris sui, Dei utique sancti Benedicti, & Verbo suo, super faciem aquarum.* Verum utrovis modo *Spiritus* vocabulum fumere libuerit, de verbo מרחף unde מרחף istud amplius erit querendum. Hoc eò plerique referunt, ut alitis ovis, qd excludat, incubantis, eaq̃ calore suo fovētis, affectionem gestumq̃ propriè designet. Ita Jajrus, q̃i suprā dictis subjungit, מרחף על הים sicut columba, q̃a modo suo incubat. ita enim voce barbarā, uti ipse appellat, accubandi, sive incubandi, explicat ulterius. Ab illo Vir Cl. Grotius fumpsisse videtur, qd in *Annotat. ad lib. i. de Verit. Relig. Christ.* dixit, vocem hanc incubitum columbae super ova sua significare; qd ad *Spiritum* trahit in specie columbae ad Christi intinctum super ipsum descendentem & desidentem etiam. ματαβαῖνον ἢ μένον. Joan. c. i. v. 33. id qd מרחף requiescet super eum *Spiritus*, dixerat Esajas c. ii. v. 2. Verum non de columbā solā, de agilā etiam dici, rectè monet Esdraides ex Devt. c. 32. v. 11. itaq̃ laxiùs extulit Basilus in *hexamer. orat. i.* ubi à Syro quodam ait didicisse, hanc esse genuinam vocabuli hujus notionem, σωεδαλπε ἢ ἐξωγόνει ἢ ὑδάτων φύσιν, ἢ εἰκόνα ἢ ἐπωφεύου ὄρνιθι, ἢ ζωτικῇ πνεύματι ἐνίσχυσις τοῖς σωεδαλπομένοις. Hinc Ambrosius, q̃i ex Basilio complura traduxit, in *hexamer. l. i. c. 8.* Syrus, q̃i vicinus Hebræo est, & sermone consonat in plerisq̃ & congruit, (qd idem reverā ferè de Syris etiam Basilus) sic habet, et *Spiritus* Dei fovebat aq̃as. i. e. Vivificabat, ut in novas cogeret creaturas, & foris suo animaret ad vitam. At Syrus qid habear, nec Basilus dixerat, nec Ambrosius, credo, qicq̃am resciverat. et fortean vocabulum hoc ipsum retinuerat; qo modo in explicatione suā Jajrus. Hieronymus in *Quest. sive Tradit. Hebr. in Genes.* Incubabat & confovebat, in modum volucris ova calore animantis. Et monet qidē insuper *Pentaglotti* auctor, מרחף Rabbinicè & Syriacè, ovis incubuit, significare. et metaphoricè, fovit, confovit, complexus est amore, misericordiā, &c. atq̃e ab hac radice reverā prodeuntia legimus, מרחף miserator, Jacob. c. 5. v. 11. qo loco conjunguntur מרחף qd τὸ πολὺ συμπάσχειν, & מרחף qd τὸ οὐκ ἐλπίσκειν, exprimat. et מרחף Philip. c. 2. v. 1. qo loco מרחף & מרחף junctum

Latinus Vulgatus, Sicut aquila provocat ad volandum pullos
 suos, & super eos volitat, expandit alas suas; & assumpsit
 eum, atque portavit in humeris suis. Tigurinus ad Hebraica
 propius accedens. Quomodo aquila excitat nidum suum,
 & super pullos suos volitans, expandensque alas suas tollit illum,
 & portat eum super alas suas. Junius verò sensum alterum se-
 cutus, Ut aquila excitat nidum suum, pullis suis incubat; pan-
 dit alas suas, assumit eum, portat eum super alas suas. Et ab
 utroque alium, uti videri possit, in Pentaglot. Schindlerus,
 licet eodem cum prioribus illis collineet, Sicut aquila dilata-
 tis & expansis alis movetur & agitur super pullis suis, eos
 ad volandum exsuscitans & invitans: sive, volat juxta pullos
 suos, ut eos volare doceat. Videtur existimasse וְנִדֻּם istic cum
 נִדֻּם cognitionem habere, quod dilatandi notionem jugiter
 obtinet. Certè וְנִדֻּם istic & וְנִדֻּם aut & וְנִדֻּם, signifi-
 catum habere non potest, quoniam non de ovibus, sed de pullis jam
 exclusis, & pennis etiam (si hos sequimur) jam instructis usur-
 petur. quomodo & Vatablus primum etiam Versiculi
 incisum illud interpretatur, excitans, vel, provocans, nidum
 suum, i.e. pullos suos. Mihi istic ab utrisque his, tam quia in incu-
 bandi, tam quia in ad volandum provocandi notione sumunt, dif-
 cedendi libertatem concedi postulaverim, & ad protectionem
 cum paraphrasis retulerim. Verba Moysi sic verterim, Sicut
 aquila excitat, sive, excutit, nidum suum, (vel nidum proprie
 sumptum, quod pullis commodiorem faciat; ut Jajrus, וְנִדֻּם
 וְנִדֻּם vel, nidum, i.e. pullos, ut & Jajrus idem; Metonymia
 subiecti, Piscator; continens pro contento, Vatablus; quod mo-
 do non desunt qui sumant, Esaj. c. 16. v. 2.) agitat se super pul-
 los suos, (ad eos utique protegendos; non aggravando, sed pro-
 tegendo, Jajrus) alis passis assumptum eum (vel, nidum, pro
 pullis, ut antè dicebatur, acceptum, Piscator. vel potius, eo-
 rum unumquemque; וְנִדֻּם וְנִדֻּם unumquemque pullum & pul-
 lum, Esdraides) super alas suas vehit. (nondum utique vo-
 lare potes, Esdraides) pari modo (deest collationis redditæ
 index particula; prout & Paral. c. 25. v. 12. & c. 26. v. 11.)
 duxit eum Jovas solus, absque ullo Deo alieno. quod pertinet &
 quod ipse de se dixerat, Exod. c. 19. v. 4. Vidistis ipsi, quod modo
 super alas aquilinas vexerim vos. quoniam argutius paulò, nec
 verum

verum forsan, quod Jajrus hic commentatur, volucres alias
 aquilæ metu, quam norint sese & viribus & volatu superare, pul-
 los suos in pedibus suis vectare; aquilam verò, cum à nullo
 alite, sed à sagittâ solâ metuat, ideò super alas suos ferre,
 præstare reputans, ut sagittas in eos missas, ipsa potiùs, quam
 illi, excipiat. quod & ad Deum accommodat; quia inter Ægy-
 ptios suosque consistens, Exod. c. 14. v. 19. 20. sagittas & saxa
 à balistis, ex illorum castris in hos missa, ipse interceptabat.
 quo modo & alas expansas, ad nubem super capita ipsorum ex-
 pansam, Hymn. 105. v. 39. refert Eldraides. Ego verò etiam si
 in *agitationis* notione cum Camio aliisque plerisque verbum
 אָגַתְּ hic sumam, (eam enim esse genuinam vocabuli notionem
 ex Jeremiæ verbis liquidò patet) at de *agitationis* hujus fine
 atque intentione eis neviqam assentior; quia contextus ipsi-
 us series aliò spectare videatur. Notum certè satis est, quantà
 cum sedulitate, quanto pro viribus cum molimine, agant agi-
 tantes se circumvolitando alites quæque, quò pullos suos, ubi in
 discrimine versari senserint, vel transferendo eripiant, vel
 protegendo tutentur. Eò respexit Assyrius, quum de se ja-
 ctabundus prædicat Esajæ c. 10. v. 14. *Invenisse manum suam*
tanquam nidum (i.e. *tanquam aves in nido*. metonymia subje-
 cti; inquit Piscator. quod tamen ibi non est necesse) malim,
tanquam in nido, (ellipsis particulæ, qualis Job. c. 1. v. 13. &
 alibi creberrimè; sive ova, sive pullos, Deut. c. 22. v. 6. 7.) *opes*
populorum; & sicut ova derelicta (per metum ab ave incu-
 bante) colliguntur; terra totius opes; (in *פְּנוּיָהּ* suppletum,
 quomodo Job. c. 31. v. 3. & c. 36. v. 32. Esajæ c. 5. v. 2. 4. 29. &
 c. 58. 13.) *nec fuit, qui agitare alam, aut aperiret os, aut pipi-*
ret. ubi rectè Piscator, *agitaret alam*, i.e. *aperiret os, aut pipi-*
ret. quod ille quidem ad pullos ipsos imbelles alludere exi-
 stimat; ego ad matrem malim ipsorum, quæ alâ solet manum
 in nidum immisissam vel depellere, vel impetere saltem; (quod
 & Camius istuc observavit) quomodo & *pipiendi* vocabulum,
 volucrum earundem voces querulas respicere; quæ huc illuc
 volitantes edere solent, ubi nidos suos diripi, pullosque abripi,
 succurrere impotes prorsus ipsæ, viderint. Junius argutius
 paulò, *alam*, inquit, *agitet*, ad avolandum, vel involandum;
os aperiat, ad impetendum; *pipiat*, ad implorandam opem,

aut expositulationem faciendam. Eodem omnino, qo hic Mo-
ses, Deus ipse respexit apud eundem vatem Cap. 31. v. 5. ver-
bis illis, quibus Thrafonis illius. iactantiam vanam recundit,
Sicut avicula volitant (circa nidum suum, ut recte Piscator,
opem pullis, si id pote, latur; five; qo pullos protegant, ex
inciso sequenti supplendum; cui gemina videas, ejusdem va-
ticipii Cap. 1. v. 18. & c. 13. v. 13. & c. 30. v. 17.) ita (cir-
cumvolitando) *proteget Jovis Hierosolyma*. aliter ibi secum
agi deprehensus est Assyrius; qm in eis qas occupaverat
regionibus ac provinciis facilitatum esse iactaverat.

Sed ad Mosi prima illa de *Spiritu Dei* enunciata denuo
revertemur. Ibi quoque, prout alibi in *motionis* five *agitationis*
significatu verbum *נפח* sumunt hanc pauci. Targumistae tres,
qasi uno consensu, pro *נפח* *נפח* exhibent; Esdrasides,
נפח spirabat; five, ut Pagninus, *sufflabat*. Graeci, *ἐπνεύετο*.
Theodoretus in *Gen. qest. 8.* de aere interpretatus; *ἀέρος* & *πνεύματος*, & *τοῦ αἵματος*. (quod Philoponus *ἐπνεύετο*,
ἐπνεύετο dixit) *μύστα* & *ἀρμυδίας* & *ἐπνεύετο*, & *ἐν ἐπνεύετο*, *εἰσνεύε*,
& *ἐπνεύετο* & *πνεύματος* & *ἀέρος* & *ἐπνεύετο* *πνεύματος*. *incubanda*
motionem ut minus idoneam excludit. Latinus pariter Inter-
pres, *ferrebat*. Tigurinus, *morabat*. Vatablus, *volitabat*; *agi-*
tabat sese. Picherellus, *involitabat*, five, velut *involitabat*;
addito ad lucem majorem similitudinis adverbio; qasi chaos
ipsum ad erumpendum, emergendum, & formam sumendam
provocans. metaphora à volucibus pullos ad volandum provo-
cantibus. Vide Deut. 32. 11. de qo loco qid sentiendum sit,
est supia indicatum. Hieronymus vocis notionem utranque
conjunct, in *Epist. de Episc. digamo ad Ocean.* qo loco & ad
fontis sacri aquam cum Tertulliano, Ambrosio aliisque accom-
modat, verbis illis, *Spiritus Dei in avriga modum super aquas*
ferrebat; & *nascentem mundum in figurâ baptismi parturi-*
ebat. De aere sanè, five *vento*, si cum antiquis illis ceperimus,
intelligi poterit non incommode, *Spiritus Dei*, flatus vehe-
mentissimus; qo modo, *montes Dei*, h.e. excelsissimi, Hymn.
36. v. 6. & *arbores Dei*, procerissimæ; Hymn. 104. v. 16. vel
à Deo immissus, qo modo, *malus spiritus Dei*, Reg. 1. r. c. 16.
v. 15. à Deo utique missus; Vers. 14. *malus ob vitium*, Dei ob
ministerium, uti Augustini nomine auctor de *mirab. sacr. script.*
l. 2.

l. 2. c. 10. sive, ut Gregorius in Job. l. 2. c. 10. *Domini, per licentiam potestatis iuste, malus per desiderium voluntatis iniuste.* et l. 18. c. 2. *domini, per acceptam iustissimam potestatem, malus per insitam nequissimam voluntatem.* qo modo denique in Job. c. 31. v. 23. *exitium, sive calamitas, Dei, non dei.* *et, τέρης μέγα, ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ ἐκείνου, malum vel ingens, vel à Deo immissum, vel utrumque etiam.* status autem iste partim aquis exorbendis & exhavriendis, dum in vapores attenuata sursum attrahuntur, partim ad loca certa eisdem designata cogendis, inservire poterat; qo terræ in abyssio haftenus recondita, sed in conspectum post paulo proditura, via methodusque praestrueretur. Videatur Exod. c. 14. v. 21.

Sequitur ibid. vers. 4. וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-יֶלְדָּיו. Et vidit Deus lucem, qod bona esset. Ubi Drusius observ. l. 15. c. 4. Vidit. i.e. approbavit, lucem; eo qod s'avis, jucunda, utilis esset, unde lux, leta omnia significat. Est. c. 8. v. 16. Hymn. 97. v. 11. Vide Ecclef. c. 11. v. 7. טוב autem tam suave & jucundum, qam bonum significat; de qo alibi monuimus. Sed & aliam syntaxin, eamque (opinor) genuinam, Vir. idem. Cl. subicit, ut sit ἀντίθεσις cum traiectione; galis in Terentiano illo, *Eunuchi. act. 5. sc. 9. Scin' me, in quibus sim gaudis?* cui adjici poterit ex eadem fabulâ, *act. 4. sc. 3. Eunuchum gem dedisti nobis, qas turbas dedit?* et, qod ad eum locum ex Marone *En. l. 1. Donatus, Urbem qam statuo, vestra est.* qibus gemina ex Codicis sacri Instrumento Novo, Marci c. 6. v. 16. οὐκ ἀποκρίσασα ἰωάννου, ἄρτος ἐστίν. gem decollaveram joannem, iste est. Et ad Romanos Pavli Cap. 6. v. 17. οὐκ ἐν πειρασμῷ τῶν τοῦ διδαχῆς, in qam traditi estis formam doctrinae, ad qem locum Piscator, Hypallage, qe valde illustratur exemplo illo Terentiano, *Restitue in gem me accepisti locum.* Ita fuerit, *Vidit lucem;* qod bona esset, pro eo qod esset, *Vidit lucem hanc esse bonam;* qo modo Junius reddidit, nec recedit Piscator. *Vidit,* inquit, i. consideravit, judicavit, intellexit, ac proinde approbavit, *lucem illam esse bonam.* i. utilem ad constituendum diem. At Picherellus, *Viderat autem,* sive, *Providerat,* illam fore bonam, ut non tam ad postremam operi additam manum, ave de opere jam confecto latam censuram, qam ad, instar architecti prudentissimi ac providentissimi, de opere

futuro deliberationem & praevisionem referatur.

Sequitur, וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ, *separavit Deus inter lucem & inter tenebras. h.e. distinctionem fecit inter lucem & tenebras. live, lucem à tenebris discrevit.* Factum autem hoc non tam שְׁמוֹת קְרִיאָתוֹ nominum inditorum appellatione, uti Abraham Esdraides, qàm קְבוּצַת תְּחוּמֵימִים terminorum utriusque certorum fixatione, quibus sibi invicem succederent, uti Salomon Jajrus. Syntaxin quod attinet, observat hic Esdraides, *separationem rerum Hebraeis ritu triplici designari; quandoque בֵּין inter, cui ל ad respondeat; sicut istic Verf. 6. בֵּין מַיִם לְמַיִם separans inter aquas ad aquas. pro eo quod est, inter aquas & aquas, uti Tigurina; sive, aquas ab aquis, uti vulgata versio reddidit. ita, בֵּין קְרוֹשׁ לְחֹל, inter sacrum ad profanum. Ezek. c. 22, v. 26. & c. 42, v. 20. & c. 44, v. 23. quandoque, idque creberrimè, בֵּין gemino adhibito; quo modo hoc ipso in loco; & rursus verf. 7. בֵּין הַמַּיִם וּבֵין הַדְּמִים. Et separavit inter aquas has quae sunt infra expansum, & inter aquas illas quae sunt supra expansum. i. has ab illis. quibus gemina occurrunt Cap. 9, v. 13. & c. 10, v. 12. & c. 13, v. 7, 8. & c. 16, v. 5, 14. & c. 17, v. 2, 7, 10, 11. & c. 32, v. 16. & alibi passim. aliquando denique particulam בֵּין unam cum ל praefixo, iteratam; quo modo legitur Esajæ c. 59, v. 2. quo separatio utique ac distantia à sese invicem distitorum quàm longissimè facta designaretur, בֵּין יְיָ אֱלֹהֵיכֶם לְבֵין יְיָ אֱלֹהֵיכֶם iniquitates vestrae separationem fecerunt inter vos & ad inter Deum vestrum. h.e. vos Deumque vestrum à se invicem quàm longissimè separarunt. Pleonasmus hunc Græcus interpret istic retinuit, & sic expressit, καὶ διεχώρισεν ὁ θεὸς ἀπὸ μέσου τῶν ὁσίων καὶ ἀπὸ μέσου τῶν ὁσίων. Sed nec Latinis insolens prorsus est istiusmodi redundantia. Sic enim Livius lib. 22. Romæ juris dicundi urbana sors Pomponio, inter cives Romanos & inter peregrinos P. Furio Philo, evenit. et Flaccus sermon. lib. 1. sat. 7. — inter*

Hæctora Priamiden, animosum atque inter Achillem
Ira fuit capitalis —

Huic affinis & pleonasmus ille alter, qui in hoc Capite capitulis occurrit Versu 5, 8, 13, 19, 23, 31. Versu 5. וַיִּהְיֶה עָרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אַחָד quod Græci ἀντολέγει reddidere, καὶ ἀγέγετο ἑσπέραι, καὶ ἀγέγετο ἡμέρα μία. Sed μία, sive, una, illis, opinor,

opinor, ἀπὸ τῆς πρώτης prima. sicut, ὡς καὶ ἐστὶν, Matth. c. 28. v. 1. est primus hebdomadis. sed & uti plerisque visum, ad Cor. ep. 1. c. 16. v. 2. ubi tamen vir acris iudicii Thomas Mortonus noster, in succincto suo illo, sed sensuum pragnante ad Epistolam illam commentario, reclamatione; & disquisitionem sanè ulteriorem poscere locus ille videtur. Verum ad Mo- sen redeamus. apud hunc יוֹם אֶחָד non est aliud quàm יוֹם הַבְּרִיאָה dies primus: quemadmodum, יוֹם אֶחָד dies primus mensis (uti orbis istic) Eze. c. 10. v. 16, 17. & Nehem. c. 8. v. 2. clarè docet secundi, tertii, & reliquorum cuiusque ordine suo deinceps disertè facta mentio. Ut inanis planè sit illa Jajri argutia, quæ diem hunc non primum, sed unum dictum vult, quia angelis utique, quos die secundo vult creatos, nondum existentibus, Deus tunc יְהוָה solus, sive solitarius fuerit. Satis notum est Hebræos numerorum nomina cardinalia quæ appellant ordinalium vice frequentissimè usurpare. Verum de numerali vocabulo sive hoc, sive illud statuere libuerit, syntaxis in singulis est pleonastica; Et fuit vespera, & fuit mane, dies primus, & dies secundus, & sic deinceps. h. e. ita vespertinum tempus & matutinum (sive ab initio utriusque nox & dies sic ἡμέρας & νύκτας designata, τὸ νύκθινον, ad Cor. ep. 2. c. 11. v. 25.) diem primum constituebant. At Junius vult nomina priora illa cum novissimo in rectionis structurâ committi, quæ vertit, retento pleonasmò Hebraico, Sic fuit vespera, & fuit mane diei primi. Picherellus etiam, sed omiſſâ redundantia illâ, Atque ita primi vespertinum diei & matutinum ex- riterunt. quæquam monet idem verti posse; Atque ita vespertino constans & matutino exitit primus dies. Atque hoc modo red- didit Vulgata versio, Factumque est vespere & mane dies unus. et Tigurinus, Fuitque vespere & mane dies unus. Eò concedit & à Junio hîc discedens Piscator. quod & ex accentu sive pavſâ tipl- cha præcedente confirmat. vertit itaque, Atque ita fuit vespera et mane dies primus. per appositionem, inquit ille. per predicationem, malim ego, alterius utique de altero. Vespertinum & matuti- num fuerunt dies primus. h. e. diem primum constituebant. quemadmodum Jer. c. 7. v. 4. יוֹם הַבְּרִיאָה יוֹם הַבְּרִיאָה ubi pavſa ea- dem. Jova Templum, sive Palatium, sunt ista. Et Matth. c. 19. v. 8. ἡ ἑστὶν ἡ μία ἀνὰ ὁμοῦ μία. Vir & uxor sunt una caro. Sed:

Sed & Joan. c. 10. v. 30. Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἑαυτοῖς. *Ego & Pater unum sumus.* Idemq. ep. 1. c. 5. v. 7. ὅτοι οἱ θεοὶ ἐν εἰς. *Tres hi unum sunt.* Verum pleonasmus quod attinet, ejusdem esse commatis existimem illud Evangelistæ ejusdem Evangelii cap. 10. v. 18. in verbis illis, Ἐξουσίαν ἔχω ὥστε θέλω αὐτὸν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτόν. *Potestatem habeo animam meam ponere; & potestatem habeo eam rursus sumere.* hoc est, potestatem habeo, animam meam, ubi posuerim, resumendi.

De die secundo, quod versu 8. conclusus videtur, queritur, cur celebre illud epiphonema, approbationis divinæ testimonium, *Et vidit Deus bonum esse*, quod est die illo factum, non sit cum reliquis diebus consecutus. quoniam Græca editio, quæ ἡ εὐδοκίμοσι titulum præfert, etiam hic contextui, sed citra paginæ Hebraicæ auctoritatem, inseruerit, καὶ εἶδεν ὁ θεὸς ὅτι καλόν. Mitto in Sapientum allegorica; ad quæ Majmonides nos amandat; aut in ea etiam quæ ipse proponit anigmata, quibus τὸ ἑνὶ ὁντι fidem derogat, altius inquirere. mitto & Hieronymi de re conjugali, cui ille passim iniquior, nugamenta; aliorumque Pythagoricis de numeris superstitiosis subtilitatibus addictorum fuit putidæque ratiunculas. Ratio, Jajrus quam reddit, nec plerisque improbat, hæc est; benedictionem, sive approbationis divinæ elogium, de diei secundi opere suspensum fuisse, & ad diem tertium dilatum, eo quod aquarum constitutio die secundo inchoata tantum, non & consummata fuerit, nihil autem, donec perfectè consummatum fuerit, in plenitudine ac bonitate suâ existat: proinde ad diei tertii opera elogium geminum dari, alterum ad opus de aquâ die secundo inchoatum, sed tertio absolutum versu 10. alterum de opere diei tertii peculiari, stirpium nempe atque herbarum productione. versu 12. Verum Vir Cl. Petrus Picherellus aliam nodi istius solvendi rationem init. Existimat ille intra diem secundum, non autem tertio, peractum, quod Versu 9. ac 10. factum narratur. Itaque illud ἡννὶ Versu 9. ἀγγελλόν reddit, *Sed tamen postquam Deus dixisset, in unum congregarent se locum, quæ sub extento erant aquæ, & siccum apparet; sicque extrisset: & siccum illud appellasset Deus Terram, aquarum vero congregationem Mare.* Præviderat autem illud fore bonum. Ad paraphrasin adnotat: In Hebræo, *Et dixit Deus* quod

quod per plusquam perfectum interpretor. quod modo & initio
 Cap. 12. collatione facta cum fine Capitis progressi, & cum
 Stephani verbis, Act. c. 7. v. 2, 3, 4. necessario sumendum li-
 quido patebit. Nec revera aliter eo loci Junius etiam וַיִּשְׁכַּח
 reddidit, *Dixerat enim Jehovah Abramo.* Nec diffitetur Vir
 Cl. plerosque diei tertio hac attribuere. se vero cum doctissimis
 quibusdam & Rabbiniis & Christianis diei secundo assignare;
 ne secundus elogio suo destituatur, quod reliquis quibusque con-
 stanter ascribitur. Ejusmodi autem hysteroses monet reperi-
 ri & hoc ipso in Capite, de quo deinceps videbitur, & in pro-
 ximo aliquoties. Habetque revera hac in parte consentientem
 sibi Abraham Esdraidem. Istud, inquit hic, וַיִּשְׁכַּח *Et dixit,*
 cohaeret cum superioribus. neque enim factum est expansum
 antequam terra siccaretur. terram autem celumque uno eo-
 demque die condita fuisse probatum it, ex Cap. 2. v. 4. ubi di-
 citur, *die, quo terram & celum fecit Deus.* de quo loco non se-
 mel, cum istuc, tum & alibi, disseruimus. nec est, inquit, *crea-*
tio proprie loquendo, aut rei abscondita, ac delitescens; quae
 jam actu existit, in apertum sive in conspectum productio,
 aut rei diffusa ac dispersa in locum unum aliquem congrega-
 tio, & intra limites terminosque certos coercitio; quorum illud
terra, aquis istud factum hoc loco narratur. in quam mentem
 & de *expanso* Jajrus. vult intelligi quod est dictum, *Et fecit*
Deus expansum, non de creatione utique, sed de situ ac con-
 stitutione; quo modo verbum וַיִּשְׁכַּח sive *facere* usurpatur in
 lege illa Deut. c. 21. v. 12. *et faciet ungues,* de quo loco cum
 Reg. 1. 2. c. 19. v. 24. collato alibi quoque egimus. Sed eo tandem
 devenit Abrahama, ut concludat, verborum istorum, וַיִּשְׁכַּח
 וַיִּבְרַח אֱלֹהִים hanc esse mentem, וַיִּבְרַח אֱלֹהִים *Ante autem di-*
xerat Deus, Congregentur aquae in unum locum. quod Junius
 (obiter monitum esto) *recta confluant & collineant,* exponit.
 tanquam a וַיִּשְׁכַּח voce deducta, et de *aquis* duntaxat usur-
 pari affirmat. in quo eum castigat Piscator, allato ex Jer. c. 3.
 v. 17. quem eundem laudat & Esdraides, quo *congregandi* notio-
 nem vocabulo subesse confirmet, ubi de populis Hierosoly-
 mis congregatis, sive convenientibus, usurpatur. Verum
 nihil obstat, quo minus eo loci quoque, *confluent,* commodè sa-
 tis reddatur; metaphoram ab *aqua confluentibus* ductam. quo mo-
 do

do in loco huic gemino Esajæ c. 2. v. 2. verbum *וְיָבִי* indidem
 traductum de populis eisdem usurpatur. Verum in transitu
 istud. Certè autem Judæi Magistri, *Ante dixit*, & Viri do-
 ctissimi, *Postquam dixerat*, eodẽ prorsus recidunt. Gemi-
 num autem est huic utriq; illud Reg. l. 2. c. 19. v. 24. de Me-
 phiboshetho, *וְלֹא עָשָׂה מִשְׁתַּעַם* & non fecit
 pedes suos, & non fecit mystacem suam. h. e. nec pedes, nec
 barbam sibi hætenus curaverat. Sed ne longius abeamus; ex-
 positioni huic suæ statuminandæ ex Capite proximo duo loca
 depromit Vir doctiss. qæ isti paria esse censet: alterum ex
 Vers. 8. & 9. *Et collocavit ibi hominem quem finxerat. et fecit
 ut è terrâ progerminaret arbor qævis. hoc est, Ante autem fe-
 cerat, ut è terra progerminaret arbor qalibet.* nam ante homi-
 nem conditum è terrâ Deus stirpes qasq; produxerat. Alte-
 rum suggerit ex Vers. 17. ubi post interdictum fructus arbo-
 ris scientiæ boni ac mali esum, dicitur, *Et formavit Deus è
 terrâ bestias agri universas.* h. e. ante formaverat. nam ani-
 mantia itidem qæq; ante conditum, nedum in horto colloca-
 tum, hominem, condita fuerant.

Verum locus ille tertius, ad quem digitum Vir doctiss. in-
 tendit, ex hoc ipso Capite depromptus, est ampliore aliqã
 disquisitione non indignus. Habetur ver. 24. ubi Vir Cl. eandem
 qam istic, hysterosin existimat deprehendi. Proinde qomodo
 hic, perinde & illic, Moïsis verba sic *וְעָשָׂה לָהֶם*; Sed postquam
 tamen etiam Deus dixisset, *Terra animantia juxta eorum species
 produceret; nimirum jumenta, reptilia, & feras; sicq; extir-
 pisset. Feras enim secundum species suas, jumenta juxta suas
 species, Et omnia super terram reptantia juxta etiam suas spe-
 cies fecerat Deus. qum hoc qoq; bonum fore prævidisset.* Ita
 animantium terrestrium productionem, ad diem quintum, à
 sexto revulsam, retrahit. Rationes autem, qibus sententiam
 suam hanc firmatum it, duas subjungit. Primo, qod cum
 uno eodẽq; tertio nempe, die, herbas & arbores qasq; ve-
 getativâ prædita animâ, Deus è terrâ creaverit; par esse, ut
 animâ prædita sentiente, volatilia & animantia terrestria qæ-
 qe, uno eodẽq; die, quinto nimirum, ex terrâ qoq; fecerit.
 nam volucres qoq; ex terrâ Deum fecisse, constare ex Cap. 2.
 v. 19. Deinde Adamum plasina tam nobile, & cum eo Evam,
 dignos

dignos fuisse, quibus & eis quæ eos contingebant, creandis, suus daretur seorsim dies: ut, sicut quibus vegetans erat anima, unus; quibus anima sentiens, item unus; sic, quoniam potius, quibus anima rationalis, suus itidem impenderetur dies. Denique inde sumi posse argumentum, animantia terrestria die quinto, non sexto, condita; cum enim propagationis beneficio nequaquam destituantur, meliore multo ratione sub benedictione aquatilibus, unâ cum volatilibus collatâ, communi comprehendatur; Vers. 22. quæ sub peculiari illâ unâ cum dominatu in creaturas reliquas, in hominem collatâ contineretur, Vers. 24. illa autem quæ die quinto, hæc sexto sit data; illo itaque die, non isto creata, ad quæ benedictio die illo edita pertineat. Hæc ille. de quibus sententiam ferant eruditi, quibus ego illa ideo dispicienda proposui; quia hæc Viri doctissimi reliqua scripta in paucorum manibus haberi existimem.

Ita autem *de uangelis*; ille suam *et hominibus* Mosaicæ paraphrasin instituit, ut quæ de eadem distinctius latiusque explicata Capite secundo denarrantur, intra primi terminos per dies singulos, pro eo quod sunt condita ordine, sub contextu uno, quasi filo perpetim producto, digesta exhibuerit. Proinde stirpium producendi rationem, & paradisi quæ appellant plantationem, ad diem tertium revocavit, ejusdemque inter opera recensuit. Quod etiam si veritati consentaneum omnino videatur: quoniam intra dies sex opera, quæ fecerat, universa confecisse Deum ac consummasse planè, Moses ipse attestatur; ubi Caput secundum (cujus tamen Versus tres primordiales, non sine ratione probabili, primo adtexunt nonnulli) ad sexti diei exitum, verbis hæc orditur, *Et, sive, Ita, consummata sunt cælum et terra, cum totâ eorundem instructurâ, consummaverat enim die septimo opus suum, quod fecerat; quæ itaque die septimo ab omni opere quod fecit, habet tamen hæc in re V. Cl. sibi adversantes habere paucos; illos cum primis, qui nolunt ea quæ Vers. 5, 6. de stirpibus herbisque è terrâ productis in diei tertii operibus haberi. In his est Salomon Jajrus, qui plantas ait stirpisque tertio quidem die fuisse creatas, sed *לפני פניו* ad soli ostium, sive superficiem summam, constituisse, donec Adam esset conditus, qui cum imbrium utilitatem, & ad satorum productionem necessitatem intelli-*

geret, pluuiam est prece supplici à Deo consecutus, q̃a tellu-
re jam irrigatā, ea q̃a nondum sese altius extulerant, ad per-
fectionem iustam perducta sint. Idem ex R. Ame, in *Gema-
rā Holin* refert Manasses Israelides, in *Conciliatore ad Genes.
quest. 3.* Q̃o pertinet, & q̃am eodem loci, ex Isaako Aramā
refert, fabula, *Vaporem*, q̃em Moyses, cum ascendisset, dixerit
terrā totius superficiem irrigasse; aerem utiq̃e fuisse humi-
dum igneā vi solis sursum euectum, q̃o in aq̃am resoluto
cum terrā irrigaretur, omnia simul concurrerent elementa,
ignis, aer, aq̃a, terra, ad argillam illam conficiendam, ex q̃a
corpus Adā conderetur. Totā mirum n̄ telluris uniuersa su-
perficie irrigatā & maceratā opus erat, ad hominis unius,
hauē giganteā (opinor) molis, (licet & hoc illi, uti p̄st vi-
debitur, fabulentur) corpusculum constituendum. At Mo-
yses Majmonides, ex Sapientum scitis, concedit q̃idem & ipse,
herbas Deum arboreśq̃e ē terrā non antē produxisse, q̃am
pluuiā demissā irrigauerat: proinde id q̃od dicitur, *Et vapor
ascendit*, q̃od Onkelos *nubem* reddidit, narrationem esse rei
antegressā illud Dei edictum, *Producat terra herbam.* Cap. i.
v. 11. idq̃e ex hoc ipso loco liquidō patere affirmat, ubi dictum
sit, *Et omne virgultum nondum erat in terrā.* Subiungit, q̃od
illorum commentum pessundet prorsus, pro recepto apud
Sapientes suos axioma haberi, Uniuersa à Deo primitus
creata, *בְּכֹחַ הַבְּרִיאָה בְּקִימָהּ* in *staturā suā, in scientiā
suā, in decore suo.* h. e. in quantitate, formā, specie perfectis-
simā & elegantissimā. q̃od de stirpibus dici non poterat, nisi
si & ipso creationis suā die & altitudinem iustam attigissent,
& frondibus, fructibūsq̃e etiam, q̃a fructum facere nata
erant, exornata fuissent. Q̃am autem absurdum est & à ra-
tione omni alienum, opinari, vel terram, q̃a ex aq̃is, q̃ibus
immerſa penitus antē iacuerat, per diem unum duntaxat, nec
integrum forsitan, recens emerſerat, aq̃a cœlitis demissā opus
habuisse, q̃o limus madidus stirpibus producendis necessarius
haberetur; vel hominem tam stupidum initio conditum, ut
intra diecala, nec huius integræ spatiolum, pluuiā imbriumve
vi ac virtute fieri posse speraret, futurūq̃e expectaret, ut stir-
pes nondum ē terrā prominentes proceritatem iustam asseque-
rentur, & fructus etiam omne genus proferrent. Nam q̃od

Cunci-

Conciliator de Mose utroque, Majmonide & Nachmanide, & Isaako etiam Abarbenele refert, existimasse hos, stirpes quis dem quasvis die tertio creatas, nec crevisse tamen, nec specie ullas produxisse ante diem sextum : de hoc apud Majmonidem nihil quicquam ultra id quod superius est indicatum reperio. Et certe nisi *crescendi* verbum in *propagationis* notione sumatur, prout Cap. i. v. 22. 28. quod est istuc *אֲמַגְגַּד לְיוֹנוֹן*, repugnantia planè & *אֲמַגְגַּד* loqueretur. De Nachmanide & Abarbenele, cum horum in Mosen commentarios non habeam, non habeo quod dicam. Abarbanelis tamen verba, quæ recitat Manasses ipse, aliò spectare videntur, prout & ab ipso explicantur, nihil horum utique generatione naturali provenisse, cum & pluviam deessent, & homo qui terram coleret. id quod est omnium verissimum, Mosisque cum verbis, tum & scopo, quem collimat, proposito cum primis consentaneum.

Sed in textum Mosaicum, cum locus insignis sit, altius inquirere opera pretium (opinor) fuerit : Huic explicando primo loco observatu dignum est, quod Jajrus suggerit, omne *אֲמַגְגַּד* in paginâ sacrâ *אֲמַגְגַּד* h.e. *adhuc non*, sive *nondum* sonare, non autem *אֲמַגְגַּד* i.e. *ante*, sive, *antegam*. quæquam & istuc & alibi saepe, sive hoc, sive illo modo reddatur, parum aut nihil omnino intererit. Verum id eo magis advertendum, quia minus animadversum interpretes, tam Judæos quam nostros, insigniores etiam, hanc mediocriter torfit, in Mosi verbis exponendis Exo. c. 9. v. 30. & c. 10. v. 7. quorum interpretationes parum commodas, absonas etiam nonnullas, coactiones plerasque, apud auctores ipsos videndas & censendas aliis dimitto. Jajri dictatum hoc fusiùs prosequitur in *animadvers. postum.* Vir Cl. Lud. Dievsius, & hanc esse primariam ac nativam particulæ notionem, allatis compluribus, quibus id evincatur, exemplis firmatum it. Et versioni tamen Junianæ, quæ *nondum* reddidit, Vulgatam præfert, quæ Græcam *ἔτι* secuta, *antegam* exhibet. Verum quæ ratione *antegam*, vel *priusquam* verti possit, ex aliâ Hebrææ dictionis peculiari structurâ ostendit evenire, cui adjicere licet, quod huic loco convenit, *bet* particulam, quæ quandoque exprimitur, nonnunquam subav-
diri, ut sit *אֲמַגְגַּד* *nondum*, pro *אֲמַגְגַּד* *in nondum*, sive, *quum non-*
dum, sive, *quum adhuc non* : quod idem prorsus cum *antegam*.

aut priusquam valet. hoc autem admissio, syntaxi peculiari illi nihil omnino opus fuerit. ita cum *bet* reperitur Gen. c. 37. v. 18. Lev. c. 14. v. 39. Reg. l. 1. c. 2. v. 15. Hagg. c. 2. v. 16. sine *bet* autem Gen. c. 16. v. 4. יִשְׁכְּבוּ טָרָם *antequam cubitum essent*. Hymn. 119. v. 67. אֲנִי טָרָם *cum nondum*, sive, *antequam*, vel *priusquam*, affligerer. et hoc loco pariter יִהְיֶה טָרָם *quum nondum*, sive, *antequam*, esset. At Juniana revera & versio & expositio alia ratione coactior utraque videtur. Vertit, Et omnem stirpem agri, qui nondum fuisset futurus in terra, & omnem herbam agri, quae nondum fuisset oritura, h.e. uti se ipse explicat, *quamvis iustissimis natura temporibus descendissent pluvia, vapores ascendissent, culturam homines adhibuissent, Sol calefecisset, Luna humectavisset, aer perspiravisset, cetera denique omnia una operam suam contulissent; frustra fuissent omnia, nisi Deus creavisset stirpes verbo potente suo, & adhuc eadem sua vi recrearet foveretque, non has solum formas, sed etiam apta his continendis & propagandis media*. Sed & apertius paulo adhuc in *אֲנִי טָרָם* *nondum* istic ad illud tempus refert, in quo Moyses ista scripto consignavit. quod omnino nihil est necesse; nec ad illud pertinet, quod hic Moyses sibi proposuerat, prout ipse etiam illud ipsum definivit, nempe, *illustrissimum extitisse in creandis istis divinae potentia testimonium: non enim provenire solent illa, nisi & irrigantes pluvia, & humana cultura, & humectantes vapores accesserint*. haec autem omnia disertè Moyses, ante procreationem stirpium etiam insati-vorum negat extitisse; ut solo Dei potente verbo prognatos fu-isse agnoscamus. Nec quicquam certè amplius exhibent contextus verba, quae sic habent, *Isti sunt natales caeli & terra, cum creabantur illa; in die facere Jova Deum (i.e. quo tempore faciebat) terram & caelum; & stirpem agri omnem, quum nondum esset in terra, & herbam quamque, quum nondum germinasset*. ita reddo simpliciter, prout in superius adductis. quod sive, *quum nondum*, sive, *antequam*, reddideris, eodem deveniet, idque temporis spatium duntaxat designabitur, quod stirpium herbarumque die tertio productionem praecesserat, Dei solius nuru sive sermone mero peractam, absque aliis ullis adminiculis; de quorum ex ordine in rerum naturae divinitus fixo, usu in futurum ordinario, vel vi etiam divina, citra quam nihil valeant,

ant, jugiter adstante, nihil in verbis hisce Moses, nisi quod aliunde per vim apertam contextui inferitur.

Verum Vir doctiss. q. & Junianam, & Vulgatam etiam, licet Junianæ prælatam, (in q. saltem illi volens assentior) repudiat, q. ipse modo verti velit, videamus. Versionem geminam proponit. et de utrâque videbitur. Prior sic habet; ut, *Vav*, à q. Versus quintus orditur, otietur, *Ille sunt generationes cœli ac terre, qum crearentur illa, q. die faciebat Dominus Deus cœlum & terram, anteqam ullum virgultum esset in terrâ & anteqam herba agri ulla germinabat, qia &c.* Alteram sic instituit, ut *וְאֵין* per *nondum*, qomodo Jonathas *וְאֵין* i.e. *hactenus non*, (in edit. Buxtorf. *וְאֵין* tantum) exprimat; *vav* autem, non pro copulativo; sed pro retributivo ad *וְאֵין* habeatur, & Latine vel abundet; vel per tum vertatur, ut Cap. 3. v. 5. *Ille sunt generationes cœli & terre.* (h.e. Hujusmodi fuit ratio productionis rerum qualis jam sequitur) *Qum crearentur illa, & q. die faciebat Dominus Deus cœlum & terram, ulla stirps agri nondum erat in terrâ, & ulla herba agri nondum germinabat; qia non pluerat Dominus Deus super terram, & homo non erat ad colendum terram; sed vapor ascendebat à terrâ, & irrigabat totam superficiem terre.* Istæ verò versiones ambæ mihi certè multo minùs arident, qam aut Juniana, aut Vulgata, qæ maximâ ex parte est proba satis. Mitto, qod *וְאֵין* *Ille* vertat. etiamsi enim sono ita prope conveniant *וְאֵין* & *Ille*: ut alterum ab altero profuisse videatur. qod tamen secus est. cum ab *is*, *ille*, (qod Jul. Scaliger in *Cavss. Ling. Lar.* havd semel monuit) derivatum sit. q. modo & *idem*, & *iste*, & *ipse*; *le* autem syllabica tantum adjectio existat, sicut in istis *dem*, *te*, & *pse*. at *וְאֵין* non *illi*, aut *illa*, sed *hi* & *he*, sive *isti*, & *ista*, significat. ut in *וְאֵין* unde Exodus orditur, & Hebræis nuncupatur, *Ista*, non *illa*, sunt nomina. itaq. in Paraphrasi Vir doctiss. non *Ejusmodi*, aut *Illiusmodi*, sed, *Hujusmodi*, ipse dixit. Mitto & qod verba Moses in versione utrâque invertit, *cœlum & terram*, in commatii primi membro novissimo, ponendo, cum *terram* Moses in eâ clausulâ *cœlo* præposuerit. de q. multa curiosius arguantur & Judæi & nostri, qibus aut discutiendis aut recitandis etiam impresentiarum super-

supersedeo. Ista mitto leuiuscula. At duo sunt præcipuè, quæ in istis minùs possum probare. Alterum est, quod syntaxi planâ & familiari repudiata, novam inducit Spiritus Sancti proposito minùs convenientem. Qale enim, quæso, est istud dicere? aut quorsum diceretur, *ante cælum & terram condita, nec stirpem ullam, nec herbam ullam extitisse?* Ecquis enim suspicari posset, herbam stirpemve ullam existere, ubi fundus unde oriatur, nullus extat? Nisi si quis fabulam Aristophaneam pro historiâ habuerit, de *alaudis* terrâ antiquioribus, quarum parens cum expirasset, necdum tellus esset, in quâ sepeliretur, proles in capite suo parenti sepulcrum defoderit, unde *ἐν τοῦ πατρὸς κεφαλῇ* postea illa sint nuncupata: quod in quibusdam (nec immerito) ridet simul & flagellat Hejnsius *Theocritic. lect. c. 27.* aut quorsum *cælum & terram* condita perhiberet ante stirpem herbamve ullam exortam; quasi ista ad cœli terræ fabricam extruendam conducere aliquid, si extiterant, potuissent? nisi si *cœli tabulata, & conacula* Enniana cum *scalis & pergulis*, uti de Valentinianis Tertullianus, comminisci placuerit, quibus excitandis è sylvis & nemoribus materies necessaria fuerit. Alterum, quod minùs probem, est, quod ideò stirpes nondum extitisse dicat, quia pluvia nondum extiterat, nec homo qui terram coleret, sed vapor tantum ascendebat, qui terram irrigaret, & plantas illas in paradiso produxerit. quasi verò aut citra pluvie adjumentum hominisve operam non potuerit Deus stirpes quaslibet producere; aut sine illis, si rei ipsius naturam intueamur, vapor solus hisce non producendis, sed ad perfectionem summam uno quasi momento perducendis sufficeret. Siquidem ex dictione Mosaicâ sic conceptâ hoc insinuetur, potuisse illa existere, si pluvia iusta unâ cum hominis culturâ adfuisset; et vaporem solum, cum deesset utrumque, utriusque potuisse defectum supplere. Quin & si ideò ista nondum existebant, quia nec pluvia, nec agricola aliquis adhuc extaret, & tam hominis tellurem colentis opera, quàm & pluvie eandem humectantis tempestiva descensio, ad ista producenda necessario exigebatur, unde factum est, ut vapor, qui pluvie solius vicem supplebat, totum hoc præstiterit, cum nihil interim præstò esset, quod hominis ministerio responderet?

Sed

Sed nec in his Viro doctiss. possum assentiri; primò quòd ad hortum in Edene constitum periochen hanc refert, in quo forsan tamen Gracos potuerit consentientes habere, qui *אֵדֶן* Vers. 6. quòd vaporem significat, *מַלְאֵךְ* fontem reddiderunt, quasi fontis nomine designetur fluvius ille, qui hortum illum irrigasse fertur, Vers. 10. Verba enim ambitus latioris esse multo videntur, & de terræ totius tam instructurâ, quàm & irrigatione agere. Altero, quòd illa, *אֵלֶּה הַדִּרְוֹת* *Iste*, potius quàm, *Ille*, generationes sunt, vel, fuerunt, etiam, &c. non vult cum Jairo aliisque plerisque, ad superiora, quæ sunt capite antegresso designata, spectare; sed ad sequentia referri, quibus ratio modusque productionis rerum quarundam repetitur pleniusque explicatur; ad quòd conficiendum, in novas denuò formas Mosis verba refingit. etiamsi enim de plantis productis, homine creato, orto instructo, muliere condita, fusiùs paulò quædam istic enarrantur, quæ sunt strictim duntaxat superius relata; at de cælo terraque ipsis conditis, nihil amplius hîc dicitur, quàm in Capitis præcedentis exordio ipso priùs fuerat dictum. Quin &, etiamsi hoc illi concederetur, non tamen evinceret, non fuisse intra dies sex illos Capite præcedente recensitos condita, quæcunque Capite isto narrantur, nisi si mulieris creationem extra limites illos protollere libuerit, quòd *maris & femina* Cap. 1. v. 27. mentio facta planissimè refellit. Nam quæ Vir doctiss. de vocabulis hîc usurpatis argutatur; *אֵשׁ* quòd *virgultum* significet, i. e. *virgarum multitudinem ex præcedentè radice, ut elogium & sermo*; quòd & *אֵשׁ* significet, *ex conceptibus pullulantium*. *אֵשׁ* quòd non absolutè terram, sed terram cultam, & sive satis, sive pecorum pastui adaptatam denotet. *אֵשׁ* denique, quòd germinare, pullulare significet: itaque de surculis & stolonibus dici, qui ex præcedentè semine ac radice exurgunt. tale autem nihil fuisse in primâ creatione, ad quæ pluvia & cultura requiruntur: sed herbas & arbores, de quibus Cap. 1. non ex semine ac radicibus pullulasse, sed ipsasmet fuisse prima omnium plantarum semina & radices. itaque nullum horum vocabulorum Cap. 1. extare. Hæc, inquam, omnia, sunt meræ subtilitates, Chrysippeis non absimiles, quæ retundi facile atque in se replicari affirmat Seneca. et quidem quòd de aristâ ille, uti nihil acutius, ita

Aa

fra-

fragilius nihil. Nam primò latiore notione, quàm eà ad quam Vir Cl. hìc adstringere connititur, sumi vocabula ista, clarum est satis. *רִמָּה* in genere pro *produci* sive *prodire* usurpatur. Esaj. c. 42. v. 9. etiamsi ad ea plerumque accommodatur, quæ ratione naturali jam proveniunt, quia de eis solis plerumque sermo habetur. quod idem & de *רִמָּה* *producere*, quod Cap. 1. v. 12. usurpatur, dici potest; & de *רִמָּה* *germinare*, quod ibid. vers. 11. habetur, & nisi Joel. c. 2. v. 22. nusquam alibi reperitur. Sed & *רִמָּה* laxius sumi patet. idque hoc ipso in Capite v. 19, 20. nisi *feras agrestes*, quæ à *pecudibus* ibi distinguuntur, vel à Deo conditas, vel ad Adam adductas negaverimus. et Cap. 3. v. 1. nisi si serpentes eis accensere voluerimus, quæ nisi in locis cultis non agunt. Et *רִמָּה* *herba*, quæ istic habetur, etiam Cap. 1. v. 12. deprehenditur; & junctim cum eadem unà *רִמָּה* quod *stirpem* omnem, sive *arborem*, sive *fruticem*, comprehendit. nec, si eam quam dat Vir doctiss. *רִמָּה* notationem admittimus, *arbores* sine *virgibus* conditas quisquam facile concesserit, eas saltem harum species, quæ fruticare aptæ natæ suapte sunt: et *רִמָּה* cum pro *frutice*, sive *arbuscula* plerumque sumatur, ut Job. c. 30. v. 4. & ibidem rursus v. 7. quod & hìc usurpatum eò magis videtur, quò significaretur ne *fruticem* quidem aut suffruticem, nedum arborem proceram aliquam extitisse, cum Deus arbores creandi opus aggrediebatur. quæ ratione & à Jobo c. 12. v. 8. vocem hanc cum Mose Nachmanide & Abraham Peritfolide ex Pagnini fide, adhibitam existimo. Ubi hæc habet, *Interroga jumenta, & docebit te horum* quodque; *aut volucrem cæli, & indicabit tibi*; aut *רִמָּה* *fruticem terræ*, (ut *רִמָּה* *רִמָּה* Psalmus Davidis) & docebit te; etiam *pisces maris, & enarrabunt tibi*. Ut hæc Jobi mens sit, nullum esse tam vilem, & nihili habitum fruticem, aut suffruticem, quæ non vim virtutemque divinam deprædicet: juxta vulgare illud,

Præsentemque refert qualibet herba Deum.

Pagninus, *virgulum terræ*, reddidit; Oecolampadius, *fruticem*; & in metaphrasi, *ex arbusculis*, earumque *minimis*, Dei conditoris sapientiam impervestigabilem deprehendi: certè nisi sic sumimus, licet plerique aliò abeant, nihil fuerit, quod jumentis terrestribus, volucribus aëriis, piscibus marinis,

com-

commodè satis respondeat. Quid & eodem fine, cum רִבְרִי
 רִבְרִי frutex agri, tum & רִבְרִי אֶרֶץ herba agri, h. e. agrestis,
 dicitur, ut nec arbusculam fruticantem herbamve agrestem,
 sive ut Junius loquitur, *insativam*, nedum *sativam* aut hor-
 tensem ullam extitisse innuatur, antequam Deus eas creandi
 opus inceptasset, quas citra ullum adminiculum, quod tum
 nullum fuerat, adhibitum, nutu solo è terrâ produxit. ut
 omnino, contrâ planè quàm vir doctiss. censet, *ager istic orto*
septo atque concluso, Cant. c. 4. v. 12. & c. 5. v. 1. opponatur, in
 quo plantarum pretii notaque quæ sunt alicujus, studiosè coli con-
 siveverunt. Cæterum futile nimis est argumentum, *herbæ &*
arbores quas die tertio Deus creavit, non ex semine & radici-
bus præcedaneis pullularunt, sed ipsæ fuerunt prima omnium
plantarum semina & radices: (quod tamen improprie, ut ve-
 rum sit, dictum sumi oportet) ergo non fuerunt tunc plantæ
 ipsæ consummatæ & integræ; quales nunc ex semine & radici-
 bus præcedaneis oriuntur. huc enim contendit Viri doctiss.
 dissertatio. Etenim pari modo argumentari licebit; animan-
 tia die quinto, an sexto creata, non fuerunt ex semine præce-
 daneo procreata, sed futurorum omnium semen in se conti-
 nebant. ergo non fuerunt eo ipso quo sunt condita die corpo-
 ribus organicis integris, aut justâ etiam mole ac staturâ præ-
 ditis consummata: cujusmodi sunt quæ ex sexus utriusque ger-
 mine nunc non creantur, sed procreantur & propagantur,
 de protoplastis itidem parentibus nostris, quorum creatio in
 priori capite strictim tantum attingitur, idem indidem con-
 cludere licuerit. Scopus est Moïsi ostendere, ut cælum &
 terram; ita stirpes herbæque quasvis solo nutu verbøque divino
 producta. proinde verbis proximis removeret tollitque adminicu-
 la, quorum ope operæ istæ hodiè producuntur & propagan-
 tur, universa. Ego itaque id quod sequitur verterim, non, *quia*
non fecerat, sed, neque enim fecerat. (quo modo particula hæc
 sumitur Hymn. 12. v. 1. Esaj. c. 28. v. 27. Jer. c. 4. v. 3. & c. 14.
 v. 13. & c. 51. v. 5.) sive, *quum* (prout Hymn. 75. v. 2. Job. c. 3.
 v. 22. & c. 5. v. 21.) *non fecisset, Jovis ut super terram plueret,*
 (neque enim hoc vult, ideo prius hæc non extitisse, quia
 adminicula istiusmodi defuerunt, sed ideo solo nutu ver-
 bõe condita, quandoquidem istiusmodi nihil suppetebat)

nec homo ullus esset qui tellurem (terra particulam ullam) cole-
ret, aut vapor, sive, nec vapor, ascendisset, qui totam terram su-
perficiem irrigaret; quæ tota utique tunc plantis stirpibusque est
instructa.

Cæterum de clausulâ novissimâ istâ major adhuc est con-
certatio. *נֶחֱם* an *נֶחֱם* quid significet, statuere hâc est adeo dif-
ficile. quænam de vocis origine, quæ calamitatem clademque
plerumque denotat, hâc perinde apud eruditos convenit. qui-
dam hoc à *vapore*, sive *pluviâ* tractum volunt, quæ sit plantis
noxia, cum aut intempestiva aut immoderata eis supervenit.
Job. c. 37. v. 12. Reg. l. i. c. 12. v. 17. Paræm. c. 26. v. 1. ita Mer-
cerus, alii quia ea vox *נֶחֱם* nubem denotat, quo modo & Jona-
thas istuc reddidit; dies autem calamitatis aut cladis, *נֶחֱם*
נֶחֱם dies nubis & caliginis dicatur, Joel. c. 2. v. 2. ita Eldrai-
des, alii, in quibus Avenarius, ab *נֶחֱם* volunt deduci. *ritionem*
id significat, Amos c. 4. v. 11. Zac. c. 3. v. 2. quod *fumigare* so-
let, Esaj. c. 7. v. 4. itaque primario ac proprie *fumum* denotare:
quo modo Eldraides per *נֶחֱם* istuc exponit. quænam autem *fu-
mus* proprie exhalationem sicciorem designet, qualis à fornace
ascendere solet, Gen. c. 19. v. 28. *נֶחֱם* tamen hic *vaporem* poti-
us humidiorum denotat, quod & Camius observavit, qualis è
lebe ab igne subitis accenso excitatur, qui ubi in aheni oper-
culum ascenderit, illinc denuò defluit: quo modo & vapores
ab aquis radiorum solarium vi sursum attracti, & postquam in
nubes condensati fuerint, resoluti denuò, in terram, à quâ
sublati fuerant, descendunt. Hinc Job. c. 36. v. 27. *extrahit*
Deus stillas aquæ (i.e. aquas attenuatas è mari locisque his inferi-
oribus extrahit) *quæ pluviam fundunt ad vaporem ejus*. quo
loco optarim Junius, *ad calamitatem*, non vertisset. ad hunc
explicandum adducit Camius: nec alibi in notione hac vo-
cula ea reperitur. Non possum autem hic subtercere Plinii
illâ lib. 3. c. 1. *Aquæ scandunt in sublime, & cælum quoque sibi*
vindicant. quid esse mirabilius potest aquis in cælo stantibus &
eadem cadentes omnium terrâ nascentium causa sunt. prorsus
mirabili naturâ, si quis velit reputare, ut fruges gignantur;
arbores fruticesque vivant, in cælum migrare aquas, animamque
etiam herbis vitalem deferre. Quænam vapores quoque isti, eti-
am si altius eVecti longiusve à terrâ sublatis non fuerint, hujus
tamen.

tamen superficiem nebulâ tenuiore roscidâq; madore humectare consueverunt. Ita Maro, de Mantuâ suâ, *Georg. l. 1.*

Et quantum longis carpunt armenta diebus,

Exiguâ tantum gelidus ros nocte reponit. Videatur

& *Judic. c. 6. v. 38. 40.*

Sed in primâ particulâ hîc plurimum laboratur. Copulativam pleriq; discretivam aut adversativam faciunt. itaq; qomodo & *Dievsus, sed*, reddunt. Volunt enim, etiamsi non pluvias imbrësve copiosiores, at vapores saltem fuisse herbarum stirpiûmq; productioni hîc narratâ præcedaneos. quasi Deus scil. adminiculo ullo in rebus creandis usus fuerit; vaporum in his, qæ ante luminaria, qorum ministerio vapores educi constat, condita & in cælo constituta, die tertio sunt productâ. qæ qidem expositio narrationis hujus totius scopo primario superius indicato, ex diametro adversatur. Proinde, qò contextus ratio rite procedat; duplici modo particula exprimi poterit. Alter est, ut copulativa notionem induat disjunctivam. Ita Junius reddidit, *aut vapor ascendens à terrâ. h. e. qalis ascendere solet.* qâ in re Junium castigans Piscator, per, *Sed*, reddi probat magis; *ut significetur*, inquit, *qomodo Deus initio terram humefecerit ad stirpes producendas.* id qod est hoc loco ἀλλοτριον ἢ ἀλλόκοτον. Copulativam autem eâ qâ vult hîc Junius. notione usurpari, satis est familiare. Intendit illê digitum ad *Exod. c. 21. v. 15.* cui adjici possunt *Exo. c. 21. v. 17.* *Est. c. 4. v. 11.* *Nehem. c. 5. v. 8.* *Job. c. 6. v. 22.* & *c. 8. v. 3.* & alia complura. Modus alter est, ut copulativâ notione primariâ retentâ, negativa *in* ἢ *non* à præcedentibus suppleatur. Ea est Saadiæ explicatio; *Vau*, pro *neq;* ut sensus sit, qomodo Camius in radicib. explicat, *In mundi principio; nec hominem fuisse, qî sereret; nec vaporem, qî ascenderet; sed Deum sanctum benedictum omnia creasse decreto suo. mero ea constituentem.* Saadiæ interpretatiōnem hanc commemorat tantum nudêq; proponit Esdrades: Camius probat, reliq; omnis his verbis præfert, וְכִי הָיָה הָאָדָם בְּכָל אֲשֶׁר מִפְּנֵי הָאָדָם & recta est expositio ista præ omnium eorum qî locum hunc exposuerunt, expositiōnibus utiq;. Neq; verò aut insolentia, aut infrequentia etiam, sunt negativa Defectus & supplementa istiusmodi; idq; vel

Aa 3.

cum.

cum particulâ copulativâ, vel absq̃ eâdem. cum copulativâ, Hymn. 1. v. 5. *non consistent improbi in iudicio, & (i.e. neq̃) peccatores in cœtu justorum.* Hymn. 44. v. 19. *Non retrocessit cor nostrum, & (i. neq̃) declinarunt à semitis tuis gressus nostri.* Hym. 50. v. 8. *Non reprehendam te de sacrificiis, & (sive, neq̃) de holocaustis tuis coram me jugiter.* Parœm. c. 31. v. 3. *Ne concedas mulieribus vires, sive, facultates, tuas, & (i. neq̃) vias tuas eis, q̃a regibus sunt exitio.* Esaj. c. 41. v. 28. *circumspiciebam, & non erat ex eis q̃i consuleret; & interrogabam eos, & retulerunt verbum: sive, neq̃ erant, q̃i cum interrogabam eos, quicquam respondere poterant.* Sine copulativâ, Hymn. 9. v. 17. *Non in æternum oblivioni habebitur egeus, [neq̃] afflictorum expectatio in perpetuum peribit.* Hymn. 91. v. 4. 5. q̃o loco in eâdem periodo ter reperitur; *Non timobis à pavore nocturno; [neq̃] à sagittâ, q̃a interdum volat; [neq̃] à peste, q̃a in tenebris grassatur; [neq̃] ab excisione, q̃a in meridie devastat:* Esaj. c. 23. v. 4. *Non parturio, neq̃ pario filios, nec juvenes tollo, [nec] puellas educo.* Unicum adjiciam ex eodem vate locum, insignem sanè. eò magis, q̃o non *evangelis* solvam, sed *evangelium* *parvorum* tollam, q̃am interpretes, q̃os hætenus viderim, universi; per observationem hanc eo loci non animadvertam, in Vatis dicta intulerunt.

Habetur is Cap. 28. v. 27, 28. in hæc verba.

Neq̃ enim tribulâ triturbabitur melanthium, & rota plavstri super cuminum circumagetur. excutitur namq̃ baculo melanthium, & virgâ cuminum: panis comminuetur: neq̃ enim in perpetuum trituro triturbabit eum, & conteret cantho plavstri sui, & equibus suis non comminuet eum. An non in versiculo altero, inter incisi primi ac novissimi verba, repugnantia manifesta & contradictio mera statim deprehenditur? *Panis, inquit, comminuetur; & rursus, non comminuet eum.* q̃od & magis parebit, si verbum, cum indefinitum sit, per formam passivam, q̃am appellant (prout commodè potest, & in structuris istiusmodi creberrimè fit) exprimatur; *comminuetur panis; nec comminuetur is.* et ad idem, & de eodem enunciatur utrunq̃: q̃um de pane trituro utrobique agatur. Quid & ratio q̃am insulsa fuerit ista, *Panis comminuetur; q̃ia non comminuet eum.* ita enim dictionis contextitur series. Nam q̃od

quod de stipula sive straminis concisione suggerunt hinc Judæi
 Magistri Camius & Abarbinel, frivola planè & inutilissima
 sunt. Sed nec huc quicquam faciunt, quod de frumento in molam
 comminuendo, priusquam panis inde confici possit, alii ad hunc
 locum differunt: quum de excutiendo, non de commolendo
 aperte agatur. Caterum nodum hunc tam difficilem facile
 solvet, omnemque repugnantiam penitus amovebit, formula
 quam diximus in Vatis verbis observata; in quibus iterata, &
 quidem utroque modo, nunc cum copulativa, nunc citra ean-
 dem adhibita, occurrit. et alteram quidem, hic, adhibitam,
 nec semel tantum, ubi copulativa aderat, adverterunt, atque
 admiserunt interpretes: at ea ubi deerat, fecit hujus defe-
 ctus, ut eorundem sedulitatem per inadvertentiam eadem
 delitescens subterfugeret. adverterunt in illis, & rota plav-
 stri circumagitur. itaque verterunt, neque rota plavstri circum-
 agitur. admiserunt & in illis, & conteret rota plavstri sui;
 reddentes, neque conteret. ibi non adverterunt, ubi animad-
 verso maxime opus erat, ad ea vatis enunciata concilianda,
 quæ alioqui frontibus planè adversis sibi invicem repugnarent:
 in initio utique Vers. 28. quo loco admissa, Vatis verba ego sic
 reddiderim; Neque enim tribula triturbabitur (sive, trituri
 solet) melanthium, neque rota plavstri super cuminum circum-
 agitur: (sive, circumagi solet) (nam, vel, quia, vel, sed, baculo
 excutitur melanthium, & virga cuminum:.) Neque panis com-
 minuetur: (sive, comminui conllevit.) neque enim perpetim tri-
 turare eum pergit; (Heb. in perpetuum triturando triturabis)
 neque plavstri suo cantho conterit, neque equitibus suis comminuit
 eum. Poterunt & missa negativâ per disjunctivam sic reddi;
 Neque enim tribula triturbatur melanthium, aut super cuminum
 plavstri rota circumagitur: (baculo namque excutitur melan-
 thium, & virga cuminum:.) Aut panis comminuitur: quum
 non perpetim eum triturare pergit; aut plavstri sui cantho con-
 terat, nec equitibus suis comminuat eum. Utrumvis enim adhi-
 bueris, mens est eadem planè futura. ut si cui negativa inter-
 sita minus placuerit, disjunctivam tamen suppletam admit-
 tere ne refugiat, cujus ellipsis passim tam frequenter occur-
 rit. Videantur Reg. I. 1. c. 20. v. 12. & I. 4. c. 9. v. 32. Job. c. 6.
 v. 6. & c. 8. v. 11. & c. 11. v. 7. & c. 13. v. 9. Esaj. c. 17. v. 6. &

c.27.v.7. & c.38.v.14. Jer.c.2.v.31,32. & c.11.v.19. & c.18.v.14.

Sed & voces ipsas paulisper dispiciamus. Atque hinc primò חֶמֶל sive panis nomine, quod & Camius & Abarbinel monet, continentur *triticum, hordeum, & spelta*, quia ex his panis confici solet. panis pro frumento; quo modo & Hymn 104.v.15. Eccle.c.11.v.1. Esaj.c.30.v.21. sicut vicissim, *frumentum*, pro pane, Thren.c.2.v.12. Zachar.c.9.v.17. Tum חֶרֶץ occurrat, quod αὐτολεῖται excisum, concisum, decisum, sive, excisorium, concisorium, decisorium, sonat. Si autem adjectivum fuerit, quod & esse videtur; erit substantivi, sive subjecti, defectus; & vox מִרְגַּ h.e. *traba*, fuerit subintelligenda. atque ita Camius in *radic.* hunc locum explicans, חֶרֶץ inquit, מִרְגַּ חֶרֶץ quod & ipsum expressum habemus Cap.41.v.15. ubi populo suo Deus, דְּהָהָ שְׁמִתִּיךָ לְמִרְגַּ חֶרֶץ בְּעַל פִּיפִי quod obiter monere visum) in Buxtorfianis *Concordantiis*, accuratissimis illis, sub hoc titulo deest. h.e. *Ecce posui te in traham incisoriā (exacutam, an acutam?) novā, dentibus instructā.* מִרְגַּ cum Pagnino, *traham* verto: à קָרַג quod in Targum Devt.c.19.v.5. & Reg.l.2.c.6.v.6. *impellere*, sive, *propellere*, denotat: de quā in sequentibus ulterius dicetur. מִרְגַּ autem & חֶרֶץ quidam volunt esse substantivum utrunque, quod vel similitudinis notā, vel copulā interveniente, licet non expressā, alterum alteri jungatur. illam interserit Pagninus, dum sic vertit, *Posui te ut traham; ut tribula nova habens ora, triturabis montes.* istam alii nonnulli. ut חֶרֶץ מִרְגַּ sit *avti* מִרְגַּ *traham & tribulam.* sicut שְׁמִיר שִׁיר pro שְׁמִיר שִׁיר *santis & vepres*, Esaj.c.27.v.4. יָרֵחַ שֶׁמֶשׁ *Sol Luna*; pro, *Sol & Luna*, Habb.c.3.v.11. ita in *radic.* Camius; quod & diversa vult esse instrumenta, triturationi quidem exercendae destinatum utrunque, quāquam mole vel figurā à se invicem discrepantia. At aliis nullum particulā istius utriusque aut defectum aut usum hinc agnoscentibus, alia syntaxis magis probatur. Ex his autem quidam illud substantivum, istud adjectivum esse volunt, uti suprà strictim est indicatum. et מִרְגַּ quidem substantivum esse, nevtiquā ambigitur, de חֶרֶץ duntaxat controversatur. hoc autem nomen esse verbale an participiale, inter hos convenit satis. Quidam enim, in quibus Avenarius

narius

narius & Irtonus, מורג חרוץ volunt esse *tribulam excisam*, five *incisam*, *incisiones multas habentem*; ob foramina in tabulâ imâ, de quibus ex Magistris infra dicitur. vel etiam *excisam* & *expolitam*. qomodo חרוץ חרף *sagitta expolita* dicitur, Cap. 49. v. 2. et forma quidem notionem passivam exigere videtur: qâ ratione, pecus *mutilatum* חרוץ Levit. c. 22. v. 22. et, *excidium decisum*, חרוץ חרף Esaj. c. 10. v. 22. et, fossa *incisa*, חרוץ uti mox indicabitur, Dan. c. 9. v. 21. dicitur. Alii tamen activam potius attribuunt. ita Camius in *comment. מורג חרוץ* h.e. *benè incidentem*, five incidere habilem, interpretatur; & inde vult dictam, qia stipulam, five stramen ab aristâ succidat. Proinde Piscator, qem & nostri secuti sunt, *acutam*, reddidit; et, Heb. inquit, *incisam*. i.e. *incidendi facultate præditam*. nec defunt, five verbalia, five participialia nomina, qæ licet formulam passivam gerant, activam tamen magis notionem habeant, nec tam perpeffionem aliunde illatam & impressam qâm affectionem insitam & inherentem designant. ex his sunt, חרוץ five pro *valido*, five pro *numerofo* sumatur, Num. c. 22. v. 6. חרוץ oppressor, Parcem. c. 28. v. 17. חרוץ peritus. Annal. l. 1. c. 5. v. 18. חרוץ habitans, five *habitor*, Jud. c. 8. v. 12. sed & ipsum חרוץ (ab eâdem radice, sed in significato diverso, qâ *move*re, five *agitare* denotat, Exod. c. 11. v. 7. Jud. c. 10. v. 21.) pro *sedulo*, Parcem. c. 10. v. 4. & c. 12. v. 24, 27. & c. 13. v. 4. & c. 21. v. 5. qî *pigro*, *somnolento*, *remisso* opponitur. Sic ἀποσπόμενος Græcis, & *consideratus* Latinis, non is, de qo ratio aut *consideratio* habetur, sed qî ratione & *consideratione* justâ in rebus peragendis uti consuevit. Alii מורג & חרוץ substantivum esse utrunque volunt, non in conjunctione tamen, sed in rectione coherentia. et מורג quidem prout מורג quod alioqî Camius in syllabâ alterâ haberet, regere istuc videatur. ita fuerit *traha tribula*, five *tribularis*; qo à trahis aliis usibus destinatis & designatis, distingvatur. vel *traha excisionis*, qo modo חרוץ Joel. c. 3. v. 14. i.e. *vallis excisionis*; five *concisionis*, uti post Vulgatum Junius & Pagninus reddidere. à *judicio deciso*, *definito*, *determinato* Esaj. c. 10. v. 22, 23. & c. 28. v. 23. eo loci exequendo sic dicta. ubi tamen Piscator, qod magis probem, *tribula*, five, *triturationis*, ex Esajæ locis his, de quibus

B b

nunc

nunc agimus. Huic autem novissimæ interpretationi omnino assentior; sed ut nomen *קרי* quædam primario adjectivum merum fuerit, tamen ratione peculiari ubi de instrumento hoc triturationi designato, sicut & alias quandoque, pro substantivo habeatur. Sic *קשה* quod *aridam* duntaxat ex se designat, Esaj. c. 44. v. 3. pro, *terrâ* usurpatur, Gen. c. 1. v. 9, 10. Jon. c. 1. v. 9, 13. *קשה* quod *consistentem* denotat, pro *segete*, Deut. c. 6. v. 9. & c. 23. v. 25, 26. Jud. c. 15. v. 5. Esaj. c. 17. v. 5. *קרי* sive *קרי* quod *tostum*, pro *frumento*, sive *spico*, (cui & conjunctum reperitur Lev. c. 2. v. 14.) *tosto*, adhibetur, Lev. c. 23. v. 12, 14. Josh. c. 5. v. 11. Reg. l. 1. c. 17. v. 17. & l. 2. c. 17. v. 28. *קרי* & *קרי* quod *feracem, fecundam, fructuosam*, significat, & cum *קרי* vinea quandoque tanquam attributum jungitur, Hymn. 128. v. 3. Esaj. c. 32. v. 12. at seorsim, nunc pro *vite*, Gen. c. 4. v. 22. nunc pro *oleâ, fecundâ*, Esaj. c. 17. v. 6. usurpatur. *קרי* denique pariter, cum *incisum* primario significet, tamen quasi substantivè acceptum, nunc pro *fossâ incisâ*, Dan. c. 9. v. 21. nunc pro *trahâ*, sive *tribulâ incidente*, sicut hoc utroque Esajæ loco, usurpatur. Ita demùm *קרי* fuerit, si adjectivè *קרי* sumatur, *traha incisoria*, sin substantivè, quod ipse malim, *traha tribule*, sive *tribularis*; à tribulâ triturationis instrumento, quod ab incidendo nominis id habet; sic dicta. *Trahas* certè *tribulâsq* conjunxit Maro Georg. l. 2. verbis illis,

Tribulâq, trahesq —

ad quæ Servius emendandus, *Tribula*, inquit, *genus vehiculî omni parte dentatum, unde feruntur (teruntur, legendum) frumenta*; quod maxime in *Africâ* utebantur. *Trahea*; vel *tabula* est, ut quidam dicunt, quæ trahentibus bubus solèt aræ induci ad pabulum colligendum. vel *vehicula sine rotis, quas vulgò tragas dicunt*. nostri *steds* vocant. Sed & *קרי* Camio in *radicib.* instrumentum est quo frumenta triturant. est autem, inquit ille, *tabula lignea, quæ lapides acutos suppositos habet, ad stipulam incidendum, & granum è folliculò sive glumâ excutiendum*. Abarbinel itidem in *Esajam*, Est, inquit, instrumentum è ligno lato cum multis foraminibus confectum, quorum in medio filices acuti sunt; cui lapidum pondus grave imponunt; tum frumento superinducunt, quo granum hujus operâ

operâ à paleis separetur. Jajrus avtem, Instrumentum est, inquit, ligneum grave, stylis five clavis frequentibus instructum, quod super stipulam spicarum trahendo, in stramen eam minutum conterant. qanqam reverâ *tribula*, non tam stipulâ incidendâ, qam grano ex aristâ excutiendo adhibebatur. Verum huc facit quod Targumista Cap. 28. *דָּרַסְתָּ דְּרִיזָה* reddidit *דְּרִיזָה* *trabas*, five, *tribulas ferreas*. qo modo *דְּרִיזָה* legimus Reg. 1. 2. c. 12. v. 31. & Annal. 1. 1. c. 20. v. 3. & *דְּרִיזָה* Amos c. 1. v. 3. i.e. *tribula ferrea*. non ea quidem è ferro solido confecta, sed stylis clavis five ferreis instructa. à quibus instrumentum istud Cap. 41. *פִּיפִיּוֹת* pro idiotismo Hebraico, *orium dominus*, quasi *oribus instructum*, five *ora habens*, uti Pagninus reddidit, prædicatur. qo modo *פִּיפִיּוֹת* *ensis orium*, Hymn. 149. v. 6. dicitur. qem Græci quocq; *ἀντικέρα ὄριον*, Heb. c. 4. v. 12. Latini, *ancipitem* dicunt. Sic *קַרְנֵי בָעַל* aries, *cornuum dominus*, h.e. cornibus instructus, cornutus, Dan. 8. v. 3, 6. & *בָּעַל קַנָּף* ales, *ale dominus*, i.e. alis instructus, alatus, Paræm. c. 1. v. 17. dicitur. *Dentibus* avtem *instructum*, reddidi, qia *dentem anchora*, apud Maronem *Aneid. l. 6.* & *Vomeris dentem*, apud eundem *Georg. l. 1.* & quod eodem recidit, *ararri*, apud Columellam *l. 2. c. 4.* reperio. et *forcipes denticulatos*, apud Plinium *l. 9. c. 11.* Sed & Servius *vehiculum* hoc undiq; *dentatum* dixit. ejusdemq; *orbiculos dentatos*, Varro. Et Camius ipse *דְּנֵי* *dent* *tribulâ* nuncupat qeis stipulam incidunt, qos *דְּנֵי* Cap. 28. v. 28. Vates appellat, uti & Pagninus, *dent* reddidit. Vox ipsa plerunq; *eqites* denotat. unde quidam, è quibus Mercerus est, *dent*, five *stylus* illos, de quibus Camius & Jajrus, sic dictos volunt, qia equitum calcaria qadantenus referant. alii de eis intelligunt, *qî tribulam regunt*, (*aurigas* eos Varro vocat, uti mox indicabitur) ita Piscator; qî & *eqites* reddidit. Alii de jumentis ipsis sumunt. qos *דְּנֵי* Camius refert *סוּסִים* non *eqites*, sed *egos*, interpretari. Itaq; Vulgatus & Tigurinus, *ungulas*, reddidere. quasi *דְּנֵי* legissent. In qam mentem & Abarbinel, licet lectionem receptam havd immutet, *jumenta*, inquit, *qæ tribulam trahunt*, *דְּנֵי* hîc dicuntur. *Tribula* avtem, qam Vates hîc respexit (licet seciûs pavlo, uti ex suprà adductis patet, è Judæis Magistris quidam descri-

describunt) *plavstri*, sive *plafelli* formam habuisse videtur. id enim vox 𐤒𐤕𐤕 Cap. 28. subiuncta significat. atque ita 𐤒𐤕𐤕 reddidit Vetus interpres, Cap. 41. Quid nec *plavstrum* an *plafellum* istud rotis caruisse, quod de *trabis*, sive *magis* suis Servius prōdit; quibus havid absimile videtur fuisse illud, quod Judaei Magistri illi nobis hūc suggerunt; ab isto, quod vates respexit, planē diversum. cui enim usui esse poterant, filices illi acuti tabula imā infixi, cum rotis ea insistentes areā superficiem, spīrāse in eā stratas non attingeret. at hoc de quo vates *rotis* sive *orbiculis*, ut Varro loquitur, instructum fuisse, ex duabus etiam vocibus 𐤒𐤕𐤕 & 𐤒𐤕𐤕 Vati pariter ibidem usurpatis, apparet. 𐤒𐤕𐤕 enim *rotam* significat; 𐤒𐤕𐤕 (sive 𐤒𐤕𐤕 quod est usitatus) *orbem* sive *cantuum*, rota: de quo Persius sat. 5. *Nam quāvis prope te, quāvis temone sub uno*

Vertentem sese, frustra sectabere canthum.

Cum rota posterior curras, & in axe secundo.

unde & ἡ Τῆς Talmudicis, perinde ac κένθου Græcis, & can-
thius Latinis, de oculo quoque usurpatur. κένθου, ὁ τῷ ὀφθαλμοῦ
κύκλῳ. Hefych. & inde Græcis recentioribus κένθου, quæ anti-
quioribus ὀπίσσωτα, ὅς ἐστις τῷ ἔχθρῳ σιδήρειος κύκλος. sive τῷ
κύκλῳ τῷ ἀμύλῳ τοῖς ὀφθαλμοῖς. sive τῷ ἐπάνῳ τῷ ἔχθρῳ Ἰσίδωρ
ἢ χαλκῷ. uti eos describit Svidas, Etymologus, Eustathias.
h. e. ut Hieronymus in Ezek. circuli rotarum ferrei, (aut ærei
etiam) quibus lignorum rotunditas artatur & stringitur. sive
etiam ligna ipsa quibus radiorum extima pars infigitur. Ad-
hæc δάνθρος istos, ἐκ αὐνῶν fuerint materiᾷ, clavis, sive sty-
lis ferreis suppactos atque instructos fuisse, est ex altero hujus
eiusdem Vatis loco superius indicatum. Atque hic quidem fuit
unus frumenti tritुरandi modus apud Judæos usitatus, sub quo
contineri poterit etiam quod à Judæis magistris describitur;
fuit & alter, in aream immixtis jumentis, sive bobus, sive a-
finis, aut equis, ac per segetes agitatiss, quæ unguis suis granum ἐ-
σπίς excuterent. allusum huc loco illustri illo, Mic. c. 4.
v. 13, 14. ubi Deus populos Sionis hostes, adversus ipsam
convenientes, tanquam manipulos in aream congregaturum
se comminatus, eam sic alloquitur. Surge & tritura, filia Sion;
ferreum enim faciam cornu tuum & ungulis chalybeas, quibus
populos multos comminuas. quo loco ἡ τῆς sive cornu, de ungulâ
quoque

quoque intelligi potest. prout & Latinis equi cornipedes, apud Maronem Siliumque, inde appellantur. Ad tritrandi modum utrumque pertinet, de bovis, dum in areâ grano excutendo operam impendit, ore *fiscoellâ non obstringendo*, lex lata, Deut. c. 25. v. 4. Cor. ep. 1. c. 9. v. 9. Utrumque, nec sine illâ, quam observavimus in altero, differentiâ, apud exteros etiam in usu fuisse, ex Varrone *de re rustica* l. 1. c. 52. discimus; cuius verba, quia Vatis locum hunc utrumque, & Magistrorum quoque Judæorum ad eundem annotata, superius adducta, cum primis illustrant, adscribere hîc neviqam gravabor. *E spicis in aream secerni grana oportet. quod sit apud alios jumentis junctis ac tribulo. id sit è tabulâ lapidibus aut ferro asperatâ; quæ imposito avrigâ, aut pondere grandi, trahitur jumentis junctis, ut discutiat è spicâ grana; aut ex assibus dentatis cum orbiculis, quod vocant plostellum Pœnicum. in eo quis sedeat atque agitet quæ trahant jumenta; ut in Hispaniâ ceteriorum inactis, & ibi agitato perticis, quod (quod, forsitan) unguis è spicâ exterruntur grana. Hæc ille. Apud nos verò baculo, sive flagello, quod ad melanthium & cuminum adhibebant Judæi, ad frumenta etiam quolibet tritrandi abutuntur.*

Caterum, ut finem tandem dissertationi prolixiori huic demus: quomodo apud Vatem, & apud Mosem pariter, vel copulæ index particula in disjunctionis notione sumi, vel negans ex prægessis suppleri poterit: quod significetur, ne tenuissimum quidem terram irrigandi, quod ferax fieret, vaporis etiam, nedum imbris, adminiculum extitisse; quod tempore eam herbis stirpibusque Deus primitus instruebat.

Quod autem Vir Cl. omnem illam Capite secundo comprehensam historiam intra hebdomadem primam conclusit, & Capitis primi contextui ipsi in Paraphrasi intertexuit, in hoc, opinor, non est reprehensione dignus, nec de re ipsâ quænam ferè dissentientem habere poterit. At, quod tertio Capite narrata, etiam intra sex dierum ambitum constipant, ei verò an audiendi sint, ambigi forsitan nec immerito potest, & quod ille olim, *audiendos magis ipse quàm auscultandos* existimem. In his sunt Talmudici, qui in *Gemârâ Sanhedrin. Cap. 4. sect. 10.* ex sententiâ R. Achæ filii Haninæ, diem sex-

eum in horas duodecim dispersitum ita particulatim, an articulatim (uti ille loquitur) *comminuunt*, ut vel homine condendo, vel eis quæ sive ab homine, sive de homine sunt facta, dies integer infumatur. Siquidem *horâ*, ajunt, *primâ collectus & coaggeratus est pulvis*, ex quo corpus hominis conderetur; *secundâ*, ex pulvere illo □ 713 (Hymn. 139.v.16.) sive *massa* quædam informis coacta & compacta est; *tertiâ*, ex eâ *massâ* membra singula, artusque effingebantur; *quartâ*, corpori sic effigiato anima infundebatur; *quintâ*, animâ jam præditus homo, humo, in quâ jacebat, elevatus elatusque, in pedes erigebatur; *sextâ*, nomina animantibus imposuit; *septimâ*, mulierem con nubio sibi junctam accepit; *octavâ*, lectum ascenderunt duo, & descenderunt quatuor; *nonâ*, præceptum accipere de abstinen do à fructu arboris scientia boni ac mali; *decimâ*, præceptum datum sunt transgressi; *undecimâ*, de transgressione judicium subiere; *duodecimâ* de horto expulsi sunt. At ista, quoad horarum digestionem ac distinctionem frivola sunt universa, incerta minùsque verisimilia nonnulla, quædam apertè, imò prodigiosè, falsa. Scilicet tam operosè cunctanterque, per gradus, horâsque gradibus singulis insumptas, in hominis corpusculo condendo Deum progredi necesse fuerat, quod verbulò solo, unòque ferè momento, mundi hujus universi fabricam integram exstruxerat, quam per dies singulos deinceps, hævð majore, credo, cum negotio, & expolivit & instruxit. Illud autem ab omni est ratione alienum, quod quod Deo in homine condendo tot horarum moram dederant, ut una materie convehendâ, altera eâdem macerandâ, tertia effin gendâ, quarta erigendâ, extraheretur, quinta denique spiritu vitali imbuendâ exigeretur, homini eidem tam proclivia om nia atque expedita fecerint, ut intra horulæ unius spatium, animantia universa à Deo ad se adducta, & in conspectu suo posita, non recensuerit tantùm, sed nomina etiam, singulo rum naturæ ratione saltem aliquâ consentanea, singulis seor sim singula imposuerit; tum ut intra horulæ alterius spati um, mulier à viro prægnans facta, gemellos ederet partus, Cajnum nempe cum sorore suâ; quæquam alii etiam non geminos, aut tergeminos, (uti minùs propriè loquuntur) sed quaternos partu eodem hoc editos volunt. Sed ideo forsan

Deo

Deo operi suo conficiendo spatii prolixioris dandi rationem aliquam habuerint; quia secundum R. Meirem, ex Pavli Ricci fide, ad corpus hominis condendum ex tota terrestri machina terra erat convehenda; quo utique secundum R. Oziam, truncus corporis est terra Babylonicâ, caput est terra Israeliticâ, reliqua membra ex regionibus aliis collectâ materiâ effingerentur: moles autem corporis tanta, juxta R. Eleazarum fuerit, ut capitis vertice firmamentum superius pulsaret, laertis expanlis extremos utrinque orbis terminos attingeret. tum ad materiam terream illam subigendam macerandamque, necessaria fuerat elementorum reliquorum ignis, aeris, aquae, pro mole terrenâ illâ portio iusta, ad quam est singulis decerpendam tempus par exigebatur. Molis denique tam portentosa colosso tam vasto erigendo, praesertim cum inanime adhuc existeret, nec quod Laconille, cum cadaveri pedibus constituendo frustra insudasset, intus aliquid quo operis id promoveretur, non haberet, horâ minimûm assignatâ opus fuerat, cum non citra labis alicujus discrimen, aut subito, aut nisi magnâ cum cautelâ id paulatim posset peragi: neque enim Regis Babylonii, stupenda licet altitudinis, hac tamen tam longè inferiorem statuam illam, vel die forsitan uno, nedum horulâ unâ, erectam ac constitutam, verisimile est. ut de status vitalis per tot membra tam longè à se invicem diffusa permeaturo nihil adjiciatur. Caterum & istis majora, etiam si vera forent, verbo nutuque solo, uno momento Deus, cui nihil arduum est, poterat; & ante inceptum istud (uti est probabile) confecerat; & ista sunt reverâ hominum vanissimorum commenta putidissima. Tum & ea, quae vel ab homine jam condito designata, vel circa eundem gesta narrantur, per horas certas hoc modo dispartiri ac digerere, & est praesumptio mera fundamento nullo subnixâ, eaque in nonnullis nec rationi consentanea, & veritati etiam adversa.

Ut enim nihil dicam, quod de fructu interdicto lex homini data, mulieri condita subjicitur, contra planè quàm contextus Mosaicus exhibet: mulierem ante legem illam eandem datam, nedum violatam, à viro cognitam fuisse, & est narrationi Mosaicâ omnino contrariam, etiam si Jajrus quoque

id

id affirmare sustinuerit; & Judæorum etiam aliorum placitis adversatur, qui auctore Manahemo, Cajnum tradunt, à femine immundo, quod Evæ serpens instillaverat, progenitum: à nostris verò itidem omnibus jure merito repudiatur, qui vitiositate ingentem à conceptu ipso intinctum statuunt fuisse, quod ante contractum id à parentibus ipsis vitium non poterat. De geminis intra horulam spatium & conceptis & editis, ecquid opus est quicquam adjicere? stipites sunt meri, quibus ista probentur. Ad animantia redeatur; ad hominem adducta, & ab eodem sigillatim perlustrata, appellationibusque non sine iustâ aliquâ ratione insignita; hoc totum, inquam, intra horulam ab Adâ fuisse peractum, rationi consentaneum mihi neviqam videtur. Etiam si enim demus hominem eximiis cum animi, tum & corporis ab initio fuisse dotibus instructum: at & mentis dotes & carnis vires circumscriptas terminatasque habuerit necesse est: vixque fieri poterat, quin dieculæ illius pars bene magna, tot animantium variorum specibus diversis, sigillatim perlustrandis, considerandis, nuncupandis, extraheretur.

Horum autem seria sedulâque contemplatio (quod animi mei sensa liberius expromam) eò adigit, ut sententiæ illi tanto cum consensu receptæ, nequeam acquiescere, quâ statuitur utique, hominem eo ipso quod est conditus die, à conditore suo defecisse, hortoque (quod ab his dicitur) ejectum fuisse. Aliò animum abducunt diei illius gesta, prout à Mose Spiritus Sancti amanuense scripto consignata ac digesta exhibentur. Mitto querere, an præter hominem animantia ulla eo die sint producta, detur, quod Vir Cl. censet, pridie fuisse condita; vel, quia plures ad hunc referunt horum creationem, momento temporis creatas species tot varias quæ antè non extiterant. ad ea me adstringo, hominem quæ spectant. Sed nec alterâ ex parte id admittendum censuerim, quod Epiphanius *tom. I. l. I. c. 4.* nonnullos sensisse refert, *hominis creationem die quinto inchoatam, sexto consummatam fuisse.* ceterum, prout Moses narrat, Die sexto omnino conditus est homo; extra hortum, opinor; id contextus series sapit. extra hortum conditus, in hortum deducitur; arbor utraque & vitæ & notitiæ, in horti medio confita utraque, indicatur; de absti-

nendo

nendo ab alterius fructu lex datur : ab hac datâ ex horto denuo in planitiem (credo) patentem aliquam abducitur ; (hortum enim quis crediderit animantium turbâ tantâ tam confertâ conculcatum?) sistuntur eò loci (Deo id procurante) animalia quæ terra protulerat universa, generis cujusque unitum saltem ; atque ita (puto) conveniunt, ut ne se invicem, aut contrudant, aut conculcent : in Adæ conspectu ita sita sistuntur, ut de singulis speciebus seorsum dispiceret ; & ubi dispexerat, pro speciei cujusque naturâ, indole, dote aliquâ insigniore, quâ à reliquis distinguebatur, ex eâ quâ valebat sagacitate, appellationem aliquam speciei illi peculiarem, ingenioque ejusdem congruentem imponeret. Nec possum assequi (quæ mea forsitan fuerit vel mentis obtusioris hebetudo, vel intelligentiæ restrictioris angustia) quid fieri quiverit, quin diei pars magna negotio hoc conficiendo fuerit insumpta. Viri utique militares copiis havid numerosis viritum perlustrandis diutius longè distinerentur.

A negotio hoc exacto, Adam sive fatigatione aliquâ, cum in opere illo diutius fuisset immoratus, sive citra hanc etiam procuratione divinâ, in somnum incidit altiore. dormienti interim costa eximitur, ex quâ mulier conjux ei futura extruitur. Eam à se conditam, *μαθήνη* sive pronubum agens ipse, ad maritum futurum virum Deus adducit, eidemque addicit. Is in eâ sui partem agnoscens, in consortii intimi atque individui pactiōem ad se assumit. Atque hætenus quidem protrahitur, istaque planè serie pertextitur, narratio Moisaica, intra diei sexti terminos conclusa. Ab istis, novo quasi sumpto exordio, narrantur, quæ ad hominem, non tam constitutum, quam destituendum mox, & destitutum jam etiam pertineant. Mulierem enim jam viro junctam, sed à viro sejunctam, per serpentem adortus est Satanas. Ita, attestante paginâ sacrâ, cum Saadiâ & Manæ, aliisque tam Judæis Magistris, quam & nostris, potius censuerim, quam cum Eldraide, qui serpentem merum solùmque vult extitisse. quamvis per serpentem is locutus fuerit ; sicut per asinum Deus ipse, an angelus Dei, cujus dicta tamen asino tribuuntur. Petr. ep. 2. c. 2. v. 16. Quamquam nec accedo Talmudicis fabulis illis, quibus, narrante Majmonide *More. l. 2. c. 30.* Samaelem perhibent

C c

spiri-

spirituum malignorum principem, serpenti, qui camelum magnitudine æquabat, inequitantem, mulierem aggressum, eam seduxisse. Cæterum absente viro, cum serpenti sese insinuasse, mulierem adortum, Satanam, nostri, quos viderim, consentiunt universi. Etiam si enim versio nostra antiquior, quæ à Tindalo ceptam secuta est, aliò spectare videatur, dum red-
dit, and gave also unto her husband being with her. at nec illud *being* in contextu reperitur, nec aliud à reliquis hac in parte sensisse versionis illius auctores, inde evincitur; quum & Piscator, qui supplementum illud ipsum interserit, *dedit etiam viro suo, cum esset secum*, aliud verbis illis voluisse se aperte indicat, ubi in scholiis sic se explicat, *qui erat secum*, h. e. *quam primum ille ad ipsam venisset: sermocinatione serpentis jam absolutâ, & serpente, ut videtur, jam elapso.* Sed & Vatablus, licet quosdam referat hinc dicere, *seductam Evam præsentem viro.* (quod Calvinus etiam cum retulerit, *nullo modo credibile esse affirmat*) Hebræos tamen ait subavdire, *ut edere*; sicque conjungere, *dedit viro suo, ut ederet unâ cum ipsâ.* atque ita reverâ Esdraides in locum. Ecquis autem, scriptura cum hæc in parte sileat, animum facile induxerit, ut credat, fieri potuisse, ut aut mulier à viro suo, ad quem adductam intam arctam & intimam cum eodem consuetudinem, tantâ cum solennitate, eam adjunxerat atque adstrinxerat Deus ipse, quàmque tanto cum affectu verbis signatissimis expresso susceperat atque amplexatus fuerat vir, ab eodem statim, eodem non die, sed horâ ferè, sese subducere sustinuerit; aut ut vir, qui sibi à Deo sic oblatam & commendatam, tantâ cum lubentiâ admiserat, quasi consortii cum eâ initi fatias statim cepisset, à latere suo, non dico divelli, (ecquis enim erat, id qui faceret?) sed & conspectu suo longius discedere, atque exspatiari, confestim pateretur. Certè non tam exilis languidusque affectus inter pares lubentiâ pari recens junctos hodie etiam reperitur: nedum ut illi alterutri esse potuerit: præsertim cum nemo quisquam extaret, quocum possent à se invicem distiti familiariter conversari. Sed & sermocinationem etiam prolixiorum serpenti cum muliere intercessisse, probabile est admodum, & à plerisque statuitur; nec nisi post disceptationes varias utrinque habitas, inductam

ductam mulierem, ut in esu pomi periculum faceret. nec verò viro etiam, citra rationes aliquas à muliere prolata, eaque denarrata quæ à serpente acceperat, ut in eundem cum muliere, quam etiam fructu gustato sospitem adhuc terneret, excessum concederet, persuasum fuisse, verisimile sit. Adjiciantur his quæ secuta sunt, perizomata confecta, latibula conquisita, evocatio majestatica, questio judiciaria de viro, muliere, serpente seorsim habita, censura pro criminis ratione in singulos prolata; amictus novitiis è pellibus animalium utriusque inductus, in eo amictu traductio ignominiosa, utriusque denique è loco, in quo hætenus egerant, expulsio. Hæc autem omnia, si intra diei sexti limites coerceri voluerimus, in particulam ejusdem extremam, exiguamque admodum eandem constipanda fuerint, quum partem maximam in prioribus illis exegendis effluxisse sit necesse. Simul interim juncta cum illis ista, adeò me vehementer constringunt; ut non possim non parentum primorum defectionem in tempus ob ortu primo longius distitum protollere, statuique in quo sunt à Deo primitiis conditi ac constituti, moram saltem quam dieculæ unius fuerit, diuturniorem adscribere.

Præfagit animus fore ut à compluribus, eis cumprimis, qui scriptorum consensus concordis actu secundo, vel deferendos, vel abripiendos etiam, citra examen ullum sese dediderunt, vel imprudentiæ, vel impudentiæ etiam, temeritatis saltem nimis reus peragar, qui adversus torrentem amne pleno decurrentem solus, si solus saltem, homo nihili obnitar. Nec sum ignarus Virum eruditissimum, & in scriptis Rabbinicis versatissimum, in *Scriptura*, quem inscripsit, *Concentu*, hoc tanquam fidei dogma primarium fidentissime asserere, *hominem nec diem unum in integritate suâ perstitisse. Hoc à religionis cujusque affectis ubique receptum, lumine quod in tenebris lucret ad id tenendum inducente.* Huc trahere *Talmudicos* & *Midrasim* illud Hymni 49. v. 13. de Adâ exponendo, qui in dignitate primordiali nec pernoctatus sit. Addit ex Majmonide in *Moreh chelek*, 2. perek. 30. à Judæis id generaliter teneri; nec ullum sese ex eis avdivisse, qui aliter sentiret. *ethnicos Christianos à principio idem tenuisse; Græcos patres, Irenæum, Chrysostomum, Theodorum, Theophylactum, ad Cedreni*

Mosi

Mos seorsum traditam admittere libuerit. quod sincipitis sani nemo fecerit. De Traditione cum apud Græcos, tum apud Latinos receptâ, quod tantopere jactat, quàm inanes atque incertæ traditiones fuerint istiusmodi, non possunt esse ignari, quæ vel in veterum scriptis, vel in nostrorum cum Pontificiis controversiis, mediocriter etiam sunt versati. Præstò nobis adest *λογος βεβαιότερος* pagina sacra, à quâ solâ nobis in rebus fidei lux, clara certâque eadem, affulget, ea *Lucis* illius, *que in tenebris micat*, mentem nobis in his prodit; nec spiritui cuiquam extra hanc quicquam adstruendi fidem adhibere edocti sumus. Inde *luminis* aliquid, quod illos, sive vetustiores, sive recentiores *in opinionem hanc induxisse* affirmat, si protulisset, quod & factu proclivius, si quod esset, fuerat, & ad id firmandum, factum oportuit, quod tam fidenter assertum dabat; necessario nobis illi concedendum foret, idque lubentissime faceremus. Interim cum nihil istiusmodi vel molitus sit, nedum ut præstiterit, nihil causæ fuerat, ob quam aut secus sentientes, aut in re tam incertâ, & à Spiritu sancto in medio relicta *ἐμφορβήσιν* duntaxat, (nam contradicendi affectum affectationemve quod Viris magnis piisque eisdem, quorum animos hac in parte pernosse non poterat, rectius affingit, est à charitatis Christianæ normâ penitus dissenteum) tanquam sensus omnis tam externi quàm interni expertes tam satyricè atque sarcasticè arroderet. Sed condonandum hoc homini, quæ per dotes in quibusdam insigniores Ecclesiæ Dei utilior esse poterat, si non sibi nimium vel arrogasset vel indulgisset. Cum enim in Lingvis Orientalibus, literis præsertim Hebraicis, quæ tunc minis erant, quàm sunt nunc dierum, familiares, (quemadmodum Hieronymus olim apud sibi coævus) ampliore plerisque fuisset peritiam consecutus; tantum eâ occasione tribuebat sibi, ut dissensum à se in re ullâ ægerrimè ferret, adversusque viros cum eruditione tum & pietate insignes, quæ placita sua, etiam in rebus quandoque accessariis ac leviculis, vel oppugnaverant, vel attentaverant, tanquam fidei totius ac religionis firmamenta fundamentaque concuterent & convellerent, impotentissimè debaccharètur. In suis autem dilatandis dilandisque ex occasione gavis tam importunus, tam immodicus deprehenditur, ut cerebri lassi

Cc 3.

etiam

etiam nonnullis de se suspicionem moverit. Verum misso isto, q̄i prater Traditionem ἀγγελον, Hymniq̄e commation, à Judæulis q̄ibusdam (q̄os & nostri forsan q̄idem imitati sint) perperam habitum, nihil q̄icq̄am h̄ic adduxit: tam illi, q̄am & aliis q̄ibusq̄e, q̄i hoc ipsum fidenter assertum ierint, aliisq̄e tenendum idem contenderint, Hominem utiq̄e primum intra eum ipsum in q̄o est conditus diem à conditore suo defecisse; in medio eis, q̄a in adversum vel h̄ic à nobis, vel ab aliis alibi dissertata sunt, relictis, illud poterit reponi, q̄od in suis ad Gen. 38. habet Esdraides, עָלָיו הָרְאָה הַמַּוְצֵיָא כְּחֶבְרִי, h.e. q̄od in Jure nostro dicitur, *Aetori*, sive, *Affirmanti*, *incumbit probatio*. licitumq̄e cuius in rebus istiusmodi vel secus sentire, vel fidem saltem inhibere, donec is, q̄i affirmaverit, id q̄od affirmat, probatum dederit.

Istud ubi absolveram, in scriptores duos incidi, q̄i q̄astione utrinq̄e disceptat̄a, pro parte negante concludunt, è nostris Paræum, è Pontificiis Pererium, q̄i & prater alios Abulensem idem statuisse testatur, idq̄e ex maturiore deliberatione, cum contrà prius sensisset. Illud obiter monere havd abs re fuerit, q̄od Michael Glycas *Annal. part. 1.* refert, apud Pyronem q̄endam Annalium scriptorem reperiri, *Adamum non ante quadagesimum diem in hortum Edenis introductum*; cum historia Mosaica tam disertè adversetur; fuisse forsan potius, non fuisse ultra tot dies in Paradiso commoratum, sive non fuisse ante diem quadagesimum inde ejectum. eo magis, q̄ia tot dies eo loci egisse, visum nonnullis, cum Pererius, tum & à Pererio (puto) Paræus, commemorat uterq̄e. Ita nec tam generaliter recepta traditio fuerat; & quantumcunq̄e recepta, avtoritatis fideiq̄e parilis, planè cum illa, q̄a Adamus in Golgotha sepultus perhibetur, eodem planè loci, ubi mortem perpeffus est Christus, cujus sanguine reliq̄ia illius fuerint irrigata. de q̄a (cum aliis, & pluribus, opinor, q̄am illa altera astipulatores habet,) Origenes in *Matth.* earum q̄æ extant *orat. 25.* et Epiphanius *adv. Tatianos heres. lib. 1. tom. 3. her. 25. sect. 5.* q̄o inter Adæ primi lapsi tempus, sepulti locum, ac secundi pro ejusdem delicto mortem perpeffi, perpeffionisq̄e locum, paria fierent, traditio utraq̄e primitus conficta videtur.

CAP.

CAP. III.

A culpâ peractâ reatus animadvertitur. Verba Moſis Gen. 3.7. expenſa; aliterq; paulò qàm pleriq; expoſita. Proto-plaſtis acus & filum unde. de veprium ſpinis Oleaſtrii conjeſtura. פתק complicare, conſerere, affigere. פתח ut frons, tam ramum qàm folium designat. Sic Gen. 8.11. Graci interpretes notati. Epitheti ellipſis. Frons nunc ſtatum deciduum, nunc perennantem denotat. Veſtes prima primis parentibus unde. de Eva textrina Epiphanius qid. Eſaja loc. c.6.v.2. expenditur. Priſcorum qorundam argutiola rejeſta. Pedes tegere; Hebrais qid. Pedes, pro pudendis. Pedum pilus, qis. Sorotiare, & Fraterculare, qid. Feſtus notatus. Pedes Seraphi qos obveleat. Expenditur ſententia in mulierem lata, Gen. 3.16. Baſilii Sel. de eâ argutiola. Conceptus dolores, minùs commodò dici. ילדון qid. Jabetſi nomen unde. Gracorum halucinatio. ילד qid. prægnatus, ſive prægnatio. ילד prægnans. Prægnantium affectus. Venter, & Uterus, promiſcùe uſurpata. Solariorum uſus. Pèſſis ſtata nulla cibi ſumendi tempora. Gellius emendatus. ילד & ילד affinia. inde Amos 1.18. dictio ambigua. Mulieri difficilioreſ qàm aliis animantibus partus. nec hiſ tamen difficultatiſ experteſ prorſus. de ibicibus & cervis nugamenta Rabbinica. Primipariſ præ aliis gravioreſ cruciatuſ. Oleaſtrii ſententia de partu protelata rejeſta. Nonnullarum parturitio minùs moleſta. Mediis licitiſ moleſtiſ eaſ levatum & lenitum ire non illicitum. Sententiam in Adam latam interminationiſ eſſe, non interdictioniſ. Picherelliana ejuſdem verſio. Sudor naſi, qid. Hebraea vox נאס naſum primò denotare, tum faciem totam; ut oſ Latinis.

Præclarum ſane Menandri illud apud Jo. Stobæum tom.2. tit.4. Οὐδὲὶς ἑυροῖσιν ἐξαμαρτάνων, ὅσον
 Ἀμαρτάνει τὸ μέγαδ', ὅτε γὰρ δ' ὁρᾷ.
 Nemo ſatiſ, dum peccat, qid faciat, videt:
 Scelere at peractò, atrocitateſ intelligit.

duna

dum scil. ut Grægorius in *Job. comment. moral. l. 15. c. 22. Oculos, quos clauferat culpa, aperit pœna*; vel ipsa etiam quandoque culpæ jam perpetrata & præterita conscientia. Hoc in generis nostri satoribus primis animadvertere licet. Eis quippe, postquam fructum vetitum gustando culpam in sese admiserant, reclusos & reſeratos oculos fuisse à Mose perhibetur, *nuditatemque*, cujus jam pigebat ac pudebat, *perspectam*. Ceterum turpitudini amoliendæ, aut suppressendæ saltem, hanc scitè commodè satus consultum. Sic enim Moses l. 1. c. 3. v. 7. *Cum apertis jam oculis, nudos esse se nosſent*, וַיִּתְּפֹרְוּ עֵלֶיָּהּ הָאֵרָה quod vertunt; *Consuerunt folia ficulnea, & fecerunt inde sibi subligacula*. Mihi verò nec consuerè, nec folium illud satisfacit. Siq̃idem, primo querere jure liceat, unde illis acus & filum tunc temporis, quorum ope folia illa consuerent. Vidit hoc Hieronymus ab Oleastro, sed ad aliud hanc minùs ineptum confugit, *aut manu ligando*, inquit, *unum alteri, aut vepribus consuendo*. quasi scil. ex veprium spinis aciculas confecerint sibi, quibus folia illa sibi invicem consuendo connecterent sive jungerent. hoc enim וַיִּתְּפֹרְוּ significare, idem rectè monet. Equidem vix otii, puto, tantum erat, aut curiositatis etiam, in tantâ animorum consternatione, ut foliis sigillatim legendis, & operosius conferendis & contexendis operam navarent supervacaneam, cum ramùsculos, termites, palmites possent & decerpere, & ad eum, quem volebant, usum, sibi invicem implexos, negotio minore multò, accommodare. verto itaq; *Et frondibus complicatis, sive contextis, fecerunt sibi subligacula*. Verbum וַיִּתְּפֹרְוּ tam applicare, complicare, aptare, affigere; quàm consuere, & consarcinare significat. Jobi c. 16. v. 15. וְסָקִי תְּפֹרְתִי אֲגִדִּי *saccum applicavi, affixi, cuti meæ*. Et Ezek. c. 13. v. 18. מְחַפְּרוֹת בְּסִתּוֹן *applicantes, sive accommodantes pulvillos axillis eorumque*. certè, ut consuerere, vel contexere istuc vertere detur, consuerere nullo modo licuerit. rectèque Castellio, *consertis, non, consutis*, dixit. Vocem autem וַיִּתְּפֹרְוּ etiamſi Græci ubiq; ἐϋλλοῦ reddiderint, loco uno excepto Jeremi. c. 17. v. 8. ubi ἐϋλέχην verterunt, cum ἐϋλλα debuiſſent; tamen non folium tantum, sed & ramum, flagellum, palmitem, termitem significare, certissimum est. Sic Genes. c. 8. v. 11. וַיִּתְּפֹרְוּ

𐤓𐤓𐤕 𐤓𐤓𐤕 *ramus olivæ*, atque ita vetus interpres. Et Avgustinus
 in *Joan. tract. 6.* Reportavit ad arcam ramum de olivâ. Ramus
 ille & folia & fructum habebat. non sint in te sola verba; non
 sint in te sola folia. sit fructus; & redi ad arcam. ramum,
 sive frondem historia dicit; de fructu nihil. Sed Græcos is
 ex parte est secutus interpretes, qui 𐤓𐤓𐤕 φύλλον folium reddi-
 dere, 𐤓𐤓𐤕 𐤓𐤓𐤕, quod Ambrosius de Noe c. 19. ramum, Av-
 gustinus ipse *Locution. l. x.* surculum vertit. itaque incertum
 est rami nomine hoc an illud expressum voluerit. Melius,
 ramum decortum, Junius, quædam quod 𐤓𐤓𐤕 vertisse LXX.
 Avgustino dictum adfirmat, apud Avgustinum non repe-
 rio. Verum sic Proverb. c. 11. v. 28. *Qui confidit in divitiis*
 suis, ipse decidet: (quod Esajas, 𐤓𐤓𐤕 sicut folium, destituet.
 e. 64. v. 10.) *justus autem 𐤓𐤓𐤕 tanquam ramus, florebit. tan-*
quam ramus. i. tanquam ramus virescens, frondescent, efflore-
 scens. Junius, rectè, ellipsis epitheti: qualem observat Ca-
 mius, Malach. c. 1. v. 14. *Maledictus est subdolus homo, cui*
 cum masculus. i. mascula pecus integra & sana, in grege sit,
 voti damna, corruptum domino mactat. Et Esajæ c. 1. v. 18.
Si peccata vestra velut coccinea fuerint, tanquam nix exalbe-
scant; si vermiculi instar rubra fuerint, lane (candida ni-
 mirum, necdum intincta) *similia fient.* Et ibid. c. 5. v. 4. *Ex-*
pectavi, ut proferret uvæ, (bonas utique, probas, generosas)
 & protulit 𐤓𐤓𐤕 fatidas, viles. neque est opus ut labruscas,
 aut alius alicujus stirpis plantæve nescio cujus speciem no-
 vam hic comminiscamur. Vides interim pro diverso signi-
 ficatu, ad res non diversas tantum, sed ad diversas planè, ad-
 umbrandas, atque adumbrando etiam illustrandas ac depin-
 gendas, vocabulum idem, imaginem planè eandem adhiberi.
 Vates ad statum deciduum delineandum; Pæmiastes
 ad perennantem describendum, usurpavit. Sed omnium
 clarissimè Nehemiæ c. 8. v. 15. quo loco, vocabulo isto quinque
 repetito, populus 𐤓𐤓𐤕 𐤓𐤓𐤕 𐤓𐤓𐤕 𐤓𐤓𐤕 𐤓𐤓𐤕 celebrans, narratur, *olivæ,*
pini, myrti, palma, arborum aliarum frondosarum, ramos &
montanis tulisse, unde tabernacula, sive trichilas, conficerent
sibi, in quibus per dies festos illos hilaria agitarent. neque enim
ex foliis meris, opinor, ea erant extructuri. itaque in Genes.
 Junius, *folia, vel ramos:* Vatabl. *folia, vel frondes.* imò non
 D d folia,

folia, sed ramos, aut si libuerit, frondes. nam & frons Latinis, qo modo מִצֵּיִם Hebrais, tam ramum, qam & folium designat. Cicero pro Caelio: Interclusa frondibus & virgultis via. Mela l. 3. c. 10. Folia proximis decisa frondibus. Flaccus l. 1. ep. 3. Fronde comas vincti. Maro Aeneid. l. 2.

— delubra Deum — festa velamus fronde. —

Et l. 4.

templum

Velleribus niveis & festa fronde revinctum.

inde Frondator eidem, Ecloga 1. ad quem locum Servius; Tria genera sunt frondatorum: frondator, q̄ arbores amputat: et q̄ frondibus manipulos facit hyemis tempore animalibus ad pastum offerendos: et q̄ manibus vitium folia avellit, qo ardor solis uvam maturiorem reddat. Frondibus igitur confectis, non foliis confutis, confiebant constabantq̄ ~~delectata~~. prima illa, vestium nomen vix, aut ne vix qidem commerita. At vestes primas protoplastis parasse Deus ipse refertur, ex bestiarum caesarum pellibus. quibus indutos, brutis animantibus, quorum vestiebantur exuviis, qam divino numini, cuius imaginem jam exuerant, similiore propioreq̄ pronunciat. Vers. 21, 22. Eva vero deinceps (si Epiphanium avdimus h̄eres. 78. §. 18.) viro suo Adā *יְהוָה* *יְהוָה*, Vestes contexit: & *יְהוָה* scil. a Deo edocta, ut ejus culpā homo nudatus fuerat, ejusdem operā etiam amiceretur. Verum tam ego Epiphaniō de veste contextā, qam de subligaculis confutis, illis fidem habeo.

Neque *יְהוָה* istiusmodi vicem videtur obiisse alarum Seraphicarum par alterum: de quibus Elajas c. 6. v. 2. Seraphi superne astabant illi: senis alis unusq̄q̄: quorum binis regebant faciem suam; binis obtegebant pedes suos: binis autem volabant. Hebr. *sex ala, sex ala uni.* i. e. sena unicuique. qo modo Ezek. c. 10. v. 21. *quatuor quatuor facies uni, & quatuor ala uni.* i. quaternae facies unicuique, & ala quaternae unicuique. De alarum usu ineptiunt Origenes, ejusdemq̄ insistentis vestigiis, in ad Damasum epist. Hieronymus, quum non ipsis, sed Deo utiq̄, faciem pedesq̄ Seraphorum alis obvelatos intelligunt; qo indicetur nimirum, abscondita nobis esse, q̄ ante mundum conditum sint a Deo gesta, q̄q̄ a seculi consummatione futura sint; intermedia

media duntaxat esse mortalium oculis exposita. nec felicius
saniusve illis quicquam hinc argutatur Bernardus in *concion. so-*
lenn. 103.

Ceterum alis suis satellites illos cœlestes, binis faciem bi-
nisque pedes, non folio insidentis, sed suos, obtexisse vult
Vates *ἁγίων δόξας καὶ θεοφορίδας*; eoque interpretum pars longè
maxima concedit. Inter quos & de *facie obducta* plerisque con-
venit. stuporis autem id videtur esse, quasi ad divinæ maje-
statis fulgorem oculos ita perstrictos habentium, ut *ἀντοφ-*
θαλμείν καὶ ἀντιβλέπειν non sustineant. Sed nec de *pedibus ob-*
nuptis ambigi videtur, quoniam ut stuporis illud, ita pudoris istud
& verecundiæ indicium existat, quasi vilieatē, nuditatem,
immunditiem suam, ad præstantiam puritatēque divinam
collatam deprehendentium, eamque agnoscere symbolo isto
professorum. Verum de phraseos ipsius notione genuinā,
hæc ita liquidò patet; nec interpretum tot ullus quem hæc-
tenus viderim videtur advertisse. nos indagabimus saltem; si
rursus forsitā id quod res est, in lucem protrahere dare
poterimus.

Pedes itaque tegere, non unā ratione in scriptis sacris dici-
tur. Primò siquidem *pedes tegere* κατ' εὐφημισμὸν ponitur, pro
eo quod est ἀποπύρειν, egerere, ventrem levare, alvum purga-
re. Ita usurpatur in historiā Judicum c. 3. v. 24. ubi de rege
suo avla Moabiticæ mi nistri, *tegit pedes suos in cœnaculi esti-*
vi conclavi. item hist. Regum I. r. c. 24. v. 4. de Savle, *in spe-*
luncam secessisse ad regendum pedes suos. ubi Jonathæ Targum
pedes tegere exponit, *necessitatem suam facere.* quod & apud
nos puelluli dicunt, *to do their needs.* Formulæ rationem ve-
ram pro didit Vir Cl. If. Casavbonus in *notis ad Suetonii Au-*
gustum c. 82. tractam scil. partim à vestitus laxioris ac pro-
lixioris ritu, quod non Hebræi soli, sed Romani Græcique veteres
etiam utebantur; partim à τὴν κοιλιολευσίαν ὄντων gestu. un-
de Vatablus, *egerentium gestus.* quoniam enim ejusmodi vestes
forent, necesse erat, ut corpore ad ventris onus deponen-
dum inclinato, defluentes lacinie pedes obtegerent. hinc
Græcis in mentione ventrem levantium, vestis καθελκὼς καὶ
ἀνελκὼς dicitur. Herodianus in *Macrino*, τὰς ἐσθῆτας τῶν μυστῶν
καθελκύν. Proinde quod de Savle dicitur, *in speluncam ingres-*
sus

fas est ad regendum pedes ; id LXX q̄ dicuntur, reddiderunt,
 eis τὸ ἀνακατασκευάζειν, i. ad preparandum, uti codices nunc
 habent, vel potius, uti Theodoretus exhibet in Reg. l. 1. q̄st.
 56. eis τὸ ἀνακατασκευάζειν. i. ad deponendum, onus ventris, scil.
 Aquila, eis τὸ ἀποκενῶσαι. ad evacuandum. Josephus antiq. l. 6.
 c. 14. εἰς τὸ πύον. ad naturā requisita ; sive, ut ex eodem
 Theodoretus ἐξηγῶν, (neque enim ipsa sunt Iosephi verba)
 τὰς φυσικὰς ἐκκρίσεις ποιῶν, ut excretiones naturales faceret.
 Jo. Zonaras Annal. tom. 1. eis ἀπόπαιον. Vet. Lat. ut purgaret
 ventrem. In Eglonis autem historiā q̄d est pariter dictum,
 Græci nonnulli, πῆξ δῖππος καὶ ἐν τῇ ἀποκατασκευῇ καὶ νοτιῶν,
 sella familiarica insidet in cubiculi secessu. Vet. Lat. ventrem
 purgat. At LXX. ἀποκενῶσαι τὸν πόδα αὐτοῦ. evacuat pedes suos.
 ubi pedum nomine, Drusius in notis ad Judic. intelligi vult,
 id q̄d viri sumus ; ut cum dicimus, aqua pedum, pro lotio, sive
 urinā. Verū non videtur interpretatio ista loco huic qua-
 drare satis. neque enim, opinor, σπάρταλον pati regem suum
 existimabant avlici, ut in vesicā evacuandā moram tam diu-
 turnam traheret.

Pedes tamen αὐτοῦ καὶ αἰδοῦναι, pro partibus verendis, usur-
 pari constat. q̄d & Vir doctiss. idem in per epist. q̄st. c. 35.
 monuit. isq̄e revera vocabuli usus, ad genuinam loci pro-
 phetici mentem, q̄si manu nos ducit. Sic enim Vatis ejus-
 dem c. 36. v. 12. & Hist. Reg. l. 4. c. 18. v. 27. pro eo q̄d יְדֵי
 scribitur, i. lorium, urinam. legunt Judæi יְדֵי אָגָם
 pedum. q̄d nec idem tacuit, Observ. l. 15. c. 15. pro q̄o Plin-
 ius, aquam per pedes fluentem dixit, hist. natur. l. 30. c. 7. Pra-
 sentem dolorem levare, si quis aquam per pedes fluentem haurire
 sustineat. q̄d & Alber. Gentili in lect. Virgil. c. 13. est ani-
 madversum. Huc faciunt & è Mose illa : q̄d Jacobus pa-
 triarcha in Testamento condendo, Gen. c. 49. v. 10. Non de-
 ficiet sceptrum è Juda, neq̄ Legislatores ab inter pedes ejus sive,
 è medio pedum ejus. ubi LXX. ἐν τῇ μεσότητι αὐτοῦ. Lat. Vet. è fi-
 moribus ejus. i. è posteris, ex ab eo progenitis & propagatis.
 De q̄o loco, ex Doctorum q̄orundam Hebræorum sententiā
 Vatablus, De semine ejus, q̄d egreditur de inter pedes ejus.
 alludit ad situm pudendorum, q̄ sunt instrumenta generatio-
 nis. Et Drusius itidem q̄st. l. 1. c. 36. Labor, inquit, ut cre-
 dam

nam significari semen quod per pedes ejicitur, figurâ notâ. nam quod alii pedum nomine femora intelligunt, inter quæ semen emittitur, non probo. Sed nec ipse, quod adscripsit Abraham Esdræides, (quem tamen Calvinus secutus est) locum respici, quem scriba obtinebant, ad, vel inter pedes judicum. aut etiam quod Junius adnotavit; Sumptum esse à parentibus, ad quorum pedes educantur liberi: quemadmodum etiam ad genua dicuntur educari, infra c. 50. v. 23. miror magis, quod, cum ita interpretatur, similem ait locutionem haberi Deut. c. 28. v. 57. Si quidem locus ille, aliò planè spectat, eodémque disertè, quò nos istuc collineamus. ubi in comminationibus divinis sic legitur; *Mulier comedet panem suum* LXX. corium illud, secundinas vocitant, quò embryo in utero materno adhuc constitutus involvitur. i. foetum corio illi involutum; quod exit ab inter pedes suos, sive, è medio pedum suorum. Sept. rursus, τὰ ἐξ ἐλθὼν διὰ τῶν ποδῶν αὐτῆς. Lat. quæ egrediuntur de medio feminum ejus. quò loco, non puerulorum ad pedes genuâve educatio, sed infantium ex utero materno educatio, & è membranis, quibus involuti prodeunt, evolutio atque exclusio, aluduntur. Denique ne longius abeamus; aut ulteriùs dissertationem istam protrahamus, sicut *aga pedum*, pro lotio, quod è pudendis exit; ita *pilus pedum*, capite huic proximo, pro *pube*, sive pilo, quæ circa partes illas enascitur, usurpatus deprehenditur: de quo & Ezek. c. 16. v. 7. *Ubera tua sororiaverant.* ita scitè Junius, Plautino usus vocabulo; apud quem in *Frivolaria*, nescio quis,

— tunc papille primulùm
Fraterculabant. illud volui dicere.
Sororiabant. —

unde tamen sine fundo Festus colligit, fraterculari dici puerorum mammas, cum primùm tumescunt, sicut sororiare puellarum. cum vocabulum prius illud merè fictitium existat, quod ludendo ille, quasi per linguæ lapsum alterius vice protulisse videri voluit. verùm ita expressit hanc ineptè Vir Cl. quod נָכְרִים וְנָכְרִים Hebraica habent. Sequitur, Et germinaverat pilus tuus. pilus, inquam, non capitis, sed pubis. itaque rectè doctissimus interpretes idem, pubes effecta eras, nubilis, & apta viro; quod hic duobus signis exprimitur. Sic ergo & Vates noster, D d 3 quasi

qasi interpretis ipse sui, Cap. 7. v. 20. *Abradet Dominus novacula conducturam, caput, (live, pilum capitis) & pilum pedum, & barbam quoque ipsam vastabit.* qo loco, *pilus pedum*, cum à verticis menti que pilo distingvatur, alius quam *pubis* esse non potest. Huic affine est, qod plebis nostratis ore jactatur, *sage indicium* esse, cui *vetula* inter *hallucem* *utrunque* (sic enim loqi amant) *pilus* nullus *suppetit*. qasi in partibus secretioribus illis muliercula ejusmodi à dæmone familiari suo (uti appellant) depilari consueverint. Nec longius abit, qod in eodem Ezeielis c. 16. v. 25, dicitur, *Aperuisti pedes tuos cui libet transire.* qod Sirachides, ἀγνυονέσῃς paulò, c. 26. v. 15. ad *pilum* omnem *fessura*, & ad *telum* quodvis *pharetram* *apertura* est. *Pedes* itaque familiari admodum Hebræis formulâ loqendi pro partibus verendis usurpantur. Partes autem illæ, cum τὰ ὁσιμα & ἀπώτα & ἀγνυονέσῃς, pro corporis humani inhonestioribus minúsque decoris habentur; (Cor. ep. 1. c. 12. v. 23.) inde fit, ut spiritus illi celestes, dum effigie humanâ qasi convestiti comparent, dicuntur, *alis* alteris *obvelare* *sibi* *pedes*. i.e. partes illas, quarum protoplastis jam lapsis obtegendi cura prima ac præcipua fuerat, qasque ab aliorum conspectu cohibendas & cooperiendas esse, natura eos, qí verecundiam omnem non excussere prorsus, universos planè edocuit. Atque hanc genuinam loci mentem, verbique notionem veram esse, jam olim ariolatum, firmavit ampliùs, qod in Villalpandi *Tabulis* ad Templi delineationem Ezeielicam adjectis, Cherubos ita depictos postea deprehendi, ut alis invicem complicatis partes illas obumbrarent. Post & in Salom. *Glassium* incidi, qí *Philolog. Sacra* lib. 1. tract. 3. sect. 8. Sanctium pariter locum hunc esse interpretatum monet. Sed ad Mosem historiâque primordiale regrediamur.

In eadem historiâ, commatio 16. refertur sententia in mulierem à Deo lata. eâ *partus* & *parturitionis* dolores præcipuè denunciantur: de quibus festivè pro more suo Basilii Seleucienensis *orat.* 3. τὸ ἐντολὴν ὑποπὸς μὴ γεννηθῆναι, οὐδὲ τὸ ἐκ τῆς ἀνδρὸς γενέσθαι. *De fructui interdicto non pepercisti, circa ventris tui fructus dolores es expertura.* ut terminalis instar unedonis fructus ille habuerit, qæ intestinos mulieri
sic

fit conciliatura cruciatus, in foetu cum gestando, tum & eni-
tendo. Sed Mosem ipsum Dei verba recitantem audiamus.
רַבְרָבָה אַרְבֵּה עֲצָבוֹךָ וְהִרְבֵּךְ בְּעֶצֶב הָלְלִי בְנִים
Græcus: ἰαυδιστὰς τὸς ἄλγας & ἔσθ' ἑσθ' αὐτῶν & ἔσθ' ἑσθ' αὐτῶν.
Et Castellio. Ego te multis doloribus arumnsque afficiam: tu
natos cum dolore paries. Vetus Lat. multiplicabo arumnas tu-
as, & conceptus tuos: in dolore paries filios. Pagninus: Mul-
tiplicando multiplicabo dolorem tuum, & conceptum tuum:
cum dolore paries filios. Junius: Admodum multiplico (sive,
valde multiplicabo; Piscat.) dolorem tuum, etiam conceptus
tui: in (cum, Pisc.) dolore paries liberos. Ego malim, Augere
dolorem tuum; hoc est, insigniter augere, dolore
insigni afficiam te, nam רַבְרָבָה tam augere, quàm multiplicare
significat, tam magnitudinis quàm multitudinis notionem ha-
beret. quoniam bene factum, cum sic vertissent, quod etiam con-
ceptus, potius quàm, & conceptus, reddidere, ut ἐν δὲ δὲ δὲ
dictum sit; ne proles numerosa ex conceptu frequentiori, pro-
missa magis, (cum benedictionis, & beneficii istud sit) quàm
denunciata videatur. Picherellus pariter; conceptum tuum
& dolorem tuum: i.e. conceptus tui dolorem; sive, conceptu-
um tuorum dolores. Sic Matth. c. 4. v. 16. ex Esaj. c. 9. v. 2. Græ-
co. in regione & umbra mortis. i.e. in regione umbrae mortis;
ex Job. c. 10. v. 20. Sic quod Gen. c. 2. v. 7. est ἡ ψυχή, A&
c. 17. v. 25. legitur, ἡ ψυχή. Quod Reg. l. 1. c. 10. v. 9. & ali-
bi saepe est, iudicium & iustitia. et Maccab. l. 1. c. 2. v. 29.
iustitia & iudicium, in Græco legitur Devt. c. 16. v. 18. in
Hebr. iudicium iustitia. i.e. ut Hieronymus, iustum iudici-
um. Sic Vergiliana loca, In brevia & Syrtes; Molemque &
montes; Radius & avro. interpretatur Servius, In brevia
Syrtem, Molem montium, Radius auri, sive aureis. docens
esse ἐν δὲ δὲ δὲ. Hac ille Vir doctiss. Et esse quidem crebras
formulas hasce, negari non potest. Sed nec locum hic ha-
bere ego inficias iverim. ceterum quod רַבְרָבָה quasi unanimi
consensu conceptum vertere, hanc itidem probandum censu-
erim. Etenim conceptus dolores quis unquam fando accepit? in
conceptu lubentia magis consuevit esse, in gestatione & par-
turiōne anxietas: quæ verbo אֲרָבָה & אֲרָבָה hic aptissime ex-
primitur; cum ea voces τὸς ἄλγας, i. τὸς ἑσθ' αὐτῶν ἐστὶν ἄλγος

κόντε & τεύοντων δόδυς & λύπας, *pregnantium, parturientium*, & *parientium dolores ac cruciatus*, proprie designare videantur. (licet & חַיִּי Hymn. 48. v. 6. & חַיִּי Elajæ c. 66. v. 7. pro eisdem usurpentur) unde & יָבֵּיִשׁ *Yabesish* nomen proli indidit mater מוֹרֶסֶת, qia יָבֵּיִשׁ *cum dolore genuerat, vel pepererat eum*. Annal. l. 1. c. 4. v. 9. qo loco Græcus ἰαχὴν, & ἐν διαθήσει qasi à יָבֵּיִשׁ five יָבֵּיִשׁ nomen esset deductum. Non possum itaq; aut Abrahæ Esdraidæ hîc assentiri, qî יָבֵּיִשׁ nomine vult hîc *dolorem* significare רַחֲמֵי בְּצָאָהּ בְּעַד הַעֲנִי בְּרַחֲמֵי רַחֲמֵי בְּצָאָהּ, qam virgunculæ in *congressu* primo experiuntur, respectu ad illa habito, Deut. c. 22. v. 15. voce proximâ, eum qem in conceptu, qem כָּבֵד *gravem*, non minùs qam partum esse vult, qî membro tertio designetur; aut Salomoni Jairo, qî primo vult יָבֵּיִשׁ *molestiam educationis*, secundo יָבֵּיִשׁ *congressus*, an *conceptus*, an *impregnationis* Job. c. 2. v. 10. tertio יָבֵּיִשׁ *partus* denotari. Neq; verò satis hîc fuerit, *conceptus* nomine *prolem* ipsam, five *rem conceptam* intelligere. licet יָבֵּיִשׁ ita usurpetur Ruth. c. 4. v. 13. Et dedit illi Dominus *conceptum*. i. sobolem, & peperit filium. Sed & Latinis *conceptus* eo sensu sumatur: unde *mortuus conceptus* Plinio l. 20. c. 22. neq; enim *concepta* prolis, sed *gestantis parientisq; dolores* hî. Sed nec per *Synecdochen* totum uteri ferendi spatium *conceptus* nomine designari, qia is est alter intervalli terminus. (Varro de re rustic. l. 2. c. 1. *Fœturam* appello à *conceptu* ad *partum*: hî enim *prægnationis primi & extremi fines*.) neq; enim à *conceptu* statim *incommoda* illa, qæ *pregnantes infestant*, mulieres invadunt. Decimo à *conceptu die* (inquit Plinius l. 7. c. 6.) *dolores capitis, oculorum vertigines tenebræq; fastidium in cibis, redundatio stomachi, indices sunt hominis inchoati*. Sed plurimum *langvoris capillum germinante partu*. Hæc autem ille plurimum ab Aristotele habuit, cujus hæc sunt *histor. animal. l. 7. c. 4.* Μετὰ τὴν τὰς συλλήψεις αἱ γυναῖκες βαρύνονται τὸ σῶμα πᾶν, καὶ σφόδρα πρὸς τὴν ὀμφακὴν καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ γίνονται πόνοι· ταῦτα δὲ ἔτι μὲν δυνήσονται, καὶ σχεδὸν δεκαπέντε γίνονται, ἔτι δὲ βραδύτερον ἔτι. τὴν ναυτίαν, καὶ ἔμετοι λαμβάνουσι τὰς πλείους. πολλὰς δὲ καὶ πολλὰς καὶ σπαραγμώδεις γίνονται τὸ τελευταῖον. καὶ πολλὰς πρὸς τὰ σκέλη οἰδήματα. εἰδέναι δὲ τὴν κυήσεως αἰὶ δυνάμει γίνεσθαι παντοδαπὰ, καὶ μεταβάλλειν ὁρμῶν. ὁ καλῶς πινὲς κισσῶν μέλιτι

ἀστρον ὃ ἀστρον, ὅτεν ἀστρον τὰ παλαιὰ ἔχουσιν. Itaque Ole-
astrius havd absurdè, לִי לִי gravidationem vult verti. mihi
optio si detur, *pragnatum* prætulerim; qam vocem apud
Tertullianum alicubi memini legisse; vel *pragnationem* eti-
am, qā Varronem usum ostendimus. Verbum לִי לִי proprie
pragnantem esse. ἐν γαστρί ἔχειν, qo modo Græci LXX. reddi-
dere. Genes. c. 16. v. 4. ubi vidit, לִי לִי *pragnantem* se
esse, ἐν γαστρί ἔχει, Græc. Judic. c. 13. v. 3. לִי לִי *pragnans fu-*
tura es. Græc. ἐν γαστρί ἔχεις. Inde Iſchomacho jocus qasitus,
qi mendicam torminibus vexatam percontanti medico, μὴ ἐν
γαστρί ἔχει, *num in ventre haberet*, regessit, πῶς γὰρ, ἔστιν αὖτε μὴ
βέλποντι; qī potest, qe triduo toto nihil gustaverit. de foetu
ille qarebat; hic de cibo respondit, refert Athenæus *dipno-*
soph. l. 10. Cui affine, sed serium, Septimii illud; de jejun.
c. 7. Anna retro sterilis impetravit à Deo inanem cibo ventrem
filio implere. Ventrem & uterum promiscuè dixere. Esuriens
in Plauti Bœotia parasitus, laudante Gellio, *noct. Attic.* l. 3.
c. 3.

Ut illum Dii perdant, primus qī horas repperit,
Qīge adeo primus hīc statuit solarium,
Qī mibi comminuit misero articulatum diem.
Nam me puero uterus hic erat solarium,
Multo omnium istorum optimum & verissimum.
Ubi iste monebat esse: nisi cum nihil erat.
Nunc etiam qod est, non est, nisi soli lubet.

Qō alludens Ammianus *histor.* l. 23. de Persis. Nec apud eos
extra regales mensas, hora est prætuita prandendi: sed venter
unicuique velut solarium est; cōge monente, qod inciderit, edi-
tur. qanqam hoc belluarum esse censet Cassiodorus *vari.*
l. 1. ep. 46. ex ventris esurie horas sentire, & non habere certum,
qod constat humanis usibus attributum. Ita qod uterum Co-
micus, ventrem historicus dixit. In Comici verò verbis men-
dum subesse suspicor, cum sincera tamen videri possint. Mit-
to qod A. Gellii codices qidam pro *iste* *isse* exhibent, qia vi-
tiosum hoc existimo: qanqam in eodem versiculo forsan
pro *esse* fuit *esum* est. ubi *iste* monebat, *esum* est. ita enim, uti
incipitur, pendet sententia. nec animo facit satis, qod V.
Cl. in *Exercit. Plinian.* exhibet, *Ibi iste monebat esse, &c.*

Ee

Verum

Verum illud, *Multo omnium istorum optimum*, avtumo fuisse, *Multo omnium istorum optimum*. ista dixit solaria, q̄a cœli ictibus, ad parietem, vel in pilis & columnis, erant delineata. *omnium istorum optimum*, pro, ictis omnibus melius ac prastantius. Superlativum pro comparativo: de q̄o alibi monemus. Sed de viâ in semitam. A verbo *הרה* *pragnans*, *עו* *הרה* *pragnantem* esse, fit nomen verbale *הרה* *pragnans*, *עו* *הרה* *pragnans*, ut Græci, Matth. c. i. v. 18. & c. 24. v. 19. & Apoc. c. 12. v. 2. Sic de virgine Deiparâ Esajas c. 7. v. 14. *Ecce virgo הרה* *pragnans futura est*. q̄od Matthæus c. i. v. 23. reddidit, *עו* *הרה* *pragnans*. Sic Davidi Bathsheba Reg. l. 2. c. 11. v. 5. *הרה* *pragnans* *עו* *הרה* *pragnans sum ego*. Sic Hagari angelus Genes. c. 16. v. 11. *הרה* *pragnans es*. LXX. *עו* *הרה* *pragnans*. & Histon. Reg. l. i. c. 4. v. 19. *הרה* *pragnans*, sive gravida, partui vicina; q̄od Græci *ἐμφορεύουσα* dicunt, & *τοῦ ὤρου* Cratinus, uti Pollux docet l. 2. c. 2. Joannes Apoc. c. 12. v. 2. *ἡ δὲ θύρα* *ἡ βασιλεία* *ἡ πόλις* *ἡ πόλις*. Habet ea vox affinitatem cum *הרה* q̄od montem designat; unde & *הרה* Græcum. q̄ia pragnantibus uterus montis instar intumescere & atrolli solet. unde Statio *Theb. l. 12. Certa tumentis spes uteri*. Sed & pragnantium speciem montes q̄odammodo præ se ferunt. Notum est ex Plutarcho in *Agésil.* & *Athenai l. 14.* illud regis Ægyptii, q̄o Agesilaum perstrinxit: *ἡ δὲ πόλις* *ἡ πόλις* *ἡ πόλις*. *Mons parturivit: Jupiter expavit: murem autem illo peperit*. Et Flacci illud in arte poetica.

Parturiunt montes: nascetur ridiculus mus.

tractum utrumque à parcemiâ vetere,

ἡ δὲ πόλις *ἡ πόλις* *ἡ πόλις*.

vel ab apologo Æsopico, q̄em ex Porphyryonis ad Flaccum commentariis habeas. Hinc factum ut *הרה* Amos c. i. v. 13. alii de mulieribus pragnantibus discissis intelligant, ut Hosh. c. 13. v. 16. & Reg. l. 4. c. 15. v. 16. in q̄ibus est Salomon Jajrus; alii de montibus terminalibus dissectis, sive urbibus munitis, q̄od instar montium habeant, effractis & everfis, accipiunt. in q̄ibus est Paraphrastes Chaldaus & David Camius; q̄i cum Abrahamâ Ezraide, tamen utrumque proponit. et istud, opinor, vero propius. Proinde *הרה* *pragnantem*, sive

sive gestationis dolores, diuturniores illi quidem, sed lentiores; quibus parturitionis partusque ipsius, minus plerumque diuturni, sed acutiores & acerbiore succedunt: unde factum ut angustia anxietatisque gravissima quavis ac vehementissima parturientium cruciatibus conferri consueverint. frequens admodum ea in sacris scriptis collatio. Hymn. 48. v. 6. Elaj. c. 13. v. 8. & c. 26. v. 17. Jerem. c. 6. v. 24. & c. 22. v. 23. & c. 49. v. 24. & c. 50. v. 43. Hoth. c. 13. v. 13. Mica. c. 4. v. 10. Homerus item *Iliad.* λ. de Agamemnone in pugna vulnerato, & ex vulnere ficcato cruciatus gravissimos perpeffo:

Ὡς δ' ὅταν ὀδύνησαν ἔχῃ βέλῃ
 Δεμῶ, τὸ, τὲ περιεῖσι μορσέκοι εἰλεῖθαι
 Ἦρῃς θυγατέρες παρὰς ὀδύνας ἔχουσι
 Ὡς ὅξῃ ὀδύνη δύνον μὲν Ἄρτεϊδαο.
 Parturiens veluti mulier quando ista sagitta
 Acri & acuta illa fuerit, quam miserit alma
 Filia Junonis Lucina, doloris acerbi
 Materiam præbens, & difficiles enixus:
 Sic gravis Atreide penetrabat cor cruciatus.

Nec animadversione indignum, quod Aristoteles observat *hystor. animal.* l. 7. c. 9. mulierem præ omnibus, quæ uterum ferunt, animantibus, maximam cum difficultate eniti. τοῖς δ' ἐν ἄλλοις ζώοις ἐκ ὀπίσθου γίνονται οἱ τῶκοι, ἀλλὰ μακροτέρως ὀπίσθου ἢ ἐκ τοῦ ἐνδοχλέμους παρὰ τὸ ὀδύνην ἢ γυναιξὶ συμβαίνουσιν οἱ τῶκοι ἰσχυρότεροι. Aliis, inquit, animalibus non sunt partus laboriosi: sed apparet mitiores minusque molestos ea nixus experiri. at mulieribus dolores vehementiores obveniunt: quod nos αὐτολεξεῖ planè dicimus, **have stronger labour.** Verum quod dicit, ἐκ ὀπίσθου, non sunt laboriosi; cum micam salis, uti Juristæ loquuntur, sumendum: ut non adeo laboriosi, graves, molesti intelligantur. Siquidem & de cervis, & capreis, sive rupicapris Dominus Jobi c. 39. v. 3. *Incurvant sese, excludunt* (sive, diffundunt & dissecant se edendo) *partus suos, emittunt dolores suos.* i. foetus, quos enitendo, dolores & cruciatus experiantur. neque enim Junio accedo, quod illud de foetu ipso, istud de foetus involucri accipit; & ad seseleas arique usum refert, ex Aristotele *hyst. animal.* l. 9. c. 5. & Plinio l. 8. c. 32. quibus illæ ante partum, quo facilius enitantur, à partu, quo commodius

purgentur, vesci solenne habeant. nam putidissima planè sunt illa R. Jajri; q̄i *ibices*, sive *rupicapras* ait, cum *foetus* suos oderint, jam partui propinquas, rupem celsam ascendere, unde partus, princeps dum proruit, intereat; sed *aquilam* intervenientem, foetum abreptum ab interitu vindicare: *cervis* itidem, cum per matricis angustias foetum edere nequeant, praesto adesse draconem, q̄i morsu matricis os aperiat, q̄o facilius commodiusque ea parere possint. Caterum mulieribus difficili- ores esse partus, q̄am reliquis animantibus, inde pater, q̄od illae ad foetum enitendum aliena ope non indigeant, sed ob- stetricentur ipsae sibi, qum mulieres etiam ope arteque opus habeant aliena; Et nec citra hanc commodè ferè unquam pa- riant, & ea etiam adjuncta, cum cruciatus graves nihilominus plurimum perpetiantur, adeo ut in ipso saepenumero intere- ant puerperio, tum ita plerumque infirmantur, ut decumbere ad dies saltem aliquot cogantur: q̄od nulli alii animali à par- tu edito usu venit.

Qemadmodum avtem in muliere, q̄am in alio q̄ovis ani- mante, ita in primipara pra aliis graviores saevioresque dolo- res isti. Medicorum princeps de natur. puer. Μάλιστ' ὅταν γυναικὲς ἐν τῷ τόκῳ, καὶ τοῖσι λοχείοις αἱ παρωτόκοι. Inde Jerem. c. 4. v. 31. Vocem quasi parturientis audio; angustiam, quasi primiparae. Hujus itaq̄ partui jam propinqua gestum per dolo- ris cruciatibus impatentiam graphice admodum sic depingit Oppianus de venat. l. 1. dum canem venaticum praedam inve- stigantem huic comparat.

Ὡς δ' ὅτε τις κύρη δέκατον παῖ μύα Γελήνης
Πρωτόκοι λοχείῃσιν ἐπ' ἀδύνεισι τυπέσσι,
Αὐσατο μὲ πλοκάμους, λύσεν δ' ἀπὸ δαίδδα μαζῶν.
Ἡ δ' ἀχίπων, λειλήτε καὶ ἀκρήδεμνοι ἔϋσαι,
Στασφάται πάντα καὶ δάματα, καὶ μογέουσι,
Ἄλλοτε μὲ παρόδομον μετανύσσει, ἄλλοτε δ' αὐτὴ
Ἐς λέχου ἰδύνει, πολὺ δ' ἐν κοίῃσι ριφείσαι
Καυνοὶ ροδάλῃσιν ὀπισμύχουσι παρειαῖς.
Ὡς ὅγε θυμοῦδεξιαν ἀνιάζων ὀδύνῃσι,
Τῇ καὶ τῇ δύνει τε, καὶ ἐξείης ἐρεεῖναι
Πάντα λίδον, καὶ πάντα λόφον, καὶ πᾶσαν ἀπαρπύνην,
Δένδρεά θ', ἡμερίδας τε, καὶ αἱμασιὰς, καὶ ἀλωάς.

Primi-

*Primipara ad Lunam ut decimam cruciatibus usque
 Crebris, qui partum praeunt, perstricta puella,
 Et crines solvit, solvitque à pectore vittas;
 Tum misera, obscissa tunicâ, passimque capillis,
 Perque ades passim discurret, & acta dolore,
 Nunc in vestibulum se proripit, inde reventa
 Projicit in lectum, aut in pulvere dira volutans
 Ejulat, atque genas roseas sibi lancinat ungue:
 Vexatus sic ille animum mordente dolore,
 Huc illuc fertur, scrutaturque undique cuncta,
 Collem omnem, saxum omne, nec ulla aut semita narem,
 Aut stirps, aut vitis, sepésve, aut area fallit.*

Nec possum tamen Oleastrii sententiam probare, qui gestationis tempus protelatum vult mulieri ex divina hac censurâ, ut gravidatio (uti ille loquitur) ei multiplicata dicatur, quod longiori tempore foetum gestare cogeretur; cum alioqui concepto semine, formatoque foetu statim fuisset editura, non autem per menses novem partum molestè praestolatura. Neque enim hoc in reliquis animantibus videmus usu venire, ut à formatione statim foetum enitantur: nec necessarium erat; ut, si tempus consuetum expectaretur, vel gestatio molesta, vel partus etiam difficilior idcirco fieret. quare enim uteri gestatio in eâ sorte molestiam crearet ullam, quæ agitudine intemperieque omni corporeâ immunis prorsus erat futura? quare cum difficultate ac dolore partus tunc temporis necessario conjunctus censeretur, cum etiam in statu isto, qui nunc obtinet, imbecillitatis atque arumnæ foeto, citra insignem ullam, aut difficultatem, aut infirmitatem, quæ parturiant pariântque, reperiantur nonnulla? De Hibernis nostris narrant hoc, qui in partibus illis degerunt aliquandiu, partui propinquam nonnunquam à mensâ recedere, & utero levato post paulo ad vesendum reverti. De Illyricis Varro *rei rusticae* l. 2. c. 10. *prægnantem sæpe, cum venit pariendi tempus, non longè ab opere discedere; ibique enixam puerum referre, quæ non peperisse, sed invenisse putet.* quod si corporis exercitio, opæque ac arte humanâ procurari potest, ut partus mitiores minisque difficiles fiant, quidni munere beneficioque divino, absque cursu naturalis, quæ alibi obtinere cernimus, immutatione, doloris

ris difficultatisque omnis exors mulieri partus obtingere potuerit? Verum quæri poterit, an mediis ullis licite detur abuti, ad partus mitigandos, & dolores hofce leniendos: & an hoc non fit divinam velle sententiam revellere, aut censuram etiam cœlestem subterfugere. Cui ego quæfito sic respondeam: tam licere modis mediisque ordinariis, nec alioqui illicitis, dolores difficultatisque istiusmodi mulieribus levare; quàm eisdem geminisve morbos quosvis, gestationisque incommoda, aut vitæ hujus mortalis ærumnas molestiasque, quantum in nobis est, depellere & amoliri. nec censuræ divinæ ratione illâ contrahimus magis, quàm & istâ.

Quin & illud observatum velim, verba illa sententiæ in Adam lata, *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*, ibid. v. 19. interminati, non interdicti rationem habere. itaque periocham istam hævè satis commodè usurpare, quæ eam adversus homines desides & ignavos, etiam si censurâ notâque gravissimâ planè hævè indignos, intorquent, & inde probatum eunt, teneri unumquemque ad certum vitæ, in quo se sedulo jugiterque exerceat atque defudet, institutum aliquod arripiendum. Neque enim istic *labor necessarius*, sedulitasve *injungitur*, quæ & ante lapsum obtinebat; sed labori necessario, comes jam familiaris futura, *ærumna*, *lassitudo*, tædium *adjungitur*. quæ lenire tamen, modò ne officium defugiendo id fiat, nemini unquam negatum est. Ac proinde censuræ justissimæ fundus infirmus substernitur, ubi ex his verbis homines desidiofi redarguuntur.

Illud denique ubi adjectum fuerit, caput hoc claudam. Quod hîc Hebraicè dicitur נֶאֱמַר בְּצִנּוֹתָי In sudore vultus tui, reddunt plerique. At Picherellus, *Nasi tui sudore*. Verbo, inquit, significantiore, *sudorem nasi* appellat maximum laborem, quo in fronte conceptus sudor, guttatim per nasum defluit. Et vox quidem Hebraica primario *nasum* denotat, quod & ortus indicat, tum *ὄψιν δὲ οὐρανὸς* faciem, sive vultum: quo modo et Latinis, in Nasoniano illo *fabul. l. i.*

Os homini sublime dedit.

Potestque in *nasi* nomine emphasis esse aliqua. Sed de hoc viderint eruditi.

CAP.

CAP. IV.

Deum in iustificatis delinquentibus peccatum nevitigam videre, Libertinorum ævi huius dogma absurdum & impium. Quatenus non agnoscat, ex orthodoxis priscis definitum. Hymn. 32. 1. 2. & 85. 2. piè priscis explicata. Rufini expositio rejecta. Et ratione & religione alienum ostenditur dogma, quod a suorum delictis simpliciter cernendis numen arcetur. Balaami dictum Num. 23. 21. in hanc mentem detortum discutitur. A dogmatis illius fautoribus perperam, & adversus suam ipsorum sententiam, adhibitum. Aliorum etiam expositiones minus commode, rejecta. Idololatria in crederet quodque Israelitis exercita. *אֱלֹהִים* an pro idolo usurpetur. Idolis nomen *אֱלֹהִים* quod ratione detur. *אֱלֹהִים* & *אֱלֹהִים* quid propriè significant. *אֱלֹהִים* & *אֱלֹהִים* objectivè usurpata. *אֱלֹהִים* iidem & *אֱלֹהִים*. Sic Græcis *πομπία*, & *ἀμαρτία*. Lux hinc variis locis data, Hymn. 49. 6. & 65. 14. & 119. 133. Heb. 12. 6. Circumcisio pro circumcisis. *ἀνταρτίστειν* quid, & unde tractum. *א* adversus. Visio divina duplex, contemplationis, & probationis. Habakkuki verba cum Balaami dicto commissa.

EXorta est seculo hoc nostro, (quod, prout libertatis vel licentiæ potius avidum nimis est ingenium humanum, *ἐὐπερίεχτος ὑπερβολῆς*, sive *ὑπερβολῆς*, quam Paulus dicit, ad Timoth. ep. 2. c. 3. v. 5. *πομπίας ἐν ἡμῶν*, uti Petrus loquitur, epist. 1. c. 2. v. 16. faciunt *havad pavi*) nova hominum secta, qui in salutis Christianæ negotio, quod iustificationi coram Deo nostræ, non primas tantum concedant, sed totum planè deferant, nec sanctificationi quicquam reliqui faciant, locumve aliquem largiantur, Deum contendunt in hominibus jam iustificatis, sibi quæ in Christo suo reconciliatis, peccati culpæque nihil prorsus intueri. Dogma absurdum sanè, & quod numen omniscium, ut cum scholâ loquar, planè neget. Concedimus quidem lubentes, Deum, prout & hominem, ubi culpam aliquam adversus se admissam, verè integrè remiserit, non ad eam jam magis animum adijcere, eâve hætenus saltem affici, ut adversus eum, qui admiserit, animum vel infestum vel infensum.

inensum gerat, quàm si ne videat, aut ne norit quidem. Atque hoc est quod Augustinus, enarrans Psalterium illud Hymno 32. v.1. *Beati, quibus remissa sunt iniquitates, & eorum obiecta sunt peccata;* (cui geminum planè & illud, Hymn. 85. v.2. *Condonaveras iniquitatem populi tui; peccatum eorum omne obtexeras*) Si voluit tegere, noluit videre: si noluit videre, noluit advertere: si noluit advertere, noluit animadvertere: noluit agnoscere, maluit ignorare. Sed & quod auctor, Hieronymi nomine insignitus, *commentariorum in Psalmos*, ad illa quæ sequuntur, *Beatus vir, cui Dominus peccatum non imputaverit: Quod tegitur, non videtur: quod non videtur, non imputatur: quod non imputatur, nec punietur.* Quo loco meras nugas agit, quia Rufini nomen præfert, dum alios indicari contendit, quibus remissa sint in fonte salvari iniquitates; alios, quorum post tinctionem admissa per respicientiam & emendationem fuerint obiecta: alium denique, virum strenuum, qui & ideo unus, quia rarus, cui, quum animi virtute fultus, ab omni se peccato criminali custodierit, Dominus peccatum non imputaverit. planè contra Regis religiosissimi mentem. Cæterum Deum sanctorum lapsus ac delicta nec cernere, quibus succensere, Exod. c. 4. v. 14. & Deut. c. 9. v. 20. quæ redargvere, Numer. c. 12. v. 8. quæ poenis supplicisque sæpenumerò prosequi dicitur, Histor. Reg. l. 2. c. 12. v. 10, 11, 14. Corinth. ep. 1. c. 11. v. 30, 32. quæ in conspectu ipsius perpetrari perhibentur, Hymno 51. v. 4. affectus vitiosos morbidosque ne nosse quidem, quos perfert, congeritur, curat, corrigit, sanat, Esajæ c. 57. v. 17, 18. Apoc. c. 2. v. 4. & c. 3. v. 1, 2, 15, 17, 18. est non à religione tantum, sed à ratione omni prorsus alienum. Cæcum sanè surdumque, ex parte saltem, Deum faciunt; aut spectrum potius nobis pro Deo substituunt, quem cuiusquam quicquam aut factum, aut dictum, aut concupitum, aut cogitatum, aut affectus etiam ullus effugiat.

Verum urgent illi Balaami vatis verba apud Moysen Numer. c. 23. v. 21. quæ sic vulgò leguntur; *Non intuetur iniquitatem in Jacobo, nec aspiciet perversitatem in Israele.* Ita ferè Junius, Pagninus, Tigurinus, Genevenses, Angli. Eliciunt ergo istinc caculi isti, qui cæcitatem numini omnituenti affingunt, *Deum in justificatis culpa nihil intueri.* At 1. rogo, quæ facie,

facie; q̄a fronte, locum hunc ad dogma suum stabiliendum isti adducunt, q̄i, ubi nos priscorum peccata à Deo reprehensa; objurgata, castigata objicimus, respondere solent, eos sub veteri pacto ante gratiam Evangelicam collatam degisse; aliam tunc temporis, q̄am est nunc dierum, rerum istarum rationem extitisse? nihil dico, justificationis eandem planè utrobique rationem fuisse, ex Apostolo ad Romanos cap. 4. clarissimè evinci; quum ab Abraha ac Davidis justificatione, ad omnium in universum fidelium absolutionem, eo loci ratiocinetur, illàq̄e hujus specimen ac imaginem vivam exhiberi contendat: illud duntaxat excipio, de Israele, q̄i tunc fuerat, Balaamum ista protulisse, cujus tamen iniquitates ac perversitates Dominus saepenumero, non vidisse tantum, sed & animadvertisse, & suppliciis diris castigatum ultimumq̄e ivisse, historia sacra passim evidentissimè docet. 2. Non de sanctis tantum aut justificatis è populo illo, sed de populi illius, q̄i Israelis & Jacobi nomine designatur, corpore integro ac coetu universo loquitur vates; prout verba & praecedentia & sequentia docent. Ecq̄os enim ut execraretur, à Balaco postulat? ecq̄os ut ne execraretur, à Deo est Balaamo interdictum? aut q̄osnam ex Aegypto eduxit Deus? num sanctos justosq̄e solos, an plebem turbamq̄e miscellam? frustra ergo ad paucos restringitur, q̄od de toto in universum coetu enunciatur. 3. In adversum tendunt Moysis verba, praceptumq̄e per os Moysis à Domino ipso populo huic ipsi datum. Deut. c. 23. v. 9-14. *Quum exhibet exercitus adversus hostes tuos, à re omni malà caveto tibi. Siq̄is apud te fuerit ex casu nocturno immundus, è castris exito, nec ad eà donec regreditor donec vesperà appetente aq̄a se proluerit: tum Sole occaso in castra revertitor. Item locus esto tibi extra castra, ad q̄em secedas; & paxillus esto tibi inter arma tua, q̄o quum sessurus eris, fodias, & excrementa tua, priusq̄am reversus fueris, cooperias. Etenim Jova Deus tuus castra tua jugiter perambulat, ut eripiat te, hostesq̄e tuos exponat tibi. Sancta itaq̄e sunt castra tua; ne turpem rem aliquam apud te quum viderit, sese à te avertat. Quorsum enim Deus de munditià externà tam anxie observandà tam accuratè interdicat, nisi ut de internà immunditie omni sedulo cavendà cum primis sollicitos*

Ff

esse

esse voluerit? Alioq̃ certè stercore humano numen divinum nihilo afficitur magis, q̃am fimetis ac sterquiliniis splendor Solis, cujus radiis tamen attacta illa odores tetros foetidòsque exhalant vapores. Proin q̃i fordes illas in castris Israeliticis non sine detestatione insigni spectaturum se comminatur, istas multo magis in cœtu illo animadversurum se, & ad animadversas ita offensum & infensum fore, ut præsentiā suā hospitalem & salutarem ab eis subtrahatur sit, ritu illo præcipuè significatum volebat. 4. Si & versionem vulgò receptam admittere, & ad populum pium justumq̃e referre libuerit, ne sic quidem elicietur necessariò, quod isti volunt, *Deum suorum delicta nec cernere*. respondere siquidem in promptu erit, eo q̃em suprà diximus, sensu accipiendum, ubi resipuerint illi, & condonaverit ipse, Deum ad suorum admittam animam non ulterius adjicere; nec de ultione aut animadversione jam amplius cogitare, cum q̃a fecerint jam pro infectis habeat, juxta illud Bernardi in *Annunc. serm. 1. Utique quod factum est, non potest non fieri: ipso tamen non imputante, erit quasi non fuerit*. Ita explicat Vatablus; *Dominus peccatum Israel non imputat propter fidem: peccat quidem fidelis, sed statim condonatur ei peccatum*. Jazrūm, puto, secutus; q̃i Deum ait in populi sui transgressionibus non sollicitè inquirere. Et Junius, non imputat illis, sed regit & purgat peccata. q̃a eādem incēdit & Piscator, & alii. Atq̃e hæc valida satis fuerint ad telum istud horum manibus excutiendum, q̃i dicto divino (is enim ipse per Balaamum tunc locutus est) tam insigniter abutuntur.

Ceterum loci sensum geminum ista non videntur attingere. Q̃am exilis enim ista populi lavs, q̃am frigidum encomium, peccare quidem illos; sed q̃a peccant, Deum statim condonata habere? peccata videre quidem Deum, sed non advertere? itaq̃e dilutam merito interpretationem hanc Calvinus dixit. Sed nec, quod suprà demonstravimus, verum hoc de populo, q̃em Balaamus hic loquitur, nam avdacter planè nimis Castelligo, elegantia curiosior, q̃am studiosior veritatis: *Nulla culpa visitur in Iacobeis: nullum facinus in Israelitis extat*. q̃anq̃am nec aliter ferè R. Abraham; ideo non valere incantationes adversus populum Israeliticum, quod non sint

sunt iniquitates, quas apud eum Deus advertat. qui & ex hoc dicto Balaco ansam datam vult populum ad delinquendum trahendi, quod adversus ipsos, Deo jam infenso, pravaleret.

Sed alias vel versiones vel interpretationes dispiciamus. Chaldaeus; *Non intuetur cultores simulacrorum in domo Iacob, nec videt idolis servientes in Israel.* Et Latinus vetus; *Non est idolum in Iacob, nec videtur simulacrum in Israel.* quod licet ab Hebraica veritate longiusculè abeat; et longius etiam, quod Avg. Stevchus, *Non declinat vanitas ad Iacob.* (quasi וְאִיִּם non וְאִיִּם scriptum esset) nec displicet, inquit, quod hanc vanitatem Hieronymus idololatriam interpretatur. tamen Victorino Strigelio placuisse video, qui adnotat, *Non est idololatria in Ecclesiâ.* Astipulatur etiam doctissimus Exercitator de legibus Mosaic. part. 1. l. 1. præcept. 2. exerc. 5. cujus verba obiter pavidis discutiemus: *Tertium Dei attributum, quatenus est ens entium, est Bonum, bonitas, nemo bonus nisi Deus solus, at idola per viam appropriationis peccatum dicuntur.* Thren. c. 1. v. 8. *Populus meus commisit peccatum. i. idololatriam.* Sic Exod. c. 32. v. 22. *Populus iste ad peccatum proclivis est. i. ad idololatriam.* Sic Numer. c. 23. v. 21. *Non vidit iniquitatem in Iacobo. i. idololatriam.* atque hoc sensu sumendus est locus ille Sirachid. c. 49. v. 5. *Omnes reges Israelis peccatores fuerunt, exceptis Davide, Iosia, & Ezechia. i. fuerunt Idololatrae.* Hæc ille. Atque 1. ne unus quidem locorum istorum, etiam eo, quod ipse poseit, sensu acceptus, id firmat, ad quod probandum adducitur; nempe idolum ipsum peccatum dici. neque enim aut δ ἁπολόγησις, dicit, *Populus meus idolum commisit:* aut ὁ ἀπολογισμός, *Populus iste est ad idolum proclivis:* nec ipse etiam sic enarrat. poterat aptius paulò illud Mosis adduci Deut. c. 9. v. 21. *Et peccatum vestrum, vitulum, quod feceratis, accipi.* ubi de idolo peccatum enunciatur. Verum peccatum vestrum, nihil est aliud etiam istic, nisi id, in quo peccaveratis. 2. nihil est quod cogat, peccati aut iniquitatis nomine locis illis idololatriam solam designari; quum alia etiam flagitia ac facinora populus ille perpetrasset; & ad alia peccata ac delicta etiam proclivis nimis fuerit. peccatum, inquit ille, peccavit. i. graviter peccavit. ut rectè piscat. וְאִיִּם רַבָּה הַחַטָּא peccatum magnum.

Devt.

Deut. c. 14. v. 2. & palmites sancti, à radice sancti à enati. Rom. c. 11. v. 16. Verum nec ista nobis satisfaciunt, quandoquidem cum contextus ipsius verbis hanc ita probè convenient, nec Calvinus ipse in eisdem acquievit. Aptiorem superiore sensum ab eis dari censet, qui non esse populum violentis & iniuriis deditum, quia vocabula hic usurpata ea iniquitatum genera significant, quæ ad homines ledendos & injuriandos tendunt, quod est, uti mox videbitur, verissimum.

Idem aliquando ex parte vidit Hieron. ab Oleastro, sed cum superiora pleraque recitasset; & ex Chaldaeo perperam habito ad avurgia ac incantationes aliquando retulisset; nec ubi pedem figeret, certius quicquam occurreret, eò tandem delapsus est; ut sensum hunc daret, *Non videre fecit Dominus fatigationem in Jacob; & non vidit laborem in Israele.* i. non permisit cum plus a quo in itinere laborare, neque fatigari. quia sensus sanè mihi valde jejunos est, licet Græci ejusmodi aliquid voluisse videantur, qui reddunt, *ἐν ἔσται μὴ ἔσται & ἐν ἰανὼβ, ἐν δὲ ἐπὶ ἰανὼβ* αὐτὸν & ἐν ἰανὼβ.

Ad Vatis mentem proximè accedit, quod loco ultimo proposuit Calvinus, *Deum non aspicere iniquitatem vel molestiam in Jacob, quia permittere nolit illum injustè gravari vel affligi.* Proinde ego sic verterim: *Non intuetur, (id est, non sustinet intueri) iniquitatem (injuriam) adversus Jacobum; (sive Jacobo illatam:) nec videt (i. videre sustinet) molestiam (i. afflictionem, vexationem) adversus Israelem.* *IN* iniquitas, injuria, afflictio. *וַיִּבְרַח* vexatio, molestia. Jobi c. 5. v. 6. neque enim prodit è pulvere *וַיִּבְרַח* afflictio; neque ex terrâ progerminatur *וַיִּבְרַח* molestia, vexatio. Verum natus est homo *וַיִּבְרַח* ad molestiam; (ne de opere exercendo intelligatur, cum de arumnis dictum sit) quò modo scintilla in altum evolvit. Ibidem c. 4. v. 8. qui arant *וַיִּבְרַח* iniquitatem, & qui seminant *וַיִּבְרַח* molestiam, metunt eam. i. ut optimè Piscator: *Qui sceleratè vivunt & aliis molestiam exhibent, tandem propter scelera sua à Deo puniuntur, & ipsimet molestia afficiuntur.* Et c. 15. v. 35. *Pregnantes sunt* *וַיִּבְרַח* molestia, & pariunt *וַיִּבְרַח* iniquitatem, & venter eorum parat fraudes. Vides conjuncta simul, iniquitatem, molestiam, fraudem, familiares & solennes improbitatis fructus. nec secus Esaja c. 59. v. 4. *וַיִּבְרַח וַיִּבְרַח וַיִּבְרַח* concipiendo molestiam.

am, & pariendo iniquitatem. Et Hymn. 7. v. 15. Ecce parturit
 iniquitatem; pragnans est מְלֵטָה molestia; & peperit, שָׁקַר
 i. שָׁקַר negotium falsum. Piscat. falsum aliquid peperit. vel,
 sed pariet שָׁקַר mendacium, falsitatem, vanitatem. i. spe suā
 frustrabitur. Et Hymn. 36. v. 4. verba lingua ipsius (improbi)
 מְלֵטָה molestia, vexatio, sive dolor, & dolus. Et Hymn.
 10. v. 7. Plenum est os ejus execratione, fraudibusque, & dolo:
 subest lingua ipsius מְלֵטָה molestia & iniquitas. hæc sunt
 quæ is jugiter meditatatur & loquitur.

In Jacobum, & in Israel. i. adversus Jacobum & Isr. ita
 enim planissimè בִּי usurpatur, commatio penè proximo; non
 est incantatio adversus Jac. neque divinatio adversus Isr. Ubi
 nec illud obiter monere abs re fuerit, מְלֵטָה & שָׁקַר in Hymnis
 sacris à viris sanctis, non pro suā, prout plerisque placet, quam
 in se cum gemitu sentiunt, sed pro alienā, non semel accepta
 deprehendi, quam ab inimicis ac malevolis illatam sibi experi-
 riuntur: sive ut latius paulo observationis hujus limites pro-
 tollamus, non subjectivè, prout in scholis loquuntur, sed obje-
 ctivè, ista sumi. Ita מְלֵטָה ego sanè ceperim Hymn. 119. v. 133.
 Gressus meos firma in sermone tuo: (i. juxta promissionem tu-
 am, sic enim מְלֵטָה fumitur vers. 38. & 123.) nec dominium
 obtineat בִּי adversus me מְלֵטָה ulla iniquitas. i. e. ullius cujus-
 quam, quā me impetit & impugnat, iniquitas, sive iniquitas ulla.
 i. e. iniqui, aut improbi ulli: iniquitas pro iniquis. Sicut περιτομή
 circumcisio, pro circumcisis. Galat. c. 2. v. 7. 9. quod sensu &
 Christus διδάσκει & διευκρινίζει, minister circumcisionis dicitur,
 non quod circumcisionem procuraverit vel promoverit, sed
 quod circumcisis inservierit, vel, quod rem propius accedatur,
 prout πορνεία pravitās, improbitas, pro pravis & improbis; &
 ἀμαρτία, peccatum, pro peccatoribus: quod modo sumenda illa,
 Ephes. c. 6. v. 12. ταῖς ἐνεστέναις καὶ πνευματικαῖς, spirituales pravitates,
 sive improbitates, pro pravis improbisque spiritibus. Sed &
 quod Hebr. c. 12. v. 4. ὑπομένετε ἀντιπαύματα, ἀντιπαύματα, πρὸς τὴν
 ἀμαρτίαν ἀνταγωνίζομενοι. nondum ad sanguinem usque restiti-
 stis, adversus peccatum decertantes. à pugilatu traductum
 monet Petrus Faber agonistic. l. 1. c. 9. & 12. de quibus ut ἀντι-
 παύματα istic Apostolus, ita ἀντιπαύματα Sophocles in Trachi-
 niis, & ἐναντίον καλῶνται, Theocritus idyll. 22. quod μέγας ἀν-
 τὶς

quod ait, & eosdem spectat, de quibus Seneca epist. 13. Non potest athleta magnos spiritus ad certamen asferre, qui nunquam sugillatus est. ille qui sanguinem suum fudit, (vel, Lipsio auctore, vidit) cuius dentes crepuere sub pugno, ille qui supplantatus adversarium toto tulit corpore, nec projecit animum projectus, qui quoties cecidit, contumacior resurrexit, cum magna spe descendit ad pugnam. Idemque de provident. c. 4. Veteranus cruorem suum spectat, qui scit se saepe vicisse post sanguinem, quod Maro Aeneid. l. 5. de Darete,

— crassumque cruorem

Ore rejectantem, mistosque in sanguine dentes.

ἄμαρτιαν, adversus peccatum. Potest, inquit Piscator, intelligi vel de peccato in habitante, & in periculis ad defectionem sollicitante: vel de peccato hostium Evangelii ad defectionem sollicitantium; vel etiam de illis ipsis peccatoribus. ἄμαρτιαν. i. e. ἄμαρτων, de quibus versu proximo dixerat. Sanguinem enim in martyrio profundendum voluit. è posterioribus utram elegeris, perinde fuerit. sicut ergo apud Apostolum peccatum, pro hostium professionem Christianam persequentium peccato, vel pro ipsis etiam peccatoribus hostiliter agentibus: ita apud Psalterium iniquitas, vel improbitas, pro adversantium sibi improbitate sive iniquitate, vel etiam iniquis improbisque ipsis eidem adversantibus. Svadet quod sequitur, versu 134. Redime me ab oppressione hominum. quod tamen loco נַפְשִׁי וְנַפְשִׁי Jajrus interpretatur נַפְשִׁי וְנַפְשִׁי cogitationem sive concupiscentiam malam, quia creaturam sive hominem premit & deprimit. quo modo & 118 exponit Camius, quem plerique sequuntur, ex Hymno 19. v. 13. sed mihi prius illud potius videtur, & cum sequentibus melius convenit, aptius coheret: Sic Hymno 49. v. 6. Quare timerem, (animum desponderem) in diebus mali. (i. tempore adverso) quando יָנִי iniquitas calcaneorum meorum undique me cingit. i. quando iniqui atque improbi homines, hostes mei, qui calcaneis meis insidiantur, eosque, quasi mox supplantaturi me, acriter premunt, ab omni parte me obsidebunt. atque in hunc sensum interpretantur, commodissime planè ac simplicissime, duumviri insignissimi Calvinus & Mollerus. eumque Hymni contextus evincit planè, nam Hebraei doctores nugastice agunt nugacissimas.

Nec

Nec secus דָּבַר עָלַי usurpatum deprehendas, Gen. c. 16. v. 5. ubi, $\text{עָלַי עָלְתָּ$ *Violentia*, sive, *Injuria, mea* (h.e. mihi illata) *super te esto*; inquit, ab Hagare spreta, Abrahæ Sara. Et Jerem. c. 51. v. 35. ubi, $\text{עָלַי עָלְתָּ$ *Violentia*, sive, *Injuria, mea*, (i.e. in me exercita, mihi illata) *super Babelem esto*. ei imputetur, in eam ita incumbat, ut in eâ vindicetur; inquit populus Israeliticus, sub ejusdem imperio in exilio servitioque gravi fatis, constitutus. Sed & דָּבַר עָלַי Gen. c. 27. v. 13. ubi Jacobo Rebekka קִלְקַלְתָּ עָלַי *super me esto maledictio tua*. h.e. maledictio, quæcumque adversus te vibrata fuerit, in me recidat. Quid nec aliter ego quidem ceperim (renitente licet totâ interpretantium cohorte) Psalter illud Hymno 40. v. 13. sub Christi personâ enunciatur, *Innumerabilia* $\text{עָלַי עָלְתָּ$ *circumdederunt*, sive, ut Junius, *circumdantia invadunt, me mala*: *assequantur*, sive, *asssecutum deprimunt*, *me* $\text{עָלַי עָלְתָּ$ *iniquitates meæ*. (i.e. iniquæ adversariorum adversus me machinationes) *ut suspicere nequam*. prout nostri reddunt. *dispicere*, Junius. *videre*, Vulg. Interpres & Tigurinus. מְנַמְנְמִים *numerosiores sunt capillis capitis mei*. quod formulâ eâdem de adversariis ipsis pronuntiatur, Hymn. 69. v. 5. idque eo mihi probabilius videtur, quia nulla per hymnum totum peccatorum confessio vel delictorum agnitio, de vexatione atque afflictione conquestio jugis, deprehenditur. Nec dispar mihi judicium de verbis illis Hymn. 65. v. 4. דְּבָרֵי טִינוּר *Verba iniquitatum*. λόγοι ἀνθυμῶν . Græc. *Verba iniquorum*. Lat. Sed, *verba iniquitatum*; pro, *res iniquæ*, (ut דְּבָרֵי צוּמִית *verba, sive, res jejuniorum*; *negotium de jejuniis*. Est. c. 9. v. 30. & $\text{דְּבָרֵי דִּפְרִים}$ *negotium de fortibus*. ibid. v. 31. et $\text{דְּבָרֵי דִּבְאָרוֹת}$ *res cohibitionum*, pluriæ scil. Jer. c. 14. v. 1. *iniqua improborum hominum consilia & machinamenta*,) *adversus me prevaluerant*. ex personâ enim populi sui loquitur; uti, monuit Esdræ filius. Sed nec de illis Hymn. 39. v. 8. כָּל־פֶּשַׁע *Ab omnibus rebellionibus meis*, (non quibus adversus te rebellis ipse extiti, sed quibus adversus me est ab aliis rebellatum) sive, *Ab omnibus rebellibus meis*, (i.e. adversus me rebellantibus) *eripe me*. etenim ad ea digitum intendere videtur, quæ partim à filio rebellis ejusdemque affectis; partim à subdito nequam Shimeio eodemque comparibus, per fugam suam perpeffus fuerat, itaque sequitur,

sequitur, & in opprobrium solidis ne exponas me. quoniam non sum nescius, tam מַפְשָׁעִים הָיִיתִי de rebellionibus erui, quā מַדְמִים הָיִיתִי à sanguinibus erui. i. e. à cadis reatu, dici posse. Ceterum de istis, quā non adeo certa clarāque existunt, suus per me cuique sensus liberrimè condonetur. in progressis sic sumi, dubitandi nullus cuiquam esse quod locus. Pari ergo modo וְאַתָּה & לְפָנַי apud Moysen accipienda, quod in Hymnorum locis illis, וְאַתָּה & לְפָנַי pro hostium nimirum iniquitate & vexatione, quā illi Dei populo molesti esse conantur.

Porro videre iniquitatem, & afflictionem intueri, est visam sustinere. Jobi c. 11. v. 11. וְאַתָּה וְיָהוָה נִיחָא num videret iniquitatem & non animadverteret? videret: i. videre sustineret. aliud est Hymn. 10. v. 14. וְכַעַס הָבִישׁ וְכַעַס חֶמְלָא certe tu molestiam & indignationem, (vel tristitiam potius, ut Eccles. c. 7. v. 3. sive vexationem, quā nimirum improbus creat piis. Piscat.) vides. i. attendis, advertis, consideras. Verum ad rem presentem appositissimè Habakkuk. c. 1. v. 3. & 13. quod locus, isti planè compar est. Conqueritur Vates commatio 3. quod cogatur videre וְאַתָּה iniquitatem, & intueri חֶמְלָא molestiam, & שׁוֹר וְחֶמְסָא vastationem & violentiam ob oculos habere, tum commatio 13. cum Deo expostulat quodammodo. At tu, inquit, purioribus es oculis וְעַתָּה מִדְּמִים הָיִיתִי ut malum videas. i. videre sustineas. וְהִבִּישׁ אֶל-טַמֵּל לֹא-חֹקֵר neque potes (i. non sustines) molestiam (vexationem, ærumnam à sceleratis illatam) intueri. וְהִבִּישׁ לִפְנֵי חֶמְסָא quare intuereris (i. intueri sustineres) perfide agentes? surdum ageres, (tacendo, nec vindicando) dum improbus semet justiorem absorbet & deglutit? וְהִבִּישׁ לֹא חֶמְסָא Non intuetur, dixit Balaam, אֲרִיזָה יֹכֵר לֹא חֶמְסָא Intueri non potest, non sustinet, uti plenius Habakkuk: sicut וְכָל אֵל לֹא חֶמְסָא non continebunt (i. e. continere nequeunt) aquam. Jer. c. 2. v. 13. Videt quidem visionem contemplationis, visione verò comprobationis non videt. videt, quia intuetur; sed absque displicentiā & detestatione non videt, licet toleret atque sustineat ad tempus. Vise sis בְּשֵׁיבָה c. 26. v. 17, 18. & Thren. c. 3. v. 34-36. וְאַתָּה אַתָּה אַתָּה avtem & חֶמְלָא eodem planè sensu usurpavit Vates uterque & divinator & divinus. Ista verò ni locum illum illustrent clarissimè, ego nihil video.

CAP. V.

Verba Historici Est. 1. 8. discussa. Aliorum expositiones varie in medium productæ, & examini subjectæ. Persarum veterum instituta, ratione victus, restrictiora. insequentium mores solutiores. Moxotides Xenophonti qid. Xenophon obiter emendatus. matula in convivio adhibere. mos, & rus, unde. מוסר in Estere historiâ qid velit. מוסר tam cohibere & coercere, qam impellendo cogere. Locus Daniel. 4. 9. explicatus. Verborum historici dicti mens genuina. Veterum ritus pocula mensis apponere. Mensa convivio quibusq; æqualis. illiberalis, ubi secus sit. Jo. Vemesii de loco dicto dissertatio discussa. Judæi an in convivio generatim. Ethnicis immoderatiores. Persæ an cum primis moderati. Horum victus ante imperium acq̃situm restrictior; post laxior & laxior. Chaspis aqua solâ Reges usus, historici. In cœnâ primâ num & Persæ reliqui. Mensa prima & secunda Persis qales. Vallâ in Herodoto lapsus. Assuerus Vastin accersiri quando jussit. מוסר qid. Οὐνομα Athenis q̃ fuerint. cur ὀψαλμοὶ dicti. Eupolidis de suis qerimonia.

Libri Ester auctor, quisq; is fuit, operis initio convivium magnificum multis describit, qd regni sui proceribus totiq; Susorum populo Assuerus rex exhibebat. Inter alia, q̃ commemorat, potandi, vel potius, potum exhibendi, legem, his verbis, q̃ satis ambigua videri possunt, refert; cap. 1. v. 8. מוסר מן המלך ea Junius involutè nimis sic reddidit: Potum autem ex jure nemo exigebat. explicatius Piscator; Potatio autem fiebat secundum legem: nemo cogebat. Et rectè interpretatur, secundum legem, illam nempe qam Rex dederat ministris, ut mox declaratur. Sic enim Rex in mandatis dederat ministro cuiq; domus sue, ut facerent pro voluntate unuscujusq;.

De duabus voentis hîc ambigitur; מוסר & מוסר Alii ergo nomine מוסר legem apud. Persas publicitûs latam intelligunt de potus usu immodico nimioq; cohibendo. atq; huc inclinat Brentius. Poreft, inquit, intelligi, ut in hoc convivio publica sobri-

fobrietatis lex & consuetudo, q̄a hactenus apud Persas obser-
vata fuerat, negligeret. Maximam enim Persis fuisse cibi &
potus moderationem, ostendit his verbis Xenophon Cyri institut.
l. I. Αἰχρὸν δ' ἐπὶ καὶ πόσιν ἐστὶ Πέρσαι καὶ τὸ ἀποφύγειν, καὶ τὸ ἀπο-
μύησθαι, καὶ τὸ οὐκ ἔχειν μεσὶς φαίνεσθαι. αἰχρὸν δ' ἐπὶ καὶ τὸ ἐν τῇ πε-
ρασειδῶν φρεσὶ, ἢ τῇ ἐφ' ἑσθ' ἐρεχε, ἢ ἄλλῃ πρὸς τοῦτο. ταύτη δ' ἐκ αὐ-
τῶν εἰδέναι ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διακτὴ μελέει ἀχρῶντο, καὶ τὸ ὕγρον ἀπο-
νέμει ἀνῆλκον, ὥστε ἄλλῃ ποὶ ἀποχωρεῖν. Turpe etiamnum apud
Persas habetur exspuere, emungi, flatu refertos deprehendi:
turpe etiam per viam vesica levanda vel alterius ejusmodi rei
causā secedentem aliquō conspici. q̄a fieri non possent, nisi victu
modico uterentur, humidumq̄ elaborando consumerent, ut aliā
aliq̄a viā excerneretur. nec iniquum est, inquit auctor idem, ut
justis de causis de legis severitate aliquid interdum remittatur.
Huic interpretationi favere videri possit Junii versio illa ob-
scura satis, Potum ex jure nemo exigebat. q. d. nemo exige-
bat, ut ad legis præscriptum potaretur. LXX. q̄i dicuntur
aperte suffragantur. Ὅ δ' πόσις ἐστὶ καὶ περὶ πόσιν νόμον ἐχέ-
ναι. Potatio autem ista, sive potationis ratio, non secundam
legem propositam instituebatur. Verum & coacta nimis versio
istā videtur: nec legis istiusmodi apud Persas latā mentio
ulla in Xenophonteis illis. nec nullius fanē momenti videtur
& quod Piscator observat, Πῦν legi cum articulo ὅ ut regis
edictum ministris suis eo tempore datum intelligatur.

Alii igitur plerique in adversam huic planē sententiam
abscedunt. Verat Rex, inquit quidam, (eodem Brentio refe-
rente,) comotationis certamina, q̄a jam tum in Persarum im-
perio obtinuerant, ita ex malis moribus bonā nascuntur leges.
nam posteri Persarum ab antiquo moderati victus institutō
desexisse notat & Xenophon operis ejusdem l. 8. cum aliis
multis, tum his verbis: Ἦν δ' αὐτοῖς νόμιμον, μηδὲ περὶ πόσιν
εἰσφέρειν εἰς τὴν συμπίαν, δηλονότι νομίζουτες τὸ μὴ ἀσπίναν,
ἥτιον αὖ τὸ σάματι καὶ γνάμει σφάλλαν. πόσιν δ' μὴ εἰσφέρειν ἐπὶ αὐτῶν
ἀμέλει τοσούτον δ' πίναν, ὥστε ἀντὶ τῇ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἀπέειπον, ἐπει-
δὲν μὴ ἐπὶ δύναμι δρῶντες ἐξείναι. In Xenophontis verbis
mendum subesse videtur, quod hanc nuper tamen irreperit,
αὐτὸ pro αὐτῶν, τὰς περὶ πόσιν scil. prius dictas. has autem Athe-
naeus l. II. κύλικας πῦνας, calices quosdam exponit; Leunclavius,

obbas. at Hesychius, ἀμίδας, matulas. Matulas autem in triclinia inferri solitas, (quod nunc etiam apud nonnullos obtinet) ubi computationes longius extrahebantur, ex priscorum monumentis notissimum est. Id Sybaritarum inventum fuisse refert Athenaeus l. 12. Πρώτον δὲ καὶ ἀμίδας ἐξέδου, αὐτὸς εἰσφέρεισιν εἰς τὰ Συμπόσια. Verum ab illis (siquidem illi primi usurparint) ad alios id dedecoris transit. Hinc illud apud Tarentinos Siculósque in conviviis familiare, Ἀμίδα δὲ ποτὶς, cedo matulam. et apud Tragicos Aeschylum Sophoclemque in Aethiorum Συμπόσιον, convivarum alter alteri χάροισμον ἐρέειν, quod & ille λέγει γελωτοποιὸν nuncupat, in caput, non effundit, sed impingit. Avtor idem l. 1. Isthis Eustathius ad Odyss. 8. recitatis, subjungit & Demosthenicum illud, ex orat. adversus Cononem, Ἐνέειπεν γὰρ ἡμῖν, καὶ τὰς ἀμίδας κατεπρήγουν. quod in vulgatis tamen Demosthenis codicibus secius paulo sic legitur, καὶ τὰς ἀμίδας κατεπρήγαν, καὶ ποσειδάν. Quidni ergo & apud Xenophontem ποσειδάν matulas intelligamus? ea certe nisi ποτὶς κατεπρήγαν, immodicè potantibus, non sunt necessariae. at illis fuerint. Erat, inquit, olim illis usu receptum, ne in convivia obba, sive matula, inveherentur; cum existimarent minus vel corpora, vel mentes etiam debilitari, si non iusto plus bibatur, nunc autem ne invehantur &c. id quidem adhuc observatur; ceterum tantum bibunt, ut pro non. inveltis obbis, sive matulis, evehantur ipsi, cum corpore erecto exire jam non valeant. Concedit huc Livellus noster; Mos, inquit, apud Persas erat, ut est hodie Germanis, cogere alios sibi iisdem crateribus respondere, hoc prohibere magna benignitas erat. Concedit & Drusius observ. l. 12. c. 7. Restituit, inquit, legem pravâ consuetudine abolitam, atque ita Græcam versionem cum Hebraicâ veritate conciliat; fiebat computatio, non more Persico, quo alter alterum plenis poculis invitavit, ut πόμῳ pro consuetudine positum sit, (unde & mos vocabulum Latinis, decisum, sed frustra, puto, avumat H. Stephanus: cum sit potius ἀμός, sive μόλη, more, moris, mos; ut ἀγένη, rure, ruris, rus.) Sed secundum legem, quam rex tunc dederat, quâ constitutum scilicet ne quis inter pocula alterum cogeret ad bibendum. Quid & Doctores Judæi, avtore Jairo, Cum sint, inquit, in conviviis quæ convivas adigant scyphos magnos haurire, hoc autem

non

nonnulli absq̃ molestiā insigni nequeant, noluit rex, id ut faceretur, cogi quāquam. Vetus Interpres Latialis, Nec erat q̃ nolentes cogeret ad bibendum, sed sicut rex statuerat, ut sumeret unusquisq̃ quod veller. Et Tigurinus, Erat & lex bibendi, ut neminem quis cogeret, &c. Ita volunt eam hīc à Rege, tanquam modimperatore, latam legem, q̃ in symposio Platonico convivis placuit. Δέδοικαι πίνειν ὅσον ἂν ἕκαστος βέλῃ, ἐπὶ πινάχῳ δὲ μὴ δύνῃ. Decretum est, ut biberet quisq̃, quantum ipse veller; nulla cuiquam imponeretur necessitas: ὡς δὲ ἀναγέσθων τὸ Συμπόσιον, neque enim cogendus in convivio quisq̃am. Eustathius ad illud Homeri *Odyss.* v. 70.

— πῶν ὅτε θυμὸς ἀνείη.

Eandem habitam rationem in Cleomenis Spartani invitationibus refert ex Phylarchi *histor.* l. 35. Athenæus *lib.* 4. πῶν ὡς ποσὶν ἐσθίειν, εἰ μὴ τις ἀντήσῃ. Potus, nisi quis posceret, non præbatur.

Cæterum nec hoc forsan accuratius pavlō dispicienti satisfecerit. Si enim certamina ejusmodi, q̃ non Persis magis quā aliis in usu, vetare Rex voluisset, non ministris vel pincernis, sed convivis ipsis legem istam proposuisset. Aliter itaq̃ pavlō vir idem doctissimus in *ad Esteram* annotatis; *Mandavit*, inquit, ne plus præberent quā quisq̃ veller. Atq̃ ita verā, q̃m & advocat ipse, Josephus *antiquit.* l. 11. c. 6. Περσὶς ἐταξέ τῃ τοῖς διακόνοις, μὴ βιάζεσθαι πίνειν, τὸ πλὸν αὐτοῖς ὡς ἑκάστης ποσὶν ἐσθίειν, ὡς καὶ ὁ Πέρσης γινέσθαι, ἀλλ' ὅπως ἐπὶ αὐτοῖς καὶ ποσὶς ὁ βέλῃ τῇ κατεκείμενῳ ἕκαστος φιλοφρονέσθαι. Ministris in mandatis dedit, ne ad bibendum adigerent; potum illis jugiter præbendo, sicut apud Persas fit; sed permitterent illis, prout accumbentium unicuiq̃ visum, hilariter agere. At verò mandatum istiusmodi, de jugi potus subministratōne interdictā, poterat restrictioris ingenii suspensionem dare, speciem aliquam saltē præ se ferre. Aliquid certē, q̃madmodum in reliq̃a totā narratione, designari videtur, quod regis munificentiam, & magnificentiā indicaret. Ego itaq̃ conjecturam meam ubi proposuero, aliis eam considerandam censendāq̃ relinq̃am.

Τὸ ΔΝ istud est τῷ ἀπὸ λέγοντων, ex eis q̃ semel tantum in Hebraico codice sacro occurrunt: in Chaldaico vel Syri-

Gg. 3.

aco.

aco potius, (nam Syrorum lingvā, q̄ Chaldaeis tamen itidem familiaris fuit, Dan.c.1.v.4. concepta sunt paginae sacrosanctae periocha illa. Dan.c.3. v.4. Eldr.c.4.v.7.) Danielis textu semel itidem usurpatur: sed in paraphrasi Chaldaica, q̄ dicitur, crebrius; q̄o modo & in Syriacā Novi Instrumenti versione, & apud Talmudicos doctores haud infrequenter reperitur. Significat autem in genere, vim adhibere, cogere, negotium facessere, sive impellendo, & adigendo; sive reprimendo, cohibendo, coercendo id fiat. Priore modo sumitur apud Syrum, Galat.c.2.v.3. q̄i pro eo q̄od Paulus Gracē dixit; ἐν τῷ αἰσθητῷ καὶ πνευματικῷ. habet, אֲנִי וְאַתָּה דְּנִי וְאַתָּה דְּנִי. Daniel.c.4.v.9. q̄em locum huic geminum censet Esdrades, אֲנִי וְאַתָּה דְּנִי וְאַתָּה דְּנִי Grac. ὅτι μυστήριον ἐν αἰσθητῷ καὶ πνευματικῷ. Ca. nullum arcanum facessit negotium tibi. Jun. h. e. nihil te impedit, aut cohibet, q̄o minus illud expedire possis. nullum mysterium est. prohibitum aut negatum tibi. Mercer. Nullum arcanum constringit te. Calvin. Hebraei Doctores. Joseph Jachiaides; אֲנִי וְאַתָּה דְּנִי לַעֲלֹת לְךָ לַעֲלֹת לְךָ. Laret te, absconditum est a te. Jajrus, אֲנִי וְאַתָּה דְּנִי לַעֲלֹת לְךָ לַעֲלֹת לְךָ. suppressit, aut occultatur a te. q̄od Domino Job, c.42. v.2. Novi te omnia posse: אֲנִי וְאַתָּה דְּנִי לַעֲלֹת לְךָ לַעֲלֹת לְךָ. nec cohiberi a te cogitationem ullam. ita enim malum, q̄m cum Junio, neq̄e averti te posse a cogitatione, perficiendā, scil. Omnium optimē Saadias אֲנִי וְאַתָּה דְּנִי לַעֲלֹת לְךָ לַעֲלֹת לְךָ. angustia afficit, angustiat, coarctat te. perinde acsi diceret, inquit, אֲנִי וְאַתָּה דְּנִי לַעֲלֹת לְךָ לַעֲלֹת לְךָ. in a. Cū αἰσθητῷ καὶ πνευματικῷ. non es tu coangustatus, in arctum coactus, coercitus ab ullo arcano aut mysterio. certē de impulsione coactivā vix, aut ne vix quidem, sumi potest. Atq̄e in hoc loco pariter ego quidem ceperim; ex regis mandato nullam fuisse cuiusq̄am restrictionem, cohibitionem, coertionem; qum rex ministris omnino praecepisset, ut quodcunq̄ peterent, quotiescunq̄ aut quantumcunq̄ poscerent, convivarum cuiq̄e liberrimē simul ac liberalissimē concederetur. noluit cuiq̄am ansam dari congerendi cum lenā Plavtinā, in Cistellariā.

Rarō nimium dabit q̄od biberem: atq̄o id merum

Infuscabat. —

voluit, convivantium unicuiq̄e praeberent, πρῶτον, non ὅτε tantum, sed ὅ, π, ὅ, ὅσον θυμὸς ἀνθρώπου, πρῶτον, inquam, ὅτε, ut biberent,

rent, quodcumque, siue quocumque animo allubesceret. in
 rem finem observat Athenæus *dipnosophist.* l. 1. apud Home-
 rum, ἐνδὲν δὲ δαίτυμον ἀντίδωκεν ἡδονῇ καὶ ἡδονῇ, καὶ πέναν,
 μέν δὲ δαίτυμον ἀντίδωκεν. Convivarum cuique appositam mensam,
 cum disco, & cyatho, qo, cum animus esset, bibere liceret. A
 qo ritu nec Hebraeos priscos abhorruisse, fidem nobis faciunt
 Doctores Talmudici, qos ex *Tractatu de Benedictionibus* vi-
 dere est apud Virum Cl. Jo. Buxtorfium de *Cena Dominica*
Institut. Exercit. sacr. §. 37. hodièq; etiã Chinesibus ob-
 servari, auctor est Mat. Riccius de *Exped. ad Sinas* l. 1. c. 7.
 De Romanis Servius ad *Æneid. lib. 1.* illa,

Si dapibus mensas onerent, & pocula ponant.

More, inquit, antiquo dixit; qia veteribus non in manus dabantur
 pocula, sed mensis apponebantur; ut hodiè apud plures in
 canistris argenteis apponuntur, qe canistra siccaria dicuntur.
 qin & Trimalcio Petronianus, ubi tanquam Proverbiale dictu-
 rum pramiserat, *Mars equum amat;* (de qo videndus Jan.
 Rutgersius *Var. lect.* l. 3. c. 5.) quasi ritus prisci illius amulus,
 iussit suam convivantium cuique mensam assignari. Homeru
 versus sunt *Odyss.* 8.

πῶς δ' ἀντίδωκεν ἡδονῇ καὶ ἡδονῇ, καὶ πέναν,

ἵνα δ' ἀντίδωκεν ἡδονῇ καὶ ἡδονῇ, καὶ πέναν.

non ergo scyphum poscere subinde opus erat, cum vino ple-
 nus semper prastò in mensa adesset, sed ubi exhavserant, re-
 plendum tantum denuò porrigere. Verum addo, non s̄te,
 duntaxat, sed & s̄, n, quodcumque, siue quaecumque volebant,
 præberi porrigiq; rex unicuique citra discrimen habitum vo-
 lebat. Apud quosdam enim fastuosos, sed illiberales, non ead-
 em omnibus, qos invitaverant, vel edulia, vel vina, qin nec
 aqua etiã, ponebantur. Tangit istos, salèq; suo defricat,
 havi semel Martialis; ad *Cecilianum lib. 1. epigr. 21.*

Dic mihi, quis furor est? turba spectante vocatâ,

Solus boletos, Ceciliane, voras?

Quid dignum tanto tibi ventre gulæq; precabor?

Boletum, qualem Clavdus edir, edas.

Ad invitatores innominatum l. 3. ep. 48.

Vescentina mihi miscet; tibi Massica potas.

Ad Ponticum l. 4. ep. 86.

Noa

Nos bibimus vitro, tu myrrhâ, Ponrice. gare?

Prodat perspicuus ne duo vina calix.

Ad Cottam denique l. 10. ep. 49.

Cum potes Amethystinos trientes,

Et nigro madeas Optimiano;

Propinas modo conditum Sabinum,

Et dicis mihi, Cotta, Vis in avro?

Quisquam plumbea vina vult in avro?

Atqui mercede pactâ magnati cuidam conviventis studiosi hoc in Votis Lucianus refert fuisse. *δεσπότην δὲ ἐν ἀρχῇ ἢ χερσὶν ὅτι πίπτει ἐν τῷ ἄλλῳ ἡ δὲ πάλαιος οἶνον πνόντων, αὐτὸς μὲν οὐ πονερόν τινα καὶ παχὺν πίνει, ὅς μὴ ἐλεῖται ἀπὸ τῆς χροῦμα- τος, ὅτι πῶς ἀπὸ τῶν Συμπόσιων. hoc, scil. ipsum omni modo ex- petere, & qd pote, procurare, ut in avro argentôge semper bi- beret; ne ex vini colore pareret pateretq; qm vilis conviva haberetur, qd cum ceteris saviissimum ac vetustissimum pota- rent, pessimo ipse ac faculento solus exciperetur. Ulterius pro- greditur, qd argumentum hoc fusissimè prosequitur, Juvena- lis sat. 5. ubi inter alia hæc habet;*

Non eadem vobis poni modò vina gerebar:

Vos aliam potatis aquam. — mox de pane;

Sed tener & niverus, molliq; filigine factus

Servatur Domino. dextram cohibere memento.

Sin minus, — Superest illic qd ponere cogat. i. *ὅτι* qd co- hibeat. Talis invitator is, de qo Plinius minor l. 2. ep. 6. Ac- cidit, inquit, ut canarem apud quendam, ut sibi videbatur, lau- tum & diligentem; ut mihi, sordidum simul & sumptuosum, nam sibi & paucis opima quedam, ceteris vilia & minuta pone- bat; vinum etiam parvulis lagunculis in tria genera descripse- rat, non ut potestas eligendi, sed ne jus esset recusandi, et aliud sibi & nobis, aliud minoribus amicis, aliud suis nostrisq; li- beris. At contra Plinius, cui mos iste planè displicuit; Ea- dem, inquit, omnibus pono. ad canam enim, non ad notam invito, cunctisq; rebus ex aqo, qos mensâ & toro aqavi. Nec aliud sensisse videtur Jul. Cæsar, qd referente l. 1. c. 48. Svetonio, Pistorem suum, qd aliud, qm sibi, panem convivis subjec- rat, compedibus vinciebat. de vino, ut verisimile fit, pocilla- tori idem facturum. Ut de Catone majore nihil dicam, qm

ἢ τὸ ἀνατὼν οὐκ ἐκείνου, ἢ αὐτὸν ἀπὸν ἐκείνου, ἢ αὐτὸν οἶνον
 πίνειν, cum famulis unâ mensa assidentem, panem eundem com-
 edere, vinumque idem bibere solitum, auctor est Plutarchus.
 Nec alius Assuero, saltem hoc tempore; animus, nihil volu-
 it, quod ad epulum hoc apparatus fuerat, cuiquam negari, ni-
 hil à quodam cohiberi. inde vers. 7. vini regii mentio. ut quem-
 admodum de Cyro Xenophoni insitit. l. 8. quæ sibi appone-
 bantur, eadem planè suis concessisse; ita Assuerus quo ipse
 vino utebatur, idem planè, quodcumque & quaecumque id esset,
 convivis suis quibuscumque permetteret. Idque contrà planè quàm
 Persis Regibus olim in usu fuisse tradit, ab Athenæo l. 4.
 laudatus, τὸ Περσικὸν διασινῶν, h. e. de conviviorum apparatu lib. 2.
 Heraclides Cumanus: qui de convivis regis, Κυρτινὸς μετ'
 αὐτοῦ, ἢ αὐτὸν οἶνον καὶ κείνου. cum rege ipso potant, inquit; at
 non idem, quod ille; vinum. Denique sicut vino regio nemo pro-
 hibebatur, sed μέν δὲ πρὸς αὐτοῦ. quodcumque poscere li-
 bebat, cuique concessum est: ita nec modus poscendi ullus
 definitus, sed μέν δὲ πρὸς αὐτοῦ ἀνάγει, sive, ὅσον ἤθελον, ut Joa-
 nes loquitur c. 6. v. 21. quantumcumque voluerat quisque, poscere
 licebat: ita nec in hac etiam parte cohibitio erat ulla. neque
 enim hic opus loci fuit erat Spartani Regis cautela, qui in con-
 vivio modimperator designatus pocillatori miscendi legem
 poscenti, hanc tulit, εἰ πρὸς αὐτοῦ οἶνος ἔστιν, ὅσον ἐκείνου αὐτῷ· εἰ δὲ
 ἐλγῃ, ἢ ἴσῃ πᾶσι. Si vini copia adesset, quantum quisque posce-
 ret; sin. minus, ex ego singulis praberet. Plut. in Agesilai
 apophth. Potum, inquit historicus sacer, præbebant (ministri
 nimirum regii) scyphis aureis, quæ subinde iterabant, vel muta-
 bant; præbebant autem, ut vinum regni, i. e. regium, regis
 usibus destinatum; ita plurimum, copiosum idem, juxta re-
 gis manum, i. e. pro regia facultate; prout tam amplis opi-
 bus instructum regem convivis suis suppeditare par erat: in
 eo maxime convivio, quo regni sui divitias splendoremque osten-
 tare ambiebat. ut est versu 4. Sic omnino ὅτι ἴσῃ dici verè
 poterat; cum qui ullà in parte cohiberet, planè nullus esset;
 sed unicuique pro libitu suo, quodcumque, quodcumque, quan-
 tumcumque posceret, à ministris quibusque porrigeretur: quem
 ego verborum istorum sensum, nec ambiguus id, autumo ge-
 nuinum.

H h

Verum

Verum ista; postquam chartis illeveram, factum est ut inveni-
derem in Viri eruditissimi Joannis Vemesii *Synagoga*
Christianam, in qua ex ritu apud Persas antè, opinor, inavdi-
ro, de loci hujusce sensu decernit, sententiàmque de eo rece-
ptam commento novitio, tanquam tibicine recenti, fuffultam
probè dedisse fidens satis videtur. Siquidem scripti dicti *lib. i.*
cap. 6. sect. 8. paragrapho 12. cujus de Conviviis Judaicis titu-
lus habetur, *Canon. i.* cum *Canonis firmamenti* sic habet. *Qui-*
dei in conviviiis suis ethnicis immoderatiores fuerunt. Omnes
enim coram mensu vomitu plena erant, ut nullus locus mundus
foret. Esaj. c. 28. v. 8. Hos. c. 7. v. 5. Persæ verò in conviviiis
suis valde moderati fuerant. Siquidem in missu sive *æesopæ pri-*
mâ (the first service) aquam duntaxat ex Choasse amne po-
tabant; in missu verò proximo, vinum. Assuerus quando in vi-
no erat, *Vastin* accersivit. *Est. c. i. v. 10.* h. e. quando missus se-
cundus agebatur (*in the second service*) non autem, quando in-
ebriabatur, sicut vulgò sumitur. Habebantur enim ibi *divosot*,
inspectores vini, qui eidem & *ôpaxuol*, quasi convivii oculi dice-
bantur; hi vinum respiciebant, sive intuebantur, & convivia
in conviviiis observabant, nec permittebant, ut alios quisquam ad
potandum adiret. *Est. c. i. v. 8.* Hæc ille.

Quibus verbis varia habentur confusaneè congesta, nec sibi
invicem coherentia, nec veritati etiam pleraque consentanea.
Siquidem primo loco, quod de Judæis pronuntiatur, deque con-
viviiis eorundem, tanquam *Canone* quodam universali defixum,
definitur, hos, in conviviiis suis Ethnicis immoderatiores ex-
stitisse, laxè nimis, liberèque, imò censoriè nimis, decernitur.
Siquidem iniquum planè videtur, ut quod illo, sive tempore,
sive seculo, quo Vates vixerat, factum; ab illo jure me-
rito reprehendebatur, id genti in universum tanquam per
ætates singulas generatim usitatum & inolitum planè ascri-
batur, & per opprobrium, tanquam eidem peculiare, impute-
runt. Tum nec apud exteras gentes ullas, quod in istis repre-
henditur, idem planè non pariter obtinuisse, quæ ratione Viro
doctiss. aut innotescere potuit, aut probatum dari poterit?
Sed missis Judæis, quibus iniquior hac in parte videtur, quum de
conviviorum apud illos ratione generatim *Canon* posito sic
statuit. De Persis in contrarium havd minùs laxè, minùsque
etiam

etiam verè pronunciat, quoniam in conviviis tam moderatos extitisse affirmat. Etiam si enim Persis ante imperium in gentes finitimas acquisitum, dum finibus patriis coerebantur, cum regionem maximam ex parte asperam incolerent, victus pariter esset restrictior, quique lavti ferè aut opipari nihil haberet; at postquam imperio potiti sunt, mores mutaverant, quod & ex Xenophonte supra monuimus, luxuriam cum primis frana laxarunt, adeo ut reges Persici edictis publicitus editis, magna illis pramia proponerent ac pollicerentur, qui aut potus aut edulii delicatioris quicquam, vel ipsi excogitare, vel aliunde invenire possent. uti ex Herodoto, Ctesia, Clearcho, Xenophonte in *Agessila*, aliisque scriptoribus antiquis videre est apud Athenaeum *Sophistarum convivialium lib. 4. c. 10. & l. 12. c. 11.* quo loco & de Persis contra planè quam vir doctiss. Auctor iste pronunciat verbis hisce disertissimis, Διαβόητοι ὅτι καὶ τοῦ ἐξέουλο αἰσῆτος ἀντὶ τῶν ἀνδραγαθῶν Πέρσαι. *Luxus nomine pra aliis omnibus hominibus primo loco passim praedicantur Persae.* Ut pessimo consilio Vir doctus hos tam eo nomine ubique terrarum infames in moderationis exemplum proposuisse videatur.

Sed unde probat Vir doctiss. modum in conviviis apud Persas tam accuratè observatum? In primo enim, inquit, missa aquam è Choaspe fluvio duntaxat potabant. Atque primo, nullo ista auctore dicuntur. Refert quidem Herodotus *lib. 1.* Choaspis aquam solam bibere Reges Persas consuevisse; quam proinde decoctam, vasisque argenteis commissam, petorritis multis secum inter impedimenta vehendam curarent, quocunque proficiscerentur. Unde in dissertatione de exilio Plutarchus, (qui de historia tamen veritate ambigere videtur) Reges illos non immeritò rideri affirmat, utpote qui ἀνδραγαθῶν ἀντὶ τοῦ ἐξέουλο, orbem terrarum reliquum totum in aquosum sibi facerent. Verum Persas quosque (nam de gente agitur) à Susis usque Persidi conterminis (quam urbem Choaspe alluisse constat) aquam jugiter petiisse, quoties convivia celebrarent, aut hilaria agitarent, viro doctiss. tam fidenter asseveranti, Plutarchus, opinor, multò minùs fidem habuerit, sed nec alius, credo, quisquam, nisi valde nimis *κατακλιθεὶς*, facile crediderit. Tum cenas quidem secundas Persis antiquitus in usu

usu fuisse refert idem Historicus, in quibus ἀνθρώπων sive bellaria varia habebant; quā in se cum inferiores sibi Gracos existimarent, dicere solebant, Ἐλλως. Cιτεμένους πινάμεν, quod parum rite cepit Valla, ubi vertit, *Gracos pastos jam demum non esurire amplius.* quoniam contrarium huic planē voluerint illi, *Gracos ubi edere desierint, adhuc esurire.* Verū ante secundas illas vinum nequāquam gustasse nullus dicit: nec verisimile est eos, (quos vino plurimum deditos fuisse testatur) cum in primā cōnā, ditiores quā forent, *boves, eqs, camelos, asinos in furno tostos integros* (Herodotum avdis) apponerent, non latice simul Iacchicos exhibuisse, quibus carnes istiusmodi concoquerentur. Talmudistis Judaicis alioque providos minū futuros, quā ad *Leviathanis, Behemoris, & Zizis*, piscis, quadrupedis, alitis, magnitudinis portentosissimae cuiusque, in Messiae convivio quā comedendae sunt, carnes concoquendas ac digerendas, vinum ex Edenis vitibus confectum & in cellariis Adamiticis hoc sine reconditum, paraverunt. Vide Buxtorf. *Synag. Jud. c. 36.* Quia nec si in cōnā primā, sive missu primo, aquā Choaspicā contenti Persae agerent, in mensis secundis modum tenuisse inde confieret; cum eo liberalius largiūsq; vini avidos homines *merum ingurgitatu*ros (ut cum Plauto loquar) credere par sit, quia eousque utique abstemii egissent. Verū ista teste idoneo destituta gratis dicuntur.

De Assuero quod subjungitur; castigantur quidam, qui dixerint: *ebrium* fuisse, cum Reginam accersiri mandaret; ipse autem vult intelligi, id factum, cum in missu, sive ἀποπέσει alterā jam ageret. At nec de periphora primā, quā prandii camini instar, (uti diverbio vulgari dicitur) ἀοις fuerit, unde probetur, quod Viro doctiss. dicitur, quicquam istic compareret: et fundamento probabili magis nituntur illi, quos hic tangit, cum Historia sacra disertē narret, *Regem à vino corde bonum*, h. e. animo hilari, cum existeret, ministris astantibus id in mandatis dedisse. Est. c. 1. v. 10. quā formula & de Amnone usurpatur Reg. 1.2. c. 13. v. 28. & ad hoc quod volunt illi accedit propē.

Sed quānam, quāso, ratione istos ita refutatum? Nam, inquit, *vini inspectores habebant, qui convivas observarent, neque alios* ad

ad potandum adigeret, &c. At ista. qam αὐτοῦται? qam εἰ-
 κλῆται? Rex id cum praeceperet, ebrius non fuit; qia vini in-
 spectores habebant, qī convivias observarent, &c. Caterum
 missa consequentiā, rem ipsam dispiciamus, ad qam incisum
 istud, de qo agitur, respicere Viro erudito censetur. Ex A-
 thenæo quidem lib. 10. à qo etiam Hesychius, & Pollux 1.6. c. 3.
 ex eodem emendandus uterq, sumpsisse videntur, discimus;
 Athenis munus quoddam eorum fuisse, qī non οἰνοῖται, (qā
 vox est nihili) sed οἰνόηται, eidemq, δοῦναι dicerentur: sed
 nec qī cœnarum praesides, aut conviviū magistri, sive Mo-
 dimperatores, ut Varro, ac bibendi arbitri, ut Flaccus, exi-
 stenterent, uti Campensis, & alii nonnulli, referente Stephano,
 qī nec ipse improbare videtur; sed qī ad epulas publicas lu-
 cernas facēsq, (nam noctu plerunq, illae habebantur) procu-
 rarent ac praeberent; nec convivias, sed pocillatores (nam &
 οἰνοχόους ab his diversos fuisse monet Athenæus) observarent,
 ne vinum interverterent, aut non singulis pro lege bibendi à
 modimperatore data, ex aqo porrigerent. Sic enim Athenæ-
 us, ἀφαιρῶν ἐν τοῖς δείπνοις, εἰ καὶ ἴσον πίνουσιν οἱ Συμποῖ; alioqī si
 de convivis ipsis intelligatur, sensus, contra planè qam vir do-
 ctiss. contendit, futurus est, inspectorum nempe istorum munus
 fuisse, ut convivias qosq, ad eandem vini quantitatem à bibe-
 di Arbitro praescriptam hauriendum adigerent. Utrovis mo-
 do ceperis, pro viro doctiss. nihil facit. Qo modo avtem
 apud Persas βασιλέως δοῦναι μοῖ. Regis oculi dicebantur, qī ex-
 ploratorum munere apud eum fungebantur. (ita Xenophon
 Institut. 1.8.) pari ratione apud Athenienses, non convivii,
 uti Vir doctus, sed Modimperatoris, sive Magistri cœnae δο-
 ῦναι μοῖ oculi dicebantur οἰνόηται isti, qd in explorandi munere
 eidem inservirent. Munus avtem ἐντελές, sive ignobile, notaq,
 nullius fuisse, cum ex Philino rhetore, docet Athenæus, tum
 & ex Evpolide Comico, qī in πόλεσι, sive Urbibus, (fabulae
 is est titulus) de Republica suis temporibus plurimum immu-
 tato congeritur verbis illis,

Ὅς δ' ἂν ἐν εἰλεῖ δ' ἂν οἰνόηται ποτ' ἔ,

Νυνὶ στρατηγὸς λεύσσομεν. —

Quos nec vinissipes velleris eligi

Eidem, videmur nunc duces exercitus,

Ita nihil hæc omnia aut nostram de loco hoc sententiam infirmant, aut receptam etiam firmant quicquam; cum nec apud Persas inspectores istiusmodi in usu fuerint, nec inspectorum istorum munus hoc, quod vir doctus vult, fuerit; sed hoc utrunque cum aliis, quæ constipavit istic, ipsius mera commenta sint.

CAP. VI.

Sensus alienos sæpe parere linguarum imperitiam. De Hymni 119. v. 109. instituta dissertatio. In manibus tuis, pro meis, Greci plerique; & Latini nonnulli: etiamsi id Hieronymus utrumque disertè negat. ipse, in manibus meis, non, manu meâ; quo modo & Chaldaeus. In Dei manu esse, quid sit. Læta pariter & tristia à Deo dispensari. 721 quid Eccl. 3. 1, 4. æquid scilicet non xupōs. Tempestivitatæ vis quanta. 797 negotium, res. Animam in manu, sive volâ, habere, aut ferre, quid velit. et unde tractum. Expositiones varia rejectæ, genuina prolata & firmata. 797 quod duplex. an pro alâ unquam sumpta. pro funda cavo. fundi notatio jocularis, quæ ratione nunc securitatis sit, nunc discriminis. Formula exteris minus familiaris, frequentiores, in ore primo tenere, labiis extremis insidentem habere, apud Xenarchum tamen reperiri. Hymni 128. v. 2. ex Græcâ versione sensus discutitur. Labores fructuum; notio nihili. Verba Apostoli 2 Tim. 2. 6. expensa & explicata. Ascetica, quæ Basilio tribuuntur, cuius sint. vōlupās à 911 quid. Plato obiter emendatur. Plutarchus eisdem. xupōi, Psalter alii, alii Apostolo. xupōs corporis humani pars quænam. oī xupōi Græco Interpreti auti τὸ χερσίν.

Quam turpiter sæpenumerò halucinentur à linguarum imperitiâ viri magni; quàm perversè paginam sacram interpretentur; quoties versione aut interpretatione genuinâ verâque repudiata, vitiosas ineptasque sectentur; quàm, ubi gratis hæsitant, extricare se incassum moliantur; quàm miros, mysticòsque sensus, non tam è textu eliciant, quàm in textum inferant; non potest nescire, quod vel in veterum scriptis, vel
in

in avi seqioris ac recentioris interpretationibus fuerit sedulo
versatus. Ea res nimirum fraudi fuit summis aliq̃ viris in
locis quibusdam enarrandis, è quibus duos hoc capite, vel ex-
plicandos, vel illustrandos suscepimus. Hymno 119. v. 109.
Anima mea jugiter in manu mea. At Græci quidam, ἡ ψυχή
μου ἐν τῇ χειρὶ τοῦ διαπολεῖ. atque ita Apollinarius; nisi quod
cor pro anima, metro poscente, posuit.

Ἦτος ἐπὶ τοῦ παλαιῦτος διωκαῖος Ἰὲδεν ἦγο.

Palms jugiter endo tuis mihi cor retinetur.

Sed & Græcos secuti Latini plerique; *Anima mea in manibus
tuis semper.* Hilarius; *Anima mea in manibus tuis semper.*
i. *Totum quod vivit, Deo vivit.* Atque si ita legeretur, aliud
quiddam ex usu lingvæ sacræ indicaret: animam scilicet suam à
Deo custodiri; atque ita Chrysostomi nomine quæ prostat; &
Theodoretus, & Cassiodorus, τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ἐν τῇ
ἐκείνῃ προνομίᾳ custoditur. quomodo de suis Christus, esse eos
in Patris sui manibus. Joan. c. 10. v. 29. & de justis Avtor sa-
pientiæ Salomonis c. 3. v. 1. *Iustorum anima in manu Dei sunt.*
nec secus ferè Evthymius; *Animam meam in manus tuas
semper trado.* (quomodo idem Hymn. 30. v. 6. & Christus Luc.
c. 23. v. 46.) *ut illius custodem, protectorem ac moderatorem
suscipio.* sicut Petr. ep. 1. c. 4. v. 19. Vel etiam ad Dei placi-
tum, non ad alius cuiusquam arbitrium, vitam sibi continuari.
quomodo de se ipse Hymn. 31. v. 15. *in manu tuâ sunt tempo-
ra mea.* i. terminus & status vite mea. Junius. quædam nec
spreverim prorsus, quod Piscator: *tempora mea, sive leta, sive
tristia.* Cui concinit illud Tragici in Ajace flagellifero;

Εὐν. τῷ θεῷ πᾶς ὁ χρόνος καὶ ἡ δόξα.

Quis dolet vel ridet, ut visum Deo.

ad quem locum Schol. ἔστι δὲ τὸ χρόνος καὶ τὸ καλὸν δόξα. at-
que ita sumendum, quod Salomon Eccles. c. 3. v. 1. 4. *Cuique* (vel
homini, ut Chald. vel rei potius, ut alii plerique) *tempus deter-
minatum est, & tempus negotio cuique sub cælis. tempus flendi;*
& *tempus ridendi.* [D] *tempus determinatum,* sicut ea vox
usurpatur; Ester. c. 9. v. 26, 31. & Nehem. c. 10. v. 34. & c. 13.
v. 31. à Deo scilicet ut rectè Piscator, itaque exiliter nimis vetus
interpres; *Omnia tempus habent:* nec commodè satis Junius,
Cuique [sua] est tempestas. [D] enim istic non tam est *καὶ δὲ*
de

de qo Avsonius ex Pittaci mente,

Γίγνωσκε καιρόν, tempus ut noris, moner.

Sed καιρός iste tempestivum tempus est.

Licet Gregor. Naz. ita cepisse videatur, *adv. Eunom. orat. I.* Καίρος τῷ παντὶ παρέσται, ὡς Σολομὼν κ' αὐτοὶ δοκεῖ· καὶ τὸ καιρὸν ἢ καιρὸν; ὅταν μὴ καιρὸς γένηται. ut rei cuius opportunitas & tempestivitas quædam sit, quæ observatâ cum licet, tum & commodè fieri queat. juxta illud M. Antonini *l. 12. §. 35.* τὸ εὐκαιρον μόνον, ἀγαθόν. et Libanii *orat. 19.* τὸ φύσει καιρὸν καὶ εὐκαιρὸν περιέχει, ἢ πᾶν ἀπέχει. itaq; Pindarus *Pyth. ode 9.* ὁ καιρὸς πάντος ἐχέει κορυφαίον. Et Sophocles apud Svidam,

καιρὸς γὰρ ἀνδράσι
μέγιστος ἐστὶ πάντως ἐς ὅτις αὖτις.

Maximum opportunitas

In hominum agendis rebus imperium obtinet.

Atque ita etiam Abraham Esdræ filius intelligit; qui hinc colligit, debitorem esse unumquemque in suâ tempestate exequendi rem quamque; additque, ex Salomone, *ibid. v. 11.* pulcrum esse quodque, ubi tempestivè agitur. quod tamen de Deo Concionator sacer, non de homine dixit; Deum scilicet ita universa disponere, ut in eis, quatenus ab ipso proveniunt, εὐτυχία pulcherrima reperiatur. sed ἴσθι hinc potius est, quod Græci *μεσσημαρὶον, tempus præstitutum*, vel, ut Tigurinus habet, *præfinitum*. hoc enim vult Rex sapientissimus, ita à providentiâ divinâ res humanas disponi, ut varias fortiantur vicissitudines; habiturique sint mortales, dum sub sole degunt, velint nolint ipsi, nunc nascendi, nunc denascendi; nunc latandi, nunc lugendi occasiones ac tempora, eisdem à Deo præstituta: juxta illud Senecæ, *de provid. c. 5.* Scio omnia certâ & in æternum dictâ lege decurrere, (quod Marcus Imper. *l. 7. §. 31.* πάντα νομοῖ) non ut putamus, incidunt cuncta, sed veniunt. olim constitutum est, quid gaudeas, quid fletas. decernuntur ista, non accidunt. Idem *epist. 96.* Proinde nec ἑαυτὴν voluntatem aut consilium, cum Junio; aut etiam rem cupitam, cum Drusio, *quæst. l. 3. c. 80.* verterim. neque enim aut nasci consilii res est, nascenti saltem, aut res cupita sunt flere, lugere, plangere, perdere, quæ inter reliqua, quibus tempus assignatum fertur, eo loci recensentur. malim, *negotium*; et sic Chald. *נְדָבָה*, vel genera-

Generalius etiam ἀπαγμα, rem, etsi Drusio id minus placeat; atque ita Græci reddiderunt cum hoc loco, & infra vers. 17. tum & cap. 8. v. 6. ubi idem denuo repetitur; unde & expositio ista confirmatur; quum subiciat Ecclesiastes noster; ideo mali multum mortalibus incumbere, quia, etiam si cuiusque rei tempus & ratio existat, ipsi tamen quid futurum sit, nescii existant; quum nimirum rerum istiusmodi tempora præstituta Deus penes se recondita contineat, uti suos monuit Dominus Christus. Act. c. 1. v. 7. qin & cap. 5. v. 8. τὸ ὅτι ἀπερτίσθης sic usurpatur; Si oppressionem pauperis, jurisque ac justitiae interversionem in provinciâ aliquâ videris, noli mirari ὅτι τὸ ἀπαγμα, de re istâ. ἐν τῷ ἀπαγμα, Græc. Accedit & Salomonis Jajri auctoritas, q̄ ὅτι ἡ ἀπαγμα hic exponit, ὅτι ἡ ἀπαγμα rem omnem. monetque eo significatu usurpari vocabulum istud in lingvâ Talmudicâ, qin & ὅτι idem interpretatur ὅτι ὅτι tempus fixum, constitutum, apud Deum scil. quamdiu istiusmodi cuncta sint duratura. Non igitur de prudentiâ humanâ, sed de providentiâ divinâ locus intelligendus est. Ita Orosius in apologet. Audi Salomonem super ordinatione temporum & Dei constitutione testantem; Omnia tempus habent; & suis spatiis transeunt universa sub cælo. - Deinde alio loco dicit; Justum & impium judicabit Deus: & tempus omnis rei tunc erit. Sed & Orosio prior Gregorius, non Nazianzenus, cujus inter scripta reperitur, sed Neocæsariensis, quod ex Ruffini hist. Eccles. l. 7. c. 25. discimus, in Ecclesiast. metaphrasi. c. 3. χρόνος ὅς ἐστι πάντων γέμεται τὸ ἐκαστοῦ χρόνου ὅς ἐστι τοῦ χρόνου ἐξ ἀγαθῶν ἢ δυνάμεων εἰς δυσκολογίαν καὶ μεταμῆδοντων. Enimvero hoc tempus contrarietatum quarumvis est refertissimum. rebus humanis ex eis quæ bona videntur in mala certissima celerrimè mutantibus. Atque hæc occasione lectionis vitiosa, parumque commodæ ejusdem interpretationis. Ad Hymnographi locum regredimur, quem Hebraica scriptura sic exhibet, נַפְשִׁי בְּיָדַי אַנְיָמָא בְּיָדַי Anima mea jugiter in manu meâ: quam Hieronymus Epist. ad Suniam & Fretelam, non נַפְשִׁי sed נַפְשִׁי legit, in manibus meis, prout & Chaldaus, q̄ יְדַי אַנְיָמָא, habet, quasi ad manus, vel manibus assidentem dixeris, nec apud Hebræos tantum, sed & apud Septuaginta, & apud omnes interpretes, idem scriptum esse affirmat, in manibus meis, non

in manibus tuis. cum tamen contrà planè apud Sept. *ἡ πόσι σου*. hodie legatur. et cum Ambrosius, tum & Augustinus itidem, in plerisque codicibus, *tuis*, legi asseverent. etiamsi reverà apud Latinum Veterem in codicibus hodiernis, *manibus meis*, habeatur. Addit Hieronymus, *omnes apud Græcos Ecclesiasticos interpretes locum istum sic edisserere*. quod ut verum fuerit de eis, qui Hieronymum antecesserant, quorum scripta maximà ex parte jam interierunt; at de sequentis avi enarratoribus secus se habet, uti ex Theodoro, Chrysostomi qui nomen præfert, & Evthymio liquet. Verùm lectionem hanc Augustinus ubi proposuerat; *hoc*, inquit, *quomodo intelligatur*, ignoro, tum nonnulla subjungit longiusculè petita; quæ nihil ad rhombum; sed versioni priorì inharere præoptat. Arnobii verò nomine qui scripsit in Psalmos. *Animam suam in manibus habet, qui semper eam exituram considerat*. Et Bernardus in *Vigil. Natal. serm. 3.* *Sicut, quod in manibus nostris tenemus, non facile obliviscimur; sic nunquam obliviscamur negotia animarum nostrarum, & illa cura principaliter vigeat in cordibus nostris*. At Ambrosius aliter interpretatur; *Anima mea in manibus meis, hoc est, in actibus, in operibus, semper*. Quod idem planè Remigius; sed & Gregorius ferè Rom. in *Job. l. 11. c. 19.* *Animam in manibus portare, est intentionem cordis in operatione ostendere. qui ergo intentionem suam per opera insinuat, animam suam in manibus portat*. Verùm à versione istà mox denuò refilit, & ad vitiosam illam pronus fertur Ambrosius, in quâ etiam explicandâ multum se torquet; multaque congerit, quæ nec secum invicem, nec cum verbis ipsis satis convenient. interim tamen imprudens in illam illiusque sensum genuinum fortè magis, quàm arte incidit, dum obiter monet; *justum domino posse dicere in periculis positum; Propterea quotidie morior, quotidie periclitor. propterea in manibus meis anima mea. atque ita Hieron. Est breviter hic sensus: Quotidie periclitor, & quasi in manibus meis sanguinem meum porto, Rectissimè. Hebrais enim anima in manu posita, vitam periculo ac discrimini expositam designat. quod etiam significantius exprimi posset, si verteretur; Anima mea in volâ meâ. (quod Aquila forsitan voluit, cum *ἐν πτερῶν μου* reddidit.) hoc enim proprie significat. quod de tribus corporis partibus enun-*

enunciatur. est enim ⁷¹ *qđ vola manus.* ⁷² *qđ planta pe-*
dis. Genes. c.8. v.9. & ⁷³ *qđ curvatura, sive commissura*
femoris. Genes. c.32. v.25. nam qđ ⁷⁴ etiam pro alā usur-
pari affirmat auctor *Exercitationum in Legem Mosaicam de*
leg. ceremon. l.1. exerc.9. exemplo planē carere videtur. nec
occurrit quicquam qđ vel svadeat, multo min⁹ exigat, ⁷⁵
Hymn.7. v.4. in alis potius, uti ille vult, qđ esset ⁷⁶ *qđm*
in manibus meis, qđ disertē significat, exponi. Rectē Abra-
ham Esdræ; ideo, inquit, ⁷⁷ *qđ i. e. manum* nominavit, qia eā
homines cedere & occidere solent. Qđ itaq; Lyrodus no-
ster ait; *Anima mea jugiter in manu, sive, in volā, meā, me-*
taphora est ab eis ducta, qā cum in manu, vel manus etiam
volā gestentur, facillimē excidunt, & excidendo vel amit-
tuntur vel interdicunt. Tale est & Jobi illud c.13. v.14. *qam*
obrem tollere cogor carnem meam dentibus meis? (ita scil. dila-
ceratam, ut particulas ejus dentibus prehendere & auferre
possim? Piscat.) & *animam in volā gestare?* ē qā utiq; facil-
limē excidat. Illud Jephthachi Judic. c.12. v.3. *Posui animam*
meam in manu meā, & trajeci ad Ammonitas. i. non sine vita
periculo trajeci: ut rectē Drusius observ. l.2. c.18. Illud Jo-
nathæ de Davide Histor. Reg. l.1. c.19. v.5. qđ ad locum
hunc adducit R. Abraham; *Posuit animam suam in manu*
suā, & percussit Philistæos. i. cum vitæ suæ periculo percussit
illos. Illud sagæ ad Savlem ibid. c.28. v.21. *Posui animam*
meam in manu meā, & auscultavi verbis tuis. i. vitæ discrimi-
ni me exposui, qđ morem tibi gererem. Josephus Gorionides
l.5. Bellum hoc confeci, & in manu meā animam meam posui.
qđ Homerus dixit *Iliad.1. v.322.*

Αἰεὶ ἐμὴν ψυχὴν ὀτρυνόμεθα πολέμιζεν.

Fugiter exponens animam mihi belligerando:

De Malachiâ Hiberno ad Archiepiscopatum Armachanum
evocato, in qo graves & enormes admodum invaluerant ex-
cessus, qos corrigere arduum nimis videbatur, Bernardus in
Oratione funebri: *Animam suam in manibus suis ponens, ac-*
cessit intrepidus, suscepit Archiepiscopatum, tradens sese dis-
criminii manifesto, ut tanto crimini finem daret. Illud obiter
observatu non indignum, qum adversâ plane invicem mente
formula ista, qâ manu teneri vel gestari aliquid dicitur, nunc

in securitatis significatu usurpetur, ut quum in manum Dei de-
poni, Hymn. 31. v. 5. Luc. c. 23. v. 46. & Petr. ep. 1. c. 4. v. 19.
vel in manu Dei aliquid haberi dicitur, Joan. c. 10. v. 29. & Sa-
pient. c. 3. v. 1. quia utique nec ibi positum quisquam abripere, nec
eò mali quicquam attingere possit. nunc contra ad *discriminis*
designationem adhibeatur, uti ex locis illis omnibus supra
positis patet; respectu diverso ista necessario dici. forsan av-
tem in priore significato, ad ea respicitur, quæ manu eaque
complicatis digitis compressa, tenentur robusti alicujus, qualis
Milo prædicatur, qui, uti Ælianus *Var. hist.* l. 2. c. 24. & Pavsa-
nias in *Eliac.* l. 2. malum punicum ita manu continebat, ut
nec alius quisquam vi eximere posset, nec ipse tamen compri-
mendo elideret. unde de eodem Plinius *hist. nat.* l. 7. c. 20.
Malum tenenti nemo digitum corripiebat. pro quo frustra, *cor-*
ripiebat, substitutum eunt, in posteriore ad ea, quæ manu aper-
ta, sive in volâ gestantur, & vel eripi, vel elabi proclivia
sunt; sicut & ea quæ *עַלְמָן עַלְמָן* in *funda cavo*, sive volâ,
(nam & de hac etiam adhibitum reperitur) habentur, facile,
ubi occasio est, excutiuntur. unde Cicero in *carmine joculari*,
(si Donato in *Terentii Eunuchum* fides).

Fundum Varro vocat, quia possit mittere funda,

Ni lapis exciderit, quia cava funda patet.

restitui Varronis nomen pro eo, quod in excusis, *verò*, legitur.
quæquam alias vocabuli illius notationes Varro dederit. *cava*
funda est τὸ κοῖλον ἢ σπενδόνος, *cavum fundo*; quod utrumque
etiam tam Græcum quam Latinum, de manu pedæque itidem,
prout *עַלְמָן* Hebræis, usurpatur. Verum istud, prout libuerit,
accipiat quisque per me licet. Pro eo autem quod *animam in*
manu ponere eis locis, *animam projicere* alibi dicitur. quod enim
de se Jephtha Judic. c. 12. v. 3. *עַלְמָן עַלְמָן* posui *ani-*
mam meam in manu mea: Jotham de patre suo, idem dictum
volens, cap. 9. v. 17. *עַלְמָן עַלְמָן* Græc. ἐρίπε τὴν ψυχὴν
autem, projecit animam suam. i. periculis objecit, ἡ ἀποψυχισίας,
ἀλλὰ πρὸς τοὺς δυνάστες, quasi nullam animam. i. vitæ suæ, rationem
haberet. quæquam Latinis *animum projicere* aliud est, nempe
abjicere, despondere. *Nec projecit animum, projectus*. Senec.
epist. 13. Cæterum eo magis in loci hujus sensu halucinati
sunt præci illi, quia phrasis ista in eis lingvis, quæ callebant ipsi,

VIX

vix deprehendatur. Nullum enim ex omnibus tum Græcis, tum Romanis scriptoribus occurrere refert V. C. Isaac. Casaubonus, quod vix quisquam diligentius utriusque lingvæ scripta excussit, quod formulâ istâ sit usus, præter Xenarchum unum in *Pentathlo*, quem Athenæus *l. 13.* adducit in hac verba:

Ἀεὶ δὲ τετραμαίοντα, καὶ φοβέμενον,
Δεδίοντα, ἐν τῇ χειρὶ τῆς ψυχῆς ἔχοντα.

Tremementem jugiter, plenum formidine,

Semper paventem, animamque gestantem in manu.

Affine huic forsitan, diversum tamen paulo. Polemonis illud de Cynagiro in Callimachi epitaphio. Ἀπολυμαίνεις τῇ χειρὶ, ἔπασσεν εὐδους, ὡς περ ἐτέρον ἐκ ἔχων, ἀλλ' ἐν τῇ δεξιᾷ τῆς ψυχῆς ὡπλομένης. *Abscissa manu, concidit statim, quasi alteram non haberet, sed in dextrâ sitam animam gestaret.* Græci aliâ fere formulâ idem exprimunt, nec eleganti minus illâ, quod Hebraei hac volunt. *Animam in ore primo teneri, in labiis extremis haberi, vel eisdem etiam insidere, tanquam e corpore mox evolaturam, dicunt.* Plato, laudante Gellio *l. 19. c. 11.*

Τὴν ψυχὴν, Ἀγάθων φιλῶν, ἐνὶ χεῖλεσσιν ἔχον.

In labiis animam mi, Agathonis ad oscula, habebam: nam Gellianam, quia lascivior est, versionem, an paraphrasin, missam facio. Bassus apud Senecam *Epist. 30.* *Non dubitare se, quoniam senilis anima in primis labiis esset.* Amphitryo in Seneca *Hercule furente, act. 5.*

— hanc animam levem,

Fessamque senio, nec minus gessam malis,

In ore primo teneo. —

Nec abscedit longè, quod Lucianus in *rhëtorum magistro*, Πρόχειρον τὸ ψῆσμα, καὶ ὅπου ἐπ' ἀνδρὶ ἀεὶ τοῖς χεῖλεσσιν. *Presto mendacium, & juramentum semper in labiis extremis.* unde facile promptèque ad omnem occasionem prodeat. Sed à formulâ istâ per idiomatis inscitiam perperam habitâ, ad aliam transimus.

Hymno 128. v. 2. Homini Deum verè timentis, ritèque colentis, sortem beatam prædicans Hymnographus, inter alia, *Labore, inquit, manuum tuarum vesceris.* Id Græcus sic expressit, καὶ τὸν καὶ καρπὸν σου φάγεσθαι. Quod Augustinus reddidit: *Labores fructuum tuorum manducabis.* & quod male

verterat, vel verum offenderat, nihilo melius enarrans: *Qasi*
perversè videtur dicere non intelligentibus. debuit enim dicere,
fructum laborum tuorum manducabis. multi enim manducant
fructum laborum suorum: quis manducat labores? nemo, in-
gam. Mox: Quid sibi vult, labores fructuum tuorum mandu-
cabis? modo labores habemus; fructus postea erit. modo labo-
res fructuum, postea fructus laboris. Hæc illi, adjecta etiam
differtatione benè longâ, qâ sensum istum scilicet vel confir-
maret, vel expediret. Id nimirum avtumavit voluisse Vatem,
quod Apostolus ad Timotheum ep. 2. c. 2. v. 6. Τὸν κοπιῶντι
καὶ ἐσθίων τῷ καρπῷ μέλαρα μὴ δύνειν. quod Beza mihi re-
ctè vertisse videtur; Agricola oportet prius laborando fru-
ctus percipere. (καρπὸν ἀντὶ τῷ ἀρότερον, ut Tim. ep. 1. c. 5. v. 12.
& Apoc. c. 2. v. 4.) Et Calvinus explicasse, in sensum hunc;
non ante agricolas fructum colligere, qâm in terræ culturâ, (sari-
one aliisque sudaverint. ut τὸ καρπὸν ad κοπιῶντα, non ad μέλα-
ρα μὴ δύνειν referatur; & eodem spectet, qd id quod proximè
dixerat, Athletam neminem coronari, priusquam decertaverit;
atque etiam νομίμω. i. πάντα τὰ ἀθλητικὰ νόμον φυλάττων, certa-
minis lege omni observatâ, ut Jo. Chrysostomus. τῷ μὴ δὲ μω-
χρὸν μὴ πειλύνει τὸ διατελεζόμενον, ὅπως ὃ ἐργον ποιῆται, ὡς ἀρρε-
τιζόμενα. ut ne minimum quidem omittatur eorum qæ præcipiun-
tur, & ita singula perficiantur, prout est præceptum. Basiliius
Caesariensis, an Eustathius Sebastienf. (huic enim à nonnul-
lis constanter attribui ascetica illa monet Sozomenus hist.
Eccles. l. 3. c. 13. & ex Sozomeno Nicephorus l. 9. c. 16. & l.
13. c. 29. ex Nicephoro Nicetas in Greg. Naz. orat. 30.) in
proæm. ad præcept. latiores. qz & orat. de rerum abdicat. Ἀ-
θλητικῶ νόμῳ δεῖ τὸ πολιτεύεσθαι εἰ μὴ, ὡς σεφανέως ἀθλητικῶ νόμῳ
dixit, (qo modo de Musico Lucianus ad indoctum liberos, coe-
mentum, καὶ τὸ νόμον τὸ τέχνης, verbis illis, Ἄκου δεξιῶς, καὶ μετὰ
ρίους καὶ τὸ νόμον τὸ τέχνης, ἐκέρχεται καὶ ἀνεκκρήσεται.) quod Aposto-
lus νομίμω. qo vocabulo in eodem argumento usus est Ga-
lenus ad Hippocr. aphorism. 18. φυλάττονται δὲ αὐτὸ μέλιστα καὶ οἱ
γυμνασταὶ, καὶ οἱ νομίμω ἀθληταί. Plato de leg. l. 8. Ἄ δὲ μὴ
παθόντων, ἢ ποιήσαντων δεῖ νικᾶν, καὶ εἰς ὁπόσω, καὶ ὡς ὅσον ἐν τῇ
πάλῃ διανομοδετήσαντο οἱ αἰεὶ τὴν πάλιν αὐτῶν, τί τὸ καλῶς παλαίον-
τος ἔργον, καὶ μὴ καλῶς, ταυτὸν δὲ καὶ τὸ αἰεὶ ὁπλομαχίαν ἀκέρως
ἔργον.

ὁ δὲ ἀντιπαρὸν, καὶ τὸν τῶν Συνομοδοτεῖν καλεῖν, τίς νικᾷν ἀν-
 δίκην. οὗτοι ταύτας αὖ τας μάχας, ὅ, π μὴ πιδόν ἢ ἀγέρας.
 leges vult in armis decertantibus praescribi, qid facere, qid
 fugere debeant, ut pro victoribus habeantur. verba novissi-
 ma docent, ita ut nos exhibuimus, prima legenda, non μὴ ποι-
 ῶμεν, quod codices impressi habent, qos & Serranus secutus
 est. Verum ista obiter de voce νομίμως, & imagine Aposto-
 licā à re athleticā translatā, qā illi alteri, à re rusticā, invo-
 lutiū pavlō propositā, explicandā opem optimē ferat. Itaque
 utrumq; simul conjunxit *Asceticorum* avtor in *Proem. ad*
praecept. ascet. Τίς, inquit, ἐν κερσῶ, ἢ ποσὶς οἶκοι καθήκον, ἢ
 κρηδύδων ἐν πάλῳ, ἢ δεισμὸς ἢ κόλπον ἐπλήρωσε ἢ δευγμάτων;
 τίς ἐπεύχονεν ἀμπελῶνα ἢ μὴ παρ' αὐτῷ πεφυτευμένων; ἐκείνων οἱ
 κερσοὶ, ὧν καὶ οἱ πόνοι. αἱ πμαὶ καὶ οἱ σέφανοι ἢ νενικηκότων εἰσί. τίς
 σέφανος ἢ μὴδ' ἀποδύνα ποσὶς ἢ ἀντίπαλον, ὅποτε ἢ νικῶσι δαί μόν-
 τον, ἀλλὰ καὶ νομίμως ἀθλῆσαι, καὶ ἢ ἀπόστολον. Hunc locum spe-
 ctasse patet clarissimē. Atque hoc est quod Xenophon *Cyri*
institut. l. 1. Πάροι, ἢ ζῶν ἡδέως ἡγεμόνες. vel potius, quod ad-
 versus *Epicurum de vitā jucundā* Plutarchus. Ἀθληταὶ σέφανον,
 καὶ ἀγῶνι οὐδὲν ἢ καμνύουσι, ἀλλὰ ἀγανισαμένοι καὶ νικῶμεντες. ὅτε
 καὶ τοῖς ἀγῶσι τα νικηθῆναι ἢ εἰς μὴ ἢ βίον ἀπαρχή. ubi in col-
 lationis inciso primo, altera forsitan negativa delenda fue-
 rit, alioqi sensus futurus est: Athletae, qī non decertant,
 sive, nisi decertent, coronam non accipiunt; qum avtoris
 mens sit, Athleta non decertantes coronam accipiunt, sive, non
 coronantur, dum adhuc decertant, sed ubi jam decertaverint co-
 ruerint. eodem modo vitae proba peractae premia: post eam jam
 exactam bonis conceduntur. quod Apostolus epistolae dictae
 cap. 4. v. 7. 8. vitae exitu imminente, quasi ὁπνίκον decantans,
 καὶ ἀγῶνα ἢ καλὸν ἡγωνίσμαι. ἢ δέμον τέτελεκα. ἢ τίςιν τήρη-
 κα. λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ σέφανος. Certamen praclarum certa-
 vi: cursum absolvi: fidem custodivi. superest jam accipienda
 corona, &c. Veruntamen non desunt, qī Apostoli priora illa
 aliter qām quod dictum est; accipiant. In his Syrus est, qī sic
 μεταφράζει, Agricola qī laborat, convenit, ut primus de fructi-
 bus suis cibetur. Jo. item Chrysostomus; (licet Nic. Faber
 agonist. l. 3. c. 25. secus sentiat) qī sic μεταφράζει. ὡς ἂν ὁ γασ-
 τρὸς ἐκ ἀνόνων πονεῖ, ἀλλὰ πρὸ ἢ ἄλλων αὐτὸς ἀπολαβεῖ ἢ πόνων

ἡ οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα. ὅτι καὶ ὁ διδάσκαλος εἰνός. quem & Oecumenius secu-
 tus: ἡ ὁφελεία ἡ μαθητῶν παρὰ τὸν διδάσκαλον ἀπολαύει. ὅτι
 θεός, ὡς παρὰ τὸν καρπὸν ὁ γεωργός. Sed & Theodoretus; παρὰ τὸν
 ἡ καλλιεργούντων οἱ γηπόνοι μεταλαγχάνουσι τὸν καρπὸν. Agricola enim
 ante possessores fructuum sunt participes. è recentioribus
 item Piscator; cui insolens admodum videtur trajecto illa. is
 sic explicat; Sicut agricola, qui sedulò laboraverit in agro suo
 colendo, primus & ante omnes alios, fructus inde natos perci-
 pit: sic etiam tu, si sedulò laboraveris in agro Domini, quæ est
 Ecclesia, colendo, primus & ante omnes auditores tuos percipies
 laboris tui fructum, viz. eximiam gloriam & felicitatem in
 cælo; secundum illud Danielis c. 12. v. 3. At hoc esset, non
 ante, sed supra discipulos. Denique Jo. Lejfeldus noster, non
 cum discipulis doctores, sed ipsos inter se committens: ὁ κο-
 πῶν, qui plurimum laboris etiam difficilis subit, ut ep. 1. c. 5.
 v. 17. οἱ ἐν λόγῳ κοπιῶντες. atque ita etiam Chrysostomus; ἡ
 ἀπὸ τοῦ γεωργίου εἶπε, ἀλλὰ ἡ κοπιῶντα. ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ κήρυκτος, ἀλλὰ ἡ
 κοπιῶντα. Si ergo reliquis plùs laboraverit, & operi Domini-
 co insudaverit, (quod de se Apostolus ipse, παλαιότερον αὐτῶν
 πάντων ἐκοπίεσα. Corinth. ep. 1. c. 10. v. 15.) is primus laboris
 sui mercedem præmiūmque feret. be that labourerth hard, shall
 first be serbed. qd & idem trahit illud ad Corinth. ep. 1. c. 3.
 v. 8. ἡ ἰδίον μισθὸν καὶ ἡ ἰδίον κόπον. unusquisque suam sive, pecu-
 liarem, accipiet mercedem secundum peculiarem laborem suum.
 quod Tho. Mortonus noster, acutus sanè accuratūsq; scriptu-
 ra sacra: interpret, de mercede, non salutis, sed laudis intel-
 ligit. Merces enim, inquit, hæc nihil aliud est quàm laus muneris
 rectè præstiti, quàm unusquisque à Deo reportabit; juxta illud
 Cap. 4. v. 5. unicuique à Deo erit laus sua. Urget Lejfeldus quod
 sequitur. Νόει αὖ λέγω. intellige quid dicam. mysterium aliquid
 subesse monet. Et Chrysost. ταῦτα εἶρη) ἐν παντί, καὶ ὁ γε-
 ωργός. At hoc ipsum Beza excipit, quod hæc sententia perob-
 scura ac pene allegorica videri possit. nec aliud certè Chryso-
 stomus voluit, quàm ista quæ dixerat, quasi tropica & proverbialia
 esse; quod utrovis modo acceperis, verissimum est. Ve-
 rium optimè Calvinus; Hoc non addidit propter similitudines
 quæ posuit, sed ut sibi ipse suggereret, quanto præstantior sit sub
 Christi auspiciis militia, & quanto amplior merces. nam vix
 assiduā

assidua meditatione hoc tandem sentimus.

Sed domum tandem redeamus. Alii planè sunt *καρποί*, de quibus Apostolus, alii *καρποί* quos Græcus Hymni interpretes volebat. quæ in re Augustinum, & Prosperum (si sunt saltem illius in *Hymnorum partem posteriorem commentarii*) halucinatos, cum linguam Græcam minùs callerent, nihil est mirum. Origenem Græcum, in Hebræis etiam versatum, in *Rom. l. i. c. i.* ad eundem lapidem impegisse, est quod magis quis miretur. Verùm mentem interpretum germanam tandem avdiamus. Ἀφ' ὧν χεῖρς καὶ βραχίον κατὰς. κατὰς est manus cum brachio commissura; pars illa quæ manus cum brachio conjungitur & committitur. ex Aristotele de partib. animal. Eustathi. ad *Iliad. e.* sive ut idem explicatius pavlò, ad *Iliad. σ.* τὸ μετὰ τοῦ συνέμων χεῖρς καὶ πύχεθ. illud quod intercedit inter manum & cubitum, eamque isti annectit. Idemque rursus ad *Odyss. η.* ἀφ' ὧν χεῖρς, μετὰ τοῦ βραχίον καὶ δέσμεθ. manus junctura, quæ inter volam & brachium intercedit. Latine quomodo nuncupetur, nondum comperi. nos dicimus *the wrist*. is est enim locus, ubi pulsus explorari solet: quod ex Galeno discimus de dogmat. Hipp. & Plat. l. i. c. 9. αἱ καὶ τὸ κατὰς τῆς χεῖρς ἀσπλῆαι, ὧν ἐθ' ἡμῖν ὅτιν ἀπὸ τῶν πυρετῶν διαγνώσκειν ἐρεκα. atque hi sunt *καρποί*, (quod dictos illos fefellit) *καρποί* χεῖρς, non *καρποί* δρυῶν, quos Hymnorum interpretes Græci voluerunt, & pro manibus ipsis, quæ hisce cubito junguntur, posuerunt, quia ad manuum usum liberum validumque hi plurimum conducunt, nec hæc nisi illorum ope & ministerio adjunctæ, quicquam ferè conficere possunt. Vidit hoc Theodoretus, *Planum est*, inquit, *Septuaginta interpretes κατὰς, ἢ τὸ ἀκαρπία καλέσαι, ἀλλὰ τὸ μέσον τῆς χεῖρς, non fructuum perceptionem vocasse, sed manuum partem.* itaque quod illi *καρποί*, Aquila & Symmachus exactius apertiusque vertendo *χεῖρς* dixere. *Laboribus vesci*, est fructibus inde provenientibus frui. τὰ τῶν οἰκίων ἀπολαύσαι πόνων. Chrysostom. sicut contra de impiis improbisque *Paræm. c. i. v. 31.* comedent de fructu viae suæ, & ex consiliis suis saturabuntur. i. impietatis improbitatisque suæ penas commeritis abundantissimè percipient ac perpetientur.

CAP. VII.

Verba Domini Joan. 4. 35. *discutiuntur.* *εναλιοναρες*, quod illis subest. Origenis allegorica interpretatio rejecta. *Camerarii* iidem de anni currentis exitu. *Hebraorum idiotismus.* Scriptura varia. recepta minus necessaria non sollicitanda. *Hejusii*, de quadimestri messis spatio, *Heracleonis* etiam fuisse. Nec *Camerario*, nec *Hejusio* favere *Theophylactum*. Proverbiū haberi, qui opinati sint. horum, alii de laboribus intermissis, alii de frugibus serotinis, alii de messe speratā, interpretati. Proverbiū probatio nulla exhibita. quadimestre spatium, pro exiguo, minus verisimile. *קציר הקציר* Pentecostes festum cur dictum; *קציר הקציר* tabernaculorum. Interpretatio simplex, jam olim recepta, asserta & firmata. Tempus anni, quo istud locutus Christus. messis *Judeis* intra quatuor & quos menses consummata. Pascha *Judaicum* Messis initium. messis duplex in dicto Dominico.

HAbentur hæc Domini Christi verba, Joannis c. 4. v. 35. *Annon vos dicitis, ἐν ἑνὶ τετραδύῳ (sive, ut alii habent, τετραδύῳ,) ὅτι, καὶ ὁ θεὸς ἔρχεται;* superest adhuc spatium quadimestre, & messis erit, sive, post spatium quadimestre assumptura est messis? ecce, dico vobis, attollite oculos vestros, & regiones videbitis jam esse albas ad messem. ἀκούετε fronte primā, loqui videtur. quomodo enim messem indicat propinquam segetum flavedo, si menses ad messem quatuor adhuc supersunt? In nodo hoc solvendo multum torquent se viri summi, hinc plures. Origenes, solus, quantum ego possum assequi, verba illa, ἐν τετραδύῳ ὅτι, καὶ ὁ θεὸς ἔρχεται, ἀντιπροκλήσας interpretatur, de messe spirituali, & mensibus nescio quibus mysticis; ut sit præoccupatio eorum quæ excipere poterant discipuli, ad ea quæ dicturus erat de messis hujusce propinquitate; difficiliora scilicet esse quæ à Christo docentur, quam ut possit ad horum apprehensionem tam citò perveniri: & de quatuor elementis suo more nugatur, tam putida, ut recensere pigeat prorsus, nec quendam putem astipulatorem sibi hactenus nactum. *Camerarius*, referente *Lud. Dievzio*, intelligit, restare adhuc de anno

anno tunc currente menses quatuor. ducit enim initium anni ab ingressu solis in signum *Librae*. proinde tempus, quo istud proferebat Christus, in messem incidisse. hoc ergo vult Dominum dixisse. restat tantum quadrimestre spatium ad anni presentis exitum, & messis tempus, quod eo spatio annum exeuntem anteverterit, jam instat. Caterum adversus interpretationem istam opponit Vir doctissimus, annum politicum à Tifsi initium sumpsisse. at inde ad Nisan, quo tempore hæc dicta vult, menses sex intercedere. ut totidem fere utique alteri ad exitum superfuierint. posset regei, sumi à viro doctissimo de tempore dicti dominici id pro concessio, quod nondum probatum sit, nec Camerarius ei forsan largiretur. Verum reverà coacta nimis videtur ea interpretatio. Rectè enim Beza observat ex Hebræorum idiotismo dici; ἐπὶ τετραμῶν ἔστι, καὶ ὁ δευτερός ἐρχεται. adhuc quatuor menses sunt, & venit messis. pro eo quod est, post quatuor menses messis aderit. sicut Genes. c. 40. v. 13, 19. adhuc tres dies, & tollet caput tuum Pharaon. Jonæ c. 3. v. 4. adhuc 40. dies, & Ninive subvertetur. Esajæ c. 16. v. 14. adhuc tres anni, & gloria Moabii absumetur. Hoc ipso in Evangelio c. 14. v. 19. ἐν μικρῷ, καὶ ὁ κόσμος με ἑώρα. adhuc paululum, & mundus non videt. i. videbit, me amplius. Et Hebr. c. 10. v. 37. ἐν μικρῷ ὅσον ὅσον, καὶ ὁ ἐρχόμενος ἵδεται. adhuc pusillum quantumcunque, & qui venturus est, veniet. Sed Camerarius, quod interpretationem suam stabiliat, ait in veteri codice scriptum offendisse, ἐπὶ τετραμῶν ἔστι, καὶ ὁ δευτερός ἐρχεται. eandemque scripturam in MS. Rutgersiano invenisse se testatur V. C. Dan. Hejnsius. Verum etiam si dematur ἐπὶ illud, sensus idem nihilominus restare poterit. Sic enim etiam citra particulam illam Evangelista idem cap. 16. v. 16. Μικρὸν, καὶ ὁ δευτερός με καὶ πάλιν μικρὸν, καὶ ἑώρα με. paululum temporis spatium, & non videbitis me: & rursus paululum, & videbitis me denudò. Caterum de sensu verborum vir summus in suis illis ad Nonnum exercitationibus eruditionis recedita refertissimis, cap. 12. à Camerario discedit. Hebraismum esse avtumar, quem ad verbum Hellenistæ sic efferrent, ἐπὶ τετραμῶν ἔστι, καὶ ἐν αὐτῷ δευτερός. hoc est: τετραμῶν ἔστιν ἐν τῷ δευτερός. huic interpretationi statumina Theophylactum accersit; quia, ὑμῖς μὲν λέγετε, ἀλλ' ἡ νόμις ἐστὶν, ἐπὶ ὁ δευτερός ἐν τῇ

τελεμίνω τὰ τὴν ἔρχεσθαι. Vult itaque, sicut ἐοικὼς περὶ τοῦ Pentecosten Mosi, ita τελεμίνω δεικνύει dici eam anni partem, cuius initium Nisan, in q̄a duo Regalim Pascha & Pentecoste concurrerent, quorum altero initium, altero finem sumebat messis. Hujus autem interpretationis non ille primus auctor extitit: Heracleonem enim Origenes refert Domini verba ista de messe q̄a instabat eorum q̄a generantur accepisse, perinde quasi messis ista spatium quatuor mensium determinatum habeat. Ita non de quatuor, q̄i ad messem supererant, sed de quatuor, intra quos messis confici solebat, mensibus, locutum Dominum, autumabat. Verum nec à receptâ scripturâ citra necessitatem insignem recedere tutum satis videtur; quod necesse fuerit, si interpretationem hanc admittimus; nec quem V.C. advocat, Theophylactum, hoc quod ipse opinatur, voluisse, docent q̄a subijcit, ὁ αἰσιν δὲ δὴ αἰσιν. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι παρὲς τὸν ὅλον δεικνύει. messem spirituales ait jam adesse, illam alteram non item. Theophylacti verba illa, ὁ δεικνύει, ἐν τῇ τελεμίνῳ τὰ τὴν ἔρχεσθαι, non sunt ita intelligenda, ac si dixisset, triens anni ille in quo messis habetur jam adest, (quo modo Theophylactum Camerarius itidem explicat) sed intra trientem anni, sive spatium quadrimestre messis tempus adfuturum est. Maldonatus primus, opinor, censuit proverbium fuisse Judæis familiare; ab otiosorum hominum voce desumptum, q̄i cum sementem jam fecissent, quasi nihil usque ad messem. i.e. usque ad longum tempus, haberent quod magnopere agerent, dicere solebant. Adhuc quatuor sunt menses usque ad messem. plerumque enim, inter eum mensē qui sementis, & eum qui messis fiebat, erant quatuor menses. fiebat enim sementis mense Novembri, messis Aprilis exeunte; inter quos duos menses quatuor erant, Decem-ber, Januarius, Februarius & Martius. q̄d. hoc vos soletis de corporeâ messe dicere; sed de spiritali, ad quam vos jam missurus sum, non potestis. Quamquam idem refert, doctum quendam quadrimestris spatii nomine tempus breve admodum significari voluisse. quasi diceret Christus, Vos ipsi iudicatis tempus jam esse, ut de futura messe cogiteris, cum dicitis, non nisi quatuor menses usque ad messem superesse. Verum hanc absurdē censeret ipse, sensum istum Christi menti esse planē contrarium. Cui adjici potest, quadrimestre spatium, cum sit anni triens.

triens, messis autem singulis annis recurrat, pro tempore bre-
vi incommode nimis usurpari. De proverbio autem, quod Mal-
donatus habet, cum auctore caret, tum contradicere videtur
Maroniano illi,

—redit agricolis labor actus in orbem,

quo significatur etiam inter sationem messisq; laboris jugis
materiam terræ cultoribus nunquam deesse. V.C. Sam. Peti-
tus eclogar. Chronologic. l. 1. c. 12. proverbiale istud usurpasse
vult Judæos de frugibus serotinis, ἐν τετελεσμένῳ, καὶ ὁ θεὸς τοὺς
ἔσχατους. i. adhuc supersunt menses quatuor, messisq; tempus ad-
erit. cum enim mense Ijar non ita maturuissent fruges, ut pos-
sent meti, dicebant superesse adhuc anno vertenti absolvendo
menses quatuor, intra quos maturescunt fruges & metentur. annus
is. a Tisri incipiebat, quod erat caput anni frugum & plantatio-
num: mense igitur Ijar quatuor adhuc menses supererant, in-
tra quos fieri debebat messis. at Christus, qui cum suis ista mense
Ijar loquebatur, dicebat, non esse quod dicerent, quasi serotinis
frugibus, ἐν τετελεσμένῳ ὄν, καὶ ὁ θεὸς τοὺς ἔσχατους. nam jam ma-
turerant fruges, ὅτι αἱ χλόαι ἀρχαὶ εἰσι μετὰ θεοῦ. ἡ δὲ
quibus verbis indicabat, maturuisse frugem spiritualem. Atqui,
ὁ vir τοῦ μαθητοῦ, quo modo tibi convenias ipse, non video,
qui supra dixerat, Certe falsum constat ex iis quæ addit Domi-
nus, quatuor superesse ad messem menses, subiungit enim, ὅτι
ἀρχαὶ εἰσιν αἱ χλόαι. instabat ergo messis. Etenim si de messe
aliā dicuntur ista, quod & ipse agnoscis, nec inficias iturum
quendam hanc frustra Origenes asseverare est ausus, quomodo
messiem eam instare ex his verbis elicietur? tum intra spati-
um contractius multo quàm est quatuor ab Ijar mensium, mes-
sis tota consummabatur, etiam frugum quàm maximè seroti-
narum, quum vindemia etiam ante Tisri medium absolvere-
tur. Levit. c. 23. v. 39. & Deut. c. 16. v. 13. itaque festum Pen-
tecostes, quod in mensem Sivan incidebat, dicitur פסח השבועות
Exod. c. 23. v. 16. festum messis, quia frugum messe jam confe-
cta celebrabatur; festum autem Tabernaculorum. חג המצות
festum collectionis, quod fructibus quoque jam collectis, vinoque
ac oleo confectis, habebatur. Exod. c. 23. v. 16. Paræmiodes
esse consentit D. Dievsius in animadvers. in Evang. sed vult
eā locutione, quasi sententiā consolatoriā, usos Judæos, jam iam

in terram semine, ἐπὶ τῇ ἐξελύσει δὲ, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται. adhuc
 menses quatuor, & messis aderit. nam Iudeis, inquit, aratio fie-
 bat mense Marchesvum, satio Cisleu, messis Nisan medio. ita
 inter sationis & messis tempus quadrimestre fere spatium inter-
 cedebat. esse ergo perinde ac si dixisset, Tritum hoc apud vos
 dictum est; sed cuius nunc nullus usus est. neque enim jam qua-
 drimestris spatii mora opus est, ut expectetur messis, cum regio-
 nes jam ad messem albae sint. Verum quam ille praescriptionem
 adhibuit adversus D. Heinsii interpretationem, non ligere scilicet
 solos Iudeos in trientes istiusmodi annum dividere; aut tri-
 entem illum peculiariter ita nominasse: eadem adversus cum
 ipsum, tum & reliquos illos, qui proverbiale loquendi genus hic
 comminiscuntur, uti licebit; nihil ab eis produci, unde constare
 possit, tritum apud Iudeos dictum istiusmodi fuisse.
 Quid est autem opus ad eiusmodi vel commenta, vel conje-
 ctamenta divertere, cum simplex sponte se in oculos ingerat
 sensus? ad messem scilicet naturalem, temporis spatium satis
 longum superesse, spirituale verò jam instare. Ita ex antiqui-
 oribus Augustinus in Iohann. tract. 7. quem Beda, Hugo, & He-
 mingius ἀντιλεξέει transcripserunt; Vos quatuor menses compri-
 tatis usque ad messem; ego aliam vobis messem albam & para-
 tam ostendo. Cyrillus. l. 2. c. 106. Ὡς ἡ ὥρα ἡμεῶν ἐπὶ κατ' ἐκεί-
 νων καιρὸν, ἀπὸ θαλῆς ἢ καὶ νεὸς τῶν περὶ αὐτῶν ὁ καλὰ μὲν μόρις ἢ ἡ
 ἐρώμενος ἐξέρχεται καὶ ἡ τεσσάρων μηνῶν διαιρέσις ἐστὶν ἢ ἡ
 ἐρίξις ἢ ἡ ἐξέρχεται πέντε μηνῶν διαιρέσις. mox; ἐλθόν τῶν ὁπὲρ γῆς παρα-
 μύτων ἢ τῶν διαφόρων ὁφθαλμῶν ἀνοχλίσαντες, ἢ πεισματικὸν ἀναδρεῖ-
 τε πᾶσιν, ὅτι λελασμένον εἶναι ἡ, ὅτι ἡ ἄλωνα βαδισμένη ἢ ἡ δὲν, κα-
 λῆ ἢ λοιπὸν ἐφ' ἑαυτῶν ἢ ἀμνηστία. Ciceron. Hibernum adhuc
 tempus fuerat, viridescere ac novelli culmi vix speciem horre-
 scentem arvis induerant. at spatium quadrimestre ubi cursum
 suum confecerat, fore ut in messoris manus inciderent, expecta-
 batur. Ceterum vos, inquit, a rebus terrestribus mentis oculo
 paulisper dimoto, sata spiritalia contemplantini, flavescentia
 horreum appetere, & falcem messoriam poscere. Theophilus
 in Thoma Catena; Nonne dicitis, quod adhuc quatuor menses
 sunt, & messis venit, scilicet materialis. ego autem dico vobis, quod
 messis intelligibilis adest. Verum is Theophilus, puto, est
 Theophylactus. Nec alio abscedunt Chrysostomus & Euthy-
 mius,

mius. Ex recentioribus, quorum pars maxima eodem concedit, disertè Nic. Liranus in *Joan.* 4. *Licet tempus messis corporalis adhuc distet; tamen tempus messis spiritualis jam instat.* Jo. Ferus in *Joan.* c. 4. *Vos dicitis messem procul abesse, quatuor scil. mensibus: at ego dico eam prope adesse. At de messe agrorum hoc dicere non potuit, à qâ, ut ipse fatur, adhuc toto quadrimestri spatio aberant, de spirituali igitur messe loquitur, qâ per Evangelii prædicationem perficitur.* Rod. Gualterus in *Joan.* homil. 31. Mart. Chemnitius *harmon. Evang.* c. 32. *Vos dicitis, inquit, jam quatuor menses restare ad messem, ego autem dico vobis, spirituales Evangelii messem jam instare.* Et Corn. Janse-
nius concordant. *Evang.* c. 23. *Vos dicitis, post quatuor menses venturam messem: ego autem dico vobis, jamjam instare messem Evangelicam: regiones enim jam albescere ad messem. i.e. paratos esse homines ad recipiendum Evangelium, per quod colligantur in horreum Domini.* Thomas denique Cajetanus. *Hinc supputari facile potest; quòd Iesus novem menses vel circiter post paschâ mansit in Iudæâ. nam quadrimestre ante messem hyemale tempus est. Et quia in regionibus illis præcoces sunt fructus terræ, computando messem sole existente in Geminis, consequens est, quòd sole existente in Aquario vel circa, hæc dicta fuerint.* Appositè admodum, nisi quòd missis tempus iusto seriùs pavlo constituit, quæ sole in Ariete existente, mensis Nisan medio ordiebatur, ut ex frugum primitiis, ad festum Paschale oblati, patet. *Levit.* c. 23. v. 5, 6, 10, 11. & *Deut.* c. 16. v. 9. in Taurus existente, mense Iyar toto fervebat, in Geminis existente, mense Sivan medio ferè consummabatur. Certè manifestam antithesin Dominus instituit inter messem hanc & illam alteram; cujus venustatem gratiamque tollunt prorsus, quæ circa messis huiusce tempus hoc dictum volunt. Ut frustra quoque fuerit Origenes, quæ inde interpretationi suæ planè absorptæ & à Christi mente remotissimæ firmandæ, rationis speciem saltem aliquam aucupatus, idè in utroque membro allegoriam latere contendit, quia in altero reperitur, cum & tempus tempori & messi messis disertè opponantur. Proinde cum V. C. Jo: Scaligero de *emendat. temp.* l. 6. statuendum videtur, circiter mensem Tebeth hoc à Christo prolatum, à quo ad mensem Iyar, quo messis fervere solet, quadrimestre spatium

tium intercedit. Nam quod Vir doctissimus inde colligit, æstatem fuisse, quia Christus æstu fatigatus ad fontem defecerit Joan. c. 4. v. 6. id verò non tam ab æstu, quàm ab itinere factum esse poterat. Ut nihil etiam hac in parte sit, quod à sensu simplici obviòque desistere siveat; quod cogat verò multo minùs. Caterum in hanc partem peccant crebrò viri etiam maximi, dum ad rationes suas scripta sacra trahere satagunt, cum ad ista sua potiùs exigere debeant,

Πῶς σὺ μὲν πῶς πῶς πῶς, μὴ πῶς πῶς πῶς σὺ μὲν,
uti carmine proverbiali monuit Auctor gravis in commentariolo de perfectus indicis.

CAP. VIII.

Hymni 18. commat. 34. pedes cervini, quæ ratione usurpati, צִוְוִי tam cervi, quàm cervæ. Animalium nomina Hebræis ἐπίνοια. et Græcis pariter. ita illis צִוְוִי & צִוְוִי De Iona pisce Iajri nügamentum. ita צִוְוִי onager. Ier. 2. 24. ubi lapsus Piscator. ferus, unde צִוְוִי leones, Zeph. 3. 3. De utroque sexu, ὁ ἐλέφας, ἢ ἐλαφς, crebrùs Græci. Ex Aristotele corrigendus Plinius. Elaphoënti monti fissis auribus cervi. ἢ πᾶς, ἢ πᾶς, &c. non Dorum, aut Atticorum duntaxat. Ubi cervi cornua abjiciunt, Proverbium unde. cervos cornua defodere, creditum; utrunque an alterum, atque ex his utrum, cervorum generi masculo duntaxat cornua. licentiâ poeticâ cervæ cornuta fingitur; quod cum veritate conciliare frustra satagunt. Cervos & apros in Africâ haberi, prisci negant. Maro tamen, cervorum agmen in partibus illis Eneæ oblatum. id Servius ut excuset. utrumque genus in regionibus illis hodiè deprehendi. De bederâ & oleâ, quæ veteres tradiderint. Gaza Theophrastum perperam habuit; sed & Plinius. Euripides ab Eliano notatus, de noctuâ in Cretâ; Statius à Scaligero, de cupresso Alpinâ; Herodotus ab Aristotele de aquilâ bibente. ἀπόλα τὴν γαλακτοπόρην. Albi, montes Cretici. Alpes Gallis, montes alti gige. Indiæ nobis terra, & à nobis, & à se invicem longissimè distat.

diffusa. Quæ ex Herodoto Aristoteles, in ejus scriptis jam non parere. Muretus quæ in Cicerone notavit.

O Ccurrit aliquoties in scripturis sacris proverbialis quædam formula, quæ & V.C. Jo. Drusius observavit, & in *Proverbiorum suorum classis 2. librum 5. conjecit loco 54. פְּדֵי כַּדְמִינִים כַּדְמִינִים* cervinorum instar pedes. Reperitur ea in Davidis hymno *ἐν τῇ ψαλμῷ 54* Histor. Reg. l. 2. c. 22. v. 34. & in libro Hymnorum Hymn. 18. v. 34. sed & in Habakkuki cantico v. 18. Formulâ autem hac quidam *consistendi firmitatem* designari volunt. in quibus est Salomon Jajrus. ut eodem spectet quod id quod sequitur, versu 37. *Et non nutarunt tali mei*: quidam *strenuitatem* in hostibus, tanquam serpentibus, conculcandis & conterendis; in quo Theodoretus ferè solus est. sed qui à commatio 41. suffragium habere videatur, quo loco David hostes suos *pulveris instar comminuisse, luti instar conculcasse* perhibetur. at alii plerique *velocitatem, celeritatem, agilitatem* intelligi volunt: atque ita Chaldaus, & Levi Gerlomidæ. *celeritatem* verò sive *agilitatem* qui sic sumunt, explicant, vel eam quæ in hostibus veluti venatoribus, fugiendis, quod ipsorum impetus effugiat, ne eum illi assequantur, adhibetur; & sic David Camius in Reg. l. 2. c. 22. cui Evthymius, sed mysticè interpretatus, accedit. vel eam, quæ rupes cervi ascendunt, & loca inaccessa, unde venatores cum contemptu quodam despiciant. & sic Areas Montanus in Habak. c. 3. cui suffragatur, quod statim subjungitur. *Et super excelsa mea me statuis*. Vel eam, quæ fugam impediunt, lamæ, cavdices, vepretæ, & similia, transiliuntur. quo modo Augustinus, sed & qui Hieronymi Prosperi quæ nomina præferunt, sed allegoricè, interpretantur: vel eam etiam, quæ ad hostes persequendos sit usui; quo modo in eundem locum & Camius. cui astipulatur, quod versu 36. *hostes meos insecutus & affecutus sum*. Vel eam denique, quæ in arcibus munitissimis ac propugnaculis excelssimis etiam transcendendis, exercetur atque exeritur. quod inclinant è nostris Calvinus & Mollerus. favetque eorum sententiæ, quod prius dixerat, vers. 30. *ope Dei mei murum transilio*. Ego simpliciter sumendum existimo, & loca munitissima cum celeritate ac facilitate eximiam superandi

L 1

occu-

occupandique facultatem autumo eâ imagine adumbratam.

Verum quaeritur, cur צִירִים *cervas*, potius quàm צִירִים *cervos* dictum sit. Atque in hoc nodo solvendo frustra se torquent nonnulli. Jajrus enim, quem ad *firmitatem* retulisse diximus, crura rectiora, & ex consequenti firmiora, vult esse in cervino genere foemellis quàm masculis; sed nullâ id vel specie probabilitatis. alii, in quibus est Areas Montanus, agiliores opinantur esse cervis masculis cervas, quod cornuum pondere nullâ praegraventur, quod idem & de *dromade* & *onagro* frustra D. Camius, in Jer. c. 2. v. 23, 24. foeminas maribus esse velociores, quoniam cornuum ratio in his locum non habeat. At mihi verò צִירִים nomine, etiamsi formula sit foeminea, sexus uterque promiscuè designatus videtur, sicut & צִירִים nomine, cum tamen foemininum sit, tam asini quàm & asinae comprehenduntur. Genes. c. 12. v. 16. Job. c. 1. v. 3. & c. 42. v. 12. Sed & צִירִים singulare, cum formam praeferat masculinam, *asinos* tamen & ipsum adhibetur. Itaque in Balaami historia Num. c. 22. v. 23, 25, 30, 33. verbis foemininis junctum identidem reperitur, quod & idem de voce צִירִים patet, ex Exod. c. 13. v. 13. ubi צִירִים פֶּתַח sive *apertura asini*, dicitur foetus is, qui asina vulvam primus recludit. Neque est idcirco necessarium, quod Evthymius, & post Evthymium Jansenius *concordantiae* c. 110. volunt, apud Zachariam c. 9. v. 9. vocabulo isto *asinum*, non *asinam* designari, quia nomen Hebraicum formam habeat masculinam. nam quod cum Ribera in *Zachar. tum* & Jo. Piscator in *Matth. Evang.* observarunt; refellitur hoc ex Histon. Reg. l. 2. c. 19. v. 26. ubi Mephibosheth Davidi Regi, *Dixi*, inquit, וְאֶרְכָּב עָלַי הַחֲמֹר *accingam mihi asinam, ut super eâ vehar.* nisi si quis adeo sit Arcaicus futurus, ut dicat *asinum* Mephiboshethum accingi voluisse, quod *asinâ* scil. posset vehi. quod modo Jajrus, cum apud Jonam legisset, c. 1. v. 17. *preparasse Deum צִירִים* *piscem magnum*, qui Jonam deglutiret; & rursus c. 2. v. 1. *supplicasse Deo Jonam ex visceribus צִירִים* *piscis*: ubi forma foeminea usurpatur: duos inde nobis pisces exculpsit, marem alterum, alteram foeminam. ab illo Jonam primo exceptum, cum in ventre piscis spatium satis amplum inveniret, ad orationem ani-

animum non adjecisse. at cum Deus pisci illi mandasset, ut in foemina foeta os captivum suum evomeret, tum demum in angustiis jam constitutum, de liberatione sui Deum interpellasse. Verum advertisse debuerat Judaeus, quod c. 2. v. 10. sequitur, *mandasse Deum 177 pisci*, (ubi forma masculina denuo occurrit) captivum suum ut emitteret. ita pari ratione, non duos tantum, sed tres pisces comminisci licuerit; marem, qui primus vatem absorplerit; foeminam, quae à mare rejectum exceperit; marem alterum, cui illa denuo tradiderit. ut datatim, tanquam pilam, Jonam pisces illi luserint, sunt verò ista sartoribus suis dignissima nugamenta. Animalium vocabulis citra formationis respectum, nunc de meliore, nunc de seqiore sexu, utuntur scriptores sacri. quod ad Jer. c. 2. v. 24. Camius observat; quo loco, cum nomen ipsum, tum & attributa formam masculinam habent, quum tamen de foemina cevente maremq; sectante agatur. nec animadversum id, cum descriptoribus Judaeis variam exhibendi scripturam, tum & Scholiasta erudito, contextum divellendi, occasionem prae-buit. Nec exteri secus. Graci enim in quibusdam masculinam formam frequentius, in aliis foemineam familiarius usurpant. De elephante Aristoteles *histor. animal. l. 6. c. 27.* ὁ δ' ἐλέφας ὀχέουσι καὶ ὀχέουσιν περὶ τὴν ἐπιάν. *Elephas inis & initur ante annum vicefimum.* Et l. 5. c. 14. Ὅν δ' ἀν' ἐγκύματα ποιήσῃ, τότε πάλιν ἐκ ἀπείρου. *gem impleverit, sive impregnaverit, eum non attingit denuo.* ubi aperte de seqiore sexu ageas, formulam usus est masculinam. quo modo de equa à Phormide representata Pausanias *Elia. l. 1.* Οὗτός ἐστιν, ὃς τὸν καὶ τὸν ἵππομανὲς λόγῳ τῷ Ἡλείῳ ἐγχεῖ. *Iste est, cui, ut Elei ferunt, Hippomanes immistum est.* ex quo loco V. C. Cl. Salmasius in *exerc. Plinianis* apud Theocritum *idyll. 2.* pro ἵππομανὲς φύλον ἐστὶ, legendum contendit, ἵππομανὲς χυλὸν ἐστὶ, &c. ut ad statuam dictam respectum sit. At contra de cervis, prout & Hebraei, genere foemineo utuntur crebrius. Sic enim (ut LXX. praeceam, qui articulum, siquem, foemineum praefigunt, ubi de *cervis* verba habentur, Deut. c. 12. v. 22. Hymn. 42. v. 1. & 104. v. 19.) philosophus idem, ne longius abeamus, *operis ejusdem l. 6. c. 29.* Ἡ δ' ἐλαφὸς τὸν ὀχέον ποιῶν, καὶ δὲ ἐλέχθῃ πρότερον. *Cervus coitum perficit, prout supra dictum est.* Et mox: Ἐν τῷ ὄρει τῷ

τῷ ἐλαφῶντι καλυμένῳ ἔλαφοι πᾶσι τὰ ἑξ ἑχισμέναι εἰσίν. In monte Elaphunte cervi omnes auribus sunt fissis. Ita enim Plinius rectè vertit, cervi, non cervæ. qo modo & apud Hymnographum Vetus interpret havd malè, cervorum, non cervarum, pedes reddidit. nec nostris harts feet, qàm hîndes feet, reddere minùs licuerit. qo modo Zeph. c. 3. v. 3. צִיָּוֹן מִן־רֶגֶל Græcum Latinumq; pariter secuti, vertunt, roasting lions, qum tamen vocabulum eo loci usurpatum formam fœmineam præferat. Qod autem apud philosophum Leonicus & Camotius, pro ἑλαφῶντι, substituunt ἑλατῶντι, tanquam ab abietibus monti nomen id inditum sit; qia forsan apud Plinium l. 8. c. 38. montem Elatum offenderant: ex Aristotele potius corrigendus Plinius videtur, & Elaphuntem legendum: qod etiam malim, qàm Elaphum, qod ex Strabonis ac Ptolomei auctoritate reposuisse Longolius perhibetur. Cæterum usum hunc fœminino genere usurpandi ἵππον, ἢ πῶλον, ubi de masculis est sermo, qomodo Theocritus idyllio dicto,

τῷ δ' ὅτι πᾶσι

καὶ πῶλοι μῖνον) ἀν' ὄρεα, καὶ δουὶ ἵπποι.

— istic in montibus omnes

Perciti aguntur equi celeres pullique furore.

& ἑλαφον pariter, qo modo proverbium vulgò jactatum habet, cujus meminit Aristoteles l. 9. c. 5. Ὅπως αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν. ubi cervi cornua abjiciunt sua; Dorum esse asserit Cl. Casaubonus, Atticorum Jo. Drusius. certè apud scriptores omne genus, tam qì ferto, qàm qì soluto sermone sunt usi, frequentissimè deprehenditur. Proverbium verò qod attinet, inde tractum dicit Philosophus, qod cervi ἐν σέποις χαλεποῖς καὶ δυσέξορήτοις, in locis inventu difficilibus, vel ut Plinius l. 8. c. 31. in viis, cornua deponere consueverint. Plutarchus verò libello de Pythia oraculis, Procley tyranno, qì Timarchum Atheniensem, interfectum prius fiscellâ conclusum submergi procuraverat, de rebus suis consulenti, redditum refert oraculum, eò proficisceretur, ubi fiscellam illam deponi fecerat, vel ὅπερ τὸ κέρας ἀποβάλλει ὁ ἔλαφος, ubi cornu suum cervus abjicit; ex qo, inquit, intellexit sese aut submergendum aut defodiendum voluisse Deum fatidicum. eo nimirum qod cornua, ubi deposuerint, defodere cervis solenne

lenne sit habitum. Ita Oppianus *Venatic. l. 2.*

Ἡ δὲ εὐχιδέων κέραν ὅρησι πόνοντων,
Βύθρον ῥ' ἔτι γαίαν ὀρυξάμενοι κατέδαξαν.
*Temporibus ramosa suis ubi cornua ponunt,
In terrâ defossa solent sepelire cavatâ.*

At Plutarchus non *cornua*, sed *cornu*, quasi alterutrum duntaxat, defodi dicit, q̄i & loco prius adducto subjungit, οἱ δὲ ἔλαφοι κατὰ φύσιν καὶ ἀνανίσκωσι καὶ τῷ γῆρας, ὅταν ἐμπέσῃ, τὸ κέρας. Et *sympos. l. 7. c. 12.* τὸ κατὰ φύσιν ὅσον τῷ ἐλάφου κέρας. nec deerit forsan, q̄i Oppianum pariter capiendum statuatur, ut *cornua* pro cornuum altero dixerit, q̄o modo ad *navis latera*, pro, ad latus alterum *Jonæ c. 1. v. 5* dictum alibi observamus. Caterum de utro cornu, dextro an sinistro intelligendum sit, id verò inter narrationis hujusce auctores habet perinde convenit. Etenim Aristoteles, ubi adagii supra dicti meminerat, *cornu sinistrum* defodi testatur. λέγει γὰρ, ὡς τὸ αἰετὸν κέρας ἡδεὶς ἐώσκειν. ἀποκρύπτειν γὰρ αὐτὸ, ὡς ἔχον πνέα φαρμακείαν. At Plinius, q̄i Aristotelem transcripsisse videtur, q̄od de *sinistro* ille, de *dextro* pronunciat, *l. 8. c. 32.* *Dextrum cornu* negant inveniri, *cerv* medicamento aliquo pradtum, defodi ab eis putant. Solinus, q̄i Plinium passim sequitur, *c. 19.* e *cornibus* q̄od *dextrum* fuerit, efficacius ad *medelam*. q̄anquam defossionis (q̄od mirum) non meminit. Theophrastus itidem in fragmento de *animantibus invidis*; καὶ δὲ ἔλαφον τὸ δεξιὸν κατὰ φύσιν κέρας, πρὸς τε πρὸς φύσιν φάρμακα, καὶ πρὸς ἄλλα πολλὰ χρήσιμον. Et ex Theophrasto *Ælianus de animal. l. 3. c. 17.* οἱ δὲ καὶ ἔλαφον τὸ δεξιὸν κέρας ἔχον εἰς πολλὰ ἀγαθὰ, καὶ μὲν τοὶ κατὰ φύσιν αὐτὸ &c. Et Antigonus in *histor. mirab. congerie c. 24.* τὸ δὲ ἔλαφον τὸ δεξιὸν κέρας καλοῦσθαι εἶναι καὶ ἔτι ἐν πολλοῖς χρήσιμον. Qin & Aristoteles (si is saltem fuerit, q̄od non immerito ambigitur) in *relationibus mirandis c.* sed ad cervos Epiroticos restringens; τὰς ἐν Ἠπείρῳ ἐλάφους καλοῦσθαι πρὸς τὸ δεξιὸν κέρας. Verum de lite istâ componendâ, non est q̄od multum laboremus, cum merum sit figmentum, q̄omodocunque libuerit sumere. nec defodere cornua sua cervos consuevisse, & utrumque pariter obvium deprehendi, experientiâ jugi compertissimum habetur.

Sed, ut ad prius proposita redeamus, τὸ ἐλάφον nomine etiam

L. 13

cerv-

cervum masculum venire, claret apertissime, cum ex diverbio illo, tum ex auctoribus illis supra citatis, qui de *cornua abjicientibus* pari modo loquuntur: siquidem, ut philosophus *L.4.c.11. κέραια ἔλαφον* δηλῶσαι ἐκ ἔχθ. *cervus cornua nulla habet*. Et Pollux *L.5.c.12. §.2. ἢ ἐλάφων ἀέριος ἢ δηλῶσαι* ὁ δ' ἀπὸ κέραιων. *ἔ cervus foemina cornuum est expers; mas solus gerit cornua*. Frustraque est V. C. Conrad. Rittershufius, quod ad agium refingi, & pro αἱ ἔλαφοι, οἱ ἔλαφοι legi postulat; quod ad Plutarchi lectio, (quod is tamen hanc advertit) mutationi ejusmodi favere videatur; cum & praeter Aristotelis codices hac in parte consentientes, Zenobius, Svidas, Apostolius in *paræmiarum collectaneis* reclamant, (nam Diogenianus articulum suppressit) & locutio ista scriptoribus praecipuis quoque opido quam familiaris existat. Nec frustra tamen aut Aristoteles *poetic. c.25.* hanc ἀναμάρτητον prorsus censet, siquis, licet per ignorantiam, cervam foeminam cornua poeta tribuerit; aut Pollux hoc nomine Anacreontem perstringit, tanquam minus commodè locutum, quod ἢ ἔλαφον κερέσων dixerit; quod V.C. Salmassius frustra eluere conatur locutionis istiusmodi privilegio; non facturus, si dicti Anacreontici meminisset: sed nemo unus aut omnia videt, aut quae novit, semper in animo habet simul universa. illud verò nobis exhibet cum Ælianus *de animal. l.7.c.39.* tum & Pindari Scholiastes *ad Olymp. oden 3.* his verbis: Ἀγανῶς, οἷά τε νεβρὸν νεοθήλαα χαλαθλῶν, ὅς τ' ἐν ὕλαις κερέσωντος ὑπολειφθεὶς ἀπὸ μητρὸς ἐπὶ τοῦ θύ. aperte dicit *hinnulum à matre cornutum à relicto*, ut nullus sit tergiversationi locus relictus. itaque quò vitio huic medicinam faceret, Zenodotus *ἐρεῶντος* pro *κερέσωντος* ibat substitutum; sed Aristophane Byzantio omnino refragante. Quinimò non Anacreontis solius hic error est; sed cum plerisque illi poetis communis: οἱ μέντοι ποιῶνται πάντες, κέραια ἔχουσιν ποίῃσιν. Poeta omnes, (inquit Scholiastes ille) cervis, etiam foemellis, cornua tribuunt. Sic Pindarus, χρυσόκερον ἔλαφον δηλῶσαι, *cervam auricornem foeminam*, Evrysthei ab Hercule adductam ait. quò epitheto eandem ab Evripide quoque in *Temenidis* insignitam docet Ælianus. qui & ex *Iphigeniâ* ejusdem versus quosdam profert, in eâ fabulâ jam non extantes, quibus Agamemnoni scilicet, pollicetur Diana, ἔλαφον κερέσων, quæ Iphigeniæ loco matretur,

staretur, à se iri substitutum. Sophocles item, (quod & Pol-
lux notavit) *cervam Telephi nutricem* ~~neglectam~~ nuncupavit :
quam & eo modo olim depictam passim auctor est Scholiastes.
qui idcirco vanis conjecturis incassum contendit, verisimile
esse etiam hoc genus foemellas ejusmodi aliquibus in locis de-
prehendi. nec audiendus Elianus, qui contra omnem experi-
entiam, & priscæ & præsentis, quotidianæ etiam, fidem, ex poe-
tarum dictis istiusmodi contrarium evincere imprudens co-
natur. quod est ex poetæ historiam corrigere, ex figmento ve-
ritatem, quam nostris temporibus *cervam cum cornibus* vi-
sam in Gallia testatur Jul. Scaliger *poetic. l. 3. c. 4.* qui tamen
hoc Callimacho objectum ingenuè magis excusat, tam poe-
ta licuisse *cervæ cornua* tribuere, quam *avrea* eadem facere.
Quod idem utrumque & Val. Flaccus admisit *Argonaut. l. 6.*
v. 72. verbis illis,

Omine fatidica Phryxus movet agmina cervæ.

Ipsa comes, setis fulgens & cornibus aureis.

Ac proinde in adversariis *l. 29. c. 25.* Turnebus observat Lati-
nos poetas Græcorum hæc in parte etiam vitia imitatos, præ-
sertim cum non in hoc solo poetæ, etiam primarii, ab historia
veritate, reique ipsius, quam in manibus habent, naturæ ac pro-
prietate quandoque recedant : quod nec Eliano ipsi incomper-
tum, uti mox videbitur. In hoc ipso, de quo nunc agimus, ani-
mali, peccasse censetur Latina princeps poësis, quod *Æneid.*
l. 1. cervorum agmen in Africâ *Æneæ* faciat oblatum : cum
Africam cervos gignere neget Plinius *l. 8. c. 33.* *Cervos Afri-*
ca, inquit, *propemodum sola non gignit* : de Libyâ saltem con-
stanter idem tradant, Herodotus *l. 4.* Aristoteles *histor. ani-*
mal. l. 8. c. 28. Antigonus *mirabil. c. 11.* hanc autem Africa
partem, *Libycas* nempe *oras*, accessisse *Æneam* narrat poeta.
frigida enim frivolaque sunt satis Servii excusationes ; vel *cer-*
vos pro feris quibuscunque dictos ; vel *heroica tempora* respexisse
poetam, quibus *omnia ubique nascebantur* ; juxta illud ejus-
dem,

— omnis feret omnia tellus.

Quamquam, quicquid tradant veteres illi, nunc dierum multos
in Africâ cervorum greges pasci compertum est : quod & ad
Plinium Dalechampius monuit : idemque fidenter mihi affir-
marunt

marunt ad mensam è Mavis ipsis, nota melioris nonnulli, qui à Rege Marrucosio ad nostrum hoc, quo ista literis mandabam, anno missum legatum affectabantur. Quin & quod avtores iidem sues agrestes in Libyâ reperiri negant, (quod de Arabiâ etiam Plinius prodidit l. 8. c. 52. *suillum genus ibi non vivere*) id verò falsissimum esse testantur navæ ac mercatores nostri, qui suum agrestium venatu, dum in eis partibus moram trahunt, sese frequenter admodum exercent. Illud tantum Veteres illos exularit, si dicatur illorum temporibus fortè, nec cervos, nec sues in Africâ visos, seculis post aliquot eò pervenisse. quo modo, (ut de oleâ nihil dicam, quia falsissimum esse ex sacris literis constat, quam Herodotus l. 5. ex quorundam sententiâ refert, in Atticâ regione solâ olim extirxisse) de Hederâ, Plinius l. 16. c. 34. *Hedera jam dicitur in Asiâ nasci. negaverat Theophrastus; nec in Indiâ, nisi in monte Mero. quin & Harpalum omni modo laborasse, ut sereret eam in Mediâ, frustra.* Verùm Theophrastus hoc non dicit; sicut nec, quod interpret doctissimus Theodorus Gaza expressit, cuius post auctoris verba versionem dabo. Sic itaque Theophrastus *histor. plant. l. 4. c. 4.* Κηθὼν καὶ ἐλάττω ἡ φασιν εἶναι τῆς Ἀσίας ἐν τοῖς ἀνω τῆς Συρίας ἀπὸ θελάσσης πενθ' ἡμερῶν ἄλλα ἐν Ἰνδοῖς φαίνεσθαι, καὶ τῷ ὄρει τῷ Μηρῷ καλεῖσθαι. — ἢ ἢ ἄλλαν ἐν Μηδίᾳ μόνον. — καὶ τοῖς γε διαφιλοτιμήθην Ἀρπαλῷ ἐν τοῖς ἐργασίαις τοῖς περὶ Βαβυλῶνα φυτεύων πολλὰ καὶ παραγματούμενον. ἄλλ' ἢ ἐν ἐπείκει πλέον. ἢ γὰρ ἐδύνατο ζῆναι, ὡς περὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐν τῇ Ἑλλάδι. At Gaza: *In Asiâ hederam, & abietem parte superiore Syriæ, itinere à mari quinque dierum, nasci negant: sed in Indiâ visam in monte, cui Mero nomen, affirmant. — Harpalus verò in Mediâ tantum locare eam contendit, serendo sæpe hortis Babylonius, & curiose colendo; sed nihil efficere potuit. hæc enim nullo pacto vivere valebat, sicut reliqua quæ à Græciâ sunt adveleta.* Verùm nec in Asiâ nasci hederam negat Theophrastus, nec apud Indos in Mero monte solo reperiri affirmat. quod utrumque Theophrasto Plinius affingit. imò in Asiæ partibus quibusdam nasci tradit, & cum apud Indos, tum speciatim in monte illo, deprehensam. Quin nec Harpalum in Mediâ, quod Plinius ait, serendam, sed frustra, curasse refert; quum ibi sponte provenire narret: & multo minùs, quod Gaza, in Me-

diâ

diâ eam locare contendisse, serendo in hortis Babylonis. quid enim Mediâ, quam Ponto (Caspium, opinor, voluit) adiacere Theophrastus ibidem asserit, cum hortis Babylonis in Chaldaâ sitis? Negat Theophrastus, ex aliorum relationibus vulgò receptis, aut hederam aut abietem in Asia partibus, quæ Syria superiora continent; aut in aliis etiam ejusdem regionibus, Mediâ solâ exceptâ, nasci: nam de Indis prius dixerat. De hortis Babylonis, ex Theophrasto, idem narrat Plutarchus *sympo.* l. 3. c. 2. & in *vit. Alex.* de Mediâ nihil. Nam quod Asia hederam, Syria parti alicui abietem ex Theophrasti mente negatam Gaza versio insinuat, id auctoris contextus nullo modo admittit. Caterum Maroniano errato, (si fuerit saltem) geminum admisisse observat Ælianus *de animal.* l. 5. c. 2. Evripidem, qui in Cretâ noctuam Polyidi conspectam facit, quum in Cretâ noctua nec nascantur, & aliunde in vecta mori perhibeantur. Sic enim & Plinius l. 10. c. 29. & ex Plinio Solinus c. 11. Statium pariter poetam non ignobilem norat Jul. Scaliger, *poetis.* l. 6. c. 6. quod *Cupressum Alpinam* dixerit, cum in eis cœli plagis *cupressus* nulla nascatur. locus habetur *Thebaid.* l. 6. v. 851.

— *Alpini veluti regina Cupressus*

Verticis.

quæquam quæri forsan poterit, *Alpini* Statius *verticis*, an *Albini*, dixerit, à montibus nempe, qui *Albi*, λευκοὶ Græcis nuncupantur, Creticis. hos enim cupressis abundare refert Plinius l. 16. c. 33. post Theophrastum l. 4. c. 1. sed minùs id verisimile, quia *Albos* quod Plinius appellat, Græcam potius eo vocabulo appellationem exprimere, quam Latinis familiarem insinuare volebat. Itaque & Bernartius ad illud Statii: *Attigit, ut videtur, Papinius hanc guttam è flumine Lethes. nam in Alpibus nusquam cupressi. nisi fortè speciem pro genere posuit; quod non ineptè affirmare possumus.* Vult poetam *Alpes* pro montibus quibuscumque cellis posuisse, quo modo regiones remotiores tam *Orientales*, quam & *Occidentales*, licet pelago vasto à se invicem distitas, communi appellatione, sed quæ unius tantum *Orientalis* origine suâ peculiaris sit, *Indias* vulgò nuncupamus. Servius certè ad *Æneid.* l. 10. *omnes montium altitudines à Gallis Alpes vocari*, tradit. Sed &, ne poetæ solos tan-

M m

gamus

gamus, Herodotum Aristoteles *histor. animal.* 1.8.c.18. reprehendit, quod *agilam* in Nini obsidione *bibentem* inducat, quum *τὴν ἀγίλην καὶ ἀποτὴν πίνοντα* existant. Illud obiter moneo, in Herodoti scriptis, quæ supersunt, istud nevtquam reperiri, quod *lib. 1.* quidem Ninum ait à Cyaxare expugnatam, modumque alibi fusius narraturum pollicetur; sed in eis, quæ habemus, nusquam id præstitisseprehenditur. Caterum *ἀνὸς αὐτοῦ* istiusmodi non in Evripide, Plauto, Marone, Nasone, sed Cicerone quoque ipso, nonnulla deprehendisse gloriatur, (ut de aliis nihil adjiciam) Ant. Muretus *var. lect.* 1.14.c.16. & c.20. & 1.15.c.14. Eum, qui volet, adeat.

CAP. IX.

A. laudato laudari, magnificum. De Fr. Junio Scaligeri elogium effusissimum; Imperatorii, & Liveli liberalia satis. Liveli ipsius encomium justum. חסיד benignè acceptum habituisse, Junio passim formâ repugnante, quæ affectum insitum sonat, ut צדיק נדיב אביר pro sancto, pio, benigno, benefico adhibetur. חסיד Græcis, unde & vocabulum hoc per Syros istis; nam חסיד Syris, a in o transire crebro. אלוהי unde. pietatis nomen officia & divina & humana etiam complecti. religiosi vocabulum in partem sequirem usurpatum. חסיד, pius; & ab illo istud. חסידה ciconia, à pietate. ἀνιμαγεῖν quid, & unde Græcis. affectus hujus in pullos; pullorum pietas in parentes senio confectos. alia hæc à צדיק quæ struthio, à pennis sic dicta, Job. 39.16. quod Trem. & Junio primis animadversum videtur. חסיד Deus quæ ratione dicatur. Hasideorum votum familiare. חסיד Magistri Iudei quæ modo delineant. hominum, discipulorum, elemosynam facientium, classes quatuor. צדיק & חסיד illis quæ distinguuntur. Primitiarum portio quæ dari solita. Officiorum & beneficiorum distinctio. Rom. 5.7. verba discussa. אלוהי & אבא דוס ibi an sint eadem. חסידו sope sustinere potius quam avdere. צדיק & טוב promiscue usurpata.

para. Singul. a. v. l. f. a. d. o. s. x. p. i. s. t. o. s. b. e. n. e. f. i. c. i. a. p. r. o.
eleemosyna.

Laudante sum laudari me abs te viro laudato, pater. inquit, laudante sapientis Cicerone, Hector Navianus. Quid & Seneca forsitan respexit, quum dixit, *epist.* 102. *Tragicus ille apud nos ait; Magnificum esse laudari à laudato viro.* Magnum ergo Fr. Junii *¶ max. p. 17* decus, quod à viro nunquam satis laudato, magno illo Scaligero, elogium tam amplum consecutus sit, ut Constantino Imperatorio in ad Iachidae Danielem notis referente, pronunciaverit; *Ab Apostolorum temporibus hactenus parem Theologum nullum vidisse seculum.* Certè, quod Constantinus idem vir literarum rerumque Hebraicarum peritissimus, *Innumera sacre scripture loca primus ipse illustravit.* Itaque fixum apud me stat, semperque stabit illud Edvardi Liveleri, viri cum lingvarum artiumque periti, cum animi modestiâ insuper cumprimis ornatissimi, cui literarum Hebraicarum instituta prima magnâ ex parte debere me lubentissimè agnosco, quod de Scriptura Sacra interpretibus verba faciens in præfatione ad annotationes in Prophetas è minoribus quosdam, hanc de Heroum pari illo, Tremellio ac Junio, sententiam protulit; *Tremellio & Junio qui multa debere negant, ille autem judicii expertus, aut invidiosus.* Homines tamen fuerunt & isti, prout & qui eisdem antegressi fuerant, à quibus in multis, jure merito discesserunt. Proinde quemadmodum ab his, quibus elogium tam ingenuum, tam liberale tribuit, vir ille modestissimus dissentire nihilominus quandoque se, libere ipse professus est; ita, judicium ego virorum tantorum licet quam maximè probem, in quibusdam tamen summis viris illis assensum quod minus præbeam, cavissas justas satis videor deprehendisse.

In his est quod *וְדַבַּר* passim passivè sumunt, eumque interpretantur, *quem quis benignè accipit*, sive *quem benignitate amplectitur ac profectitur.* passivè, dico; quia, licet verbis activis id exprimatur, beneficentia sive benignitatis, non auctor, sed obiectum significatur is, de quo ista enunciantur. Ita verterunt Hymno 4. v. 4. *At agnoscite separatim asseruisse Iehovam sibi eum, quem benignè accipit.* Hymno 32. v. 6. *Propter hoc oraturus*

* *Tuscul. quest.*
l. 4. & l. 5. Et,
famil. l. 5. ep. 12.
& l. 15. ep. 6.

M m 2

* Tuscul. q. est.
l. 4. & l. 5. Et,
famil. l. 5. ep. 12.
& l. 15. ep. 6.

turus est te, quemcunque benignitate prosequeris. Hymn. 86. v. 2. *Serva animam meam; nam is sum, quem benignitate prosequeris.* Hymn. 50. v. 5. *congregate mihi, quos benignitate prosecutus sum.* Hymn. 79. v. 2. *carnem eorum, quos benignitate prosequeris, (dederunt cibo) bestiis terre.*

Huic autem interpretationi adversari videtur, 1. quod huiusce formae adjectiva non ament significationem istiusmodi admittere. v. g. לְבָרִיב liberalis, munificus, animo ingenuo praeditum, sponte largiri proclivem, designat; non eum, erga quem quis munificus est, sive quem liberalitate prosequitur. Exod. c. 35. v. 22. Esaj. c. 3. v. 5, 8. רֹבֵץ robustus, qui robore pollet, suisque etiam robur ac vires suppeditat; sic enim Deus toties רֹבֵץ & יִשְׁרָאֵל & יִשְׂרָאֵל dicitur. Esaj. c. 1. v. 24. & c. 49. v. 26. & c. 60. v. 16. cum c. 40. v. 29. וְרִבּוּ violentum, violentiam exercentem, aliis vim facere promptum: non eum, cui vis adhibetur, aut adversus quem vires geritur. Hymn. 86. v. 14. Esaj. c. 25. v. 3, 4. יָדִין justus, qui justitiam exercet & exhibet, non apud quem ea exercetur, sive cui ea exhibetur. Joannes ep. 1. c. 3. v. 7. ὁ μόνος διευκρινιστὴς, ὁ μόνος ἁγίος, h. e. יָדִין Hymn. 15. v. 2. Ita commatis istius affectionis immanentis, effectioisque inde emanantis, significationem obtinent; nec objective sed subjective passim ac perpetuo sumuntur. 2. Quod usitatissime יָדִין pro pio, sancto, benigno, benefico sumatur. quo modo & ipsi quandoque vertunt. Hymn. 18. v. 26. Cum benigno benignum te exhibes. Hymn. 12. v. 2. desit beneficus. ubi pium tamen malim. Hymn. 43. v. 1. Vindica me a gente non benignā. à non piā, impiā. quomodo Græci interpretes, ἀπὸ εὐδους ἐκ ὁσίου. qui & τὰ יָדִין demptis locis tribus duntaxat, per Græcum εὐδους perpetuo reddunt. Et videri sanè possit. ea ipsa vox ad Græcos per Syros ab Hebræis descendisse. nam quem Hebræi יָדִין Syri יָדִין Græci terminatione suā adjectā εὐδους dicunt, patet hoc ex Hymn. 16. v. 10. ubi quod David dixerat יָדִין Græcus eumque secutus Lucas Act. c. 2. v. 28. & c. 13. v. 35. ὁ εὐδους C. Syrus autem יָדִין dixit. quod magis miror eo loci potuisse animum inducere, ut secus, quod dictum est modo, redderent. certè sive יָדִין Syrum à יָדִין Hebræorum detrita ultimā procusum sit, quod Serario placuit Trihæref. l. 3. c. 1. (sicut vice versa à יָדִין primā detractā Græcorum ἀν-

καμ

c. 39. v. 16--20. constituisse, q̄ prius aliorum interpretamentis, nec rationi consentaneis & sibi invicem adversis, mirè miserèq̄ divexabatur; dum חסיד q̄ perpetuò ciconiam significat, אֲדָה distinguunt, & posteriorem hanc vocem, non pro *plumâ* (q̄o modo tamen Levit. c. 1. v. 16. & Ezech. c. 17. v. 3, 7. usurpatur) sed pro *ave*, Salomonem Jajrum in eo secuti, accipiunt: & *Struthionem* interpretantur: cui, non & ciconia, q̄a sequuntur conveniunt. Hac autem notione sicut חסיד *gratiosus*, & חסיד *misericors*, ita חסיד etiam Deo attribuitur, Hymno 145. v. 17. ubi pronuntiatur is חסיד *justus in omnibus viis suis*, & חסיד *pius, benignus in omnibus operibus suis*. & Jerem. c. 3. v. 12. ubi populum, etsi flagitiis omne genus coopertum, ad resipiscenciam sub venia consequenda fiducia invitatur hoc argumento, q̄d ipse sit חסיד *pius ac misericors*. ex q̄o utroque loco simul juncto colligere datur חסיד animum designare, & חסיד *amorem*, affectum scilicet cum ad donandum, tum & ad condonandum proclivem. q̄o modo Græci verbo χαρίζεσθαι horum utrumq̄ denotant. Rom. c. 8. v. 32. & Coloss. c. 2. v. 13. & c. 3. v. 13. Itaque de *Hæfideis* antiquis, q̄ibus peculiari ratione quadam appellatio ea est attributa, in libro *Musar* dicitur, referente Drusio, hos primos sic orasse solitos, *Remitte & condona eis, q̄i vexant & affligunt me.*

Hebrai verò Doctores חסיד q̄i sit, variis modis exprimere atq̄e explicare consueverunt. In *Pirke Abot*, sive *Parrum dictis collectaneis*, cap. 5. §. 10. alludentes Esavi ad Jacobum fratrem illud Genes. c. 33. v. 9. *Esto tibi q̄d tuum est. Qatuor*, inquit, *sunt מדרות* i.e. *genera vel classes hominum*; in primâ statuitur, cujus ea vox חסיד *q̄d meum, tuum*; & q̄d tuum, meum: & iste est חסיד *populus terre*. i. *homo mundanus*, q̄i mutuū colit. in secundâ, q̄i dicit, חסיד *q̄d meum, meum*; & q̄d tuum, tuum. & iste est חסיד *mos Sodoma*: de q̄a scilicet Ezech. c. 16. v. 49. non erat erga pauperes benefica. vel, ut alii referunt, חסיד *ista est sors media*, inter חסיד & חסיד nempe. estq̄e eorum, q̄i sibi tantum vivere volunt, sed citra alius cuiusquam damnum aut injuriam. q̄alem Esavum dicto illo se professum autumant: in tertiâ statuitur, cui illud in ore,

ore, שְׁלִי וְשִׁלְךָ וְשִׁלְךָ שְׁלִי *god meum, tuum; & god tuum, tuum.* & hic est, qđ *חסיד* dicitur, *pius, benignus*, qđ nec ab aliis officia postulat, & sua gratis pręstare atqđ exhibere promptus est. qđ *mutatur, & largitur*, *עֲלֵךְ אֶמְצִיךָ*. Hymn. 37. v. 21. & Luca c. 6. v. 35. in ultimā, cui solenne illud, שְׁלִי וְשִׁלְךָ *god meum, meum, & god tuum, meum.* iste autem est *improbus, pessimus*: utpote qđ non sua tantum, sed aliena quorumcunqđ, sua pariter esse velit.

Ibidem, §. 14. Quatuor sunt בית הַדֶּרֶשׁ domum doctrine, i. scholam, ingredientium genera.

1. שְׂכַר הַלִּיכָה *est qđ intrat, nec facit.* וְאִינוּ עוֹשֶׂה & *hic mercedem tantum pro accessu accipit.*
2. שְׂכַר מַעֲשֵׂה *est qđ non intrat & facit tamen.* וְאִינוּ הוֹלֵךְ *hic pro opere premium accipit.*
3. וְעוֹשֶׂה *est qđ intrat & facit.* iste *חסיד pius* est.
4. וְלֹא הוֹלֵךְ וְלֹא עוֹשֶׂה *est qđ nec intrat, nec facit.* iste *impius, improbus* est.

Mitto qęrere, qđ ē scholam ingredientibus existant, qđ omnino non ingrediuntur, sive ea qđ ibi docentur faciant, sive non faciant: aut qđ profectiois utilitas aut merces ei, qđ cum eo profectus ac ingressus fuerit, dum nihil eorum facit qđ discit, nihil tamen quicquam proficit. Moneo tantum obiter in editione horum *Venetę* cum adjunctis *Josephi Chajoni scholiis* depravata ista, genus unum idemqđ notā duplici insigniri.

Ibidem §. 13. Quatuor sunt מִדּוֹת בְּנוֹתֵי צְדָקָה elemosynarum dantium conditiones sive genera.

1. וְהָיוּ אֲחֵרִים *est qđ libenter dat, nec vult tamen ut alii dent.* וְשִׁלְךָ אֲחֵרִים *iste restrictus est in alieno.*
2. וְהָיוּ אֲחֵרִים וְהוּא לֹא יִתֵּן *est qđ vult ut alii dent, modo ipse ne det.* וְשִׁלְךָ בְּשִׁלְךָ *iste restrictus est in suo.*
3. וְהָיוּ אֲחֵרִים יִתֵּן וְהוּא לֹא יִתֵּן *est qđ dat ipse & vult ut alii dent: iste חסיד i. pius* est.
4. וְהָיוּ אֲחֵרִים לֹא יִתֵּן וְלֹא יִתֵּן *est qđ nec dat ipse, nec vult ut alii dent.* iste *improbus, impius* est.

Ex his autem sumenda mens dicti R. Hillel, qđ *ibidem* cap. 2. §. 5. reperitur *עַם הָאָרֶץ חָסִיד לֹא* *populus terre, i. vul-*
gus

gus promiscuum, non est pius. de qo videndus Drusius de
3. scilicet. 2. d. l. 2. c. 3. & ad Serarii Minervae l. 2. c. 14.

Denique Midras Tehillim, sive Commentarius in Hymnos,
ad Hymn. 103. v. 17. inter צדיק & חסיד sic distingvit; eodem
referente, neque enim mihi codicis consulendi copia datur;
Iustus est, qd iussa Dei exequitur; pius, qd plus etiam facit, qm
iubeatur. qd ad Pontificiorum opera supererogatoria, spe-
cie tenus fortean, inclinare videatur. Ceterum in externis
qibusdam fieri potest, ut plus qoq qm exigi stricto jure
possit, etiam in rebus Deum spectantibus, impendere qis
promptus sit, v.g. Lege veteri חסידות sive primitialis oblatio
sacerdotibus debebatur. hujus autem cum certa ratio nulla
fuerit in Lege Mosaica designata, statuebant Doctores, ut
avtor est R. Moses Majmonides de primit. c. 2. §. 17. cui asti-
pulantur & Salomon Jajrus ad Devt. c. 18. v. 4. & Hierony-
mus ad Ezek. c. 45. v. 13. partem 60^{am} ad minimum usui isti
deputandam. id ex Ezechielis loco illo, uti etiam Hieronymus
observat, colligebant, ubi חסידות sive oblatio primitialis illa
Ephra parte 6^a sive semisato, ex Homere qoq qd Ephra deci-
es, satum tricies continebat, tollenda Deoque sistenda decer-
nitur. hinc primitias illas adducentium tres classes statuunt,
uti Moses idem de Terumoth i. Oblationib. c. 3. §. 2. ut si quis
sexagesimam tantum daret עין רע oculi mali, sive restrictus; qd
50^{am} עין בינוני oculi medii, sive medianus; qd vero 40^{am} עין טוב
oculi boni, sive benignus diceretur. qd alludit Sirachides c. 35.
v. 9. ubi dicit, Oculo bono honorem Domino tribue; manuumq
tuarum primitias ne minuas. Istic עין טוב vir oculi boni, חסיד
merito dici potest.

Verum homines qd attinet, צדיק & חסיד discrepan-
tiam nullam forsan ratione melius statueris, qm e Seneca ver-
bis, qibus inter officia atq beneficia distingvit, de Benef. l. 3.
c. 18. Beneficium est, qd dat, qd poruit sine reprehensione ces-
sare; officium est eorum, qos necessitudo suscitatur, & ferre opem
jubeat. Beneficium enim est, qd qis dedit, cum illi liceret & non
dare. ibid. c. 19. Etc. 21. Quidam sunt, qd leges nec jubent,
nec vetant facere: in his servus materiam beneficii habet. qm-
diu prestat, qd a servis exigi solet, ministerium est: ubi
plus qm qd servo necesse est, beneficium. qicquid est, qd ser-
vilis

vilis officii formulam excedit. quod non ex imperio, sed ex voluntate praestatur, beneficium est. In illo genere, qui officio suo respondet, יָדֵי יָדֵי justus; in isto, qui promptus ac frequens est, יָדֵי יָדֵי benignus, sive beneficus perhibetur. Itaque Camius in Hymn. 36. v. 11. יָדֵי יָדֵי esse dicit יָדֵי יָדֵי bonitatis excellentiam.

Interim ista de vocabulo יָדֵי יָדֵי dissertatio, locum quendam Apostoli in memoriam mihi adducit, quem non desunt, qui istuc trahere conentur. Habetur is ad Roman. c. 5. v. 7. Μᾶλλον γὰρ ὑμεῖς ἀποθανεῖτε ὑπὲρ ἡμῶν ὅτι ἀγαπᾶτε τὸ χρῆμα καὶ τὸν ἑαυτοῦ ἑαυτοῦ. Vix enim pro iusto quisquam moriatur: nam pro bono forsitan aliquis etiam mori sustineat. ita enim τὸ τοῦ αὐτοῦ cum Castellione ac Beza reddere malim, quam cum Vetere & Erasmo, *avdeat*, tum hoc loco, tum & aliis nonnullis. Sic huius ipsius epistolae cap. 15. v. 18. Οὐ γὰρ τοῦ αὐτοῦ, non enim sustinuerim quicquam loqui quod per me non fecerit Christus. quo loco dictionis Apostolica vim elidunt planè, qui *avdeo*, vel *avsim*, reddunt. quum hoc innuere videri saltem possit, Apostolo id eloquendi non deesse animum, metu tantum reprimi, quo minus id faciat; quod alioqui lubens velit. quod & Vir Clarissimus advertit, cui tamen assentiri non possum, quod τὸ τοῦ αὐτοῦ, & *sustinere*, eo hic sensu vult accipi, quasi usurpetur pro *posse* & *parem esse alicui gravi & difficili rei prestandae*. quo modo Plato politic. l. 2. dixit, Ὅς αὖ τοῦ αὐτοῦ ἀπέχεσθαι ἢ ἀλλοτρίων, qui rebus alienis abstinere sustinuerit. quo de loco alibi ex V. C. Heinsii sensu ac sententiâ diximus. neque enim ejusmodi quicquam Apostolus voluit, quasi rem arduam & difficilem admodum esse censeret, de alienis laboribus gloriando abstinere. Sed neque id denotant Fabii quae subjicit verba, ad Apostoli mentem propius accedentia, ex institut. l. 2. c. 4. Nec enim huius rei iudicium differre sustineo. Verum ista potius Apostoli mens est; hoc esse à quo abhorreat prorsus, nec ut admittat, animum inducere possit. At Castellio cum à mente Apostolica, tum & à contextus ipsius verbis, quam longissime recessit, quum vertit, *Nam ne quidem eloqui avsim, quum nihil non effecerit per me Christus*. Sic ad Corinth. ep. 1. c. 6. v. 1. Τοῦ αὐτοῦ καὶ ὑμεῖς; *sustinet quis vestrum, negotium habens adversus alterum, sub injustis iudicio experiri, & non sub sanctis?*

N

i. po-

i. potest animum ad hoc inducere? quomodo apud Nasonem
epist. 5. Oenone;

Sustinet Oenonem deseruisse Paris.

& Sveton. Cajo. c. 30. Hanc ut crudelissimam cadem & desli-
vit edicto; & eos qui spectare sustinuerant, execratus est. Seneca.
de benef. l. 4. c. 15. Non sustinco, cum deserere, cui vitam dedi.
Itaque recte Erasmus, τὸ παρὰ ἡμῶν ἰστικεῖν significare, non tam rem
periculosam, in qua proprie dicimur audere, quam duram affe-
ctibus nostris, & intolerandam atque indignam. quod & variis e
Svetonio testimoniis ostendit, ex l. 1. c. 74. de Cesare; Corn.
Phagite, cuius nocturnas insidias agere evaserat, nunquam no-
cere sustinuit. ex l. 2. c. 31. de Augusto: Pontificum maxi-
mum, quem nunquam vivo Lepido auferre sustinuerat, mortuo
demum suscepit. Et ibid. c. 66. quamvis minimè appeteret here-
ditates, ut qui nunquam ex ignoti testamento capere quicquam susti-
nuerit. De Michaelē pariter cum Satanā decertante Judas
v. 9. οὐκ ἐτόλμας κρίσιν ἐμπεφυκέντων λαοφύλων. non sustinuit in-
ferre adversus eum sententiam maledicam. conviciū facere
non sustinuit, non potuit animum inducere id ut faceret:
quoniam tamen non impune tantum, sed & licite id posset. Illu-
strat planè Judas dictum Catonis Censoris illud, quod maledi-
co cuidam regessit, Ἄνισθ' ἢ πῶς ἐμοὶ μάχην ἔσται. & ἢ ἀνέ-
στις τὴν ῥαγὰν παύσας, & λέγεις ἐν χερσίν. ἐμοὶ δ' ἢ λέγεις ἀνδρὲς, &
ἀνδρῶν ἀνδρῶν. Iniqua mihi tecum concertatio est. tu enim male
& audire promptus es, & dicere proclivis: quoniam mihi & di-
cere ingratum, & audire sit infuetum. facit eodem & quod illa
apud Menandrum, referente Cyrillo adversus Julianum A-
postatam l. 7.

— χαλεπὸν, Παμφίλῳ,

sita malo, ut mulieris mulierem, matronæ meretricem allo-
gentis, verba fiat, prout & Cyrilli codices habent, quam quod
Grotius in excerptis exhibet, Παμφίλῳ)

Ἐὰν δὲ γὰρ γυναικὶ πῶς πόρνη μάχην.

— dura est, Pamphile,

Ingenue cum meretrice contestatio.

quia nimirum hæc verbis probrosis excipiendis referendisq;
assveta sit, quæ illa nec audire, nedum regerere sustineat. Ita-
que etiam hoc loco verbum idem Vir Clarissimus vellem usur-
passet, ut, non sustinuit, potius, quam non ausus est, verteret.

Sive

Sive enim Michaelē istum ē spiritibus ministratoriis primarium aliquem intellexerimus, quod non paucis placet ex Danielis c. 10. v. 13. non rectē, nec pro spirituum illorum indole, verteris. *Non est ausus*, quā non *audere* dicatur, cui non voluntas desit, sed facultas; at illi ne velint quidem, etiam si possint. sive Dominum Christum, uti quidam volunt ex Danielis c. 12. v. 1. dum locum illum de resurrectione universali ad diem iudicii novissimum futurā (sed frustra, opinor) accipiunt; *non ausum*, multo magis ineptē prorsus, nec pro Christi maiestate; *non sustinuisse*, aptissime ac commodissime diceretur. erit enim ἐπολιμήν, sive *non sustinere, animum non inducere*, non autem, *animum non habere*. Christus autem non ἀνταρρέμενος tantum, Luc. c. 2. v. 34. sed & λοιδορούμενος, ἐτόλμωσε, sive ἐπέμεινε, Heb. c. 12. v. 3. (nam & τὸ ἐπολιμήν, ὑπομένειν, quoque significat) *sustinuit*, patienter tulit; quō modo Ulysses à procis contumeliose habitus: de quo apud inferos, ex turbā illā procaci petulantique Amphimedontis anima, *Odyss. v. 160.*

Ἄλλ' ἐπὶ τὴν τε χαλκῶσιν ἐνέπρησεν, ἥ δὲ βοήσεν.
 Αὐτὰρ ὁ τέως τὸ ἐτόλμα ἐνὶ μεσσηρίῳ ἔοισι,
 βαλλόμενος καὶ ἐνιοσόμενος τετραπόδι θυμῷ.
*Incessavimus hunc nos jactibus & maledictis
 Edibus in propriis. ipse autem sustinuit tunc
 Constanti jactus tolerans animo & maledicta.*

ipse scilicet ἀνταρρέμενος, sive ἀντιβλασφημεῖν, ἐν ἐτόλμωσεν, *non sustinuit*; non legum metu utique à maledictis abstinens, sed se ipse comprimens, quō & nobis pariter, rem gerendi exemplum præberet.

Verum missa ista ἀπὸ τῆς ἐπολιμήν disceptatione, quō in loci penitiora mentis aciem immittamus, queritur τὸ δικαίον καὶ τὸ ἀγαθὸν nominibus quidnam significetur. Atque istic varias in partes discedunt & à se invicem dissentiant interpretes, dum ista alii à se invicem distingvi, alii idem aut eundem saltem, designare contendunt. nam Syrum mitto, quicontra planè quā Græca veritas habet, ΝΥΨΥ ΓΛΥΨΙ. ἵνα ἀποβῇ, pro *impio* sive *improbo*, exhibet. quā textui Græco planè ex diametro adversetur. nec intelligo quid Fr. Junius voluerit, cum legere jubet *pro legitimi sive justis*, tanquam si librari-

detur. Seciùs pavlò Castello, *Christus*, inquit, *pro fontibus mortuus est*; cum *vix* quisq[ue] etiam *pro insonte* moriatur: nam *pro viro bono* fortassis aliquis *mori* sustineat. ita *linguon* *inson-*
tem esse vult, q[ui] sit criminis expers; *bonum*, q[ui] virtutis etiam pietatisq[ue] specimina ediderit. Et aliter planè, q[ui] sub Ambrosii titulo prodiit: *Duos*, inquit, *gradus posuit, iusti & boni*; *justum* exercitio significans, *bonum* vero naturà. unde *quamvis* melioris meriti, *justus* q[uam] *bonus*; tamen *pro bono* fortè *quis* audeat *mori*, q[uia] *miserabilior causa innocentie* est. Sed & aliò declinat Henr. Stephanus, q[ui] *ἀγαθὸν* vertit, *pro eo* q[ui] sit *ipso utilis*. ut *ἀγαθὸς* idem hic valeat, q[uo]d *χρησὶς* propriè sit. plenius idem planiusq[ue] in *Clavi* Flac. Illyricus; *Vix* accidit, ut *quis* *vitam suam* profundat etiam *pro iustissimis*: *pro eo* tamen *q[ui]* *alicui valde* est utilis, *fortitan* *quis* *mori* non recuset: ut *justitie* absolutè considerata, *utilitas* privata & emolumentum propriam ac peculiare opponatur. q[uia] mihi omnia, cum arguta nimis, tum & coactiora videntur.

Atq[ue] hi vocabula ista à se invicem disternant, restant, q[uos] sequar magis, q[ui] utroq[ue] idem censent designari. Ex his est Hieronymus, q[ui] loco suprà adducto, ad res tamen, q[uo]d minus probem, non personas referri utrumq[ue] postulat. Siq[ui]dem ubi illorum & retulerat & rejecerat simul sententiam, q[ui] ita interpretarentur Apostoli verba, ac si dixisset; *Si ille pro nobis impiis mortuus est & peccatoribus, quanto magis nos absq[ue] dubitatione pro iusto & bono Christo debemus occumbere?* *Justum*, inquit, & *bonum* non putemus esse diversum, nec aliquam propriè significare personam, sed absolutè *justam rem* & *bonam*, *pro q[u]a* difficulter, sed interdum aliquis inveniri potest, q[ui] suam sanguinem fundat. Verùm horum reliq[ui] pleriq[ue] de personis accipiunt (q[uo]d & necessariò faciendum antithesis Apostolica clarissimè evincit) hominèmq[ue] *justum* ac *bonum* pro eodem accipiunt. atq[ue] in hac parte præeunt Jo. Chrysostomus & Oecumenio referente Photius, q[ui] *ἀγαθὸς* *εὐαγέλιον* nomine, q[uo] modo *ἀγαθὸς* Theodoretus, utrunq[ue] comprehendunt. frustra enim Illyricus in *Glossa*, distinctionis suæ *Arhanasium* ac *Chrysostomum* auctores laudat. sequuntur Jo. Calvinus, Bucerus, Beza, Piscator, Paræus &c. ut sensus sit: Rarissimum sanè inter homines exemplum extare, ut *pro iusto* *mori*

quis sustineat; quoniam illud nonnunquam accidere possit. *Iustus* verò saepenumero, ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ sumi; hoc est, non pro eo qui stricto jure agat, sed qui benigne, pie, moderate, misericorditer se gerat, ex multis sacrae Scripturae locis liquidissime patet. Hymn. 37. v. 21. *Iustus gratiam exhibet & largitur.* & mox denuo. v. 26. *Tota die gratiam exhibet, & mutuat pr.* i. jugiter benignitatem ac beneficentiam exercet, nunc largiendo, nunc mutuando, quod Hymno 112. v. 5. dicitur; *Bonus quisque gratiam exhibet, & mutuo dat.* ut hic ברוך bonus sit, qui illic צדיק *iustus.* unde & צדקת *justitia* ἀντὶ τῆς ἐλεημοσύνης, pro eleemosynā sive benignitate, ibid. v. 9. & ἀγαθοσύνη pariter ad Corinth. ep. 2. c. 9. v. 9, 10. Sic Paroem. c. 12. v. 10. *Rationem habet vita etiam jumenti sui iustus.* Sed & Matth. c. 1. v. 19. Porro Josephus vir ejus, *iustus quum esset,* (i. homo leni, miti, bono, benigno ingenio, ἄκωτος, ἡσυχῆς, ἡμερότης, Chrysostom.) nolletque eam ignominie exponere, clam eam dimittere in animo habuit. Itaque inter *iustum bonumque* hoc in loco distingvere, nihil quicquam est quod cogat, cum ea tanquam synonyma Spiritus Sanctus tam crebro usurpet.

CAP. X.

Gril. Maji elogium. Hymni 16. commation. 4. quod sit interpretatus. Deos falsos dotant sui. Deus verus dotat ditatque suos. Solus verus Dominus, qui servo nullus indiget. Numini vero nihil confertur. צדקת mola falsa צדק libamen. libamenta è sanguine. ἀντὶ τοῦ, quod ratione usurpatum, Phil. 2. 17. 2 Tim. 4. 6. Decorum alienorum nomina usurpare vetitum. In locorum collationibus cavtio adhibenda. Ad justitiam imputari; sensu diverso usurpatum, Mosi Gen. 15. 6. Psalter Hymn. 106. 31. In Ceruborum effigiatione Ezek. 1. 5, 6. explicanda, lapsus Exercitator. Sed & Mosès Ægyptius. facies quadriformes habuisse; uti triformem Chimera poetica. facierum situs qui fuerit. Hebraeis antica pars mundi Oriens, postica Occidens, dextra Australis, sinistra Septentrionalis. ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀνατολῆς, ἡ ἀρχὴ τοῦ δυτικῆς, ἡ ἀρχὴ τοῦ βορρῆς. Cerubis spiritus ministratorii designati. an Christus imagine illà designatus; an Evan-

I
em
Ma
cra
hal
inf
dit
dec
adi
me
gar
exc
his
sen

Evangelista, an attributa divina. Animantia à Joanne visa Apoc. 4.7. alia ab eis Ezechielis exhibitis, oculis undique cincta istic animantia ipsa, illic rotarum cantbi. Angeli illis, mortales istis representati. Davidis verba Hymn. 16.4. ex Christi Joan. 17.9. explicata. Hymni 126. vers. 1. exponitur. Casus inopinati somnii res habiti. Vis nocturni instar improborum ac mundanorum felicitas. ☐☐☐ somniare, quandoque dormire, nunquam. idem etiam valescere, convalescere Jobi 29.7. et ☐☐☐ ad sanitatem reducere, sanitati restituere. Esaja 28.16. pari notione sumi posse Hymn. 126. Captivitas Babylonica Judaeis morbi, mortis instar. ejus dissolutio à morbo diutino, imò à morte restitutio. à evangelistis medicis quid. ejusmodi quid an Graecis V.T. Interpretibus τὸ ἰατρικόν. Verba Hymn. 82.7. discutiuntur. Adam ibi aliis ὁ ἀνθρώπος, aliis homo plebejus. ☐☐☐ aliis unus, aliis primus. Principes, aliis angeli desertores; aliis principes exteri. Pia minis Magistrorum de improbarum animis sententia; ethnicorum quorundam potior; et Ecclesiaste 12.7. compar. Mors principes & plebejos pariter rapit. Cadendi verbum quid hic volit. Pausa distinguentes minus observata plerisque imposuerunt. ☐☐☐ simul, pariter. inde loci sensus genuinus Majo eruitur.

IN hoc caput conjiciam aliorum quorundam interpretationes quasdam in publicum, quod sciam, haecenus nevtquam emissas. Agebat diu apud Londinates meos D. Gvillhelmus Majus, vir lingvarum sanè peritissimus, & qui in Scripturae sacrae sensibus enucleandis pares paucos, superiorem vix ullum haberet. Caterum Stoicæ, vel Cynicæ potius, disciplinae ita insueverat, ut rigidus animi affectus corporisque illuvies eruditionis gratiam plurimum imminuerent, fructuque, qui alioqui decerpi poterat uberrimus, præter paucos, & hos etiam anxie admissos, reliquos plerisque defraudarent. Inter codices tamen sacros pro concione explicandos, & in privato etiam quandoque cum eis, quos familiaritè paulò habebat, consortio, excidebant, quæ tollere studiosus quis non dedignaretur. Ex his nonnulla cum istic proposuerimus, aliorum iudiciis censenda dimittemus. Hymn. 16. v.4. sic legitur. *Multiplicabuntur*

buntur dolores illorum, qui alium (præter verum Deum) dotant. (ut eleganter Junius), hoc est, qui se idolo alicui velut matrimonio copulantes, non accipiunt, sed conferunt dotem (Junii sunt verba) mox in nihilum abituram. Commentarii vicem præstabit Ezekiel vates c. 16. v. 30-34. vise fodes. est enim prolixior periocha, quàm ut transcribi ex usu sit. Ita cultores suos Deus verus dotat ac ditat, ipse ab eis dotem nullam, cum rei nullius indigus sit, exigit. Dominus, inquit, ipse es; beneficentia mea nihil ad te. v. 2. Ipse enim verus est Dominus, qui servo non indiget, & qui servus indiget. August. epist. 5. Ipse Deus est tuus, qui tuis nec eget bonis, nec timet à malis. Idem in Psalm. 80. Huic autem beneficium præstare non possumus. Idem de verb. Dom. orat. 58. Nec ille siquidem collato eget, nec nos ei quicquam conferre possumus. Senec. de benef. l. 4. c. 9. At contra Dii extranei non tam cultores suos dotant ac ditant, quàm ab eis dotem, sumptum nempe & impensas frustra collatas, exigunt. quod doni auctoribus idcirco tandem in damnum grave, doloresque inde perceptos, redundabit. ita enim cum Piscatore malim passivè sumere, prout verbi ipsius forma postulat; quàm cum Junio activè, ut de doloribus intelligatur, quibus sanctos, quos prius dixerat, afficiant ac divexent improbi. Sequitur: Horum ex sanguine libamina non sum libaturus; nec assumpturus in os meum nomina eorum. Ad animantis mactati victimam unamquamque, adiciebatur ἡλοχύται, mola salsa, & ἱερὸν σπονδίον, libamen. Num. c. 15. v. 5. & c. 25. v. 7. quod erat victima ipsius quasi complementum. Itaque Deo vero vino super hostiam effuso libabant. Deis falsis, vini loco, sanguine sæpe humano. unde libamenta è sanguine Plalta nuncupantur. neque enim Augustino accedo, qui epist. 5. de pecorum victimis dictum vult, quod Judæi immolabant. Ad utrumque forsitan alluserit Paulus ad Philipp. c. 2. v. 17. Ἀλλ' εἰ καὶ ἀνένδοτοι ἐσὶ τῇ διουσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ καὶ πίστει ὑμῶν &c. Quinetiam si liber, sive libaminis in morem effundat, super sacrificio & ministerio fidei vestra, gaudio id mihi futurum est, &c. Philippensium fidem nimirum ac pietatem hostiæ comparat, sanguinem suum libamento, quod eam quodammodo consummet, dum pro Christi causâ fuso eos in fide confirmat. Sed & eadem usus metaphorâ ad Timoth. ep. 2. c. 4.

c.4. v.6. jam morti propinquus, *HSH 38 πένθος. Jam enim libor. mox pro libamento mihi sanguis fundendus est, qd ministerio meo, qd sacrificii instar obtinet, colophonem adjiciat. utrumque, inquam, alluisse videtur; qia ut Avgust. de civit. Dei l.10. c.4. Deo cruentas victimas cadimus, quando usque ad sanguinem pro ejus veritate certamus. Qemadmodum Jul. Firmicus de error. profan. relig. Hic est Cabirus, cui Thestalonicensis cruento, cruentis manibus supplicabant.

Sequitur: Neque assumpturus sum in os meum nomina eorum. five, labia mea nomina ipsorum non intrabunt. Hoc vulgò accipiunt, ac si Deorum falorum nominibus vel simpliciter usurpandis, vel inter jurandum adhibendis, abstinere se velle profiteretur. Atque ita Drusius observ. l.3. c.7. ex Exod. c.23. v.13. & Josh. c.23. v.7. Majus noster aliò abic.

Verum hujus interpretationem prius qm proposuero, illud attingam, qd interpretes ille in verbis illis exponendis in fravdem illexisse avtumabat. Collationem locorum plurimum conferre ad Spiritus sancti mentem genuinam indagandam atque eruendam, nemo quisqam, opinor, unquam inficias iverit. cavtione tamen & judicio opus esse, in collationibus instituendis, & ex collatione sensum certum constituendo, id verò plurimis exemplis liquidò poterit demonstrari. Ad rei evidentiam, uno & altero impræsentiarum contenti erimus. Formula illa, qd ad justitiam imputari aliquid alicui dicitur, bis tantum, qd memini, in Veteri Instrumento reperitur. Genes. c.15. v.6. ubi Abrahæ fides, qam Dei promissis adhibuit, in justitiam illi imputata, vel reputata, dicitur. Et Hymn. 106. v.31. ubi Phœnicis factum, in flagitiosis illis trucidandis, in justitiam itidem ei imputatum perhibetur. Jam si quis vel ex eo qd de Abrahæ fide enunciatur, idem hoc fundamento de Phœnicis facto pronunciaverit, vel ex eo qd de Phœnicis facto prædicatur, nihil aliud de fide Abrahæ intelligendum contenderit, qia gemina de utroque formula usurpatur, nec alibi uspiam ea sensu alio aliquo usurpata occurrat, nã ille ratiocinationis Apostolica, qd ex fide merà peccatoris coram Deo justificationem stabilire conatur, ad Roman. c.4. v.3, 5, 8, 9, 22, 23, 24. nervos penitus inciderit. itaqe à locorum collatione nihil istic sanè concluderis, imputari siquidem ad justitiam, loco priori, sic sumitur.

Oo

tur.

tur, ut pro iusto apud Deum hominem censi faciat, qui aliqui tamen peccato immunis non sit. at loco altero hoc duntaxat designat, factum illud Phœnicis fuisse tanquam iustum, à divino numine approbatum.

Aliud damus. Ezechielis c. i. v. 5, 6, 10. in visione depinguntur animantia quatuor, corpus quod attinet, specie humanâ, facie verò sive vultu multiplice & multiformi; faciem enim unumquodque horum quadriformem habebat, humanam, leoninam, bovinam, agilinam. nam quod vir doctus, sed nugis Rabbīnicis addictus nimis, qui in Legem Mosaicam exercitationes nobis dedit, in Leg. cerem. exerc. 9. de Cernubis, negat. Quia istis pro facie sumendum, negat animantibus singulis faciem quadriformem fuisse; hoc tantum voluisse Vatem sacrum contendit, aliquam ex parte animantia quatuor illa hominis, leonis, bovis, aquila speciem imitatos; hominis, quod faciem humanam cum cruribus erectis haberent; leonis, quod collum petriusque leonis cristam sive cervicem jubatam repræsenterent; bovis vitulive, quod pedes ungulatos bifidosque obtinerent; aquile, quod alis essent instructa. hæc, inquam, à vatis sacri mente rei que ipsius veritate quam longissime recedunt. Exercitatori scilicet cum aliis nonnullis contigit, quod pictoribus quibusdam contigisse refert Eustathius, qui Homeri verbis illis, quibus Iliad. 8. Chimæram descripserat,

Ἰγὼ δὲ λέων, ὄπισθεν δὲ δράκον, μέσση δὲ χίμαιρα,
perperam acceptis decepti, Chimæram ejusmodi nobis depinxerunt, quæ capite Leonino; corpore caprino deformata, in draconis spiram volubilem desineret. cum Hesiodus (à quo fortè an mutuatus est Homerus) monstrum illud disertè doceat, non triforme tantum fingi, sed & triceps. Hujus enim in Theogoniâ verba sunt ista:

Τῆς δ' ἑστῆς καταλαί' ἡ δὲ χυποπόιο λέωνι
ἦ δὲ χίμαιρῆς ἡ δὲ ὄπισθεν ἀπὸ δὲ δράκοντι
Πρὸ δὲ λέων, ὄπισθεν δὲ δράκον, μέσση δὲ χίμαιρα,
Δειδὼν ἀπομεινῶσα πύρρος μὲν δὲ αἰδομένηοιο.
Huic tria erant monstro capita; fulvique leonis,
Hirsutaque pilis capra, immanisque draconis.
Ante leo, retroque draco, capra inter utrumque.
Ante ignis quæ horrendam vim naribus exhalabat.
Ceterum de portento illo imaginario viderint poeta, poetorumque

eticorumque figmentorum interpretes; quibus inter se vix convenit. De animantibus à Vate nostro delineatis, quod primus forsan, nec solus tamen, nam ejusmodi quippiam & Grotius in *Annotatis* habet; commentus videtur iste, constat planè contextui sacro omnino adversari, qui vers. 10. leonis faciem à dextris collocat, bovis à sinistris, ut per consequens ab anteriore parte facies humana; à posteriore aquilina sita fuerit: aut ista saltem inter illas media constiterint; nisi siquis forsan adeò vecors extiterit, ut animantium illorum collum cum pectore à dextris, alarum par utrumque à sinistris, contra omnem proportionis decora usque necessarii rationem, velit statuere. Nec verò absimile vero videtur, quod David Camius habet in *Visi illius explicatione ad Commentariorum calcem adjectâ*. Censet is pro mundi plagis quatuor animantium istorum, sive capita, sive facies, situm obtinuisse suum. faciem scilicet humanam Orientem versus prospectasse: ideòque primo loco commemoratam, partim quod ea præ reliquis emineret, partim quod Vatis conspectui rectâ objiceretur. Leoninam proinde à dextris, bovinam à sinistris sitam; quod orientem versus faciem componenti, à dextra Australis cœli plaga, (quæ & פְּנֵי הַיָּם ideo à פְּנֵי הַיָּם dicta) à sinistra Septentrionalis existat, aquilina restat ut Occidentem respexerit; quæ & postica pars mundi פְּנֵי הַיָּם Hebræis censetur; sicut Qriens פְּנֵי הַיָּם antica, anterior.

Minus enim probabile est, quod Moses Ægyptius in *Doctore perplexorum* l. 3. c. 1. statuit, facies quatuor quidem fuisse singulis horum, sed humanas omnino universas. leonis verò, bovis, aquila dictas, non quia animantium istorum facies existerent, sed quia eas aliquâ ex parte referebant. sicut de Davidis auxiliariis quibusdam dicitur, facies illorum fuisse ut faciem Leonis. *Annal.* l. 1. c. 12. v. 8. et de Theoro parasito apud Aristophanem *Ἰσχυρὸν* Alcibiades, -- ἡ κεφαλὴ καὶ ὡς λέων ἔχει, cum κεφαλὴ velleret, corvi caput habuisse. et Cleo Comico eidem in *Equitibus*, κενοκέφαλος dicitur, tanquam qui canino simile caput haberet. & καυώπιδες se Helena apud Homerum dicit *Odyss.* δ. ὅσκι καυὸς ὄμματα (uti Agamemnoni Achilles *Il.* α.) ἦτοι ὅτι ἔχει, quasi quæ caninam turpemque, potius quàm speciosam pulchramque oris effigiem obtineret. neque enim inverecundam

impudentemque se ipsa diceret; uti plerique interpretantur. Sed & Joan. Baptista Porta in *Physiognomonicis* suis, hominum facies hanc paucas, utrarumque typis graphicè depictis, cum animantium aliorum faciebus componit. Verum & Moses noster istic, credo, solitarius incedit.

Imagine interim mysticâ istâ, Angelos, sive Spiritus ministratorios, esse delineatos, extra controversiam esse videtur, nec id inficiatur Exercitator; qui symbolis illis adumbrari monet spirituum illorum intelligentiam, vires, velocitatem, obsequium: Verum ad nugacia mox dilapsus, Christi trophæum vult indicari, qui natus sit, ut homo, occisus, ut vitulus, resurrexerit, ut leo, ascenderit, ut aquila. quæ ego certè pari loco habeo, quod commentum illud de quatuor Evangelistis, quos ex singulorum exordiis Evangelicis ducto argumento, animantibus illis representatos allegoriarum magistri tradunt. Quam autem in Joannis Apocalypsi c.4.v.7. animantia itidem quatuor occurrant, quorum primum leonis speciem præferat, secundum vituli, tertium hominis, aquile quartum: hinc statim concludunt eisdem planè istic designari, spiritus nempe Dei opt. max. ministros ac legatos, qui ab Ezekiele depingebantur. in quo fallitur etiam Exercitator, quod utrobique πολυοφθαλμῶν, sive oculis undique obstita animantia depingi affirmat: quod nunc ad spirituum intelligentiam humanâ majorem, nunc rursus, sibi dissidens (quod in lusu istiusmodi solenne est) numinis divini παύλοῦς sive omnituentiam exprimendam refert. quoniam apud Ezekielem non animantia ipsa, sed rota, sive rotarum cantu oculis instructi dicantur. ver. 18. cæterum in Apocalypsi animantium nomine spiritus illos nevtquam indicari perspicuum est, cum animantia illa quatuor unâ cum senioribus viginti quatuor, agni sanguine redemptos sese profiteantur ex stirpe unaque & lingua populôque ac gente. cap.5.v.9. quod de angelis electis, dici non potest. Itaque cavtione, quod dixeram, opus in locis invicem conferendis; nec ubicunque formula occurrunt eadem, sensus idem statim statuendus.

Hoc autem non animadversum Majus noster opinatus est occasionem dedisse Psalter locum illum Hymn. 16.v.4. secus, uti ille censebat, quàm Spiritus Sanctus senserat, interpretandi. Cum enim populo Dei prohibitum legerent, *Decorum aliorum*

eorum nomina in os suum assumere, Exod. c. 23. v. 13. & Josu. c. 23. v. 8. inde statim autumabant idem planè istic quoque designari. Verùm is aliud planè innui contendeat. Suae autem interpretationi quò viam muniat, hoc primo loco sumit, sub Christi personâ Vatem loqui; quod ex vers. 10. colligit, quod de Christo exponitur, cum à Petro, Act. c. 2. v. 25. tum à Pavlo Act. c. 13. v. 35. Tum exile nimis censer, quàm ut profiteatur Christus, nolle se Deorum falsorum nomina honorificè usurpare. Denique ad Syntaxin provocat, quâ numero plurali ad cultores Dei à vero alieni, non ad Deum falsum, qui numero singulari enunciatur, respectus simplicissimè habeatur. Mitto quæ in contrarium forsân possent reponi. Cæterum hinc statuit, profiteri Dominum Christum istorum nomina, qui Deis falsis obstinatè adherent, intra labia sua non admissurum, ut vel verbulo tenus pro eis apud Deum patrem suum agat. Itaque idem vult esse hoc sub Christi personâ à Davide ejusdem typo enunciatum, cum eo quod ipse, cum in terris ageret, Joannis c. 17. v. 9. suorum causam apud Deum Patrem perorans, dixit, Non oro pro mundo, sed pro eis, quos ipse mihi dedisti; ut, nomina eorum intra labia mea non sum admissurus, perinde valeat, ac si dixisset, in meis ad Deum Patrem intercessionibus locum isti nullum habituri sunt.

Pergamus. Hymnus 126. uti vulgò redditur, sic incipit, Cum reduceret Iovas Sionis reduces, somniantibus similes eramus: quod explicant, somniare nobis videbamur; cum vix possemus credere rem veram geri; adeo supra modum admirabilis & inexpectata extiterat ea nostra liberatio. Sic Petrus Angeli ministerio catenis exutus & carcere e ductus, foribus insuper ac portis sponte cedentibus, non rem veram geri, sed visione nocturnâ illud sibi autumabat, Act. c. 12. v. 9. M. Senec. controvers. 9. Somnium hoc puto. Q. Curtius 4. de Abdolomino à terrâ sarriendâ ad regnum ab Alexandro Tyri compote evocato; Somnio similis Abdolomino res videbatur. & Sati ne essent sani, percunctabatur, qui tam protervè sibi illuderent. Nicetas Choniata. Andronici Comneni. hist. l. 1. c. 3. de eodem ad urbem Nicæam, quàm diu frustra obsederat, ex inopinato à civibus sponte deditam; τὸ δὲ εἶναι ἀέλητον καὶ ἀπαράχτιστον, πολλὰ μὲν τοῦ ἐφ' ὧν αὐτὸς εἶπε ἀκριβῆς ἦν αἰνέον

ομένων διεσάλλειν ἔχουσιν· ἀταχυνῶς γὰρ ὄναρ ἐδόκει λάβειν τὰ τότε
τελέμματα. Idémq̃ *ibid.* l. 2. c. 11. de Isaacio Angelo prater ex-
pectationem ad imperium raptim evecto; ἐδουλόμην περὶ τὸ
σεπιφορίαν, ἔχ' ὥς ἐρώτα μὴ πέρων ἀρχῆς, ἀλλ' ὥς ὑποτάσσεται τὸ
πρόγμω· ἐρωτᾷ δὲ τὴν καὶ διουτέριον. καὶ ὄναρ ἔχ' ὅτι παρ' ἀνδρῶν ὄν-
τεσσι δαί οἱ τὰ παρόντα διόμην. Joannes denique Chrysostomus
de se in Presbyterium cooptrato; *tom.* 6. *orat.* 38. Ἀεὶ ἀλλοτρί-
ῳ συμβαδύντα περὶ ἡμῶς γέγονεν ὄντως τὰ γενησόμενα; ἢ ἐκ ἡμετέρας;
ἀλλ' οὐκ ἐκ τῶν παρόντων καὶ ὄναρ; ἀλλ' ἡμεῖς ὄντως δεῖ, καὶ ἐξουτοχέμεθα
ἅπαντες; καὶ τίς αὖν ταῦτα πιστεύσειεν, ἐπὶ μαρτυρίᾳ· εὐτελὴς καὶ
ἀπερίμηντος περὶ ὧν ἀρχῆς ἀνυπόχρητος ποσὸν; non potuit
graphice magis explicari sensus iste, quem hymnographi
verbis post Abraham Elfdra filium assignant interpretes
plerique.

Caterum David Camius Josephum patrem suum narrat
aliò transtulisse, nec de præsenti latitiâ, quam commatio se-
quenti describit, sed de dolore atq̃ anxietate prateritâ cepisse:
dolorem scil. angorémq̃, quem deportationis tempore pertu-
lerant, ad reversionem divinitus procuratam, ex animis men-
tibusq̃ omnem statim avolasse, q̃o modo somno experractis in-
somnia imaginis nocturnæ solent. Ita Alaph Hymn. 73.
v. 19, 20. Quid modo in desolationem, quasi momento, abeunt?
differunt, terroribus absumentur, instar somni, quod, ubi quis
evigilaverit, evanescit protinus. Scitè Simoeattus *Epist.* 37.
Τὸν εὐπνίων τὰ κέκλιτα ὁ ποσὸν ἡμῶς εὐπεσίει καθεύδοντες, ὅσον
ἐξουτοχέμεθα ἐλύμεθα. Αἱ γὰρ ἐλπίδες καὶ ὅτι ὕπνου (ὡσαννῆα). Et Dio
Pruf. *orat.* 37. Homerum περιδήσας,

Τὴν δ' αὖτ' ὄνειδος ἀποπταμένην πεπότηται.

Avolat at mundi, ceu somnia vana, honor omnis.

Tanquam somnium enim avolat, quod non invenitur, (sive, quod
jam amplius non comparet, non est) & sicut visum noctur-
num fugatur. Zophar, *Job.* c. 20. v. 8. Videantur amplius Dio
idem *orat.* 33. sed & Ambrosii. *offic.* l. 1. c. 12. & de Ioseph. c. 6.
Augustini. in *Psalm.* 75. & homil. 13. Gregor. *Moral.* in *Iob.*
l. 18. c. 10. Petronius in *Satyr.*

Nocte soporiferâ veluti cum somnia ludunt

Errantes oculos, effossâq̃ pertulit aurum

In lucem tellus; versat manus improba furtum,

Thefav-

*Thesaurūque rapit; sudor quoque perluit ora,
Et mentem timor altus habet, ne forte gravatum
Excutiat gremium secreti conscius auri.
Mox ubi fugerunt elusam gaudia mentem,
Verāque forma redit, animus quod perdidit optat,
Atque in præteritā se totus imagine versat.*

At istic contrā, unā cum captivitate ipsā, molestia memoria etiam omnis avolaverat, nec in eā ampliū hārebat reducum animus, sed quasi nec extitisset unquam, præ gaudii magnitudine absorpta penitus, & ex animis etiam & cogitationibus oblitterata prorsus videbatur. qō modo de puerpurā prolem masculam jam enixā Christus Joan. 16. v. 21. parturientis dolorum licet acerrimi fuerint, præ gaudio, quod de partu jam edito concepit, nec reminiscitur quidem.

Verū Majus noster וְיִשְׁכַּח aliā significatione istic sumi volebat. non in *somniandi* nimirum, sed in *convalescendi* sensu. qō modo וְיִשְׁכַּח usurpatum deprehenditur, Jobi c. 39. v. 7. de cervarum & caprearum prole: *Ipsa incurvant, ac dissecant se, dum partus suos vix emittuntur: at nati earum וְיִשְׁכַּח convalescunt, crescunt, matres deserunt.* Et in formā transitiivā וְיִשְׁכַּח facere ut convalescat quis, sanare. Esajæ c. 38. v. 16. וְיִשְׁכַּח ubi Vetus interpres, nescio quō fundamento, *Corripies me, & vivificabis me.* Tigurinus, *Tu me somno degravas, & rursus vivificas;* tanquam וְיִשְׁכַּח dormire sit. & Jo. Calvinus, *quod dormire me feceris;* ut somni nomine mors designetur, à quā minimum absuit, at Genevenses contrā, *dormire fecisti me.* ac si insomniā prius laborasse innueret. Verum propius accessit Vatablus: *sana me itaque & vivifica me.* Et adhuc propius Pagninus; *Et sanabis me, & vivificabis me.* nam וְיִשְׁכַּח sanare; & inde וְיִשְׁכַּח sani apud Syrum Matth. c. 9. v. 12. & utrumque, prout apud Esajam, junctim positum, pro Græcorum ἐπέσπευον, וְיִשְׁכַּח vale, sanus; & *sospe vivas.* Act. c. 23. v. 30. Sed omnium optimè Junius; *Sic fecisti ut revalescerem, & in vitā conservasti me.* Valentudinem mihi restituiisti, sanasti me. nam particula copulans, uti & sciolis quibusque notum, tempus verbi mutare solet. Eodem ergō modo & apud Hymnographum D. Majus sumi volebat. *A captivitate reduces, similes illis existimus, qui a gravi*

ac

ac diuturno morbo subito tandem convalescunt. Et certè gravis morbus, imò quasi mors quædam, captivitas illa visa est. Unde & reductio quasi à mortuis revocatio & resuscitatio quædam dicitur Esaj. c. 26. v. 19. & Ezek. c. 37. v. 11, 12. & Dan. c. 12. v. 2. qm̃ & Apostolus populi Judaici restitutionem deinceps futuram, ζαλω ἐκ νεκρῶν fore adfirmat. Rom. c. 11. v. 15. Graci utrobique cum apud Esajam, tum apud Hymnographum eodem τὸ ἀναγλυεῖν vocabulo utuntur. illic, ἀναγλυεῖς μὲν ἡ πόλις, καὶ ἀναγλυεῖς ἔσται. istic, ἐξ ὧν ὁ θυμὸς ὥστε ἀναγλυεῖται. qd̃ etiam verbo pro corroborare & vires addere utuntur. sic enim τὸ ἰσχυρῶν expriment κατὰ ἰσχυρὸν αὐτὸν, καὶ ἀναγλυεῖται αὐτὸν. Deut. c. 3. v. 28. & τὸ ἰσχυρῶν καὶ χεῖρας ἀδενεῖς πυρενέας. Job. c. 4. v. 3. & τὸ ἰσχυρῶν οἱ καλοῦντες τὸ βεῖρ ἀναγλυεῖται. Esaj. c. 10. v. 31. Certè ἀναγλυεῖν pro eo quod Latini dicunt, vires revocare & reparare, apud medicorum filios satis frequens est; & de eis ut plurimum usurpatur, q̃i deliquim passi, medicamine aliquo restituuntur. ejusmodi q̃ippiam an τὸ ἀναγλυεῖν, quod huic finitimum, vocabulo, Graci voluerint designatum, alii viderint.

Aliud D. Maji interpretamentum peculiare, istis ubi adje-
gerim, caput hoc clavdam, Hymno 82. v. 7. sic legitur,
וְכָל הַיָּמִים וְכָל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה Qa quidem verba
variè, non à Judæis tantum, sed & à nostris accipiuntur. Si-
quidem in membro priori quidam, in quibus est Jajrus, & q̃i Hi-
eronymi in *Psalms*, nomen ementitur, καὶ τὸ πᾶν designa-
ri volunt. ac si dictum esset, Verumtamen moriemini, sicut A-
dam: eo quod ad Adæ instar transgressi sitis, trahuntque huc
illud Hosh. c. 6. v. 7. & Job. c. 31. v. 33. Nec desunt, q̃i illud
itidem in membro altero וְכָל הַיָּמִים וְכָל הַלַּיְלָה non unum è principi-
bus, sed principum primum vertentes; (qd̃ modo וְכָל הַיָּמִים וְכָל הַלַּיְלָה
primum è principibus, Dan. c. 10. v. 13. Junius:) ut numerus
cardinalis, uti appellant, ordinalis vice fungatur; prout
Gen. c. 1. v. 3. & Act. c. 20. v. 7. de Adâ eodem intelligunt, q̃i
primus mundi hujus inferioris rector ac dominator, à crea-
tore Domino universi fuerit constitutus. Gen. c. 1. v. 28. Alii
è Judæis minus piè, in quibus Camius (nec abscedere longè
videtur Esdraides) Moriemini, sicut homines merè terrei; quo-
rum anima unâ cum corpore, ad jumentum instar, intercidit.
Hymn.

Hymn. 49. v. 12, 19, 20. Eccl. c. 3. v. 18-21. ut opponatur scilicet ei, quod est supra dictum, filii excelsi estis omnes: quod de spiritibus illis immortalibus Dei ministris intelligunt isti, quibus dignitatis ratione similes censeantur. At sanius meliusque Musculus noster, *Moriemini, ut ceteri quique, mors ultima linea rerum, fastigio fastusque vestro finem dabit.* & quod hymn. 146. v. 3, 4. tam de principibus, quam de plebeis quibusvis dicitur, ubi expiraverit, ad pulverem suum revertuntur, eodemque die cogitata ejus universa una cum ipso intercidunt. ita tamen ut corpore ad terram, unde primitus sumptum est, Gen. c. 2. v. 7. & c. 3. v. 19, 23. revertente, spiritus, sive anima, ad Dei, qui dederat, Gen. c. 2. v. 7. tribunal sistatur, Eccl. c. 12. v. 7. sententiam sive laetam favstamque, sive tristem diramque, pro justitia divina latam, subitura. Luc. c. 16. v. 22, 23. et certe sanctius saniusque hac in parte egerunt Philosophi quidam Ethnici, quam Judaei isti magistri, qui tam malorum quam bonorum animas, non interitui obnoxias, sed corpori superstitas, ac immortales, à compagis humanae dissolutione, pro vita antea data ratione, vel in sedes beatas, vel in loca poenalia transferendas, aut fidenter censebant, aut sentiebant credebantque, sentire saltem ac credere se profitebantur. Videndus Socrates apud Platonem in *Phaedone*, Cicero *Tusculan.* l. 1. Plutarchi nomine de philosoph. placit. l. 4. c. 7. Stobaeus *eclog. Physic.* l. 1. tit. 40. sect. 3. Horum effata Epicharmus sic expressit à Plutarcho ad Apollon. consolatur, laudatus,

Συνεπιθῆναι, καὶ διεκρίθην
καὶ ἀπὸ τοῦ θένος, ὅθεν ὤνεις, πάλιν,
τὰ μὲν εἰς γαῖαν, πρὸς οὐρανὸν δ' ἄνω.
Concretum est, & discretum est:

(integram hominis compagem loquitur animam corporeque constantem)

Reditque utrumque unde venerat,
Terra ad terram, spiritus sursum.

Quibus gemina habet & Evripides in *Chrysippo*, referentibus Clemente Alex. *Stromat.* l. 6. Philone Jud. de mundi immortal. & Marco Imper. comment. l. 7. §. 50.

Κατὰ τὸ δὲ ὁπῶς, τὰ μὲν ἐν γαίᾳ
ἐμνῶνται εἰς γαῖαν, τὰ δ' ἀπ' αἰθέρος

P p

DAU-

Ἰδὼν τε γὰρ οὐρανὸν, εἰς ἑσθλόν

Πόλον ἴδωκε πάλιν.

Retrōque meant, quæ terra dedit,

Iterum in terram; quod ab ætheris

Venerat ortu, cœlesti poli

Repetit templum.

Sed & in *Supplicibus* (quæ Moschionis nomine frustra apud Stobæum prostant *Collectan. tom. 2. tit. 124.*)

Ὅθεν δ' ἔκαστον εἰς τὸ σῶμα ἐφίκετο,

Ἐνταῦθα δ' ἀπελθεῖν, μέδμα μὲν πρὸς αἰθέρα,

Τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν.

Et unde nostræ quodque naturæ est datum,

Est reverti; ut magis æther spiritum,

Corpus recipiat tellus.

Ex Stoicorum sententiâ uterque videtur locutus, quæ ad Epicuream etiam transtulit Lucretius *lib. 2.*

Cedit enim retrò, de terrâ quod fuit antiè,

In terras; & quod missum est ex ætheris oris,

Id rursum cœli rellatum templa receptant.

Hæc eò magis interferere hîc visum, quia cum Ecclesiastica illis tam accuratè conveniant, Quamquam hoc illi forsitan ita dicebant, ut cœli, ætherisque nomine aerem duntaxat intelligerent, in quæ anima resolveretur. Verùm in eandem planè enim nostris mentem Heraclitus, cujus insigne est illud *epist. ad Amphidamant.* Ἐάν τις φράσαιεν ἑσπερίαν γῆν τὸ σῶμα, δόξαται εἰς τὸ εἰμαρμένον. ἀλλ' ἡ ψυχὴ δόξαται εἰς τὸ ἀδύνατον σου χροῖμα, εἰς ἑσθλὸν ἀναπήσει μετὰ ποταμῷ. Δέξον δὲ καὶ αἰθέριοι δόμοι. Corpus mihi si undâ ingruente obrui contigerit, ad locum sibi destinatum demersum descendet. at non demergetur, sive descendet anima; sed immortale quiddam cum sit, ad cælum sublevata evolabit; suscipienteque me sedes æthereæ. Verùm nescio quò modo nec opinantem longiusculè abripuit, detinuitque diutius, pensî destinati memorem minùs, argumenti interjecti meditatio amœnior, & exiturienti jam (venia verbulo detur) accommodatissima. Ad rem, de quâ agitur, denuò redeamus. Illud *אֱלֹהִים יְהוָה* nonnulli de Angelis Apostatis, sive spiritibus desertoribus dictum intelligunt. Eò, Jajro referente, trahit auctor *Midras Agadah*, ex *Esaj. c. 14. v. 12. & c. 24.*

v. 21. Eodem concedit & Pseudo-Hieronymus, & hujus vestigiis insistens Hugo Barcinonensis, ex Luc. c. 10. v. 18. qđ & dictionem hęc mutatam urgent; prius enim dictum, *moriemini ut Adam*: at istic, non *moriemini*, sed *cadetis*, *ut unus ē principibus*. angelorum siquidem *casus* est, *mors* non est. At meminisse debuerant, *cadere* pro *mori*, in sacra paginā opidō qđ familiare existere. Hymn. 91. v. 7. Jer. c. 44. v. 12. & alibi passim. Camius ergo de *Principibus* exteris, tyrannis ethnicis, qđ populum sibi subiectum premunt opprimuntq̃, exponit. qđ & Liranus sequitur, & Musculus probat, illud Luc. c. 22. v. 25. huc trahens; Junius verò comprobando eō usq̃ processit, ut vocem *aliorum*, qđ à Judaicis discernentur *principes* hęc dicti, contextui ipsi inferuerit, qđ nomine à Piscatore, de re tamen ipsā consentiente, reprehenditur.

Nostri pleriq̃ (ut singulos recensere non sit opus) *Adami* vocabulo *plebejū* qemvis designari volunt; qđ modo à scriptoribus sacris ea vox creberrimē usurpatur. Hymn. 49. v. 2. & 62. v. 9. Elaj. c. 2. v. 9. & c. 5. v. 15. Et sensus sanē is optimus & convenientissimus videtur. neq̃ enim ē plebejis principes, cum mortales pariter utiq̃ sint, mors distingvit discernitq̃; verū, ut Flaccus, *carm. l. 1. ode 4.*

— ego pallida pulsat pede pauperum tabernas,
Regūq̃ turre. — neq̃, ut idem l. 2. ode 3.

Divēne prisco natus ab Inacho,
Quicquid interest; an pauper, & infimā
De gente, sub dio moreris,
Victima nil miserantis Orci.

Omnes eodem cogimur; omnium
Versatur urnā, seriūscyūs,
Sors exitura, & nos in ater-

Num exilium impositura cymbe:
— undā scilicet omnibus,
Quicquid terre munere vescimur,
Enavigandā, sive reges,
Sive inopes erimus coloni.

Ibid. ode 13.

Et lib. 3. — aqđ lege necessitas
ode 1. Sortitur insignes & imos:

P p 2

Omne

Omne capax movet urna nomen.

Ceterum in clausulâ insequenti ampliùs aliquid designari q̃i ve-
sint, non desunt, qod & verbo *cadendi* insinuari existimant,
qod in *deturbandi* ac *prosteruendi* notione sumatur, ut mors
violenta & insveta aliqa intelligatur. Ita Musculus. Sed &
Junius, non tantum communi morte, sed etiam celebri & singu-
lari; ut Esaj. c. 14. v. 10. Vide qod de ambitiosis illis in Mo-
sen & Aaronem insurgentibus dicitur, Num. c. 16. v. 29, 30.
Verum qidem est, *cadendi* verbum de cade morteq̃e vio-
lenta sapiùs usurpari. Reg. 1. 2. c. 1. v. 19. & c. 2. v. 16. & c. 3.
v. 36. & c. 21. v. 9. Nec verum minùs qod Juvenalis sat. 10.

Ad generum Cereris sine cade & vulnere pauci

Descendunt Reges, & sic à morte, tyranni.

Ceterum *cadendi* verbum de eis etiam adhiberi, q̃i tam mor-
bo aut fame extinguntur, q̃am q̃i gladio percussi occumbunt,
ex locis patet: suprà indicatis. Calvino itaq̃e argutiora vi-
dentur ista. ipse, q̃emadmodum & Mollerus, sicut unus prin-
cipes cadetis, reddit: h. e. ut illi uterq̃e exponunt, sicut unus
è multis, sive unus è plebejis (de qibus antè dixerat) occidetis,
mortem obibitis. Favetq̃e versioni isti pavsarum in Hebrai-
cis sitis. Siquidem ad פָּרָשִׁים vox sistitur; qo indicetur תָּבִישׁ
qod principes sonat, non regi ab מֶלֶךְ qod unum signi-
ficat, (unde patet perperam verti è Gracis, ἓς τὸ ἀρχόντων;
à Latinis hos secutis, unus è principibus, aut unus principum) at
ab מְשִׁרְתֵּי ad מְשִׁרְתֵּי vox continuatur, ministeriali duntaxat
notâ intercedente; qo מְשִׁרְתֵּי sive principes, rectum esse, mo-
riendi verbo, qod ab eo regatur, & qo cum conveniat, præ-
fixum, disertius indicetur.

Atq̃e hætenus qidem Majus noster istis assentitur: ca-
terum in פָּרָשִׁים expositione, tam ab istis, q̃am ab illis omni-
bus seorsum it, nec immeritò. Siquidem, sicut unus, illud, pro
sicut unus à plebe, aut ex infimâ fortis hominibus, satis in-
solens videtur: nec locum geminum, q̃i pariare q̃eat, addu-
cunt ullum. Proinde Majus תָּבִישׁ adverbialiter hic sumi
postulat; perinde atq̃e alibi non semel, sed sapiusculè usur-
patum deprehenditur. notione verò adverbiali ubi sumitur,
nunc unâ, simul, nunc juxta, æq̃è, similiter, pariter significat.
Sic Esajæ c. 65. v. 25. Lupus & agnus תָּבִישׁ יוֹדִים (pro qo
Cap.

Cap. II. v. 6. *וְיָמִין* dicitur) *pascent uno, five simul.* Annal. l. 2. c. 5. v. 13. Cúmque clangerent & canerent *וְיָמִין* pariter, (Lat. Vulg. Tigr. Junius) *edendo vocem unam.* Ezr. c. 2. v. 64. & Nehem. c. 7. v. 66. *Tota congregatio וְיָמִין* ubi Lat. vulg. *quasi vir unus*; Tigr. *ad unum usque*; Jun. *universe.* minus apte omnes hi. optime Græc. *quod, simul*; & nostri, *together.* Ezr. c. 3. v. 9. *Kadmiel & filii ejus filii Jude וְיָמִין* simul. Jun. & Vatabl. Ibid. c. 6. v. 20. *Nam mundaverant se Sacerdotes & Levita וְיָמִין* pariter. Jun. & Tigr. secus utique quàm sub Ezekia extiterat, quo tempore Levita semet mundando sacerdotes anteibant. Annal. l. 2. c. 29 v. 34. Qibus coronidis vice adjunctus sit locus, qui huc cum primis facit, ex Eccles. c. 1. v. 6. ubi sic legitur; *Mane serito semen tuum*; & *vespere ne remittito manum tuam*: nescis enim utrum successurum sit, hoc an illud; an verò ambo bona futura sint, five successura sint, *וְיָמִין* ubi Græc. *ἐν τὸ αὐτὸ.* h. e. *in unum*, five, *in idem*, uti Hieronymus reddidit. *simul.* Lat. Vulg. minus commodè utriusque. *melius*, Tigr. *juxta*; Junius, *ex ego*; Castellio, *ego*; Serranus, *Fajus*, *Lavaterus*, *puriter.* *Itala*, *parimente.* *Gallica*, *parcilliment*: nostri, *alike.* quæ omnia, (primoribus duobus exceptis, quæ nec dicti ratio facile admittit) cum eo quod in manibus habemus, sensum eundem quem præferant, eximie conveniunt. Idcirco Majo nostro censente, verba sic reddenda fuerint, *Veruntamen, sicut homo plebejus quivis, moriemini*; & *pariter*, five, *ex ego* (cum illis scilicet) *casuri estis*, five, *occidetis*, principes. idem planè vos exitus, qui omnes manet. Hoc est quod Seneca, *Mors it per omnes*; necessitatem habet eam & *invictam*; omnes ex ego vocat: cui nasci contigit, mori restat: quisque ad vitam editur, ad mortem destinatur: *impares nascimur*, pares morimur: *omnium qui terram premunt, siremps lex est*: nec fata seriem servant; nec citamur ex censu. in omnes constitutum est capitale supplicium: & quidem constitutione justissima: nihilque tam magnum est, quod perire non possit: addo, quod non perituum sit. *Ad Lucil. epist. 12. & 30. & 91. & 93. & 99. ad Polyb. consol. c. 30. natur. quest. 1.2. c. 59.* Atque in hunc ego loci hujus sensum sententiamque lubentissimè concedo.

CAP. XI.

70. Lejsejldi elogium. Hujus de Hymn. 84. 11. sensu genuino sententia. post varias aliorum interpretationes. גור pro גור habitare; ætatem agere, à גור atas. Limen, pro edibus. Ad limina servus, custos. שווער הארץ & שומר הארץ. ארץ alius ab ostiario, servus atriensis. Janitorum in ade sacrâ munus honestum, honoratum. ארץ הארץ alius, ad limen accubare; alius limen frequentare; Lejsejldo, post affixum esse; servum in perpetuum fieri, ex lege Exod. 21. 6. avtem pertundere, Iunio sic sumi Hymn. 40. 7. quia Christus servus, & servi formam indutus, Esaj. 42. 1. Phil. 2. 7. avres forata, sortis an gentis indicium. in obsequii notione, avris aperta, Esaj. 50. 5. ארץ postis qog. גור alius גור habitare; alius, à גור atas, ætatem agere; Lejsejldo, à גור liberè versari, liberum agere. Dei ad Cainum verba Gen. 4. 7. discussa. peccatum ad fores excubare, qid velit. pro foribus, qid. servitii & satellitii ad fores dominorum excubandi mos. an ut peccati servus Cain eâ formulâ notatus. ἀναπταίνω ποιεῖν, qid. medicinam facere, notione non unâ. artem aliquam facere, facit. nihil à perjuris, impuris, iniquis, impiis, numini gratum. δαξάσαι νοτίαν εὐφροσύνην. Victima verè optima & optima, genam.

Mεγα βιβλίον, μέγα γένος. si Callimacho Grammatico, ex Athenæi fide, credimus. Magnus, inquit, liber, magnum malum. Si liber magnus censuram hanc subeat, qid caput, libri particula, (hoc enim Gellio caput, qd Hebræis ארץ) prolixum censebitur? Proinde lectoris tædio qd consulatur, cum caput antegressum præter spem expectationemq. crevisse animadverterim, novo sumpto exordio, subnectam ea, qd in proximum illud constipare statueram: Et à D. Gvil. Majo, ad reverendum virum D. Joannem Lejsejldium Sacræ Theologiæ Doctoratu insignem transibo. Is in suburbio Londinensi Ecclesiæ celebri plebique frequenti per multos annos præfuit. cùmque concionibus habendis operam daret indefessam, tum varia interim scripturæ sacræ loca, prout occasio tulerat,

tolerat, enarrabat, tum & suas sæpenumero de locis eis conjecturas proponebat, à vulgò receptis interpretationibus hæc paulo discrepantes. Harum nonnullæ, ne pereant & intercidant prorsus, chartis hæc committentur. Hymno 84. v. 11. Hymni auctor, quisquis is fuerit, (neque enim satis liquidò constare videtur) cum studium ac desiderium suum in Dei ædibus commorandi vellet *ἐμμανώμεσθαι* insinuare, his verbis utitur, uti textus Hebraicè exhibet; *בְּחֶרְתִּי הִסְתַּוְּפִי בְּבֵיתִי* Hujus autem periocha varia dantur interpretamenta. Abraham Efdra filius, *Elegi לְשִׁבְתָּהּ* desiderare potius ad limen domus Dei mei, quàm דֹּר גֹּר, i. *habitare in improborum tentoriis*. eumque secutus Pagninus, *ad limen desiderare*, vertit: Solomon Jajrus, *Malim וְשֵׁל הַמְּנוּחֹת* ad limen & postes domus Dei mei vigilare; quàm דְּיוֹת לְשִׁקּוֹר *habitatore* sive incolam agere in prosperitate sive tranquillitate, i. *tranquillè habitare, in tentoriis improborum*. ut ad jugem domus Dei frequentationem respexerit, de quâ Salomon Rex Paroem. c. 8. v. 34. cujus hæc verba alludit Jajrus. hunc Junius sequitur, qui *limen frequentare* reddidit. *Limen pro domo, æde*. Maro Georg. l. 2.

Exiliòque domos & dulcia limina mutant.

sic *Pacis limina*, templi nimirum; ædes ipsa. Martial. l. 1. epigr. 2.

Limina post Pacis, Palladiumque forum.

Et, *Novi limina templi*. l. 4. ep. 53. pro ipso templo.

Et, *Intra limina sanctioris aula*. l. 5. ep. 6.

Inde & *Limina Apostolorum*. hinc, *limina adire*, Maro *Æn.* l. 6. — *ut te supplex peterem, & tua limina adirem.*

Et, *limina terere*. Martial. l. 12. ep. 26.

Sexaginta teras cum limina mane Senator.

& l. 10. ep. 10.

Mane saluator limina mille teras.

& *limina frequentare*, eidem l. 10. ep. 58.

— *qui nocte diòque frequentat Limina* —

i. ædes hujus vel illius. Adjicit aliquid ampliùs David Cami-
us; *Malo*, inquit, *limen portæ domus Dei דְּבֵיתֵינוּ* solus adire,
intrare, sive (ut in radicibus habet) דְּבֵיתֵינוּ *in domo Dei hospita-*
ri, quàm דְּבֵיתֵינוּ *in domo Dei habitare integrè habitare in*
terris

terris gentium. ut solitudo frequentia, aditio sive hospitatio, habitationi perpetua opposita sit. Huic ex parte calculum dat Jo. Piscator, qui *ויר* aetatem agere vertit; quia *ויר* aetas, *tem-* pus humanae vitae. Graeci; *ἐλεξάμην ἀγῶνισιν* &c. qos & Latinus Vetus interpres secutus; *Elegi abjectus esse*, &c. Expressit latius Jo. Calvinus; *Quia solis Sacerdotibus fas erat Templum ingredi, disertè exprimit, modò subsidere in atrio liceat, hac se sorte contentum fore. Malle se dicit in ipsi Templi foribus subsistere, ac limen tenere, quàm occupare tabernacula impietatis. q.d. se in vulgarem & ignobilem locum malle rejici, modò censeatur in Dei populo, quàm primum gradum tenere inter impios. Nec abscedit Mollerus; subjungit tantum, ad Coritarum officium alludi, quibus janitorum officium erat demandatum, ut assidue aliqui ex his cogerentur sedere ad limen seu fores domus Domini. Annal. l. 1. c. 26. v. 1. Joan. Campensis, ad limen accubare. quod servi solebant, & in aula regia satel- litum. Videatur historia Regum l. 2. c. 11. v. 9. de quo infra amplius videbitur. Genevenses nostri vertunt, *Malim esse ostiarius. a doze-keeper.* quoniam istud notionis ancipitis esse potest: Siquidem inter *ostiarium*, sive janitorem, qui è manci- piis infimis, & in vinculis saepenumero esse solebat; (unde illud Nafonis amor. l. 1. eleg. 6.*

Janitor indignè durâ religate catenâ.
& Svetonii de clar. Rhet. in Otacilio; *Servisse dicitur, atque eti- am ostiarius, veteri more, in catenâ fuisse.*) & *servum atrien- sem*, multum intererat. quoniam & iste tamen quoque ad limina *servus* dicatur Apuleio Miles. l. 2. Et, --ad limina *custos*: prout Maro *En. l. 9. fidusque ad limina custos. i. aditus.* Servius. quomodo *הַפֶּתַח שְׁמֵר* *custos liminis i. janua.* Jerem. c. 25. v. 4. & *הַפֶּתַח שְׁמֵר* *custodes liminis.* Est. c. 6. v. 2. & *הַפֶּתַח שְׁמֵר* *custodes liminum.* Annal. l. 1. c. 9. v. 19. et, l. 2. c. 23. v. 4. *הַפֶּתַח שְׁמֵר* ad verbum, *janitores liminum.* isti verò, quod & Servius ibidem observat, in ingenti honore apud majores fuerant: imò *servi* etiam *atrienses*, quod idem Savriae Plav- rini exemplo probat, in totâ familiâ plurimum ferè polle- bant: Proinde Paradoxo 5. Cicero; *In magnâ familiâ sunt servi alii laviores, ut atrienfes; sunt inferiore loco, ut medi- astini.* Sed & *Janitorum* in Tabernaculo sacro fors & con- ditio,

ditio, etiam si hominibus profanis, aut ambitiosis etiam, quod Mollerus monet, *vilis & abjecta* videri poterat; erat tamen revera *honorabilis* admodum, & apud populum Dei talis habebatur.

Proinde aliud designari vult Lejfeildus noster. Versionem primò; mox explicationem habiturus es. Vertit itaque; *Malim postea esse affixus in domo Dei mei, quam in tentoriis improborum liberè agere.* Nota satis lex est de servo lata, qui manumitti cum liceret, libertate, quam posset, frui recusabat. jubebat ea ut servus ille ad Domini januam deductus, aure subulā perforatā, postea affigeretur, in servitii perpetui, cui se ipse addixerat, indicium. Exod. c. 21. v. 6. ad eum ritum respexisse vult Junius (Juniusque premens vestigia Piscator) vatem regem, ubi sub Domini Christi personā dixit, Hymn. 40. v. 7. *aures perfodisti mihi*, q. d. servitio ac ministerio perpetuo addixisti me. unde Eliax c. 42. v. 1. *Ecce servus meus &c.* pro quo, Græci, eosque secutus Apostolus ad Hebr. c. 10. v. 5. *corpus autem mihi coagmentasti.* quia scilicet servi formam induit, cum carnem humanam, & peccatricis etiam similitudinem assumpsit. Rom. c. 8. v. 3. & Philip. c. 2. v. 7. *Quia & aures forate* sive perforate servitutis insigne habebatur, notum est Ciceronis scōmma in Octavium quendam, qui nobilis videri voluit, cum Libyā oriundus existimaretur. quum enim is audire se negaret quid ille dixisset. *Atqui solebas certò, inquit, bene foratas habere aures.* Macrob. Saturn. l. 7. c. 3. Plutarch. in Apophth. Græcè sic extulit; *Kai ulw an agvmlon ex eis tō ēs.* At verò aures foratū hauri immunes generis, quāquam hoc gentis potius, quam conditionis indicium esse voluit. Petronius Satyric. *Pertunde aures, ut imitemur Arabas.* Eodēque nomine in Pœni affeclas ludens Plautus Pœnul. 5. 2.

Servos quidem adepol veteres antiquosque habet.

A. *Quis scis? M. Vident homines sarcinatos conseqi?*

Atque, ut opinor, digitos in manibus non habent.

A. *Quis jam? M. Quia incedunt cum annulatis auribus.*

annulos nempe in auribus gerebant, quibus aliis ambiuntur digiti. Sed simplicius forsitan aurem perfodere, sive perforare, fuerit, dicto audientem præstare. quo modo ex ejusdem personā

Q q

sonā

sonā stirpe regiā oriundus (uti vulgò censetur) vates cap. 50. v. 1. *Aurem aperuit mihi Dominus : nec restiti, nec retrocessi.* Verūm eō D. Lejsejldus ab Hymnographo loco superius designato vult allusum, ut *אֲפִיחִי* ibi sit *postū affixum*. i. ministerio ac servitio jugi, mediastini instar, in perpetuum additum esse, citra ullam redempturā aut vindictā spem potestatemve. quāvis autem in lege illa *אֲפִיחִי* non *אֲפִי* legatur, & *אֲפִי* pro *limine* creberrimē usurpetur, tamen *postem* quoque significare docet David Camius in *radicib.* ex Amosi c. 9. v. 1. Idēque pariter interpretatur, Ezek. c. 40. v. 6. & c. 43. v. 8. Sed & interpretes plerique. Annal. l. 2. c. 3. v. 7.

Restat vox *אֲפִיחִי* quod illi *habitare* vertunt, at D. Lejsejldus mavult, *liberē versari, liberum esse, libertate frui.* ut sit *אֲפִי* à *אֲפִי* *liberum esse*, unde *אֲפִי* *libertas*, Esajæ c. 61. v. 1. eādē analogiā, qā à *אֲפִי* *declarare*, *אֲפִי* Eccles. c. 9. v. 1. & à *אֲפִי* *sistulare, saltare*, *אֲפִי* Judic. c. 21. v. 21. ita sensus tandem emergit iste, *malle se sub quavis conditione, etiam servitio perpetuo additum, non servi atriensis, sed vel mediastini loco habitum, in Dei domo aetatem transigere, quā apud homines impios libertate largissimē ac liberalissimē fruētem versari.* Servitutem infimam etiam, sibi libertate vel liberrimā potiorē fore, modò ad Dei domum aditus pateat; libertatem amplissimā quoque servitute quavis deteriore minūsq; tolerabilem, quā diu ab illā exulem atq; extorrem egerit.

Quod autem de *servis* ad *limina* superius pavlo dictum est, trahebat idē vir eruditissimus ad dictum illud Domini, quo Cajnum increpat, Genes. c. 4. v. 7. Vertunt plerique; *Nonne, si bene egeris, remissio, (peccati, scil. futura est, ita Chaldaus, & ex Judæis Jajrus, ex Latinis Hieronymus) sive, ut alii, acceptatio futura est: (oblationis tuæ scil. ita Theodotion. & nostrum plerique) vel etiam, elevatio futura est; (vultus scil. qī jam dejectus Vers. 6. juxta illud Job. c. 11. v. 15. ita è Judæis Esdraides, è nostris Mercerus) Si verò non bene egeris, pro foribus peccatum cubat, vel excubat. אֲפִיחִי אֲפִיחִי quod quidam de peccato ipso intelligunt. Bernard, de divers. serm. 19. Peccatum in foribus est: nisi ipse aperias, non intrabit. Abraham Esdræ filius: Ita fixa homini conjuncta est malitia ejus & concupiscentia mala, ut unā cum ipso decumbat. juxta illud Jobi*

Iob. c. 20. v. 11. in pulvere unâ cum ipso cubabis. alii plerique de poenis ultricibus culpæ perpetrata affleclis, quod & Esdraïdes monet: *לֹא יִשְׁכַּב עִלְיָיִם* & *לֹא יִשְׁכַּב עִלְיָיִם* qomodo & vers. 13. ideoque participium adjectum formam masculinam obtinet; ut Junius censet. Chaldaus: *Iniquitas tua, reatus tuus, ad diem iudicii reservatur.* Verum hoc litera ipsi adversari videtur, quæ præ foribus monet eam adesse, *כִּי דֹּעֵר*, Matth. c. 24. v. 33. sive *כִּי דֹּעֵר*, Jacob. c. 5. v. 9. i. prope, in propinquo. Itaque Vetus interpres reddidit. *Statim in foribus peccatum aderit.* Nec abscedere tamen videtur Salomon Jajrus. *Usque ad ostium sepulchri tui custoditur peccatum tuum.* itaque tanquam unum idemque R. Abraham utrunque recensuit. quæ subjungit tamen alios interpretari, *de foribus domus ejus*: alios *de foribus labiorum*, ex *Mich. c. 7. v. 5.* At R. Menachem: *Cubat peccatum ad iustitia fores, unde iudicium adversus delinquentes prodit*; inde enim vim obtinet suam angelus mortis. Hieronymus, quem ut plurimum reliqui sequuntur, in *q. 8. Hebr.* *Quod si inique egeris peccatum ante vestibulum tuum sedebit, & janitor talis comitaberis.* sensus est, inquit Drusius, *proverb. cl. 2. l. 3. prov. 38. illic peccatus lues facti dignus: aut peccatum tibi insidiabitur.* juxta illud Sirachid. c. 27. v. 31. *ut leo feris insidiatur; ita maleficus peccatum.* Et Salomonis *Parcem. c. 13. v. 2. Peccatores insequitur malum.* i. poena mali, aut ultio divina. Drus. *ibid. l. 1. c. 7. Flaccus, carm. l. 3. Ode 3.*

*Raro antecedentem scelestum
Deservit pede poena tardo.*

Et Cato, *Nequiter factum semper durat, & reum comitatur.* quo sensu & illud dicitur, *Noxa caput sequitur.* sumptum à feris egredientem hominem antè fores expectantibus ut discerpant ac dilacerent.

At Leijfeldus noster periöcham totam aliter est planè interpretatus; *Nonne sive bene egeris offerendo, sive male egeris, ad peccati fores cubas? hoc est, peccato te addixisti, peccati servus ac mancipium existis; ideoque nihil potest à te acceptum esse.* Siquidem, *Sacrificium improborum abominatur Dominus.* *Parcem. c. 15. v. 8. & qomodo nihil à perjuris, ita nihil ab impuris est acceptum numini.* illud Plauti est in *Rudentis prologo*:

Qq 2

Atque

Atque hoc scelesti in animum inducunt suum;

Jovem se placare posse donis, hostiis.

Et operam & sumptum perdunt : id eò fit, quia

Nihil ei acceptum est à perjuris supplicat.

hoc Platonis scitum *legum* l. 4. τῷ πρὸς ἀγαθὸν εἶναι καὶ περισμυλῆναι δὴ τοῖς θεοῖς καὶ εὐχαῖς καὶ ἀναθήμασι καὶ ξυμπόσῃ δεξιπαίῃ, καλλίστην καὶ δεινὴν, καὶ διαφερόντως ἀρέσκειν. τῷ δὲ κακῷ τὰναντία. ἀκαταρσία καὶ ψυχῶν, ὅρα κακός. ὡς δὲ μίαν ἐξ ἀνδρῶν ἀγαθόν, ἢ τε δέον ὅτι ποτε τόγα ὁρθὸν δέχεται. μάλιστα ἔν τῷ θεῷ ὁ πολὺς ὅτι πόνος τοῖς ἀνοσίοις. τοῖς δὲ ὁσίοις ἐνκαρότατος ἔστι. καὶ tanquam ex *Æliano* laudat *Svidas*, in *Μιαιζῶ*. Certè è Platone *Cicero* de *legib.* l. 1. *Donis impii ne placare audeant Deos, Platonem audiant, qui vetat dubitare, quia sit mente futurus Deus, cum vir nemo bonus ab improbo se donari velit.* Respexit eòdem & *Dio Prus.* *orat.* 3. ubi de rege pio; ἢ ποτε δώεον δέξῃ ὡς δὲ κακῶν ἀνδρῶν. ἢ τὰ τῶν θεῶν ἀναθήματα, ἢ δὲ δυσταῖς οἷον χαίρειν τῷ ἀδελφῶν ἀνδρῶν. *Perjuri & impuri*, de quibus illi desertè, *inigos* iste addidit. Nec subterfugere sustineo, incerti, sed nominatu dignissimi, poeta, ethnici licet, versiculos illos à *Porphyrio* de *animal. abstin.* l. 2. *Clemente Strom.* l. 7. & *Cyrillo* adv. *Julian.* laudatos;

Tis ὁ δὲ μωρὸς καὶ λίαν ἀνεμῆνας

Ἐμπρος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεῷς

Ὅσων ἀσάρκων καὶ χολῆς πυρκαμένης,

Ἄ καὶ κυτὴν πεινώσιν ὅχι βρώσιμα,

Χαίρειν ἀπαρχῇ, καὶ γέρας λαχεῖν τόδε,

Τέτων τε τοῖσι δρώσιν ἐκλίνειν χεῖρ,

Καὶ πεισάται, καὶ λησαὶ, καὶ πύεργοι, [δὴ]

Τύχῳσιν [ὄντες];

Qis gente in hominum tam supinè credulus,

Aut stultus adeò est, qui deos existimet,

Seu bilis uste, sive crudorum ossium,

Proiecta quæ vix tangat esuriens canis,

Gaudere donis, idque honori ducere,

Facientibusque gratiam reponere,

Licet tyranni immanes, pirata licet,

Licet latrones rapto viventes sient?

quæ postrema etsi *Clemens* solus exhibeat, auctoris tamen ejusdem

eiusdem esse cum reliquis, nullus ambigo. Sed de viâ in semitam.

Ad dominorum fores, regum ac magnatum cumprimis, servos ac ministros præstolari atque excubare solitos, historia cum sacra, tum prophana clarè docet. *Histor. Reg. l. 3. c. 11. v. 9. Cubavit Urias ad fores domus regia cum servis reliquis domini sui.* Maro, *Æn. l. 4.*

*Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pænorum expectant.*

cum ergo ad peccati fores cubans Cain dicitur, ex consequenti peccati servus intelligitur, qualis in Scripturâ pronuntiatur, peccato quisque operam dat. Sic enim servator noster, *Joan. c. 8. v. 34.* (ut Apostolos interim taceam, Pavlum ad *Rom. c. 6. v. 16.* Petrum ep. *2. c. 2. v. 19.* idem planè, licet aliis verbis, adfirmantes) Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δούλος ἐστὶ τῆς ἁμαρτίας. Et notanda phrasîs, τὴν ἁμαρτίαν ποιῶν. qo melius intelligatur, qod Joannes dixit epist. *1. c. 3. v. 9.* Πᾶς ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, quisque à Deo genitus est, peccatum non facit, five peccato non dat operam. ποιεῖν ἁμαρτίαν dixit, qomodo ποιεῖν ἰατρικὴν, medicinam facere, dicitur; non eo sensu, qo Cicerò fam. *l. 1. cp. 7.* Ita sum levatus, ut Deus mihi aliquis medicinam fecisse videatur. pro eo qod est, remedium adhibere, mederi; sed pro eo qod est, artem medicam exercere; (qo modo, argentariam facere, dixit Ulpian. ad edict. *l. 4.* & habetur *Digest. lib. 2. tit. 13.* de edendo. Is etiam q̄ desit argentariam facere, ad editionem compellitur ubi argentariam exercuit. et, histrionicam facere, in Heliogabalo Lampridius) five medicina studio, aut rei medicæ operam dare. qo modo Lampridius idem de Alexandro Heliogabali consobрино, *Fecit & geometricam.* Nec secus, artem ludicram facere, Plaut. *Avlul. 4. 3.*

Continuò cor meum cepit artem facere ludicram.

Et, *Artem pudere proloqi qam facilitas.*
apud Ciceronem de *Clar. orat.* hac autem ratione quisque peccatum facit, mancipium est peccati. talem autem fuisse Cainum, qod ambigamus, nihil est. Nec mirum itaqe si à peccati mancipio profectus cultus, Deo peccati osori, ingratus extiterit. Hæc Leisefjldi fuerat sententia de loci istius sensu : cui

suffragatur participii forma masculina; (quod illi tamen commodò eludant, dictum retrò) adversari videtur interpunctionum (si quæ illis fides certa) ratio. adversatur planè, quod primis illis temporibus, nec servi, nedum fervorum usus ejusmodi, qui alludatur, ullus, extiterint.

Ceterum de interpretatione dispiciant alii. dogma quod attinet, colligunt idem frequentes ex historia ejusdem commatio 4. & 5. ubi Deus ad Abelem & ad munus ejus respexisse perhibetur; ad Cainum verò munusque huius respexisse negatur. Unde Basilii Seleucienf. orat. 4. Ὁρῶν τὸ προσφύγοντα, τὸ προσφύγοντα δέχεται. προσφύγοντα τὸ γράμμι, καὶ τότε τὸ δόναι προσφύγει. Offerentem spectans oblationem acceptam habet: mentem primò; tum munus admittit. Jo. Chrysost. in Genes. orat. 18. Τὰ προσφύγοντα δέχεται ὁνομάσασθαι ἢ δέξασθαι, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ γινώσκουσιν, παρὲς αὐτοῦ, ὅτι ἔτι ἢ τὸ ἀλόγων προσφύγοντα, ἔτι ἢ τὸ ἀπὸ τοῦ γινώσκουσιν προσφύγοντα ζῶντα, τὰ δὲ προσφύγοντα, ἀλλ' ἢ τὸ γινώσκουσιν δέχεται μόνον. ὅθεν καὶ νῦν ὁ πᾶσι ἀπὸ αὐτοῦ ἀποδίδεται ἡ χάρις καὶ ἡ εὐσέβεια, ὅς τινος διὰ τούτων ἀπεβλήθη καὶ τὸ δούσαν. Vilefis & Isidorus Pelus. l. 1. ep. 230. Gregorius Roman. comment. in Job. l. 31. c. 12. Ex dantis corde, id quod datur, accipitur. idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. prius enim ad eum legitur Dominus respexisse qui dabit, quam ad illa quæ dabit. Optimè Porphyrius de abstinent. 2. Μαλλον τὸ δαυμόνιον πρὸς τὸ τὸ δούσαν ἢ πρὸς τὸ τὸ δούσαν. Et Aristoteles, an Anaximenes (quod Victorio magis visum var. lect. l. 14. c. 11.) de rhetor. ad Alex. c. 3. ἐκ εὐκλείδους τὸ δούσαν χαίρειν. τὸ δαπάναις τὸ δούσαν, ἀλλὰ τὸ εὐσεβείας τὸ δούσαν. Καὶ τὸ δὲ δούσαν εἶναι, εἰ πρὸς τὸ δούσαν καὶ τὸ δούσαν ἀποβλέπουν ἢ οἱ θεοὶ, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ ψυχὴν, ἀντὶς οὗ τὸ δούσαν. Plato Alcibiad. 2. Nec malè Julianus ipse de Cynism. 2. Πάντα τὰ καὶ μεγάλα καὶ μικρά, καὶ τὸ δούσαν τὸ δούσαν προσφύγοντα, καὶ τὸ δούσαν δούσαν. ὑπερμύνηται τὸ δούσαν, ἐκ ἐκπτόμενης, ἀλλ' ἢ τὸ Ὀλυμπίου χιλιόμβη, ἀνάλωμα μόνον ὅθεν, ἀλλο τὸ δούσαν. In eandem planè sententiam Rex sapientissimus, Parcem. c. 15. v. 8. Sacrificium improborum abominationi est ἵνα: oratio verò rectorum accepta est illi. Ubi orationem, quia cum sacrificio confertur, in sacrificiorum censu collocari observant. estque reverà sacrificium spirituale Deo ipso attestante, Hymno

Hymno 50. v. 14, 15, 23. Prophetâ item, Hosh. c. 14. v. 3. & Apostolo, ad Hebr. c. 13. v. 15. Itaque Tertullianus *apolog. c. 30.* *Offera ei optimam & majorem hostiam, quam ipse mandavit, orationem de carne pudicâ, de animâ innocenti, de spiritu sancto profectam.* Verum malim istuc, quod & V. C. Fr. Junius vidit, *sacrificiû*, nomine quantumvis solennem & sumptuosam cultus divini ostentationem ab improbis adhibitam designari, cui justorum oratio mera simplèxque opponatur, numinèque supremo acceptior multo prædicatur, quæ præ istâ illa vilescat planè; imò gratissimum naribus divinis odorem ista spiret, cum illa mephitem foetidissimam & ingratisissimam exhalet. Hinc apud Platonem *Alcibiad. 2.* Jovis Ammonis vates, congerentibus Atheniensium legatis, quod Lacedæmonis magis quam suis Deus faveret, quæ tamen ipsi eum quotannis sacrificiis lavissimis, donariis pretiosissimis, pompis augustissimis, sumptus denique nullo non genere colerent, illi contra in Dei cultu parcissimè ac sordidissimè se gererent, respondit, Βέλεις δὲ αὐτῷ ἢ Θεῷ ἢ Λακεδαιμονίων εὐφημίας (quod Plato εὐχὴν interpretatur) ἢ μᾶλλον, ἢ σὺμπαντα ἢ Ἑλλήνων ἱερεῖς. *Malle Deum Lacedæmoniorum precem, quam Græcorum omnium sacra universa.* Quod apud Svidam Auctor innominatus. Εὐφημίας χεῖν πομπὰς ἢ Λακεδαιμόνα τὸ θεῖον, ἢ πορὶ Ἀθηνῶν βομὴς σὺμπαντας καὶ νεῶς καὶ ἀγάλματα καὶ ἐκτόμβας καὶ ἢ λοιπὸν φλόναρον, ἢ βαδυνόντων τε καὶ δεινάζειν γλιχομένων. Certè, quod Dio Prus. *orat. 44.* "Εν ῥήμα πλείονος ἄξιον ἀπ' εὐνοίας ῥηθὲν καὶ φιλίας, ἢ τὸ εὖ μὲν ἐν ἀνθρώποις χρυσοῖον, καὶ τεφρανοί, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα δυνεὶ λαμβάνει. Et præclare Seneca *de benefic. l. 1. c. 5.* *Nec in victimis, licet optima sint aurorque præfulgeant, Deorum est bonus; sed pia & rectâ voluntate venerantium. itaque boni etiam farre ac fictili religiosi sunt. mali rursus non effugiunt impietatem, quamvis aram sanguine multo cruentarint. Sed manum de tabulâ.*

Post ista scripto commissa, cum prodissent Viri Cl. Lud. Dievii. in *Vet. Test. Libros Animadv. posthume*, in eis deprehendi hunc in eandem ferè cum Lejfejldo nostro sententiam concedere, quod periochâ Mosaicâ, de quâ agimus, partem saltem anteriorem; licet de alterâ in diversum abeat. Etenim verba is sic reddenda postulat; *Annon, sive benè offeras,*

ras, siue non benè, ad ostium peccatum cubat? Eadem sic
 & *עצמך*, Tu peccatum perpetuò circumfers, illudq; in pro-
 cinctu habes, cubans qippe ante fores. itaq; nihil refert, benè ne
 an malè secundum ritus legales offeras: vel optima tua oblatio
 à peccato vitiiatur. *שִׂיבָה* est, inquit, benè offerre; qomo-
 do *לָכֵן שִׂיבָה* est benè incedere, Prov.c.30.v.29. *שִׂיבָה*
 benè pulsare, Ezek.33.33. &c. Et est reverà formula freqens
 admodum. qā & probè expensa Jonæ dictionem Cap.4.v.9.
 aliqā saltem ex parte leniat: cum reddi possit, tum Dei in-
 terrogatio, Num valde succenses? tum & Vatis responsio,
 Ego valde succenso. qo modo post Chaldaum Paraphrasten,
 Esdrasides & Camius exponunt, adducto Devt. c.9. v.21. &
 Reg.1.4.c.11.v.18. ubi *שִׂיבָה* pro valde usurpatur. Ut non sit
 necesse vertere, vel cum Vulgato, Putasne benè irasceris?
 Et, Benè irascor ego. Vel cum Junio, An factum benè, qd accen-
 sa est tibi ira? Et, Factum benè, qd accensa est mihi ira.
 De formulā igitur constat satis; sed an hīc locum habeat,
 ambigitur. sensus utidem utrobique sanus; verū an genui-
 nus istic, qaritur. Hoc verò aliis discutiendum & statuen-
 dum relicto, ipse ad ulteriora transibo.

CAP. XII.

Hymni 58. analysis, à recepta dissidens, *Leijfeldica*. admira-
 tioni conveniens interrogatio. nomen *שִׂיבָה* iudicibus at-
 tributum, non *שִׂיבָה*. De Deo *שִׂיבָה* formā plurali, &
 cum pluralibus, usurpatur. In singulari vertendum, Ex-
 od.32. ubi de vitulo sermo habetur: in plurali Dan.3.25.
 qī locus ad Christum frustra detorquetur. Regum, aut deo-
 rum filii, ethnicis vulgò dicti, corporis specie, animivē doti-
 bus eminentioribus insigniti. De cœlitibus cum sexu mulie-
 bri consuetudinem habentibus, ex Enocho suppositio fabu-
 la. Hymn.29.1. & 89.7. interpretationes varia. *אֲנִי שִׂיבָה*,
שִׂיבָה, *שִׂיבָה*. Similis filio hominis, Dan.7.13. qīd.
 item Apoc.1.13. & 14.14. filius hominis, pro homine;
 filii hominis, & hominum, pro hominibus. De Christo di-
 ctum Apostoli Phil.2.7. qī sumendum. Solis progenies,
 apud

apud Heliodorum. οὐ γὰρ, apud Prodrumum, q̄i. Jobum ab eo designatum: ex Græcâ versione, ἐν ᾧ τὸν ἄνθρωπον ἀνέπαυτον. in q̄o lapsi Svarius, Ribittus, Portus, Niceta interpretes. de Jobo dictum mysticè priscis sumptum. Didymus in Niceta catenâ, ex Nysseno emendatus. Jobi paupertas in proverbium abiit. Arabes filii orientis unde dicti. Svarii in Prodrumo lapsus non unus. ἀπὸ τῆς λέξεως, Prodrumo q̄id sit: q̄id λέγει. dices sapere solos, vulgi sensus.

Nondum Lejfejdum ἡμεῖς dimittimus, Hymnum is quingagesimum octavum aliter longè, q̄am interpretes ad unum omnes, credo, interpretabatur. Primoribus commatiis duobus Saylis consiliarios compellari existimant, & injustitiæ atq̄e violentiæ insimulari. in sequentibus itidem eisdem exagitari & diris devoveri censent. adjecto tandem ad finem Hymni epiphonemate, q̄o significetur, quantum providentiæ divinæ laudis gloriæq̄e accessurum sit, ubi vindictam de eisdem sumpserit numen. Atq̄i multis planè parafangis ab his recedebat D. Lejfejdi interpretatio. Statuebat hunc hymnum eo fine à Vate sacro conceptum & conscriptum, q̄o Judices ac magistratus Dei vicem gerentes, officii sui commonefaceret. Id q̄o ἐμπαυμένους & efficacius fiat, ordiri à potestate illâ prædicandâ & evehendâ, q̄am divinitus ei fortiti sunt. Hanc tanquam admirabundum commemorare; & q̄ia admirationi convenit interrogatio, uti Fabius l. 9. c. 2. ἐρωτῶντων τὸν ἐν τῷ κρητὶ sic affari: Itane, ὃ vos Judicium cœtus ac confessus? filii Adæ, perinde ac reliqui omnes, cum sitis, eam tamen à numine summo tributam potestatem obtinere, ut q̄id justum & æquum sit pronuncietis, q̄id sit rectum ex sensu scitòq̄e vestro censeatur? ut q̄a injustè ac iniquè in terris istic geruntur, vos animo vestro pertractetis, & per violentiam perpetrata manibus vestris quodammodò appendatis, q̄o scelerei cuiq̄e merces digna debitâq̄e accuratè rependatur? Ista cum se sic habeant, tamq̄e sublimis vobis à Deo sit concessa potestas, accipite loco secundo, q̄inam sint illi, adversus q̄os potestate istâ cœlitus demandatâ sit utendum. improbi sunt haud pauci, ab ipso ortu errore pravo, neq̄itiis ac mendaciis innutriti: indolem si maleficam spectatis, serpentibus ἰοβόλοις, consimiles; se

R r

mutari

mutari nesciam; aspidi surdè, q̃a carmine nullo incantatur. horum dentes molares, ò vos, Dii q̃i estis, confringatis: hos exitio atq̃ exterminio festino è medio sublatum eratis. ita fiet, ubi opera vestra vindictam de istiusmodi sumptam viderint mortales, ut dicant; Orige iustitia fructus est; sunt utiq̃ iudices Dii in terrà. hoc est, agnoscent vos reverà Deorum appellatione, q̃am vobis supremus ille tribuit Hymn. 82. v. 6. dignos esse, cum ad illius instar vos gesseritis. Certè, bellè satis procedere analysi ista videtur. Caterùm turbat, q̃od versu 7. ad Iovam disertè in numero singulari oratio dirigitur, nam q̃od favere cum primis videri q̃eat; q̃od plurali אלהים dicatur, ex adverso potest regeri; q̃od Josh. c. 24. v. 19. אלהים קרשים pariter de Deo solo dicatur. ut sicut istic omnino debet, ita & illic pariter possit, non obstante adjecto plurali, Deus unus optimus maximus intelligi. Eòdem facit & Simeonis Muisii illud, q̃od observatu non indignum censemus, q̃i in Variis sacris cap. 23. apud Mosèn l. 2. c. 32. v. 4. verba illa de Vitulo avreo enunciata אלהים non plurali, sed singulari numero reddenda contendit, Iste est Deus tuus, q̃i eduxit te à terrà Egypti. & vers. 1. Fac nobis Deum, h. e. ut Eldrà filius, corpoream aliquam imaginem & figuram, in q̃a Deus resideret. cuius nempe beneficio (cum Mosès q̃i tam diu abfuerat, jam defunctus crederetur) deinceps ducerentur regerenturq̃e. accedit huc, q̃od Abulensis, Cajetanus, & alii (Bellarmino ipso nec diffidente, nec refragante, de Imag. l. 2. c. 13.) Iudaos autumant vitulum illum pro Dei veri imagine habuisse. Advocat etiam Muisius Eldrà verba, q̃i Nehem. c. 9. v. 18. ita planè habet, אלהים Iste est Deus tuus, q̃i te eduxit, &c. nec obstat, q̃od apud Mosèn verbum אלהים numero plurali legitur. q̃um numerus idem q̃andoq̃e adhibeatur, ubi de Deo vero uno sermo habetur, tum adjecti nominis, q̃od suprà vidimus, tum & verbi conjuncti. Genes. c. 20. v. 13. & c. 35. v. 7. & Reg. l. 1. c. 7. v. 33. Ita ille אלהים apud Mosèn. singulari reddi postulat, ubi plurali pleriq̃e numero vertunt. nec Lessejldum avdiendum autumo, q̃i apud Psalten secus sumendum contendit.

Verùm admittendum planè videtur, q̃od post Jo. Piscatorem Majus noster אלהים pluraliter reddi postulat, in Daniele

R r 2

CFMAGL 1.6.146/a

Etenim Ethnicis solenne fuit, homines dotibus eximiis, & corporis specie cum primis insigniore ac præstantiore, præditos, *Deorum filios* indigetare, tanquam Deorum aliquo, nec humanâ, sed divinâ stirpe, fatos editosque. qo modo & *regum filios* appellant Zebachus & Talmunas viros specie corporeâ, qæ majestatem qandam præ se ferebat, præditos. Judic. c.8.v.18. Ut missum faciam Enochii illius *ἑσθλοτάτου*, cujus *ἁποπαυσμάτιον* bene magnum V.Cl. Jos. Scaliger exhibuit in suis *ad Eusebium annotationibus*, de angelis quibusdam apostatis, qī cum mulieribus consuetudinem habentes gigantum progeniem profeminarint, delirium. qod ex antiquis tamen havi pavis placuisse video; qī eō etiam trahunt, qod Moses refert. l.1.c.6.v.1. *Filios Dei hominum filiabus se junxisse*, &c. Ut hoc, inquam, mittam, opinabantur Ethnicī cœlites formam corpoream indutos cum mulierculis sæpenuerō congressos esse, unde sati natīq; sint heroes quidam corporis specie viribūsq; supra sortem humanam insignitos, qales Hercules, Achilles, Pollux & Castor, aliq; innumerabiles. Hinc Herculi apud Theocritum ille *idyll. 25*.

— ἔσέ γε φημι γαῖαν ἔξ

Ἑμμεῖς, ἔσθ' ἡγεῖσιν ἐοικῶσι γούναυ αὐτὸν,

Ὅσον τοι μέγα εἶδ' ὅ' ἔπ' ἀπ' ὅσων παῖδες

Ἀδανάτων τοιοῖσιν μὲν θνητοῖσιν ἔασι.

— *havi credo malis te*

Progenatum; similemve malis existere, cui tam

Præstans forma decusq; carentum morte deorum

Hac specie soboles mortales inter oberrat.

Ex Fabio Pictore Dionysius Halicarn. de Romulo & Remo, stirpe utraq; conjunctâ simul, *Antiq. Rom. l.1*. Οἱ δ' ἀνδρῶν δέντες γένον' ἡρώεσσι δὲ ξείνοισιν μορφῆς καὶ φρονήματι ὅμοιον, οἷος δ' ἂν περ ἀξιώσαιτο τοῦ ἐν βασιλείᾳ τε φύλης γένος, καὶ ἀπὸ διαμύμων ἀπο- εἶς ἦναι. *Hi, cum ad ætatem virilem pervenissent, eâ erant & formæ dignitate, & animi celsitudine, ut stirpe regiâ ortos, & semine divino progenatos, meriti quæ existimaret. Observat & Aristoteles ethic. Nicomach. l.7.c.1. & Eudem. l.6.c.1. Homerum Priamum inducere de Hectore dicentem, Iliad. ω. ὅτι σφόδρα καὶ ἀγαθός, ἔσθ' ἡρώεσσι*

Ἀνδρὸς γὰρ θνητῶ παῖς Ἑμμεῖς, ἀλλὰ θεοῖο.

qod

quod Platoni quoque Plutarchus accommodat *sympof. problem.*
 l. 8. c. 1. quo loco de genitura istiusmodi ex Aegyptiorum men-
 te differit. Libanius sophista in vita sua. Τὸν Ἀλκιμῶν τὸν
 θεὸν πνέοντα παῖδα ἰδὼν ἡρώεσσι γέγονέναι. μὴ δὲ ἀνδρὶ ἀνδρὶ
 παῖς τὸν. Possit forsan horum spectare, tam illud 𐤀𐤓𐤕𐤍 𐤕𐤓𐤕
 Hymn. 29. v. 1. quā & quod ex Hymn. 89. v. 7 supra adductum
 est, ubi Vetus Interpres Latinus, Græcos secutus, *filios Dei*,
 vertit, ἱεῖς θεῶν. et Chaldaus *angelos* interpretatur. Hieron.
 priore loco, *filios arietum*, posteriore, ut superius dicitur, *filios*
Dei. at Genevenses nostri, illo *filios potentum*; isto *filios*
Deorum. De illo Hieronymio, de isto nostris illis consentit
 Pagninus, *filios fortium*, sive *potentium*, utroque Junius. Ve-
 rum de istis quicquid fuerit, de Rege Chaldaeo clarè satis liquere
 videtur, de quarto illo, quem in fornace flagrantè conspex-
 erat, formulā usum profanā & à pietate nostrā alienā, simi-
 lem dixisse specie filio Deorum alicui. Vidit hoc V. Cl. Fr.
 Junius, qui ad illa, *formā similis filio Dei*; adnotavit i. *veni-*
ssimā & quasi divinā: ut Homerus ἀνθρώπος, θεοειδέας, & δι-
 οξυεὶς nominat. itaque ex regis profani mente, *Deorum*, non
Dei, vendendum fuerat: sed & lingvā nostrā, si ritè reddere
 velimus, dicendum erit, non, *like the son of God*, sed, *like*
a son of the Gods.

Quin & pari modo vertendum fuerit, (nec Majo nostro
 minis id animadversum) quod ejusdem commentarii c. 7. v. 13.
 dicitur, *Ecce cum nubibus veniebat similis filio hominis*, i. hu-
 manā formā præditus quidam, *like a son of man*; non, quo-
 modo vulgò redditur, *like the son of man*: quasi Christus
 homo pariter ac Deus designetur; uti Junius explicando ad-
 notavit, quod is *filius hominis* in novo instrumento frequentis-
 simè nuncupetur. quoniam enim potuit forma Dei filii in carne no-
 strā representandi Danieli ob oculos tunc versari, ut quem coe-
 litus descendentem viderat, huic similem visum prædicaret,
 quem quasi specie futurus esset, prævidisse ipsum non est pro-
 babile? Etiam si enim *Filius Dei* revera is fuisse videatur, quem
 vates Deo patri *Antiquo dierum* per visum illud appropinquasse
 conspexerat, non tamen idcirco *Filio hominis*, Christo scilicet,
 similem dixeris. hoc enim esset, ac si sibi ipse similis dicere-
 tur; sed *filio hominis*. i. homini; quomodo Ezekiel *filius homi-*
nis

nis passim dicitur; & filii hominum, pro hominibus, qd nihil frequentius. Sic & Apostolus, ἐν ὁμοιωματι ἀνθρώπων ἡγοούμενος, καὶ ὁμιλῶν τοῖς ἀνθρώποις. Philip. c. 2. v. 7. nisi qd ἐπεσθῆς ista, illud διαπολιτικῶς dictum sit. Pari modo sumendum & Joannis Evangelistæ illud Apoc. c. 1. v. 13. ὁμοιον ὅς τις ἀνθρώπου. qd & V. Cl. Theod. Beza vidit, qum vertit, *Vidi (qendam) similem filio hominis*. Et in annotatis, *filio hominis. i. homini, sive qd hominem referebat; ex Hebræorum idiotismo. qumvis enim hic Christus erat, tamen in genere hoc accipiendum esse de hominis figurâ, vel ex eo apparet, qd non additur articulus, item ex Danielis c. 10. v. 5. ubi simile prorsus visum describitur*. Hæc ille, cui & adjici potest locus geminus, eundem spectans, ejusdem libri c. 14. v. 14. ἐστὶ νεφέλη καὶ ὁμίλητος, ὁμοιος ὅς τις ἀνθρώπου. nubi insidens quidam, filio hominis (i.e. homini) similis.

Sed ut ad priorem illam formulam revertamur: qemadmodum Deorum filios viros præ reliquis eximios nuncupabant: ita Solis progeniem, ἀφ' ἧλης γένεθ, pro stirpe nobilissimâ dixisse Heliodorum in Æthiopis extremis, monet Eustath. Svartius analect. l. 1. c. 11. qd huic inter omnes Deos suos posteriores Philosophi, qd Sophistarum nomine celebrioribus sunt, peculiarem qendam honorem tribuebant. Unde & avtor idem tractum existimat, ut verè nobiles, omniumq; opinione generosi δὲ ἐξ ἑω nuncuparentur. Trahit huc Theodori Prodrumi illud ex carmine de providentiâ, ubi de bonorum infelicitate congeritur;

Ἄλλος δ' ὁ σελήνης, εὐφροῆς, τ' ἔξ ἑω,

καλὸς δ' εἰδός, καλλίων δ' ἢ βίον &c.

Ἀνέστη πρόειπεν, ἄθλιος, πένις.

i. vertente Svartio,

Gravis sed alter, sole ab oriente, inclytus,

Formaq; morib; commendabilis;

Paupe, misèr; viduus incedit foco.

Ei;e finitimum, tanquam περιμῶδες, ac mentis ejusdem, ex Svidâ profert Jo. Ribittus ad Prodrumum à se Latio donatum. Et Svidas reverâ de Jobo verba faciens; Μόνος γ' (inquit) ἐστὶ εὐφροῆς τ' ἀφ' ἧλης ἀνατολῶν. qd Portus vertit; *Solus enim hic est ille nobilis, qd à Solis ortu [ad occasum usq;] hic*

hic inclytus ille &c. quasi Svidas, sive quisque ille fuerit, ex quo Svidas hac sumpserat, verbis illis hoc vellet, Jobi famam & nomen à Sole oriente ad occidentem usque pertigisse. Verum falsus est Portus. neque enim Jobi famam, sed sedem designant verba illa ex historiae Jobi c. i. v. 3. versione Græcâ mutuata. Καὶ ὡς ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος ἐν ἡλίου ἀνατολῇ. nec aliò, quàm ad Jobi historiam respexisse puto Prodrorum, cum ὡς εἰς diceret. probum sed pauperem virum delineat. Jobi autem paupertas jam olim in proverbium abiit. In Hebræo textu legitur, כִּי הָיָה עוֹשֵׁי מְאֹדָה fuit is maximus ex Orientis filiis. i. ex eis, qui plagam Orientalem incolebant. quo nomine Arabes peculiariter in sacris literis nuncupari monet vir doctissimus Medius noster in Apoc. c. 9. v. 3. ex Judic. c. 7. v. 12. quia Arabia erat Orientem versus sita respectu Ægypti, ubi Israelitæ sic loqui didicerant. Certè incolatus Ægyptiaci tempore & gesta & conscripta Jobi illa, opinantur plerique. Verum juvat illos, quod & in fraudem, puto, induxit, veterum quorundam explicatio, qui verba illa, quæ de Jobi sede patriâ sunt dicta, allegoricè interpretati sunt. Sic enim Didymus, in Nicetæ catenâ: Περὶ τοῦ ἐν τῷ ἡντὸρ, ἐν ἡλίου ὡς ἀπὸ ἡλίου ἀνατολῶν, διὰ τὸ καὶ σάρκα τὴν Ἀβραάμ οἰκιστὴν ἀπὸς τὴν ἀναγωγὴν, οἱ οὗτοι φασὶν, ὅτι τέσσαρες εἰς ἕνα φαστεῖν αὐτὸν χηματίζον, ἑτοίμην οἱ ἀπὸ ἡλίου ἀνατολῶν. ὁ δὲ δὶναι ἐν γένει καὶ ταῖς, ἐκ ἀπὸ ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀπὸ φασὶν ὅτι ἡλίου τὸ δὶναι οὖν καὶ λαμπρότητι. Literam quod attinet, genere clarus dicitur inter orientales, ob cognationem quæ cum Abrahamâ illi secundum carnem intercessit. at juxta anagogen, qui filii lucis, & Dei soboles ob opera lucida nuncupantur, isti sunt orientales illi: justus enim generis claritatem obtinet, non ab hominibus, sed à lumine Solis justitia effulgentem. Quæ interpretes hanc satis commodè expressit, quæ vertit, Lucis, & Dei filii à lucidis operibus vocati illi sunt, qui Orientem incolunt. neque enim hoc auctor voluit. Sed fefellit illum, opinor, mendum leviculum in Græco delitescens, quod vix forsitan quisquam suspicetur. legendum enim, vel διὰ τοῦτο φ. cui respondeat τὸ εἶπαι. vel προφητικῶς χηματίζοντες. & hoc malim ob id quod mox dabitur. alioqui dictio hiulca futura est. In eandem mentem Gregorius Nyssenus de Virginie c. 20. τὸν δὲ ἐκ γένει καὶ κατὰ φύσιν αὐτὸν

αὐτόμαλον ζῶντων, πολλοὶς καὶ τοῖς φαύλοις ἀεὶ καὶ κέρειν' ἔ-
χιν φιλοπρήσει, ἀλλὰ τὸ πόνον καὶ ἀπαιδὶ δι' οὐκ ἐκείνων καπορδωμάτων
περοσσηνομένων, ἢν μόνον αὐχέσιν οἱ τὸ φάος ἴοι, καὶ τέμνα θεοῦ, καὶ τὸ
ἀφ' ἡλίου ἀναπλάιν εὐρυεῖς, διὰ τὸ ἔργον τὸ φατεινὸν χρηματίζοντες.
Generis verò splendorem, non eum, qđ casu fortuito multis eri-
am malis vilibúsque contingit, assequi ambiciosè connitetur, sed
eum qđ labore studioque per res praeclaras à se gestas compara-
tur, de qđ soli gloriantur, qđ filii lucis, Deique soboles, & ab
ortu solis nobiles ob opera lucida nuncupantur. An non alter
planè ab altero mutuatus videtur? Sed de hoc plura qđ vo-
luerit, si bonas horas malè collocare est animus, adire pote-
rit nugatorem illum, qđ sub Origenis nomine commentarios in
Jobum edidit, in qđbus multa multis hanc in partem decla-
mitat.

Caterum in Prodromi poema illud, satis elegans, sed qđ
in metri leges peccet saepiusculè, cum inciderimus, virum eru-
ditum, qđ in restituendo operam havyd leuem, avt lavam eti-
am, infumpfit, errore uno & altero liberare conabimur. Post
illos, inquit, versus;

ὦ τάλανες πένητες, ἄθλιον γένος,
Πλάττω ζῶντων, καὶ ζῶντων χρυσία
Τὴς ἀρετῆς τὸ δόξαν ἀφηνεμένοι.
O miseri egentes, oblitum arumnis genus,
Cum censu opimo, cūmq; tristi auro simul,
Virtutis omni decore nudi, & gloriā:

Videntur deesse aliqua. non enim convenit disputationi exclama-
toria, qđ sequitur conclusio:

ὦ κόσμος ἀγαθὸν πῶς ἂν δεῖξαι
Ἐν τῷ πονηρῷ κείμενος; λέγει λόγος.
Et orbis iste, qđ bonum faciat modo,
Malo ipse totus subiacens? Christus canit. Hac ille.

At primo illud, *tristi auro*, istuc non placet. ecquid enim *triste*,
si re tristi careant pauperes? avt *auro* igitur simpliciter di-
cendum, avt adjiciendum epitheton, qđ in partem seqio-
rem non propendat. Tum nihil quicquam deest; sed pulchrè
coherent omnia. In fravdem illectus est, dum avtoris men-
tem non est affecutus. Ἀρετῆς δόξα, non est decor avt gloria
virtute parta, qđbus pauperes orbentur prorsus: (contra
enim

enim etiam pauperrimos virtutis laude atque decore florere ac ac fulgere dixerat) sed virtutis opinio atque existimatio, quæ apud divites, imò & alios etiam quosvis mundanos destituuntur pauperes, dum ex rebus externis de hominibus sententiam ferunt. sic enim in proximè antegressis dixerat;

Ὅς ἀπόλοιτο τῶν βροτῶν ἢ παυλότης,
Οἱ καὶ καλὰς κτίσεις ἔχοντες εὐτυχίας,
Καὶ καὶ καλὰς τύμπανιν ἔχοντες ἀτυχίας.
Utinam perisset hominum iners uccordia,
Solita aestimare sorte de bonâ bonos,
Malosque contrâ de malo infortunio.

Itaque vertendum fuerat.

Cum censu opimo quibus, & auro ipso, simul
Virtutis omnis aestimatio tollitur.

vel, Virtutis etiam ipsius opinio demitur.

Sicut contra divitibus ea non ab ipsis tantum, sed ab aliis etiam tribuitur. Salomon. Prov. c. 28. v. 11. Sapiens est in oculis suis (sive, sapere sibi videtur) dives. Et Euripides Heraclidis;

Ἐστὶ δ' ἐν ὄλβῳ καὶ τὸ δ' ἐν ἐπιδόξῳ ἔχειν,
Εὐτυχίας δόκιμος οἰόμεθα γὰρ
Τὸν εὐτυχῆντα πάλιν ἐπιστάμεν καλῶς.

Accedit opibus more nevirquam probo

Prudentis animi opinio: nam quos evehit

Fortuna, nosse hos cuncta opinamur probè.

quæ apud Stobæum tom. 2. c. 92. cum locus in margine adscriptus intercideret, cum versiculo ejusdem ex Cressis proximè adrito, frustra commissa sunt.

Itaque adversus hanc mortalium opinionem pravam & perversam, animum sibi piis quibusque firmans Prodromus in sequentibus ex dicto Apostolico;

Ὅπως, inquit, ὁ κόσμος &c.

At (non, et) orbis, (vel mundus) hic, quæ fecerit quicquam boni,

Cum totus ipse (ut fertur) in malo cubet!

judicium, inquit, mundi quis non susque deque habeat? quomodo enim ille bene quicquam faciat censeatque, cum totus ipse in malo cubet? Mundus, pro, mundanis. nihil tritius. Malè, inquit Svartius, λόγον rationem; vertunt, cum Servatoris dictum notissimum alludat. Sed & ipse malè vertis, Christus canit;

S f

quum

quum reverā, non *Servatoris*, sed Joannis Apostoli dictum
alludat, ex Epist. 1. c. 5. v. 19. ὁ λόγος ὁ ἀληθὴς ἐν τῷ πορνῶν καὶ τῷ
itaque λόγος ἵστιc non est *Christus*, sed *verbum*, *sermo*, divinus
scil. sic enim ὁ λόγος frequentissime sumitur.

CAP. XIII.

*Pagina sacra ex scriptis profanis illustratio. Ejus rei specimen
unum & alterum. Gen. 16. 2. & 30. 3. formula ex disserta-
tione Plavina lux data; indidem itidem Salomonis dicto
Eccles. 10. 18. Liberi parentum quasi adificia quædam. inde
בן filius, Hebræis; & בת בת filia. Inertia corrumpi, per-
inde ac adificia, liberos. Ecclesiastæ c. 7. v. 6. ex Apulejo
lux. Flamma de spinis, de stipulâ, galis. Hymn. 58. 10. ex-
plicatur. Stolidorum cachinnus galis, imaginibus variis
ostenditur. Herba Sardoia. Senes decrepiti unde dicantur.
Grammaticorum in hoc nugamenta. Crepum & crepuscu-
lum, unde. Crepare quid, & unde dictum. decrepare, quid
velit. quid item destitit. a Sculigero utrobique discessum. de
igne & flammâ, veterum superstitio. Decrepitorum nomi-
ne qui veniant. De exterorum scriptis ad dogmata sacra illu-
stranda adhibitis Veterum sententia; ab Egyptiis spoli-
atis Exod. 11. 2. & 12. 35. a mulierculâ captivâ, Deut. 21.
10-13. Locus is discussus, ungues facere, aliis producere;
aliis contra precipere: hoc rectius. sacra adituri ungues re-
secti. pedes facere, 2 Reg. 19. 25. quid. barbam facere, iti-
dem, cum Hebræis, tum & Latinis. pedum pili. ופפ quid
proprie. ופפ, moeror, facere, quàm latè pateant. Catonis
Utic. habitus lugubris sub bello civili; Scipionis diversus,
die à Tribunis Plebis dictâ. Infantis confidentia.*

EX quo ad studia Theologica animum adicere ceperam, id
mihi cum primis curæ fuit, ut siquid inter auctores externos
legendum occurreret, quod oraculis sacris illustrandis con-
ducere videretur, quod ubi usus posceret, præsto esset, in ad-
versaria mitterem. Eo fine codices mihi comparaveram sac-
ros chartâ purâ, quæ observationes ejusmodi exciperet, inter-
jectâ

jecta concinnatos. Instituti hujusce specimen hic dabo, una-
que, quod ajunt, fidelis parietes duos dealbabo; una scilicet av-
toris prophani periocha sacrae paginae duo loca illustrari
posse docebo.

Prior locus est Genes. c. 16. v. 2. ubi Sara, sterilis ipsa cum
esset; quod Abraham virum suum impellat, ut cum Hagare an-
cilla sua congregiatur; *וְיִצְחָק אֶתְּמָרָה* *san*, inquit, edi-
ficabor ex ea. Græcus; *ἡ αὐτῆς ἐκ τῆς αὐτῆς*, ut ex ea
liberos confegat. et Jacobo pariter Rachel de Bilhâ, Ibid. c. 30.
v. 3. *וְיִצְחָק אֶתְּמָרָה* *ipsa edificabor ex ea*; Græcus, *ἐκ τῆς αὐτῆς*
ἡ αὐτῆς ἐκ τῆς αὐτῆς &c. i. illius operâ liberos confegat, quos pro
meis scilicet habeam, ex quo loco colligunt Doctores Hebræi,
quod & D. Camius in radicibus monet, liberos esse *בְּנֵי הָאָדָם*
i. parentum quasi edificium quoddam. itaque & *בֶּן* filius
i. *בֶּן* q.e. edificare; & *בֶּן* indidem, pro quo contractum
בֶּן filia, sicut *בֶּן* pro *בֶּן* veritas.

Alter locus est Ecclesiast. c. 10. v. 18. quo loco Salomon in-
commoda ab ignavia & defidia profluentia delineans; *Pigri-
tatis*, inquit, attignatio corrumpitur, & manuum demissione per-
pluitur domicilium. Utrique ex Plavtina in *Mossellaria act. 2.
scen. 1.* dissertatione lux hauri spernenda dabitur. Ibi sic pro-
locutus inducitur, suopte ipse quæ loquitur, exemplo edoctus,
Philolaches adolescentulus.

*Recordatus multum & diu cogitavi,
Argumentaque in pectus multa institui
Ego: atque in meo corde, si est quod mihi cor,
Eam rem volutavi & diu disputavi,
Hominem quous rei, quando natus est,
Similem esse arbitrarer, simulacrumque habere.
Id repperi jam exemplum.
Novarum adium esse arbitror similem ego hominem,
Quando hic natus est.*

Habes edificium, de quo Rachel, & Rachele prior Sara. Sed
pergit porro adolescens noster, dicti hujus rationem ad-
jungere.

*Edes quom exemplo sunt parata, expolita,
Facta probè examussim,
Laudant fabrum, atque ades probant, sibi quisque*

S f 2

Inde

Inde exemplum expetunt; sibi quisque simile;
 Sui usque sumptu: opera ne parcunt sua.
 Atque ubi illico immigrat nequam homo indiligensque.
 Cum pigra familia, immundus, instrenuus;
 Hic jam edibus vitium additur,
 Bona cum curantur malo.
 Atque id sæpe fit: tempestas venit,
 Confringit tegulas imbricesque: ibi
 Dominus indiligens reddere alias nevoluit.
 Venit imber, lavit parietes, perpluvit
 Tigna, putrefacit aer operam fabri:
 Neq̃ior jam est factus usus adium:
 Atque haec est fabri culpa. sed magna pars
 Morem hunc induxerunt. si quid nummo sarciri potest;
 Usque manant, neque id faciunt donicum
 Parietes ruunt. edificantur ades ista denud.

An non graphicè depingit, quod loco altero de inertia Rex sapientissimus dixerat? Verum ad prius argumentum revertitur in sequentibus.

Hæc argumenta ego ædificiis dixi. nunc etiam volo
 Dicere, ut homines adium esse similes arbitremini.
 Primum dum parentes fabri liberum sunt,
 Et fundamentum substruunt liberorum,
 Extollunt, parant sedulo in firmitatem,
 Ut & in usum boni, & in speciem populo
 Sint: sibi quæ aut materia ne-parcunt,
 Nec sumptus ibi sumptui esse ducunt:
 Expoliunt, docent literas, jura, leges:
 Sumptu suo & labore nituntur, ut
 Alii sibi esse illorum similes expetant:
 Ad legionem quom itant, adminiculum eis dant;
 Tum jam aliquem cognatum suum.
 Eatenus abeunt à fabris.
 Unum ubi emeritum est stipendium, igitur tum
 Specimen cernitur, quo eveniat ædificatio.
 Nam ego ad illud frugis usque & probus fui.
 Posteaquam immigravi in ingenium meum,
 Perdidi operam fabrorum. illico oppido.

Venit

Venit ignavia: ea mihi tempestas fuit;
 Ea mihi adventu suo grandinem imbrēq̃ attulit.
 Hec verecundiam mihi & virtutis modum
 Deturbavit, texit, detexitq̃ à me illicd.
 Post illā obtegere eam negligens fui.
 Continuo pro imbre amor advenit in cor meum.
 Is usq̃ in pectus permanavit, permadefecit
 Cor meum. nunc simul res, fides, fama, virtus,
 Decusq̃ deseruerunt: ego sum inusu
 Factus nimio neq̃ior. atq̃ adeo ita
 Hec tigna humide putent. non videor mihi
 Sarcire posse ades meas, q̃in tota
 Perpetue ruant; q̃in cum fundamento
 Perierint; nec quicquam esse auxilio q̃eat.

Q̃am clarum lumen loco utriq̃ scenerentur ista, nemo non
 viderit; nisi si quis fuerit, q̃od de Tiresiā Tyrannus in Oedipo
 Rege,

Τυφλὸς τὰτ' ὄψατο, τὸν τε νῦν, τὰτ' ὄμματι.

His adjiciatur Regis Ecclesiastæ ejusdem illud ex cap. 7.
 v. 6. *Scolidi cachinnus spinarum sub ollā crepitus.* Vin' colla-
 tionis istius vivam imaginem? Audi Lucium Apulejum in
 apolog. 1. *Ecquando vidisti flammam stipulā exortam, claro*
strepitu, largo fulgore, cito incremento; sed enim materiā le-
vi, caduco incendio, nullis religis? Et talis reverā fatuorum
 latitia; interest tantum, q̃od hic stipulam, ille spinas posuit.
 illam Naso ob oculos habuit, ubi dixit, *Trist. l. 5. eleg. 8.*

Flammāq̃ de stipulā nostra brevissq̃ fuit.
 istas Hymnographus hymn. 58. v. 10. *Prusq̃am olla vestra*
rhamnum senserint, tanq̃am crudam (carnem) per indignati-
onis suæ æstum abripiet. observat V. C. Jo. Drusius *Proverb.*
claf. 2. l. 2. pr. 30. metaphoram videri à carnibus, q̃e semicruda
extrahuntur ex ollā, prusq̃am bene senserint calorem ignis.
 Eadēq̃ planē risus inanis ratio; idem fructus ac effectus.
 cachinnum edit, strepitum facit, labia diducit, latera con-
 cutit; ceterum cor non attingit, pectus non implet, cura-
 rum nil concoquit, gaudii genuini, solatii solidi nec hilum
 suppeditat. *Etiam in risu ejusmodi cor anxium perstat:*
finisq̃e latitiæ illiusmodi mæror est. *Parcem. c. 14. v. 13. Sar-*
 donium

donium scil. quendam risum insinuat, qalis herbâ Sardoâ vescentibus, qî ora rictu diducit, ut dum mortem oppetunt, ridendum facie intereant. Solinus polyhist. c. 10. qalem sub tyrannidis Theodosii antecessoribus describit Latinus Pacatus in Panegyrico Theodosio dicto: Serenos nubilis mentibus vultus inducimus; & ad illorum vicem, qî degustato Sardorum graminum succo feruntur in morte ridere, imitabamur leta mœrentes. saltem qalem titillatione molestâ gestientium Plutarchus in præcept. de valetud. conserv. Καθάσθαι αὖ τὰ μαχαλῶν. ἡλαρήσεις ἐν ἰδίῳ, ὅθεν ἄρτον, ἐπὶ ἡλεω γέλωτι τῇ ψυχῇ παρέχουσιν, ἀλλ' εὐκρίνῃ σπασμῷ καὶ χαλεπὸν ἔπω πάλιν ὅσους τὸ σῶμα νυθόμενον ὑπὸ τῇ ψυχῆς ἡλιονᾶς ἔχει καὶ παρεπόμενον, ἐκπαύει καὶ παρεκλίνει αὐτὸ ἀλλοτρίαις ἐνστάσεσι εἰσίν. vel qalem etiam crapula indulgentium idem ibid. Ἠλιοναὶ δὲ ὀξείαι καὶ ἀτελεῖς, καὶ πολλὰ ἔχουσι σφυγμὸν καὶ ὄσπον ἐν τῇ ἀπολαύσει διαπάσεις καὶ πῆλαι πόρον καὶ πόσιμῶν ἐναπολείψεις διαδέχοντο. vel qalem libidine flagrantium, ἐξ ἐνὶ ἡμέρῃ καὶ ἀπόλλυσι γλυκύπικρόντι, ἐπὶ ἡλιονᾶς ὀλγυδόντι μμιγμένους, uti idem *sympos.* l. 5. c. 7. vel qalem denique foedâ scabie & impetigine laborantium; prout idem de *curios.* γλυκύπικρός τις γαρλασμὸς, ὁσπερ ἔλεγε, αἱμάσεων ἐκιδόν, ὅταν ἀμύσῃ τὰς καὶ ὅδεις ἀνὴρμαῖων ἐυφροσύνας ἀληθεῖς ἢ χαρὰς ἐνομάσειεν. Plut. idem de vit. *jucund.* adv. *Epicur.* Εἰς ἡμᾶς enim sanus dixerit, καὶ φαιδύνει καὶ κησίωντα, ἀφθόνως ἔχοντα καὶ κησίωντα, ἀφθόνως διατελέσει καὶ εἶον, ἐυδαιμόνως, εἰς τὸ ἡδύως, ζῆν; Platonis sunt ἐ Georgiâ. Vides quàm copiosam materiam, ad Salomonis locum illum illustrandum, etiam unus scriptor subministrat.

Porro à flammâ tali, sed jam deficiente, qalem nobis depingit, sive Ecclesiastes Hebraus, sive Madavrensis Apologites, translatione ductâ, (quod paucis hæcenus observatum) senes *Decrepiti* sunt dicti, qî viribus per atatem fractis, vigore pristino universo prorsus destituti jam existerent. Ludunt enim nos Grammatici, nuganturque strenuè, cum appellationis id trahunt; vel à *crepero*, unde *crepusculum* scil. (quod est *κρίρας* potius, *crepum* primò, sicut *κρίρας* *crissare*, *κρίρας* *crissus*, *κρίρας* *dirus*, *κρίρας* *mora*, *κρίρας* *groma*, & similia, post *crepusculum*, uti ad Varronem. *Jos. Scaliger*) sive quasi desperati, *creperâ* jam vitâ, ut *Festus*; sive quasi in vitâ *crepero*.

perō. i. dubio constituti, ut Nonius; *ita scilicet ætate confecti, ut dubium sit, vivant an mortui sint.* Phil. Paræus; sive quasi in vitæ crepusculo agentes, aut ad mortis crepusculum & tenebras divergentes, ut Isidorus *Origin. l. 10.* vel à crepando, sive quòd moribundis planctu sape creperis familia, & funera conclamata sunt; (quod defunctis tamen solis fieri solitum, ex Plinio Servius ad *Æn. l. 6.*) ut Donatus (si is saltem est) ad *Terentii fabulas*; sive etiam, quòd crepare. i. loqui desierint; quod Isidorus quoque dedit. Veritatem, quam quasi per nebulam is videret vidisse, accedit proximè, quod secundo loco Festus adjecerat, *Decrepitos* idèò dictos, quod propter senectutem, nec movere se, nec nullum possent facere crepitum. quamquam crepitum quem volueritis, ambigi potest. neque enim eum, opinor, in animo habuit, quem dissilâ parte posticâ Priapum suum ficulneum edidisse Flaccus comminiscitur. Quemcunque sanè voluit, id fortè saltem attingit, quod res habet. ab eo utique, quod crepare (est autem crepo κρέω, ut λέω & λυω, lupus, ovis vestra) destitum est, decrepitos dici. Neque enim possum Scaligero assentiri, quia à lucernâ vel candelâ sumptum censet, quod ultimum expirans crepitum edere solet. Quamquam apud Plutarchum non semel legam, idèò λέων π πέρ, animatum quiddam ignem Romanis priscis habitum; quibus & eâ de cavissâ lucernam extinguere religio fuisse; ὅτι σβεννύσκειν φανέν ἀπὸ πύρου, ἀπὸ τοῦ πορδὲ πύρου; quia crepitum quasi vocem quandam, tamquam si trucidaretur, dum extinguitur, emitte. Hoc enim, inquit vir summus, est decrepare, ut apud Persium destertere. Videtur δὲ πάλιν existimasse decrepare esse crepitum clariorem emittere, quo modo apud Persium destertere, altum dormire & dormiendo somnare. Ita de verbo præfixum non esset σέπινον, sed ἀνέπινον & ὑπνῶντον, quemadmodum in, Deperire, valde perire; Deprivire, λίαν πλιν; Despretus, valde pretus. Festus, quod mihi fecus videtur; & de præpositionem eandem hic vim obtinere, quam in densâ sci fortitur, in illo apud Nonium Cassii Hemina ex *Annal. l. 2.* Quæ nata, ea omnia densâ sci ajunt. h. e. ἀπογίνεσθαι, quam in depudere, in Senecâ illis, de constant. sap. c. 17. Affiduis convitiis depudere didicerat. quam dedolere, in Nafonianis illis, remedi l. 1.

* In *Quest. Rom.*
q. 76. & in
Problem. Synops.
l. 7. c. 4.

Optimus

*Optimus ille fuit vindex, lacerantia peccus
Vincula quæ rumpit, dedoluitque semel.*

quam denique in *desipere*, in Ciceronis illis, ad *Lentul. l. i. ep. 9.* quibus Platoni refert, ex ad *Perdiccam epistolâ*, hanc causam fuisse reipub. non attingendâ, quod offendisset *populum Atheniensem* prope jam *desipientem senectute*. Ut ejusdem ætatis affectus fuerint & *desipere* & *decrepare*. Quia nec aliter illud *Perii* interpretes accipiunt plerique, (*Cassiodorus*, *Marcilius*, *Tornorupæus*, alii) *desertuit*, *stertere*, *somniare desit*. Nec reverâ tam moribundos, sive animam jam exhalantes, aut spiritum etiam extremum trahentes: (Neque enim est ejusmodi, aut pater ille tristis & *decrepitus* senex, quem filium adolescentem objurgantem introducit Cicero in *orat. pro Cælio*; aut *Evnuchus* etiam *Terentianus*, quem *decrepitum* dicit, qui ducit, *Parmeno*) quam vigore pristino omni viribusque exhaustos prorsus ac destitutos, (qualis *Comico* *Evnuchus* ille describitur, *Vetus*, *vietus*, *veternosus senex*) quibus scilicet ut *Lucretius l. i.*

— annis corpus jam marcescit, & artus

Confecti languent, —

decrepitos nuncupamus; ab igne in stipulâ, quisquilâ, cremiis, spinis, carduis, aliis similibus, concepto ductâ metaphorâ; qui absumptâ, quæ alebatur, materiâ, marcescens, necdum extinctus tamen, *crepare*, sive *crepitum*, quem dum vigeat, insigniorem dederat, edere ultrâ jam desierit. Aptissimè scitissimèque expressit *Christianus Egenolphus* in *epod. sacr.* verbis illis;

Vi flamma destituta ligno decrepat;

Absente sic lis maledico.

Eâ mihi verbi significatione nihil verius; vocabuli notatione nihil certius. Atque hæc de *decrepitis* quidem obiter *decrepitus* ipse, ex flammæ illius occasione, quæ *crepitum* ullum edendi jam impos, imbecillitatis mihi mex, per ætatem deventam corpusculique in valentiam quassato jam confectoque, vivam satis, vivida licet minus ipsa, imaginem representat.

Quum autem de exterorum, quem diximus, usu ad codices sacros explicandos illustrandisque differere ceperimus, liceat veterum hac de re testimonium unum & alterum subjicere, quo

quod ex libris eisdem ipsis institutum istud comprobare nituntur. Alterum ab illo Dei edicto mutuatum est, quod Aegyptios spoliandi Hebraeis facultas concessa est. Exod. c. xi. v. 2. & c. 12. v. 35. Sic enim Augustinus de doctrina Christiana. l. 2. c. 40. Philosophi si qua vera & fidei nostra accommoda dixerunt, non solum formidanda non sunt, sed ab eis etiam tanquam iniustis possessoribus in usum nostrum vindicanda. Sicut enim Aegyptii non solum idola habebant, quae populus Israeliticus detestaretur, sed & vasa, ornamenta & vestimenta, quae populus ille Aegypto exiens, non auctoritate propria, sed Dei praecepto, tanquam ad usum meliorem sibi clanculum vendicavit, ipsis Aegyptiis nescienter commodantibus ea, quibus non bene utebantur. Sic doctrina Gentilium non simulata solum & supersticiosa figmenta habent, quae fugere & detestari debemus; sed & liberales disciplinas, veritatis usui aptiores, & quaedam morum praecepta utilissima continent; quae tanquam aurum & argentum, quod non ipsi instituerunt, sed de quibusdam veritatis divina metallis, quae ubique infusa est, exuerunt; & quod perversè abutuntur, ad usum justum predicandi Deum auferre ab eis Christianus debet. Alterum à lege illà de mulierculà, in bello quae capta sit, lata, Deuter. c. 21. v. 10-13. Hieronymus ad Damasum de filio prodigo. Huius sapientiae typus sub mulieris captivae formà describitur: de qua divina vox praecipit, ut si Israelites eam voluerit habere uxorem, calvitium ei faciat, ungues praesequet, & pilos auferat, & cum mundà fuerit effecta, transeat in victoris amplexus. itaque quando philosophos legimus & veniunt in manus nostras libri sapientiae secularis, siquid in eis utile reperimus, ad nostrum dogma convertimus: siquid superfluum, de idolis, amore, curà secularium, radimus, calvitium inducimus, in unguum morum, ferro acutissimo dissecamus. Videndus idem ad Magnum Oratorem. Sed & Sidonius ad Faustum lib. 9. ep. 9. & Ambrosius epist. 7. qui idem & epist. 13. ad Ecclesiam accommodat è gentibus evocatam.

Quod autem de captivà muliere illà sancitur, וְעָשָׂה לָהּ כָּל־חֲבִילֵי־רֶגֶל ut ungues faciat, haud perinde ab interpretibus accipitur. Chaldaus Paraphrastes reddit, & ungues producat; nutriet, crescere faciet. quod & Doctores Hebraei R. Aqibas, Salomō Jajrus, Moses Majmonides, plerique reliqui admittunt;

T t

hos.

hos tamen vellere vel radere, mollicellorum aut pathico-
rum, non modesti aut *μυστα* etiam alicujus, fuerit.

In posteriore membro vox *μυστα* proprie *mystacem* signifi-
cat; & *Κυνεδοχῆς* pro *barbâ* ponitur. itaque quod Græcus,
ἡ δὲ ἐπιπλοὶς τῆς μύστας; Latinus, *intonsa barbâ*, ut & Chaldaeus,
לֹא נִסְתָּרָהּ non totonderat, & Liranus, *barbâ incompositâ*, reddi-
dit. Proinde ut *μύστας μιστῶ*, sive *barbam facere*, est barbam
curare, demere, præcidere, concinnare; ita *ungues facere*,
est eosdem curare, aptare, præsecare, præcidere. Nec abhor-
ret ab hac phrasi, sermonis etiam Latini consuetudo. De
portento hominis illo Elagabalo Imperatore Lampridius;
Rasit virilia subactoribus suis novacula, quâ postea barbam fecit.
Et Gloss. Vet. *ἡ γονυχία* exponit, *ungues facere*. Opti-
mè Pet. Picherellus de *Missâ* cap. 2. Verbum *ἡμῶν* facere va-
riorum accusativorum & postpositorum respectu tam latè
patet, ut ferè omnibus de rebus dicatur, congruâ tamen
significatione & loco appositâ exponendum, quemadmodum
μιστῶ Græcum, *facere* Latinum, & *faire* Gallicum. Deut. c. 21.
v. 12. *ἡμῶν* facere *ungues*, amputare est & refecare *ungues*.
2 Sam. 19. 24. *facere pedes*, & *labrum*, est lavare pedes, &
radere labrum. Sic dicimus, *faire la barbe*, *faire les ongles*.
Rectè itaque David Canisius, & Abraham Eliaades (quæ u-
tramque tamen interpretationem proponit, sed ad postero-
rem istam magis inclinare videtur) *ἡμῶν* i. *correctionem* sive
concinnationem monent utrobique designari. Clavdam caput
hoc Plutarchi de Catone Uticensi narratione. Is hunc refert,
postquam civile illud, quod inter Cæsarem ac Pompejum, ho-
rumque utriusque partes intercessit, bellum jam exarserat, *ἀπὸ
τοῦτο οἱ ἡμέτεροι, μήτε καταλὼν ἐπὶ καίρας, μήτε γένεια, μήτε σέφαρον
ἐπέβαλον, πίνθος δὲ καὶ καμπέλας καὶ βαρύνοντες δὲ τὴν Κυμορῆν καὶ πα-
τρὶδα, ἐν ᾧ οὐκ ἐνδύοντο καὶ νικημένους ἀχέειν τὰ δάκρυα διαφύλαξαν*.
ab eo die, nec caput nec barbam totondisse; nec coronam unquam
sumpsisse; verum luctus, mæstitia, anxietatis ob patriæ suæ
calamitates, speciem habitumque, sive vincerent ei, quorum è
paribus esset, sive vincerentur, eundem ad mortem usque perpe-
tim tenuisse. At contrà de Publ. Scipione Pavli filio ex histo-
rico innominato refert Gellius Noct. Attic. l. 3. c. 4. *Enum cum-*
reus esset, die à Tribuno plebis ad populum dictâ, neque barbam
T t 2 desisse

desse radi, neque non candida veste uti, neque fuisse cultu solito
reorum. Ea fuit animi nihil sibi conscii infracta confidentia.

CAP. XIV.

De rerum adversarum in mente humana perdomanda vi, testi-
monia varia. prospera contra ut corrumpant. Eodem facere
Lyrodi de se professionem Hymn. 119. 67. 71. De verbis illius
varia complurium sententia; Junii singularis & solitaria,
rejeta. *ἄν* nunc affligere, vel etiam affligi; nunc respon-
dere, clamare, eloqui. in utraque forma, tam activa quam
passiva, modo utroque sumi. Hymn. 116. 10. explicatur. Lo-
cus Esaje 53. 7. expenditur. Interpretamenta varia reci-
tata rejecta. Lud. Cappelli adducta, probata, firmata. Re-
spondendi verbum, a spondendo *ἀποκρίνω* fidei jubere;
nostrum, sed & Latinis, satisfacere: Hebraeis non voce tan-
tum, sed re ipsa assentiri, annuere, prestare. Christus *ἑμὸν*,
sponsor noster; debiti nostri solutionem, & suscepit in se,
& prestitit.

Quantam vim habeant res adversae, ad ingenii humani
impetus coercendos, hominesque etiam pro perditissimis
habitos ad frugem meliorem adigendos, scriptorum cum ex-
teriorum, tum & nostrorum calamis frequentissime prae dica-
tur. Xenophon Cyri institut. l. 8. *Δοκῶ μοι χαλεπότερον ἰδὲ*,
εὐγεῖν ἀνδρῶν τὰ κατὰ τὸν νότον, ἢ τὰ κατὰ τὸν βορρην. Difficilius, ut mihi
quidem videtur, hominem reperias qui bona, quam qui mala probe fi-
rat. ista enim multis insolentiam, illa quibusvis modestiam in-
gerunt. Cato Censor. Origen l. 5. à Gellio l. 7. c. 3. laudatus.
Adversa res se domant, & docent quid opus sit facto: secunde
res letitiâ transvorsum tendere solent à recte consulendo atque
intelligendo. Isidorus Pelusi. l. 3. cp. 213. *Κυρτωμένη ἡ ἀνδραγαθία*,
ὡς τὰ πικρὰ ἐν τῇ δουλεύειᾳ παρέρχεται, καὶ ὁ ἐν δουλείᾳ παρέρχεται.
Videtur, ut plurimum, humana natura, in adversis quidem rebus
moderate se gerere, in secundis verò petulanter agere. Scilicet,
quod Gregorius Nazianz.

ΣΑΛΩ

Σελιγὴ καὶ μάλιστα παιδαγωγὴ κατὰ δὴ
i.e. ut Jo. Drusius reddidit,

Durum flagellum pedagógus ingeni.

ut Hadr. Junius,

Duro flagello mens domatur rectius.

Et, ut Salvianus de provident. l. 6. *Qui corrumpuntur prosperis, corriguntur adversis.*

Non possum itaque satis mirari, cur Fr. Junio placuerit, a recepta interpretatione recedere, in versione commatii 67. Hymni 119. ubi enim Vetus interpres, *Priusquam humiliarer ego, deliqui*: Græcum secutus, qui prior verterat, *Πρὶν μὲ ταπεινωθῆναι, ἐγὼ ἐπτώχευον*. & Pagninus, *Priusquam humiliarer ego, errabam*. & Vatablus, *Priusquam affligerer, a te scil. Castellio, Priusquam vexarer, &c.* Leo Juda, *Antequam in arumnas incidissem*. Sed & Chaldaus, *אֶתְרֵי אֲרָמִי* & David Camius *הִכְנַעְתִּי* Et Abraham Eldraides *אֶתְרֵי אֲרָמִי* non est necesse ut affligar amplius ob delicta diebus praeteritis admissa: quia nunc observo praecepta tua. At Junius maluit, *Quum nondum loquerer, ego errabam*. & exponit; inde ab ortu meo sum peccator, & alienus a lege tua. Versionis varia ratio ab ambigua verbi *אֶתְרֵי* significatione. quod modo respondere, loqui, clamare; modo humiliare, affligere, vexare; & humiliari etiam, affligi, vexari significat. priore sensu cepit Salomon Jajrus; *Priusquam responderem tibi de lege tua*, i. loquerer, meditarer & commentarer de ea: in schola & auditorio *אֶתְרֵי* inter sapientum auditores & discipulos constitutus; quod trahit illud v. 172. *אֶתְרֵי* respondebit lingua mea sermoni tuo; vel, loquetur sermonem tuum. & illud item Malachi. c. 2. v. 12. *אֶתְרֵי* vigilantem & respondentem; i. doctorem & discipulum. interpretationem hanc Vatablus leviter attingit. Sed Calvinus, qui Vulgatam ipse sequitur, ut nimis coactam, merito rejicit. Sensum verbi priorem amplectitur etiam, sed alio a Jajro collimans, Piscator; *antequam clamarem*, inquit, praeflitione scil. i. *antequam affligerer*. prout & Hymno 116. v. 10. accipi vult illa, *אֶתְרֵי* ego clamavi valde, ex Esajæ c. 13. v. 22. *אֶתְרֵי* clamabit bestia insularis in palatiis eorum. at Junius ibi, *Ego furus fueram supra modum*. posteriore cepere, cum aliis plerisque, & quos supra recensui:

censui: nec de sensu Piscator ipse adversatur, licet in vocabuli explicatione grammaticâ dissentiat. Iunianam enim interpretationem quod attinet, nec ducem is ad eam, nec comitem, nec assecclam hactenus nactus videtur, vel ex eis etiam, quos de verbi significatione primâ propriâque habet sibi consentientes. Sensum alterum evincit planè, quod in eodem Hymno post paulò commatio 71. subjungitur, כִּי לִי כִּי בֹנּוֹ מִי בֹנּוֹ *Bono mihi fuit, quod humiliatus, sive afflictus sum, ut discerem statuta tua.* quis enim non videt respondere huic ἐν ἀλλήλῃ, quod tribus tantum commatiis interjectis dixerat, *Anteqam humiliarer, sive affligerer, errabam; nunc autem sermonem tuum observo.* Neque verò opus est, ut per tropicæ locutionis ambages illas sensum hunc aut extundamus aut eliciamus, cum sponte promptèque ex vocis ipsius notione simplici ille nobis sese offerat, & oggerat etiam. obstat duntaxat videatur, verum obstat nihil, quod activam formam istic verbum כִּי habeat. est enim mediū, vel communis potius, significatus, tam in activā, quā & in passivā formā verbum istud. Et quidni tam in formā activā passivè in significatione affligendi & humiliandi, quā in passivā activè, in loquendi & respondendi significatione sumatur? nec desunt clara satis utriusque exempla. כִּי passim pro affligi sive humiliari. ita locum illum Hymno 116. v. 10. tam Hebræi, quā nostri plerique interpretantur. כִּי אֶפְשָׁרִי אֶפְשָׁרִי *afflictus, humiliatus sum valdè.* nam Jajrum hic nihil moror, quod asperè locutus sum, interpretatur, & de responso intelligit à Davide Mephibosheti dato, cum is Zibæ calumniam diluere & amoliri à se niteretur. sed & alterum locum, qui est extra omnem controversiam, supeditat nobis Camius in hunc ipsum, de quo agimus, Hymnum, ex Esajæ c. 21. v. 10. ubi vates de leone valido cum prædâ, quā jam ceperit, pastores adversus consistente, כִּי אֶפְשָׁרִי *non humiliabitur, non demittet se, non animum abjiciet, ad illorum strepitum.* tertium etiam Esdræ filius in Hymnum 116. ex Esajæ c. 25. v. 9. כִּי אֶפְשָׁרִי *propago, sive palmes potentium, prævalidorum, humiliabitur; deprimetur.* ut optimè Mercerus. rursus vice versâ כִּי אֶפְשָׁרִי quod passivum est, activè, pro respondere. Ezekiel. c. 14. v. 4. לִי אֶפְשָׁרִי *ego respondebo illi, iterumque v. 7. אֶפְשָׁרִי ego respondens ero, vel, responsurus sum illi.* Eodem

Eodem ferè modo sumi postulat V. Cl. D. Ludovicus Capellus in illo Esajæ c. 53. v. 7. *וְיָסַדְנוּ אֶת־עַמּוּנוֹ* ubi Græcus, *ἡ αὐτὸς δὲ τὸ κατασχεῖ*, et ipse quia affligebatur. ut alterum vocabulum saltem insuper habuerit. Latinus Vetus & Hieronymus ipse, *Oblatus est, quia ipse voluit. oblatus est*, quod dicunt, *וְיָסַדְנוּ* legisse videntur. Et ipse voluit, cur adjecerint, Musculus se nescium fatetur, nisi si *וְיָסַדְנוּ* pro *וְיָסַדְנוּ* legerint. ego verò existimo *וְיָסַדְנוּ* in respondendi sensu cepisse. quia respondendo velle nos aliquid significamus, sicut contra, non respondendo, nolle. inde respondere pro annuere, exaudire, exorari, in sacris creberrimè. et apud Maronem Georg. l. 1.

Illā seges demum votis respondet avari

Agricola. — h. e. inquit Servius, *satisfaciet, consentiet*. Pagnin. *Oppressus est & afflictus est*. Musculus & Leo Juda: *Multatus & afflictus est*. et Castellio, *Multatus ipse, oppressusque*. forsan Camium hi secuti, quia *וְיָסַדְנוּ* de multa pecuniaria, *וְיָסַדְנוּ* de supplicio corporali exponit. quam Jajrus illud de violentis pressuris, istud de verborum opprobriis interpretatur. Verum verborum ipsorum series, quæ personas hic clarè distingvit, vel potius provocabulo verbo posteriori præfixo, antè impersonaliter sumendum indicat, interpretationes alteras istas nequiquam admittit. Chald. *וְיָסַדְנוּ אֶת־עַמּוּנוֹ*. *Orans*, (sive, *Exigens*; nam utrumque vox ea Chaldaïs, Syris, Talmudicis sonat: sed illud hic potius, ob id quod sequitur) fuit, scilicet *& responsum ipse tulit*, sive, *exauditus est*. Ita idem fuerit quod Vers. 13. post dicitur, *interpellasse pro defectoribus*, & cum interpellaret pro eis, exaudtum fuisse. Verum hoc intercessionem tribuit, quod ad satisfactionem potius pertinet. nec sensum hunc verba ipsa ullo modo admittunt. neque enim aut *וְיָסַדְנוּ* in orandi notione usquam reperitur; nec *וְיָסַדְנוּ* pro responsum ferre, sive exaudiri usquam usurpatum deprehenditur. Rem propius accessit Junius, quum vertit, *Exigitur*; (pœna scilicet de qua proxime dictum est, *& Jovis facit ut incurrat in eum pœna nostri omnium*) & ipse affligitur. Sed & Piscator illius vestigiis insistens; *Exacta fuit*, & ipse afflictus fuit: sive, quum illa exigebatur, ipse affligebatur. i. e. quum Deus à nobis exigebat pœnam iniquitati nostræ debitam, tum Christus ut sponsor noster, illam luit pro

pro nobis. Verùm rem acu, quod ajunt, planè tetigit D. Capellus in *privatis ad D. Guil. Bradshawum literis*: *Exigitur scil. debitum nostrum ex rigore justitiae divinae; ipse verò spondet; sive sponsor, fidejussor constituitur. nam ut Latinis respondere est à spondere, & Galli respondere pro fidejungere dicunt, quidni pari ratione quod propriè respondere significat, pro spondere & fidejungere usurpetur? licet alibi in hac significatione non occurrat.* Hæc ille: cujus ego in sententiam pedibus promptissimus eo: Christumque cum Apostolo ad Hebr. c. 7. v. 22. *ἡμεῖς* i. sponsores nostrum ex hoc ipso loco libentissimus agnosco. hoc etiam adjecto, *respondendi* vocabulum, prout nostris in *prestandi*, sive *satisfaciendi* (quomodo apud Maronem Servius est interpretatus) notione usurpatur, cum dicimus, *to answer a debt*; (neque enim verba de debito invicem commutata, sed nummis, representatis solutionem factam, formulâ illâ intelligimus) ita in Vatis loco superius adducto, vice alterâ, vocabulum istud, non *sponsionem vocalem*, sed *realem* planè designare, quâ Deus versipellis illis poenas, pro simulatione suâ committeras debitasque sit repensurus. In Christum Dominum itaque dictio prophetica cum primis quadrat, qui & pro poenis, delictorum ac defectionum ratione nobis debitis, satisfaciendi onus, pacto cum Patre eâ de re inito, in se suscepit; & quod susceperat, etiam facto, ubi id exigebatur, prestitit. Hebr. c. 1. v. 3. & c. 10. v. 5 — 12. Petr. ep. 1. c. 1. v. 18--20. & c. 2. v. 24. & c. 3. v. 18.

CAP.

CAP. XV.

Locus 4. Reg. 5. 13. expenditur. Transitus à numero ad numerum; nunc singulari ad pluralem, nunc plurali ad singularem. Pauli 1. ad Tim. 2. 15. verba discutiuntur. Si α τρωοπιός qid velit. qid item, εὖν ὑμῶν. Marci Imp. locus frustra sollicitatus. Terentius explicatus. Nonius emendatus. Plures mali. Pluralium singularibus junctorum usus Hebreis varius; nunc discretivus, nunc distributivus. De Gen. 23. 6. ambigitur. De Jud. 12. 7. rejectis Judeorum figmentis, nec admissa Martyris suspicione, statuitur. Hymni 1. 3. duplex interpretatio. De Jon. 1. 5. Zac. 9. 9. Matth. 4. 3. Joan. 6. 45. Act. 13. 40. De latronibus apud Evangelistas τὸ ἐναυτοζαῖς non uno modo solvitur. Dictioni vehementiam addere pluralia, rhetorica magistris observatum. Varia hujus formula specimina. Sophocles ex conjectura sollicitatus, emendatus. De sexu scgiore forma masculina. Pluralia ad emphasin majorem adhibita Judic. 7. 10. 2. An. 24. 25. & 28. 3. Hymn. 74. 4. 7. 90 loco & hypallage adnotata. In suo genere eminentia plurali enunciata. מלכותו elephas. de hoc commentum Talmudicum. אלהים Deus: qd & de singulis personis usurpatum. אלהים de Deo. Ellipsis in eis formulis nonnullis asserta. Ad res attollendas pluralia adhiberi: prout Thren. 3. 22. Hymn. 51. 17. 2. Reg. 22. 51. ubi varia lectio; uti & ibid. v. 28. 90 loco ex Hymnorum Hebreis ac Græcis consentientibus lectionem restituī qidam postulant: sed & Græcā Hebraicam Hymn. 20. 9. Jod & Vav Scribis crebrò invicem permutata. Reciproca in agendi simulandive notione. Pluralia etiam ad res deprimendas Hebreis usurpata, Dan. 9. 18. Esaj. 26. 18. & 27. 11. & 40. 29. Indicativa in notione potentiali. Pluralium in propriis usus peculiaris. Ad locum 4. Reg. 5. 13. denuò reditum. Eum vel discretivè sumi posse, qd de Matth. 26. 8. censent nonnulli; vel distributivè; prout ejusdem nota illa, Gen. 49. 22. Exod. 17. 12. & 31. 14. Hymn. 73. 7. Paræm. 3. 18. & 14. 1. Job. 12. 7. Joel. 1. 20. Iosb. 2. 4. de qo discutiuntur placita Rabbinica. Eidem genus

U n

minum

*minum planè è Corn. Severo. de qo Porcelli reprehensioni
opposita M. Seneca censura. Hic dies meus est, formula
Proverbialis.*

DUM inter sacra obeunda, è Regum historia libro 4.
caput 5. de Naamo à lepræ morbo liberato recitatur,
syntaxin in textu Hebraico animadverti, qæ varios explicati-
onis modos admittat, ea versu 13. in hæc verba reperitur:
*Et accesserunt illum servi ejus, & allocuti sunt eum, dicendo,
Pater mi, &c.* Occurrit frequens, tam apud sacros, qàm &
apud profanos scriptores, transitus à numero ad numerum, qì
interpretibus non observatus, modò vitii suspectos immeritò
codices facit; modò in sensus parum consentaneos indu-
cit. Transitus autem, nunc à singulari ad pluralem fit. Paræ-
miarum c. 24. v. 24. *Dicentem improbo, fustus es, execrabitur
populus: — corripientibus verò illum pulchrè erit.* Hymno
140. v. 9. *Ne concedas improbo desiderium ipsius; cogitationem
sceleratam ejus ne provehas: aliogi efferent illi sese.* Paulus
ad Timoth. ep. 1. c. 2. v. 15. *σοφίαν ἢ διὰ τελευτοφύας, ἐὰν μάλιστα
ἐν πίστι καὶ ἀγάπῃ.* Servabitur autem prolem gignendo: si in
fide ac charitate permanserint. ubi frustra est Hieronymus, qì
membrum posterius, in epist. ad Salvin. & adu. Jovin. l. 1.
ad liberos referendum contendit; cum mulieres ipsas specta-
re, & contextus ipse clarè satis evincat, & scriptores plerique,
cum recentiores, tum & antiquiores agnoscant. Sed nec
τελευτοφύας, per qam in membro priore salutem consecutura
mulier prædicatur, ad partum virgineum restringere quod cogat
quicquam suppetit: quod tamen fecisse nonnullos refert
Theophylactus, è quibus est Origenes in ad Rom. comment. lib. 4.
(quem etiam de hac periochâ nugas miserè agentem, in
Matth. orat. 29. adire poterit, cui temporis impensa vili con-
sisterit:) & Pseudo-Chrysostomus (cum aliò ipse in commen-
tariis è χρυσόπηνων concedat) de Sacr. Pasch. orat. 3. in
Edit. Savil. rom. 5. Nec cum Scholiaste erudito ita sumere
necesse est, ac si diceretur, *salvam futuram mulierem, quantum-
vis liberos gignere & educare cogatur cum molestiâ; qæ res iræ
divine argumentum possit videri.* qæ mihi syntaxis insolens, &
analysis coactior videtur. Optimè Calvinus; *hanc vult esse
viam,*

viam, quam sexum illum ad salutem incedentem insistere ex usu communi Deus velit; liberos utique pariendo enutriendoque: uti Apostolus ibidem habet multo post cap. 5. v. 14. utrumque enim istud utroque loco τεινογονεῖν nomine continetur. Proinde recte exposuit Beza, διὰ τεινογονίας. i. ἐν τῷ τεινογονεῖν, sicut δι' ἀποβυστίας, pro ἐν ἀποβυστία, Rom. c. 4. v. 11. & δι' ἡμέρας, interdum διὰ ἡμέρας, δι' αἰώνων, per vitam, per aetatem totam, dici consuevit. Nec abscedit longè Casaubonus, qui διὰ τεινογονίας, τεινογονεῖν interpretatur; quo modo Plutarchus in Cesare, δι' ἀρρώστιας, per morbum. i. ἀρρώστων. Ita enim vult legi, quod in vulgatis δι' ἀρρώστιας editur. quoniam nihil proficitur mutaturum, cum apud Homerum Iliad. 6. pariter habeatur, ἀμβροσίῳ διὰ νύκτα, per noctem; quod & Beza prior submonuerat. Ceterum parum solidè de loco hoc differit Augustinus de Trinit. l. 12. c. 7. nec perspicuè satis Chrysostomus ipse, in orat. ad Apostoli verba ista. Sed hæc obiter: in viam institutam regredimur. Marcus Imper. comment. l. 2. §. 4. Μένωμεν ἐν πόσει πάντα ἀναβαλόντες, ὅπου σάως παροισμίας λαβόντες, ἐχρήσθημεν. Memento, quamdum ista distuleris, & quoties, opportunitatem cum acciperis, neglexeris eas. vel etiam, tempus certum (vitæ scilicet corrigendæ) tibi præfixeris, eis nevtigam utaris. ubi citra cavillam dictionem mutilatam Xylander, vitiatam Annotator Lugdunensis cavsat. Dio, an Xiphilinus, in Severo: Δεδείκται ποτε νεσπείας, ἐς ἃ λίον μέγας εὐσέπει. Cum mugilem aliquando desideraret, quos lacus insignes alit. Sophocles Antigon.

Ὅστις ἴδ' αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνον δόκει,

ἢ γλῶσσαν, ἢ ἢν ἄλλῃ, ἢ ψυχῇ εἶχει,

Οὗτοι διαπύχθεντες ὀφθαλμοὺς νεοί.

Nam quisquis ille est, sapere qui sese unicè,

Mentem linguamve sibi aliam quam aliis putat.

Hos si explices, vanissimos deprehenderis.

Terent. Eunuch. prolog.

Si quisquam est, qui placere se studeat bonis,

Quam plurimis, & minimè multos ledere;

In his poeta hic nomen proficitur sum.

ubi (in transitu id ut moneam) non sunt assecuti poetæ mentem, qui bonis quam plurimis de eisdem dictum accipiunt; cum

U u 2

ellipsi

ellipsis familiari, de qua alibi diximus, bonis magis vel potius, quam plurimis, (πλείους ὢ οἱ πολλοί, ut ille olim) voluit, expressit nimirum quod Accius ἐν παντί μάχῃ.

Probis probatum potius, quam multis fore.

& Lucilius Satyr. 14.

Paucis se malle ac sapientibus esse probatum,

Ἡ πᾶσιν περὶ ἐστὶν κατὰ διάνοιαν ἀνδραγῶν.

Veterum, inquit Nonius, memorabilis scientia (sententia, forsitan) paucorum numerum pro bonis ponebat; multos contra malos appellabat. Maro *En.* 1.8.

Fulmen erat, toto genitor quae plurima caelo

Dejicit in terras. —

Cicero pro Milone; Si tempus ullam hominis necandi, quae multa sunt.

A plurali pariter ad singularem transitur. Jobi c. 12. v. 7. Interroga jumenta, & docebit te. Et c. 34. v. 18. Qui regi dicit, o nequam; qui principibus, o improbe. Apostolus ad Corinth. ep. 1. c. 4. v. 1. ὁ κτλ. ἐν τοῖς οἰκονομοῖς, ἡ δὲ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν. A dispensatoribus exigitur, ut fidelis quis sit. Et ad Galat. c. 6. v. 1. Ἡμεῖς οἱ πνευματικοί, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους, οὐκ ὁρῶμεν ἑαυτοὺς, μὴ ὡς ὁ πνευματικός. Vos spirituales qui estis, hunc restaurate, temet attendens, ne & ipse tenteris. Salust. Catilin. Interea servitia repudiabat; cuius rei initio ad eum magnae copia concurrabant. Terent. *Eunuch.* 2. 1.

— Adeone homines immutarier

Ex amore, ut non cognoscas eundem esse.

Idemque hoc in locoprehenditur; Servi dicere, Pater mi, &c.

Ullus autem Syntaxis istiusmodi apud Hebraeos duplex est. aliquando enim discretivè, aliquando distributivè usurpatur. Discretivè, ubi plurali nomine è pluribus unus aliquis designatur: de quo videri poterit Cl. Jo. Drusius *gest.* 1. 1. c. 5. & 1. 2. c. 4. Sic Abraham dictum volunt ab Hechi filiis; Genes. c. 23. v. 6. In electis sepulcris nostris sepeli mortuam tuam, i. in praeceptorum aliquo, vel praecepto quovis; verum id nihil est necesse. singulariter enim dictum est. בְּמַקְדָּשׁ in delictu, sive in lectissimo sepulcrorum nostrorum; ut rectè Junius. Sed sic Judic. c. 12. v. 7. de Jephtâ, Sepulcrum est in urbibus Gileaditicis.

i. in.

in harum unā aliqā, ut Abraham Esdraides in Hymn. i. qam
interpretationem cum dedisset & Gersomides, maluit tamen
ad fabulas Talmudicas declinare; Jephtham scil. qia sine prole,
qā nomen ipsi propagaretur, decessurus esset, ideo precepisse
ut ossa sua per singulas Gileaditarum urbes distracta sepul-
tura mandarentur; qō nominis sui memoriale aliqod obti-
nerent singula. alii, in qibus Camius, Jephtham ob filiam
mactatam & immolatam, morbo pessimo correptum fabu-
lantur, cujus vi cum membra tabida diffuerent, in eis locis,
qibus deciderant, sepulta sint; hoc in urbe istā, illud in al-
terā. alii, in qibus avtor *Scholorum in Ben Syra adagia* eum,
ob Ephraitarum cades ab ipso factas, non adeptum sepultu-
ram, sed membratim disceptum, ossaqe per urbes Gileadi-
tarum dispersa fuisse. Verū hęc sunt hominum nugacium
commenta putida. Petrus Martyr, post interpretationem
simplicem, qæ & genuina planē, subjecit suspicionem suam,
(sed eam quoq minus probabilem) וַיִּשֶׁבֶט וַיִּשְׁלַח וַיִּפְּסֶה
proprium esse nomen civitatis unius cujusdam, licet plurale sit, sicut
Syracusa, *Athene*, *Quinqeclesia* dicitur. qibus & מִנְיָן urbs
Moabitica Jer. c. 48. v. 24. adjici poterat. Hymno i. v. 3. ad
rivos agarum. i. ad rivum aliquem, Esdraides; qanqam Dru-
sius ad divortia agarum mavult, qasi sit ad rivorum confluen-
tiam. Jonæ c. i. v. i. descenderat Jonas ad latera navis. i. ad
latus alterum: Esdræ filius. Zachar. c. 9. v. 9. pullus asinarum.
i. alterius subjugalis, Esdraides idem. Apud Matth. c. 4. v. 3.
Diabolus Christo, Εἰπὲν, ἵνα οἱ λίθοι ῥέωσι ἄρτοι γένωνται. *Sube,*
ut lapides isti panes fiant. h. e. ut lapidum istorum aliqis in
panem convertatur. qum enim lapides grandiusculos fuisse
probabile sit, sufficiebat tam ad alimentum, qam ad miracu-
lum lapis unus aliqis μεταμορφώσθαι. atqe ita Lucas c. 4. v. 3.
εἰπὲν τῷ λίθῳ τέτω, ἵνα γένῃ ἄρτος. *Lapidi isti praece, ut*
panis fiat. Joan. c. 6. v. 45. *Scriptum est in prophetis.* & Act.
c. 13. v. 40. *dictum est in prophetis.* i. in uno aliquo propheta-
rum. Esajam alter, alter Habakkukum, innuebat. Matth.
c. 27. v. 44. *Id ipsum latrones etiam, q crucifigebantur cum*
illo, exprobrabant ei. ubi qeritur, q id verum esse possit,
cum alterum Christo exprobrasse, alterum eidem, socio re-
prehensio, patrocinaum Lucas referat c. 23. v. 40. Hoc ut sol-
vant,

Uu 3.

vant,

vant, quidam, juxta illud Augustini, *Distingue tempora, & concordabit Scriptura*; utrumque volunt primò exprobrasse, sed alterum postea conversum ab incepto destitisse. huc concedunt Hieronymus in *Matth.* & *epist. ad Marcell.* Theophylactus in *Lucam.* Evthym. in *Matth.* alii latrones dictum accipiunt; pro altero è latronibus, utrumque refert Ambros. in *Luc.* l. 10. c. 22. & Augustin. de *consens. Evang.* l. 3. c. 16. q̄ cum ad posteriorem hunc inclinat sensum, tum & vehementiam aliquam dictioni istiusmodi inesse observat. optimè, ut sit dictum, *Latrones etiam exprobrabant illi*, q̄o modo dici vulgò solet, *Et rustici insultant mihi*, etiamsi unus tantum sit, q̄ insultet. Nec præterit istud, licet strictim tantum tetigerit, Aristoteles *rhetoric.* l. 3. c. 6. Εἰς ὅχλον, inquit, ἢ λέξεως (συμβάλλει) καὶ τὸ ἐν πολλὰ ποιεῖν. Ad elocutionis amplificationem conducit &, ex uno multa facere. q̄d pluribus explicavit Dionys. Longinus in libello illo περὶ ὕψους insigni. Ἄλλ' ἐκεῖνα, inquit, μᾶλλον θαυμάσιος ἔστι. ὅτι ἐὰν ὅπου περιττῇ τὰ πλεονασμῶν μεγαλοφρονέστες, καὶ ὑπὸ διοκομπένται τῷ ὅχλῳ καὶ ἀειδίῃ. Est autem illud observatione cum primis dignum, q̄d pluralia q̄andoq̄ magniloquentius auribus accidunt, & ipso q̄asi numeri strepitu pompam q̄andam præ se ferunt. Ejusmodi occurrunt in Sophoclis *Oedipo Rege* non pauca, è quibus ista Longinus laudat.

—ὦ γέμοι, γέμοι, (q̄o loco tamen, γέμοι ἀγαμοι, reponi postulat ad Apostolii *Adagia* Pantinus an Shortus, prout Chorus ibidem ἀγαμον γέμον, & innuptas nuprims Tragicus apud Ciceronem de *Orat.* l. 3.)

Ἐφύσαθ' ἡμᾶς, καὶ φυτεύοντες πάλιν
Ἀνείτε αὐτὸν (ταυτὸν ἔ.) σπέρμα, καὶ πιδείξατε
Πατέρες, ἀδελφοί, παῖδες, ἀδελφοὶ ἐμψύλιον,
Νύμφαι, γυναῖκες, μητέρες τε, καὶ ὅποια
Δίχως ἐν ἀνθρώποισιν ἔργα γίνεται.

—connubia, ó connubia,
Nos seminastis vos, satísq̄ denuò
Idem repetitis semen, inde proditis
Patres, fratresq̄, filios, consanguines,
Sponsas, uxores, matres, & turpissima
Lecunq̄e apud mortales agitari assolent.

q̄e

ga omnia, inquit rhetor, Oedipum unum, unamque Jocasten designant, ἀλλ' ὅμως χυθὲς εἰς πλῆθύν τε δ' αἰετοῦ, ὡς πλῆθος ἔχ' αὐτοχίας, Sed numerus in pluralia diffusus, infortunia etiam simul multiplicasse videntur. In eodem dramate Tiresias Oedipo,

Δελθῆσαι σέ φημι σὺν τοῖς φιλοτάτοις

Αἰχιδ' ὁμιλῶντ', ἐδ' ὅρῳ ἴν' εἰ γκαδ.

Latere te, te, dico, cum carissimis

Confesse fœde, & in malis gantis agas.

ubi Scholiastes τὸ αἰετὸς ὁμιλῶντ', consuetudinem cum matre inuani monet. Et Oedipus ipse;

— ἔνν' οἷς τ'

Οὐ χερῶν μ' ὁμιλῶν, ἔς τέ μ' ἐκ' ἐδ' ἐκ' ἡλάν.

— quis non oportuit,

Congressus; & q̄s minimè oportebat, necans.

cum de matre solâ illud, de patre solo istud diceretur. ubi obiter observes de sexu seqiore formam masculineam adhiberi. cuiusmodi alia plura exhibuit Grotius in notis ad Matth. c. 26. v. 72. Idemq̄e rursus;

— ἐδ' ἐνυμφίῳ

Βετοῖς ἐκλήθην ὅν' ἔφην ἀπο.

Nec sponsus eis nunc diceret, q̄is sum editus.

ubi Triclinii scholia; εἰ τὸ μὲν βετοῖς πρὸς τὸ ἐκλήθην ὡς ἀπο, ἀντὶ τ' πᾶσι τοῖς βετοῖς νοήσεις· εἰ δ' αἰετὸς τὸ ἐνυμφίῳ, ἀντὶ τ' τῇ μητρὶ. ceterum utrovis modo τὸ βετοῖς sumere libuerit, τὸ δ' ὅν' ἔφην ἀπο, matrem solam denotabit. Sed & chorus ibidem,

Τὴ γὰρ ἢ Λαβδακίδαις,

ἢ τῇ Πολυβιδῇ ἔκαστο;

Quæ enim aut Labdacidis,

Aut Polybide lis fuerat?

Λαβδακίδαις, τῇ Λαῖᾳ. Schol. i. e. q̄e aut Lajo cum Oedipode, aut Oedipodum cum Lajo lis intercefferat? Triclin. Rursus de Oedipo, q̄i exposuerat, famulus,

— ἡλάνειν νῦν καὶ τὸν ὅλον λόγον.

Necaturum hunc parentes sermo erat suos.

ubi Scholion hoc καὶ ὅλον λόγον dictum monet: alterum enim tantum, patrem nempe, non & matrem, interfecturum prædixerat oraculum. Homerus Iliad. γ. v. 397. de Venere unâ,

ἡμῶν δὲ Λαῖᾳ, Στὴν δὲ ἱερὴν τε.

— col —

— *collum speciosum, & Pectora amabilia.* —

ἀντὶ τοῦτο. i. *pectus*. Plutarchus, an Favorinus, an Apollonius Alex. an alius quis, de *distione Homericâ*. Cui finitimum Nafonianum illud *fabul. lib. 11.*

Pectora percussit: pectus quoque robora sunt.
ubi *pectora* pro *pectus*, *robora* pro *robur*, habetur. Apud Sophoclem in *Ajace* Tevcer,

Ὅθ' οἱ δονήντες ἐν σπείσι περὶ κέραι

τοιαῦτ' ἀμαρτάνουσιν. —

Cum qui videntur esse natu nobiles,

Talia delingant. —

qui nobiles natu videntur, vel *existunt* etiam; (de qâ formulâ alibi vidimus) cum de Menelao uno loqueretur. Flaccus epod. 3.

Edat cicutis allium nocentius.

Et Drepanus in *Panegyrico*, *Si degustato Sardorum graminum succo feruntur in morte ridere.* De Mutium agente Martialis, l. 10. ep. 25. *Mutius, imposuit qui sua membra focis.* cum is manum alteram duntaxat foco accenso immisisse tradatur. Liv. lib. 2. Ita in sacrâ historiâ Judic. c. 7. v. 10. (quod & Galatinus observat de *arcan. relig. Christ.* l. 8. c. 19.) *Israelitæ dicuntur transgressi, anathema furati, mentiti, &c.* cum Achan unus id perpetrasset. Et Annal. l. 2. c. 24. v. 25. de Joramo Rege, in gravissima ipsum mala incidisse, propter *cedem filiorum Jojada Pontificis*; cum unus tantum Zacharias cæsus sit. vers. 20, 21. nec est opus ut cum Camio suspicemur, alios etiam Jojadae liberos à Joramo fuisse interfectos; nam & ipse fatetur posse fumi, quomodo dictum est, Genes. c. 46. v. 23. *Filii Dan, cum unus tantum Husim subiciatur.* Verùm istic ad facinus exaggerandum dictio pluralis adhibetur. De Achazo Rege pariter dictum est Annal. l. 2. c. 28. v. 3. *Etiam filios suos per ignem traduxit, sive igne cremavit;* (de qâ duplici lectione alibi diximus) cum tamen in Reg. hist. l. 2. c. 28. v. 3. in *filium* duntaxat, sive è filiis unum, immanitatis id genus exercuisse feratur. Nec secus pro Cluentio Cicero, *Fratris liberos vitâ privavit, cum de filio uno loqueretur.* Et Terent. *Hecyr.* 2. 1.

Si illum decrerunt dignum, suos cui liberos committerent.

Ad

Ad quem locum Donatus: *Multum sonanter & accusatorio strepitu, nec masculinum genus nec femininum posuit, nec unam, sed liberos.* Sic Cicero, *En cui tuos liberos committas.* et, *Habemus enim liberos omnes; de puellâ.* Gellius itidem *Noët. Attic. l. 2. c. 13. Antiqui oratores historiæque aut carminum scriptores etiam unum filium siliamve liberos multitudinis numero appellabant.* id confirmat ex Sempr. Afellionis lib. 5. ubi de Tib. Graccho, *Orare cepit, ut se defenderent liberosque suos.* cum unum tantummodò haberet. Hymno 74 v. 4. *Rugiant hostes in medio מועדך conventionum tuorum.* h. e. Templi, de quo Exod. c. 25. v. 22. *ויוערתו* ibi conveniam te. Jajrus. de Templo in plurali loquitur; quia omnis Israelis conventus ibi habebantur. Esdrasides. et vers. 7. *Miserunt in ignem מוקדך sanctuaria tua.* *Miserunt in ignem.* pro, *Ignem immiserunt.* דפון Camius. hypallage. Junius. qualis Judic. c. 1. v. 8. *Sanctuaria autem, Templum:* uti Doctores Hebræi. etiam si Junius, *loca sacra, synagogas, scholas, &c.* ex Vers. 8. Huc pertinet מועדך usus, quo numerus pluralis מועדך מועדך five per excellentiam atque eminentiam Hebræis usurpatur, singulari rei alicui designandæ quæ in eo genere eximia sit. Sic Elephas מועדך dicitur Jobi c. 40. v. 15. cum vox ea non *bestiam*, sed *bestias*, vel etiam *pecora* significet Hymn. 50. v. 10. quo loco Psaltes, *Et במית in mille montibus.* unde Talmudistæ deliri belluam nescio quam portentosam molis prodigiosissimæ procuderunt, quæ montes mille quot diebus depascit, per noctes singulas gramine succrescente denuò reparandos. Sic מועדך *Sapientia clamat. Parcem. c. 1. v. 20. i. e. summa Sapientia.* Jun. *divina scilicet quæ omnem in se continet sapientiam.* Riber. in Mic. c. 5. v. 2. *ira equidem malim, quam cum mercero distributive, sapientiarum quæque.* Nec aliter, puto, מועדך cum plurale sit, de Deo unicè uno usurpatur. falluntur enim, qui de personis singulis, aut unâ aliquâ distinctim consideratâ negant enunciari. Quoniam de Filio, (Spiritu sancto ipso interprete) adhibeatur, Hymn. 45. v. 6. & de Patre ipso versu proximo. de quo loco videtis Apostolum ad Hebr. c. 1. v. 8, 9. Sed מועדך pariter Mal. c. 1. v. 6. אם מועדך אני *Si domini ego.* pro *Domino summo* adhibetur; quoniam *omnem in se continet dominatum.* Ribera. qui & idem מועדך מועדך, מועדך מועדך, מועדך מועדך, *solus dynastæ domi-*

dominusque dominantium, Pavlo dicitur, ad Timoth. ep. r. c. 6.
v. 15. Hisce autem in formulis *ellipsis* subesse vult V. Cl.
Grotius in *Explic. Decalog.* ut sit אלהים אלהים אלהים
Deus Deorum; prout Hymn. 50. v. 1. Et אלהים אלהים vel
אלהים אלהים *Dominus Dominorum*, uti אלהים אלהים, Joanni
Apoc. c. 19. v. 16. & אלהים אלהים, pavlo supra. Qin &
בהמות בהמות *bestia bestiarum*, nec
aliter Junius Parcem. c. 9. v. 1. חכמות חכמות *Sapientia. i. Sapientia*
Sapientiarum.

Verum de *Ellipsi* viderint alii. Per excellentiam usurpari pluralia constat satis. Sic enim Thren. c. 3. v. 22. יְהוָה בְּרִנָּתָיו *Benignitates Jovis*, (i. benignitas benignitatum, si Grotium sequimur; vel etiam, *summa benignitas*, ut Junius) est, quod assumpti penitus non sumus. Hymn. 51. v. 17. בְּרִנָּתָם *Sacrificia Deo* (h. e. *Sacrificium Sacrificiorum*, sive *Sacrificium Deo omnium acceptissimum*; quod unum instar omnium est, imo omnia longe superat, Jun.) est *spiritus fractus*. Cui affine est et illud Reg. 1. 2. c. 22. v. 1. מִגִּדְרֵי תִּירְסָה *Turris salutem*. i. *salutis omnium*, יְהוָה, Cujus loco tamen in Hymnorum sacrorum codice עֲשֵׂה מִגְדָּל legitur. quod Junius vertit, *Magnificam præstat salutem omnimodam*. at, *Magnificat salutem multiplicem*, Piscator. ad verbum, *Magnificans salutes*. Ea interim lectionis varietas, utrum ab auctore ipso profecta, an per Scribarum incuriam invecata sit, ambigi potest non immerito: cum literula unica leviusculè immutata punctationi, (quæ scripto primo posterior longè viris summis jam censetur) diversæ ansam locumque dare potuerit. Certè quod in Hymnorum volumine Hymni ejusdem commatio 27. legitur, עֲשֵׂה מִגְדָּל et, Græc. *ὡς πρεβλὸς διὰ σπέρματος*. Lat. cum perverso perverteris. ego malim, cum perverso perversum, sive contrarium te exhibebis; (de vocabuli ratione videntur Piscator) vel etiam, perversum ac tortuosum ages. (eam enim notionem frequenter continent formulæ istiusmodi; uti videtur est Reg. 1. 1. c. 21. v. 13. & 1. 2. c. 13. v. 5. & c. 14. v. 2. & 1. 3. c. 14. v. 2.) id in Historico codice מִגְדָּל exhibetur. quod si litteram sequimur, *insulsum te exhibebis*, vel, *insulsum ages*, reddi postulat. at Græc. *ρεσέθ*, opinor, *σπρεβλῶσις*. et Lat. pariter, *perversus eris*. Ut non desint, quæ ex Hymnorum libro

bro Historicum refingendum ac restituendum censuerint. quod in priore quoque periochâ Piscatori placuisse video. quia & idem de verbis illis Hymn. 20. v. 10. ubi Hebræa sic habent, *וְהָיָה הוֹשִׁיעָנוּ הַלֵּל וְיִשְׁמְנוּ בְּיָמֵינוּ קְרָאנוּ* quod esset, *rova servato; rex audiat nos, quando clamamus, sive, invocamus*; sententiam eandem protulit; quum genuinam esse censeret Græcorum versionem, quia *ἡμεῖς* legentes reddiderunt, *Κύριε σῶσον ἡμᾶς βασιλεῦ*, & *ἐπαύειν ἡμῶν ἐν τῷ ἡμέτερον* &c. Et Latinus Interpres; *Domine saluum fac Regem; & exaudi nos in die quâ invocaverimus te*. Certè à *in* & vice versâ, calamitatis lapsus proclivis est, atque in locis hâc paucis à Iudæorum Criticis, *Massoretas* quos appellant, extat deprehensus. Sed de istis aliorum esto iudicium.

Cæterum ad pluralium usum istum, quo ad rem subjectam attollendam dilatandâque adhibentur, quem animadvertent jamdudum adnotaruntque eruditi, alterum istic adjicere nevtquam abs re fuerit, hâc perinde hætenus, plerisque observatum, quo in *depressionis* ac *diminutionis* notione ex lingua sacra idiomate, eodémque hâc infrequenter, usurpantur. Ita Dan. c. 9. v. 18. *Supplices te deprecamur* *לֹא עָלֵינוּ צָרָה וְכָבוֹד* non propter iustitias nostras. i. propter ullam iustitiam nostram, ut rectè Iunius. & *ἐποίησαμεν, nullas enim fecimus*. inquit Gregorius Naz. *adv. Euznom. orat. 4.* Esajæ c. 27. v. 11. *לֹא יִהְיֶה עָלֵינוּ עֵץ* Non est populus intelligentiarum. quâ formulâ non intelligentia exacta & omnibus numeris absoluta populo illi detrahitur, sed omni omnino potius inanis planè prædicatur. Nec secus sumi videtur apud Vatem eundem c. 40. v. 14. ubi *quærit, quis Deum edocuerit, וְיָדַע דְּרַבְרָא* viam intelligentiarum. i. rationem, sive methodum prudentem ullam. Apud eundem Cap. 26. v. 18. *לֹא יִשְׁעוּ בָלְיָנוּ* salutes non faciemus. *faciimus*, pro facere, efficere, præstare poteramus. indicativum in notione potentiali; quomodo Hymn. 56. v. 4. 11. Ier. c. 2. v. 11, 23. & c. 11. v. 12. Matth. c. 12. v. 23. collat. cum Marc. c. 3. v. 24. *salutes* autem, etiam si aliis in locis, pro salute omnimodâ, sive amplissimâ firmissimâque creberrimè usurpetur, uti præter superius adducta, Hymn. 28. v. 8. & 42. v. 5, 11. & 44. v. 4. & 74. v. 12. at istic ullam omnino vel levissimam, nedum ut eximiam & prædicandam meritò aliquam,

designat. Qm & Vatis ejusdem eodem in Capite, 46. nempe, vox eadem ΩΝ & Versu 36. ubi de Deo usurpatur, pes eminentiam, qo modo & Hymn. 78. v. 51. vires amplissimas sonat; & contrā planē Versu 29. ubi de populo imbelli ac imbecilli verba habentur; vires nullas vel tenuissimas designat verbis illis, *Ei cui non sunt vires*, (ullæ scil. vel minimæ) robur ampliter suppeditat.

Aliud est interim, qod M. Antoninus Imp. comment. l. 7. §. 19. Πόσος ἴσθι δ' αἰῶν Χρυσίππης; πόσος Σωκράτης; πόσος Ἐπιχτήτης, ὑπερπέποιεν; Qot Chrysippos? qot Socrates? qot Epictetos avum jam absorpsit? Cum nominum istorum cuiusque unus duntaxat philosophus illustris extiterit. Sed Chrysippos, Socrates, Epictetos dixit, pro Chrysippo, Socrati, Epicteto similibus. qo modo Elorus in carmine florido,

Unum ego malim Catonem, quam trecentos Socrates.

Et apud Plutarchum in Catone min. Romani nobilis illius affectu peregrē agentem parum comiter habentibus, cum is placidē sustineret, & πάντες ὑμῶν ἀδελφοὶ Κάτωνες. Non futuri sunt Catones omnes, q̄ ad vos appulerint. Et Catoni ipsi Uticenses, Εἰ Κάτωνες ἐν εἰρήνῃ, ἔσθ' ἡ τὸ Κάτωνος φρόνημα. χαρῶσιν, ἀνέλπειν δ' ἀδελφείαν αὐτῶν. Ignoscendum imbecillitati sue, si Catones non sunt, nec Catonis spiritus capiunt. De Catone Val. maximus, memorabil. l. 2. c. 10. Omnibus numeris perfecta Viri ejusdem virtus effecit, ut quisque sanctum & egregium civem significare vellet, sub Catonis nomine definirer. Hinc Seneca epist. 97. Omne tempus Clodius, non omne Catones feret. Idēq̄ epist. 120. Quidam alternis Vatini, alternis Catones sunt. Qm &, qod Plutarchus qoq̄ monet, Τὸς φάνους πρὸς ἀνορέτους, τοῖς ἀγορῆς ὃς Γερῶντες καὶ αὐσῶντες, χαλιδάζοντες ἐνδύων Κάτωνας. Homines improbos perditosq̄, sermone interim gravi ac severo utentes, per ludibrium Catones vocare solebant. Inde Juvenalis sat. 2.

Tertius è cælis cecidit Cato.

Et Avgusto familiare illud, Contenti sumus hoc Catone. Syeton. lib. 2. c. 75.

Verū, ut ad locum primitus propositum, à diverticulis istis revertamur; poterit discretivē sumi, qod dicitur, *Namini servi discant*. i. unus aliquis ex servis. qo modo Matth. c. 26.

c.26.v.8. *indignabantur discipuli*. i. unus aliquis è discipulis; Iudas nempe. Ioan.c.12.v.4. nisi si, cum Calvino & Iansenio, ceteros etiam Iudà auctore, ejusque verbis commotos idem fecisse, statuamus.

Atque hæc de pluralium usu discretivo. sequitur distributivus. ubi à plurali numero ad singularem transitur, ut ad singulos quosque referatur, id quod dicitur. de quo Druſius itidem qæst.l.3.c.33. & observ.l.1.c.3. Sic Genes. c.49.v.22. *Palmites incedit juxta murum*. i.e. palmitum uterque. nam duo designantur. Exod.c.17.v.12. & fuit manus ambæ (i. manuum utraque) firma. Hymn.73.v.7. *præ pinguedine oculi eorum* (i. oculus eorum uterque) extat. Exod.c.31.v.14. *prophanantes illud* (i. prophanantium quicque) morte morietur. Parcem. c.3.v.18. *apprehendentes eam* (i. apprehendentium quivis) beatus erit. Et c.14.v.1. *sapientes mulieres* (i. sapientum mulierum unaquaque) edificat domum suam. Joel.c.1.v.20. *bestie* (i.e. bestiarum unaquaque) clamat ad te. quò modo supra, Jobi c.12.v.7. *interroga jumenta, & docebit te*. i. unumquodque eorum docebit te, cum nihil sit in creaturis, etiam vilissimum & contemptissimum quodque, quod non vim sapientiæ auctoris sui prædicet. De duobus illis à Jesu terram Cananæam ac Jerichuntem exploratum missis, Josh.c.2.v.4. *Cepit duos illos viros mulier, & abscondit eum*. i.e. illorum utrumque. est enim putidum planè figmentum, quod ex Rabbiniſis suis referunt Iajrus & Camius. duos hos Phineazum & Calebum fuisse: hunc autem à mulierculâ absconditum, cum alter ille Angeli instar, coram regis ministris inconſpectus conſisteret. Sed nec opus est; ut cum aliis, quos & iidem laudant, dicamus, seorsum à se, sub acervo privo, delituisse hunc & illum, quamquam probabile satis id existat. quò modo, inquit Iajrus, dictum est, Parcem.c.27.v.9. *Unguentum & suffitum cor exhilarat*. Cæterum eo sine factum id, quod Gersomida placet, ut si alter repertus fuisset, alter evaderet, istud certè nec probabilitatis speciem præfert; cum eodem in loco absconditi haberentur utrique; & deprehensus alter alterius investigandi ansam præberet, reperiendi etiam rationem ultrò demonstraret. Ita denique illud ego sumpserim de Syri famulis; *Dixerunt ei servi*. i.e. servorum unusquisque, sive servi singuli,

Pater mi, &c. Cui affinem deprehendas syntaxin apud Poetarum principem Iliad. π. v. 265.

— οἱ δ' ἄλλῃ μὲν ἦτορ ἔχοντες,

Πρόσω πᾶς πέτεται —

— cor illi strenuum habentes,

Prorsum omnis volitat. —

sive, Prorsum quisque volat. nam πᾶς, ἀντὶ τῆς ἑξῆς, unusquisque. *χρῆνοσπεπὲς δέ, ἐν ἀσύνδεσσι δέ.* Eustathius. Sed geminam planè observat exhibitq̃ M. Seneca *suasor.* 2. in Corn. Severi scriptis, q̃ de militibus Romanis ante prælum ineundum epulantibus,

— stratig̃e per herbam,

Hic meus est, dixere, dies.

ubi Porcellus Grammaticus (nomine suo havd indignus) illud, tanquam *Solæcismum*, arguebat; q̃d, cum plures induxisset, diceret, *Hic meus est dies, non, Dies hic est noster.* Verum emunctioris naris pectorisq̃ acrioris rhetor, id, inquit, accusabat, q̃d optimum erat. nam q̃st̃ proverbii loco est, *Hic dies meus est.* ita certè usus est Seneca Tragicus, sive Marcus hic, sive Lucius filius, apud quem Medea,

Meus dies est; tempore accepto utimur.

Sed pergit rhetor; Et cum ad sensum retuleris, ne Grammaticorum quidem calumnia habebit locum. dixerunt enim, non omnes simul, sed singuli ex eis, *Hic meus est dies.*

C A P. XVI.

Cor pane, sive cibo, fulcire; formula Hebraeis familiaris.

Jud. 19. 5. *Gen.* 18. 5. *Hymn.* 104. 15. nos dicimus, *Keep the stomach.* Nec Latinis, poetis maximè, infveta. Græci, σνέζων, & σνέσσειζων, fulcire, & suffulcire, reddidere. inde ci-bus fultura, ἐπισμα; & stabilimentum, σιερμα. q̃d τὸ σπ̃-ρὸν τῆς σωματικῆς sustineat. fultura istiusmodi necessitas unde. ea ab edificio sumptā imagine eleganter delineata. Ἐδντὸς ἔρ̃, amor edendi. vino venas fulcire, Seneca. *καρδία,* Græcis medicis, stomachus, sive τὸ τῆς κοιλίας σῆμα, inde *καρδιαγία,* & *καρδιωγμός,* & nostris *heart-burning;* ven-triculi

tricoli non cordis affectiones. Usus vocabuli hac notione ratio.

IN Iudicum historiâ cap. 19. v. 5. Levitam generum suum
 habiturientem focer fenex, apud quem divertebatur, sic al-
 loquitur; לֶחְמִי לֶחֶם לְךָ hoc est, verbum verbo si red-
 dere libuerit, *fulci cor tuum frusto panis*. nos Angli apposi-
 tissimè diceremus, *Ray thy stomach with a bit, or, a morsell*
of bread. nec incommodè Græcus interpres, σπένδον & καρ-
δίαν ὡς ἄρτον ἀπὸ τῆς. Latinus verò longius ab Hebraicis recef-
 sit, dum sic καρδίαν, *Gusta prius pusillum panis, & conforta*
stomachum. Neque verò ego formulam istam, quæ cor, vel sto-
 machum cibo, panēve, fulcire monemur, aut Græcis aut Lati-
 nis etiam adeo opinor fuisse familiarem, etiamsi tam nostris
 frequens sit, quàm & Hebrais fuisse videatur; quoniam vice alterâ
 rursus eodem loci hospes ille usurpasse perhibeatur; et A-
 braham hospitibus suis cælo advenis, Genes. c. 18. v. 5. *Et ac-*
cipiam (i.e. acceptum afferam) *frustum panis*, וְסָעִירִי לֶחֶם
 et *fulcite corda vestra*. Eòdem respexisse Psalterem nullus am-
 bigo, cum Hymno 104. v. 15. dixit, וְלֶחֶם לֶבְבִי יִסְעֶר
 et *panem, quod cor hominis fulciat*. Græcus; καρδίαν ὡς ἄρτον
ἀνδρώπευ σπένδει. rectè. nam *σπένδω* *fulcrum*. dilucius paulo
 Latinus; et panis cor hominis confirmat. quod suffulciat, po-
 tius. unde & Chald. אָכַל comedere. Reg. 1. 3. c. 13. v. 7. &
אָכַל *cibus*. Ruth. c. 2. v. 14. Sic tamen Latini poetæ quando-
 que. Flaccus *sermon*. l. 2. *satyr*. 3.

Deficient inopem vena re, nî cibus atque

Ingens accedat stomacho futura ruenti.

Apud Comicum *Curcul.* act. 2. sc. 3. *servus ludibundus;*

Atque aliquid prius obtrudamus, pernam, sumen, glandium;

Hec sunt ventris stabilimenta, pane, & assa bubula,

Poculum grande, & avla magna.

fulcra, & cetera, stabilimenta, & cetera. Quomodo Gregorius
 Nyssen. *orat. catechet* c. 37. Διὰ τὸ σῶμα καὶ ἀνθρώπου ἐστὶν τὸ
σῶμα τὸ σῶμα τὸ σῶμα. Per alimentum solidum corporis
 soliditatem, sive id quod in corpore est solidum, suffulcimus.
 Nec aliter Columella *de re rustic.* l. 6. c. 23. *Forda, quæ jam pe-*
perit, nisi cibus fulta est, quamvis bona nutrix, labore farigata,

naro

nato subtrahit alimentum. Sed omnium clarissimè ac elegantissimè Lucretius, q̄ de rerum naturâ l. 4. cibi panisq̄ necessitatem usumq̄ istum versibus hisce prosecutus est.

*Illud item non est mirandum, corporis ipsa
Quod natura cibum gerit quoque animantis.
Lippe etenim fluere atq̄ recedere corpora rebus
Multa modis multis docui: sed plurima debent
Ex animalibus eis, quæ sunt exercita motu:
Multaque per sudorem ex alto pressa feruntur:
Multa per os exhalantur, quom̄ languida anhelant.
His igitur rebus rarefcit corpus, & omnis
Subruitur natura, dolor quam consequitur rem.*

Et post.

*Et quoniam non est, quasi quod suffulciat artus,
Debile sit corpus, langvescunt omnia membra;
Brachia palpebræque cadunt, popliteque procumbunt.*

Et ab illis continuò:

*Propterea capitur cibum, ut suffulciat artus,
Et recreet vires interdatus, atq̄ patentem
Per membra ac venas ut amorem obturet edendi.*

amorem edendi, pro fame dixit, Homerum imitatus, apud quem occurrit toties,

Ἀντὶ τοῦτο καὶ τὸν ἐσθλὸν καὶ ἰσχυρὸν ἐσθλὸν ἐσθλόν.

quod Maro,

Postquam exempta fames epulis. —

Q̄n & Vincentius Victor libr. de anima origine: Nunquid, quia anima aut cibum gerit aut potum, ad ipsam transire credimus pastum? non ad animam pertinent ciborum sustentacula, sed ad corpus; cui etiam præter cibum procuratur simili ratione vestitus: ut illi necessarius videatur pastura suggestus, cui competit & ipsos habere vestitus. an non enim putamus inquilinum quemque sue habitationi prospicere? nonne si eam senserit, aut tecto tremere, aut nutare pariete, aut labare fundamine, destinas gerit, quibus imminentem possit ruinam sedulo diligenterque fulcire, ne sub periculo mansionis discrimen videatur impendere remansori? ita & anima carni suum desiderat cibum, ex qua ipsum concipit sine dubio desiderium. Hæc ille; Afferens inquit Augustinus ad eundem de eodem argumento l. 2.

l. 2. c. 4.) non anima requiri alimenta, sed corpori; curâ quidem illius, sed tanquam in domo habitantis, & moribunda carnis imminentes ruinas providâ refectiōe fulcientis. ita rei ipsius rationem reddidit Lucretius, phraeos Vincentius, dum corpus domicilii instar labantis habere suggerit, quod cibo potuque tanquam destinis ac tibicinibus quibusdam suffulciri & sustentari necesse sit. cibo, inquam, potuque. nam & de isto Seneca (licet audacius forsitan paulo videatur) epist. 95. Vino fulcire venas cadentes. quod idem de benefic. l. 3. c. 9. cadentes venas vino reficere, dixit.

Quod autem stomachum Latinus reddidit, quod Hebraicum textum secuti Græci καρδιά dixere, nec illud incommodè prorsus. siquidem Græci veteres τὸ σῶμα τῆς κοιλίας sive τῆς καρδίας, i. e. stomachum, καρδιά dixere: uti pluribus in locis monuit Galenus, de aliment. facult. l. 2. c. 24. de locis affect. l. 5. c. 8. comment. in Hippocr. de humoribus l. 3. §. 30. idemque variis, ex autoribus primæ notæ, exemplis confirmat. de Hippocr. ac Platon. dogmat. l. 2. c. 9. inde καρδιαλγία & καρδιωγμός, non cordis, sed ventriculi ἀλγύματα καὶ ἀνέσεις, dolores morsusque: uti idem docet ad aphorism. l. 4. aph. 65. & in prognost. comment. 3. §. 36. Idem καρδιαλγίαν exponit τὸ σῶμα τῆς κοιλίας ὁ Διωνύσιος, in Epidem. l. 1. comment. 3. §. 22. clarissimè verò Erotianus in lexic. Hippocrat. Καρδίαν ἐμάλεον οἱ παλαιοὶ καὶ τὸ τῆς καρδίας σῶμα, ὃν καὶ τὸ σῶμα χον κοινῶς καλεῖσθαι. καρδιώπειν ἐν καὶ καρδιώγειν λέγει, τὸ μὲν ναιτίας καὶ ὁ δυνὴς ἀνιάδης τὸ σῶμα χον καὶ καρδιωγμός ἐντεδέν, ἀντι τῆς σωματικῆς διηρώσεως. Hoc est quod Hesyechius; Καρδιώπειν, τὸ καρδίαν ἀλγείν. πινὲς δὲ δάκρυα τῶν σωματικῶν ὑπολειμμένων. τίς δὲ καὶ ὁπὲρ τῶν ναιτίων. nec nostri secus ventriculi affectum istiusmodi dicimus, the heartburning. Nican- der ab aconiti esu φῶτ' ἐπικαρδιώοντα describens in Alexi- pharm. v. 19.

— δύη δ' ἐπικαρδιώοντα ἀκρον.

Ναιτίδης ἀλλήλων ἀειρόμενον σῶμα καρδίας,

Τεύχεθ' ὡς καρδίαν ἐπιδόρπον, οἱ δὲ δοχαίω

Κλείου σωματικοῦ. πύλη δ' ἐπικαρδιῶν ἀρχαῖς

Πρώτη κόλον, ὅτι πᾶσι βροτῶν ἀλγὶς ἐμφέρεται αἰς.

ubi Schol. σῶμα καρδίας, ὁ σῶμα χον. cujus & nomen & sedem & usum Nican- der verbis illis nobis exhibet. Aliud autem

Y y

longe

longè est: quod Thucydides (Galeno etiam non semel, sed in codicibus impressis vitiatum, referente) *lib. 2.* dixit, ἐς τὴν καρδίαν σπένδειν, ab eo quod Græci in contextu sacro, σπένδειν τὴν καρδίαν, istic enim τὸ σπένδειν passivè, vel etiam reciprocè sumitur, & significat morbum, quo de verba facit eo loci historicus, ventriculo incubuisse, sive in eodem sese fixisse. ad quem locum etiam Scholiastes: Οἱ παλαιὸι ἰατροὶ τὴν στήμαχον καρδίαν ἐκάλουν, καὶ καρδιώσαντες τὸ πόνον τῆς στήμαχου. *Stomachum* autem illi *cordis* nomine insigniverunt, ἀπὸ τοῦ ὁμοιότητος Συμπάσας, ut Galenus *de locis affect.* l. 5. c. 8. sive ἐπὶ Συμπάσας καρδία σπένδειν, ut Alexander *problem.* l. 2. q. 35. quia sympathia quedam inter cor atque *stomachum* intercedit, & communes quedam sunt partis utriusque affectiones insigniores. Itaque vocabuli καρδίας usus iste in re medicâ maximâ ex parte reperitur, aut ubi de partis illius affectibus agitur.

CAP. XVII.

Scala, quâ ad numen ascenditur, creatura. *Rom.* 1. 20. Deus in conspicabilis, ex operibus fit conspicuus. Luce amicum esse, *Hymn.* 104. 1. quod dictum. λαϊνὸν χιτῶνα, γλυῖ, ὁ δαπν, ἰσῶς ἀμφιέσπιν. χιτῶνα, sive ἱμῆνα, mundo obductum, cælum dicere philosophi quidam. λαϊνὸν χιτῶνα ποσῶν, item ὡς καὶ Ἐλάς ἑσπέρης, dici posse gemmis fulgidis undique amictum. decore ac majestate amictus. Deus quâ ratione dicatur. Panis quis, ἐργατένιος, fulcire cor dicitur, *ibid.* v. 15. Oleo an vino, nitoris vultui conciliandi facultas, à Lyrico tribuitur. in miramque partem sententia, rationumque momenta. Olei usus ad unctionem, ad esum, ad lumina, facies dictionis, in poesi, Lyricâ cum primis sapius immutata. מִשְׁחָה quod referatur: מִשְׁחָה quid velit, recepta hic, *Syntaxis* gemina *Job.* 5. 10, 11. מִשְׁחָה oleum unde. מִשְׁחָה istic in splendoris notione; alibi nusquam. מִשְׁחָה; oleum, sive, unguentum, Homero dictum. Versio loci nova ex conjecturâ exhibita. מִשְׁחָה exultare, hilaria agere; unguentorum in his usus. מִשְׁחָה causale. *Hymni* eiusdem v. 17. מִשְׁחָה arbor quæ. מִשְׁחָה quis ales, ciconia in arboribus an agat, domus avium, utrum nidi; ut nidi, prodromibus

domibus de homine dicuntur; an stirpes arborēsque ipsa. ista
domicilia potius, illi in istis cubilia. Origenes ex conjecturâ
emendatus. Druſii Syntaxis rejecta. Lambino Lucretius
parum rite explicatus. avium *κατασκευασίς*, rami, non nidi.
culôn unde. *κατασκευάω* nidificare, hanc rectè redditur. in
aviariis cella à nidis diversa. spelunca nidi Oppiano dicta.
Hymni ejusdem v. 25. *Πῶς* mare quodnam designet. manus,
pro spatii. ambabus, frustra Piscator. brachia, Nasoni, quod
manus, nostro. maris lingua, Hebraeis, pro sinu. ut telluris
Latinis, pro promontorio. Pacuvii fragmentum restitutum.
Vocabula à corporis membris ad terras, montes, fluvios tra-
ducta. In sacra paginâ, maris labium: *Σ*, montis super-
cilium. Naves ambulare, etiam Latinis dictum. Maris
transgressus, an dici queat. *νῆες πολιορκεῖ*. naves αἰλὸς ἵππων,
eqi marini; currus, *ἰριδὴν*. gubernator auriga dictus. *πῆξις*,
Σ *πῆξις*, de itinere pedestri usurpata. Maria ambulare, ter-
ram navigasse Xerxem, Cicero. Amnes ambulare, ire, in-
cedere, currere, dicuntur.

K Aliqua *Σ* *σιντὺ ἀνὰ βουνὸς αἰὰ τὴν ὑψίστην αἰὲς τὴν θεῶν*. Per cre-
aturas, tanquam per scalam, ad Deum ascenditur. inquit
Basilii Seleuc. orat. i. Siqdem, ut Apostolus ad Rom. c. i.
v. 20. *Τὰ ἀόρατα αὐτῆς ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα,
καὶ δοξάζονται*. invisibilia ipsius, vis utiq; aeterna majestāsque divina,
à mundo condito in operibus pensitata spectantur. Quod Auctor
libri de mundo, q̄i Aristotelis nomen præfert, c. 6. *Πῶς ὁ θεὸς
τῆς φύσεως ἡρώδης ὁ ἀδελφεὸς*, ἀπ' αὐτῶν τ' ἐργῶν θεωρεῖται ὁ θεός.
Deus cum sit natura mortali omni inconspicibilis, ex operibus
suis tamen conspicuus sit. Itaq; Hymnum celeberrimum il-
lum, ordine 104. q̄o Dei potentiam, sapientiam, majesta-
tem, providentiam in mundi fabricâ, creaturisque quibusque
clarissimè elucentem, ac splendidissimè effulgentem, prædi-
cans Lyricus sacer, ab his verbis orditur; *Amiciens se luce,
tanquam veste*. Hoc explicans Calvinus *Instit. l. i. c. 5. S. 1.*
Ac si dicat, inquit, tum cepisse Deum visibili ornatu insignem
prodire, ex q̄o in mundi creatione insignia sua protulit; quibus,
quoties oculos huc vel illuc circumferimus, decorus apparet. Al-
ludit enim, quod & Abraham Efdrae monuit, ad lucem primi-
tius

tis creatam. Genes. c. i. v. 3. licet Theodoretus ad φῶς ἀποδύσ-
 ιτον, lucem illam inaccessibleam referat, de q̄a Apostolus ad Ti-
 moth. ep. i. c. 6. v. 16. Et est sanē phraſis ἐμφανισμένη, q̄a
 Deus luce amictus perhibetur. de q̄a formulā & alibi dixi-
 mus. Observavit hoc Eustathius ad Iliad. γ. v. 57. ubi λαῖνον
 ἐστο χιτῶνα, lapideam indueres tunicam, ἀπὸ τῆς λιδαθείης, pro,
 lapidibus obruereris, dictum est. ἢ τῶς λιδαθέντα, inquit, ὡς περ
 π. ἱμάτιον, ἀμπέχῃ ὁ τῶς λίθων σωθός. lapidatus enim, tanquam ve-
 ſte quadam, lapidum acervo amicitur. parique modo dictum est
 Hesiodo, ἥερα ἔσσαντες, aere indutos, heroes nempe defunctos.
 et dici posset, γλῶττι ἐνδύεσθαι τὰ τέφρα, terram indutum, q̄i se-
 pulchus est: et ὅσως ἐμπεπλεγμένους, ἢ ὁμοειδῶς ὅλον ἐν τῷ αὐτῷ, aquam
 indutum, q̄i eā totus est immersus; καὶ φῶς ἀναβαλέσθαι, ἱματί-
 ον δύναι, & luce amictum, vestis instar. q̄o modo LXX. istic,
 ἀναβαλέμεθα φῶς, ὡς ἱμάτιον. De Levcippo & Democrito
 Stobaeus tom. i. l. i. c. 21. §. 2. χιτῶνα κίχλη καὶ ὑμένα περιτείνε-
 σι τῷ κόσμῳ διὰ τῶς ἀγνιστοειδῶν ἀστῶν ἐμπεπλεγμένον. tunicam
 ſive membranam quadam mundo undiq̄ circumjiciunt, ex aſtris
 hamorum in modum ſibi invicem implexis contextam. talem
 ex luce ipſa conſtatum numen, amictum induiſſe ſe Lyricus
 noſter inſinuat. Sive, ut Eustathius ait, λαῖνον χιτῶνα φορεῖν,
 tunicā lapideā indutum ſeſtivē dici poſſe, ἢ λίθους πρὸς κατὰ
 πρὸς, q̄i gemmis lapidibusq̄ pretioſis inſtrūctus undiq̄ incede-
 dit; ita & φῶς καὶ ἑλὼς ἔσσαντες, luce ac fulgore amictum eſſe, q̄i
 eiſdem lucem fulgorēmq̄ emittentibus, ita totus eſt obſitus,
 ut totus ipſe lucere ac fulgere videatur; & aſtantiū oculi
 ex adverſum intueri nevtiq̄am ſuſtineant. ita Eſdraides ad
 priora illa, verſ. i. יְהוָה יְהוָה decore & majeſtate amictus es:
 tantus eſt majeſtatis tuæ ſplendor & fulgor, ut eam intueri ſpi-
 ritus etiam ſapientiſſimi obſitum prohibeat; q̄madmodum cor-
 poris veſtitū aſpectus prohibet veſtis eidem induta. ceterū quaſi
 veſtis aſpectabilis quadam majeſtatis divinæ lux eſt iſta, talisq̄
 iſtic prædicatur.

Sed ex Hymno eodem alia pauca delibabimus, q̄ibus & ab
 exteris forſan lux aliqua dabitur. Attigimus capite proximē
 antegreſſo, q̄od de pane dictum eſt commatio 15. fulcire eum
 cor hominis. q̄od de pane cumprimis dici monet Camius, q̄ia
 nullus cibus tam inſigniter hoc præſtat, fruſtra ſunt enim,
 q̄i

q̄i ad panem mysticum trahunt. Verum de oleo q̄od adiectum
 est, magis habetur controversum. Siquidem q̄od de oleo à ple-
 risq̄e sumitur, de vino interpretantur, Drusus observ. l. 3. c. 10.
 Drusi q̄ue vestigia premens, Piscator. Itaq̄e sic vertunt, Et
 vinum, q̄od latificat cor hominis, ut nitidam reddat faciem pre
 oleo, sive oleo nitidiorem faciat. Sensus est, inquit Drusus, vi-
 num cor exhilarando, faciem hominis nitidiorem reddere q̄am
 est oleum, aut q̄am oleum reddere soleat. Præiverunt autem
 his Vatablus. Hebr. inquit, ad faciendum nitere faciem ab oleo.
 i. splendere facit, vel nitidiorem reddit vultum, q̄am ullum un-
 guentum. Et Mollerus, Vinum, non immodice sumptum, ita
 exhilarat cor hominis, ut facies etiam fiat nitidior & splende-
 scat magis q̄am si oleo esset peruncta. Et sanè cordis hilarita-
 tem in vultu se prodere; vinoq̄e sumpto frontem solvi; jux-
 ta illud Nasonis art. l. 1. rugæq̄e frontis abit; nemo est q̄i
 nesciat. favet etiam interpretationi huic dictionis facies im-
 mutata. neq̄e enim dixit, et oleum, q̄od hominis faciem nitere
 faciat, sicut de vino, & vinum q̄od cor hominis exhilarat; de
 pane, & panem, q̄i cor fulciat; sed, ἀντολαῖς, prout Vata-
 blus posuit, ad nitere faciendum faciem ab oleo, vel præ oleo.
 Alio tamen abscedunt, q̄od dixi, interpretes pleriq̄e, q̄i ad
 olei usum referunt. Ita Hebræi doctores, Jajrus, Esdraides,
 Camius; q̄i de facie oleo ungendâ, unde nitidior fiat vul-
 tus, unanimiter exponunt. q̄o spectant illa Hymn. 23. v. 5. &
 92. v. 10. Ecclef. c. 9. v. 8. Matth. c. 6. v. 17. q̄anq̄am Camius
 etiam de olei esu exponit, ac si oleo vescentibus facies nitidi-
 or redderetur; q̄in & de lucernis adjecit, q̄ibus accensis, fa-
 cies noctu quoq̄e illustratur. Græci pariter LXX. ἡ λαμπρότης
 τοῦ προσώπου ἐν ἐλαίῳ. Symmachus; ἡ λαμπρότης τοῦ προσώπου ἐν ἐλαίῳ. ut
 illustret faciem oleo. Unde Theodoretus; ἡ ἐλαίῳ ὅτι μόνον ἐν-
 ὁθεν διατρέφεται, ἀλλὰ καὶ ἐξωθεν λαμπρύνει τὰ σώματα. Oleum,
 non solum q̄od intus nutriat corpora, sed q̄od exterius etiam il-
 lustret. Et Evsebius demonstrat. Evangel. l. 4. c. 15. in oleo
 prædicat, his ipsis Lyrici verbis adductis, τὸ πῶς αὐτὸς ὁ
 χῆρς ὤλις, ὥσθις ἀνέστηκον, πόρον διεσπέντηκον, καὶ τῶν ἀπαι-
 κηκῶν, τὸ ὅτι ἐπαιεῖσθαι μένον ὥσθις διεκωλύθη. ὥσθις
 μαρμαρυγαῖς, διαυγῆ τε καὶ λαμπρὰν τὴν αὐτῆς χρομῆν ἀποτελεῖν ὁ
 ἔειπεν. Basiliius Cæsar. in Hexamer. orat. 5. ἡ ἀμπελὶς τὸ ὅτι μόνον
 γινώσκει.

ἡνὶ αὐτῷ εὐφραίνειν μέλλοντα παρὰ τὴν ἀνθρώπου ἐλπίδα ὃ καὶ πρὸν παρ-
 εχόμενι ἰατρικῶν διωκόμενον ἀφίστατον ἐν ἐλπίδι. Latinus, q̄i Gra-
 ca seniorum dicta vestigiis inharet, *Ut exhilaret faciem in*
oleo. eodémq̄ concedunt, vulgatam q̄otq̄ot sequuntur. Sed &
 Calvinus, Bucerus, Musculus, Junius, Tigurinus, Geneven-
 ses, nostrates. Nec sanè necessarium videtur, ut à receptiore
 interpretatione discedatur. Siquidem 1. non videtur Vates
 facer, cum creaturas præcipuas ad hominis usum conditas in-
 stituisset recensere, *olei*, q̄od tam varios, tam eximios, apud
 suum populum potissimum, usus sui præbuisse cognoscitur,
 mentionem omittitur; præsertim, cum nec herbam ipsam
 silentio prætermittam sustinuerit. 2. in poesi, lyricâ cum pri-
 mis, dictionis faciem subinde mutari nihil est novi. hoc ipso
 in hymno q̄oties variatur? A personâ secundâ exorsus, mox
 ad tertiam transit: à participiorum usu ad verbi formam
 primigeniam delabatur, vers. 5. & cum de Deo pauca habue-
 rit, mox v. 6. ad Deum dirigitur oratio. Sed & personâ par-
 tēq̄e denuò deinceps, non semel immutantur. Istic avtem
 immutatio minùs peregrina videbitur, si Junium avdimus,
 q̄i reliqua commatii hujus sic vertit, *Qi vino latificat cor mor-*
talis, — *Et cibo cor mortalis fulcit.* et minùs adhuc, si ge-
 minam ferè in commatio proximè antegressò adverterimus;
 sed Junium ibi repudiando; Is enim cum Musculo Camium
 secutus *וְהָאֵרֶץ לְחֵם לְבָנָם* vertit, ut depromant (homi-
 nes scil.) *cibum è terrâ.* q̄ia ea, inquit illi, q̄a humanis usi-
 bus inserviunt, non sine hominis labore ac operâ è terrâ educun-
 tur, cum q̄a bestiis sunt esui, suâ sponte proveniant. q̄o trahunt
 & q̄od præcesserat, *וְהָאֵרֶץ לְחֵם לְבָנָם* ad opus servile hominis, h. e. *cul-*
turâ hominis interveniente, sive, operam suam impendente homi-
ne, ut post Camium & Esdraidem, Campensis & Bucerus.
 q̄od alii. rectius, *ad servitium, sive servitutem,* Vulgata;
usum, Tigurina; *obsequium,* Pagninus; *esum,* etiam Camius,
 licet alterum illud adjiciat. neq̄e enim cavssa instrumentalis,
 sed finalis, q̄od & Mollerus monuit, eâ formulâ illic desi-
 gnari videtur. nec eis tamen accedo, q̄od & Camius subin-
 dicare videtur, q̄i illud ad hominis servitium de jumentis sur-
 munt, ut tam *וְהָאֵרֶץ לְחֵם לְבָנָם* herba, q̄am & *וְהָאֵרֶץ לְחֵם לְבָנָם* gramen jumentis pro-
 duci dicantur, q̄o ea istis pasta & corroborata usibus huma-
 nis

nis inservire valeant. Verum ad Deum plerique aptius referunt, q̄i panem è terrâ producere ibi dicitur, q̄o modo hoc loco hominis vultum olei beneficio nitidum reddere. ut panis, sive frumentum, unde panis conficitur, ab herbis aliis, q̄a usibus humanis q̄oq̄ inserviunt, distingvatur; prout & ista à gramine, sive fano, q̄od jumentis in pabulum cedit. phrasis certè utrobique eadem est, dictionisq̄e facies pariter utrobique immutata, *Si germinare facit pro jumentis gramen; herbamq̄e ad usum hominis; ad depromendum, sive depromendo, i.e. depromens, (sicut istie Junius, nitidum efficiendo. i. q̄i nitidum efficit) panem è terrâ.* Origenes certè totam periocham serie continuatâ sic protulit, *adv. Celsum l. 4.* Ὁ θεὸς ἀγατὲλλον χορὴν τοῖς κτήνεσι, καὶ χόλον τῇ σαρκὶ τῶν ἀνθρώπων, ἵνα χορῶν (i.e. χορῶν) quamquam Hæschelius ꝑ̄ interferit) ἀρτον ἐκ τῆς γῆς καὶ τὸ εἶναι ἐν ποσὶ καὶ καρδίᾳ ἀνθρώπου, καὶ ἰλαρύνει τὴν ἐλπίδα, καὶ αἰετὶ ἐν σελήνῃ καρδίαν ἀνθρώπου. Idemq̄e l. 8. Ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων λαμβάνουσι, ἡμέρας καὶ νύκτας, καὶ ἀπὸ τῶν σελήνων καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ τῶν ἐλάτων καρπὸς, καὶ ἰλαρύνει τὴν ἐλπίδα. Parilem certè syntaxeos immutationem observat Piscator in Eliphazi verbis Jobi c. 5. v. 10, 11. *Si dat pluviam in faciem terræ, & mittit aquas in faciem fundorum. Quod ad ponendum (h.e. q̄i ponere comparatus, sive talis est ut ponas. Pise.) depresso in excelsu; & pullati atolluntur salute, sive; ut pullati atollantur (ut Josh. c. 24. v. 9. & Mal. c. 1. v. 9.) salute donati.* ut Esajæ c. 38. v. 17, 21. frustra enim sunt, q̄i commation utrunq̄e eodẽ trahunt. Accedit, q̄od oleum *שֶׁמֶן* passim nuncupatur, à *שֶׁמֶץ* radice, insolente quidem illâ, sed q̄am lucis ac splendoris significaturam habere, docent clarissimè fenestrarum, q̄a lumen admittunt, & meridiei, q̄a diei est pars latissima ac lucidissima, nomina inde promanantia. cui finitimum & *שֶׁמֶץ* q̄od hoc loco usurpatur, nec in hac vel formulâ vel mente etiam, alibi uspiam reperitur. itaq̄e Merceus monet, q̄osdam exponere, ac si *שֶׁמֶץ* scriptum esset. atq̄e ita sanè Esdraides, *שֶׁמֶץ* ad illustrandum; sive; ut illustret; uti, & *שֶׁמֶץ* Symmachus. Accedit & q̄od *שֶׁמֶץ* quandoq̄e oleum, sive unguentum, Græcis nuncupari, Athenæus *dipnosoph. l. 1.* ex Criticorum q̄orundam sententiâ vult, in Homeri illis ex *Iliad. γ. v. 392.* de Paride,

ΚΑΝΕΙ

Κάλλει τε σίβειν ἡ εἴμασιν. —
 nitore, sive decore. i. unguento, vestibusque fulgens. Et alibi,

Ὡς ἡ Ἀφροδίτη κάλλει τὰ ποσὶν παρὰ δαίρη.

Sic Venus unguento faciem illinit, atque repurgat.

gem versum respexisse opinor Hesychium: Κάλλει, τὸ μύρον, τὸ ἡ Ἀφροδίτης. Κάλλει, unguento, Veneris scil. sive qd Venus est abusa. ut oleum sive unguentum ideo κάλλει fit dictum, qd decorem nitoremque eo utentibus conciliet, certè, σίβειν, εἰς αὐτὸν, oleo, sive unguento, splendentes, seu nitentes, dixit poeta idem Iliad. 5. v. 596. et, ἀποσίβειντες ἀλέσμεθα, unguine resplendentes. Odys. 7. v. 408. verum de vestibus illud, de postibus istud. Nec reticebo tamen, qd modò suggerit animus, exponi posse havd incommodè incisum istud, Vinum scil. ita cor hominis letum reddere, ut oleo etiam simul faciem hilarescere, (qd ἱλαρίναι LXX) sive hilarem vultum, etiam oleo adhibito, qd id efficit solet, induere faciat. hoc est, facere ut hilaria agerent homines, in quibus facies oleo inungi solet. הילאני enim exultare, hilaria agere. Ester. c. 8. v. 15. Certè in hilaris celebrandis apud Orientales illos utrumque hoc simul coniungi passim deprehendas. Sic Salomon Ecclesiast. c. 9. v. 7, 8. Comede cum letitia panem tuum; & bibe corde hilari vinum tuum. Omni tempore nitida sint vestimenta tua; unguentumque capiti tuo ne desit. nam מִשְׁחָא tam ab oleo, sive oleo simpliciter, qm pra oleo, (ut sit מִשְׁחָא וְיִתְרוֹן מִן הַפֶּלֶא מִן הַפֶּלֶא) potest significare. neque necessarium est, qd exigunt illi, ut hoc sensu, מִשְׁחָא non מִשְׁחָא diceretur. Siquidem מִן prapositione causam efficientem, sive principalem, sive & instrumentalem, frequentissimè designat. nec LXX malè, ἐν ἐλάδι. sic adhibetur Genes. c. 49. v. 24, 25. Hymn. 6. v. 8. & 38. v. 3. & 119. v. 161.

Hymni ejusdem v. 17. In quibus (arboribus scil.) aves nidificant: מִן הַיָּרֵד מִן הַיָּרֵד ciconia domicilium abietet. nolo aut de arbore, aut de alite disputationem instituere. qm אֶרֶץ אֶרֶץ Aquila, abietem; Sexta editio, (Hieronymo teste) cupressum, מִן הַיָּרֵד alii ciconiam; alii ἐρεμνιον, ardeam, ut LXX. & Aquila. alii ἄλκιον, milvum, ut Symmachus, & Sexta, quia is in excelsis arduisque arboribus nidum facere consuevit. Hieron. ad Sun. & Frezel. Hinc itaque de ciconia scrupulus inji-

inijcitur: quod ea in turribus, adiungitque culminibus, non abietum arborumve aliarum cacuminibus, nidificare plurimum deprehendatur. Verum de hoc alii viderint. Quod verò *Abietes domum* dixit, sive *domicilia*, ut Junius, בית *habitaclum*, Abraham Elfraides, duplici ratione sumi posse monet Drusus *observ. l. 6. c. 24.* Prima est, ut *domus* pro *nido* ponatur. quod modo Psalm. 84. v. 4. *Etiam passer invenit domum, & hirundo nidum sibi, in quo ponat pullos suos.* atque ita Camius בית *domus ejus, nidus ejus.* Cui concinit poetae ignoti illud à Lycurgo orat. adv. Leocratem laudatum,

Οὐδ' ἀγρία γ' ἐγείν, ἢ μάστιγ' ἄκουον,

Ἄλλη νεοσσὸς ἠξίωσεν ἐντεχεῖν.

ita enim restituit Grotius, quod in editis ἐντεχεῖν ἠξίωσεν, perperam editur.

Nam vaga nec ales propriam ubi sibi domum

Extruxit, alibi parere pullitum vult.

Sed & vice versa, χαλῖα *nidus pro domo.* Jobi c. 29. v. 18. *Miratus sum in nido meo. i. domi meae; aut etiam in nido. i. in lecto, quo modo de eo dicimus, qui morte defungitur naturali, in cubili suo defunctus est, he died in his bed.* Verum sic Hesiodus l. 1. v. 305.

Ὅς καὶ τοὶ ἀγροὶ βίῳ τε πλήθουσιν χαλῖαι.

Sint tempestivo ut victu nidi tibi pleni.

i. domus, horrea. Et v. 299.

βίῳ τε δ' ἔλῳ πικρῶσι χαλῖαι.

Ceres victu stipet tibi nidum. i. domum,

casam. Et v. 372.

ἔλῳ διφῶσι χαλῖαι.

Nidum perscrutata tuum.

Epictetus dissertat. l. 1. c. 28. Τί διαφέρει οἰκία ἀνθρώπου, καὶ νοστίον πελαγοῦ, ὡς οἰκίας; *Habitationem quod attinet, quid interest inter hominis domum, & ciconia nidum?* Altera, quam posuit Vir. Cl. explicandi ratio est, ut *abietes* dicatur pro, *in abietibus*, ut *novalis*, pro, *in novali*, Prov. c. 13. v. 23. *nidi enim in arboribus, non arbores nidi.* Imò arbores ipsae domus, nidi in arboribus, quasi in domiciliis vel cubiculis etiam cubilia. Maro Georg. l. 2.

Antiquasque domos avium cum stirpibus imis

Ζ Ζ

Εγνή.

Erunt. — & Marone prior, à quo ipse acceperat,
Lucretius l. i.

Frondiferasque domos avium. —

non *nidos*, ut Lambinus exponit, (pullos enim ii, non frondes ferunt.) sed stirpes arboresque, in quibus aves stabulantur nidulanturque. firmatque hunc dicti Lyrici sensum, quod *abietes* in plurali dixit. Nec aliorum abit, quod apud Matth. c. 8. v. 20. & Luc. c. 9. v. 58. Christus, Αἱ ἀλώπεκες φωλεὺς ἔχουσιν, καὶ οἱ πετεινὰ καὶ ἑρπεὶς κατασκηνώσουσιν. *Habent vulpes foveas*, sive, *latibula*, & *volucres aëria tabernacula*, sive *umbracula*; arbores ac stirpes utique, in quibus stabulantur ista, sicut in lustris illa. κατασκηνώσουσιν tabernaculum, ut οἰκίσουσιν domicilium. οἰκίσουσιν ἀπὸ τῆς οἰκίας. de sylva, sive nemore eandem usurpavit poëses Latinae princeps *En. l. i.*

— tum *sylvia scena coruscis*

Desuper, horrentique atrum nemus imminet umbræ.
nisi forsan fuerit Hebræorum עֲרֵבָה quod Heinsio placet, ad Nonnum c. 3. 1. & ante Heinsium Fullero nostro *Miscell. l. 2. c. 4.* De Assyrio, quem cedro ingenti, sed bipennibus succiso, confert, Ezekiel Vates c. 3. 1. v. 13. *Super cadivum truncum ejus עֲרֵבָה habitaverunt* (ut rectè Hieron. & Jun.) *volucres aëriae qage*. malè enim, *nidificabant*, *Piscat.* contra quàm & ipse Hymni hujusce Vers. 12. nec commodè satis, aut Græci ἀνεπαύνητο, *requecebant*, Tigurin. aut nostri, *remained*. malim ego, *made abode*, aut *dwelt*. Sed nec probare possum, aut Veteris, aut recentiorum versionem, quæ κατασκηνώματα in Historiâ Evangelicâ *nidos* reddunt. Certè *aves cubilia sibi nidosque construunt*; ut Cicero *de natur. Deor. l. 2. cubicula & domicilia* in arboribus stirpibusque à naturâ ipsâ comparata sibi offendunt; quarum in frondibus ramisque cantillant, ut Vers. 12. *Lyrodus noster*. Siquidem & citra *nidos* volucres etiam ἐν τοῖς κλάδοις κατασκηνώσουσιν. h. e. *stabulantur*. malè enim vertunt, *nidulantur*. Ita apud Danielelem c. 4. v. 12. ὡσεὶ τὰ ἄνω κατὰσκηνώσουσιν τὰ ἐν τῷ ἄρβυλῳ, καὶ ἐν τοῖς κλάδοις αὐτῶν κατασκηνώσουσιν. *Subter eam stabulantur* (Heb. *umbram captabant*) *bestie agrestes*, & *in ramis ejus habitabant volucres aëriae*. Quin & avibus domesticis in aviariis, à cellis, quæ cubiculorum instar habent, *cubilia nidosque* disparatos reperias

rias apud rei rusticæ Magistros. Vide sis Columellam l. 8. c. 2.

Ceterum *vulpium* mentio Oppiani memoriam refricat mihi, quæ harum lustra sive speluncas etiam *nidos* appellat *venat.* l. 3. versibus illis,

Καὶ πύλῃ νάει πυμάλοῖς ἐπὶ φωλεῶσιν,
Ἐπὶ πύλῃς οἷζασι δόμοις, βυπῆς τε καλίας.
Vulpes cava sagaxque extremis degit in antris,
Nidos septiforeſque domos sibi quando paravit.

Hymni ejusdem vers. 25. מַרְיָהּ יָם יְרֵחוֹ מִן הַיָּם הַיָּמָנִי *Mare istud* dixit, ut *mare mediterraneum*, quod Judæam alluit, designaret, & à *mari rubro*, sive *Edomæo*, distingveret; de quo Hymno 114. v. 3. מַרְיָהּ יָם יְרֵחוֹ *mare illud vidit.* itaque melius *Piscator, Istud mare magnum* quod attinet, quàm *Junius, In ipso mari magno.* est enim διακριτικόν, hoc quidem loco τὸ πῶς. At quod *spatiosum*, sive *latum spatiis* *Junius*, Hebr. est *latum manibus*; (prout & de fluminibus spatiosis idem usurpavit *Esfajas* c. 33. v. 21. nec est opus, ut cum *Piscatore, ambabus* dicatur. quod autem *manus illi, brachia Naso* dixit. *fabul.* l. 1.

— neque brachia longo

Margine terrarum porrexerat Amphitrite.

Quin & quod scriptores sacri מַרְיָהּ *maris linguam* dicunt pro sinu, ad linguæ instar exerta, in terras utrinque positas semet insinuante, *Jos. c. 15. v. 2.* & *Esfaja c. 11. v. 15.* idem de promontoriis, vel promontiorum mucronibus, (nam distinguvi hæc quandoque solent) in mare projectis & procurentibus usurpant pariter auctores exteri, *Cæsar de bell. Gallic. l. 3.* Erant ejusmodi fere situs opidorum, ut posita in extremis lingulis promontoriiſque, neque pedibus aditum haberent, neque navibus. *Livius l. 37.* Inde in altum lingua mille passuum excurrens, medium fere sinum veluti notâ distingvit. Et l. 45. Eminent in altum lingua, in qua sita est *Cassandra.* nec minus, quàm in altum *Athos* mons, excurrit. De Italia *Solinus* c. 8. ubi longius processit, in cornua duo scinditur, quorum alterum *Ionium* spectat ægor, alterum *Siculum*: inter quas prominentias, non uno margine accessum insinuati freti recipit, sed lingvis projectis sepius, ac procurentibus distinctum promontoriis pelagus admittit. *Pacuvius Anchisæ,* citante *Gellio l. 4. c. 17.*

Id promontorium, cujus lingua in altum projicit.

Z z 2

Poetæ

Poeta locus, vitio hanc immunis videtur. Vossius pro *Ida*, *Ida* legendum avtumat, pro *lingua*, *lingua*. ego sic restitui. posse existimo;

Ida, cuius promontorium linguam in altum projicit. promontorium, quadrisyllabos dixit, qomodo, orjundi τρισυλλαβος l. 2. Lucretius. De Sicilia Naso fabul. l. 13.

— tribus hac excurrit in aqora lingvis.

qod *Fast.* l. 4. idem,

— tribus scopulis vastum procurrit in aqor.

Ammianus denique l. 14. *Regiones hae velut in prominenti terrarum lingua posita.* Mitto reliqua. Lectorémque ad Eustathium amitto, qí ad Poetarum Principis *Iliad.* q. qam plurima recenset ex Avtoribus variis vocabula de montibus, terris, fluminibus usurpata, qe ab animantium membris traducta sint: in quibus, ποταμῶν χεῖλα, fluviorum labia: sicut Genes. c. 22. v. 17. מִן הַנָּחַל & ad Hebr. c. 11. v. 12. τὸ χεῖλ & δαλδαῖος. maris labium, pro litore: Et ἄρρὸς, ὁρεῖναι. πῆες ἑξοχαί. unde ἡ ἄρρὸς & ὄρεος. Luc. c. 4. v. 29. qod supercilium montis, sive clivosi tramitis, Maro Georg. l. 1. qe eo libentiùs commemoro, qia in sacris qoqre reperiuntur codicibus.

Hymni ejusdem v. 26. *Illic naves ambulant.* qod & Esajas c. 33. v. 21. de naviculis remigio actis usurpavit. pari planè modo uterqre, qo Cato de re rustica. c. 1. (qod & Drusus advertit qe sit. l. 3. c. 59.) *Mare, avt amnis, qd naves ambulant.* qem locum adducit Gellius l. 10. c. 26. qo Salustium ab Asinii Pollionis censurâ tueatur, qod *histor.* l. 1. maris transitum navibus factum, *transgressum* dixit, eòsqre qí transfretaverant, *fretum transgressos*. nihil enim obstarè, qo minùs tam *gressus*, qam *cursus*, avt *ambulatio* etiam, navibus tribuatur. Sed & Homerus. νῆες ποτιπόρες, i. pontigradas naves, non semel dixit. unde & insularum incolae οἱ νηπιῶν antiquis ναυσιπόρες dicti, ὡς ναυσι χερσίδροι, ὅσα καὶ ποτι. qod navibus pedum instar ad itinera conficienda utantur. Qin & idem *Odyss.* δ. αἰλὸς ἱππῆος, egos marinos, naves appellat.

Νηῶν ὠκυπόρων ὁπταίνεμιν, αἵ δ' αἰλὸς ἱππῆος

Ἄνδρες γίνομαι, ἄρῶσι δ' πελὺν ἐφ' ὕψην.

Ingressus celeres naves, qe homini instar egorum

Sunt maris, eísqre brevi multum aqoris emetitur.

Et

Et Odyss. v. navem à Phaeacibus Ulyssi vehendo assignatam
 πατρῶν sive quadriga confert. Sed & νηὶς λυίοχον, navis aurigam,
 poetis pro gubernatore dictum monet Pollux, l. i. c. 9.
 §. 7. & Muretus quidem Var. lect. l. i. c. i. i. tanquam Homericum
 laudat versum hunc,

φθέγγετο δ' ἡνίοχος νηὶς κωμοσπράγιο.

gem in poeta scriptis tamen nondum prehendi. Caterum
 Naso aurigam pro gubernatore posuit, tristium L. i. eleg. 3.
 verbis illis,

Sic non quod voluit; sed quod rapit impetus undae,
 Aurigam video vela dedisse rati.

Ab Homero autem Evstathius Evripidem sumpsisse opinatur,
 quod navigium ναῖαν ἀπὸ νηὶς, carpentum laticum dixit in
 Medea; & alius, nescio quis, ἄρμα, currum pro rati posuit. quod
 pertinet & quod Aeschylus, in Prometheus Vinculo;

Λινόπερ' εἶρε ναυτίλων ὀχήματα.

Vehicula reperit lineam aliam nautica.

Et Catullus nupt. Pel. & Thetidis.

Ipsa levi fecit volitantem flamine currum.

Quin & sicut πορεία ἀπὸ πλοῦ; sic & vice versa πλοῦς, sive navigationis
 de pedestri quoque itinere usurpatur. Sic enim de Hamorrhoo
 Nicander, Theriac.

Δοχμαὶ δ' ἐπιπλάζον ὀλίγον δέμας, οἷα καράσσης,

Μέσση δ' ὅγ' ἐν νάτι βυθὸν πλοῦν αἶεν ἐκέλλει,

Ταῖα ὑποβλήβων νηδύν.

ubi Scholiastes; πλοῦν λέγει ὃ ὀλίγον πλάζω, ὃ πορείαν. πλοῦν
 pro itinere pedestri usurpavit. adductis aliorum poetarum dictis
 geminis. Antimachi,

Τοῖσι δ' ὑλήεντα διὰ πλοῦν ἐρχομένοισιν.

Et Aristophanis in Glyceria, de muliere junctis afinis vecta,

ἀπὸ πλοῦς τὸν δὲν ὅτι τὸ νυμφίον.

Aliud est quod de Xerxe Cicero stylo ἡπτομενὸν τῶν dixit, de
 Finib. 2. Quum Hellesponto juncto Athoque perfollo, maria ambulavisset,
 terram navigasset. unde Juvenalis sat. 10.

Velificatus Athos;

Suppositumque rotis solidum mare:—

Illud denique adjectum sit, quod modo navis hic Psalter per
 ἄγορ. ambulare, sive incedere; pari pacto in hymni hujus
 Z. 3 ejusdem

eiusdem vers. 10. etiam *amnes*, sive *fluvios* per valles collibus ac montibus interjectas ambulare sive incedere (idem enim utrobique occurrit vocabulum) eidem perhibentur: quo modo & Gen. c. 2. v. 14. de *Chiddekel*, sive *Tigride* fluvio dicitur, וְהָיָה הַנָּהָר יִשְׁכָּן is est qui ambulat, sive vadit. ὁ ποταμὸς ὁρμαίνει, Gracus. h. e. qui proficiscitur. Latinus; qui fluit. quod nostri currendi vocabuli exprimunt. Nec Latini secus quam aut nos, aut ille. Maro ipse *Aeneid.* l. 1. utrumque exhibet,

--per ora novem vasto cum murmure montis

It mare proruptum.---

Et, *In freta dum fluvii current.*---

C A P. XVIII.

Turba imbellis, in bello inutilis, damosa. Lepores galeati, de meticulosis. talibus reliquorum cor emollitur. Cautio hac in parte *Mosaica* *Deut.* 20. 8. *Gedeoni* eadem repetita, *Jud.* 7. 3. וְיָצֵא יְהוָה אֶת הָאִשָּׁרִים ibi, quid velit. וְיָצֵא יְהוָה אֶת הָאִשָּׁרִים, manicare. item cingere, circumire. evolare etiam, avis instar. וְיָצֵא יְהוָה אֶת הָאִשָּׁרִים ibidem, quid sit. *Montis* huius situs. וְיָצֵא יְהוָה אֶת הָאִשָּׁרִים post, ultra, ut à, & ab Latinis, versus item. *Discrimen gestus*, inter bibendum, vel ore prono, vel manu cavà, aqua haurientium, in partes quam diversas trahatur. *Imaginis* sue umbram in profluente adorantes. *geniculatio* idololatricæ impuritatis quibusdam indicium habitum. *strenuitatis* aliis; aliis *socordiae*, aut *intemperantiae*. *Lambendo* haurire aliis puritatis & temperantiae; aliis solertiae; aliis formidinis; contemptus aliis. *Pradensis* novum aliquid proferre professus, novi nihil profert. *Cyrillus* mendo non uno sublato restitutus. *Canis in Nilo*; proverbiale. de Antonio usurpatum. *Ælianus* à Pradensi perperam expressus. *Josephi* ad historiam sacram assumpta. *Pradensis* itidem. וְיָצֵא יְהוָה אֶת הָאִשָּׁרִים וְיָצֵא יְהוָה אֶת הָאִשָּׁרִים. *Libera* de conjectaneis dictis censura. *Examinis* instituti finis וְיָצֵא יְהוָה אֶת הָאִשָּׁרִים.

R Ectè Vegetius de re milit. l. 1. c. 8. In omni conflictu non tam prodest multitudo, quam virtus. Verissimumque Svetonii illud apud Tacitum *annal.* l. 14. *Etiam in multis legionibus paucos*.

paucoſe eſſe q̄i praelia proſigunt. Cæterum, turba iners & imbellis, in bello; impedimentum magis q̄am auxilium, ut Livius l.9. multumq̄e ab exercitu turba diſtat. Seneca de benefico. l.6. c.31. Proinde de Xerxis copiis ingentibus interrogatum, cordatè pronunſiaſſe Demaratum, multitudinem indigeſtam & gravem, metuendam eſſe ducenti: pondus enim, non vires, habere. Et de Darii turmis immenſis, Ariſtides in Panathenæic. ὡς ἀλλοῖς ὄχλον ὄντα, μέγιστον ἐν αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς, turba metra cum verè eſſent, maximum ſibi ipſos ad victoriam obſtaculum fuiſſe. Prudentérq̄e Belifarius, experienciâ id edoctus, apud Procopium Vandalic. l.4. ἡ τῶν πολλῶν ἡ μάχη, ἀλλὰ τῶν λίγων ἡ ἀνδρεία, q̄iſeī διαμετρεῖται τὸ τῶν πολλῶν κράτος. Non ex bellatorum multitudine, ſed ex diſciplinâ & fortitudine, belli robur penſandum. Optimo proinde conſilio Moſes, vel per Moſen potiùs Deus ipſe, populo Iſraelitico præcepit, Deuter. c.20. v.8. ut ad prælium prodituri, per præconem edicerent; Si quis eſſet meticuloſus & mollis, miſſâ militiâ domum reverteretur; ne reliq̄orum cor ligefaciendo emolliret. q̄orſum enim in acie lepores galeati? q̄in & uſu compertum eſt, cum timidum unum aliquem aliquando exercitui integro fugæ occaſionem dediſſe; tum & ſtrenuum unum aliquem aciem ferè integram fugam meditantem & molientem jam, continuiſſe: q̄od & Lavaterus iſtic monuit. Hoc idem verò & Gedeoni in mandatis à Deo datum, q̄d copiarum numerus imminueretur, ut publicè proclamatum procuraret; Si quis timidus trepidusve, faceſſeret illicò, avicula inſtar evolando, verſus, an ultra montem Gileadem, domumq̄e ſe reciperet. hoc eſt enim, uti ego exiſtimo, q̄od locutione illâ ſignatiſſimâ dicitur, וְיָצֵא מִן הַמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל וְיָצֵא מִן הַמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, q̄iſeī manè conſurgat, ut יָצֵא ſit, q̄od Græci ἐκπύζειν, Vetus interpres, barbaro vocabulo, manicare dixit, Luc. c.21. v.38. & omnis populus manicabant ad illum; à יָצֵא q̄od Hebræis, Ezek. c.7. v.7, 10. ſicut & יָצֵא Syris, Job 7.18. tempus matutinum ſignificat. Vel, inquit Camius, יָצֵא circumdet, montem ſcilicet Gilead, atq̄e ita ad ſuos redeat. ut ſit יָצֵא cingere, ambire, circumdare: unde יָצֵא cidaris, corona. Eſajæ c.28. v.5. q̄ia cingit caput. Jajrum ſequitur Pagninus, Tigurinus, Angli,

Angli, Genevenses, novissimi. at Junius & Tremellius, *evolato*. ut sit à *אבול* *avicula*; idémq; existat, cum illo hymni *וירא וירא* *avicula instar ad montem avolato*. Piscator, *accelerato*. i.e. celeriter discedito. qd facit & qd Chaldaus, *וירא* (qd vitiosum esse pro *וירא* Schindlerus monuit in *Pentaglossa*) fugiat; qm̄ celerrimè potest, conferat se. Græci, q; (qd & Pagnino, sed perperam, puto, pavis repugnantibus, placuit) ab imperatoris edicto revellum ad populi factum transtulere; *ἐξωκίσθη*. hos itaq; secutus Latinus, sed dilutius pavlo exprimendo, *recesserunt*. mihi Junii notatio, Piscatoris versio, præ reliquis arrident. nam *avis instar avolare*, est fugam accelerare, festinè, velociter aliò se conferre; nec id sine trepidationis alicujus insinuatione tacitâ.

Ut fugit accipitrem pennâ trepidante columba:

Hostes qisq; suos.

Naso *fabul.* l. i. Vide Hymn. 55. v. 7--9.

Sed qid fiet verbis illis, *וירא וירא* à monte, sive, è monte; uti ad verbum sonat, & pleriq; vertunt. num ergò in monte Gilead copias suas Gedeon habebat? non, opinor. fons enim Charodi, ad qem castra metatus dicitur, à monte Gileadis longè distabat. itaq; Junius, *versus montem Gileadis*, vertit: Vatablus, *citra*: præ qo ego, *ultra*, cum Piscatore malim. Sic enim *וירא* quandoq; usurpatur; qo modo, à & ab, Latinis, cum dicunt à meridie, à somno, à prandio, à cenâ. Sic Hosh. c. 6. v. 3. *וירא* à biduo, post biduum. *Ultra montem Gileadis se conferat*. eâ viâ, qâ à monte Gileadis incipit; Piscator. qd peculiariter Manassitas Gedeonis populares attingebat; sed *Synecdochicè* reliqos comprehendebat: prout idem observavit. Qanqam non displicet prorsus versio Juniana. qâ & loco parili non uno firmari posse videtur. ita siquidem idem havd sine ratione redditur, *וירא* orientem versus, Gen. c. 13. v. 11. Et *וירא* Baalima Juda versus. Reg. l. 2. c. 6. v. 2. de qo videri poterit & Fullerus noster *miscell.* l. 1. c. 4. Verùm Piscator ellipsin esse censet, cum Gen. c. 13. ad regionem ob oriente sitam; & istic, prout est suprà indicatum. qd ad nostram versionem accedit propius. q; & ad illud Reg. l. 2. c. 2. v. 9. cum Annal. l. 1. c. 13. v. 6. videri poterit.

Porro

Porro ex hoc de meticolosis edicto, secessione bene magnā consecutā, cum amplius adhuc imminui bellatorum numerum Deo visum esset, Gideoni mandat, ad aquam profluentem eos omnes qui substiterant, producat; ibi facto experimento, quoniam inter bibendum gestu uterentur, eos qui aquam manu hauriant, canis instar, lambent, sisti jubet; eis qui in genua procumbentes, bovis instar, hauriebant, dimissis.

Hoc indicio quid voluerit Deus, ab interpretibus anxie ac curiosè nimis disceptatur. Qidam ergo lambentium, canis instar, hauriant manu aquam, gestum, in partem meliorem trahunt, & vel pietati ac puritati, vel strenuitati, vel solertiae, vel temperantiae deputant. Jajrus, cui & Camius suffragatur, puritati adscribit, cum gestum alterum idololatricis impuritatibus addictorum faciat indicium. *Iustos solos*, inquit Camius, *Deus voluit in hanc militiam proficisci*, itaque pollicetur se disparaturum, sive defacaturum eos, *וְיִשְׁתַּחֲוֶהוּ* quomodo scoria a metallo disparatur, Hymn. 66. v. 10. et Elia 1. c. 1. v. 25. ex hoc autem procumbendi gestu innuit, quoniam essent, qui Baaligena incurvaverant. addit idem ex commentariis Rabinicis, fuisse & hoc seculo *וְיִשְׁתַּחֲוֶהוּ* ex eis qui imaginem sive umbram suam, quam in aqua contuebantur, colerent, eisdemque se incurvarent. Borrhaus, & Piscator strenuitatis signum esse volunt, quod erecti consistentes bibant, cum procumbendi gestus ignaviae deputetur. Accedit quod Liranus, & magistralem esse expositionem ait, signum fuisse, quod non multum sitibundi aut fatigati essent, quod satis habebant quasi in transitu aquae modicum manu accipere, quo refrigerationis gratia ora sibi colluerent. alteros contra, quoniam curvatis in terram genibus super profluentem se projicerent, quod aquam copiosius haurirent; valde sitibundos & fatigatos fuisse; & ab exercitu hac de causa separatos. Ita & Ferus: Signum erat fessos esse, & sitim egre tolerantes, ad bellum autem requiruntur non strenui tantum, sed laborum sitisque tolerantes. Levi Gersomides solertiae tribuit eorum ritum, quod manu lingvā suā aquam excipiebant; vel manu etiam, ut Augustinus vult, in os projiciebant. Duplex, inquit, Deus examen institui iussit. ac priore quidem peccatores semovit. peccati enim conscientia est, quae timidos faciat. posteriore verò ignavos & pigros. tales enim fuerunt.

A a a

erunt,

erunt, qui procumbendo bibebant. cum gestus alter solertia & agilitatis indicium sit. accedit quod Augustinus idem in *Judic. quest.* 37. illud facilius & minore cum labore fieri observat. Eodem concedit Lavaterus; voluit alacres habere, & laboriosos, non pigros. pigris autem indicium est, si quis in terram desidet, cum aliquid est colligendum; ita qui bibiturus se in torrentem projicit. Et Bucerus, videtur hominis ignavi procumbere ad bibendum; et solertis, haurire manu. Alii, Procopio auctore, temperantia hoc tribuunt, quod aquam manu cavā parvè excipiunt, non autem corpore provoluto, bonum instar, os profluenti immergunt. quod Nicander in *alexipharmacis* v. 496. dixit,

Ἐκ πλεονος ταυρηδὸν ἐπιχευέσων πόλιν ἰχθ.

Nec abhorret ab istā ratione Bucerus. et omnino probat Brentius.

Ex alterā parte sunt, qui gestum hunc, canis instar lambendi in adversam mentem rapiant. Augustinus itaque contemptus indicium facit, quia canis nomen in contemptus significatu solet adhiberi. Matth. c. 15. v. 26. & Reg. l. 1. c. 24. v. 15. ita contemptibiles Deum & ignobiles eligere, eorum ministerio opera magnifica edat, in majorem sui gloriam. Cor. ep. 1. c. 1. v. 26. Theodoretus in *Judic. quest.* 16. ignavia & socordia ascribit. Graca, quod emaculem, exhibebo. ἡ δὲ λέξις ἐστὶν ἐκ τῆς λέξεως ἐμῆς (leg. ἐμῆς) ἡ δὲ λέξις ἐστὶν ἐκ τῆς λέξεως ἐμῆς (leg. τὸ νῆμα) ἡ δὲ λέξις ἐστὶν ἐκ τῆς λέξεως ἐμῆς (leg. τὸ νῆμα) ἡ δὲ λέξις ἐστὶν ἐκ τῆς λέξεως ἐμῆς (leg. τὸ νῆμα) Cum plures essent qui in genua demittendo se biberent; trecenti tantum superessent, qui per ignaviam id non facerent, sed manu laticem ori admovebant; hos solos tanquam ignavos & socordes in aciem adversus hostes procedere iussit; quod momenti divini vis magis patesceret. Eodem ferè concedunt, qui Procopio laudante, factum hoc aquam lambentium temerè haurientium de eorum imbecillitate interpretantur, quasi segnes Deus laborumque impatientes delegerit; utpote quos genua inflectere, ac brevem sibi finem imponere piguerit, quique timide ac tumultuarie quasi rapuerint. quod videlicet totum opus divina gratia esse videretur.

Hos

A a a 2

addiscerent; Gedeonem iussit Deus die medio, cum aestus vigeret maxime, ad fluvium exercitum adducere; eosque qui procumbentes biberent, pro viris strenuis habere; qui vero festine ac tumultuariae potum sumerent, eos existimare per ignaviam metu hostium hoc facere. Subdit denique Gedeonem experimento hoc ex Dei mandato facto, trecentosprehendisse, καὶ ἔπειτα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποστρέψας τὸ ὕδατος ταραχόμενος. qui aquam praemetu manibus suis tumultuariae sibi admovent. Hæc Josephus: quæ si ea demas quæ de aestu diei, militum siti, hostium metu, indicio strenuitatis vel ignavia divinitus dato, historiae sacrae de suo solens inferat, eadem sunt planè cum eis quæ tum Theodoretus, tum Græci illi quos laudat Procopius, de his gestibus statuerunt, eodem autem cum illis loco habendum, quod de hostium vicinitate Pradensis ex adversa fluminis ora castra metantium. cum inter Israelitarum & Madianitarum castra fluvium intercessisse; fiat minùs probabile, à Gedeonis ad Castrorum hostilium extremitatem descensione facta. vers. 11. Sed nec verisimile est; non summo potius mane, quàm ipso meridie, ad aquas, periculum facturum, suos eduxisse Gedeonem, cum tot millium lustratio horarum non paucarum negotium necessario extiterit.

Verùm si sententias has, quæ adversa fronte arietant, de strenuitatis & ignavia indicis, committere & secum invicem componere voluerimus, favebit posteriori, quod Deo hoc medio uti placuerit, quod populi sui arrogantiam solennem compesceret, ne sibi tribuendo, operi divino derogaret. ὡς καὶ ἔπειτα inquit. Gracè μὴ πῶλε καυχῆσθαι ἐμὲ. elegantius poterat dixisse, μὴ πῶλε καυνοῦσθαι ἐμὲ. quod verbo usus legitur Epicurus apud Marcum Imper. commentar. l. 9. S. 39. meliusque Vetus interpret; ne gloriatur contra me; quàm Junius, ne gloriam assumat super me: & melius forsitan adhuc posset, ne adversus me sese efferat. quod Jajrus ex Gallicâ lingua, *Maunter*, nos diceremus, *Maunt themselves over me*, & agatini me.

Meam interim si quis de his tam variis conjectamentis sententiam exquirat; Jajri & Camii illa de ritibus idololatricis commentum putidissimum existimo; reliqua omnia arguta & curiosanims, Dei consilium simpliciter fuit, quàm paucissimis.

simis auxiliis, atque adminiculis humanis negotium istud tam grande, tam gloriosum conficere; ut ad sese honorem solidum rei gesta traheret. ejusmodi itaque examen institutum mandavit, ex quo adhibito portio præ reliquis minuta admodum ad opus hoc exequendum deligeretur.

CAP. XIX.

Hymni 60. & 108. commatii 10. membra duo discussa & explicata. De Moabitis prius. מִי־יָרֵךְ olla lotionis mea; non, mea. מַי־וַאֲשִׁיפּוֹת; non, washpot. יֵאֵמַר & Græci, quæ ratione. Chaldeus quid voluerit, incertum. Ad paludes Moabiticæ allusum quibusdam videri. De terrâ sanguine tingendâ, interpretati nonnulli. de abstergendo, olla instar, alii; de servili ad pedes lavandos ministerio, alii. Vasa potius quàm servitia spectari. In vilis & contemptus notione matula, pelluvium, מַוּדָּה. inde מַוּעֵד, convitiis inceslere; & מַוּדָּה מוֹעֵד, pro pelluvio habere. exitium unâ cum servitio designari, minùs placet: quæ tamen ratione admitti id possit. Sensus simplicissimus quis. Numinis cuiuspiam simulacrum ex pelluvio sordibus excipiendis prius adhibito, Amasidi, commento scito confectum. Simulacrorum sorores, germanæque materis, vascula quælibet. Minutius ex conjecturâ restitutus. Materia ea è simulacris & statuis, in vascula ejusmodi nonnunquam redire denud. et Lyrodo imagine illâ huc forsân allusum. ex eisdem, matulam calicemque confieri, poculum pelluviûmque constare: Græcis diverbia. Ad alterum de Edomæis membrum transitur. Super Idumæam calceum projicere; subjectionem, sive possessionem designare quidam volunt, possessionis ratio juris nonnullis data, inepta. Tractationem ignominiosam plerisque videri. corporis, cervicis maxime conculcationem, nonnulli. à quâ diversum videri, hostium cervices dare, Hymni 18. 40. Pontificem Romanorum hac in parte excessus, Caligula fastu fastuosior. Epigri. & epiuri, qi. & unde. מִי־יָרֵךְ, & מִי־יָרֵךְ, clavi, compages. Seneca & Augustinus pariter emendati. Calceum in os projicere; calceo cedere;

A a 3

dere;

dere; solea objurgare, Sandalio committigare, contemptus, ludibrii, contumelia res. *βλατῶν*, eā notione, unde. Sculponea, qā, & unde dicto. Fulgentii error ridiculus. Et Gracis *χαριζία*. Charita facinus. ad calceum ori impa-ctum, a Psalte. altusum qī sentiant. ad locum obscurum sordidūq; alii, in gem calcei luto conspurcati coniciantur. alii ad ministeria soleis induendis, demendis, deferendis, gestandis assignata. qibus insuper detergendis adjici poterit; qod est illis vilius etiam ministerium. Ita Moabitis pro pelluvio, Idumois pro peniculo, eis saltem qī a peniculo, abusus significetur. Petr. Ciaconii lapsus in Flaminii nomine; Festi & Isidori in Cernui significatu. cernuus qid velit. *πρόδ' ἴσπα* qanam. id vocabuli ex *Æschylo*, ejusdēq; Scholiaste Lexicis Glossariisq; donandum.

HYMN. 60. vers. 10. qod & Hymn. 108. v. 10. Moab *לִבְיָדָי* pelvis mea, sive pelluvium meum. Aquila, *λέβης* & *λεβή* μ. Syrus apud Theodoretum, *λέβης* & *λεβή* μ. apud Scholiasten, *λεβή* μ. Hieronymus loco altero, *lebes pelvis mea*; altero, *olla lavacri mei*. ad verbum est, *olla lotionis mea*. ita malim, qām cum Junio, Piscatore, aliisq; mea. Sic Hymn. 15. v. 1. in monte sanctitatis. i. e. sancto; meo, non, mea. et Hymn. 59. v. 10, 17. Deus benignitatis. i. e. benignus; meus, non, mea. Mitto Symmachum, qī longius paulo abscedens, reddidit, *λέβης ἀμειψιμοῦ μου*, *lebes*, sive *olla, securitatis mea*. Sed & LXX. qos nuncupant, & hos secutum Vulgatum interpretem, qī vertunt, *λέβης ἐλπίδος μου*, *olla spei mea*. qasi *ἐλπίς* legerint, inquit Brentius, qod significat *spem meam*. Sed potius, qod Schindlerus opinatur, qasi esset a Chaldaico *לִבְיָדָי* speravi. Chaldaus; *Ex consilio Moabitarum tingentur pedes mei in Edom fortes ipsorum erunt instar olla lotionis mihi*. Et in altero loco, *Conculcavi Moabitas tanquam ollas lotionum*. Ut qid voluerit, hanc ita liquido pareat. Hinc tamen traxisse videntur, qod de copiosa sanguinis effusione designatā intelligunt Genebrardus & Lorius. ut sit gemitum illi Hymn 68. v. 24. *ut immergas pedes tuos in caforum sanguine*. Et Hymn. 58. v. 11. *pedes suos lavabit in sanguine improbi*. Abraham Efdre; *Abluam terram illo-*

illorum, tanquam ollam. Cui convenit, quod urbi Hierosolymitanae comminatur Dominus, Annal. l. 2. c. 21. v. 13. *Absterfus sum Hierosolyma, in modum lancem abstergentis, qui ubi absterferit, in os subvertit eam.*

At plerique alio eunt. Brentius; *Utar ipsis ad servilissima opera; quale est lavare pedes è pelvi.* Mollerus itidem: *Ad vilissima quæque officia abutar horum operâ.* Ioriones enim pedum in usu communi erant Orientalibus: & ad hanc rem utebantur operâ ministrorum & servulorum. Hinc Abigajil, Davidi Regi in uxorem poscenti, Reg. l. 1. c. 25. v. 41. *Eccè ancilla tua in famulam, ad lavandum pedes servorum Domini mei.* Et Christo Domino, Petrus, Joan. c. 13. v. 6. *Domine, tu mihi pedes lavas? te tam vili & abjecto adversus me fungi ministerio? Nec abscedit longè, quod nostri vertunt; wash-pot. quod nos vocabulum de servis mediastinis usurpamus; quorum ad ollas & paropsides in culinâ proluendas & abstergendas operâ abuti consuevimus.* Plautus *Curcul. act. 4. sc. 4.*

Non pluri facio quàm ancillam meam, quæ latrinam lavat: vel etiam, quæ in latrinâ lavat.

Verùm vasa potius quàm servitia Vates videtur alluisse. Melius itaque Ainsworth noster reddidit, *wash-pot.* olla in quâ loturus sum. Nec defunt, qui ad paludes Moabiticæ, quæ in eâ regione frequentes, respectum habitum existiment. quod & Mollerus avumat. Nec aliter Strigelius; *Vocat ollam lavacri, propter loca irrigua.* Salomon Jajrus, *Abutar eorum ministerio, tanquam vase abenco, quod lotioni destinatur.* Nec dicit, inquit David Camius, *ollam in quâ coquunt & alimenta parant; sed ollam in quam aquam mittunt, quâ Vasa proluant, quàmque ad corporis sui usum adhibeant.* Rectèque observat Drusius *proverb. class. 2. lib. 3. adag. 65. ollam lotionis. h. e. peluvium, labrum, eluacrum, vas in quo sordes eluuntur & deponuntur, pro re vili & abjectâ usurpari. quomodo matula est Plauto usurpata, Pers. act. 4. sc. 3.*

— nunquam ego te tam esse matulam credidi.

pro homine contemptissimo, dignoque qui pro matulâ habeatur. quod idem & Græcis *μαρτυρία* in eandem mentem usurpatum, argumento est Luciani illud, in *lib. de mercede*

con-

conductis studiosis; ἔστι δὲ ἐν ἑτ' αὐτοὶ δὲ γὰρ πύρρην αὖν, ἔτ' αὖτις-
 νοὶ ὑβρίσιν ἀποκρίν, ἐς τ' ἀμίδα, φασίν, ἐννεύοντες. Nihil ergo aut
 ipsi grave perpeffi sunt, aut isti contumeliosum perpetrarunt, in
 matulam, qod dici solet, immejentes. Certè, qod ad Vatis sa-
 cri vocabulum accedit propitius, πλωδὺν, h.e. solium, sive elu-
 acrum, in opprobrii ac contumeliæ significatu usurpant Græ-
 ci. Pollux l.7.c.11. Ἀπὸ τ' πλωδὸς καὶ τὸ λοιδορεῖν πλύνειν. καὶ
 πλωδὸν με ποιεῖς, ἢ καμωδία φησὶν; ἢ γὰρ ἐξονειδίζεις, ἢ αἰχλύνεις.
 πλωδὸν ποιεῖν (nam diversum quiddam est τὸ πλύνειν) idem
 prorsus sonat, qod Lyrodo nostro, pelluvium facere. Comici
 locus, qem Grammaticus, puto, in mente habuit, est Aristoph-
 anis *Pluto* 4. 5. ubi Anus ab adolescente contumeliosè
 habita,

Ταλάνηται' ἀνδρῶν, ἐχ' ὑγιαίνειν μοι δοκεῖς,
 Πλωδὸν με ποιεῖν ἐν τοσούτοις ἀνδράσιν.

h.e. vertente havd incommodè Frischlino;

Satin' sanus es, homo infortunatissime,
 Quid presentibus adeo multis ex me labrum
 Facis, in quo sordes & maledicta tua eluas.

Junio, & exitium, & servitium etiam sordidissimum, simul
 designari, placet. Adeò, inquit, despectus & abjectus est mihi,
 ut eum liberè defringam, quasi testam; & si qos voluero ser-
 vare, ad sordidissima ministeria cogam. digitumq; intendit ad
 historiam, qæ habetur Regum l.2. c.8.v.2. qo loco David
 Moabitas legitur, qosdam neci destinasse, reliquos superstites
 dimisisse, qd servi illi facti sint, & munera eidem adduxerint.
 Favere possit videri, qod Hymn.2.v.10. dicitur, Sceptro fer-
 ro confringes eos, & sicut vas testaceum dissipabis. Sed co-
 actior est pavlò hæc interpretatio, cum olla testacea, ubi con-
 fracta fuerit, nulli amplius sit usui. Esajæ c.30. v.14. Fran-
 get eam, prout frangitur lagena testacea, ex qâ confusa non
 habetur testa, qâ ignis è foco sumatur, aut aqua è lacunâ hav-
 riatur. et multò minùs olla testacea in particulas comminu-
 ta, pedum lotioni inservire poterit. festivè Dunelmensis no-
 ster: (metro, spero, venia dabitur)

Lapsa fenestra luit. Scyphus, urna luunt: nihil illa,

Qd teneat; nihil hic, qd teneatur, habet.

Sed nec admittere videtur formula ipsa de Moabo indefinitè
 usur-

usurpata, ut hac ratione de Moabitarum aliis, illâ de aliis accipiat. Qanquam nec abnuerim, tam diffingendi, qam & diffingendi mentem aliquam subesse posse: verum ut diffingi idem illud innuatur, qod eo sine utique qo diffingere- tur, diffingendi insinuatum sit; eo, qem mox indicabimus, modo. Sensus simplicissimus, et, ut mihi videtur, genuinus planè, est iste; Moab mihi, non *μαλακίας*, sive *malluvii*, in qo manus lavantur; qod honestius est pavlo; sed *ποδονίας*, sive *pelluvii* instar, futura est, in qo pedum sordes eluuntur. h.e. Moabitis ad vilissima & sordidissima qæqæ ministeria abutar; pro mancipiis abjectissimis habeo illos. ecqod est enim eluacro illo vilius avt abjectius, in qo pedum ipsorum sordes deponuntur?

Illustrando loco huic facit, qod de Amaside Ægyptiorum Rege narrat Herodotus lib. 2. Is ad fastigium regium eve- ctus, cum minùs honorificè à suis haberetur, qod plebejus pavlo antè, stirpèqæ obscurâ & ignobili oriundus esset; technam istam, qâ erroris suos admoneret, commentus est. pelvim avream, in qâ cum ipse, tum & conviva ipsius qiqæ pedes abluere soliti fuerant, in frustra concidit, atqæ ex fufis eisdem confectum genii alicujus simulacrum, in loco publico collocavit. hoc cum religione non exiguâ jam cole- rent Ægyptii, convocatos monuit, simulacrum illud, è pelvi illâ factum, in qam priùs vesiculam, & ventriculum etiam, interdum deonerare consueverant, idem avtem sibimet ipsi, qod pelvi illi, contigisse. itaqæ qamvis plebejus & ignobilis ante fuisset, regi tamen jam designato cultum regium defe- rendum. Alludit eò Minucius in *Ostasio*. *Dem*, inquit, *areus* vel *argenteus* de immundo vasculo, ut *sapius* factum *Ægyptio* regi, *conflatur*. At *avreum* Herodotus, & *avreus* forsan Mi- nucius scripserat. Sed & pro eo qod *sapius* exhibetur, for- tean *legimus*, vel *scimus*, fuerat. etenim semel id duntaxat Amasidi factum memorant historici. licet aliàs idem non raro usu venire potuerit, ut ex supellectile sive familia in- structurâ istiusmodi numinum simulacra conficerentur. Pru- dentius de coron. *hymn.* 10. sub Romani personâ deridens Ethnicorum Deos conflantes:

Los trulla, pelvis, cantharus, sartagine,

B b b

Fraetia

Fraſſa & ligata conuulerunt Vaſcula.

Proinde nec inſcite Septimius; *Apolog. c. 12.* Decorum ſimulacra nihil eſſe aliud, q̄m materias ſorores vaſculorum inſtrumentorumq̄, q̄ſi ſatum conſecratione mutantes, licentiā artis tranſfigurante. Et Seprimio prior Philo de vir. contemplat. τῶν εὐαίων καὶ ἀγαθῶν αἱ εἶδαι, λίθοι καὶ ξύλα, τὰ μέγιστα καὶ μικρὰ πέλειος ἀμορῶα, λιποτέμων καὶ ἀποτόμων ἢ κυμῶν αὐτὰ διακοσμήτων, ὧν τὰ ἀδελφεὰ μέρη καὶ συγγενῶν αὐτεχρόεσι χερσὶν καὶ ποδὶν ἵενται, καὶ ἄλλα ἄλλα ἢ ἀμεινότερων, ἀπὸς τοῦ ἐν στήθεϊ χρεῖας ἀναιρετῶν μᾶλλον, ἢ τοῦ ἐν πόλιν. Sculptilium ac ſimulacrorum ſubſtantia ſunt lapides & ligna, donec a congenitā materiā caſorum ſculptorumq̄ operā recifa fuerint, informia prorsus, q̄orum germana cognatq̄ partes in labra, pelluvia, aliāq̄ nota ignobilioris concedunt, q̄a tenebrarum potius q̄m lucis uſibus inſerviant. Et vice verſa de Sejani ſtatuis Aquinas ſat. 1.

— deſcendunt ſtatua, reſtimq̄ ſequuntur.

Jam ſtrident ignes, jam folliſbus atq̄ caminis

Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens

Sejann; deinde ex facie toto orbe ſecundā

Fiunt uretoli, pelves, ſartago, patella.

h. e. vaſa viliffimo ac ſordidiſſimo uſui cuiuſ deputata. Nec abſcedit longē Græcorum recentiorum diverbium illud; q̄d reperitur apud Theodorum Metochit. *hiſt. l. 2.* & apud Conſtantinum Manāſſem in ſynopſi *hiſtoricā*.

ἡμῖς καὶ ποικίλων ἐκ τῶν αὐτῶν υἷων.

Ἐλάτῳ καὶ καλὴ καλὴ καὶ τοῦ αὐτοῦ υἷου.

Cui ſe iſtud attexit Manāſſes ille;

Ποικίλῳ καὶ καλῶν ἐκ τῶν αὐτῶν χερμῶν.

Pelluviūq̄ poculūq̄ eiſdem conſtant utraq̄.

Iſta ergo planē Regis Lyrodi mens fuerit, ſe regnum Moabiticum, q̄d ſtatua magnificentiffimā, ex avro areve Corinthiaco conſectā, aut vaſis pretioſiffimi atq̄ honoratiſſimi, inſtar jam habeat, conſractum in fornacem miſſurum, ut in matulam aut pelvīm reſingat denuo, q̄a uſibus q̄m ſordidiſſimis quibuiſ adhibeatur.

Sequitur de Edomo ἡμῖς καὶ ποικίλων ἐκ τῶν αὐτῶν υἷων q̄d Græci LXX. vertebat, ἐκ τῶν ἰσχυρῶν ἐκ τῶν τοῦ αὐτοῦ υἷου. Latinus Vetuſ;

Vetus; *In Idumæam extendam calceamentum meum.* Hieronymus loco altero, *Super Idumæam incedam calceamento meo.* altero, (quod alii plerique sequuntur) Hebraicam originem propius: *Super Edom projiciam calceamentum meum,* sive *sandalium meum,* ut Chaldaeus loco altero. Hoc autem ad subjectionem alii, alii & ad contumeliam pariter, prout & de Moabo prius illud, trahunt; sed ratione diversa. Alii de subjectione tantum dictum intelligunt. quasi diceretur, *Edomiticam terram subjeciam mihi.* quod & factum legimus Reg. 12. c. 8. v. 2. Fr. Vatablus: *calceamentum projicere est pedem immittere.* Pedem autem immittendo possessio acquiritur; saltem tanquam signo tesseræque usitatæ designatur. Josue c. 1. v. 3. Deus eidem; *Locus omnis quem calcaverit planta pedis vestri, in possessionem vobis cessurus est.* et Calebo Moses, ibid. c. 14. v. 9. *Terra, quam calcaverunt pedes tui, in hereditatem tibi tuisque concedet.* quasi pedem in eam ponendo, jam occupasset, dominusque ejusdem institutus esset, unde & Juriste quidam possessionem, quasi pedis positionem dictam fingunt. quod eruditiores tamen merito repudiant ac refellunt. Videantur Andr. Alciatus de 5 pedum præscript. de verb. & rer. signific. & dispunct. l. 1. c. 1. Jo. Guedæus, de sequestr. possess. & fruct. §. 23. & Scip. Gentilis, origin. c. 50. Favet his quod Veteres, Græcus & Latinus, *extendam,* non, *projiciam,* sed minus commodè, vertunt. et in eandem mentem Brentius: *Super Edom proferam calceamentum meum,* subjectionis, inquit, est descriptio: proferre enim calceamentum, est proferre imperium, & subicere tibi terram, quam pedibus tuis calcaveris. Alii ulterius trahunt, & ad tractationem ignominiosam extendunt. *Subjectionem contumeliosam significat,* inquit Mollerus. Junius itaque; *audaciter conculcabo.* Chaldaeus: *super juncturam cervicis strenuorum ejus calceum meum injiciam.* quemadmodum Regum Canaaniticorum cervices Josua suis conculcandas dedisse legitur cap. 10. v. 24. quod facit & quod de hostibus suis conculcandis, Iuxta instar, habet Rex idem *λυρωσας* Hymn. 18. v. 38, 42. quoniam aliud esse potest illud ibid. v. 40. *Cervices hostium meorum tradidisti mihi quod osores mei disperderem.* fugam enim fusorum innuere videtur, in qua cervix obversa, persequentibus

B b b 2

patet,

patet, & ad ictum letalem infligendum obijcitur. Camius;
 & ex R. Mose Esdraides; *Conculcabit eos pes meus: eruntque
 instar scabelli pedibus meis.* Ut Conculcationem ejusmodi
 contumeliosam designet, quâ Christi hostes in scabellum pedi-
 bus ipsius dispositum iri denunciatur. Hymno 110. v. 1. quomodo
 & Valerianum Imper. Romanum Sapo Perla, Romanum Diogenem
 Belpheus, Bajazethem Tamerlanes Scythia, bello captos, scamni loco
 adhibuisse, equum inscensuri, perhibentur. Narrant Trebell. in *Valer.*
Orosius hist. l. 7. c. 22. Fulgof. memorab. l. 9. c. 5. & Egnat. de Imperat. Rom. l. 2.
 At mollerus; *Idumaos non subiciam tantum, sed etiam cum
 contumeliâ quadam, ipsorum miseras alis ostentabo: ut cum
 quis alicui superbe insultans, calcem inter ferendum in eum
 projicit; significans se hunc non tantum contemnere, sed etiam
 ludibrio habere, atque aliis ridendum profiteri.* Illiusmodi fuit,
 quod Alexander 3. Pontifex Romanus Frederici majoris Imperatoris
 suppliciter inclinantis se cervicem per superbiæ excessum vix
 credendum, hanc ferendum certe, fastuosissime calcavit;
 adjecto simul Hymnodi verbis illis, ex Hymno 91. v. 13.
Super aspidem & basiliscum incedes; Leonem ac dragonem conculcabis.
 Referunt Jacob Bergom. in *supplement. Navcler. gener. 20. & Papyr. masson. in Alex. 3.*
 Hujus quod Cælestinus 3. Henrico Imperatori coronam Imperialem,
 quam capiti illius, non manuum, sed pedum usus operâ imposuerat,
 pedibus denuo eisdem per ludibrium à vertice deturbavit.
 Id testantur Ranulph. *polychron. l. 1. c. 26. & Rog. Hoveden. annal. part. 2. in Richard. 1. ex quo etiam
 laudat probatque Baronius Cardin. Annal. tom. 12. ad Ann. Chr. 1191. §. 10.*
 De pedis soccique Pontificii osculo, quod nihil familiarius, nihil
 frequentius, Regibus etiam ac Imperatoribus summis imperato,
 non admisso tantum, nihil ipse dico. quod tamen loco habuerit
 Seneca, quod Cajus Imperator Pompejo Penno pedem osculandum
 porrexerat, docet ipse de *benefic. l. 2. c. 12.* *Qui excusant, inquit, & negant id insolentia carissimum
 factum, ajunt socculum auratum, imò aureum, margaritis distinctum,
 ostendere eum voluisse, ita prorsus: quid hic contumeliosum est,
 si vir consularis aurum & margaritas, & alioquin nullam partem in corpore
 ejus electurus, quam purius oscularetur,*

tur, osculatus est? homo natus in hoc, ut mores libera civita-
tis Persicâ servitute mutaret; parum judicavit, si Senator se-
nex, summis usus honoribus, in conspectu Principum supplex
sibi, more victorum hostium jacuisset; invenit aliquid infra ge-
nua, quo libertatem detruderet. non hoc est Rempublicam cal-
care? Certè si Senatori foccum osculandum præbere Impe-
ratorem, sit Rempublicam calcare, ab Imperatore idem ex-
igeri Pontificem, quidni Imparium calcare fuerit? sed pergit av-
tor noster: Parum enim fœdè furiosèq̃ insolens fuerat, q̃ de
capite Consularis viri soccatus audiebat, nisi in os Senatoris im-
pegisset Imperator pigros suos. ita vulgati codices, pedesq̃ pi-
gros dictos avumat Turnebus adversar. l. 9. c. 30. joculari vo-
cabulo, quo desidia principis segnitiemq̃ notaret. Verum
Tredigioni nostro obtusum hîc videtur Turnebi acumen. ita-
q̃ Pincianum præfert, q̃ pictos foccos legit; sed ut focculos
malit. Jos. Scaliger epigros reposuit. cui calculum dat suum
Jo. Mevsius in. *Avetario Philologico*, de *Gloriâ dissertationi*
subjuncto: & *Animadvers. miscell.* l. 4. c. 11. ex Isidori au-
toritate, q̃ *origin.* l. 19. c. 19. & in *Glossis*; (q̃ eadem & Pa-
pias habet in *Vocabulario* suo) Epigri, clavi, q̃bus lignum
ligno adheret. eamq̃ vocem Augustino inde restituendam
statuit, de *Civit. Dei.* l. 15. c. 27. et *Lignum* ligno per sub-
scudines, (*subscudes*, Lipf.) epigros (epiros, vulg. ubi Vives,
vel mendose legitur, vel querendum q̃id sit) clavos & gluten
bituminis non potest adherere, ut fabricetur arca? Clavos er-
gò intelligunt calceis impactos suppactosve; & Caligulæ qi-
dem, avreos. Epigri autem isti unde dicantur, docet Jac.
Mavssacus in *dissertatione criticâ ad Harpocratonem* notis
præfixâ. à Græcâ utiq̃ voce ἐπιγρι, ablata diphthongo ἐπιγρο,
& verso κ in γ, ἐπιγροι. sic enim Hesychius. ἐπιγροι, βονδοί,
κύμαχοι, ἐπίκοποι, ἢ ἡλοι ξύλιναι. Qin & ἐπιγροι iidem dicti.
q̃od & Dan. Heinsius *lection. Theoc.* c. 11. monuit. Hesychius,
ἐπιγροι, ἡλοι ξύλιναι. et mox; ἐπίγρος, ὁ φύλαξ ἀπὸ ξύλινου ἐπιγρο.
In *Glossariis* etiam; ἐπιγρο, compages, sudis. Et rursus, ῥο-
φρο, ἐπιγρο, sudis. Et Palladius l. 11. c. 8. *Oleasri epium* di-
xit. Neq̃e proinde necesse est, ut vel apud Palladium, ex
Mevsii arbitrio; pro epium, epigram legamus; cum epi-
urus proba nota vox sit; & multo minus, ut in *Glossariis*,

ἐπιγέσθαι, *subscus*; quum & literarum series refragetur, & lectio eadem constanter tot locis reperiatur; vel ut apud Isidorum, ex mavssaci conjectura altera, pro *Epigri*, *Epicuri* sive *epiuri* reponamus. quum & istud apud Papiam pariter legatur, & Augustini patrocinio se tueri videatur. Hac obiter; quia non sunt quibusque obvia. Caterum, ut criticis hisce missis aliorumque censura permixtis, ad superiora revertamur. Perinde habet Seneca, *Socum osculandum porrigere*; ac si *calceum* ei cum *clavis impactis in os impegisset*. Proinde calceum osculandum alicui praeberet, tam praebentis fastum, quam & ad munus id admissi contemptum insinuat. *Socum* vero *impingere*, *soleae* cadere, non contemptus tantum & ludibrium, sed & contumelia res habebatur; nec nisi eis, quos pro abjectissimis haberi mancipiis volebant, adhiberi consueverat. Apud Comicum *Eunucho*, act. 5. sc. 8. ubi Thaidi se dederat statuerat Thraeo, facturum quod jubeat, Herculis exemplo factum iri id praedicans, quia Omphala se olim in servitium dederat; subicit ex ingenio suo Gnatho Parasitus, sed voce (ne id miles audiat) submissa;

utinam tibi committigari videam sandalio caput.

sandalium scilicet aut *solea* ad manum praesto semper aderat, quod servulus nequam, ubi minus placuerat, vapularet. Inde Turpilii *Lindii*, apud Nonium,

Mifero mihi mitigabat sandalio caput.

Herculem autem sub Omphales servitio agentem, Lucianus in de *historia conscribenda* ita solitos docet pictores depingere. ἐν προκρίσει καὶ πορφυρίδι ἔειναι· ἑαίνοντι, καὶ παιδιδόνει· ὡς δὲ Ὀμφάλης τῷ Σανδάλῳ. idque Aesculapium inducit idem in disceptatione quadam illi objicientem: ὅτε ἐδάδασι, ὥσπερ σὺ, ἔπειτα ἔειναι ἐν λυδία, πορφυρίδα ὑπεδουκῶς, καὶ παιδιδόνει· ὡς δὲ Ὀμφάλης χρυσῷ Σανδάλῳ. Persius item *satyr.* 5. amore infano perditio adolescenti,

—solea, puer, objurgabere rubra.

i. *solea* castigaberis, ut pueri assolent. puerilis enim castigatio ista, *socco cadi*. Apud Lucianum, de Cupidine Luna Venus: Ἡλὴν δὲ καὶ πληγὰς αὐτῷ ἐπέτεινα εἰς τὰς πύλας τοῦ σανδάλου. Idemque in *Philopseude*; σανδάλου γὰρ χρυσῷ εἰς τὰς πύλας ὥσπερ τὰ παιδία, παῖδες δὲ ξίλοι αὐτῶν εἶναι, οἱ ἀπιστοῦντες. quod Juvenalis *Sat.* 6.

Sat. 6. de mulieribus viros ludibrio habentibus, et contumeliosè tractantibus;

— Et soleâ pulsare natos.

nam, *solea*, σανδάλιον. Gloss. et, βλαύτην, *Caualia* πλίσσιν. Hesychius. βλαύτην autem, *crepida*, *solea*; et βλαύσιον, *crepidula*, sive *sandalium*; qo utebantur, qando ornatiores esse volebant, uti ex Platonis *Symposio* discere est. Qm & apud Plautum *solea* *sculponea* opponitur. in *Casinâ*, an *Canisâ*, act. 2. sc. 8. qd locus huc apprimè facit. Ibi senî nequissimo & libidine ex unguiculis ipsis perpruriscenti, cum is coquo ad epulas, qas lavtissimè instructas apparatusq; volebat, *soleas* (piscis nimirum) comparandas, mandaret, astans servulus, & ambiguo ludens,

Qi, qaso; potius, inquit, qam *sculponcas*;

Quibus batuantur tibi os? —

ubi, *sculponeas*, Fulgentius Planciades, *dici volunt*, inquit; *celestus plumbo ligatos*. ineptè prorsus. sunt enim *sculponea*, Catoni de re rustica. c. 59. memoratæ, qæ Græcis κρηπίδα, (de quibus alibi diximus) *calcei lignei*, cujusmodi in Galliâ tenuioris fortunæ fortisq; vilioris plebs induitur; rusticis vernulisq; familiares. Unde Triptolemus *sculponeatus*, i. e. *sculponeis calceatus*, dum *bigas cornutas* sequitur, à Varrone in *Serrano* (non *sesquialysse*, uti memoriâ lapsus Pareus) apud Nonium, visus fingitur, dictæ ex non à *sculpo* sive *scolpo*, sono ficticio qem edunt, dum per lutum crassiusculum incedunt rustici, ut Turnebus censet, *adversar. 1.6. c. 23*. Sed à *sculpendo*, ut rectè Henr. Stephanus; qia è ligno edolabantur. Huic enim potius accedo, qàm Fr. Fernandio, qd Rob. Stephanum, & Ambr. Calepinum, qos tamen cum lectionibus vitiosis transcribit, havd immeritò qidem castigat, in *didascaliâ* multiplic. c. 28. qia *calceos* esse dicunt à *lana* confectos, ipse ex corio bovino durissimo vult. qod cum vocabuli notatione minùs convenit. Nec secius accipere cogit qicqam, apud Nævium in *Philæmporo*, à Fulgentio laudatum, verbis illis;

Sculponeis batuenda sunt huic latera probe.

ecquid enim obstat, qo minùs tam latera, qàm & ora, *sculponeis*, lignæ cum essent, non absq; molestiâ satis insigni, caderentur? Vult ergo Chalinus Plautinus, non soleâ è corio

con-

confecta, ceventi silicernio os obtundi; sed, qđ molestius ei sit, sculponeis id fieri, qđ & spurcā ex luto cœnōq̃ calcato, & praterqam qđ lignea, clavis plerumq̃ etiam ferreis confixa. Sed ē tricus hīscē criticis, in qas denuō imprudentes delapsi sumus, ut nos extricemus denuō; qām contumeliosum habebatur, in adultioribus paulō, liberis præsertim, soleā sive sandalio castigandi oburgandi ve ritus iste, documentum dabit insignissimum, Charita puella cujusdam pauperculi facinus. ea ā Rege suo, ā qđ annonam in fame petebat, sic excepta, per contumelia illius ferendi impotentiam, suspensio sibi spiritum interclusit. Narrat id his verbis Plutarchus in *Græcis capitibus* qđst. 12. ἐλθόντις δὲ παιδὶς ἐπὶ μικρὰς, ὁρῶντας γυναικῶν, καὶ ἀποστολῆς, ἐπὶ δὲ πρὸς αὐτὴν ὑποδύμεναι, καὶ τῇ ἀποστολῇ τὸ ὑποδύμεναι ἀποστέλλειν. ἢ δὲ [καὶ τὸ] forsan] πενιχέας τις ἴσται, καὶ ἐρημῶ, ἐν ἀγνοίᾳ τις τὸ ἴδιον, ἐν ποδῶν ἡγομένη, καὶ λύπῃ τὸ ἴδιον, ἀνέστησεν αὐτὴν. Cum accessisset illum puella qđdam parentibus orba, supplēxq̃ annonam peteret, calceo eam cadebat, calceumq̃ ori impexit, sive calceum ei in faciem projiciebat. At illa qāqam paupercula ē orba, ingenio tamen havid degener, ē vestigio, ubi abscefferat, zonā, qam gestabat, exolutā, se suspendit. ex qibus patet, qos socco cadebant, eisdem etiam, ubi avt vehementius exarserant, avt conrumeliosius etiam adhuc tractare volebant, in os insuper eundem projicere solitos. Hæc itaq̃ ex horum sententiā Hymnodi mens fuerit: Idumæos contumeliosē ac probrosē habiturum, qasi calceum sive soccum eis in os, vel in caput etiam impingendo.

At Mart. Bucerus, ut ad eundem cum prioribus ritum morēq̃ pertineat, sic Ἐδωκεν; Moab subjecta est mihi, ut lebes in qđ lavem pedes: Edom erit, ut locus in qem abjiciam calceamentum meum. atq̃ inde colligit per lotionis lebetem pelluvium designari, qia calceamenti statim meminit. Havid ineptē; meo qidem judicio. Calceos siquidem, vel pulvere conspersos, vel luto contaminatos, & veteres qām maxime jam attritos & deformatos, in locum sordidissimum qemvis temerē abjicimus. Lucianus de mercede conductis: Τὰ κενὰ τὰ ὑποδύμετων ἐν πῦρ πνι καὶ ἐπιμελεῖα ἔχον· ἐπὶ δὲ αὐτῶν παμπόη πολλὰς, καὶ ὑπο τὸ πλὴν ἀναπλάσθαι, ὑπο τῇ κλίῃ σίπῃ. Calcei, etiam si novi dum sunt, in aestimatione curāq̃ sint ali-

q̄a; at ubi sapius calcari lutoq̄e deformati fuerint, sub lectum alicubi projiciuntur. Nec aliorum abit vir eruditissimus Arnoldus Bootius, q̄i sententiam suam, de hoc loco per epistolam sciscitanti, in hæc verba respondit: *Moabitas cum polubro (cujus frequentissimus ac quotidianus in illis regionibus usus, uti ex Scripturâ sacrâ constat) in contemptum à Davide comparari existimo; quasi diceret; Non pluris eos aestimo, nec majoris eos pretii duco, cum reliquis subditis meis, q̄i Israeli sanguinis sunt, collatos, q̄am in domo opulentâ aestimari solet podonipteron, q̄od & è vili materiâ, atq̄e vili usui destinatum, unum est ex contemptissimis in totâ suppellectile, præsertim respectu aureorum argenteorumq̄e atq̄e aliorum preciosorum vasorum. et q̄ia pedes loturi homines, calceos cæno aut pulvere infectos non in medio pavimento destituere, sed in obscuriorem aliquem ac sordidiorem angulum conjicere solent, ideo proximo loco (cum prior comparatio hanc alteram videretur trahere, ejusq̄e mentionem suggerere) Edomitas itidem sibi spectos, cum loco ejusmodi vili comparavit; sicuti contra Elaj. c. 22. v. 23. Vir honoratus atq̄e amplæ dignitatis, paxillo fixo in loco selectiore, atq̄e è q̄o preciosa q̄eq̄e suspenduntur conferuntur. Hæc ille; q̄æ cum hemistichio priore aptissimè conveniunt.*

Subjiciam tamen & Viri Cl. D. Hugonis Grotii sententiam. Is in *Annotationibus suis in libros Evangelii* eruditione genus omne refertissimis, ad *Matth. c. 3. v. 11.* David, inquit, Idumæo ait se objecturum soleas, nimirum ut excitas auferat. hoc est enim q̄od βασιλεὺς τὸ ὑπόδημα, *Mattheus* dixit. q̄od idem ministerium denotat τὸ λύσαι τὸ ὑπόδημα, *Act. c. 13. v. 25.* sive ἡ ὑπόδημα τὸ ὑπόδημα. *Marc. c. 1. v. 7.* *Luc. c. 3. v. 16.* & *Joan. c. 1. v. 27.* ministerium scil. servis vilissimis mandari solitum. q̄o spectant illa in *Comædiis*, *Date jam soleas.* & apud *Æschylum* *Agamemnone*;

— καὶ πρὸς ἀρβύλας

λύοι μὲν, ὑπόδημα ὑμῶν ποδῶς.

Soleas age, aliquis ocyus hos solvat mihi,

Quis itinerantis inducantur pedes.

Accubituri utiq̄e soleas ponebant: ne strata eis, pulverulentæ aut lutulentæ cum forent, inquinarentur. *Plato in Symposio.*

C c c

pos.

pos. *ἵπποδρόμῳ, παῖδες, Ἀλκιβιάδῳ, ἡνὶ ἑταίρῳ*. Calceos, pueri, Alcibiade solvere, ut accumbat. Plautus *Trucul.* 2.4.

ἤντιν ἔστιν ἄνδρα: δέμῃ soleas. cedo bibam.

Et sc. 5 Face ut accumbam. accede. —

Soleas mihi duce. — alii, demc.

Martial. 1.3. epigr. 50. *Deposui soleas.* —

coenaturus scil. Rursus, surgere volentes poscebant. In Aristophanis *Vespis*, ad forum à coenâ properans senex,

Εὐδὸς δ' ἂν ἀπὸ δόγματος, νέκρωσ' ἐμὲ βόσκει.

Cœnatus altâ voce poscit bœcas.

In Plauti *Mosell.* 2.1. adolescens inter potandum, nunciato pro foribus adesse sodalis sui patrem,

Cedo soleas mihi: ut arma capiam. —

Apud eundem *Trucul.* 2.4. Dinarchus;

— cedo soleas mihi: Properate; auferre mensam.

Flaccus *serm.* 1.2. sat. 8. *Et soleas poscit.* —

De Manlio Prætor, (inquit Petrus Ciaconius libello de Trichinio) Seneca *controv.* 25. Prætor ad occidendum hominem soleas proposcit. — Atqui Flaminius, an Flamininus; is de quo ibi agitur, non Manlius, fuit. Videantur Livius 1.39. Cicer. de senect. Val. Max. 1.2. c. 9. Plut. in Caton. & in Lincio. Plinius 1.9. epist. 17. *Quam multi, quum lector, aut lyristes, aut comædus inductus est, calceos poscunt? calceos, dixit, quod soleas illi.* Ad hoc igitur ministerium soleas, sive calceos, conquirendi, sistendi, induendi, exuendi, portandi, asservandi servorum famulorumque operâ abutebantur. unde & Pueri sandaliogeruli, (ut Dovza legi postulat:) Plauto *Avul.* 3.5. & Ancilla sandaliogerula, eidem *Trinum.* 2.1. q. & q. munere illo apud heros, herasque defungebantur. Commodumque observat Vir. Cl. ad Marci c. 1. v. 7. verbis illis, *ὡς ἴσας ἀδούτῳ ἱερῶν ἡ ἀνδρῶν, describi gestum famuli calceum domino exuentis. ὡς ἴσας, cernuus.* Lucilius sat. 1.3:

Cernuus extemplo plantas convestit honestas;

Et pedibus lavâ Sycionia demit honesta.

Cernuus pro inclinato. Nonius. h. c. ἀπὸ ἡ ὡς ἴσας. rectè. frustra sunt enim Festus, q. Cernuum, calcamenti genus; et Isidorus, q. Orig. 1.19. c. 34. *soccum sine solo; esse hinc avtumarunt.* Tibull. 1.1. eleg. 6.

Pawper

Pauper eris praesto tibi semper; pauper adhibe

Primus, & in tenero fixus erit latere.

Pauper in angusto fidus comes agmine turba,

Subjicietque manus, efficietque viam.

Pauper ad occultos furtim deducet amicos;

Vinctaque de niveo detrahet ipse pede.

h.e. omni ratione, ad infima usque quavis obsequia se demittens, non expectat famulorum servulorumque, qui hac exequi solent, ope operave, ipse tibi famulari non dedignabitur. Terent. *se pueniente*, l. 1.

Adcurrunt servi; soccos detrahunt.

Martialis l. 14. ep. 65.

Defuerit si forte puer, soleasque libebis

Sumere, pro puero proderis ipse tibi.

Idem in *Luscum furem ludens*, l. 8. ep. 59.

Si nihil invasit, puerum tunc arte dolosa

Circuit, & soleas surripit ipse suas.

Nec in *Cottam* festive minus, l. 12. ep. 89.

Bis Cotta soleas perdidisse se gestus,

Dum negligentem ducit ad pedes vernam;

No facere posset talo sapius damnum,

Excalceatus ire cepit ad cenam.

Ita servulos jugiter praesto habebant, qui convivium inituris soleas demerent, accumbentibus custodirent, desurgentibus rursus exhiberent induerentque, taliumque operam quotidianam utebantur ditiores & deliciores quique, quoties calceos aut indui aut exui oportebat. Inde Gorgus Cleomenis filiae, simplicitatem tam patriam, quam puellarem redolens, de hospite peregrino dictum, quem a famulo calceari conspiciabatur, Πάτερ, ὁ ξένος χεῖρας οὐκ ἔχει, Pater, hospes noster manibus destituitur. nam venustatem dicti corrumpunt, minuunt saltem, qui querendo enunciatum volunt. Inde & Diogenis scomma; satis aculeorum, in adolescentem, apud quem servulus idem ministerium obibat, ἔπος μαχαρίῳ εἶ, ἀν μὴ σε καὶ ἀπομύξῃ. ἤτοι ὁ ξένος παραβάντι σοὶ τὰς χεῖρας. Nondum (at beatus es, nisi & abstergat iste, vel emungat te: quod futurum est, ubi mancus factus fuoris. Ad hujusmodi ergo operas, prout Joannes Baptista Christo Domino exhibendas habet satis dignum se

censebat; cum tamen obsequii infimi esse videretur, eousque se demittere; ita ad eandem usui sibi futuros, ubi sub jugum miserit, Idumæos, interminari verbis illis Regem Tyrodum, Vir doctissimus opinatur. Nec abscedit Jajrus, q̄i in Hymn. 108. *Ministerium*, inquit, *servile designat, q̄o Reges Idumæos defungi apud se velit, ut calcei sui corrigiam solvant calceosque sibi detrahant.* Hoc autem inter servilia viliæque ministeria, quibus ingenuos admoveri nefas ducebant, apud gentem Judæam habitum, patet ex *Explicatione Præcepti negantis* 176.

Mihi verò etiam ulterius abjectiusque quiddam eâ formulâ insinuatum videtur. In *magnâ familiâ*, inquit Cicero *Paradoxo* 5. *sunt servi alii laviores, sed tamen servi, ut atrienses, sunt inferiore loco, ut mediastini.* Et mox; *In familiâ, q̄i tractant ista, (supellectilem utique familiarem) q̄i tergent, q̄i ungunt, q̄i verrunt; q̄i spargunt, non honestissimum locum servitutis tenent.* Calceos certè, inquam ego, q̄i tractant tergentque, etiam illiberalissimum. Siq̄idem in nobilium atque honoratiorum paulò familiis, honestiore loco habentur, quibus dominorum calceandi, excalceandique officium demandatur; utpote quibus dominos tam prope adeundi copia sit assiduè concessa. q̄in & L. Vitellium refert Svetonius in *Vitell. c. 2.* *pro Maximo honore à Clavdii Messalina petiisse, ut pedes sibi excalceandos præberet.* Verùm infimæ prorsus fortis erant, q̄i ab illis acceptos sive pulvere conpersos, sive luto conspurcatis, emundabant, atque extergebant; Itaque senex *ῥιανθιαστὴς* apud Aristophanem *Vespis*, ex judiciis habitis quantum boni sibi obveniat recensendo, inter reliqua denarrat; Theorum existimationis hanc exigua hominem, q̄o gratiam ipsius demereatur, promptum esse, *ἢ πόρνον ἔχοντα ἐν τῷ λεχέοντι τὸ ἐμὲ δὲ τὸ σπυρμένον*, hoc est; ut Schol. *ἀπο τῆς καὶ ἀλείφειν, βαρεῖας* sive calceos sibi spongiâ sumptâ, q̄a id fieri solitum; *detergere, atque à pelvi inungere.* illud vult; ad sordidissima quæque obeunda paratum se demittere. Ad hoc igitur cæterorum omnium vilissimum planè abjectissimumque ministerium Idumæorum operâ ait abusum se; ut eis quasi pro *peniculo* habeat, *q̄o calcei sui extergeantur*, pro eis saltem, ad quos in familiâ operis id, cum honestior paulò quisque refugiat, ex usu communi rejici solens fiet. Ita scitè admodum cum antegressis

regressis coherent ista: Moabum utique pro pollubro pellu-
viove habitum iri, in quo pedes suos proluat; Edomum verò
à peniculo futurum sibi; utpote cui calceos extergendos,
sit projecturus; ut pedum ille, calceorum iste sordes exce-
pturus sit. quod abjectius est multo, quàm si illum ποδὸν ἴσπυ,
in quod pedes intingeret, hunc ποδὸν ἴσπυ, quo ablutos eosdem
abstergeret, & exiccaret, loco habiturum se dixisset. Ποδὸν
ἴσπυ κελίας, τὰ τέσσα δὲ ὧν τὸ πῶδες ἐκιδάσκον, οἱ τέρες ἐκ-
πύοντες ὡς. Schol. ad *Æschyl. Agamemn.* quod eò
magis obiter moneo; quia vocabulum id cum Polluci ipsi,
tum & Lexicographis Glossarumque compilatoribus habet
animadversum. cum apud Tragicum tamen illum reperiatur,
sed alio sensu usurpatum. Vilioris autem est ministerii calceis
soleisque, quibus pulvis cœnũque à pedibus arceretur, quàm
pedibus ipsis, quibus inserviunt illa, emundandis admoventi.

CAP. XX.

Verba Pauli ad *Timoth. ep. 1. c. 3. v. 15. discussa.* Rhemenses eis
quàm insigniter abutantur. Ecclesiæ credendum, non in Ec-
clesiam, *Augustinus.* Symbolum Constantinopolitanum
sub Niceni nomine in ritualibus editum. Πιστεύειν τῷ, & εἰς τὸν,
quandoque pro eodem usurpata. distinguere tamen strictius &
accuratius loquentibus. πρὸς τὸν, & εἰς τὸν, quæ distent.
πιστεύειν εἰς, Deo soli attribui. Credere in Deum, plus quàm
Deo credere, *Augustino & aliis.* Credere in matrem
Christi, à Pontificiis etiam absurdum existimatum. In Sym-
bolo recitando, ubi ad Ecclesiam ventum, in particulam
omissam, ab antiquis, à Patribus Tridentinis. in Catechismo,
Sanctam, non in Sanctâ Ecclesiam catholicam credendum.
Ephesinam, non Romanam ecclesiam fuisse, de quâ Paulus ad
Timotheum. Ἐδεδίκαται ὑμῖν εὐαγγέλιον, de quoniam enun-
cientur. Quæ de Christo sumpserint rejecti. De Timotheo di-
ctum, qui censuerint. Ecclesia domicilium. in eâ εὐλοῖ Απο-
στόλοι, fideles quique. Senati columen. Ellipsis notæ similitudi-
nis; participii iidem verbi substantivi, scriptoribus tam sa-
cris, quàm & aliis familiaris. ὡς Piscatori frustra interfi-
tums

Ccc 3.

tum I. Cor. 10. 6. 11. Verumvis admittere verba Petri ep. 1. c. 2. v. 4. Familiae columna, proles mascula. Aeschylus interpunctione vitiosa liberatus. Eadem ferè Sophocli à Clemente tributa, aliter quàm Sylburgio visum, restituta. Filia unica domus paternae fulcrum. Eadem & ἑστία, Athene; Asia Troja, Troja Hector. Sexus etiam senior familiae fulcrum. Tam mater quàm & pater, domum firmare, fulcire dicitur; & familia firmamentum, uxor. De Maccabaorum matre Iosephi dictum. Servi fidi, domus column, columna, columella dicti. Terentii scholiastes à mendis compluribus repurgatur. Servi majores; & Major domus, q. Tubero historicus Ciceroni coaevus. Regnorum, civitatum, rerum pub. columnae & columnina, reges, principes, procures, magistratus, iudices. Hymnus 75. 3. explicatus. Symmachus restitutus. Ambrosius suppletus. Augustino columnae Apostoli, in quos tamen credendum negat. Edegioma qid. Apostoli verbiq; administri priscis sneiyuata, σίλοι, columna, columnina, creberrimè dicti. Photii codices emendati. Hesychii elogia Andrea & Iacobo tributa, quæ utrumq; Petro etiam prætulit. Suidas aliter, quàm Stephano aut Porto visum, restitutus. De Musonio verba ipsa Apostoli Basilio usurpata. E priscis etiam de Timotheo intellexisse nec unum aliquem, nec incelebres etiam. Nysseni verba perpensa. de lectione duplici conjectura. Plato philosophiae columnen; Chrysippus porticus columna. Apostoli verba de fidei pietatisq; mysterio, q. dicta velint. Lanceloti hac in parte argutia. Whitakeri distinctio columnae & firmamenti à fundamento. Fundamentum Christus. Veritas absq; astipulatore ullo per se consistit. Locus Ephes. 2. 20. perpensus. Prophetæ eo loci q. Christus Apostolorum & Prophetarum fundamentum, lapis etiam angularis, q. ratione dictus. imago eadem res disparatas adumbrans; & res eadem imaginibus diversis adumbrata. ex instituto presenti imagines explicande. Fundamentum doctrina Apostolica & Prophetica; cuius lapis angularis Christus. Illyricus à Piscatoris reprehensione vindicatus. Nubis columnam an alluserit Apostolus. Theophylactus emendatus: q. cum Scholiaste Chrysostomum haud rite cepisse videtur. Distinctio novitia Klejn-
sio

sto inducta, cui conveniunt Chrysostomi explicatio, aliis censenda relinquitur. Janii ab usu forensi edicta ac programmata columnis affixa proponendi explicatio proposita, exemplisq; variis illustrata; sed rejecta. *ἐκκλησία*, non *ἐκκλῆ*; *πύλη* sive columnæ ejusmodi dictæ. *ἐκκλησίαι* ἑμπετοί, martyres. Cameronis rationibus de mysterio fidei intelligendum statuentis, obviam itum.

URgent plurimum Pontificii, ad Ecclesiæ suæ auctoritatem, & in fidei dogmatibus proponendis ab omni prorsus errore immunitatem, confirmandam, Apostoli verba illa ad Timotheum epist. i. c. 3. v. 15. *ὅτι ἐν οἴκῳ τοῦ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ὅπως ᾖ ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ ζῶντος, ἡλικία καὶ ἀληθείας*. qæ vulgata versio sic reddidit: Ut scias, quomodo oporteat te in domo Dei conversari, qæ est Ecclesiæ Dei vivi, columna & firmamentum veritatis. Rhemeneses verò nostri eousq; sunt progressi, ut hinc statuant, non ecclesiæ tantum in omnibus, sed in ecclesiam quoq; esse credendum. ideo concilii Niceni Patres dixisse, Πιστεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. hoc est, ut isti interpretantur, Credo fidemq; Ecclesiæ in omnibus.

Quibus opponere licuerit, i. Augustinum, licet de Ecclesiâ verba ista interpretetur, in Psal. 47. tamen ex hoc ipso Apostoli loco è contratio concludere, credendum Ecclesiæ, non in Ecclesiam. In expositione Symboli, qæ habetur inter Conciones solennes, sive, ut loquuntur, de Tempore, Serm. 131. ad competentes conc. 2. Sciendum est, inquit, quod Ecclesiæ credere; non tamen in Ecclesiam credere debeamus: quia Ecclesiæ, non Deus, sed domus Dei est. Idemq; ad Neophytos homil. 3. Non quomodo in Deum credimus; sic in Ecclesiam sanctam Catholicam, qæ propterea sancta & Catholica est, quia certè credit in Deum. Non ergò diximus, ut in Ecclesiam, quasi in Deum crederetis; sed ut in Ecclesiâ sanctâ conversantes, in Deum crederetis.

2. In Concilii Niceni Symbolo ista nevtiqam comparere. Nec diffiteor tamen, εἰς τὴν ἐκκλησίαν, in Concilii Constantinopolitani Symbolo reperiri: quod ex Agendis Vulgatis, tam illorum, qam & nostris, errore non nuper nato, & jam ubiq; ferè recepto, sub Symboli Niceni nomine passim inter sacra per-

peragenda publicè solet recitari, sed & apud Græcos scriptores quosdam, Epiphanium nominatim in *Ancorato*. §. 121. formulam eandem deprehendi, quam & Hieronymus in *disputatione cum Luciferianis* pariter expressit. Caterum observavit rectè. (nec primus tamen, quod ipse gloriatur, sed ante ipsum Petrus Martyr, in *ad Cor. ep. 1. c. 10. v. 2.* et Bartholomæus Traheron. popularis noster, in *Joannis Evang. c. 1. v. 12.*) V. Cl. Jo. Drusius observat. l. 3. c. 1. et *Miscell. l. 1. c. 21.* πνεῦμα π, καὶ εἰς π, πνὶ καὶ εἰς πνὶ, pro eodem Græcis, prout & Hebræis quæ sunt istis analogæ, habet rarò usurpari. Ita autem usurpasse Epiphanium, ostendunt, quæ eadem planè formulâ subjungit statim, καὶ εἰς ἓν βάπτισμα, καὶ εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ καί τινι διχάσαντες ψυχῶν καὶ σωμάτων, καὶ εἰς βασιλείαν ἑξουσιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. h. e. *Credimus in unum baptisma, in resurrectionem mortuorum, in regnum cælorum, in vitam æternam.* pro eo quod *Symbolum Constantinopol.* habet; Ὁμολογούμεν ἓν βάπτισμα, καὶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν μέλλουσαν αἰῶνος. *Confitemur unum baptisma; expectamus resurrectionem mortuorum, & vitam futuri sæculi.* h. e. ista ita credimus, ut futura speremus, nosque ipsos rerum, istarum esse, vel fore saltem participes, quin & in sequentibus Epiphanius idem, de eo quod prius dixerat, πνεῦμα καὶ εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν, credimus in resurrectionem mortuorum, anathemati subiciens adversum statuentes, istudve non agnoscetes, ἀναθεματίζομεν, inquit, τοὶ μὴ ὁμολογῆντες ἀνάστασιν νεκρῶν, damnamus illos, qui resurrectionem mortuorum non confitentur. Nec secus Cyrillus Hierosolymitanus *catech. 18.* ὁ ἀπαγγελόμενος πίστεως ἀκολουθῶν ἀπειχόμενος τὸ, εἰς ἓν βάπτισμα μετανοοῦντες ἀφέντες ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς μίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν, καὶ εἰς σαρκὸς ἀνάστασιν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. *Cum fides proposita, sive professæ, contineat istud; In unum baptisma pœnitentiæ ad remissionem peccatorum, & in unam catholicam Ecclesiam, & in carnis resurrectionem, & in vitam æternam.* Ita & Petrus Ravennas, qui & Chrysologus dictus, *serm. 62.* *Si ecclesiam fatetur, (ὁμολογῇ) in Ecclesiam, (εἰς ἐκκλησίαν) se confessus est credidisse.* Sic ergo quandoque & Latini. Irenæi interpretes l. 5. c. 12. *Quotquot timent Deum, credunt in adventum ejus.* Cyprianus ad Demetr. *In æternam pœniam serò credent, qui in vitam æternam credere noluerunt.* (quan-

Hæc, inquam, illi, ubi laxius minufq; figuratè loquuntur. At ubi notiones à fe invicem difcretas formulis iftis, ne cui, perperam fumendo, fraudi fint, diftinctius eloquantur, negant difertè, *in homines*, aut *in Ecclefiam credi*, aut in rem ullam, præter Deum. Origenes in *Joan. tom. 3. 2. ad cap. 13. v. 20. Atque hoc quidem loco, Qui recipit, inquit, fiquem mifero, me recipit. At verò non dictum eft, Qui credit in vos, credit in me. ut enim recipiamus fuos ipfius Apoftolos, vult quidem ille; non tamen ut in illos credamus. Ita Gregorius Stáflimorum, quem Nazianzenum nuncupant, Epifcopus, Oratione, quæ eft de Spiritu Sancto, 37. Εἰς τὴν κλίσμα, πῶς εἰς αὐτὸ πνεύματι; ἢ εἰς ταῦτον ὅτι πνεύματι εἰς π, καὶ εἰς αὐτὸ πνεύματι. τὸ δὲ γὰρ ὅτι δέον ἐστί, τὸ δὲ πνεῦμα ἀποφύμασθαι. Si creatura est, gomodo credimus in ipsam? neque enim idem est credere in aliquid, & credere de ipsa. Illud enim deitatis est, hoc rei conjunctibet. Athanasius contra Arianos orat. 3. Διὰ τί ηἱ πίστις καὶ ὑμᾶς εἰς κλίσμα καὶ εἰς κλίσμα θεοῦ εἶδο; Cur secundum vos fides in creatorem, & in creaturam traditur? Cyrillus item Alexandrin. de Trinit. dial. 4. Ἀς ἡμῖν εἰς πῶλες, καὶ ὑδὸν, καὶ πνεύματι ἄγιον ἡ πίστις; οἱ δὲ εἰς τὸν πῶλον ἀναλινῶν καὶ ἀνυπαίτων διασωσάμεν περὶ πνεύματι μὲνοι, πνεύματι αὐτὸν εἰς καὶ δεδὸν ὁμοῦ καὶ ἡμῖν. Ἀπερὲν ἐν, ὅτι καὶ εἰς ὑδὸν ἡ πίστις, ὡς εἰς δεδὸν ζῶντα καὶ ἀλυσθῶν. Nonne in Patrem & Filium & Spiritum Sanctum est fides? Quæ autem fidem immobilem & inculpatam servarunt, crediderunt in Deum simul & Creaturam? Congruit itaque, quod & in Filium sit fides, tanquam in Deum viventem & verum. Joan. c. 14. v. 1. Idemq; ad Reginas; de rectâ fide l. 1. ex Joan. c. 1. v. 12. Ὅτι πῶλον εἰς αὐτὸν ἡ πίστις, πῶς εἰς θεὸς & Χριστός; Quæ in ipsum sit fides, gomodo non Deus Christus? Ex Joann. c. 2. v. 11. Γεγονὸς δὲ ἀπὸ τῶν σημείων καὶ φανερά-σθαι. ὅτι Χριστὸς τὸ ἀλέων αὐτῶν, ὡς εἰς τὴν πεπιστευσαν οἱ μαθηταί; ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἄγιον ἀπὸ πάντων; καὶ τοι πρὸς τῶν σημείων πολλὰ. καὶ αὐτὸν πεπιστευκότες ὡς ἄγιον. ἀλλὰ πεθεωρεῖται διὰ τῶν σημείων*

tur, quæ nemini cuiquam ignorare liceret.

Verum ad *Symbolum* ipsum redeamus. *Augustino* itaque quibuslibet hac in parte *Ruffinus*, in *expositione symboli*, Apostolici quod dicitur, (quæ & inter *Cypriani* opera in editionibus paulo vetustioribus habetur) Vbi non de divinitate, sed de creaturis ac mysteriis sermo est, in præpositio non additur, ut dicatur in Ecclesiâ, sed Ecclesiam credendam esse: & remissionem peccatorum credant esse; non in remissione; & resurrectionem carnis, non in resurrectione. *Petrus* item *Raven.* *serm. 60.* Credimus in Spiritum Sanctum. Credimus sanctam Ecclesiam: Credimus remissionem peccatorum: Credimus carnis resurrectionem: Credimus vitam æternam. Et *serm. 61.* Credo in Spiritum Sanctum: Credo sanctam Ecclesiam: Credo remissionem peccatorum carnis resurrectionem. Quid & *Tridentinum Concilium*, *Symbolum Constantinopolitanum* illud recitando, *Sess. sub Paulo 3.* præpositionem hanc in Articulo de Ecclesiâ omisit: et in *Catechismo ad Parochos* ex ejusdem *Conventiculi Decreto*, *Pii 5. jussu*, edito, disertis verbis; Credo sanctam Ecclesiam Catholicam: tum in explicatione Articuli: Unam igitur Ecclesiam sanctam & Catholicam esse, necessariò credendum est. Tres enim *Trinitatis* personas, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum ita credimus; ut in eis fidem nostram collocemus. nunc autem mutata dicendi formâ, (an non *Lutheranum* aut *Calvinistam* aliquem avdire te avtumas?) Sanctam, & non, in Sanctam Ecclesiam credere profiteamur; ut hæc etiam diversâ loquendi ratione, Deus omnium effector a creatis rebus distinguatur. Hæc eò loci *Pius Papa*, pius magis *Rhemenfibus* nostris; quocum istic ut conveniat illis, videant ipsi.

Quibus & hoc poterat opponi; Ecclesiam, in quâ eo tempore, quo *Apostolus* ista protulit & præscripsit, *Timotheus* versabatur; non *Romanam*, sed *Ephesinam* fuisse; cui *Romanenses* nostri immunitatem & auctoritatem illam, quam ex *Apostoli* verbis conantur elicere, nequaquam sunt concessuri. Proinde in rem suam trahere frustra conituntur. Ut nec opus sit insuper illud eisdem regerere, quod in *ad Rom. c. 10. v. 14.* agnoscunt ipsi, *Patres antiquos in Symbolo* (isto scilicet de quo diximus) indifferenter legisse, Credo in Ecclesiam Catho-

licam; & Credo Ecclesiam Catholicam. Ut utrumque hoc, Rhemensibus ipsis inficias ire non avsis, antiqui illi (sed ubi laxius logebantur) pro eodem habuerint.

Ceterum de loci ipsius Apostolici sensu ambigitur, nec inter Interpretes constat satis; verba illa, *σὺν & ἐν ἐκείνῃ* & *ἀλλήλῃς*, quoniam referantur.

Mitto, quia de Christo dictum intelligunt, antiquos quosdam; in quibus est Procopius, & quorum is scripta compilavit, cujus hæc sunt verba ex commentariis in *Exod.* Interdum in columna nubis ostendebat ipsis viam, noctu in columna ignis, utraque columna representabant Christum. Est enim hic columna & stabilimentum veritatis, sustinens nos supra terram. Hos, inquam, mitto, quia nullâ ratione contextus Apostolici series sensum hunc admittere videtur.

Non defunt ergo, qui ad *Timotheum* ipsum verba hæc sentiant referenda: quod & Erasmus in *Annotationibus* in hunc locum jam olim monuit. Ita vir acutissimus Gvilhelmus Chillinforthus noster, in tractatu de *tutâ & salutari Protestantium Religione*, adversus Pontificium quendam, part. I. cap. 3. §. 76. *Ecclesiam*, inquit, *domicilio confert Apostolus; Timotheum columnam in hoc collocat.* Interpretationem hanc destinis hisce suffulcit. 1. Cum ecclesiam domum antè nuncupasset; hæc satis congruum videri, ut eandem confestim columnam diceret. 2. Apostolum eundem, aliis Ecclesie proceribus, sive membris præcipuis, columnæ nomen alibi tribuisse. Certè ad Galatas c. 2. v. 9. *οἱ δοκῦντες σῦν τοῖς ἡμῖν*, de Petro, Joanne, Jacobo dixit, h. e. *quod columna esse videbantur*, vel erant etiam, de quâ phrasi alibi diximus. Ita Græcus Scholiastes: *Οἱ ὄντες σῦν τοῖς ἡμῖν, & πᾶσι δοκῦντες, quod fidei columna & erant, & quibusque videbantur.* quod modo Plaut. *Epidic.* 2. 2.

— *Senati quod columen cluent.*

Cui adjici potest, quod & per Joannem Christum, unicuique pollicetur, quod fidelis perstiterit, facturum hunc se *σῦν ἐν τῷ ναῷ*, columnam in templo Dei. Apoc. c. 3. v. 12. 3. *Ἐλλίψιν ἄς* particula familiarem esse. Estque reverâ. quod patet ex Genes. c. 49. v. 9. *Judas catulus leonis.* i. e. catuli leonis instar. Et de Dane pariter. *Deut.* c. 33. v. 22. Hymn. II. v. 1. *vola passer,*

passer, five *avicula*. h.e. sicut passer. Esaja c. 21. v. 8. *Clamavit leo*. i. ut leo, Hieron. Hosu. c. 14. v. 8. *Ego abies virens*, i.e. abieti virenti similis sum. Sic & exteri. Flaccus in Arte,

Nec verbum verbo curabis reddere, fidus

Interpres. — i.e. tanquam fidus interpres: Et Per-
sius Sat. 5.

— Solea, puer, objurgabere rubra.

i.e. tanquam puer, solea verberabere, cadere. Poetarum prin-
ceps de Hectore *Iliad.* α. v. 258.

— ὃς θεὸς ἔατο μετ' ἀνθρώπων. —

— *qi homines Deus inter erat.* i. tanquam Deus.

ita enim Eustathius, αἰὲν καὶ τοῦ θεοῦ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἄνθρωπος τὸ ὅς, ἵνα λέγῃ, ὃς θεὸς ἔατο. quod & ex proximè adjectis illis con-
firmat,

— ὃς δὲ ἔατο

Ἀνδρὶς γὰρ θνητῷ πᾶσι ἕμμενοι, ἀλλὰ θεοῖο.

— *similiq̃*

Caelesti fuit, havā mortali semine creto.

Longus *Pastoral.* l. 1. Τότε δ', κύνες, παῖδες, ἐκ δεσφῆς λυθέντες, ἐπερὶ τὸν, ἐπερὶ τὸν, ἵππον, ὡς πάλαιον, κύνες. i.e. ὡς παῖδες κύνες. Tunc verò, velut canes, quod aiunt, vinculis exoluti, exultim ludebant, fistulas inflabant, cantillabant, lucra concertabant. Et apud eundem l. 3. Lamon Daphnidi Chloen post tempus perbreve nuptum iri datum pollicitus; Νὺν δ', inquit, φιλείτω ἑ ἀλλήλους ἀδελφοί. h.e. ὡς ἀδελφοί. Interim sicut frater & soror invicem se diligant. Josephus denique *Antiq̃.* l. 12. c. 7. Ἐπειὶ ἔπειτα βίβλῃς ἀπεδείκνυτο ἐξ ἑνὸς τοῦτο, ὃ παρ' οἷς ἀπεδείκνυτο, καὶ ἐπὶ τοῖς κακοῖς καὶ τοῖς ἀπολόνο. Abolebatur, sicubi repertum foret, lex aut volumen sacrum aliquid. Sed & ipsi, apud quos reperiebatur, mali (i.e. tanquam mali) malè peribant. neque enim malos dicere, aut haberi, voluit eos, quicunque legis divinae codices apud se habebant.

Tanquam poterit & alia ellipsis, nec minùs familiaris ea, dari; ut dicatur, non ὃς εἶπα, sed εἶπα ὃν. Participii enim *verbi substantivi*, quod dicitur, defectus havā est infrequens. Matth. c. 6. v. 9. ὃ ἐν ἡγενοῖς. ὃν scilicet: *qi in cœlis es*. Petrus ep. 1. c. 3. v. 21. ὃ καὶ ἡμᾶς ἀντίτυπον νῦν σὺ εἶς ἐκείνου. pro eo quod est, ὃ ἀντίτυπον ὃν, *cui correspondens five analogus typus.*

existens baptisma. Paulus ad Rom. c. 1. v. 30. ὡς ὄντας, ἢ ὡς ὄντας, &c. ὄντας, scil. *susurrones, detractores, &c. existentes.*
 et ad Corinth. ep. 1. c. 10. v. 11. Ταῦτα ὅτι πάντα ὑπομιμνήσκω ὑμῖν ὡς ὄντας, ἢ ὡς ὄντας, ἢ ὡς ὄντας, *ista omnia, exempla existentia,*
contingebant illis. ita enim malim, quam cum Piscatore, ὡς
 ὑπομιμνήσκω ὑμῖν, dixit Paulus; qo modo,
 ὑπομιμνήσκω ὑμῖν, Petrus ep. 1. c. 5. v. 3. de qo alibi. Ita Flaccus
 epod. ode 2.

Neque excitatur classico miles truci.

i.e. miles existens, militiam professus & secutus. Idémq;
 epist. 2. lib. 1.

Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.

existens scil. five, canis immundus, vel ceno gaudens por-
 cus, quoad viveret, per vitam totam, extitisset. de hominibus
 enim sermo est in animantia ejusmodi Circeo poculo demu-
 tatis. Martialis lib. 10. epigr. 10.

Sexaginta teras cum limina mane Senator.

Senator existens, scil. five, cum sis. Svetonii nomine, de claris
 Rhetor. c. 3. Otacilius servisse dicitur; atq; etiam ostiarius
 veteri more in carenâ fuisse. pro eo qd est, ostiarius existens;
 five, ostiarius cum esset. utramlibet interpretationis ra-
 tionem admittunt, alterutram exigunt, Petri verba illa epist.
 1. c. 2. v. 4. Πρὸς τὸν ἀποστόλῃν, λίθον ζῶντα. Vetus interpres,
 Ad gem accedentes, lapidem vivum. Verum supplendum ali-
 quid, qd sensus integer existat. Itaq; Syrus (gem & nostri
 sequuntur plerique) *qi est lapis vivus.* five, *lapidem vivum ex-*
istentem, tanquam & similitudinis nota non minùs aptè qa-
 drabit, ut dicatur, ὡς λίθον ζῶντα, *tanquam ad lapidem vivum,*
 de Christo capite; qo modo commatio proximo de fideli-
 bus qibusq; καὶ αὐτοὶ, ὡς λίθοι ζῶντες, *Ipsi quoque velut lapides*
vivi (lapidi illi vivo) superstructi domum spiritualem consti-
tuunt. domum scil. eam ipsam, cujus fundamentum, five la-
 pis angularis Christus, columna post Apostolos, fidi qiq; gre-
 gis dominici pastores, verbique divini præcones atq; admi-
 nistri.

Hac ratione Apostoli mens fuerit; *Ut noris qo modo ge-*
rere te debeas in domo Dei, tanquam columna. & columen veri-
tatis;

tatis; vel, *columna columenque veritatis existens.*

De prole masculâ in *Iphigen. Taur.* Euripides.

Ἐπίλοι δ' οἶκον, παῖδες εἰσιν ἄρρενες.

Domuum columna namque sunt gnati mares.

Quod idem, adjectâ & aliâ imagine, à re navali ductâ, Æschylus in *Agamemnone*,

Σωλῆς ναὺς, ἀπότονον ὑλὸς σέχνης

Σύλον ποδῆν, μονοβῆες τέκνον παρτί.

locus ab interpunctione laborat, in codicibus excusis, qos videre contigit, universis. comma post ἀπότονον interpositum oportuit. ad *navem* enim, non ad *ades* id pertinet. qod & Gvil. Canterum advertisse comperio. verto licentius pavlo:

Ex qo apta navis est salus, *primarium*

Dicam rudentem; an celsa stabilimen domus,

Altam columnam; masculam prolem unicam.

Idem, sensum qod attinet, latius extulit Tragicus idem in *Inferiis*:

Παῖδες δ' ἀνδρὶ κληδόνες σωλῆσιον

Θανόντι φελλοὶ δ' ὡς ἄγχι δίνυον

Τὸν ἐν βυθῷ κλωσῆσα σώζοντες λίνον.

Nomen superstes mortuo sunt liberi;

Velutq; suber, vete qo defenditur,

Submersa planè fila ne in fundum ruant.

Quæ eadem ferè Sophoclis nomine à Clemente laudantur, *Sitomat. lib. 2.* in hæc verba; prout in impressis exhibentur.

Παῖδες δ' ἀνδρὶ

Κατ' αἶαν ὄντι κληδόνες γερῆσαι

Φελλὸς δ' ὡς ἄγχι δίνυον ἢ ἐν βυθῷ

Καὶ κλωσῆσα σώζοντες λίνον.

Depravata hæc nemo non statim dignorit. Sylburgius sic refingit.

Παῖδες δ' ἀνδρὶ κατ' αἶαν ὄντι κληδόνες

Γερῆσαι φελλοὶ δ' ὡς ἄγχι δίνυον

Τὸν ἐν βυθῷ κλωσῆσα σώζοντες λίνον.

hæc infœliciter forsan. malim tamen in versu primo, Παῖδες δ' ἀνδρὶ, deleto δὲ. et κατ' αἶαν. qod in κατ' αἶαν ὄντι facile deflexerit. siquidem κατ' αἶαν, sive κατ' ἡλῶ, ἢ, pro eo qod est *sub terram conditi*. dici non existimò. in novissimo utro-
bique

bique λίνυ. qđ modo Evripides, Polluce *L.7.c.10.* referente, λίνυ κλασθεα dixit. nec est necesse, ut Clementem memoriā lapsum suspicemur pro Æschylo Sophoclem substituisse. Notum est enim, Clemente ipso indicante, Tragicos à se invicem multa, vel (ut ipse censet) suffuratos, vel (ut honestius loquamur) mutuatos; vocibus ipsis leviusculè tantum, imò quandoque nihil quicquam immutatis; notionibus verò atque imaginibus eisdem prorsus conservatis. Qm & Asterius Amasensis Episcopus, cujus apud Photium excerpta extant, *cod.271.* Iajri filiam unicam, & οὐκίας ἑρεισμα, domus paternæ fulcrum dixit. utpote, in qam, qod de Turno Virgilius *Æn. l.12.*

— patris domus inclinata recumberet.

prout in *Herc.fur.* Herculem apud Tragicum Amphitrno,

— unicum lapsæ domus

Firmamen.

Pindarum mirum ni imitatus uterque, qđ Ἐλλὰς ἑρεισμα, Athenas. (sicut & πάρος ἑρεισμα, Hectorem, Lycophron, & Asia columnen, Trojam, Seneca in *Troadibus*) dixit. referunt Aristides in *Panathen.* Lucianus in *Demosth.* Plutarchus in *Apophth. Lacon.* qđ nec, qđ Spartanus quidam regesserit, taceret. Accedit his è *Cassandra* Lycophronis illud de Hectore,

ὦ δαΐμον, οἷόν τι δόσεις δόμων;

Qalem, heu, rues columnam, Fortuna, adium?

sive, *Qale, ô fortuna, domuum (heu) columnen rues?* qđ à Pindaro quoque is acceperit; qđ *Olymp.3.* de Achille,

ὦς ἔκτορ' ἔσφαλε, Τρώας

Amachon, àτραβή κίονα.

Hectorem qđ evertit, Troja

Invictum, erectam columnam.

ubi κίονα appellando, qem ἑρεισμα alibi dixerit, qđ notione columnæ nomen in istiusmodi usurpetur, ostendit. spectant horum & Artemidori illa *Onirotic. l.2.c.10.* Κίονες δὲ καὶ παρὰ πυρὶ καὶ οὐδὲν, & μὴ διαφθερίμενοι, τὰ τέσσαρ' ἀνείκελται & ἰδιότῃ ἐπὶ τὸ βελτίον & λαμπρότερον μεταβλῶναι οἱ δὲ σιωπεῖς ὄντες, ὧν ὁλεθρον σημαίνουσι. Columnæ igne claro flagrantes, nec absumptæ, liberos significant in melius splendidiusque proficientes: at confractæ eadem, filiorum interitum significant. Per-

tinet

tinet huc; & quod de Adraſto Statius *Theb.* l. i. (ne proli maſcula duntaxat imago iſta competere, aut Aſterius ſolus huic tribuiſſe, videatur)

*Hic ſexus melioris inops; ſed prole virebat
Fœminæ, gemino natarum pignore ſultus.*

Hinc & domum fundare ac fulcire tam uxor matérq; qam & vir patérq; dicitur, prole nimirum ſuppeditatâ, qâ familia propagetur. Statius *ſylv.* l. 4. ad Maximum,

*Sed damus lento veniam, quod almâ
Prole fundasti vacuos penates.*

Et Apulejus *Mileſ.* l. i. Uxor ejus Plotina, decimo partus ſtendio, viri familiam fundaverat. Unde & domus ea firmamentum, h. e. *ἀνεγώνιον* dicta.

Afranius in *Privigno*, apud Nonium.

Uxorem querit firmamentum familiæ.

eoque nomine ſcortis ac proſtibus conjux legitima opponitur. ſubdit enim Comicus;

Scias abeſſe ab eis luſtris ingenium procul.

Aliâ interim ratione Joſephus de *Maccab.* c. 17. fratrum ſeptem illorum, qui ſub Antiocho egregiè decertarunt, matrem appellat, *ἐξυλὴ ἐν τῷ οὐλῷ τῶν μακκαβαιοῦν ἰσχυρὴ πλεὺς ἀνδρῶν*, immortum liberis, tanquam columnis, ſuffultum tectum.

Adjici poteſt his &, quod veteribus ſervi quoq; qorum fidei ſua ſuoſq; Patres-familias credebant, domus, ſive familia columnina, columna, & formâ diminvente, columella dicebantur. Cicero *adverſus Verrem* Action. 2. l. 3. *Timarchides columen familiae vestræ, premit fauces defenſionis tuæ.* Apud Terentium *Phorm.* Act. 2. ſc. prim. Demipho ſenex Getam ſervum ſuum inducitur compellans his verbis:

Oh bone custos, ſalve, columen verò familiae;

Cui commendavi filium hinc abiens meum.

Ad quem locum Scholiaſtes: ſive Donatus is, ſive alius quis fuerit: Columen, culmen; an columen columna? unde columella apud veteres dicti ſervi majoris domus. Lucil. 22.

Servus neque infidus domino, neque inutilis cuiquam,

Lucilii columella hinc ſitus eſt Tübero.

Hinc in milleſimum annum eorum columine civitas continebitur. Horatius contra pro columine columna.

Eee

Inju.

Injurioso ne pede prorsus stantem columnam.

Ennius 10.

Regni versatum summam verò columnam.*

Columna verò familiae, sustentatio, vel decus. unde & columna dicta. Hæc ille. qæ modo non uno vitiosa sunt. 1. Pro servi majoris domus, leg. servi majores domus. qualis Abrahæ Eleazarus. Genes. c. 15. v. 2. & c. 24. v. 2. erantqæ ferè vetustiores, aut seniores; prout ille. Tales in Davidis familiâ בְּיָדָיו seniores, sive majores, domus; qæ apud Regem gratiâ plus reliquis pollebant, eumqæ familiaris compellendi libertatem usurpabant. Histor. Reg. 1.2. c. 12. v. 17. Talis & in Regum Francorum avlâ, Major domus qæ dicebatur. quod munus Pipinus Martellusqæ gessere tam diu, ut Regibus tandem ipsis majores evaserint. nec alius in Pharaonis Regis Egyptii domo Josephus. Hymn. 105. v. 26. ut de Potipheris familiâ nihil dicam. Genes. c. 39. v. 4, 6. Si cui tamen lectionem vulgatam tueri est animus, Persii illud sat. 3. De majore domo, poterit huc trahere, verum nec Demiphonis apud Comicum, nec Lucilii etiam, domum existimo ejusmodi fuisse, qalem Satyricus volebat. Et tam minoris & angustioris, qàm majoris splendidiorisqæ familiæ, columellæ saltē esse qeunt.

2. Pentametron illud,

Lucilii columellâ hîc situs est Tubero,

est spurium planè, pessimèqæ confarcinatum. genuinum integrumqæ Martialis, sed ridendo, exhibet, lib. 11. epigr. 91.

Lucili columella, hîc situs Metrophanes.

Metrophanes itaqæ nomini fuit Lucilii servo majori; non Tubero, quod scriptoris nomen est, ex quo sequentia depromuntur. Historicus is fuit, Ciceroni cœvus, uti ex illius ad Quintum fratrem Epistolâ patet; qem laudant, prout & Grammatici alii, Nonius Marcellus & Sospater Charisius Instit. Gram. 1.2. Flacci, qem citat, locus habetur; Carm. lib. 1. Ode 35. Ennii verò verba manca esse asserisco, qem appellant, affixo innuitur. restitui sic posse censet Jos. Scaliger, in epistolâ ad Paul. Merulam datâ; Regni versatam tunc summovere columnam. Ita qemadmodum familiarum columellæ sic regnorum qoqæ, civitatum ac rerum publicarum columna & columnina dicuntur, reges, principes, procures, magistratus, magnates, judices.

ces. Sicut enim regni columnam Ennius; ita reipub. columen dixit Cicero orat. pro Sestio. sed & Catullo epigr. 60. Thessalia columen Peleus. Qd referunt interpretes havd ignobiles, & qd Hymni. 75. v. 3. dicitur, Columnas ejus, (terræ, regionis, regni, status politici, atq; ecclesiastici etiam) ego aptabo. Columnas. i.e. statumina, & firmamenta. Junius. aptabo, gubernatores iustos statuendo. Piscator. Iustos gubernatores, qos merito columnas appellaveris, constituturum, vel potius religionem & justitiam, primarias reipub. columnas restauraturum se promittit. Sixt. Amama antibarb. biblic. l. 4. Qanquam nihil est necesse, ut de columnis, qas, velit Hymnodus Rex, anxie qaramus: qum nihil aliud voluisse videatur, qam qd de Gratiano, (qi nomen suum eò loci restitutum, Casavbono dicam an Shoppio debet) Symmachus, lib. 3. ep. 47. Domini nostri Gratiani (gratiam, cod. impr.) fortissimâ simul ac felicissimâ manu nutantia reipublica pondera fulciuntur. Nec illud denique subticendum, in Esajæ vaticiniis, Cap. 6. v. 13. Semen sanctum terra columen, an futuram sive columnam; Mosiq; Majmonidæ in Moreh Nebocim l. 3. c. 29. Mundi columnam Abrahamum dictum.

Cæterum, ut ad pensum nostrum redeamus; sicut liberi, masculi præsertim; servi quoq; majores, qibus rei familiaris cura potior commissa domus ac familie columna & columella, sive columina censentur; regni autem ac reipub. principes proceresq; strenui, probi justiq; ita viri pii, veritatis sacræ propugnatores, præsertim in statione eâ, qæ in Ecclesiâ primas obtinet, constituti, qid obstat, qo minus pro columnis fulcrisq; qibusdam habeantur? Neq; enim aliud est idægiana, qam, ut Svidas, στήρυμα fulcrum. qo vocabulo & in hoc argumento usus deprehenditur havd semel Nicephorus Callisti. Siq; idem Histor. Ecclesiast. l. 7. c. 2. Ecclesiæ pastores vocat, σπρωχέας στήρυματα, sive religionis fulcra. eosdémq; l. 10. c. 23. πύλους αἱρέσεως στήρυματα, plebis Christianæ fulcra qadam. qd Gildas noster de bonis sui temporis sacerdotibus; eis, qas columnis qibusdam ac fulcris saluberrimis, infirmitatem suorum sustentari, ne penitus collabatur. Ita Tertulliano de Pudicit. c. 16. disciplinarum columna immobilis dicitur Paulus. et Petrus, Joannes, Jacobus, columna Apostolatus, eidem

adv. Marc. l. 1. c. 20. qo modo Zenonis nomen q̄i ementitur, Auctori, *serm. 9.* Susanna, *columnen matronatus.* Jo. Chrysostomus ad Rom. *orat. 1.* de Pavlo: 'Ο ἡ ἐκκλησία στήλη, Ecclesia columna. Et de Pavlo Petroq̄e junctim, oratione (si ejusdem saltem est) in eisdem; Οἱ ἡ ἐκκλησίας στήλοι, Ecclesia columnæ. qos & rursus, de oratione ad Deum habendâ. *orat. 2.* vocat τὰς στήλας ἡ ἐκκλησίας, columnas Ecclesia. Theodoretus, de provident. *orat. 10.* Petrum ac Joannem itidem, τὰς πύργους ἡ εὐσεβείας, τὰς στήλας ἡ ἀληθείας, τὰς ἡ ἐκκλησίας ἡ οἰκοδομῶν ἐκείνων, Pietatis turres, veritatis columnas, ecclesia structuram suffulcientes, appellat. Basiliius Cesar. in catenâ Gracâ nondum editâ (referente Viro Cl. D. Heinsio) ἐστὶ καὶ στήλοι ἡ Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἀπόστολοι, καὶ τὸ εἰρημένον, Στήλη καὶ ἐδρεῖωμα ἡ ἐκκλησίας. Sunt & Hierosolymorum columnæ Apostoli, secundum illud qd dictum est, Columna & firmamentum Ecclesie. Augustinus pariter in Psalm. 74. Columnas Apostolos dicit. Sic Apostolus de coapostolis suis, q̄i & columna una de illis erat, Q̄i videbantur, inquit, columnæ esse. Et q̄id essent columnæ illæ, nisi ab illo firmarentur? q̄anq̄am (qd obiter adnotarim) q̄i columnas dicit Apostolos, idem in Apostolos credendum disertè negat; ut superius est indicatum. Eadem ἀποκρίσει & in Commentariis illis habentur, q̄i Rufino tribuuntur. Ambrosius in Psalm. 118. part. 5. Columnæ Ecclesia Apostoli, in timore sancto, q̄a est basis, fundati. Et sicut Petrus, Jacobus, Joannes & Barnabas columna esse videbantur Ecclesia: sic & q̄icunq̄e vicerit hoc seculum, sit columna [in templo] Dei allusit enim Apocalypticum illud, qd supra produximus. Facit huc & Hieronymi illud ad Tit. c. 1. At nunc cernimus plurimos hanc rem beneficium facere; ut non querant eos, q̄i possunt Ecclesia plus prodesse, & in Ecclesiâ erigere columnas; sed q̄os vel ipsi amant, vel q̄orum sunt obsequis devincti, &c. columnas erigere dixit, vel columnarum vicem præstare, vel q̄i id præstarent, extruendo firmandq̄e constituere. Dionysius Alexand. in Epist. ad Fabium Antioch. apud Evseb. l. 6. c. 41. fortissimos Christi martyres appellat στήλας καὶ ὑποστήλας, καὶ ἀντιστήλας καὶ ἀντιστήλας, columnas Domini firmas, ab ipso corroboratas. De Andream (nam in Thoman habitam panegyricam titulus præfixus falsò prædicat) licen-

licentius pavlō Hefychius Hierosolymitanus, apud Photi-
 um Cod. 269. Ὁ ἅγιος τῆς Ἀποστόλων περὶ τοῦ
 γῆς τῆς Ἐκκλησίας στήλη, ὁ περὶ Πέτρου Πέτρου, (πέτρα forsan, vel
 πέτρε) ὁ ἅγιος (περὶ ἅγιος) θεμελίω θεμελίω, ὁ δὲ ἀρχὴς ἀπαρχῆς, ὁ
 πρὶν κληθῆναι καλῶν, ὁ πρὶν περὶ τοῦ καλῶν περὶ τοῦ καλῶν. Chori Apo-
 stolici primogenitus, primitivus desinens Ecclesia columna, Petro
 prior petra, fundamenti fundamentum, sive fundamentum fun-
 damento antiquius, principii, sive principatus primitie, q̄i an-
 tequam vocaretur vocavit, priusquam adduceretur adduxit.
 Vide Joan. c. i. v. 40, 41. q̄d respexit h̄c Hefychius. Obser-
 vare licet obiter, q̄omodo Doctores prisca nunc hunc Apo-
 stolum, nunc illum, prout occasio se dabat, Petro non æquant
 tantum, sed anteferunt etiam. Sic Andreā h̄c Hefychius;
 sic Jacobum fratrem Domini idem, apud Photium eundem
 Cod. 275. verbis hisce; Πῶς ἐγκαταστήσῃ τῆς Κεφαλῆς τοῦ
 ἀδελφοῦ, τῆς νέας Ἱερουσαλὴμ ἀρχιεπισκοπῆς, τῆς ἱερῆς ἡμετέρας
 τῆς Ἀποστόλων τῆς ἑξάρχου, τῆς ἐν κεφαλῇς κορυφῆς, τῆς ἐν λύχνῳ
 ὑπερλαμπρῆς, τῆς ἐν ἀστροῖς ὑπερφαινοντα; Πέτρου ἀντιπροστάτη· ἀλλ'
 ἰδιωτῶν νομοθετῶν. Quibus ego encomiis prædicem, Christi fa-
 mulum & fratrem, novæ Hierosolymæ summum Imperato-
 rem, sacerdotum principem, Apostolorum præsidem, inter ca-
 pita verticem, inter lucernas splendore, inter stellas fulgore,
 ceteras superantem? Concienem habet Petrus: sed Jacobus
 legem statuit. Sed his missis; Viennenses & Lugdunenses
 sub Marco Imp. in Epistola ad fratres Asiaticos, apud Ev-
 sebiū, hist. Eccles. l. 5. c. 2. Attalum Pergamenum vocant,
 Apostoli locum hunc alludentes, στήλην καὶ ἐδραίωμα τῆς ἐντα-
 δας, eorum, q̄i ibi agebant, fidelium columnam & firmamen-
 tum. Et Theodoretum Cyrensem Joannes Evchaites, ἀκρά-
 δαστον ὁρδοδοξίας στήλην. h. e. inconcussam dogmatis veri, sive
 fidei recta, columnam. Qem locum forsan in animo habuit
 Svidas, cum Ἀκράδαστον interpretatus est ἀτακτόν, ἀκίνητον.
 uti codices vulgati exhibent; sed vitiosè, dubio procul. ubi
 malim ego ex Josepho superius exhibito, Theodoro post
 exhibendo, ἀκλόνητον, q̄am aut cum H. Stephano ἀκίνητον,
 aut cum Æm. Porta ἀδόννητον, legere. Q̄in & Basilii Cæsar.
 de Musonio Neocæsariense Episcopo, epist. 63. ipsissimis
 usus Apostoli verbis :: Οἱ καὶ ἀνὴρ διαφανέστατος καὶ ἅγιος ἐκείνους

ποιῶν διὰ τοῖς ἀνθρώποις ὑπερευκταὶ ἀγαθοῖς, ἔρεσμα πατρίδος,
ἐκκλησιῶν κόσμου, σῦλος καὶ ἐδρεῖωμα τῆ ἀληθείας. Obiit vir
omnium sui temporis in omnibus simul humanis bonis prae-
tissimus, patria columen, ecclesia decus, columna et firma-
mentum veritatis.

Accedit denique interpretationi huic statuminanda, ne no-
va & nunc primum nata videatur, (quod nec esse indicat
satis, Erasmi, licet rejicientis, *annotatio*) Gregorii Nysseni
avtoritas. cujus verba quia diferta sunt in mentem hanc, ex
libro *de vita Moysi* transcribere non pigebit. Εἰ δὲ τις τῶν
ἐν τῷ σκηνῷ παρόντων, καὶ ἂν ἔχοι τὸν ὑπερέτατον θεὸν μν-
σμεῖν, ἢ καὶ σῦλον τῆ ἐκκλησίας κατοννομάζει ὁ λόγος, Ἀποστόλους
τε καὶ διδασκάλους καὶ περὶ τῆς ταύτης ἐννομαζόμενους ἔτι
καὶ τὸν μόνον Πέτρον, καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰακώβον, σῦλοι τῆ ἐκκλησίας
εἰσιν, ὡς καὶ μόνον ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης, ὁ λύχνος καὶ καὶ ὁ ἀντί-
ἀλλὰ πάντες οἱ διὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἐρεῖδοντες, καὶ οἱ διὰ τῶν
ἱδίων ἔργων φασγῆρες γινόμενοι, καὶ σῦλοι καὶ λύχνοι λέγονται. ὡς
ἐστὶ τὸ φῶς τῆ κόσμου, οὗτοι περὶ τῶν Ἀποστόλων ὁ κύριος. καὶ πάλιν
ἐτέρους ὁ δεῖσθαι Ἀπόστολῶν σῦλον ἔτι. Διακελεύεται, λέγων, ἐκείνοι
γίνεσθαι καὶ ἀμετακίνητοι. καὶ Τιμόθεον καλὸν σῦλον ἐπεκτελέωσα,
ποιήσας αὐτὸν (καὶ ὡς οὗτοι τῇ ἰδίᾳ φανῇ) σῦλον καὶ ἐδρεῖωμα τῆ
ἐκκλησίας ἀληθείας. Quod si quis tabernaculum inferius conside-
raverit, optimè is mysterii divini administratos; quos & Ec-
clesia columnas Scriptura nuncupat; Apostolos nempe &
Doctores, & Prophetas nominibus istis insigniverit. neque enim
Petrus^a duntaxat & Ioannes & Iacobus sunt ecclesia co-
lumna; neque^b Ioannes Baptista solus erat lucerna accensa.
Sed omnes in universum, qui ecclesiam operà suâ suffulciunt,
bonisque suis operibus aliis praevalent, & columna dicuntur,
& lucernae.^c vos estis lux mundi, inquit Apostolis Dominus.
aliisque rursus divinus ille Apostolus columnas esse jubet,
verbis illis, ^d firmi estote, atque immobiles. Timotheum verò
columnam pulcherrimam effabricatus est, cum ipsum faceret
(prout voce propriâ testatur) columnam & fulcimentum ec-
clesiae veritatis. Hæc ille. Quorum in novissimis quod legitur
τῆ ἐκκλησίας ἀληθείας, vox altera παρέλκειν videtur: sicut con-
trà in Ambrosianis supra ἐλλείπειν aliquid. et è margine for-
san illud ἐκκλησίας, à sciolo aliquo Apostoli verba minis at-
tendente

^a Gal. c. 2. v. 9.

^b Joan. c. 5. v. 35.

^c Mat. c. 5. v. 14.

^d 1 Cor. c. 15.
v. 58.

tendente primitus adscriptum, per describentium diligentiam nimis officiosam post in contextum irreperat. quod facile suspicor. nec renitar tamen, si quis deesse quidpiam, & vel ἡ ἀληθεία, ἢ ἀληθείας, vel ἡ ἐν ἀληθείᾳ ἀληθείας, legendum potius censuerit. Quia & illud aliis pensandum relinquo, an non duplex olim lectio extiterit contextus Apostolici, ut in exemplaribus quibusdam pro ἀληθείας legeretur ἀληθείας. quo modo Basilium citare supra indicatum est; & citavit, qui Nyssenum ferè transcripsit, Procopius. quâ ratione factum sit, ut apud Nyssenum quispiam utrunque conscripserit. Potest autem *veritatis columna* dici Timotheus; quo modo *Philosophiae columen* Platonem dixit Arnobius *adv. gent. l. 2.* Potest & *ecclesiae columna* dici, quo modo *porticus* Chrysippus. non ita tamen, uti de Chrysippo nonnulli, referente Laertio, *l. 7.*

Εἰ μὴ ὅς τις Χρύσιππος, ἐν αὐτῷ στα.

Havd, nisi foret Chrysippus, esset porticus.

Ista interim quocunque modo se habuerint; de Timotheo prolata hac, disertè pronunciat Nyssenus: quem *χρὶς πῶς* sequitur Procopius in *Exodum*, ubi de tabernaculi sacri columnis agitur, & cum eodem pariter de Timotheo interpretatur.

Hi verò omnes, cum antegressa clavulam istam respicere, & cum eis committendam existiment: sunt tamen qui in adversum contendunt, & ad illud quod sequitur, pietatis nempe tantopere prædicatum mysterium, referenda potius arbitrentur.

Ita vir eruditissimus Joan. Cameron Scoto-Britannus, (qui à D. Andrea Melvino comprovinciali suo id habuisse perhibetur) de *Ecclesiâ tractat. 5.* *Mysterium*, inquit, *pietatis summam, nempe evangelii, columnam ac firmamentum veritatis vocat.* Itaque verba sic concinnanda censet: *Στήλη ἢ ἱερῶμα ἡ ἀληθεία, ἢ ὁμολογούμενος μέγα ἐστὶ τὸ ἡ εὐαγγελίας μυστήριον.* *Columna & firmamentum veritatis, & sine controversiâ magnum, est pietatis mysterium.* Eodémque inclinât Vir doctissimus Abr. Scultetus *observ. in ep. 1. ad Tim. c. 1.* Rationes, quas pro sententiæ suæ firmamento adducit vir clarissimus, hæc sunt. 1. *Alioqui hiulcam & suspensam videri posse.*

posse dictionem Apostolicam. quæ sequentia cum præcedentibus
vix aptè cohercant. 2. Non solere Apostolum, ab & con-
iunctione argumenti novi tractationem inchoare. 3. Solenne
esse apud Iudeos; ubi quis proficitur se præcipua religionis do-
gmata traditurum, ut viam præmuniat, præmonendo, columnam
esse & fundamentum veritatis vel sapientiæ, quod traditurus
est. Ita Moſen Majmonidem opus nobiliſſimum de Iudeorum
dogmatibus orſum; Fundamentum fundamenti, & columna
ſapientiæ hæc eſt, ut ſciamus quid ſit ens primum, &c. 4. Du-
rum admodum eſſe, ut Eccleſia potiùs dicatur firmamentum,
& columna veritatis, quàm veritas columna & firmamentum
Eccleſiæ. quum & Eccleſia quod ſtat invicta, atque immota, id
veritati acceptum ferat. Hæc ille. Et certè Jo. Chryſoſt. ad
hunc locum, orat. in Epist. hanc. 11. Ἡ ἀληθεία ἐστὶ τὸ ἐκκα-
νιστὸν καὶ τὸ ἐδεξιόμην. Veritas eſt Eccleſia & columna
& columen. Irenæus itidem adverſ. hæreſ. l. 3. c. 1. Evangelii-
um, inquit, quod (Apoſtoli) tunc præconiaverunt, poſtea in
Scripturis nobis tradiderunt, fundamentum & columnam
fidei noſtræ futurum. Et rursus, c. 11. Columna & firma-
mentum Eccleſiæ eſt evangelium. quia & ideo quatuor vult eſſe
evangelia, quæ quatuor orbis terrarum plagis respondeant,
per quas Eccleſia eſt diſfuſa. & diſſeminata. Baſilius verò Se-
levciensis, orat. in Matth. c. 16. v. 18. ταύτην τὴν ὁμολογίαν πε-
τρὴν καλέσους ὁ Χριστὸς, Πέτρον ὀνομάζει, ὃς περὶ τὸς ταύτην ὁμολο-
γήσαντα ἡρώεisma τὴν ὁμολογίαν τὴν πετρίαν διαβόησεν. αὐτὴν γὰρ
ἀληθείαν τὴν εὐσεβείαν ἢ πύργον αὐτὴν τὴν σωτηρίαν ἢ κρητὶς. Ἐποὶ τὴν πύργον
ὡς τὸ τεῖχος. ἔτι δὲ ἡ ἀληθείαν διαβόησεν. διαβόησεν γὰρ ἄλλον
ἐδδὲς δύναμις δεινὰ πύργον τὸν κρητὶς, ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστὸς. Hanc
confessionem Christus ubi petram vocaverat, eum qui primus
illam professus est, Petrum nuncupat; professionis indicium
indens nomen. hæc est enim revera pietatis petra: hæc salutis
basis: hic fidei murus: hoc veritatis fundamentum. funda-
mentum enim aliud nemo potest ponere, præter illud quod jam
jactum est, Iesum Christum: ex ad Corinth. ep. 1. c. 3. v. 11.

Proinde & ex eis, qui ad Ecclesiam hæc referunt, hoc ta-
men sensu accipiunt, ut veritate tanquam columnâ, sive desti-
nâ Ecclesia suffulciri & sustineri dicatur. Ita Victorin. Stri-
gelius; Potest, inquit, passivè dictum intelligi; Ecclesia fulci-
tur

itur & sustentatur, non opinionum commentis, q̄a dies delet, sed veritate, q̄am tempus confirmat. Et acutè admodum Lancelotus noster, Præful, tunc Eliensis, post Vintonienſis, ad Bellarmini Apolog. Reſponſ. c. 14. Columna ea veritatis ſic eſt; non cui veritas innixa, ſed q̄a ipſa veritati, neq̄e enim columna hæc in aere pendet: baſin habet & crepidinem. ubi niſi in verbo Dei? Eòdem concedere videtur & Theodoretus. Οἶκον δ, inquit, θεοῦ καὶ ἐκκλησίαν τῶν πεπιστευκότων καὶ ὑποστηρίξαντες. τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐδραίωμα καὶ ἀληθείας: ἐπὶ τῷ πε- τρῷ ἐκρητισμένοι, καὶ ἀλλήλοις διαμένοντες, καὶ διὰ τῶν πραγμάτων κηρύττοντες τὸ θεολόγιον ἀληθείας. Domum, inquit, Dei & Eccleſiam, appellat cœtum eorum q̄i crediderunt. eos dixit co- lumnā & firmamentum veritatis. ſupra petram enim fun- dati, ſtabiles & immobiles permanent: & rebus ipſis prædi- cant dogmatum veritatem.

Qin & commodum obſervavit Gvil. Whitakerus noster de Eccleſ. contro. 2. q̄æſt 4. c. 2. σῶλον καὶ ἐδραίωμα, columnam quidem & firmamentum, non & θεμελίον, h. e. fundamentum, veritatis dei Eccleſiam. Præclare Arnobius adv. gent. l. 3. Neq̄e enim ſtare ſine aſſertoribus non poteſt religio Chriſtiana: aut eo eſſe comprobabitur vera, ſi aſtipulatores habuerit plu- rimos, & auctoritatem ab hominibus ſumpſerit. ſuis illa con- tenta eſt viribus, & veritatis propria fundaminibus nititur: nec ſpoliatur vi ſua, etiamſi nullum habeat vindicem: imo ſi lingua omnium contra faciant, contrāq̄e nitantur, & ad fidem illius abrogandam conſenſionis unite animoſitate con- ſpirent. Accedit & q̄od Apoſtolus Ephēſios hos, prout & fideles quoq̄e, ait ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ ἀποστόλων καὶ προφητῶν, Superſtructos eſſe ſuper fundamentum Apoſtolo- rum & Prophetarum. Ephēſ. c. 2. v. 20. h. e. Super vetus & novum Teſtamentum. q̄od enim prædixerant Prophetæ, prædi- caverunt Apoſtoli: inquit Avtor Ambroſii nomen præferens. Nimis ſiquidem argutum eſt, q̄od Primafius, (ſi iſ eſt) in commentariis huic tributis; Prophetarum novi, non veteris, Teſtamenti: alioq̄i Prophetas priores nomināſſe debuerat. cum in recenſionibus familiare ſit, ut dignitatis magis q̄am tem- poris ratio habeatur. Avtor idem iſte: Fundamentum Apo- ſtolorum & Prophetarum Chriſtus eſt, q̄i etiam lapis dicitur

Fff

angu-

angularis, (Psal. 118. v. 22. Matth. c. 21. v. 42.) duos parietes
 conjungens & continens. Et fundamentum autem & summus,
 quia in ipso fundatur & consummatur Ecclesia. Ita Theod.
 Beza: Super Jesum Christum, qui est Apostolica & Prophe-
 tica structura fundamentum: sic enim Apostolus ipse se ex-
 plicat. Cor. ep. 1. c. 3. v. 11. ex Esaja c. 28. v. 16. ut Apostoli
 & Propheta huius templi, i.e. Ecclesia Dei, Architecti, non
 autem fundamentum, dicantur. Et Fr. Junius ad Bellarm. con-
 trov. 3. l. 3. c. 23. §. 54. Fundamentum Apostolorum & Pro-
 phetarum est, quod Apostoli & Propheta posuerunt.

Ceterum ob stare videtur interpretationi huic, quod funda-
 menti vocabulo Christus hoc loco intelligitur, quod funda-
 menti istius. λίθου ἀκρογωνιαίου idem istic nuncupatur: tar-
 quam in fundamento hoc ipso lapis ipse sit, vel summus, ut
 Vulgatus Interpres reddidit, eumque secuti veteres plerique,
 vel imus, ut Beza & Piscator, verterunt. quod utrunque tamen
 Hieronymus Zanchius probè satis conciliat, cum lapidem
 angularem ejusmodi designari existimat; qui ab imo usque ad
 fici fundat, ad summum ejusdem culmen pertingat. quod spe-
 are videtur, quod Jo. Chrysostomus; (quem & Theophyla-
 ctus transcripsit) ἀλλοῖον ὅτι τὸ πᾶν ἑνὸς οὗτοῦ ἐστὶν ὁ Χριστός. ὁ γὰρ
 λίθος ὁ ἀκρογωνιαίος καὶ τὸ πᾶν ἑνὸς οὗτοῦ ἐστὶν ὁ Χριστός. Et
 Chrysostomi vestigia premens Scholiastes Græcus: αὐτὸς ὁ
 καὶ θεμελίον καὶ τὸ οἰκοδομημα, ἀνθρώπου καὶ πέτρας, ὁ Χριστός καὶ
 ὁ ἀκρογωνιαίος. Ipse est, qui & edificium, & fundamentum, quod
 lapis solet angularis, tam superius, quam & inferius continet
 & constringit. Quamvis enim sæpenumero deprehendatur, ut
 res una eademque appellationes tralatitias varias ex rationi-
 bus variis obtineat: sicut & una eademque imagine seu simi-
 litudine res variae & à se invicem plurimum discrepantes
 denotentur. quod fusè docent Augustinus de Doctr. Christ.
 l. 3. c. 25. in Psalm. 35. et 66. et 90. et 103. et 108. in Joan.
 tract. 13. serm. in Parabol. seminanti in Esau & Jacob. de
 divers. 20. &c. Gregorius Nyssen. adv. Eunom. l. 10. et Ise-
 dorus Pelusi. l. 2. epist. 175. unde & Christus idem, nunc
 fundamentum, Cor. ep. 1. c. 3. v. 11. nunc templum, Joan. c. 2.
 v. 19. nunc osium, Joan. c. 10. v. 7. 9. nunc lapis angularis,
 Psalm. 118. v. 22. nunc Architectus etiam, Matth. c. 16. v. 18.
 dicitur.

Columnam verò quod dixit Apostolus, *columnam* populi Israelitici in eremo palantis ducem alludi putat Jo. Chryso-
mus. Στήλη, inquit, ἢ χ ὡς ἐκείνη ὁ ἱερατικός. *columna*, non
qualis Indæica illa, quæ populo nempe illi ducatum præbebat. Ex-
od. c. 13. v. 21. ἦτο γὰρ ἔστι τὸ Κωῦχρον ἢ πῖσιν ἢ τὸ κήρυγμα, *istis*
enim fides & prædicatio, sive præconium, continetur. h. e. in
Ecclesiâ vivâ voce veritas, sive via ad vitam promulgatur; quod
columna illa non præstabat. Quænam de Templo, non de
Columnâ, Chrysostomum cepisse videtur Oecumenius, sive
quis alius *Scholiarum* illorum auctor. Et Theophylactus etiam:
apud quem pro ναὺν, λαὸν perperam habebatur: quod ex Scho-
laste illo dicitur. ἢ χ ὡς ἱερατικός, inquit ille, ναὺς, ἀλλὰ στήλη
ἢ ἱερέωμαι, τὸ τ' ἐστὶν, βασιλεύωσι ὁ ἀληθείας, ὁ δ' ἢ ναὺς, ἐπιστ', τίποιον

τὴ ἀληθείᾳ τῷ ἐσθίῳμα. Non gale templum Iudaicum, illud enim typorum veritatis; hac autem est columna & fulcimentum, h. e. firmamentum veritatis ipsius. Quid si νεφέλη σύλον, sive nubes columnam, cum Chrysostomo, & Procopio, qui hunc sequitur, sed de Christo ipso interpretatur, uti supra monitum, respexisse voluerimus Apostolum, ita posse distinguere censet D. Heinsius, ut legatur, ἡ πρὸς θεὸν ἐκκλησία, θεὸς ζῶν & σύλον & ἐσθίῳμα τὴ ἀληθείᾳ, quae est Ecclesia, Dei viventis columna, ac firma sedes veritatis: Ut qui in nube olim presentem se exhibuit, Idem nunc σύλον habere feratur, in quo habitet, non nubem, non arcam, non templum Iudaicum, sed Ecclesiam. quae & idcirco veritatis sedes firma sit dicta; quia ubi Deus, ibi veritas; ubi veritas Dei, ibi veritatis ἐσθίῳμα in Deo & verbo Dei. addit Vir. Cl. ita sublatum iri repetitionem illam, ἐν οὐκ θεὸς, ἡ πρὸς θεὸν ἐκκλησία θεὸς ζῶν & σύλον. Sed, ut nihil dicam de repetitionibus istiusmodi, Apostolo nostro non insuetis, ut ad Tim. ep. 2. c. 1. v. 18. & alibi, distinctionem hanc ipse aliis censendam relinquo.

Ceterum Vir Cl. Fr. Junius (quem & Alstedius, sed pro more suo, nomine tacito, transcripsit, de Eccles. l. 1. c. 15.) ad columnas, sive pilas allusum existimat, quibus leges olim & decreta affigebantur. Sic enim is adv. Bellarm. ad Tom. 1. controv. 3. l. 3. c. 14. §. 6. Ecclesia Dei columna dicitur, & ἐσθίῳμα. i. e. abacus, stylobatēsque columna, non ratione architectonica, ut columna sustentaculum & fulcimentum est domus; nam si fulmentum est, quomodo est domus fulmento nitens? sed ratione (politica sive) forensi; prout in Curia & ante pretoria, columnae extant, & cippi, ad quos appenduntur auctoritate publicā leges atque programmata. Est igitur hac columna cum suā basi, custos veritatis, non firmamentum domus. Ita duobus elogiis ecclesiam exornat Apostolus; quorum alterum primum est, respectu Dei, domus est Dei viventis; alterum secundarium respectu nostri; columna est, & quidem firmissima ac fundatissima, veritatis, quam nobis proposuit in ipsā Deus. Sic enim ex Curia atque Pretorio ad valvas aut columnas, ut Roma olim pro rostris, decreta exhibentur & proscribuntur foris; proscriptaque custodiri in eis solent. Hac ille. De columnis quibus leges, vel affigi, vel incidi solebant, habeas

habeas è multisistis. Dionysius Halicarnass. *Antiq. Rom.* l. 10. de Decemviris: Ἐπιμυράσιν ὅς τ' ἦ δῆμος τῶν νόμων, σήλας χαλκαῖς ἐγγράφοντες αὐτοῖς, ἐρεξῆς ἕτερόν, ἐν ἀγορῇ, ἢ ἐπιπυρῆ-
 σιτον ἐκλεξάμενοι τόπον. *Leges plebiscito confirmatas, & co-*
lumnis ereis incisas, in fori loco maxime conspicuo deinceps
proposuerunt. Aliter paulò qàm Cæsar Imperator, q̃i de velli-
galibus inditlis legem proposuit, minutissimis literis, & an-
gustissimo loco, ut ne cui describere liceret. Sveton. l. 4. c. 41.
Allusit huc apud Plautum ille Trinum. 4. 3.

Eæ leges utiq̃e misere etiam ad parietem sunt fixæ
clavis ferreis,

Ubi malos mores affigi nimio fuerat æquus.

Dio Cass. *hist. Rom. l. 41.* Ὅτε ἡλιθίου τύπος ἐξέλιπε, καὶ νεωστὶ
 τὰς σήλας τὰς τῶν νόμων ἐλυμῆναντο. Sol totus defecit, &
 columna in quibus leges extabant, de cælo tacta sunt. Ex Var-
 rone Macrobius *Saturnal. l. 1. c. 15.* antiquissimam legem fuisse
 incisam in columnâ æreâ, à L. Pinario & Furio Coss. cui men-
 tio intercalaris adscribitur. Nec leges tantum, sed & fœde-
 dera, & pacta conventa publica, columnis incisa legimus.
 Cicero pro Balbo: Cum Latinis omnibus fœdus ietum, Sp.
 Cassio, Posthumio Geminio Coss. qis ignorat? qod qidem nuper
 in columnâ æreâ meminimus post Rostra incisum, & per scri-
 ptum fuisse. Qod Livius l. 2. Fœdus cum Latinis à Sp. Cassio
 ietum, columnâ inscriptum, monumento est. Et alia itidem ne-
 gotia monumentaq̃e, qe nosse qosq̃e ex usu erat. De Augu-
 sto Dio. l. 53. Περὶ τῆς τ' αἰῶνος ὁδῶν ἀίσεως, τὸ χρυ-
 σὲν μίλιον κεκλημένον ἔστιν. Curator viarum, qe circa Romam
 sunt, constitutus, Milliarium (ita Plinius vocat, l. 3. c. 5. q̃i &
 in capite Romani fori statutum refert; & Tacitus *Annal. l. 17.*)
 aureum, qod dicitur, statuit. Id Plutarchus in Galbâ docet
 fuisse χρυσεὴν εἰς ὃν αἱ τελευτῆσαι τ' Ἰταλίας ὁδοὶ πᾶσαι τε-
 λειώσων, i. e. columnam auream, ad qam viæ omnes ex Italia
 partibus singulis desinebant. Idemq̃e morti proximus, res à
 se gestas columnis sive pilis duabus æneis inscribi, Testa-
 mento mandavit. Dio. l. 56. Τὰ ἔργα δ' ἐπετάξε πάντα, καὶ ἐς
 χαλκῆς σήλας περὶ τῶν ἡρώων αὐτῶν ἀναγράφειν ἐκέλευσε. Rerum à se
 gestarum omnium syllabum reliquit; qas & in columnas, sive
 pilas, æneas incidi, & ante Sacrarium suum statui iusserat.

F ff 3

In

In lapide Ancyrano, cuius supersunt adhuc fragmenta, sic legitur: *Rerum gestarum D. Augusti; & impensarum, quas in Rempub. Populumque Romanum fecit, incisarum abeneis pilis, quas sunt Romae posita, exemplar.* Quamquam Svetonius l. 2. c. 101. indicem rerum à se gestarum, quem vellet incidi in aeneis tabulis, quas ante Mausoleum statuerentur. Nec aliter equidem capio, quod de Cicerone Dio Cass. l. 39. Ἀνὴρ δὲ τὸ ἐς τὸ Καπιτώλιον, καὶ πᾶς σήλας ὅππῃ ἐαυτὸν φυχῇ ὑποφύει Κλαυδίου συλλήσεως καθεύδα. In Capitolium ascendit, pilasque de exilio suo à Clodio fixas dejecit, an, sustulit. Pari ergo modo in Ecclesiâ Dei, tanquam in Columnâ, aere quovis perenniore (Matth. c. 16. v. 18.) & in loco conspicuo, urbis ad instar super montem fixa, collocatâ, (Esajæ c. 2. v. 2. Mic. c. 4. v. 1. Matth. c. 5. v. 14.) prostant Legis divinæ Tabulæ; via ad vitam & salutem æternam unica delineata & descripta; pacta denique inter Deum genusque humanum conventa, quas nosse nihil omnium interest magis.

Verum ut dissertationi de Apostoli verbis illis isti terminum figam; in tam variâ & diversâ loci hujus interpretatione, si quis sententiam meam requisierit, eis lubens faverim, qui cum antegressis ea committunt. Siquidem quas in adversum rationes vir doctissimus adducit, minus validæ videntur. 1. Nec ἀσύνδεστος est dictio, in quâ, copulâ intercedente, membra sibi invicem annectuntur: nec hiulca aut suspensâ, in quâ sensus commodè continuatur. Etenim dato (quod negari non potest) ἀλήθειαν, sive veritatem, de quâ Apostolus, esse magnum illud *Mysterium*; consecutionis ratio commoda satis est futura, etiamsi præcedentibus annectantur ista. 2. Nec ad novum transit argumentum Apostolus, cum veritatem, quam dixerat, ab altitudine summâ dignitatēque, quæ in confesso sit, commendat: nec est insolens etiam in sacra pagina, ut à copulativâ, non argumentum tantum novum, sed scriptum quoque integrum quandoque inchoetur. sic enim & Liber Esdræ, & Liber Jonæ ordiuntur. sed nec Apostolo ipsi insuetum est prorsus, ab eadem ordiri; et pro 3, sive pro autem, usurpare. (videantur ad Corinth. ep. 1. c. 2. v. 1. & c. 3. v. 1. & c. 5. v. 13. Ephes. c. 2. v. 1. Thessal. ep. 1. c. 1. v. 12. Timoth. ep. 1. c. 5. v. 7.) quod istic tamen non est necesse. 3. Nec formula

mula illa Rabbinica, locum hic habet. alia enim est *sapientia*,
cujus Moses ille fundamentum & columnam dicit esse, *nosse*
quid sit ens primum, ab hoc ipso, cui *fundamenti ac columnae*
nomen tribuitur. cum apud Apostolum nihil aliud sit *veri-*
tas, quam *Mysterium pietatis* ipsum; quod proinde sui *columna*,
& *fulcimentum* minus aptè diceretur. 4. Non est necesse, si
cum praecedentibus conjungantur ista, ut *Ecclesia & domus*
eadem & columna; sed nec ut *columna ac firmamentum veri-*
tatis, dicatur, quod ex aliis interpretationibus patet superius
adductis.

Ita cum praegressis committi nihil prohibet. Ex illis autem,
quod cum antecedentibus compingunt, cum eis meum malim
calculus dare, quod *columnam suffultricem*, quam quod *pilam pro-*
mulgatricem, alludi statuunt: quoniam ista *sancti* plerumque po-
tius quam *sancti* dicatur; (unde *ἐκκλησία*, *ἐκκλησία*, *ἐκκλησία*,
ἐκκλησία, &c. et Gregorius Naz. in *epitaphio Basilii*, fan-
ctos Christi Martyres & Confessores hac ratione nuncupat,
ἐκκλησία *ἐκκλησία*, non *ἐκκλησία*, & *ἐκκλησία* *ἐκκλησία*) tum & quod
ἐκκλησία subjunctum illò trahere videatur. ex his autem, in
eorum pedibus iverim sententiam, quod cum Nysseno & Ga-
zaro de *Timotheo* dictum intelligunt. quia tam *columna* istic à
domo, quam ad Ephesios à *fundamento lapidis angularis*, distin-
gui videatur.

F I N I S.

Admissa, partim describentium, partim componentium incuriâ, quæ majoris esse possunt momenti, nonnulla, restitui poterunt legendo, pingendove,

Pag. 15. lin. 10. *Ales* pro *arbove*. p. 40. l. 15. -priani ad Jubajanum. p. 108. l. 3. -*τῆς* 'Απολ. (quia fabulæ nomen est.) p. 110. l. 38. -pegissēt. p. 114. l. 5. *Τὴν ἐπαυ.* (τ majusculâ.) p. 150. l. 25. Job. 36. p. 160. l. 8. quæ nido. p. 213. l. 4. *abscissâ tunicâ.*

Minoris momenti reliquæ, (quæ nec multa esse speramus) in numerorum, pavlarum, spirituum, accentuum notulis pleræque, Lector candidus vel condonabit, vel emendabit ipse.

Syllabus Locorum Sacrae Scripturae quæ in *Cinni* Parte
primâ hac citantur, explicantur, illustrantur.

Genes.

Cap. 1. vers. 1. pag. 124.
lin. 7-p. 141. lin. 16.
p. 151. l. 10-p. 159. l. 30.
v. 2, 7, 10, 11. p. 166. l. 20.
v. 2. p. 156. l. 19-38. p. 159.
l. 10-p. 165. l. 12.
v. 3. p. 348. l. 11.
v. 4. p. 165. l. 13-p. 166. l. 34.
v. 5. p. 166. l. 36-p. 288. l. 33.
v. 6, 7. p. 159. l. 8-p. 169. l. 23.
v. 6. p. 166. l. 11.
v. 7. p. 166. l. 16. p. 169.
l. 23.
v. 8. p. 166. l. 36-p. 168. l. 9.
v. 9, 10. p. 186. l. 6.
v. 9. p. 168. l. 32, 33. -p. 170.
l. 8.
v. 10. p. 168. l. 28.
v. 11, 12. p. 177. l. 33, 35.
v. 11. p. 178. l. 8.
v. 12. p. 168. l. 30. p. 178.
l. 7.
v. 13. p. 166. l. 36.
v. 14, 15. p. 159. l. 9.
v. 15. p. 158. l. 37.
v. 19. p. 166. l. 36.
v. 20. p. 159. l. 7.
v. 22. p. 173. l. 7.
v. 23. p. 166. l. 36.
v. 24. p. 170. l. 22.
v. 27. p. 177. l. 23.
v. 28. p. 173. l. 7. p. 288.
l. 35.
v. 31. p. 166. l. 36.
Cap. 2. v. 1, 2, 3. p. 171. l. 26.
v. 1. p. 158. l. 1.

v. 4. p. 135. l. 9. p. 152. l. 17.
p. 153. l. 4. p. 169. l. 15.
p. 177. l. 8.
v. 5, 6. p. 171. l. 33-p. 180.
l. 3.
v. 6. p. 49. l. 32. p. 159. l. 2.
p. 177. l. 4. p. 180. l. 5.-
p. 181. l. 37. p. 189. l. 23.
v. 7. p. 207. l. 23. p. 289.
l. 10, 12.
v. 8, 9. p. 170. l. 11.
v. 10. p. 177. l. 6.
v. 14. p. 358. l. 4.
v. 17. p. 170. l. 15.
v. 19, 20. p. 178. l. 10.
v. 19. p. 170. l. 37.
Cap. 3. vers. 1. p. 178. l. 12.
p. 193. l. 27.
v. 5. p. 175. l. 15.
v. 6. p. 194. l. 7-18.
v. 7. p. 200. l. 9-p. 202. l. 15.
v. 14. p. 70. l. 34.
v. 16. p. 206. l. 32. p. 214.
l. 2.
v. 19, 23. p. 289. l. 11.
v. 19. p. 214. l. 13, 28.
v. 21, 22. p. 202. l. 16, 20.
v. 23. p. 137. l. 24.
Cap. 4. v. 4, 5. p. 302. l. 7.
v. 6. p. 298. l. 32.
v. 7. p. 298. l. 27. p. 304.
l. 18.
v. 13. p. 299. l. 3.
Cap. 6. v. 1. p. 67. l. 36. p. 308.
l. 13.
v. 18. p. 90. l. 37.
Cap. 8. v. 9. p. 243. l. 2.
v. 11. p. 200. l. 38.

v. 21. p. 220. l. 5.
Cap. 9. v. 13. p. 166. l. 19.
Cap. 10. v. 12. p. 166. l. 19.
Cap. 11. v. 2. p. 321. l. 3.
v. 4. p. 139. l. 11.
Cap. 12. v. 1. p. 169. l. 2.
v. 16. p. 258. l. 16.
Cap. 13. v. 7, 8. p. 166. l. 19.
v. 11. p. 360. l. 33, 35.
Cap. 15. v. 2. p. 394. l. 7.
v. 5. p. 70. l. 12.
v. 6. p. 281. l. 25.
Cap. 16. v. 2. p. 315. l. 5.
v. 4. p. 209. l. 7.
v. 5. p. 166. l. 19, 20.
v. 11. p. 210. l. 13.
v. 14. p. 166. l. 20.
Cap. 18. v. 5. p. 343. l. 16.
Cap. 19. v. 4. p. 174. l. 4.
v. 28. p. 180. l. 20.
Cap. 20. v. 3. p. 306. l. 33.
Cap. 22. v. 17. p. 356. l. 15.
Cap. 23. v. 6. p. 332. l. 33.
Cap. 24. v. 2. p. 394. l. 7.
Cap. 25. v. 33, 34. p. 83. l. 32.
Cap. 27. v. 3, 4. p. 89. l. 16.
Cap. 28. v. 20-22. p. 139. l. 22.
Cap. 30. v. 3. p. 315. l. 8.
Cap. 32. v. 16. p. 166. l. 20.
v. 25. p. 243. l. 3.
Cap. 33. v. 9. p. 270. l. 27.
Cap. 35. v. 7. p. 306. l. 33.
Cap. 37. v. 18. p. 174. l. 2.
Cap. 38. v. 9. p. 139. l. 24.
Cap. 39. v. 4. p. 90. l. 37.
v. 4, 6. p. 394. l. 17.
Cap. 40. v. 13, 19. p. 251. l. 16.
Cap. 46. v. 23. p. 336. l. 29.
G 55 Cap.

Cap. 48. v. 18. p. 24. l. 38.
 Cap. 49. v. 8. p. 71. l. 18.
 v. 9. p. 388. l. 33.
 v. 10. p. 204. l. 31.
 v. 22. p. 186. l. 15. p. 342.
 l. 8.
 v. 24. 25. p. 352. l. 29.
 Cap. 50. v. 4. p. 90. l. 38.
 v. 23. p. 205. l. 7.

Exod.

Cap. 1. ver. 1. p. 175. l. 31.
 Cap. 3. v. 7. p. 32. l. 21.
 v. 21. p. 91. l. 3.
 Cap. 4. v. 14. p. 216. l. 21.
 Cap. 9. v. 30. p. 173. l. 25.
 Cap. 10. v. 7. p. 173. l. 25.
 v. 11. p. 25. l. 2.
 v. 19. p. 156. l. 25.
 Cap. 11. v. 7. p. 185. l. 23.
 Cap. 12. v. 35. p. 321. l. 4.
 v. 36. p. 91. l. 3.
 Cap. 13. v. 13. p. 258. l. 21.
 Cap. 14. v. 12. p. 174. l. 3.
 v. 19. 20. p. 263. l. 7.
 v. 21. p. 165. l. 12.
 Cap. 15. v. 10. p. 156. l. 25.
 v. 20. p. 125. l. 23.
 v. 21. p. 126. l. 13.
 Cap. 17. v. 12. p. 341. l. 10.
 Cap. 19. v. 4. p. 162. l. 37.
 Cap. 21. v. 6. p. 297. l. 12.
 v. 15. 17. p. 181. l. 24. 25.
 Cap. 23. v. 13. p. 281. l. 13.
 p. 285. l. 1.
 v. 16. p. 253. l. 33. 36.
 Cap. 25. v. 22. p. 337. l. 11.
 Cap. 27. v. 6. 7. p. 29. l. 23.
 Cap. 31. v. 14. p. 341. l. 12.
 Cap. 32. v. 1. p. 306. l. 20.
 v. 4. p. 306. l. 18.
 v. 18. p. 126. l. 17.
 v. 22. p. 219. l. 19. 32. p. 210.
 l. 32.
 Cap. 33. v. 1. p. 90. l. 15.
 Cap. 35. v. 5. 22. p. 268. l. 10.

Levit.

Cap. 1. v. 16. p. 270. l. 5.
 Cap. 2. v. 14. p. 186. l. 10.
 Cap. 22. v. 22. p. 185. l. 6.
 Cap. 23. v. 12. 14. p. 186. l. 11.

Numer.

Cap. 2. v. 9. p. 153. l. 7. 18.
 Cap. 10. v. 13. 14. p. 153. l. 6.
 Cap. 11. v. 31. p. 156. l. 7. 25.
 Cap. 12. v. 7. p. 25. l. 4.
 v. 8. p. 216. l. 22.
 Cap. 15. v. 5. p. 280. l. 25.
 Cap. 16. v. 29. 30. p. 292. l. 8.
 Cap. 22. v. 6. p. 185. l. 19.
 Cap. 23. v. 5. 6. 10. 11. p. 255.
 l. 25.
 v. 21. p. 216. l. 33. p. 225.
 v. 39. p. 253. l. 25.
 Cap. 27. v. 7. p. 30. l. 3.
 Cap. 30. v. 5. 12. p. 56. l. 1.

Deuter.

Cap. 3. v. 28. p. 288. l. 12.
 Cap. 5. v. 22. 23. p. 156. l. 22.
 Cap. 6. v. 9. p. 186. l. 8.
 Cap. 9. v. 10. p. 216. l. 21.
 v. 21. p. 219. l. 30. 37.
 Cap. 12. v. 22. p. 259. l. 35.
 Cap. 14. v. 2. p. 221. l. 1.
 Cap. 16. v. 9. p. 255. l. 25.
 v. 13. p. 253. l. 31.
 v. 18. p. 207. l. 26.
 Cap. 18. v. 4. p. 272. l. 15.
 v. 14. p. 35. l. 24.
 v. 15. p. 63. l. 21.
 Cap. 19. v. 5. p. 148. l. 18.
 Cap. 20. v. 8. p. 359. l. 15.
 Cap. 21. v. 10. 13. p. 321. l. 21.
 v. 12. p. 169. l. 26. p. 321. l. 35.
 p. 322. l. 15. p. 323. l. 18.
 Cap. 22. v. 6. 7. p. 163. l. 24.
 v. 15. p. 208. l. 11.
 Cap. 23. v. 9. 14. p. 217. l. 26.
 v. 25. 26. p. 186. l. 8.
 Cap. 25. v. 4. p. 189. l. 5.

Cap. 28. v. 57. p. 205. l. 9. 12.
 Cap. 32. v. 11. p. 160. l. 18. p. 161.
 l. 11. 20. p. 164. l. 10. 26.
 Cap. 33. v. 21. p. 138. l. 19.
 p. 153. l. 26.
 v. 22. p. 388. l. 38.
 Cap. 34. v. 10. p. 72. l. 22.

Job.

Cap. 1. ver. 3. p. 371. l. 13.
 Cap. 2. v. 4. p. 341. l. 21.
 v. 11. p. 56. l. 5.
 Cap. 5. v. 11. p. 186. l. 11.
 Cap. 7. v. 12. p. 56. l. 7.
 v. 13. p. 56. l. 8.
 Cap. 10. v. 24. p. 371. l. 24.
 Cap. 14. v. 10. p. 371. l. 15.
 Cap. 17. v. 18. p. 220. l. 5.
 Cap. 23. v. 8. p. 281. l. 13.
 p. 285. l. 1.
 Cap. 24. v. 9. p. 351. l. 24.
 v. 16. p. 306. l. 12.

Judic.

Cap. 3. v. 24. p. 203. l. 23.
 Cap. 6. v. 38. 40. p. 181. l. 5.
 Cap. 7. v. 3. p. 359. l. 29. p. 360.
 v. 4. 7. p. 361. l. 1. p. 365. l. 5.
 v. 10. p. 336. l. 18.
 v. 11. p. 364. l. 18.
 v. 12. p. 311. l. 14.
 Cap. 8. v. 10. p. 308. l. 6.
 v. 12. p. 185. l. 21.
 Cap. 9. v. 17. p. 244. l. 32.
 Cap. 10. v. 21. p. 185. l. 23.
 Cap. 12. v. 3. p. 243. l. 18.
 p. 244. l. 30.
 v. 7. p. 332. l. 38.
 Cap. 13. v. 3. p. 209. l. 8.
 Cap. 15. v. 5. p. 186. l. 8.
 Cap. 19. ver. 5. p. 343. l. 3.
 p. 345. l. 10.
 Cap. 21. v. 21. p. 298. l. 16.

Ruth.

Cap. 2. v. 14. p. 343. l. 24.

Cap. 4. v. 13. p. 208. l. 15.

1. Reg.

Cap. 2. v. 15. p. 174. l. 3.
v. 26. p. 92. l. 33.
Cap. 4. v. 19. p. 210. l. 13.
Cap. 7. v. 13. p. 306. l. 33.
Cap. 12. v. 17. p. 180. l. 11.
v. 21. p. 83. l. 6.
Cap. 16. v. 14. 15. p. 164. l. 36.
v. 16. p. 125. l. 8.
Cap. 17. v. 8. p. 121. l. 4.
v. 17. p. 186. l. 11.
v. 50. p. 121. l. 4.
Cap. 19. v. 5. p. 243. l. 21.
v. 11. p. 121. l. 7.
Cap. 20. v. 12. p. 183. l. 7.
Cap. 21. v. 11. p. 121. l. 11.
v. 13. p. 338. l. 34.
Cap. 22. v. 5. p. 121. l. 23.
v. 5. p. 121. l. 9.
Cap. 23. v. 19. p. 121. l. 23.
Cap. 24. v. 4. p. 203. l. 25.
v. 15. p. 362. l. 20.
v. 20. p. 56. l. 3.
Cap. 25. v. 41. p. 367. l. 10.
Cap. 28. v. 21. p. 243. l. 14.

2. Reg.

Cap. 1. v. 15. p. 292. l. 9.
Cap. 2. v. 9. p. 360. l. 38.
v. 16. p. 292. l. 9.
Cap. 3. v. 36. p. 292. l. 9.
Cap. 4. v. 4. p. 322. l. 16.
Cap. 6. p. 121. l. 25.
v. 2. p. 360. l. 33.
v. 6. p. 184. l. 18.
Cap. 7. v. 14. p. 67. l. 14.
Cap. 8. v. 2. p. 368. l. 24. p. 371.
l. 10. p. 378. l. 24.
Cap. 11. v. 5. p. 210. l. 11.
v. 9. p. 296. l. 17. p. 301. l. 5.
Cap. 12. p. 121. l. 28.
v. 10, 11, 14. p. 216. l. 23.
v. 20. p. 322. l. 26.
v. 27. p. 394. l. 12.

v. 31. p. 187. l. 8.
Cap. 13. v. 5. p. 338. l. 34.
v. 14. p. 109. l. 12.
v. 38. p. 236. l. 35.
Cap. 14. v. 2. p. 338. l. 34.
Cap. 15. v. 14. p. 121. l. 9.
Cap. 17. v. 28. p. 186. l. 11.
Cap. 18. v. 27. p. 204. l. 23.
Cap. 19. v. 24. p. 169. l. 27.
p. 170. l. 5.
v. 25. p. 322. l. 18. p. 323.
l. 24.
v. 26. p. 258. l. 28.
Cap. 20. v. 3. p. 121. l. 32.
Cap. 21. v. 9. p. 292. l. 10.
Cap. 22. v. 1. p. 121. l. 34.
v. 23, 25, 30, 33. p. 258.
l. 19.
v. 27. p. 338. l. 3.
v. 34. p. 257. l. 7.
v. 30. p. 338. l. 18. p. 339. l. 2.
Cap. 23. v. 1. p. 118. l. 19.
v. 5. p. 26. l. 21. p. 28. l. 24.

3. Reg.

Cap. 8. v. 1. p. 128. l. 25.
Cap. 10. v. 9. p. 207. l. 24.
Cap. 12. v. 33. p. 29. l. 33.
Cap. 13. v. 7. p. 343. l. 23.
Cap. 14. v. 2. p. 338. l. 35.
Cap. 15. v. 14. p. 220. l. 13.
Cap. 19. v. 21. p. 29. l. 1, 38.

4. Reg.

Cap. 5. v. 13. p. 330. l. 4. p. 332.
l. 28. p. 340. l. 37. p. 341. l. 38.
Cap. 6. v. 10. p. 86. l. 28.
Cap. 9. v. 32. p. 183. l. 37.
Cap. 11. v. 18. p. 304. l. 13.
Cap. 15. v. 16. p. 210. l. 33.
Cap. 16. v. 3. p. 336. l. 34.

1. Annal.

Cap. 4. v. 9. p. 208. l. 6.
Cap. 5. v. 18. p. 185. l. 20.
Cap. 9. v. 19. p. 296. l. 31.

Cap. 12. v. 8. p. 283. l. 31.
Cap. 15. v. 16. p. 122. l. 33.
v. 21. p. 126. l. 22.
Cap. 16. v. 7. p. 118. l. 31.
p. 120. l. 22.
Cap. 17. v. 13. p. 67. l. 15.
v. 17. p. 132. l. 27.
Cap. 22. v. 13. p. 167. l. 13.
Cap. 26. v. 1. p. 96. l. 15.

2. Annal.

Cap. 2. v. 2, 17. p. 119. l. 37.
Cap. 3. v. 7. p. 298. l. 11.
Cap. 5. v. 2. p. 128. l. 25.
v. 13. p. 293. l. 1.
Cap. 8. v. 1. p. 128. l. 26.
Cap. 13. v. 6. p. 360. l. 38.
Cap. 15. v. 17. p. 220. l. 13.
Cap. 20. v. 3. p. 187. l. 8.
Cap. 21. v. 13. p. 367. l. 2.
Cap. 23. v. 4. p. 296. l. 31.
Cap. 24. v. 20, 21, 25. p. 336.
l. 21, 24.
Cap. 28. v. 3. p. 336. l. 32.
v. 30. p. 118. l. 6.
v. 34. p. 293. l. 11.
Cap. 34. v. 13. p. 119. l. 38.

Ezra.

Cap. 1. v. 1. p. 406. l. 34.
Cap. 2. v. 64. p. 293. l. 3.
Cap. 3. v. 9. p. 293. l. 7.
v. 11. p. 126. l. 14.
Cap. 4. v. 7. p. 230. l. 3.
Cap. 6. v. 20. p. 293. l. 8.
Cap. 7. v. 9. p. 123. l. 3.
Cap. 10. v. 16, 17. p. 167. l. 9.

Nehem.

Cap. 5. v. 8. p. 181. l. 25.
Cap. 6. v. 9. p. 29. l. 33.
Cap. 7. v. 66. p. 293. l. 4.
Cap. 8. v. 2. p. 167. l. 9.
v. 15. p. 201. l. 12.
Cap. 9. v. 18. p. 106. l. 29.
v. 30. p. 139. l. 6.
G g g 2 Cap.

Cap. 10. v. 34. p. 239. l. 15.
Cap. 13. v. 31. p. 239. l. 35.

Ester.

Cap. 1. v. 4. p. 233. l. 33.
v. 7. p. 233. l. 6.
v. 8. p. 226. l. 24. - p. 238.
l. 6.
v. 10. p. 234. l. 15. p. 236.
l. 33.
Cap. 2. v. 15. l. 7. p. 92. l. 2.
Cap. 4. v. 11. p. 181. l. 15.
Cap. 5. v. 2. p. 91. l. 2.
Cap. 6. v. 2. p. 296. l. 20.
Cap. 8. v. 15. p. 106. l. 32.
p. 352. l. 18.
v. 16. p. 165. l. 16.
Cap. 9. v. 26. 31. p. 235. l. 35.

Job.

Cap. 1. v. 3. p. 258. l. 16. p. 311.
l. 5.
v. 6. p. 67. l. 37.
v. 13. p. 163. l. 23.
Cap. 2. v. 1. p. 67. l. 32.
Cap. 3. v. 22. p. 179. l. 34.
Cap. 4. v. 3. p. 288. l. 12.
v. 8. p. 221. l. 31.
Cap. 5. v. 6. p. 221. l. 27.
v. 10. 11. p. 351. l. 20.
v. 21. p. 179. l. 35.
Cap. 6. v. 6. p. 183. l. 37.
v. 22. p. 181. l. 25.
Cap. 7. v. 18. p. 359. l. 34.
Cap. 8. v. 3. p. 181. l. 26.
v. 11. p. 183. l. 38.
Cap. 10. v. 20. p. 207. l. 23.
Cap. 11. v. 3. p. 29. l. 32.
v. 7. p. 183. l. 38.
v. 11. p. 225. l. 11.
v. 15. p. 298. l. 32.
Cap. 12. ver. 7. p. 332. l. 11.
p. 341. l. 18.
v. 8. p. 178. l. 24.
v. 21. p. 90. l. 10.
Cap. 13. v. 9. p. 183. l. 38.

v. 14. p. 243. l. 14.
Cap. 15. v. 2. p. 315. l. 23.
v. 31. p. 221. l. 34.
Cap. 16. v. 15. p. 200. l. 29.
Cap. 17. v. 16. p. 29. l. 24.
Cap. 18. v. 13. p. 29. l. 14, 25.
v. 15. p. 30. l. 7.
Cap. 20. v. 8. p. 286. l. 32.
v. 11. p. 209. l. 11.
v. 21. p. 156. l. 22.
Cap. 21. v. 10. p. 208. l. 16.
Cap. 28. v. 16. 19. p. 22. l. 21.
Cap. 29. v. 18. p. 35. l. 17.
Cap. 30. v. 4. 7. p. 178. l. 20.
Cap. 31. v. 3. p. 163. l. 27.
v. 23. p. 165. l. 5.
v. 33. p. 248. l. 28.
Cap. 34. v. 18. p. 332. l. 16.
Cap. 36. v. 27. p. 180. l. 26.
v. 32. p. 183. l. 28.
Cap. 37. v. 12. p. 180. l. 11.
Cap. 38. v. 7. p. 67. l. 33.
Cap. 39. v. 3. p. 211. l. 32.
v. 7. p. 287. l. 17.
v. 16. p. 270. l. 11.
Cap. 40. v. 15. p. 337. l. 21.
Cap. 41. v. 12. p. 297. l. 14.
Cap. 42. v. 2. p. 230. l. 20.
v. 12. p. 258. l. 16.

Hymni 1. hypothesis. p. 1.

analysis. p. 2.
ver. 1. p. 2. l. 26. p. 6. l. 1, 8.
v. 3. p. 16. l. 9. p. 333. l. 19.
v. 4. p. 24. l. 31.
v. 5. p. 49. - p. 56. l. 2, 19.
p. 57. l. 31. p. 182. l. 2.
v. 6. p. 72. l. 16. p. 78. l. 33.
p. 79. l. 15.
Hymnus 2. an idem cum 1°.
p. 57. l. 27.
v. 7. p. 58. l. 7, 28. - p. 61.
l. 37. p. 62. l. 7, 13, 14, 18.
p. 64. l. 16. - p. 69. l. 35.
p. 71. l. 9. p. 137. l. 37.
v. 10. p. 378. l. 27.

Hymn. 3. 4. 5. & c. p. 124. l. 18.
Hymn. 3. v. 1. p. 121. l. 30.
Hymn. 4. v. 1. p. 125. l. 32.
v. 4. p. 267. l. 37.
Hymn. 5. v. 5. 6. p. 83. l. 15, 21.
Hymn. 6. v. 1. p. 125. l. 32.
p. 126. l. 22.
v. 8. p. 352. l. 29.
Hymn. 7. ver. 1. p. 121. l. 9.
p. 124. l. 3. p. 126. l. 27.
v. 3. p. 243. l. 7.
v. 15. p. 222. l. 1.
Hymn. 8. v. 1. p. 121. l. 27.
p. 126. l. 6.
Hymn. 9. v. 1. p. 121. l. 1.
p. 126. l. 24.
v. 17. p. 182. l. 12.
Hymn. 10. v. 7. p. 222. l. 6.
v. 14. p. 225. l. 13.
Hymn. 11. v. 1. p. 388. l. 38.
v. 8. p. 83. l. 21.
Hymn. 12. v. 1. p. 126. l. 22.
p. 179. l. 33.
v. 2. p. 268. l. 25.
Hymn. 15. v. 1. p. 266. l. 21.
Hymn. 16. v. 1. p. 122. l. 23.
v. 2. p. 180. l. 9.
v. 4. p. 280. l. 1. - p. 281. l. 14.
p. 284. l. 25. p. 285. l. 22.
v. 9. p. 54. l. 1, 10.
v. 10. p. 268. l. 32. p. 285.
l. 5.
Hymn. 17. v. 1. p. 123. l. 13.
Hymn. 18. v. 1. p. 121. l. 34.
v. 26. p. 268. l. 24.
v. 27. p. 338. l. 29.
v. 30. p. 257. l. 35.
v. 31. p. 371. l. 35.
v. 34. p. 257. l. 8. - p. 260.
l. 9.
v. 37. p. 257. l. 11. p. 260.
l. 4.
v. 40. 41. p. 371. l. 36.
v. 42. p. 371. l. 35.
v. 51. p. 338. l. 21. p. 339. l. 2.
Hymn. 19. v. 13. p. 220. l. 2.
Hymn.

- Hymn. 20. v.1. p.122. l.4.
p.130. l.2.
v.6. p.86. l.30.
v.10. p.339. l.3.
Hymn. 22. v.1. p. 122. l.4.
p.130. l.2.
v.6. p.86. l.30.
v.10. p.339. l.3.
Hymn. 23. v.4. p.220. l.6.
v.5. p.349. l.25.
Hymn. 24. p.128. l.1, 16.
p.129. l.11.
v.6. p.70. l.12.
Hymn. 25. v.11. p.220. l.3.
Hymn. 26. v.1. p.124. l.13.
v.3,4,5. p.14. l.20,23.
Hymn. 28. v.8. p.339. l.36.
Hymn. 29. v.1. p.309. l.6.
Hymn. 30. v.1. p.121. l.32.
p.124. l.2,4.
v.6. p.239. l.20.
Hymn. 31. v.5. p.244. l.2.
v.8. p.72. l.23.
v.15. p.239. l.24.
Hymn. 32. v.1. p.123. l.38.
p.216. l.2,14.
v.2. p.216. l.10,16.
v.6. p.267. l.38.
Hymn. 34. v.1. p.121. l.20.
Hymn. 36. v.4. p.222. l.5.
v.6. p.164. l.35.
v.11. p.273. l.5.
Hymn. 37. v.18. p.72. l.24.
v.21,26. p.278. l.5,6.
Hymn. 38. v.1. p.123. l.16.
p.127. l.21.
v.1. p.352. l.29.
Hymn. 40. v.7. p.297. l.14.
Hymn. 42. v.1. p.123. l.38.
v.1. p.259. l.35.
v.5,11. p.339. l.37.
Hymn. 43. v.1. p.168. l.26.
Hymn. 44. v.1. p.123. l.38.
v.4. p.339. l.37.
v.19. p.182. l.3.
Hymn. 45. v.1. p.123. l.38.
p.126. l.1.
v.6,7. p.337. l.34.
v.7. p.83. l.24.
v.10. p.122. l.22.
Hymn. 46. v.1. p.124. l.13.
p.126. l.21.
v.6. p.158. l.29.
Hymn. 47. v.1. p.124. l.19.
Hymn. 48. v.1. p.124. l.26.
v.6. p.211. l.6.
Hymn. 49. v.1. p.124. l.19.
v.2. p.291. l.18.
v.12. p.289. l.1.
v.13. p.195. l.33. p.156.
l.19. p.198. l.3.
v.19,20. p.289. l.1.
Hymn. 50. v.1. p.117. l.30.
v.6. p.168. l.2.
v.8. p.102. l.5.
v.10. p.337. l.22.
v.14,15. p.303. l.1.
v.20. p.15. l.3.
v.23. p.303. l.1.
Hymn. 51. v.1. p.121. l.29.
v.4. p.216. l.25.
v.17. p.338. l.14.
Hymn. 52-55, &c. v.1. p.123.
l.38.
Hymn. 53. v.1. p.122. l.11.
p.125. l.24. p.130. l.1.
Hymn. 54. v.1. p.121. l.24.
Hymn. 55. v.1. p.125. l.32.
v.7-9. p.360. l.17.
Hymn. 56-60. v.1. p.122.
l.23,24.
Hymn. 56. v.1. p.121. l.12.
v.4,11. p.339. l.32.
Hymn. 57. v.1. p.123. l.4.
Hymn. 58. p.305. l.10. p.306.
l.36.
v.1. p.123. l.14.
v.7. p.306. l.9.
v.10. p.317. l.28.
v.11. p.305. l.5,11. p.366.
l.36.
Hymn. 59. v.1. p.123. l.15.
v.10,17. p.266. l.22.
Hymn. 60. v.1. p.122. l.14.
p.123. l.30. p.124. l.1.
p.126. l.1.
v.10. p.366. l.15. p.381.
l.15.
Hymn. 61. v.1. p.125. l.32.
Hymn. 62. v.9. p.291. l.19.
Hymn. 63. v.1. p.121. l.23.
Hymn. 65. v.1. p.124. l.24.
v.14. p.106. l.3.
Hymn. 66. v.1. p.114. l.26.
v.10. p.361. l.17.
Hymn. 67. v.1. p.124. l.24.
p.125. l.32.
Hymn. 68. v.1. p.124. l.24.
v.9. p.125. l.29.
v.24. p.366. l.35.
Hymn. 69. v.13. p.15. l.5.
Hymn. 70. v.1. p.123. l.16.
p.127. l.21.
Hymn. 72. v.1. p.119. l.34.
p.277. l.26.
v.17. p.30. l.8.
v.19. p.118. l.9.
Hymn. 73. v.1. p.117. l.29.
p.118. l.25.
v.6. p.106. l.1.
v.7. p.341. l.11.
v.9. p.100. l.6.
v.19,20. p.286. l.20.
Hymn. 74. v.1. p.117. v.34.
p.123. l.38.
v.4,6. p.337. l.9.
v.7. p.337. l.13.
v.8. p.337. l.17.
v.12. p.339. l.37.
Hymn. 75. v.1. p.117. l.36.
p.123. l.15. p.124. l.24.
v.2. p.179. l.34.
v.3. p.395. l.4.
Hymn. 76. v.1. p.125. l.32.
Hymn. 78. v.1. p.123. l.38.
p.124. l.13.
v.51. p.339. l.3.
Hymn. 79. v.1. p.117. l.34.
G 88 3. v.2.

v.2. p.288. l.4.
 Hymn.80. v.1. p.123. l.23.
 p.126. l.1.
 Hymn.81. v.1. p.121. l.27.
 p.126. l.6.
 Hymn.82. v.6. p.306. l.7.
 Hymn.83. v.1. p.124. l.26.
 Hymn.84. v.1. p.126. l.6.
 v.4. p.353. l.7.
 v.11. p.295. l.4. p.298. l.24.
 v.12. p.91. l.4.
 Hymn.85. v.2. p.216. l.4.
 Hymn.86. v.2. p.268. l.1.
 v.14. p.268. l.16.
 Hymn.87. v.1. p.124. l.24.
 Hymn.88. v.1. p.117. l.29.
 p.122. l.17. p.125. l.24. p.126.
 l.13. l.26. p.130. l.1.
 Hymn.89. v.1. p.117. l.29.
 p.124. l.1.
 v.7. p.307. l.32. p.309. l.6.
 Hymn.90. v.1. p.117. l.24.
 p.123. l.3.
 Hymn.91. v.4. p.182. l.13.
 v.15. p.372. l.20.
 v.17. p.291. l.7.
 Hymn.92. v.1. p.122. l.5.
 p.130. l.6.
 v.10. p.309. l.26.
 v.13. p.8. l.9.
 Hymn.97. v.1. p.165. l.17.
 Hymn.99. v.6. p.119. l.7.
 Hymn.100. v.1. p.123. l.32.
 Hymn.102. v.1. p.119. l.35.
 p.122. l.7.
 Hymn.104. p.347. l.28.
 v.1. p.347. l.32. p.348. l.33.
 v.10. p.358. l.1.
 v.12. p.354. l.33.
 v.14. p.350. l.21. p.351.
 l.25.
 v.15. p.184. l.6. p.343. l.19.
 p.348. l.36. p.352. l.30.
 v.16. p.164. l.35.
 v.17. p.352. l.31. p.355. l.8.
 v.18. p.259. l.35.

v.24. p.135. l.20.
 v.25. p.355. l.9. p.356. l.20.
 v.26. p.356. l.21. p.357.
 l.36.
 Hymn.105. v.26. p.394. l.16.
 v.39. p.163. l.10.
 Hymn.106. v.1. p.123. l.34.
 v.31. p.281. l.27.
 Hymn.107. v.32. p.14. l.30.
 v.38. p.86. l.32.
 v.40. p.90. l.10.
 Hymn.108. v.10. p.366. l.15.
 p.381. l.15.
 Hymn.109. v.18. p.100. l.10.
 Hymn.110. v.3. p.59. l.8.
 p.61. l.28. p.62. l.1.
 Hymn.111. v.1. p.123.
 l.24.
 Hymn.112. v.5. p.278. l.8.
 v.9. p.278. l.10.
 Hymn.114. v.3. p.355. l.12.
 Hymn.116. v.10. p.325. l.38.
 p.326. l.23.
 Hymn.118. v.19. p.128. l.12.
 v.20. p.128. l.13.
 v.22. p.128. l.14. p.402. l.1.
 Hymn.119. p.127. l.31.
 v.38. p.222. l.21.
 v.67. p.325. l.9. p.326.
 v.71. p.326. l.7.
 v.109. p.239. l.4. p.241.
 l.32. p.245. l.31.
 v.113. p.30. l.1.
 v.123. p.222. l.20.
 v.133. p.122. l.19.
 v.161. p.352. l.30.
 v.172. p.325. l.27.
 Hymn.120. v.1. p.122.
 l.29. p.123. l.10.
 Hymn.120. p.127. l.36.
 p.128. l.34.
 Hymn.121. p.128. l.1.
 v.2. p.158. l.27.
 Hymn.122. p.128. l.22.
 Hymn.123. p.129. l.1.
 Hymn.124. v.8. p.158. l.27.

Hymn.126. p.129. l.13.
 v.1. p.285. l.23. p.288. l.19.
 Hymn.127. p.128. l.5. p.37.
 v.1. p.117. l.28.
 Hymn.128. p.128. l.7. p.38.
 v.2. p.245. l.34. p.246.
 l.7. p.249. l.2-36.
 v.3. p.186. l.14.
 Hymn.129. v.1. p.129. l.28.
 Hymn.130. p.129. l.1.
 Hymn.132. p.129. l.10.
 v.9. p.99. l.35.
 Hymn.134. p.128. l.8.
 v.1. p.123. l.34.
 v.3. p.158. l.28.
 Hymn.135. v.7. p.159. l.3.
 Hymn.140. v.9. p.330. l.15.
 Hymn.142. v.1. p.124. l.1.
 v.2. p.72. l.22.
 Hymn.144. v.12. p.72. l.22.
 Hymn.145. v.1. p.123. l.33.
 v.17. p.270. l.10.
 v.18. p.80. l.25.
 Hymn.146. v.150. v.1. p.123.
 l.34.
 v.34. p.289. l.6.
 Hymn.147. v.8. p.116. l.26.
 Hymn.149. v.6. p.187. l.4.

Parom.

Cap.1. v.9. p.91. l.18.
 v.10. p.6. l.13.
 v.17. p.187. l.18.
 v.20. p.337. l.27.
 Cap.2. v.12. p.6. l.13.
 Cap.3. v.18. p.34. l.14.
 v.19. p.135. l.25. p.145.
 l.8. p.151. l.34.
 v.34. p.89. l.30. p.93. l.27.
 v.35. p.93. l.13.
 Cap.4. v.9. p.91. l.20.
 v.14. p.6. l.13.
 Cap.5. v.22. p.79. l.29.
 Cap.7. v.10. p.100. l.9.
 Cap.8. v.21. p.63. l.3.
 v.22. p.145. l.11.

v.22.

v.22. p.135. l.5.
 v.24.25. p.66. l.19.
 v.30. p.145. l.15.
 v.34. p.295. l.18.
 Cap.9. v.1. p.338. l.8.
 Cap.10. v.2. p.82. l.14.
 p.89. l.15.
 v.4. p.185. l.24.
 v.15. p.83. l.28.
 Cap.11. v.1. p.83. l.12.
 v.2. p.93. l.28.
 v.4. p.89. l.17.
 v.22. p.80. l.3.
 v.28. p.201. l.12.
 Cap.12. v.10. p.72. l.27.
 p.278. l.12.
 v.11. p.89. l.18.
 v.24.27. p.185. l.24.
 Cap.13. v.2. p.299. l.22.
 v.4. p.185. l.24.
 v.5. p.88. l.24.
 v.10. p.81. l.7.
 v.11. p.89. l.14.
 v.12. p.81. l.1,4.
 v.15. p.80. l.33.
 v.20. p.71.4.
 v.23. p.353. l.34.
 Cap.14. v.1. p.341. l.15.
 v.13. p.317. l.38.
 v.15. p.80. l.26.
 Cap.15. v.7. p.25. l.7.
 v.8. p.299. l.37. p.302. l.34.
 v.29. p.18. l.14.
 Cap.17. v.15. p.84. l.11.
 v.21. p.84. l.31.
 Cap.18. v.5. p.83. l.35.
 v.11. p.88. l.25.
 Cap.20. v.23. p.83. l.10.
 Cap.21. v.5. p.185. l.24.
 Cap.22. v.1. p.91. l.11.
 Cap.24. v.23. p.83. l.24.
 v.24. p.330. l.14.
 Cap.25. v.1. p.118. l.24.
 v.3. p.17. l.18.
 v.12. p.162. l.35.
 v.16. p.84. l.3.

v.23,25,27. p.17. l.18.
 v.27. p.84. l.1.
 Cap.26. v.1. p.180. l.11.
 v.39. p.17. l.19.
 v.11. p.162. l.35.
 v.14,20,21. p.17. l.19.
 Cap.28. v.11. p.313. l.17.
 v.17. p.185. l.20.
 v.21. p.83. l.24.
 Cap.29. v.6. p.79. l.20.
 v.19. p.79. l.35.
 Cap.30. v.3. p.62. l.6.
 v.29. p.304. l.6.
 Cap.31. v.3. p.181. l.6.
 v.30. p.137. l.31.

Eccles.

Cap.1. v.4. p.70. l.13.
 Cap.3. v.1,4. p.239. l.31.
 p.241. l.30.
 v.11. p.240. l.18.
 v.17. p.241. l.2.
 v.18-21. p.289. l.1.
 Cap.5. v.8. p.241. l.9.
 Cap.7. v.1. p.91. l.13.
 v.3. p.25. l.14.
 v.6. p.317. l.19.
 Cap.8. v.6. p.341. l.3.
 Cap.9. v.1. p.298. l.15.
 v.7,8. p.352. l.20.
 v.8. p.349. l.26.
 v.11. p.91. l.23.
 Cap.10. v.1. p.184. l.7.
 v.6. p.293. l.12.
 v.7. p.165. l.17. p.289. l.12.
 v.18. p.315. l.17.

Cant.

Cap.4. v.12. p.179. l.9.
 Cap.5. l.1. p.179. l.9.

Esfaj.

Cap.1. v.18. p.164. l.7. p.201.
 l.19.
 v.21. p.220. l.38.
 v.24. p.268. l.13.

Cap.2. v.2. p.170. l.1. p.406.
 l.13.

v.9. p.291. l.10.
 v.21. p.56. l.28.
 v.25. p.361. l.17.
 Cap.3. v.5,8. p.268. l.11.
 v.22. p.106. l.6.
 Cap.5. v.2,4. p.163. l.26.
 v.4. p.201. l.23.
 v.12. p.125. l.22.
 v.15. p.291. l.19.
 v.29. p.163. l.26.
 Cap.6. v.2. p.202. l.27.
 v.13. p.395. l.18.
 Cap.7. v.4. p.180. l.17.
 v.14. p.210. l.9.
 v.20. p.205. l.22. p.206.
 l.1. p.322. l.38.

Cap.10. v.14. p.163. l.20.
 v.22. p.139. l.11. p.185. l.7;36
 v.31. p.268. l.13.

Cap.11. v.2. p.160. l.16.
 v.6. p.293. l.1.
 v.15. p.355. l.23.

Cap.13. v.8. p.211. l.6.
 v.13. p.164. l.7.
 v.22. p.325. l.16.

Cap.14. v.10. p.282. h6.
 v.12. p.290. l.38.
 v.13,14. p.145. l.18.
 v.22. p.30. l.8.

Cap.16. v.2. p.162. l.28.
 v.6. p.28. l.26.
 v.14. p.251. l.18.

Cap.17. v.5. p.186. l.8.
 v.6. p.30. l.1. p.183. l.38.
 p.186. l.15.

Cap.20. v.1. p.108. l.28.
 Cap.21. v.8. p.389. l.1.
 v.10. p.326. l.30.

Cap.23. v.4. p.182. l.17.
 Cap.24. v.21. p.290. l.38.
 Cap.25. v.3,4. p.268. l.17.

v.9. p.326. l.34.
 Cap.26. v.16. p.211. l.17.
 v.17,18. p.225. l.34.

v.18. p.339. l.30.
v.19. p.288. l.4.
Cap.27. v.2. p.126. l.17.
v.4. p.184. l.28.
v.7. p.184. l.1.
v.10. p.30. l.1.
v.11. p.339. l.23.
Cap.28. v.5. p.359. l.37.
v.8. p.234. l.11.
v.15. p.49. l.6.
v.16. p.402. l.6. p.403. l.14.
v.23. p.185. l.36.
v.27.28. p.182. l.23-
p.189. l.21.
v.27. p.179. l.33.
v.28. p.183. l.29. -p.189.
l.21.
Cap.29. v.1. p.135. l.4.
Cap.30. v.14. p.368. l.30.
v.17. p.164. l.7.
v.21. p.184. l.7.
v.29. p.125. l.22.
Cap.31. v.5. p.164. l.2.
Cap.32. v.12. p.186. l.14.
Cap.33. v.21. p.355. l.17.
Cap.36. v.12. p.204. l.23.
Cap.38. v.14. p.184. l.1.
v.16. p.287. l.21.
v.17.21. p.351. l.25.
Cap.40. v.14. p.339. l.27.
v.29. p.268. l.14. p.340.
l.4.
v.36. p.340. l.2.
Cap.41. v.15. p.184. l.14.
v.35. p.187. l.11.
v.18. p.182. l.8.
Cap.42. v.1. p.257. l.16.
v.9. p.17. l.4.
Cap.44. v.3. p.186. l.6.
v.25. p.29. l.4.
Cap.48. v.13. p.154. l.16.35.
Cap.49. v.2. p.185. l.4.
v.6. p.268. l.13.
Cap.50. v.2. p.140. l.15.
v.5. p.298. l.2.
Cap.51. v.3. p.66. l.20.

Cap.53. v.7. p.327. l.2.
-p.328.
v.8. p.69. l.36-p.70. l.22.
v.10.11. p.70. l.4.6.
v.13. p.327. l.13.
Cap.57. v.17.18. p.216. l.26.
Cap.58. v.9. p.140. l.18.
v.13. p.163. l.29.
Cap.59. v.2. p.80. l.19. p.166.
l.12.
v.4. p.221. l.38.
Cap.60. v.16. p.268. l.14.
Cap.61. v.1. p.298. l.14.
Cap.64. v.10. p.201. l.13.
Cap.65. v.24. p.140. l.21.
v.25. p.292. l.38.

Jerem.

Cap.2. v.3. p.135. l.8.
v.11. p.339. l.33.
v.13. p.225. l.30.
v.23.24. p.258. l.11.
p.259. l.13.
v.23. p.339. l.33.
v.31.32. p.184. l.1.
Cap.3. v.12. p.270. l.12.
v.17. p.169. l.33.
Cap.4. v.12. p.139. l.32.
v.3. p.179. l.33.
Cap.6. v.24. p.211. l.7.
Cap.7. v.4. p.167. l.36.
Cap.10. v.11. p.158. l.28.
Cap.11. v.19. p.184. l.1.
Cap.14. v.13. p.179. l.33.
Cap.15. v.5. p.5. l.11.
Cap.16. v.19. p.71. l.8.
Cap.17. v.7.8. p.13. l.2.
v.8. p.200. l.35.
Cap.18. v.14. p.184. l.1.
Cap.22. v.23. p.211. l.7.
Cap.23. v.9. p.161. l.11.
Cap.25. v.4. p.296. l.29.
Cap.44. v.12. p.291. l.7.
Cap.48. v.24. p.333. l.19.
v.29.30. p.18. l.18.
Cap.49. v.24. p.211. l.7.

Cap.50. v.36. p.29. l.1.
v.43. p.211. l.8.
Cap.51. v.5. p.179. l.34.

Thren.

Cap.1. v.8. p.219. l.18.
Cap.2. v.12. p.184. l.18.
Cap.3. v.2. p.338. l.11.
v.34-36. p.225. l.34.

Ezek.

Cap.1. v.5.6.10. p.282. l.5-
p.284. l.15.
v.18. p.284. l.27.
Cap.6. v.9. p.84. l.8.
Cap.7. v.7.10. p.359. l.33.
v.19. p.89. l.17.
Cap.13. v.18. p.200. l.30.
v.19. p.83. l.30.
Cap.14. v.4. p.326. l.37.
Cap.16. v.7. p.205. l.24.
v.25. p.206. l.9.
v.30-35. p.280. l.5.
v.49. p.270. l.33.
Cap.17. v.3. p.270. l.5.
v.6. p.29. l.16.
v.7. p.270. l.5.
Cap.19. v.14. p.29. l.16.
Cap.20. v.25. p.84. l.9-21.
Cap.22. v.26. p.166. l.14.
Cap.31. v.13. p.354. l.20.
Cap.33. v.33. p.304. l.7.
Cap.36. v.31. p.84. l.6.
Cap.37. v.11.12. p.288. l.4.
Cap.40. v.6. p.258. l.10.
Cap.42. v.20. p.166. l.14.
Cap.43. v.8. p.298. l.10.
Cap.44. v.23. p.166. l.15.
Cap.45. v.13. p.172. l.16.

Dan.

Cap.1. v.4. p.230. l.2.
Cap.2. v.4. p.230. l.3.
Cap.3. v.25. p.307. l.18-
p.309. l.22.
Cap.4. v.9. p.230. l.12.

v.12.

v.12. p.354. l.33.
 Cap.7. v.13. p.309. l.24.
 Cap.8. v.36. p.187. l.17.
 Cap.9. v.18. p.339. l.20.
 v.21. p.185. l.8. p.186.
 l.18.
 Cap.10. ver.5. p.122. l.22.
 p.210. l.11.
 v.13. p.275. l.2. p.288. l.31.
 Cap.12. v.1. p.275. l.7.
 v.2. p.288. l.4.
 v.3. p.248. l.12.

Hofb.

Cap.1. v.2. p.139. l.7-18.
 p.140. l.25.
 Cap.2. v.1. p.92. l.4.
 Cap.4. v.15. p.220. l.23.
 Cap.5. v.8. p.220. l.23.
 Cap.6. v.7. p.288. l.28. p.360.
 l.26.
 Cap.7. v.5. p.234. l.11.
 Cap.10. v.5. p.220. l.24.
 Cap.11. v.6. p.29. l.16.
 Cap.12. v.6. p.139. l.11.
 Cap.13. v.5. p.72. l.23.
 v.13. p.211. l.8.
 v.16. p.210. l.32.
 Cap.14. v.3. p.303. l.1.
 v.8. p.389. l.12.

Joel.

Cap.1. v.20. p.341. l.16.
 Cap.2. v.2. p.180. l.14.
 v.22. p.178. l.8.
 Cap.3. v.14. p.185. l.34.
 v.18. p.257. l.8.

Amas.

Cap.1. v.3. p.187. l.9.
 v.15. p.210. l.31.
 Cap.4. v.11. p.138. l.33. p.180.
 l.16.
 Cap.5. v.5. p.220. l.34.
 v.25. p.220. l.34.
 Cap.9. v.1. p.298. l.9.

Jona.

Cap.1. v.1. p.406. l.34.
 v.5. p.261. l.12. p.333. l.23.
 v.9. l.3. p.186. l.7.
 v.17. p.258. l.33.
 Cap.2. v.1. p.258. l.34.
 v.10. p.259. l.2.
 Cap.3. v.4. p.251. l.17.
 Cap.4. v.9. p.304. l.8.

Mica.

Cap.4. v.1. p.406. l.13.
 v.10. p.211. l.8.
 v.13. l.4. p.188. l.34.
 Cap.7. v.5. p.299. l.15.

Habakkuk.

Cap.1. v.3. p.225. l.18.
 v.13. p.225. l.20.
 Cap.3. v.1. p.126. l.29.
 v.11. p.184. l.29.
 v.19. p.125. l.29.

Zephan.

Cap.3. v.3. p.260. l.6.

Hagg.

Cap.2. v.12. l.3. p.11. l.6.
 v.16. p.174. l.3.

Zacar.

Cap.3. v.2. p.180. l.16.
 Cap.5. v.3. p.84. l.31.
 Cap.9. v.9. p.258. l.24. p.333.
 l.24.
 v.17. p.184. l.8.

Malac.

Cap.1. v.6. p.357. l.36.
 v.9. p.351. l.24.
 v.14. p.201. l.17.
 Cap.2. v.12. p.325. l.28.

Matth.

Cap.1. v.18. p.210. l.8.

v.19. p.278. l.13.
 v.23. p.210. l.10.
 Cap.2. v.3. p.86. l.34.
 v.16. p.45. l.27.
 Cap.3. v.9. p.37. l.21. p.39.
 l.11. p.40. l.18.25.
 v.11. p.377. l.25.
 Cap.4. v.3. p.333. l.25.
 v.16. p.207. l.11.
 Cap.5. v.14. p.406. l.13.
 p.398. l.30.
 Cap.6. v.9. p.389. l.36.
 v.17. p.349. l.26.
 v.29. p.308. l.13.
 Cap.7. v.23. p.72. l.23.
 Cap.8. v.20. p.354. l.7.
 Cap.9. v.12. p.287. l.31.
 Cap.11. v.25. p.158. l.28.
 Cap.12. v.4. p.48. l.3.
 v.23. p.339. l.23.
 Cap.13. v.12. p.40. l.36.
 Cap.15. v.26. p.362. l.20.
 Cap.16. v.18. p.400. l.13.
 p.402. l.38. p.406. l.11.
 Cap.17. v.8. p.41. l.10.
 Cap.19. v.4. p.152. l.21.
 v.8. p.167. l.37.
 v.17. p.277. l.27.
 v.28. p.36. l.22. p.52. l.10.
 20. p.53. l.33.
 Cap.20. v.23. p.44. l.22.
 p.46. l.9. p.48.
 v.25. p.26. p.30. l.31.
 v.28. p.35. l.35. p.44. l.27.
 Cap.21. v.42. p.402. l.1.
 Cap.23. v.11. p.44. l.30.
 Cap.24. v.19. p.210. l.8.
 v.31. p.53. l.5.
 v.32. p.299. l.8.
 Cap.25. v.29. p.40. l.35.
 v.31. p.53. l.1,8.
 v.32. p.53. l.8.
 v.34. p.55. p.52. l.15.
 v.42. p.52. l.8.
 Cap.26. v.8. p.341. l.1.
 Cap.27. v.44. p.333. l.34.
 H h h v.56.

v. 56. p. 106. l. 29.
Cap. 28. v. 1. p. 167. l. 1.

Marc.

Cap. 1. ver. 7. p. 377. l. 29.
p. 378. l. 30.
Cap. 3. v. 20. p. 339. l. 34.
Cap. 4. v. 22. p. 48. l. 24.
Cap. 6. v. 16. p. 16. l. 25.
Cap. 9. v. 8. p. 48. l. 8.
Cap. 10. v. 40. p. 48. l. 11. 30.
v. 42. p. 30. l. 33. p. 37. l. 13.
v. 43. p. 30. l. 33. p. 44. l. 28.
v. 45. p. 35. l. 35.

Luc.

Cap. 1. v. 28. p. 71. l. 2. p. 91.
l. 32. p. 93. l. 7.
v. 30. p. 92. l. 25.
v. 35. p. 67. l. 5.
v. 68. p. 138. l. 1.
Cap. 2. v. 34. p. 275. l. 23.
v. 52. p. 91. l. 27. p. 93. l. 22.
Cap. 3. v. 2. p. 77. l. 19.
v. 8. p. 47. l. 28.
v. 16. p. 277. l. 19.
v. 38. p. 67. l. 30.
Cap. 4. v. 3. p. 333. l. 30.
v. 21. p. 40. l. 31.
v. 29. p. 356. l. 18.
v. 39. p. 37. l. 21.
Cap. 7. v. 15. 24. 38. 39. p. 40.
v. 32. p. 138. l. 1.
Cap. 8. v. 18. p. 40. l. 34.
Cap. 9. v. 46. p. 42. l. 9.
v. 56. p. 354. l. 8.
Cap. 10. v. 18. p. 291. l. 21.
Cap. 11. v. 29. 52. p. 40. l. 32.
Cap. 13. v. 25. 26. p. 40. l. 33.
Cap. 14. v. 14. p. 52. l. 19.
Cap. 16. v. 9. p. 82. l. 16.
v. 22. 23. p. 289. l. 14.
Cap. 17. v. 10. p. 52. l. 12.
Cap. 19. v. 26. p. 40. l. 38.
Cap. 20. v. 35. p. 55. l. 16.

v. 36. p. 54. l. 21.

Cap. 21. v. 28. p. 55. l. 29.
v. 36. p. 55. l. 38.
v. 38. p. 255. l. 32.
Cap. 22. v. 24. p. 41. l. 19.
v. 25. p. 30. l. 28. p. 35. l. 15.
v. 28. p. 291. l. 11.
v. 26. p. 30. l. 38. p. 43. l. 29.
v. 27. p. 35. l. 32.
Cap. 23. v. 40. p. 313. l. 38.
v. 46. p. 239. l. 0. p. 244.
l. 2.
v. 52. p. 106. l. 29.

Joan.

Cap. 1. v. 1. p. 152. l. 25.
v. 12. p. 385. l. 33.
v. 12. 13. p. 67. l. 22.
v. 27. p. 377. l. 30.
v. 33. p. 160. l. 15.
v. 40. 41. p. 397. l. 10.
Cap. 2. v. 11. p. 385. l. 35.
Cap. 3. v. 3. p. 158. l. 11.
v. 1. p. 156. l. 36.
v. 18. p. 50. l. 14. 17. p. 51.
v. 1. p. 53. l. 18. p. 54.
l. 3.
v. 19. p. 402. l. 36.
Cap. 4. v. 6. p. 256. l. 3.
v. 35. p. 250. l. 17. p. 256. l. 6.
v. 54. p. 138. l. 3.
Cap. 5. v. 22. p. 277. l. 26.
v. 24. p. 54. l. 5.
v. 27. p. 55. l. 4.
v. 28. p. 54. l. 29.
v. 35. p. 398. l. 27.
Cap. 6. v. 11. p. 233. l. 19.
v. 29. p. 386. l. 13.
v. 40. p. 54. l. 10. 38.
v. 45. p. 333. l. 32.
Cap. 8. v. 25. p. 136. l. 9. p. 153.
l. 13.
v. 34. p. 301. l. 11.
v. 14. p. 152. l. 22.
Cap. 10. v. 7. 9. p. 402. l. 37.
v. 10. p. 168. l. 5.

v. 30. p. 168. l. 1.

Cap. 11. v. 25. p. 55. l. 12.
Cap. 12. v. 4. p. 340. l. 2.
v. 50. p. 94. l. 28.
Cap. 13. v. 6. p. 367. l. 12.
v. 13. p. 35. l. 33.
v. 20. p. 385. l. 11.
Cap. 14. v. 1. p. 385. l. 32.
v. 19. p. 251. l. 19.
Cap. 16. v. 16. p. 251. l. 29.
v. 21. p. 287. l. 12.
Cap. 17. v. 3. p. 94. l. 30.
v. 9. p. 285. l. 17.
Cap. 18. v. 13. p. 78. l. 13.
Cap. 21. v. 7. p. 108. l. 30.
v. 12. p. 41. l. 31.

Act.

Cap. 1. v. 7. p. 241. l. 9.
Cap. 2. v. 12. p. 43. l. 36.
v. 25. p. 285. l. 2.
v. 28. p. 268. l. 33.
v. 30. p. 63. l. 14. p. 64. l. 4.
v. 31. p. 64. l. 9.
v. 32. p. 64. l. 13.
Cap. 3. v. 26. p. 63. l. 14.
Cap. 4. v. 24. p. 71. l. 6. p. 158.
l. 30.
v. 25. p. 14. l. 16. p. 118.
l. 30.
v. 33. p. 92. l. 35.
Cap. 7. v. 23. 34. p. 169. l. 3.
v. 37. p. 63. l. 21.
v. 41. 43. p. 220. l. 34.
Cap. 12. v. 9. p. 285. l. 30.
v. 32. p. 84. l. 27.
Cap. 13. v. 25. p. 377. l. 28.
v. 32. 33. p. 58. l. 4. p. 62.
l. 18. p. 64. l. 2. p. 71.
l. 12.
v. 34. 35. p. 63. l. 26. 38.
p. 64. l. 1.
v. 35. p. 268. l. 33. p. 285.
l. 7.
v. 40. p. 333. l. 33.
Cap. 14. v. 14. p. 158. l. 39.
Cap.

Cap. 17. v. 25. p. 207. l. 24.
 Cap. 20. v. 7. p. 288. l. 33.
 Cap. 21. v. 26. p. 73. l. 18.
 v. 38. p. 76. l. 29.
 Cap. 22. v. 14. p. 277. l. 27.
 v. 30. p. 76. l. 17.
 Cap. 23. v. 5. p. 73. l. 2-p. 78.
 l. 12.
 v. 30. p. 287. l. 33.
 Cap. 24. v. 1. p. 78. l. 10.
 v. 15. p. 52. l. 35. p. 54.
 l. 17.
 Cap. 25. v. 16. p. 47. l. 22.
 v. 22. p. 39. l. 24.
 Cap. 27. v. 17. p. 106. l. 22.
 v. 20. p. 155. l. 1.
 v. 33. p. 159. l. 1.

Rom.

Cap. 1. v. 4. p. 58. l. 19. p. 59.
 l. 24. p. 69. l. 35.
 v. 20. p. 347. l. 21.
 v. 30. p. 390. l. 1.
 Cap. 2. v. 12. p. 50. l. 37. p. 52.
 l. 2, 6.
 Cap. 3. v. 23. p. 40. l. 2.
 Cap. 4. v. 3, 8, 9, 22, 23, 24.
 p. 281. l. 36.
 v. 4. p. 96. l. 16.
 v. 11. p. 331. l. 6.
 v. 13. p. 47. l. 38.
 Cap. 5. v. 7. p. 42. l. 33. p. 273.
 l. 9. p. 278. l. 19.
 Cap. 6. v. 13-19. p. 45. l. 29.
 v. 16. p. 301. l. 13.
 v. 17. p. 165. l. 27.
 v. 22. p. 95. l. 1.
 v. 23. p. 94. l. 1-p. 97. l. 17.
 Cap. 7. v. 7. p. 94. l. 7.
 v. 15. p. 72. l. 28.
 Cap. 8. v. 3. p. 297. l. 20.
 v. 10. p. 104. l. 32.
 v. 29, 30. p. 4. l. 12. p. 105.
 l. 8.
 v. 30. p. 53. l. 22.
 v. 32. p. 270. l. 19.

v. 34. p. 4. l. 18.
 Cap. 11. v. 15. p. 288. l. 6.
 v. 16. p. 221. l. 1.
 v. 20. p. 40. l. 3.
 Cap. 13. v. 14. p. 101. l. 3. 37.
 Cap. 15. v. 8. p. 222. l. 27.
 v. 18. p. 273. l. 15.

1. Cor.

Cap. 1. v. 2. p. 54. l. 1.
 v. 23. p. 403. l. 11.
 v. 24. p. 135. l. 24.
 v. 26. p. 362. l. 22.
 Cap. 2. v. 1. p. 406. l. 36.
 v. 2. p. 403. l. 11.
 Cap. 3. v. 1. p. 406. l. 36.
 v. 8. p. 248. l. 22.
 v. 11. p. 400. l. 34. p. 402.
 l. 6, 36.
 v. 13. p. 51. l. 27. p. 306.
 l. 37.

Cap. 4. v. 1. p. 332. l. 17.
 v. 5. p. 248. l. 27.
 v. 9. p. 37. l. 22.
 Cap. 6. v. 1. p. 273. l. 36.
 v. 2. p. 54. l. 1.
 Cap. 8. v. 4. p. 220. l. 29.
 Cap. 9. v. 9. p. 189. l. 5.
 Cap. 10. v. 12. p. 40. l. 2.
 Cap. 11. v. 6. p. 390. l. 6.
 v. 11. p. 390. l. 3.
 v. 16. p. 39. l. 16. p. 40. l. 8.
 v. 30, 32. p. 216. l. 23.
 Cap. 12. v. 23. p. 206. l. 16.
 v. 31. p. 95. l. 22.
 Cap. 15. v. 10. p. 248. l. 20.
 v. 31. p. 45. l. 4.
 v. 33. p. 10. l. 1.
 v. 58. p. 398. l. 32.
 Cap. 16. v. 2. p. 167. l. 3.
 v. 22. p. 83. l. 22.

2. Cor.

Cap. 2. v. 5. p. 48. l. 6.
 Cap. 5. v. 10. p. 53. l. 2.
 Cap. 9. v. 9, 10. p. 278. l. 12.

Cap. 11. v. 23. p. 45. l. 9.
 v. 25. p. 167. l. 21.

Galat.

Cap. 2. v. 2. p. 38. l. 8. p. 39.
 l. 3.
 v. 6. p. 39. l. 5.
 v. 7, 9. p. 222. l. 26.
 v. 9. p. 388. l. 26. p. 396.
 l. 18, 25. p. 398. l. 26.
 v. 16. p. 47. l. 36.
 Cap. 3. v. 27. p. 101. l. 1. p. 104.
 l. 36.
 Cap. 4. v. 4, 5, 6. p. 67. l. 22.
 v. 4. p. 64. l. 34.
 v. 8. p. 65. l. 25.
 v. 19. p. 104. l. 17.
 Cap. 6. v. 1. p. 74. l. 36. p. 332.
 l. 19.

Ephes.

Cap. 1. v. 6. p. 91. l. 30.
 Cap. 2. v. 1. p. 406. l. 37.
 v. 20. p. 401. l. 30, 34.
 Cap. 3. v. 17. p. 104. l. 4, 23.
 Cap. 4. v. 20. p. 26. l. 8.
 v. 24. p. 100. l. 23.
 Cap. 5. v. 3. p. 87. l. 15.
 Cap. 6. v. 12. p. 212. l. 31.

Philip.

Cap. 2. v. 1. p. 160. l. 38.
 v. 6, 7. p. 66. l. 5. p. 297. l. 20.
 v. 7. p. 310. l. 3.
 v. 8. p. 69. l. 26.
 v. 17. p. 180. l. 31.
 Cap. 3. v. 11. p. 54. l. 35.
 Cap. 4. v. 5. p. 100. l. 30.

Coloss.

Cap. 2. v. 13. p. 270. l. 19.
 Cap. 3. v. 10, 12. p. 100. l. 24.
 v. 13. p. 270. l. 19.
 v. 14. p. 100. l. 26.

Hhh 2

1. Thess.

1. *Thess.*

Cap. 1. v. 12. p. 406. l. 37.
Cap. 4. v. 17. p. 53. l. 12. p. 55.
l. 5.

2. *Thess.*

Cap. 2. v. 1. p. 53. l. 9.

1. *Tim.*

Cap. 2. v. 15. p. 330. l. 17.
p. 331. l. 16.
Cap. 3. v. 15. p. 383. l. 11.
p. 407.
v. 15. l. 16. p. 399. l. 32. p. 406.
l. 22.

v. 16. p. 66. l. 7.
Cap. 5. v. 7. p. 406. l. 38.
v. 12. p. 246. l. 13.
v. 14. p. 331. l. 3.
v. 17. p. 248. l. 15.
Cap. 6. v. 15. p. 37. l. 29. p. 338.
l. 11.
v. 16. p. 348. l. 3.

2. *Tim.*

Cap. 1. v. 18. p. 404. l. 17.
Cap. 2. v. 5. p. 246. l. 18. p. 247.
l. 33.
v. 6. p. 246. l. 10. p. 249. l. 1.
Cap. 4. v. 7. p. 247. l. 29.
v. 7. p. 181. l. 1.

Tit.

Cap. 3. v. 5. p. 67. l. 23. p. 101.
l. 14.

Hebr.

Cap. 1. v. 3. p. 328. l. 22.
v. 4. v. 5. p. 64. l. 34. p. 67. l. 11.
p. 71. l. 13.

v. 8. v. 9. p. 337. l. 35.

Cap. 3. v. 14. p. 65. l. 24.

Cap. 4. v. 1. p. 39. l. 36.

v. 12. p. 1. p. 11.

Cap. 5. v. 5. p. 71. l. 12.

Cap. 7. v. 22. p. 328. l. 9.

Cap. 10. v. 5. l. 12. p. 328. l. 24.

v. 5. p. 297. l. 17.

v. 37. p. 251. l. 21.

Cap. 11. v. 12. p. 356. l. 12.

Cap. 12. v. 3. p. 275. l. 24.

v. 4. p. 222. l. 33. l. 38.

v. 16. p. 83. l. 32.

Cap. 13. v. 15. p. 303. l. 22.

Jacob.

Cap. 1. v. 18. p. 67. l. 23.

v. 26. p. 40. l. 10.

Cap. 3. v. 1. p. 52. l. 25.

v. 7. p. 65. l. 23.

Cap. 4. v. 6. p. 89. l. 33.

Cap. 5. v. 9. p. 299. l. 8.

v. 11. p. 160. l. 36.

1. *Petr.*

Cap. 1. v. 3. p. 67. l. 23.

v. 18-20. p. 328. l. 24.

v. 23. p. 67. l. 23.

Cap. 2. v. 4. p. 390. l. 24.

v. 24. p. 328. l. 24.

Cap. 3. v. 3. p. 112. l. 39.

v. 18. p. 328. l. 25.

v. 21. p. 389. l. 17.

Cap. 4. ver. 19. p. 239. l. 22.

p. 244. l. 2.

Cap. 5. v. 3. p. 390. l. 8.

v. 5. p. 89. l. 34. p. 91. l. 33.

p. 93. l. 10. p. 98. l. 24.

p. 113. l. 14.

v. 6. p. 93. l. 11.

v. 8. p. 403. l. 2.

2. *Petr.*

Cap. 1. v. 4. p. 55. l. 18.

v. 19. p. 115. l. 37.

Cap. 2. v. 16. p. 193. l. 36.

v. 15. p. 301. l. 14.

1. *Joan.*

Cap. 1. v. 13. p. 66. l. 8.

Cap. 3. v. 7. p. 268. l. 18.

v. 3. p. 301. v. 19.

Cap. 5. v. 4. p. 53. l. 35.

v. 7. p. 168. l. 2.

v. 19. p. 314. l. 2.

v. 20. p. 94. l. 32.

Jud.

V. 2. p. 274. l. 16.

Apoc.

Cap. 1. v. 13. p. 310. l. 5.

Cap. 2. v. 4. p. 216. l. 27. p. 246.

l. 14.

v. 7. p. 1. l. 27.

v. 10. p. 53. l. 36.

Cap. 3. ver. 1, 2, 15, 17, 18.

p. 216. l. 27.

v. 12. p. 388. l. 35. p. 396.

l. 26.

v. 21. p. 53. l. 37.

Cap. 4. v. 7. p. 284. l. 16.

Cap. 5. v. 5. p. 403. l. 11.

v. 9. p. 284. l. 31.

Cap. 6. v. 15. l. 6. p. 56. l. 29.

Cap. 9. v. 3. p. 311. l. 13.

Cap. 10. v. 6. p. 158. l. 30.

Cap. 12. v. 2. p. 216. l. 8. l. 16.

Cap. 14. v. 14. p. 148. l. 30.

p. 210. l. 13.

Cap. 19. v. 8. p. 100. l. 1.

v. 16. p. 338. l. 6.

Syllabus

Syllabus Auctorum, & Interpretum, citra Scriptores ipsos
sacros, qui in *Cinni* hujus parte primâ istâ, citantur, notantur,
explicantur, illustrantur, emendantur.

- A** Barbenel. p. 173. l. 23. 10.
p. 183. l. 2. p. 184. l. 4.
p. 185. l. 35. p. 187. l. 35.
Abraham Esdrasides. p. 13.
l. 31. p. 90. l. 24. p. 118. l. 14.
p. 120. l. 15. p. 121. l. 17.
p. 122. l. 23. p. 138. l. 14.
p. 152. l. 13. p. 153. l. 10.
p. 154. l. 2. p. 157. l. 1-22.
35. p. 159. l. 33. p. 160.
l. 17. p. 162. l. 33. p. 163.
l. 10. p. 164. l. 14. p. 166.
l. 61. p. 165. l. 12. 28. 34.
p. 181. l. 33. p. 193. l. 33.
p. 194. l. 18. p. 196. l. 25.
31. p. 198. l. 10. p. 205. l. 3.
p. 2. 8. 18. p. 210. l. 28.
p. 218. l. 37. p. 230. l. 13.
p. 240. l. 16. p. 243. l. 8. 22.
p. 286. l. 13. p. 288. l. 37.
p. 295. l. 10. p. 298. l. 33.
37. p. 299. l. 2. 12. p. 304.
l. 12. p. 306. l. 22. p. 322.
l. 22. p. 325. l. 16. p. 326.
l. 33. p. 333. l. 1. 20. 24. 25.
p. 337. l. 13. p. 347. l. 37.
p. 348. l. 12. p. 349. l. 23.
p. 350. l. 30. p. 351. l. 34.
p. 353. l. 5. p. 366. l. 37.
p. 372. l. 2.
Abraham Peritfolides. p. 178.
l. 27.
Accius *Navsimachiâ*. p. 332.
l. 2.
R. Acha. p. 189. l. 38.
Achilles Tactius. *Levippæ*.
lib. 3. p. 20. l. 5.
Ælianus, *histor. animal.*
lib. 3. c. 17. p. 261. l. 26.
lib. 5. c. 2. p. 261. l. 13.
lib. 6. c. 78. p. 271. l. 10.
lib. 7. c. 39. p. 262. l. 22. 36.
p. 263. l. 6. 23.
histor. var. lib. 1. c. 4. p. 353.
l. 15.
lib. 2. c. 24. p. 241. l. 10.
Æneas Gaz. *de anim. immor-*
tal. p. 19. l. 16.
Æschylus. p. 228. l. 9.
Agamemnon. p. 377. l. 32.
p. 381. l. 12. p. 391. l. 6.
Prometheus *vincit.* p. 357.
l. 15.
Thebae *de.* p. 11. l. 31.
Inferis. p. 391. l. 17.
Afranius, *Pirvigno.* p. 393.
l. 14.
Ajalvorthus in *Genes.* p. 154.
l. 23.
in *Hymnos.* p. 367. l. 22.
R. Akibas. p. 321. l. 37.
Alciatus *emblem.* p. 21. l. 24.
de s. ped. prescript. de verb.
& ver. signif. & dispuet.
p. 371. l. 20.
Alcimius *de orig. mund.* l. 1.
p. 22. l. 18.
Alexander Alenf. *sum. par.* 3.
p. 386. l. 27.
Aloisius Novar. *sched. sacro-*
profan. lib. 2. c. 15. p. 306.
l. 25.
Alphonius Abulens. in *Ge-*
nes. p. 198. l. 16.
in *Exod.* p. 306. l. 25.
Alfredus, *de Eccles.* lib. 1.
c. 15. p. 404. l. 19.
Amama, *defens. Camii.* p. 54.
l. 15. 24.
antibar. biblic. lib. 4. p. 395.
l. 10.
Ambrosius. p. 164. l. 29.
bezacme. lib. 1. c. 5. p. 53.
l. 37. c. 8. p. 160. l. 22.
lib. 3. c. 17. p. 18. l. 1.
lib. 5. c. 23. p. 10. l. 16.
de Noe. cap. 19. p. 201. l. 7.
de fide contr. Ariau. cap. 3.
p. 119. l. 3.
de resurrect. c. 8. p. 19. l. 16.
officior. lib. 1. c. 12. p. 286.
l. 33.
epistol. ep. 7. & 13. p. 321.
l. 32.
ep. 72. p. 84. l. 13.
ep. 82. p. 385. l. 5.
in *Psalms.* 118. p. 9. l. 26.
p. 242. l. 2. 15. 24. p. 356.
l. 23.
in *Lucam.* p. 334. l. 7.
in *Rom.* p. 277. l. 5.
in *Ephes.* p. 401. l. 32.
R. Ame in *Genes.* p. 172.
l. 3.
Ammianus *histor.* lib. 14.
p. 356. l. 10.
lib. 14. p. 356. l. 10.
lib. 17. p. 95. l. 11.
lib. 22. p. 43. l. 5.
lib. 23. p. 43. l. 8. 10. p. 209.
l. 25.
Ammonius Grammat. p. 114.
l. 24.
Anacreon. p. 262. l. 24.
Hh h 3 Anaxi-

- Anaximenes de *rhetoric*
p.302. l.25.
Ancyranus lapis. p.406. l.1.
Anglicana Bibliorum versi-
ones. p.25. l.15. p.26. l.30.
p.27. l.9. p.185. l.12. p.216.
l.36. p.260. l.7. p.354.
l.24. p.360. l.1. p.367. l.14.
p.390. l.26.
antiquissima. p.28. l.18.
huic proxima. p.194. l.5.
Genevensis. p.25. l.23. p.27.
l.9. l.17. p.106. l.12.
p.111. l.30. p.216. l.36.
p.287. l.26. p.296. l.18.
p.309. l.10. p.350. l.4.
novissima. p.293. l.6.20.
Annotator Lugdun. in *Anto-
nin* . p.331. l.22.
Anonymus avtor. p.252. l.32
p.303. l.21.
Anselmus Lavdun. gloss. in
 N.T. . p.386. l.27.
Antigonus, *histor. mirabil.*
p.261. l.28. p.263. l.29.
Antimachus. p.357. l.28.
M. Antoninus Imp. de *insti-
tut. suis* .
lib.2. p.70. l.18. p.331.
l.16.
lib.6. p.70. l.19.
lib.7. p.70. l.17. p.240.
l.30. p.289. l.36.
lib.9. p.364. l.29.
lib.10. p.44. l.4.
lib.11. p.185. l.37.
lib.12. p.240. l.8.
Antonius Abbas *Meliss.*
lib.1. c.7. p.2. l.19.
lib.2. c.36. p.12. l.11.
Alex. Aphrodisius *problem.*
p.346. l.10.
Apollinarius in *Psalm.* p.239.
l.6.
Apollo Jorus Caryst. Comic.
in *Desiciente.* p.107. l.30.
p.113. l.12. p.115. l.7.
Apollonius Alex. de *dictione*
 Homer. p.336. l.30.
Apostolius *Adag.* p.20. l.11.
p.262. l.11.
Appianus bell. *Mithridat.*
p.33. l.4.
Apulejus. p.3. l.30.
 fab. Miles. lib.1. p.393. l.11.
lib.2. p.296. l.27.
 apolog. p.317. l.20.
Aquila Pontic. *vers. V. et. Test.*
p.49. l.27. p.120. l.9.
p.151. l.35. p.152. l.1.
p.155. l.4. p.242. l.37.
p.249. l.30. p.307. l.10.
p.352. l.36. p.366. l.16.
Aquila Rom. Gram. p.3. l.19.
Tho. Aquinas in *Evangel.* p.46.
l.33. p.254. l.35.
Arabica *Versio Nov. Test.*
p.276. l.3.
Aretius in *Aeth.* p.75. l.36.
Aristides Rhet. *Apolog. pro 4.*
 viris. p.7. l.11.
 Panathen. p.359. l.7. p.392.
l.20.
in *Smyrnas restitut.* p.20.
l.15.
Aristocles de *Philosoph. lib.8.*
p.99. l.19.
Aristophanes Comic. p.283.
l.31.
 Pluto. p.368. l.12.
 Avib. p.176. l.8.
 Equitib. p.283. l.34.
 Nubib. p.8. l.11. p.108.
l.36.
 Senect. p.357. l.30.
 Vespis. p.378. l.8. p.380.
l.28.
Aristophanes Gram. p.262.
l.29.
Aristoteles *alenob. sophist. li.1.*
c.14. p.24. l.23.
 rhetoric. li.2. c.12. p.41. l.36.
lib.3. c.2. p.24. l.19.
c.6. p.334. l.13.
c.18. p.24. l.20.
de *rhetor. ad Alex.* p.302.
l.25.
 poetic. c.25. p.262. l.15.
 ethic. Nicom. lib.7. c.1.
p.308. l.35.
lib.9. c.12. p.9. l.30.
 Eudem. lib.5. c.1. p.308.
l.31.
de *celo. lib.2. c.9.* & c.13.
p.3. l.5.
lib.3. c.2. p.24. l.17.
de *mundo. c.6.* p.347. l.25.
de *partib. animal.* p.24.
l.11.
 histor. animal. lib.4. c.4.
p.109. l.30.
c.11. p.262. l.3.
lib.5. c.14. p.259. l.23.
lib.6. c.27. p.250. l.23.
c.29. p.259. l.36.38.
lib.7. c.4. p.268. l.32.
c.9. p.211. l.20.
lib.8. c.18. p.266. l.1.
c.20. p.263. l.28.
lib.9. c.5. p.211. l.37.
p.260. l.23. p.261. l.15.
p.262. l.10.
 problem. lib.7. p.22. l.18.
lib.7. *quest. 4.* & l.29. q.10.
p.10. l.19.
 narrat. mirab. p.261. l.30.
Arius. p.276. l.25.
Arnobius *adv. Gentes. lib.2.*
p.399. l.13. l.3. p.401.
l.20.
Arnobius in *Psalm.* p.242.
l.14.
Arrianus, *gest. Alex. lib.3.*
p.34. l.4.
Artemidorus de *insomn. lib.2.*
c.10. p.392. l.33.
lib.4. c.49. p.20. l.16.

- Asellio *histor.* l. 5. p. 337.
 l. 7.
 Aulius Pollio. p. 356. l. 26.
 Aterius. p. 392. l. 8.
 Athanasius. p. 27. l. 35.
orat. contr. Arian. 3. p. 65.
 l. 5. p. 385. l. 21.
 Athenæus *Sophist. convivat.*
 p. 108. l. 3. p. 112. l. 6. p. 114.
 l. 23. p. 237. l. 18. 31. p. 294.
 l. 24.
lib. 1. p. 228. l. 12. p. 231.
 l. 2. p. 351. l. 37.
lib. 4. p. 33. l. 14. p. 210.
 l. 21. p. 229. l. 14. p. 233.
 l. 11. p. 235. l. 13.
lib. 7. p. 99. l. 25. p. 114.
 l. 31.
lib. 10. p. 209. l. 13. p. 237.
 l. 6.
lib. 11. p. 227. l. 38.
lib. 12. p. 33. l. 11. p. 228.
 l. 5. p. 235. l. 13.
lib. 13. p. 112. l. 12. p. 245.
 l. 5.
lib. 14. p. 125. l. 7. p. 210.
 l. 22.
 Augustinus. p. 196. l. 4. p. 334.
 l. 1.
confess. lib. 10. c. 36. p. 37.
 l. 35.
de civit. Dei. lib. 10. c. 4.
 p. 281. l. 5.
Epist. 5. p. 73. l. 14. p. 280.
 l. 10. 29.
ad Hieron. ep. 6. p. 84. l. 1.
enchirid. c. 103. p. 96. l. 17.
de doctrin. Christian. lib. 3.
 c. 25. p. 402. l. 33. c. 40.
 p. 32. l. 1.
de Trinit. lib. 1. c. 12. p. 45.
 l. 33.
lib. 12. c. 7. p. 331. l. 14.
lib. 15. c. 27. p. 373. l. 20.
de bapt. contr. Iovinian.
lib. 5. c. 24. p. 101. l. 9.
de corrupt. & grat. cap. 9.
 p. 53. l. 25. cap. 11. p. 65.
 l. 24.
de gent. & lib. arbit. ca. 9.
 p. 56. l. 37.
de predestin. sanct. cap. 15.
 p. 68. l. 35.
de dono perseverant. cap. 24.
 p. 69. l. 22.
de origin. anim. lib. 2. c. 4.
 p. 244. l. 38.
de mirabil. Sac. Script. lib. 2.
 c. 10. p. 164. l. 38. p. 165.
 l. 3.
Locution. lib. 1. p. 101. l. 8.
in Genes. q. 59. p. 62. l. 14.
de Genes. contra Manich.
lib. 1. c. 3. p. 136. l. 4. p. 153.
 l. 30.
in Judic. q. 57. p. 361.
 l. 35. p. 362. l. 2. 18.
in Psalm. 1. p. 51. l. 18.
in Psalm. 2. p. 62. l. 13.
in Psalm. 18. p. 257. l. 27.
in Psalm. 31. p. 80. l. 22.
 p. 216. l. 2.
in Psalm. 35. p. 402. l. 32.
in Psalm. 47. p. 383. l. 21.
in Psalm. 66. p. 402. l. 32.
in Psalm. 73. p. 53. l. 25.
in Psalm. 74. p. 296. l. 16.
in Psalm. 75. p. 226. l. 34.
in Psalm. 77. p. 386. l. 16.
in Psalm. 80. p. 280. l. 11.
in Psalm. 90. p. 402. l. 32.
in Psalm. 103. & 108. ibid.
in Psalm. 119. p. 242. l. 2. 11.
in Psalm. 128. p. 245. l. 37.
 p. 246. l. 1. p. 249. l. 3.
de sermon. Dom. in mont.
lib. 1. c. 14. p. 73. l. 14.
de confes. Evangelist. li. 3.
 c. 16. p. 334. l. 7.
in Joan. p. 66. l. 3.
tract. 6. p. 201. l. 1.
tract. 13. p. 402. l. 32.
tract. 15. p. 80. l. 23. p. 154.
 l. 19.
tract. 22. p. 54. l. 7.
tract. 29. p. 386. l. 19.
tract. 86. p. 51. l. 3.
de verb. Dom. conc. 58.
 p. 84. l. 16.
homil. 13. p. 286. l. 34.
de temper. serm. 42. p. 84.
 l. 16.
serm. 13. x. p. 183. l. 24.
ad Neophyt. homil. 3. p. 383.
 l. 27.
de Esau & Jacob. p. 402.
 l. 3.
in parab. seminant. ibid.
de divers. serm. 10. p. 402.
 l. 34.
 Avugustus Imp. p. 339. l. 34.
 Avlonius. *idyll.* 12. p. 21. l. 9.
Ludo 7. sap. p. 4. l. 9. p. 240.
 l. 1.
 Baal hatturim. p. 135. l. 8.
 Barnabas. p. 15. l. 2.
 Baronius *Annal. rom.* 1. p. 76.
 l. 35. p. 77. l. 21.
tom. 1. p. 372. l. 28.
 Basilus Cæsar. p. 12. l. 10.
in Catena. p. 396. l. 11.
 p. 399. l. 18.
in Hexamer. p. 153. l. 30.
 36. p. 160. l. 18. 25. p. 305.
 l. 38.
in Psalm. 1. p. 2. l. 14. 19.
 p. 12. l. 20. 31.
Epistol. 63. p. 397. l. 37.
Epist. 117. p. 25. l. 20.
adv. Eunom. lib. 4. p. 47.
 l. 9. 24.
afect. p. 246. l. 24. p. 247.
 l. 16.
 Basilus Seleuc. *orat.* 1. p. 347.
 l. 19.
orat. 4. p. 302. l. 10.
orat. 24. p. 400. l. 19.
 Bissus.

- Bassus, p. 245. l. 22.
 Beda in Joan. p. 254. l. 9.
 in Acta. p. 73. l. 15.
 in Rom. p. 386. l. 26.
 in Jacob. ep. p. 52. l. 26.
 Bellarmus de Imaginib. l. 2.
 c. 13. p. 306. l. 26.
 Bernardus, p. 106. l. 4.
 de considerat. lib. 2. p. 31.
 l. 22.
 lib. 3. p. 31. l. 13.
 in Cantic. conc. 58. p. 84.
 l. 21.
 in Amunc. serm. 1. p. 218.
 l. 17.
 in Vigil. Natal. serm. 3.
 p. 242. l. 16.
 in Fel. Innocent. p. 45. l. 20.
 serm. solenn. 103. p. 203. l. 2.
 de divers. 19. p. 298. l. 23.
 serm. parvul. 28. p. 84. l. 18.
 epitaph. Malach. p. 243.
 l. 22.
 Bernartius in Statium. p. 265.
 l. 29.
 Beza in N.T. p. 26. l. 7. p. 37.
 l. 25. p. 46. l. 13. l. 15. p. 47.
 l. 32. p. 48. l. 10. p. 73. l. 28.
 p. 78. l. 16. p. 91. l. 36. p. 92.
 l. 21. p. 94. l. 18. p. 95. l. 10.
 p. 98. l. 30. p. 106. l. 11.
 p. 246. l. 11. p. 248. l. 31.
 p. 251. l. 13. p. 273. l. 13.
 20. p. 274. l. 37. p. 277.
 l. 37. p. 310. l. 6. p. 331. l. 5.
 p. 402. l. 4.
 Jac. Boemen Teuto. p. 147.
 l. 27.
 Jo. Bojlius, p. 105. l. 14.
 Arn. Bootius, p. 337. l. 3.
 Borrhau, in Judic. p. 361.
 l. 22.
 Brennus in Judic. p. 362. l. 15.
 in Esay. p. 226. l. 35. p. 227.
 l. 15. l. 26.
 in Psalm. p. 366. l. 27.
 p. 367. l. 5. p. 371. l. 25.
 in Act. p. 73. l. 31.
 Bructonius concens. Script.
 p. 195. l. 28.
 Bucerus in Judic. p. 362. l. 7.
 l. 14.
 in Hymn. 1. p. 13. l. 38.
 p. 14. l. 2.
 in Hymn. 60. p. 376. l. 27.
 in Hymn. 72. p. 118. l. 13.
 in Hymn. 104. p. 350. l. 5.
 30.
 in Rom. 5. p. 277. l. 37.
 Budaeus, p. 74. l. 25.
 Bulengerus, p. 196. l. 12.
 Buxtorfius major. Concor-
 dant. Ebr. p. 184. l. 16.
 Synagog. Judaic. p. 236. l. 18.
 Buxtorfius minor. Lexic. Syr.
 p. 106. l. 20. p. 107. l. 3.
 de can. Domin. institut.
 p. 231. l. 8.
 Jul. Caesar, p. 9. l. 6.
 bell. Gallic. l. 3. p. 355. l. 26.
 Tho. Cajetanus in Exod.
 p. 306. l. 26.
 in Joan. p. 255. l. 16.
 in Act. p. 62. l. 30. p. 75.
 l. 36.
 in Rom. p. 276. l. 38.
 Calepinus, p. 375. l. 29.
 Callimachus Gram. p. 293.
 l. 24.
 Calvinus Institut. l. 1. c. 5.
 p. 347. l. 34.
 in Mosem. p. 194. l. 16.
 p. 205. l. 4. p. 218. l. 33.
 p. 220. l. 35. p. 221. l. 4.
 20. p. 322. l. 9.
 in Hymn. p. 121. l. 1, 16.
 p. 257. l. 34. p. 292. l. 16.
 p. 296. l. 6. p. 350. l. 5.
 in Esayam. p. 287. l. 25.
 p. 325. l. 31.
 in Dan. p. 230. l. 17.
 in Harmon. Evang. p. 46.
 l. 30.
 in Joan. p. 340. l. 2.
 in Act. p. 62. l. 20. p. 73.
 l. 31. p. 76. l. 37. p. 77.
 l. 16, 29.
 in Epist. p. 94. l. 9. p. 246.
 l. 14. p. 248. l. 36. p. 277.
 l. 37. p. 330. l. 35.
 Camerarius, p. 112. l. 3.
 in Act. p. 74. l. 13. p. 78.
 l. 12.
 in Joan. p. 250. l. 34. p. 251.
 l. 24. p. 252. l. 20.
 Cameron, myrothec. Evang.
 & de Eccles. tract. 5. p. 359.
 l. 28. p. 400. l. 1. l. 13.
 p. 406. l. 22.
 Camius major, p. 286. l. 14.
 Camius minor, p. 12. l. 25.
 p. 27. l. 8. p. 29. l. 30. p. 106.
 l. 9. p. 120. l. 1. p. 121. l. 16.
 p. 122. l. 23. p. 123. l. 7.
 p. 124. l. 4. p. 129. l. 15.
 p. 152. l. 12. p. 161. l. 12.
 p. 163. l. 33. p. 180. l. 21.
 30. p. 181. l. 29. p. 183.
 l. 2. p. 184. l. 4. p. 185. l. 18.
 l. 9. p. 186. l. 32. p. 187. l. 24.
 28. p. 196. l. 26. p. 201.
 l. 17. p. 210. l. 36. p. 257.
 l. 19. p. 258. l. 11. p. 259.
 l. 4. p. 283. l. 12. p. 288.
 l. 36. p. 295. l. 35. p. 298.
 l. 9. p. 304. l. 12. p. 315.
 l. 13. p. 322. l. 5. l. 16. p. 321.
 p. 323. l. 22. p. 325. l. 1.
 p. 326. l. 29. p. 327. l. 16.
 p. 333. l. 7. p. 336. l. 24.
 p. 337. l. 15. p. 341. l. 25.
 p. 347. l. 37. p. 349. l. 21.
 26. p. 350. l. 23. p. 352. l. 35.
 p. 353. l. 8. p. 359. l. 35.
 p. 361. l. 12. p. 364. l. 36.
 p. 367. l. 28. p. 372.
 l. 1.

Camocius

Camotius, p. 260. l. 10.
 Campensis in Psalm. p. 296.
 l. 15. p. 350. l. 20.
 Caninius, p. 92. l. 4. l. 12.
 Cantacuzenus *hist. l. 1. c. 41.*
 p. 107. l. 23.
 Gvil. Canterus, p. 391. l. 12.
 Capitolinus *P. v. p. 42. l. 9.*
 Capnio *Cabalistic. cap. 3. p. 24.*
 l. 35. p. 134. l. 24.
 Cappellus major, *hist. sacr. &*
exotic. p. 92. l. 16.
 Cappellus minor, p. 327. l. 1.
 p. 328. l. 1.
 Cardanus *de subtil. lib. 10.*
 p. 20. l. 20.
 Carverius in *Rhem. N. T.*
 p. 38. l. 20.
 Casavbonus, p. 260. l. 25.
 p. 395. l. 14.
 in *Athen. um. p. 114. l. 29.*
 p. 245. l. 2.
 in *Sueton. August. p. 203.*
 l. 25.
 in *Histor. August. p. 42. l. 18.*
 in *Persium. p. 320. l. 8.*
 in *N. T. p. 32. l. 6. p. 37. l. 19.*
 p. 38. p. 92. l. 38. p. 331. l. 8.
 Castiodorus in *Psalm. p. 239.*
 l. 15.
variav. lib. 1. epist. 46. p. 209.
 l. 28.
 Cassius *annal. lib. 2. p. 319.*
 l. 34.
 Castellio, p. 90. l. 26. p. 92.
 l. 20. p. 95. l. 10. p. 98. l. 29.
 p. 108. l. 6. p. 200. l. 33.
 p. 207. l. 5. p. 215. l. 35.
 p. 273. l. 13. p. 277. l. 1.
 p. 293. l. 18. p. 325. l. 14.
 p. 327. l. 15.
 Cato major, p. 83. l. 33. p. 299.
 l. 27. p. 324. l. 27.
 de *re rustica. l. 1. p. 358. l. 24.*
 cap. 59. p. 375. l. 17.
 Catullus, ad *Alphen. p. 83.*
 l. 13.

nupt. Pel. & Thec. p. 357.
 l. 18. p. 395. l. 2.
 Cedrenus, p. 195. l. 38.
 Celsus Epicur. *contr. Christi-*
an. p. 20. l. 12.
 Charvemon *Oreco. p. 112. l. 2.*
 Chaldaeus *Paraphraſtes. p. 14.*
 l. 31. p. 28. l. 4. p. 119. l. 14.
 p. 124. l. 1. p. 129. l. 26.
 p. 135. l. 15. p. 151. l. 32.
 p. 161. l. 17. p. 164. l. 13.
 p. 184. l. 20. p. 187. l. 6.
 p. 196. l. 27. p. 210. l. 36.
 p. 219. l. 630. p. 220. l. 22.
 25. p. 221. l. 10. p. 230. l. 4.
 p. 239. l. 32. p. 240. l. 38.
 p. 241. l. 35. p. 257. l. 17.
 p. 298. l. 28. p. 299. l. 5.
 p. 304. l. 11. p. 309. l. 8.
 p. 321. l. 36. p. 322. l. 19.
 p. 323. l. 5. p. 325. l. 15.
 p. 327. l. 22. p. 343. l. 23.
 24. p. 366. l. 29. p. 371.
 l. 531.
 Chamierus *panſtrat. tom. 1.*
lib. 15. p. 63. l. 16.
 Charinus, *Inſtitut. Gram.*
lib. 2. p. 394. l. 31.
 Chavcerus, p. 196. l. 6.
 Chemnitius, *concordant. E-*
vangel. p. 255. l. 9.
 Chillinivorchus, *de tuta &*
ſalut. Proteſt. relig. p. 388.
 l. 18.
 Chryſoſtomus in *Genes. p. 67.*
 l. 35. p. 302. l. 13.
 in *Psalm. p. 45. l. 5. p. 239.*
 l. 14. p. 242. l. 9. p. 249.
 l. 34.
 in *Matth. p. 36. l. 6, 32.*
 p. 44. l. 12, 18, 29. p. 47.
 l. 2.
 in *Joan. p. 11. l. 38. p. 53.*
 l. 21. p. 254. l. 38.
 in *Act. p. 75. l. 25.*
 in *Rom. p. 96. l. 21. p. 104.*

l. 25. p. 254. l. 38. p. 396.
 l. 3.
 in *2 Cor. p. 41. l. 1. p. 45. l. 13.*
 in *Galat. p. 104. l. 36.*
 in *Ephes. p. 402. l. 20.*
 in *1. Tim. p. 12. l. 1. p. 330.*
 l. 29. p. 331. l. 15. p. 403.
 l. 28. p. 404. l. 4.
 in *2. Tim. p. 246. l. 20.*
 p. 247. l. 36. p. 248. l. 16.
 32, 38.
 ad *v. Judaeos. p. 45. l. 5.*
 tom. 5. de *sacr. Paſch. orat. 3.*
 p. 330. l. 30.
 tom. 6. orat. 38. p. 286. l. 6.
 orat. de *Petr. & Paul.*
 p. 396. l. 4.
 Pet. Ciaconius, *de Triclin.*
 p. 378. l. 17.
 Cicero, p. 265. l. 9. p. 297.
 l. 22. p. 337. l. 3.
 officior. *lib. 2. p. 9. l. 7.*
 Tuſculan. *lib. 1. p. 289. l. 20.*
lib. 4. p. 267. l. 5.
lib. 5. p. 2. l. 8. p. 99. l. 27.
 p. 267. l. 5.
 de *ſinib. lib. 2. p. 357. l. 32.*
 de *natur. Deor. lib. 2. p. 354.*
 l. 28.
 de *Legib. lib. 1. p. 300. l. 11.*
 Paradox. 5. p. 296. l. 36.
 p. 380. l. 11.
 de *ſenect. p. 378. l. 20.*
 de *Oratore lib. 2. p. 6. l. 20.*
lib. 3. p. 73. l. 38. p. 334.
 l. 27.
 de *claris Oratorib. p. 301.*
 l. 34.
 pro *Balbo. p. 405. l. 20.*
 pro *Catlio. p. 44. l. 3. p. 202.*
 l. 3. p. 320. l. 13.
 pro *Cluentio. p. 336. l. 36.*
 pro *Milone. p. 332. l. 13.*
 pro *Sestio. p. 395. l. 2.*
 Philippic. 2. p. 74. l. 6.
 contra *Verrem. p. 393. l. 26.*
 Iii Epi-

- Epistol. familiar. lib. 1. ep. 7.*
p. 301. l. 21.
ep. 9. p. 320. l. 3.
lib. 5. ep. 12. p. 267. l. 5.
lib. 12. ep. 6. p. 267. l. 5.
ad *Quintum fr.* p. 394. l. 29.
ad *Atticum lib. 1. ep. 13.*
p. 41. l. 1.
lib. 10. ep. 6. p. 126. l. 28.
lib. 13. ep. 37. p. 88. l. 30.
comine *joculari.* p. 244. l. 19.
Clavianus, in *Stilicon.* lib. 2.
p. 20. l. 14.
de *rapt. Prosep.* lib. 1. p. 102.
l. 26.
epigram. p. 19. l. 37.
Cleans. p. 1. l. 25.
Clearchus. p. 235. l. 11.
Clemens Alex. p. 392. l. 4.
p. 402. l. 1. p. 34. l. 35.
lib. 3. c. 2. p. 101. l. 29.
Stromat. lib. 1. p. 9. l. 37.
lib. 2. p. 15. l. 14. p. 391. l. 25.
lib. 5. p. 9. l. 30.
lib. 6. p. 3. l. 31. p. 7. l. 16.
p. 34. l. 33. p. 289. l. 35.
lib. 7. p. 300. l. 20.
Clemens Rom. ad *Cor.* ep. 2.
p. 19. l. 1.
constit. *Apost.* lib. 5. c. 7.
p. 19. l. 4.
Codinus, de *Offic. Aul. Con-*
stant. p. 107. l. 23.
Columella, de *re rustic.* lib. 2.
c. 4. p. 187. l. 22.
lib. 5. c. 5. p. 102. l. 23.
lib. 6. c. 23. p. 343. l. 37.
lib. 8. c. 2. p. 355. l. 1.
Concilium Nicenum. p. 383.
l. 18. 33.
Constantinopolit. *ibid.* l. 34.
p. 361. l. 37. Tridentini
Catechism. p. 387. l. 16. 17.
Constantinus L'Empereur,
ad *Jacobi.* Dan. p. 167.
l. 9. 27.
Corinthus, de *dialect.* p. 85.
l. 25.
Cornificius ad *Herem.* lib. 4.
p. 4. l. 1. p. 5. l. 28.
Cornutus. p. 87. l. 5.
L. Crassus. p. 73. l. 38.
Cratinus. p. 217. l. 15.
Crojus, *observ. sacr.* p. 113.
l. 9. p. 115. l. 17.
Cresias. p. 235. l. 11.
Curius, de *Alex. gest.* lib. 4.
p. 285. l. 31.
lib. 7. p. 34. l. 4.
Cyprianus, *Epistol.* lib. 1. ep. 3.
p. 73. l. 13.
lib. 3. ep. 6. p. 45. l. 3.
lib. 4. ep. 6. p. 45. l. 34.
ad *Jubajm.* p. 40. l. 14.
ad *Demetrium.* p. 384. l. 37.
Cyrillus Alex. *Theiatr.* lib. 12.
p. 65. l. 8.
lib. 35. p. 60. l. 11.
ad *Herem.* dialog. 3. p. 69.
l. 25.
dialog. 4. p. 61. l. 21. p. 385.
l. 25.
dialog. 5. p. 59. l. 17.
dialog. 7. p. 65. l. 10. 12.
dialog. 8. p. 60. l. 5.
adv. *Nestor.* lib. 1. c. 6. p. 61.
l. 10.
lib. 2. c. 8. 12. p. 81. l. 18.
de *recta fide ad Imper.* p. 59.
l. 21. p. 65. l. 15. 28. p. 386.
l. 12.
ad *Reginas.* orat. 1. p. 60.
l. 14. p. 385. l. 32. 35.
orat. 2. p. 60. l. 37.
adv. *Julian.* lib. 7. p. 274.
l. 27.
lib. 9. p. 300. l. 20.
in *Joan.* p. 152. l. 30. p. 254.
l. 22.
Cyrillus Hierosol. *catechet.*
orat. 18. p. 9. l. 9. p. 384.
l. 27.
Dalechampsius ad *Plinium*
p. 363. l. 38.
David de Pomis. p. 48. l. 30.
Demetrius Phalareus, de *elo-*
cut. p. 3. l. 14.
Demosthenes, de *corona.* p. 32.
l. 13.
contra *Conon.* p. 228. l. 13.
Didymus in *Job.* p. 311. l. 20.
Dievsius, *animadv.* in *V.T.*
p. 27. l. 14. p. 173. l. 28.
p. 175. l. 3. p. 177. l. 1. 8,
24. p. 179. l. 17. p. 181. l. 8.
p. 303. l. 33.
annotat. in *Evangel.* p. 37.
l. 20. p. 38. l. 26. 24. p. 48.
l. 22. p. 31. l. 38. p. 250.
l. 34. p. 251. l. 7. p. 253.
l. 37.
in *Aet.* p. 106. l. 25.
in *Epistol.* p. 65. l. 20.
Digesta lib. 2. l. 13. p. 301.
l. 25.
Diodorus Sicul. *histor.* lib. 4.
p. 44. l. 9.
lib. 17. p. 34. l. 18.
Diodorus Tarsens. p. 159. l. 35.
Diogenes Cynic. p. 2. l. 13.
p. 379. l. 32.
Diogenianus, *adag.* p. 262.
l. 12.
Dion. Nic. *histor.* lib. 39.
p. 406. l. 7.
lib. 41. p. 405. l. 13.
lib. 53. p. 405. l. 26.
lib. 56. p. 405. l. 35.
lib. 58. p. 20. l. 9.
Dion. Prus. *orat.* 3. p. 300.
l. 14.
orat. 12. p. 8. l. 13.
orat. 33. p. 288. l. 32.
orat. 37. p. 288. l. 26.
orat. 41. p. 34. l. 18.
orat. 44. p. 303. l. 24.
orat. 49. p. 34. l. 15.
Dionysius Alex. *Epist.* ad *Ab.*
Ant.

- Ant.* p. 396. l. 34.
Dionysius Arcopag. p. 146. l. 26.
Dionysius Halicarn. antiq. Rom. lib. 1. p. 308. l. 28.
lib. 10. p. 435. l. 1.
Domitius. p. 74. l. 4.
Donatus, in Terent. p. 114. l. 25. p. 115. l. 18. p. 165. l. 24. p. 244. l. 20. p. 319. l. 7. p. 337. l. 1. p. 393. l. 32.
Drusius. p. 56. l. 11. p. 260. l. 25. p. 270. l. 21. p. 333. l. 20.
observat. lib. 1. c. 3. p. 341. l. 8.
lib. 2. c. 18. p. 243. l. 20.
lib. 3. c. 1. p. 384. l. 8.
c. 7. p. 281. l. 13.
c. 10. p. 349. l. 3.
c. 22. p. 87. l. 3. p. 88. l. 8.
lib. 6. c. 24. p. 353. l. 5. 33.
lib. 12. c. 7. p. 228. l. 28.
lib. 15. c. 4. p. 165. l. 14. 19.
c. 15. p. 204. l. 25.
Miscellan. lib. 1. c. 21. p. 384. l. 8.
quest. lib. 1. c. 35. p. 204. l. 21.
c. 36. p. 204. l. 38.
c. 74. p. 54. l. 23.
lib. 3. c. 59. p. 356. l. 24.
quest. lib. 1. c. 5. p. 332. l. 32.
lib. 2. c. 4. p. 332. l. 33.
lib. 3. c. 33. p. 341. l. 8.
c. 50. p. 72. l. 22.
c. 80. p. 240. l. 34. p. 241. l. 1.
de 3. sectis Jud. lib. 2. c. 3. p. 272. l. 2.
c. 14. p. 55. l. 34.
ad Serar. Minerv. p. 270. l. 2.
Proverb. p. 32. l. 30. p. 257. l. 4. p. 299. l. 19. 23.
p. 317. l. 30. p. 325. l. 2. p. 367. l. 31.
ad Judic. p. 204. l. 14.
ad Ester. p. 229. l. 21.
And. Dunaxus not. in Chrysost. p. 40. l. 4.
Egenolphus, epod. sacr. p. 320. l. 26.
Egnatius, de Imperat. Rom. lib. 2. p. 372. l. 10.
R. Eleazar. p. 191. l. 7. p. 322. l. 4.
Eliphandus. p. 66. l. 22.
Ennius. p. 38. l. 15. p. 87. l. 37. p. 176. l. 6. 17. p. 394. l. 2. 35. p. 395. l. 1.
Enochi prophetia. p. 308. l. 7.
Epicharmus. p. 289. l. 24.
Amyco. p. 109. l. 19.
Epicurus. p. 364. l. 30.
Epicuræi. p. 2. l. 10.
Epictetus dissertat. lib. 1. c. 28. p. 353. l. 30.
lib. 2. c. 9. p. 101. l. 4.
lib. 3. c. 16. p. 11. 25. p. 6. l. 28.
Epiphanius, de heresib. p. 198. l. 34.
tom. 1. lib. 1. c. 4. p. 192. l. 32.
heres. 78. p. 202. l. 20.
ancorat. p. 19. l. 7. p. 384. l. 2. 11. 21.
de ponder. & mensur. p. 130. l. 12. 18.
Physiolog. c. 11. p. 18. l. 31. p. 20. l. 1.
Erasmus, adag. p. 9. l. 17.
collog. p. 21. l. 8.
version. N. T. p. 37. l. 24. p. 46. l. 13. 27. p. 47. l. 32. p. 92. l. 20. p. 106. l. 1. p. 152. l. 26. p. 273. l. 13. p. 274. l. 7. p. 388. l. 16.
annotat. in N. T. p. 298. l. 8.
Erotianus, Lexic. Hippocrat. p. 345. l. 23.
Etymologus. p. 8. l. 28. p. 107. l. 27. 29. p. 109. l. 22. p. 111. l. 9. p. 188. l. 22.
Jo. Evchaites. p. 397. l. 29.
Evcherius, quest. N. T. p. 176. l. 10.
Evlogius. p. 104. l. 19.
Eypolis Com. Urbib. p. 237. l. 32.
Euripides. p. 7. l. 9. 22. 27. p. 392. l. 1.
Andromache. p. 10. l. 11.
Archelao. p. 9. l. 10.
Chrysippus. p. 289. l. 34.
Cyclope. p. 82. l. 30.
Hecuba. p. 38. l. 11. p. 39. l. 3. 25.
Heracclidus. p. 313. l. 18.
Iphigenia. p. 262. l. 36.
Iphigen. Tawic. p. 391. l. 2.
Medea. p. 357. l. 12.
Phenissis. p. 8. l. 38. p. 9. l. 4.
Polyde. p. 265. l. 14.
Supplicibus. p. 290. l. 7.
Temandis. p. 262. l. 13.
Eusebius Cæsar. histor. Eccles. lib. 5. c. 2. p. 397. l. 26.
lib. 6. c. 4. p. 44. l. 27.
c. 41. p. 396. l. 35.
vitâ Constantin. lib. 1. c. 1. p. 105. l. 14.
lib. 4. c. 72. p. 19. l. 35.
demonstrat. Evangel. lib. 4. p. 349. l. 33.
præparat. Evangel. lib. 9. p. 20. l. 2.
lib. 14. p. 99. l. 18.
lib. 15. p. 37. l. 16.
Eusebius Emesl. conc. ad pop. pul. 11. p. 45. l. 30.
Eustathius Antioch. in Hexameron. p. 19. l. 38.
Eustathius Sebalt. ascetic. p. 246. l. 24. p. 247. l. 10.
Eustathius Thessal. p. 114. l. 24. p. 188. l. 22.

- in Iliad.* p. 8. l. 6. p. 84. l. 38.
 p. 85. l. 30. p. 86. l. 10. 25.
 p. 99. l. 7. p. 249. l. 13.
 p. 282. l. 22. p. 342. l. 8.
 p. 348. l. 6. 21. p. 356. l. 11.
 p. 389. l. 12.
in Odyss. p. 124. l. 33. p. 228.
 l. 12. p. 229. l. 10. p. 245.
 l. 15. p. 357. l. 1.
 Erythymus, *in Psalm.* p. 118.
 l. 3. p. 242. l. 1. p. 257.
 l. 19.
in Matth. p. 36. l. 9. p. 47.
 l. 21. p. 258. l. 23. p. 334.
 l. 5.
in Joan. p. 254. l. 38.
 Ezckiel Trag. p. 20. l. 2.
 Jac. Faber, *in Evangel.* p. 47.
 l. 2.
 Petr. Faber, *agonistic. lib.* 1.
 c. 9. & 12. p. 222. l. 36.
 lib. 3. c. 25. p. 247. l. 37.
 Fabius Pictor. p. 108. l. 28.
 Fabius *in Eccl.* p. 295. l. 19.
 Favorinus, *de dict.* Homer.
 p. 336. l. 2.
 Bernandus, *Dida scal. multi-*
plic. p. 375. l. 29. 31.
 Bernellus, *method. med. lib.* 2.
 c. 6. p. 44. l. 10.
 Berus, *in Judic.* p. 361. l. 31.
in Joan. p. 255. l. 4.
in Act. p. 75. l. 36.
 Bessus. p. 110. l. 34. p. 111.
 l. 11. p. 205. l. 30. p. 318.
 l. 36. p. 319. l. 10. 32.
 p. 378. l. 36.
 Birnicus, *de error. profan. re-*
lig. p. 281. l. 7.
 Val. Elaccus, *Argonau.* lib. 6.
 p. 263. l. 14.
 Florus, *carm. florid.* p. 339.
 l. 14.
 Felix Urgelik. p. 2. l. 21.
 Frithlinus. p. 368. l. 16.
 Fulgentius, *ad Monim.* lib. 1.
 p. 97. l. 4.
 Fulgentius Planciades. p. 375.
 l. 16. 34.
 Fulgofus, *memorab.* lib. 9. c. 5.
 p. 372. l. 10.
 Nic. Fullerus. p. 91. l. 37.
Miscellan. lib. 1. c. 4. p. 360.
 l. 34.
 lib. 2. c. 4. p. 354. l. 18.
 Galatinus, *de arcan. relig.*
Christian. lib. 8. c. 19. p. 336.
 l. 19.
 Galenus, p. 346. l. 1.
de aliment. facult. lib. 2. c. 24.
 p. 345. l. 15.
de locis affect. lib. 5. c. 8.
 p. 345. l. 15. p. 346. l. 10.
de dogmat. Hip. & Plat.
 lib. 1. c. 9. p. 249. l. 18.
 lib. 2. c. 9. p. 345. l. 17.
in Hippocr. aphor. lib. 1.
 p. 246. l. 35.
 lib. 4. p. 345. l. 20.
in prognost. lib. 3. p. 345.
 l. 20.
in epidem. lib. 1. part. 3.
 p. 345. l. 22.
in de humorib. lib. 3. p. 345.
 l. 16.
 Gallica Versio. p. 293. l. 19.
 Gellius, *noct. lib. Attic.* p. 293.
 l. 27.
 lib. 1. c. 15. p. 83. l. 33.
 lib. 2. c. 6. p. 87. l. 2.
 c. 13. p. 337. l. 4.
 lib. 3. c. 3. p. 209. l. 17.
 c. 4. p. 323. l. 37.
 lib. 4. c. 9. p. 269. l. 19.
 c. 17. p. 355. l. 37.
 lib. 5. c. 19. p. 103. l. 7.
 lib. 7. c. 1. p. 324. l. 27.
 c. 12. p. 110. l. 30.
 lib. 10. c. 16. p. 356. l. 26.
 lib. 11. c. 4. p. 38. l. 15.
 lib. 13. c. 17. p. 7. l. 7.
 Genebrardus, *in Psal.* p. 366.
 l. 35.
 Alb. Gentilis, *lect. Virgil.*
 p. 204. l. 30.
 Scip. Gentilis, *Origin.* p. 371.
 l. 22.
 Georgius Pifid. *de mundi or-*
pific. p. 19. l. 19.
 Gernerus, *bibliothec.* p. 196.
 l. 15.
 Gildas. p. 395. l. 34.
 Glaffius, *philosoph. sacr.* lib. 1.
 p. 26. l. 28.
 Glossaria. p. 373. l. 34. p. 375.
 l. 4.
 Glycas, *annal.* lib. 1. p. 17. l. 34.
 p. 19. l. 19. p. 198. l. 19.
 Godvinus, *de ritib. Judaic.*
 lib. 1. c. 9. p. 276. l. 29.
 Goeddæus, *de seq. str. possess-*
et fruct. p. 371. l. 21.
 Gorgo. p. 379. l. 27.
 Græci LXX. interpretes.
 p. 16. l. 27. p. 25. l. 1. 34.
 8. 18. p. 26. l. 23. p. 28.
 l. 37. p. 29. l. 7. 27. p. 34.
 l. 23. 26. 28. 30. p. 49. l. 22.
 p. 50. l. 5. p. 62. l. 2. p. 68.
 l. 7. p. 71. l. 8. 14. p. 89. l. 32.
 p. 90. l. 6. 34. p. 91. l. 1. 6.
 22. p. 136. l. 18. p. 161.
 l. 17. 24. 27. 37. p. 164. l. 15.
 p. 166. l. 27. 37. p. 168.
 l. 12. p. 173. l. 31. p. 177.
 l. 3. p. 200. l. 35. p. 201. l. 4.
 10. p. 204. l. 1. 13. 33. p. 205.
 l. 12. 15. p. 207. l. 3. 21. 26.
 p. 208. l. 15. p. 209. l. 6. 7.
 p. 210. l. 7. 12. 13. p. 221.
 l. 16. p. 227. l. 16. p. 228.
 l. 29. p. 230. l. 13. p. 239.
 l. 2. p. 241. l. 36. p. 242. l. 1.
 p. 245. l. 36. p. 249. l. 23.
 28. p. 259. l. 33. p. 268.
 l. 27. 33. p. 288. l. 6. 11. 12.
 13.

13. p.292. l.23. p.293. l.6.
 16. p.296. l.4. p.297. l.17.
 p.309. l.7. p.315. l.8. l.10.
 p.321. l.5. 27. p.323. l.4.
 p.325. l.11. p.338. l.29.
 37. p.339. l.6. p.343. l.6.
 20. p.348. l.14. p.349.
 l.28. p.352. l.1. 15. 28.
 36. p.354. l.23. p.355. l.6.
 p.360. l.7. p.364. l.27.
 p.366. l.25. p.370. l.37.
 p.371. l.23.
 Graeci Interpretes alii. p.20.
 l.11. p.239. l.5.
 Gregorius Naz. apolog. p.10.
 l.33.
 epitaph. Basil. p.407. l.16.
 epitaph. Casarii. p.6. l.14.
 adv. Eunom. orat. 1. p.24.
 l.4.
 orat. 3. p.330. l.23.
 de Spir. Sanct. p.19. l.21.
 p.38. l.15.
 iamb. p.324. l.34.
 carm. ad virgin. p.19. l.23.
 Gregorius Neocesar. in Ec-
 cles. p.24. l.24.
 Gregorius Nyssen. de vir-
 ginit. c.20. p.311. l.38.
 de vita Moysi. p.398. l.8.
 p.399. l.9. 19.
 orat. catechet. c.37. p.343.
 l.34.
 adv. Eunom. lib.10. p.402.
 l.34.
 Gregorius Rom. in 1. Reg.
 lib.5. p.53. l.28.
 in Job. prefat. p.119. l.18.
 lib.2. c.10. p.165. l.1.
 lib.9. c.14. p.52. l.31.
 lib.11. c.19. p.242. l.21.
 lib.15. c.22. p.200. l.1.
 lib.18. c.2. p.165. l.3. c.10.
 p.288. l.34.
 lib.26. c.24. p.51. l.28.
 lib.31. c.12. p.302. l.19.

in Evangel. conc. 35. p.45.
 l.16.
 Grotius in Excepte. p.9. l.14.
 p.38. l.2. p.41. l.11.
 p.112. l.4. l.6. p.114. l.36.
 p.353. l.13.
 in decalog. p.338. l.3.
 ad lib. de verit. Antig. Christi.
 p.16. l.10.
 annotat. in V. T. p.140. l.36.
 p.283. l.3.
 annotat. in Evangel. p.39.
 l.8. l.10. p.40. l.13. l.16.
 p.140. l.33. p.335. l.10.
 p.377. l.23. p.378. l.30.
 Gualterus vers. Polluc. p.115.
 l.35.
 in Joam. p.255. l.8.
 in Act. p.73. l.33.
 Gvichardus harmon. ling.
 p.269. l.1.
 Gyraldus de poet. p.112. l.3.
 Hejnsius, lect. Theocrit. p.176.
 l.13. p.373. l.32.
 in Nonnum. p.251. l.27.
 32. p.252. l.1. p.254. l.9.
 p.354. l.17. p.396. l.12.
 in N. T. p.42. l.30. p.110.
 l.21. p.113. l.6. l.10. p.114.
 l.6. p.273. l.26. p.396.
 l.11. p.404. l.7.
 Heliodorus, Ethiopic. p.310.
 l.19.
 Hemingius. in Joam. p.254.
 l.19.
 Hentenius. p.74. l.26.
 Heracleon, in Joam. p.252.
 l.6.
 Heraclides Cumanus, de ap-
 paratib. lib.2. p.233. l.2.
 Heraclitus, epist. ad Amphi-
 dam. p.290. l.4.
 Hermes. p.146. l.27.
 Herodianus, in Macrim. p.203.
 l.37.

Herodotus. p.266. l.1.
 lib.1. p.19. l.36. p.235.
 l.11. 24. p.136. l.1. l.10.
 p.266. l.6.
 lib.2. p.363. l.15.
 lib.4. p.83. l.10. p.263.
 l.8.
 lib.5. p.264. l.12.
 Heliodus. p.20. l.8. p.82. l.27.
 p.348. l.10. p.353. l.21.
 25. 27.
 theogon. p.282. l.27. 30.
 Helychius Hierof. p.397. l.2.
 14.
 Helychius Lexic. p.23. l.30.
 p.107. l.10. 27. p.109. l.33.
 p.114. l.24. p.188. l.1.
 p.218. l.1. p.237. l.6.
 p.345. l.27. p.352. l.5.
 p.373. l.30. 32. p.375. l.6.
 Hieronymus. p.168. l.1.
 p.322. l.7. p.354. l.21.
 prolog. galent. p.130. l.13.
 tradit. Hebraic. in Genes.
 p.135. l.28. p.151. l.36.
 p.100. l.30. p.299. l.16.
 in lib. Reg. p.322. l.31.
 de locis Hebr. p.130. l.13.
 vers. V. T. p.106. l.10.
 p.293. l.16. p.298. l.29.
 prefat. in Psalter. p.130.
 l.13.
 vers. Psal. p.16. l.27. p.49.
 l.25. p.309. l.8. p.366.
 l.18. p.371. l.1.
 in Psal. p.216. l.8. p.257.
 l.28. p.288. l.25. p.291.
 l.1.
 in Esajam. p.145. l.29.
 p.327. l.4.
 in Ezek. p.188. l.23. p.272.
 l.16.
 in Dan. p.307. l.15. 18.
 27. 36.
 in Matth. p.36. l.7. p.44.
 l.34. p.46. l.21. 36.
 l.113. p.261.

p. 161. l. 31. p. 334. l. 4.
in Ephes. p. 385. l. 3.
in Tit. p. 396. l. 28.
ad Algal. p. 276. l. 8. p. 277.
 l. 20.
ad Augustin. p. 84. l. 19.
ad Cyprian. p. 118. l. 37.
ad Damas. p. 80. l. 20.
 p. 202. l. 34. p. 321. l. 21.
ad Magnum. p. 321. l. 30.
ad Marcell. p. 334. l. 4.
ad Nepotian. p. 10. l. 8.
ad Ocean. p. 164. l. 28.
ad Paulin. p. 17. l. 25.
ad Salvin. p. 330. l. 20.
ad Sim. & Ercel. p. 241.
 l. 34. p. 242. l. 5. 32.
 p. 352. l. 34. 38.
adv. Jovin. lib. 1. p. 330.
 1920.
adv. Lucifer. p. 384. l. 4.
adv. Pelag. dialog. 1. p. 50.
 l. 29. p. 68. l. 3.
 Hierosolymitanus paraphra-
 ses. p. 161. l. 21.
 Hilarius, *prolog. in Psalm.*
 p. 130. l. 13.
in Psalm. p. 62. l. 7. 17. p. 135.
 l. 32. p. 239. l. 11.
in Matth. p. 46. l. 16.
 Hillel. *in Pirke Abot.* p. 271.
 l. 37.
 Hippocrates, *de pract. med.*
 p. 74. l. 38.
de fract. p. 75. l. 12.
 Hoefhelius, *in Origen.* p. 351.
 l. 14.
 Homerus. p. 81. l. 12. p. 55. l. 35.
 p. 87. l. 28. p. 289. l. 22.
 p. 344. l. 21. p. 352. l. 3.
 p. 356. l. 30. p. 357. l. 4.
Iliad. p. 42. l. 2. p. 84. l. 35.
 p. 99. l. 1. p. 283. l. 36.
 β. p. 35. l. 13. p. 42. l. 3.
 γ. p. 335. l. 37. p. 348. l. 5.
 p. 351. l. 38.

Δ. p. 86. l. 4. 14.
 ε. p. 35. l. 4.
 ζ. p. 282. l. 22.
 η. p. 99. l. 10.
 θ. p. 86. l. 20. p. 99. l. 10.
 ι. p. 99. l. 4. p. 243. l. 28.
 λ. p. 88. l. 21. p. 211. l. 8.
 ξ. p. 88. l. 21.
 ο. p. 85. l. 5. 33.
 σ. p. 99. l. 11. p. 352. l. 10.
 τ. p. 342. l. 2.
 ω. p. 308. l. 36. p. 389. l. 9.
Odyss. p. 35. l. 7. p. 124. l. 30.
 γ. p. 352. l. 11.
 δ. p. 283. l. 35. p. 356. l. 33.
 ε. p. 85. l. 38.
 θ. p. 124. l. 30. p. 229. l. 11.
 p. 230. l. 2. 20.
 ν. p. 357. l. 11.
 ξ. p. 83. l. 17.
 p. 41. l. 33.
 σ. p. 8. l. 30.
 ω. p. 275. l. 27.
 Horatius. p. 237. l. 11.
carmin. lib. 1. ode 4. p. 291.
 l. 22. *ode 35.* p. 393. l. 35.
 p. 394. l. 32.
lib. 2. ode 3. p. 291. l. 24.
ode 7. p. 85. l. 20.
ode 13. p. 291. l. 36.
lib. 3. ode 1. p. 291. l. 37.
ode 3. p. 299. l. 24.
epod. 2. p. 390. l. 9.
epod. 3. p. 336. l. 13.
epistol. lib. 1. ep. 2. p. 46. l. 36.
 p. 390. l. 12.
serm. lib. 1. sat. 7. p. 166. l. 33.
sat. 8. p. 319. l. 15.
lib. 2. sat. 3. p. 343. l. 25.
sat. 8. p. 378. l. 16.
art. poetic. p. 11. l. 26. p. 42.
 l. 38. p. 210. l. 25. p. 389. l. 3.
 Car. Hotham, *ad Philosoph.*
Tecton. manuduct. p. 141.
 l. 22. 35. p. 143. l. 25.
 Rog. Hoveden, *annal. lib. 2.*

p. 372. l. 27.
 Hugo Barchin. *in P. T.* p. 254.
 l. 19. p. 291. l. 1.
in N. T. p. 45. l. 10. p. 46.
 l. 23. p. 73. l. 15. 29.
 Illyricus *gloss. in N. T.* p. 46.
 l. 28. p. 73. l. 31. p. 277. l. 11.
 p. 403. l. 18.
clavis sacr. Script. p. 269. l. 1.
 p. 277. l. 11.
 Irenæus, *adv. Valent. lib. 3.*
 c. 1. p. 400. l. 16. c. 11. *ibid.*
 l. 19.
 lib. 5. c. 12. p. 384. l. 36.
 Ischomachus. p. 209. l. 9.
 Isidorus Clar. p. 71. l. 36.
 Isidorus Hispal. *Origin.*
 lib. 10. p. 319. l. 4. 9.
 lib. 19. c. 19. p. 373. l. 18.
 c. 34. p. 378. l. 37.
soliloq. p. 79. l. 33.
glossis. p. 373. l. 18.
 Isidorus Pelus. lib. 1.
epist. 137. p. 47. l. 18.
 ep. 230. p. 302. l. 19.
 lib. 2. ep. 175. p. 402. l. 38.
 lib. 3. *epist.* 213. p. 324. l. 30.
 ep. 399. p. 45. l. 8. 16.
 Isocrates, *Buland.* p. 87. l. 34.
 Itala Versio. p. 293. l. 19.
 Jacobus Bergom. *suppl.*
chron. p. 372. l. 21.
 Sal. Jajrus. p. 27. l. 8. p. 29.
 l. 28. p. 79. l. 13. p. 106. l. 8.
 p. 121. l. 16. p. 123. l. 1.
 p. 129. l. 14. p. 135. l. 1.
 p. 138. l. 18. 27. p. 140. l. 4.
 p. 152. l. 13. p. 153. l. 37.
 p. 159. l. 28. 37. p. 160. l. 7.
 30. p. 162. l. 25. 26. 30.
 p. 163. l. 1. p. 166. l. 8. p. 167.
 l. 11. p. 168. l. 20. p. 169.
 l. 23. p. 171. l. 34. p. 173.
 l. 18. p. 177. l. 10. p. 187.
 l. 128. p. 191. l. 38. p. 196.
 l. 26.

- l.26.29. p.208. l.13. p.210.
 l.33. p.218. l.21. p.228.
 l.37. p.230. l.18. p.241.
 l.13. p.257. l.10. p.258.
 l.533. p.270. l.6. p.272.
 l.15. p.288. l.24. p.290.
 l.37. p.295. l.13. p.298.
 l.29. p.299. l.10. p.321.
 l.38. p.325. l.24. p.326.
 l.25. p.327. l.18. p.337.
 l.11. p.341. l.25. p.349.
 l.23. p.359. l.31. p.361.
 l.12. p.364. l.32. p.36.
 l.36. l.26. p.380. l.4.
 Jalonis & Papiſci alteratio.
 p.131. l.30.
 Jedajas exam. mund. p.14.
 l.32.
 8. Jesus Sirachid. cap.18. v.17.
 p.92. l.28.
 cap.24. v.19. p.91. l.7.
 cap.26. v.15. p.206. l.10.
 cap.27. v.31. p.299. l.21.
 cap.35. v.9. p.272. l.25.
 cap.49. v.5. p.219. l.23.
 p.122. l.8.
 8. 0. Jonathan paraphraf. p.152.
 l.20. p.161. l.20. p.175.
 l.11. p.180. l.12. p.203.
 l.26.
 1. Josephus Chajon, not. ad
 Pinke Abot. p.271. l.23.
 1. Josephus Gorionid. bell. Ju-
 daic. lib.5. p.143. l.26.
 1. Josephus Jachiad. in Dan.
 p.230. l.7.
 1. F. Josephus, antiqu. lib.5. c.8.
 p.365. l.33. p.364. l.5.
 lib.6. cap.14. p.204. l.5.
 lib.11. cap.6. p.229. l.23.
 lib.12. c.1. p.33. l.16.
 c.7. p.389. l.26.
 lib.18. p.78. l.14.
 lib.20. c.3. p.77. l.8.
 c.5. p.76. l.27. p.77. l.28.
 c.7. p.76. l.32.
 c.8. p.77. l.34. p.78. l.22.
 bell. Judaic. lib.2. c.21. p.77.
 l.23.
 de Maccab. p.393. l.19.
 Julianus de Cynism. orat. 2.
 p.302. l.30.
 Hadr. Junius. p.108. l.36.
 Adag. p.325. l.4.
 Batavida. p.169. l.33.
 Fr. Junius, prototif. p.174.
 l.18. p.227. l.15.
 annot. in V. T. p.2. l.27.
 p.16. l.14.28. p.17. l.4.
 15.18. p.25. l.7. p.26.
 l.25. p.27. l.16.32. p.30.
 l.19. p.49. l.31.32. p.55.
 l.27. p.72. l.21. p.82. l.23.
 p.84. l.24. p.91. l.16. p.106.
 l.11. p.121. l.15. p.122.
 l.23.25. p.126. l.6.15.20.
 23.27. p.130. l.7. p.140.
 l.26. p.159. l.16. p.161.
 l.18. p.162. l.6. p.163. l.36.
 p.165. l.32. p.167. l.22.
 p.169. l.30. p.173. l.31.
 p.174. l.7. p.179. l.4.
 p.180. l.29. p.81. l.18.
 p.195. l.35. p.201. l.10.
 16.38. p.205. l.6.23. p.207.
 l.9. p.211. l.35. p.218. l.23.
 p.220. l.16. p.226. l.25.
 p.230. l.14.22. p.239. l.25.
 37. p.240. l.34. p.267. l.32.
 p.268. l.5.24.26. p.270.
 l.6. p.280. l.2.20. p.287.
 l.33. p.288. l.31. p.291.
 l.11. p.293. l.3.5.7.9.18.
 p.295. l.20. p.297. l.13.
 p.299. l.4. p.303. l.5.
 p.304. l.15. p.309. l.12.
 17.28. p.325. l.37. p.326.
 l.2. p.327. l.32. p.332.
 l.37. p.337. l.15.16. p.338.
 l.6.13.17.19.20. p.350.
 l.5.19.23. p.351. l.10.
 p.353. l.4. p.354. l.21.
 p.355. l.13.15. p.360. l.11.
 21. p.364. l.30. p.366. l.20.
 p.368. l.20. p.371. l.30.
 p.395. l.6.
 Ver. Syr. N. T. p.275. l.37.
 parall. lib.1. p.62. l.36. p.63.
 l.14. p.64. l.16. p.68. l.18.
 animadv. in Bellarm. con-
 trov.3. lib.3. c.14. p.404.
 l.21. c.23. p.402. l.8.
 Juvenalis, ayy. i. p.370. l.15.
 sat.2. p.10. l.26. p.339. l.32.
 sat.5. p.231. l.18.
 sat.6. p.375. l.1.
 sat.10. p.291. l.11. p.357.
 l.34.
 Lactantius, Institut. li.7. c.20.
 p.50. l.19.
 Pharnice. p.19. l.37.
 Laertius, lib. . p.103. l.17.
 lib.6. p.2. l.13. p.379. l.32.
 lib.7. p.399. l.15.
 Lambinus, in Lucret. p.354.
 l.3.
 Lampadius, Alexandro. p.301.
 l.20.
 Helioabalo. p.301. l.27.
 p.223. l.11.
 Severo. p.42. l.21.
 Lancelotus Eliens. ad Bel-
 larm. Apolog. p.401. l.4.
 Latina Verbio Vulg. p.25.
 l.2.3.5.9.19. p.28. l.7.
 p.29. l.19. p.37. l.24. p.40.
 l.13. p.46. l.10. p.45. l.23.
 p.50. l.5. p.63. l.18. p.91.
 l.35. p.96. l.26. p.136.
 l.19. p.161. l.17. p.162.
 l.1. p.164. l.19. p.166.
 l.13. p.167. l.29. p.173.
 l.31. p.175. l.23. p.187.
 l.33. p.188. l.3. p.201. l.1.
 p.204. l.9.12.33. p.205.
 l.16. p.207. l.6.27.
 p.219. l.7. p.229. l.2.
 p.239.

- p.239. l.10. p.243. l.4.
p.260. l.4.7. p.273. l.13.
p.287. l.22. p.292. l.23.
p.293. l.2.4.37. p.296. l.5.
p.299. l.8. p.304. l.14.
p.309. l.7. p.322. l.6.23.
p.323. l.5. p.325. l.10.
p.327. l.4. p.328. l.29.37.
p.339. l.8. p.343. l.9.22.
p.350. l.2.3.1. p.354. l.26.
p.358. l.6. p.359. l.31.
p.360. l.16. p.364. l.30.
p.366. l.26. p.370. l.38.
p.371. l.1.23. p.383. l.13.
p.402. l.15.
Lavaterus, *in Judic.* p.359.
l.23. p.362. l.4.
in Eccles. p.293. l.19.
Lejsejldus. p.248. l.13.29.
p.297. l.5. p.298. l.12.26.
p.299. l.31. p.301. l.38.
p.305. l.10.
Leo Imper. *constitut.* p.34. l.5.
Leonicus. p.260. l.9.
Lennclavius. p.227. l.38.
Levi Gersomid. p.27. l.8.
p.90. l.8. p.257. l.15. p.322.
l.26. p.333. l.2. p.341.
l.32. p.359. l.30. p.361.
l.33.
Libanius, *in vitā suā.* p.309.
l.3.
orat. 3 p.43. l.34.
orat. 19. p.240. l.9.
Lipius. p.37. l.18. p.101. l.26.
Liranus, *in V. T.* p.291. l.10.
p.322. l.9. p.323. l.6. p.361.
l.24.
in N. T. p.45. l.10. p.46.
l.23. p.255. l.2.
Livellus, *in Ester.* p.228. l.25.
in prophet. minor. p.267.
l.18.
Liviū, *bistor.* lib.2. p.336. l.20.
p.405. l.23.
lib.9. p.359. l.2.
Lib.22. p.166. l.30.
lib.37. p.355. l.29.
lib.39. p.378. l.20.
lib.45. p.355. l.30.
Lombardus, *sentent. li.3.* p.68.
l.31.
in Rom. p.386. l.26.
Longinus, *de diē. sublim.* p.3.
l.19. p.334. l.16. p.335.
l.1.
Longolius. p.260. l.15.
Longus, *pastoral.* lib.1. p.389.
l.19.
lib.2. p.108. l.20.
lib.3. p.389. l.23.
Lorinus, *in Psal.* p.366. l.35.
Luc. Loffius, *in dēf.* p.73.
l.36.
Lucas Brug. p.46. l.13.
Lucianus, *dialog. super.* p.374.
l.28.35.
dialog. infer. p.34. l.4.
de merced. condūct. p.231.
l.10. p.367. l.38. p.376.
l.35.
de festis. p.20. l.15.
rhētor. magistr. p.245. l.28.
Demosthen. p.392. l.20.
ad indoct. libros cocment.
p.246. l.30.
de bistor. conscrib. p.374.
l.25.
Lucilius, *epigram.* p.101. l.28.
Lucilius, *satyr.* p.153. l.21.
p.378. l.32. p.393. l.34.
p.394. l.26.
Lucretius, *de rer. natw.* lib.1.
p.320. l.18. p.354. l.2.
lib.2. p.290. l.16. p.356. l.6.
lib.4. p.344. l.2.
lib.5. p.103. l.4.
Lucherus, *in Galat.* p.101.
l.35.
Lycophron. p.392. l.18.22.
Lycurgus, *adv. Leocrat.* p.353.
l.10.
Lylias, *de pecun. è public.*
p.75. l.5.
Macerius, *orat.* 32. p.103.
l.30.
Maccabaica, lib.1. c.2. v.21.
p.83. l.7.
v.29. p.207. l.25.
lib.2. c.1. v.9. p.55. l.23.
c.2. v.21. p.83. l.7.
c.12. v.43. p.96. l.6.
Macrobius, *Saturnal.* lib.1.
c.15. p.405. l.16.
lib.2. c.2. p.363. l.29.
lib.6. c.7. p.87. l.21.
lib.7. c.3. p.297. l.25.
Majus. p.281. l.14. p.284.
l.35. p.287. l.15.37.
p.292. l.29.34. p.306.
l.38. p.307. l.23. p.309.
l.23.
Maldonacius, *in Joan.* p.252.
l.22-36. p.253. l.2.
Manachem. p.192. l.2. p.193.
l.9. p.299. l.14.
Constant. Manasses, *synop.*
bistor. p.370. l.25.28.
Manasses Israelid. *conciliator.*
in Gen. p.172. l.4. p.173.
l.11.11.
Gualr. Mapes *nugis curial.*
p.386. l.28.
Marcellinus. *Vide Ammianus.*
Marcellus, *ad Pers.* p.320. l.8.
Marcion. p.276. l.22.
Martialis, lib.1. *epigram.* 2.
p.295. l.23.
epigram. 20. p.390. l.17.
epigr. 21. p.231. l.31.
lib.2. *epig.* 18. p.37. l.32.
lib.3. *epig.* 50. p.378. l.6.
lib.4. *epig.* 86. p.231. l.38.
lib.5. *epig.* 6. p.295. l.27.
epig. 7. p.20. l.14.
lib.8. *epig.* 59. p.379. l.15.
lib.10.

- lib. 10. epig. 10. p. 295. l. 31.
 p. 390. l. 17.
 epig. 25. p. 336. l. 18.
 epig. 49. p. 232. l. 3.
 epig. 58. p. 295. l. 33.
 lib. 11. epig. 91. p. 394. l. 24.
 lib. 12. epig. 26. p. 295. l. 28.
 epig. 89. p. 379. l. 18.
 lib. 14. epig. 65. p. 378.
 l. 12.
 Petr. Martyr. p. 196. l. 12.
 in Genes. p. 322. l. 3.
 in Judic. p. 333. l. 15.
 in 1. Reg. p. 322. l. 2.
 in Rom. p. 276. l. 19.
 in 1. Cor. p. 384. l. 6.
 Mallonius, vit. Pontif. p. 372.
 l. 22.
 Mavflacus, dissert. critic. p. 373.
 l. 28. p. 374. l. 3.
 Maximus, adv. Sever. p. 20.
 l. 22.
 Medius, in Apoc. p. 311. l. 13.
 R. Meir. p. 191. l. 2.
 in Pirh. Abot. p. 110. l. 10.
 Mela, de situ orb. lib. 3. c. 9.
 p. 201. l. 12.
 c. 10. p. 202. l. 4.
 And. Melvinus. p. 399. l. 29.
 Menander, p. 9. l. 23. p. 199.
 l. 31. p. 274. l. 27.
 Thad. p. 9. l. 36.
 Mercerus. p. 90. l. 24. p. 180.
 l. 11. p. 187. l. 28. p. 230.
 l. 16. p. 298. l. 33. p. 326.
 l. 36. p. 351. l. 32.
 Methodius, de castitat. p. 60.
 l. 20.
 Mevrius, Lexic. Graeco-ba-
 bar. p. 107. l. 24.
 auctor. philolog. p. 731. l. 17.
 animadvers. Miscell. lib. 4.
 c. 11. ibid.
 Midras Agada. p. 290. l. 38.
 Midras Thillim. p. 130. l. 15.
 p. 272. l. 3.
 Minucius, Octav. p. 369. l. 28.
 Mollerus, in Psalm. p. 121.
 l. 17. p. 157. l. 34. p. 292.
 l. 17. p. 296. l. 12. p. 297.
 l. 2. p. 349. l. 11. p. 350. l. 34.
 p. 367. l. 5. 25. p. 371. l. 30.
 p. 372. l. 11.
 Rich. Montacutus, appar. ad
 Origin. Eccles. p. 75. l. 37.
 Th. Mortonus, in 1. Cor.
 p. 167. l. 3. p. 248. l. 24.
 Moses Majmonid. p. 321.
 l. 38. p. 372. l. 2.
 Moreh, lib. 1. c. 74. p. 147.
 l. 34.
 lib. 2. c. 30. p. 151. l. 14. 30.
 p. 154. l. 8. p. 156. l. 12.
 p. 157. l. 1. 16. p. 159.
 l. 12. p. 168. l. 15. p. 172.
 l. 15. p. 173. l. 14. p. 193.
 l. 38. p. 195. l. 35. p. 196.
 l. 33.
 lib. 3. c. 1. p. 283. l. 25. c. 29.
 p. 395. l. 19.
 de oblat. cap. 3. p. 272. l. 22.
 de primit. c. 2. p. 272. l. 14.
 de Jud. dogmat. p. 400. l. 7.
 Moses Nachmanid. p. 173. l. 2.
 p. 178. l. 24.
 Muflus, Var. sac. lib. 1. c. 23.
 p. 306. l. 16. 38.
 Muretus Var. lect. li. 1. c. 11.
 p. 351. l. 4.
 lib. 12. c. 16. & lib. 15. c. 14.
 p. 266. l. 10.
 Musaravcor. p. 270. l. 21.
 Musculus, in Esaj. p. 327. l. 7, 14.
 in Psalm. p. 13. l. 31. p. 14.
 l. 16. p. 289. l. 5. p. 291.
 l. 10. p. 292. l. 5. p. 350.
 l. 5, 23.
 Nævus, p. 267. l. 3.
 Philamporo. p. 375. l. 34.
 Navelerus, gener. 20. p. 372.
 l. 22.
 Nicander, alexipharmi. p. 245.
 l. 30.
 theriac. p. 353. l. 22.
 Nicephorus Callist. histor. Ec-
 cles. lib. 7. c. 2. p. 395. l. 31.
 lib. 9. c. 16. & lib. 13. c. 29.
 p. 246. l. 26.
 Nicetas, catenā in Job. p. 311.
 l. 20.
 in Naxian. p. 246. l. 27.
 histor. lib. 1. c. 3. p. 285. l. 35.
 lib. 2. c. 11. p. 286. l. 2.
 Nonius. p. 108. l. 30. p. 153.
 l. 21. p. 319. l. 133. p. 332.
 l. 8. p. 374. l. 23. p. 375.
 l. 23. p. 378. l. 35. p. 393.
 l. 14.
 Oecolampadius, in Job. p. 178.
 l. 34.
 in Ezek. p. 84. l. 23.
 Occumenius, in Act. p. 74.
 l. 1333.
 in Epistol. p. 45. l. 14. p. 96.
 l. 27. p. 105. l. 14. p. 248.
 l. 1. p. 277. l. 33. p. 388.
 l. 29. p. 402. l. 23. p. 403.
 l. 34.
 Hier. Oleastrius. p. 323. l. 36.
 in Genes. p. 201. l. 15. p. 209.
 l. 2. p. 213. l. 13.
 in Num. p. 221. l. 9.
 in Deut. p. 25. l. 31.
 Onkelos. p. 152. l. 22. p. 172.
 l. 18.
 Oppianus, xuvnyet. lib. 2.
 p. 261. l. 1.
 lib. 3. p. 355. l. 3.
 Origenes. p. 44. l. 27. p. 202.
 l. 23.
 de princip. lib. 1. p. 159. l. 34.
 in Job. p. 312. l. 12.
 in Matth. p. 198. l. 33.
 p. 335. l. 29.
 in Joan. p. 250. l. 26. p. 252.
 l. 6. p. 253. l. 26. p. 355.
 l. 31.
 Kkk

131. p.385. l.11.
in Rom. p.97. l.6. l.12. p.249.
 1.7. p.276. l.9. p.330.
 1.27.
 Orosius, *apologetic.* p.241.
 1.19.
bisfor. lib.7.6.22. p.372. l.9.
 Orus, *hieroglyphic.* lib.1.6.35.
 p.20. l.19.
 Ovidius, *fabul.* lib.1. p.214.
 1.35. p.355. l.18. p.360.
 1.17.
lib. 7. p.102. l.30.
lib. 11. p.336. l.4.
lib. 13. p.356. l.6.
lib. 15. p.20. l.13.
Fast. lib.3. p.3. l.24.
lib. 4. p.356. l.8.
epistol. 5. p.274. l.2.
amor. lib.1. eleg.6. p.296. l.22.
lib. 2. eleg.6. p.20. l.13.
art. lib.1. p.349. l.15.
remed. lib.1. p.319. l.37.
trist. lib.1. eleg.3. p.357. l.8.
lib. 4. eleg.5. p.86. l.18.
lib. 5. eleg.8. p.317. l.1.
Pont. lib.1. eleg.6. p.85. l.15.
 R. *Oras.* p.191. l.4.
 Pacatus, *panegyric.* p.318. l.4.
 p.336. l.16.
 Pacuvius, *Anchisæ.* p.355. l.37.
 Pagninus, p.21. l.6. l.11. 30.
 p.26. l.24. p.30. l.5. p.161.
 l.18. p.164. l.15. p.178.
 p.25.34. p.184. l.20. 24.
 p.187. l.13.26. p.207. l.7.
 p.216. l.36. p.227. l.29.
 p.295. l.11. p.307. l.34.
 p.325. l.1.12. p.327. l.14.
 p.350. l.32. p.359. l.38.
 p.360. l.7.
 Palladius, *lib.* 11. c.8. p.373.
 1.35.
 Pantinus, *ad Apost.* adag.
 p.334. l.25.
 Papias, *vocabular.* p.373. l.19.
 Paræus major, *in Gen.* p.198.
 1.17.
in Rom. p.277. l.37.
 Paræus minor, *in Plaut.*
 p.319. l.2. p.375. l.23.
 Pavlinus Aquil. p.68. l.21.
 Paulus Silentiar. *epigram.* p.39.
 1.4.
 Pavlanias, *Att.* p.33. l.7.8.30.
Eliac. lib.1. p.259. l.27.
lib. 2. p.244. l.11.
 Pererius, *in Gen.* p.198. l.17.
 Percius, *sat.* 3. p.394. l.18.
sat. 5. p.374. l.31. p.389.
 1.6.
 Petavius, *doctrin. temp.* lib.10.
 c.53. p.77. l.21.
 Petkus, *elog.* *Chronolog.* p.353.
 1.7.22. p.256. l.1.
 Petronius, p.211. l.16. p.269.
 1.31. p.288. l.35. p.297.
 1.29.
 Petrus Ravennas, *form.* 60.
 61.62. p.384. l.32. p.387.
 1.9.11.
 Philemon Com. p.3. l.31.
 Philinus Rhetor. p.237. l.31.
 Philippus Aquin. *lexic. Hebr.*
 p.106. l.34.
 Philo, *de mund. immortal.*
 p.289. l.35.
de viâ contemplat. p.370.
 1.9.
 Philoponus, *in hexæmer.*
 p.151. l.37. p.155. l.4.
 p.156. l.31. p.164. l.17.
 Philostratus, *vic. Apollon.*
 lib.3. c.14. p.20. l.4.
 Photius, *in Rom.* p.277. l.33.
 Phorius, *myriobib.* p.18. l.38.
 p.19. l.1. p.60. l.21. p.14.
 l.1. p.151. l.38. p.392. l.9.
 p.397. l.1.14.
 Phylarchus, *bisfor.* lib.35.
 p.229. l.14.
 Per. Picherellus, *in Cosmo-*
pejam. p.70. l.34. p.137.
 l.22. p.138. p.161. l.26.
 p.164. l.22. p.165. l.35.
 p.167. l.24. p.168. l.30.
 p.189. l.29. p.192. l.28.
 p.207. l.19. p.214.
 1.30.
de missâ. p.323. l.14.
 Pincianus, *in Senec.* p.373.
 1.15.
 Pindarus, p.88. l.29. p.392.
 1.17.
Olymp. ode 2. p.124. l.16.
 p.125. l.12. p.262. l.33.
ode 3. p.392. l.26.
Pyth. ode 4. p.88. l.36.
ode 9. p.240. l.10.
Nem. ode 4. p.100. l.16.
 Car. Pinnarus, p.90. l.16.
 Pirke Abot. *cap.* 2. p.271. l.37.
cap. 5. p.270. l.25. p.271.
 1.36.
 Piscator, *in T.T.* p.16. l.27.
 p.17. l.38. p.25. l.11. p.26.
 l.26. p.56. l.11. p.88. l.17.
 p.91. l.16. p.93. l.8. p.99.
 l.36. p.106. l.11. p.121.
 l.17. p.122. l.23.25. p.125.
 l.26. p.126. l.15. p.140.
 l.28.31. p.161. l.19. p.162.
 l.2.31. p.163. l.22. p.165.
 l.28.31. p.167. l.31. p.169.
 l.33. p.181. l.20. p.185.
 l.12.37. p.187. l.31. p.194.
 l.15. p.207. l.10.11. p.218.
 l.24. p.219. l.38. p.221.
 l.32. p.222. l.3. p.225. l.15.
 p.226. l.26. p.227. l.23.
 p.239. l.26.36. p.243. l.17.
 p.259. l.18. p.280. l.19.
 p.296. l.3. p.297. l.13.
 p.306. l.37. p.307. l.22.
 25. p.322. l.4.29. p.325.
 l.33. p.326. l.1. p.327. l.35.
 p.336. l.32. p.339. l.26.
 p.349.

p.349. l.4. p.351. l.19.22.
 p.359. l.18. p.360. l.23.
 27.35. p.361. l.22. p.366.
 l.20. p.395. l.7.
 in N.T. p.37. l.26. p.97.
 l.22. p.94. l.21. p.98. l.32.
 p.248. l.6. p.258. l.27.
 p.277. l.37. p.330. l.31.
 p.354. l.22. p.355. l.13.
 17. p.360. l.3.11. p.390.
 l.5. p.402. l.16. p.403. l.19.
 Pittacus. p.240. l.1.
 Plato. *Alcibiad.* 2. p.1. l.26.
 p.302. l.3. p.303. l.12.
Gorgia. p.1. l.27. p.318. l.25.
Menon. p.9. l.29.
Phaedon. p.289. l.22.
Protagor. p.41. l.32.
Theag. p.7. l.7.
Timeo. p.146. l.22.
de repub. lib.1. p.43. l.1.
 lib.2. p.88. l.30. p.273. l.24.
 lib.5. p.99. l.21.
 lib.8. p.7. l.9.
 de legib. lib.4. p.300. l.5.
 lib.8. p.246. l.35.
Sympos. p.43. l.33. p.108.
 l.38. p.109. l.4. p.229. l.7.
 p.375. l.7. p.377. l.36.
 epist. ad *Perdicc.* p.320. l.4.
 epigram. p.245. l.18.
 Plautus. p.236. l.22. p.296.
 l.34.
Autular. p.301. l.30. p.378.
 l.27.
Bacchiad. p.209. l.17.
Cassin. an *Caniff.* p.375.
 l.8.
Cistellar. p.230. l.34.
Cucurition. p.343. l.28.
 p.367. l.18.
Epidico. p.388. l.30.
Frisvolar. p.25. l.26.
Moscellar. p.315. l.20.
 p.317. l.14. p.378. l.11.
Perf. p.367. l.34.

Panula. p.297. l.30.
Rudent. p.296. l.38.
Trinum. p.378. l.28. p.405.
 l.9.
Truculent. p.378. l.24.14.
 Plinius major. p.319. l.7.
hist. natur. lib.3. c.5. p.405.
 l.28.
 lib.7. c.6. p.208. l.29.
 c.20. p.244. l.13.
 c.56. p.125. l.15.
 lib.8. c.32. p.211. l.37.
 p.260. l.30. p.261. l.29.
 c.33. p.263. l.25.
 c.40. p.163. l.27.
 c.52. p.264. l.5.
 lib.9. c.11. p.187. l.22.
 c.13. p.103. l.3.
 lib.10. c.2. p.20. l.6.18.
 c.29. p.265. l.16.
 lib.13. c.4. p.17. l.29. p.21.
 l.3.
 lib.16. c.20. p.17. l.32.
 c.33. p.275. l.26.
 lib.20. c.22. p.208. l.21.
 lib.30. c.7. p.204. l.26.
 c.34. p.264. l.14.35.37.
 lib.31. c.1. p.180. l.32.
 Plinius minor. lib.1. epist. 5.
 p.5. l.20.
 lib.2. epist. 6. p.231. l.24.
 lib.9. epist. 17. p.378. l.22.
Panegyric. p.102. l.25.
 Plotinus. p.146. l.23.
 Plutarchus. *Alexandro.* p.265.
 l.8.
Agessila. p.210. l.22.
Antonio. p.39. l.27.
Cesare. p.33. l.9.
Caton. major. p.233. l.3.
 p.378. l.21.
Caton. minor. p.323. l.26.
 p.339. l.16.
Galba. p.405. l.30.
Quinto. p.378. l.21.
apophthegm. p.233. l.24.

p.297. l.26. p.379. l.17.
 p.392. l.20.
capit. Rom. gest. 760. p.319.
 l.21.
capit. Grac. gest. 12. p.376.
 l.11.
ad Apollon. p.289. l.25.
de Isid. & Osirid. p.32. l.36.
 p.322. l.15.
de Pythie oracul. p.260.
 l.31. p.261. l.6. p.262.
 l.9.15.
de orac. deific. p.20. l.8.
de profectus indicis. p.256.
 l.10.
de tranquillit. p.100. l.16.
de vit. & jucund. adv. Epi-
curo. p.247. l.18. p.318.
 l.23.
de laude propri. p.33. l.20.
de exilio. p.235. l.28.
de valetud. servand. p.318.
 l.9.15.
de philosoph. placit. p.37.
 l.16.
 lib.4. c.7. p.289. l.23.
de diction. Homer. p.336.
 l.2.
Symposiac. lib.3. c.2. p.265.
 l.8.
 lib.5. c.7. p.318. l.19.
 lib.7. c.4. p.219. l.21.
 c.12. p.261. l.9.
 lib.8. c.1. p.309. l.1.
 c.4. p.17. l.34. p.22. l.6.
 Poeta ignotus. p.305. l.19.
 p.313. l.9.
Dumetm. p.368. l.34.
Poemo epitaph. Callimach.
 p.245. l.10.
Pollux. p.114. l.24.25.
 lib.10.9. p.357. l.3.
 lib.2. c.2. p.210. l.15.
 lib.4. c.18. p.108. l.17.
 p.110. l.30.33.36.

Kkk 2

lib.55

lib. 5. c. 12. p. 262. l. 5, 17.
p. 163. l. 1.
c. 16. p. 101. l. 27.
lib. 6. c. 3. p. 237. l. 6.
lib. 7. c. 10. p. 392. l. 1.
c. 11. p. 368. l. 7.
c. 13. p. 109. l. 32. p. 111.
l. 5, 22.
c. 33. p. 108. l. 37.
lib. 10. c. 9. p. 109. l. 2.
c. 23. p. 114. l. 3.
c. 31. p. 114. l. 26.
c. 33. p. 115. l. 33. p. 116.
l. 1.
lib. 13. c. 13. p. 111. l. 36.
Polybius, *hisor. lib. 1. p. 20.*
l. 34.
lib. 12. p. 201. l. 37.
Avf. Popma. p. 108. l. 36.
Porcellus Gram. p. 342. l. 14.
Porphyrio; in *Horat. p. 210.*
l. 30.
Porphyrius, *de abstinent. ani-*
mant. lib. 2. p. 300. l. 19.
p. 302. l. 23.
Jo. Bapt. Porta, *physiognom.*
p. 284. l. 2.
Fr. Portus, in *Suid. p. 109.*
l. 21. p. 310. l. 37. p. 311.
l. 4. p. 397. l. 36.
Pratinas. p. 124. l. 37. p. 125.
l. 13.
Primasius, in *Ephef. p. 401.*
l. 33. 37.
Procopius in *Exod. p. 388. l. 8.*
p. 404. l. 4. p. 399. l. 9, 20.
in *Judic. p. 362. l. 32.*
Procopius, *Vandal. lib. 4.*
p. 359. l. 11.
Prosper, in *Psal. p. 149. l. 4.*
p. 257. l. 29.
Prudentius, *de coron. p. 45.*
l. 36. p. 369. l. 36.
Ptolomæus. p. 260. l. 14.
Pyro, *annal. p. 198. l. 10.*

Quintilianus. p. 3. l. 18.
instit. lib. 2. c. 4. p. 273. l. 30.
Rabanus, in *Alt. p. 73. l. 15.*
Ramirez, *Pentecontarch. s. 33.*
p. 363. l. 1. p. 364. l. 21.
Ranulphus, *polychron. lib. 1.*
c. 26. p. 372. l. 27.
Remigius, *Aluissiodor. in*
Psal. p. 242. l. 22.
in *Matth. p. 46. l. 23.*
Remigius, *Lugdun. p. 69. l. 22.*
Rhemenses, *annot. in N. T.*
p. 383. l. 16. p. 387. l. 36.
Ribera, in *Zacar. p. 258. l. 26.*
in *Malac. p. 337. l. 37.*
Ribetius, in *Prodrom. p. 310.*
l. 25.
Matth. Riccius, *expedit. Si-*
mens. p. 231. l. 10.
Pavl. Riccius, *agricult. coe-*
lest. p. 191. l. 3.
Rittershusius. p. 262. l. 7.
Riverus, *Isagog. ad Script. sacr.*
p. 76. l. 2.
Ruffinus, in *Symbol. p. 19.*
l. 29. p. 387. l. 3.
in *Psal. p. 216. l. 13. p. 396.*
l. 22.
hisor. Eccles. lib. 2. c. 25.
p. 241. l. 25.
Jan. Ruengerius, *Var. lect. li. 3.*
c. 5. p. 231. l. 18.
R. Saadias. p. 120. l. 3. p. 122.
l. 34. p. 157. l. 3. p. 181. l. 32.
p. 193. l. 32. p. 230. l. 23.
Salmasius, in *hisor. Aug. p. 42.*
l. 18.
in *Solin. p. 209. l. 38. p. 259.*
l. 29. p. 262. l. 19.
Salmeron, in *Alt. p. 63. l. 19.*
Salustius, *Catilin. p. 232. l. 22.*
hisor. l. 1. p. 356. l. 27.
Salvianus, *de provident. lib. 1.*
p. 2. l. 10.

lib. 6. p. 325. l. 6.
Sanctius, in *Esajam. p. 205.*
l. 29.
Sapientie Salom. avtor. p. 142.
l. 17. p. 145. l. 3. p. 239. l. 17.
p. 244. l. 14.
Jol. Scaliger. p. 267. l. 8. p. 373.
l. 16.
in *iambis. p. 15. l. 17.*
thefaur. tempor. p. 77. l. 20.
p. 255. l. 36. p. 269. l. 10.
ad *Varron. p. 318. l. 37.*
ad *Festum. p. 319. l. 19.*
elench. c. 17. p. 269. l. 5.
ad *Euseb. Chron. p. 308. l. 8.*
annot. in N. T. p. 55. l. 17.
epist. ad *P. Merulam. p. 394.*
l. 34.
Jul. Scaliger, *de ling. Lat.*
p. 175. l. 27.
poetic. lib. 3. c. 4. p. 263. l. 11.
lib. 6. c. 6. p. 265. l. 18.
Schindlerus, *pentaglot. p. 106.*
l. 16. 37. p. 160. l. 32. p. 162.
l. 9. p. 360. l. 5. p. 366. l. 28.
Scholia Græc. V. T. p. 25. l. 8.
Scholia Hebr. in Ben Syne
adag. p. 333. l. 11.
in *Precept. Negat. p. 380.*
l. 9.
Scholiastes *Æschyli. p. 381.*
l. 9.
Aristophanis. p. 110. l. 34.
p. 380. l. 30.
Nicandri. p. 345. l. 37.
p. 357. l. 26.
Ændari. p. 262. l. 23. 33.
p. 263. l. 3.
Sophoclis. p. 8. l. 23. p. 85.
l. 15. p. 109. l. 20. p. 239.
l. 30. p. 335. l. 10, 30, 35.
Thucydidis. p. 346. l. 7.
Shortus, in Apost. adag. p. 334.
l. 25.
Sculterus, *delit. Evang. c. 5.*
p. 92. l. 7.
observ.

observ. in *Tim.* p. 399. l. 36.
 Seldenus, de *success. Pontific.*
Jud. lib. 1. c. 12. p. 77. l. 22.
 Luc. Seneca, ad *Lucil.* p. 177.
 l. 38.
 epist. 7. p. 13. l. 8.
 epist. 12. p. 293. l. 35.
 ep. 30. p. 215. l. 22. p. 293.
 l. 35.
 ep. 42. p. 20. l. 11.
 ep. 91. p. 293. l. 35.
 ep. 93. p. 293. l. 36.
 ep. 95. p. 345. l. 8.
 ep. 96. p. 240. l. 33.
 ep. 97. p. 339. l. 37.
 ep. 99. p. 293. l. 36.
 ep. 102. p. 247. l. 5.
 ep. 108. p. 6. l. 22. p. 7. l. 39.
 ep. 120. p. 339. l. 28.
 de *benefic. lib. 1. c. 5. p. 303.*
 l. 27.
 lib. 2. c. 2. p. 99. l. 33.
 c. 12. p. 372. l. 34. p. 373.
 l. 9. p. 374. l. 8.
 lib. 3. c. 9. p. 345. l. 9.
 c. 18. p. 272. l. 31. c. 19.
 p. 272. l. 35. c. 21. libid.
 lib. 4. c. 9. p. 280. l. 14.
 c. 15. p. 274. l. 6.
 de *provident. cap. 5. p. 240.*
 l. 29.
 de *clem. lib. 1. c. 19. p. 34. l. 8.*
 de *ira, lib. 2. c. 9. l. 10. p. 43.*
 l. 38.
 lib. 3. c. 8. p. 13. l. 3.
 de *tranquill. c. 7. p. 13. l. 12.*
 de *sapient. constant. c. 17.*
 p. 319. l. 35.
 ad *Polyb. consolat. c. 30.*
 p. 293. l. 36.
 natural. *question. lib. 2. c. 59.*
 p. 293. l. 36.
 Seneca *Tragic. Herculi. iuvant.*
 p. 245. l. 24. p. 392. l. 14.
 Medea. p. 342. l. 20.
 Troad. p. 392. l. 19.

Serarius, *tribunus.* l. 3. c. 1.
 p. 268. l. 37.
 Serranus, in *Eccles.* p. 293. l. 18
 in *Platon.* p. 247. l. 6.
 Corn. Severus. p. 242. l. 9.
 Servius, in *Virgil. bucol.* p. 43.
 l. 23. p. 202. l. 9.
 in *georgic.* p. 85. l. 10. 24.
 p. 86. l. 9. p. 102. l. 34.
 p. 186. l. 26. p. 187. l. 23.
 p. 188. l. 4. p. 227. l. 13.
 in *Aeneid.* p. 87. l. 33. 37.
 p. 103. l. 9. 28. 29. p. 207.
 l. 29. p. 231. l. 11. p. 263.
 l. 31. p. 296. l. 29. p. 319.
 l. 7.
 Sexta *editio Graec. V. T. p. 352*
 l. 34. 36.
 Shoppius. p. 395. l. 14.
 Sidonius, *epistol. lib. 9. ep. 9.*
 p. 321. l. 31.
 Silius. p. 189. l. 2.
 bell. *Punic. lib. 4. p. 109. l. 27.*
 Simlerus *bibliothec. p. 196. l. 15*
 Simocartus, *epistol. 37. p. 286.*
 l. 22.
 Socinus, in *Joan.* p. 152. l. 32.
 Socrates *philosoph. p. 9. l. 29.*
 Socrates *histor. lib. 3. c. 16.*
 p. 9. l. 38.
 Solinus, *polyhist. p. 20. l. 7.*
 p. 261. l. 21. p. 265. l. 17.
 p. 318. l. 3. p. 355. l. 32.
 Solon. p. 103. l. 16.
 Sophocles. p. 240. l. 11. p. 262.
 l. 1.
 Ajace *Loiro. p. 7. l. 11. p. 336*
 l. 7.
 Ajac. *lorario. p. 41. l. 7. p. 239*
 l. 27.
 Achivior. *conviv. p. 228. l. 9.*
 Antigone. p. 82. l. 33. p. 331.
 l. 25.
 Oedipo *Rege. p. 8. l. 10. p. 196*
 l. 9. p. 317. l. 18. p. 334.
 l. 22. 26. p. 335. l. 6. 12.

19. 26. 33.
 Oedip. *Colon. p. 85. l. 12.*
 Trachiniis. p. 22. l. 37.
 Sozomenus, *histor. Eccles. li. 3.*
 c. 13. p. 246. l. 25.
 Spanheimius, *dub. Evangel.*
 tom. 1. p. 92. l. 15.
 Spartianus, *Get. p. 42. l. 24.*
 Stadius, *sylv. lib. 3. p. 20. l. 13.*
 lib. 4. p. 393. l. 8.
 Thebaid. *lib. 1. p. 393. l. 1.*
 lib. 6. p. 205. l. 20.
 lib. 12. p. 210. l. 20.
 Stephanus *Byzant. p. 115. l. 13*
 H. Stephanus. p. 38. l. 10.
 p. 108. l. 17. p. 112. l. 4.
 p. 228. l. 33. p. 277. l. 10.
 p. 375. l. 27. p. 397. l. 35.
 thesaur. *Graec. p. 22. l. 27.*
 de *dialect. p. 85. l. 25. 30.*
 Rob. Stephanus. p. 375. l. 28.
 Avg. Stevchus. p. 25. l. 21.
 p. 219. l. 10.
 Stobaeus, *tom. 1. octog. physica.*
 lib. 1. tit. 21. p. 348. l. 16.
 tit. 46. p. 289. l. 23.
 tom. 2. tit. 4. p. 199. l. 31.
 tit. 6. p. 115. l. 32.
 tit. 47. p. 9. l. 10.
 tit. 48. p. 7. l. 10.
 tit. 92. p. 313. l. 25.
 tit. 134. p. 290. l. 8.
 Stoid. p. 1. l. 23. p. 290. l. 15.
 Strabo, *geograph. p. 260. l. 14.*
 lib. 10. p. 33. l. 3.
 lib. 15. p. 23. l. 3.
 lib. 17. p. 33. l. 5. 10.
 Strigelius, *notis in Biblii. p. 17.*
 l. 28. p. 21. l. 20. p. 219. l. 13.
 p. 276. l. 15. p. 367. l. 26.
 p. 400. l. 38.
 Susann. *histor. p. 38. l. 25.*
 Svartius, *analect. lib. 1. c. 11.*
 p. 310. l. 20. p. 312. l. 17.
 p. 313. l. 37.
 Svetonius, *Caesare. cap. 48.*
 Kkk 3 p. 231.

- p. 231. l. 35. c. 74. p. 274. l. 10.
Augusto, cap. 31. p. 274. l. 12. c. 66. p. 274. l. 14. c. 75. p. 340. l. 35. c. 101. p. 405. l. 4. c. 10. c. 30. p. 274. l. 1. c. 41. p. 405. l. 8.
Vitellio, p. 380. l. 22.
de clar. rhetor. p. 296. l. 24. p. 390. l. 20.
Svidas, p. 2. l. 1. p. 8. l. 15. p. 20. l. 17. p. 22. l. 28. p. 96. l. 2. p. 107. l. 11. p. 133. p. 108. l. 373. p. 109. l. 17. 22. p. 112. l. 4. p. 113. l. 5. p. 115. l. 7. p. 188. l. 22. p. 240. l. 11. p. 262. l. 11. p. 300. l. 11. p. 303. l. 21. p. 310. l. 36. p. 395. l. 29. p. 397. l. 32.
Sylburgius, p. 109. l. 21. p. 391. l. 30.
Symmachus lib. 3. epist. 47. p. 395. l. 14.
Symmachus, Vers. V. T. p. 49. l. 27. p. 120. l. 11. p. 249. l. 30. p. 307. l. 27. p. 349. l. 27. p. 351. l. 35. p. 352. l. 36. p. 366. l. 23.
Synelius, Dion. p. 20. l. 16. *de provident.* p. 10. l. 28. *epist.* 5. p. 20. l. 38. *epist.* 47. p. 31. l. 5.
Publ. Syrus. p. 269. l. 31.
Syrus Interpres V. T. p. 366. l. 17.
Syrus Interpres N. T. p. 39. l. 11. p. 46. l. 14. p. 56. l. 1. p. 91. l. 35. p. 92. l. 31. p. 93. l. 2. p. 98. l. 27. p. 105. l. 34. p. 106. l. 23. p. 160. l. 37. 38. p. 230. l. 5. 10. p. 247. l. 34. p. 268. l. 34. p. 274. l. 34. p. 276. l. 37. p. 287. l. 30. 33. p. 390. l. 6.
Tacitus, annal. lib. 6. p. 20. l. 8. lib. 14. p. 358. l. 34. lib. 15. p. 101. l. 16. lib. 16. p. 99. l. 30. lib. 17. p. 405. l. 30.
Talmud, tract. de benedictionib. p. 231. l. 7.
Gemar. Sanhedrin. c. 4. p. 189 l. 36.
Talmudici. p. 230. l. 6. p. 231. l. 6. p. 236. l. 13.
Tarphon, in Pirke Aboi. p. 96 l. 14.
Terentius. p. 165. l. 30. *Eunuch.* p. 147. l. 36. p. 165. l. 21. 22. p. 320. l. 17. p. 331. l. 33. p. 332. l. 24. p. 374. l. 15.
Heeyra. p. 336. l. 37.
Heavionim. p. 379. l. 10.
Phormion. p. 393. l. 28.
Terullianus. p. 141. l. 10. p. 146. l. 15. p. 151. l. 29. p. 152. l. 26. p. 164. l. 29. p. 209. l. 4.
apologet. cap. 12. p. 379. l. 2. cap. 17. p. 143. l. 31. cap. 30. p. 303. l. 2.
praescript. cap. 12. p. 95. l. 16.
adv. Hermogen. p. 141. l. 10. cap. 6. p. 148. l. 19. 35. cap. 19. p. 154. l. 1. cap. 21. p. 148. l. 38. cap. 22. p. 148. l. 16. cap. 32. p. 159. l. 36.
adv. Marcion. lib. 1. c. 20. p. 196. l. 1.
lib. 3. c. 10. p. 107. l. 11. c. 21. p. 107. l. 13. lib. 5. c. 1. p. 148. l. 17. c. 32. p. 95. l. 19.
adv. Praxeas. p. 135. l. 31. cap. 4. p. 148. l. 19. cap. 5. p. 135. l. 37.
adv. Valentin. p. 135. l. 14. p. 141. l. 10. p. 147. l. 8. p. 176. l. 18.
de fugâ. cap. 5. p. 44. l. 37.
de resurrect. carn. cap. 13. p. 18. l. 16. cap. 47. p. 95. l. 6. 33.
de jejuniis. cap. 7. p. 203. l. 14.
ad uxorem lib. 1. c. 3. p. 94. l. 21. cap. 8. p. 10. l. 3. lib. 2. c. 3. p. 10. l. 15. *de pudicit.* p. 395. l. 38.
Themistius, orat. 16. p. 7. l. 18. 22. p. 8. l. 34.
Theocritus, idyll. 2. p. 259. l. 30. p. 260. l. 17. idyll. 22. p. 222. l. 38. idyll. 25. p. 308. l. 19.
Theodoreus, hist. Eccles. lib. 3. c. 15. p. 101. l. 20. *in Genes. quest.* p. 156. l. 26. p. 158. l. 15. p. 159. l. 35. p. 164. l. 16. *in Judic.* p. 362. l. 23. *in 1. Reg. quest.* p. 24. l. 1. 37. *in Psalm.* p. 51. l. 2. p. 5. l. 3. p. 115. l. 25. p. 139. l. 15. p. 242. l. 9. p. 249. l. 27. p. 257. l. 13. p. 307. l. 31. p. 348. l. 1. p. 349. l. 30. p. 366. l. 17. *in Jerem.* p. 29. l. 10. *in Rom.* p. 96. l. 30. p. 277. l. 34. *in 1. Tim.* p. 401. l. 7. p. 403. l. 19. *in 2. Tim.* p. 248. l. 3. *de provident. lib.* 10. p. 396. l. 7.
Theodorus. p. 195. l. 38.
Theodorus Gaza. p. 264. l. 18. 26. 38. p. 265. l. 11.
Theodorus Metochit. hist. lib. 2. p. 370. l. 24. Theop

- Theodorus Proclom. de provident. p. 310. l. 25. p. 311. l. 7. p. 311. l. 15. p. 313. l. 6.
 Theodorus. *Var. V. T.* p. 49. l. 27. p. 120. l. 10. p. 298. l. 30. p. 307. l. 30.
 Theognis. p. 9. l. 20.
 Theophilus. p. 254. l. 34.
 Theophrastus, *hisor. plant.* lib. 2. c. 6. p. 17. l. 30. c. 8. p. 21. l. 37. lib. 4. c. 1. p. 265. l. 26. c. 4. p. 264. l. 20. p. 265. l. 4. de animant. invid. p. 261. l. 23.
 Theophylactus. p. 195. l. 38. in *Evangel.* p. 31. l. 9. p. 36. l. 9. p. 41. l. 24. p. 42. l. 12. p. 44. l. 33. p. 47. l. 9. p. 54. l. 16. 33. 37. p. 93. l. 4. p. 251. l. 37. p. 252. l. 14. p. 254. l. 38. p. 334. l. 5. in *Act.* p. 75. l. 25. in *Epist.* p. 26. l. 12. p. 45. l. 14. p. 330. l. 27. p. 402. l. 20. p. 403. l. 35.
 Thucydides. lib. 2. p. 346. l. 1.
 Tibullus, lib. 1. eleg. 6. p. 378. l. 38.
 Tigurina *Verf.* p. 25. l. 10. p. 26. l. 24. p. 29. l. 17. 27. p. 161. l. 18. p. 162. l. 3. p. 164. l. 20. p. 166. l. 12. p. 167. l. 30. p. 187. l. 34. p. 216. l. 36. p. 229. l. 4. p. 240. l. 23. p. 287. l. 23. p. 293. l. 35. 9. p. 322. l. 8. p. 325. l. 14. p. 327. l. 15. p. 350. l. 5. 32. p. 354. l. 24. p. 359. l. 8.
 Timaeus. *hisor.* p. 20. l. 36.
 Tornorapax. in *Perf.* p. 320. l. 9.
 Tragicus incertus. p. 334. l. 27.
 Traheron. in *Joan.* p. 384. l. 7.
 Trebellius, *G. alien.* p. 42. l. 23. *Valerian.* p. 372. l. 9.
 Tredigion. p. 373. l. 14.
 Tremellius. p. 98. l. 34. p. 106. l. 13. 24. p. 121. l. 13. 15. p. 360. l. 11.
 Triclinius. p. 124. l. 26. p. 335. l. 23. 31.
 Tubero, *amul.* p. 393. l. 36. p. 394. l. 27.
 Turnebus, *adversar. lib. 6.* c. 23. p. 375. l. 26. lib. 9. c. 30. p. 373. l. 12. lib. 29. c. 2. p. 263. l. 18.
 Turpilius, *Lindia.* p. 374. l. 23.
 Jo. Tzetzes. p. 124. l. 26.
 Ulpianus, *ad edict.* lib. 4. p. 301. l. 24.
 Jac. Ulfertius Armach, *hisor.* *Pelag.* p. 69. l. 23.
 Valerius Max. *memorabil.* li. 2. c. 9. p. 378. l. 21. c. 10. p. 329. l. 24. lib. 6. c. 2. p. 47. l. 11.
 Varro. p. 237. l. 11. p. 244. l. 25. 24. p. 405. l. 15. *Catone.* p. 108. l. 30. *Serrano.* p. 375. l. 22. *de re rustic.* lib. 1. cap. 52. p. 187. l. 14. 30. p. 189. l. 10. lib. 2. c. 1. p. 208. l. 25. p. 209. l. 5. cap. 10. p. 211. l. 32.
 Vatablus, in *V. T.* p. 35. l. 35. p. 106. l. 11. p. 3. l. 17. p. 140. l. 4. p. 162. l. 17. 27. p. 164. l. 21. p. 194. l. 15. p. 201. l. 38. p. 204. l. 36. p. 218. l. 19. p. 287. l. 28. p. 293. l. 8. p. 322. l. 7. p. 325. l. 13. 30. p. 319. l. 9. 21. p. 360. l. 23. p. 371. l. 10.
 Vegetius, *de re militar.* lib. 1. c. 8. p. 358. l. 32.
 Jo. Vemelius, *Synagog. Christi-* an li. 1. c. 6. scilicet. p. 234. l. 2.
 exercitat. *Theolog.* 17. p. 127. l. 16. p. 131.
 de *Legib. Moisaic.* part. 1. l. 1. p. 21. l. 14.
 de *ceremon. exerc.* 9. p. 282. l. 10. p. 284. l. 8.
 Vhitakerus, de *eccl.* *controv.* 2. q. 4. p. 401. l. 16.
 Vicarius, *de capt. in Psalm.* p. 196. l. 28.
 Avr. Victor, de *Imperat. Rom.* p. 20. l. 10.
 Victorius, *Var. lect.* lib. 14. c. 11. p. 302. l. 25.
 Viennenses & Lugdunenses, *ep. ad frat.* *Asiat.* p. 397. l. 24.
 Villalpandi ad *Ex. lib. tabule.* p. 206. l. 25.
 Vincentius, de *anima origin.* p. 344. l. 26.
 Virgilius, p. 189. l. 2. p. 207. l. 28. *bucolic.* *eclog.* 1. p. 202. l. 9. *eclog.* 4. p. 263. l. 35. *georgic.* p. 253. l. 4. lib. 1. p. 187. l. 21. p. 327. l. 11. p. 356. l. 19. p. 358. l. 8. 10. lib. 3. p. 84. l. 4. p. 85. l. 8. 21. p. 87. l. 6. lib. 4. p. 102. l. 28. *Aeneid.* p. 26. l. 24. lib. 1. p. 18. l. 21. p. 327. l. 11. p. 316. l. 19. p. 358. l. 8. 10. lib. 2. p. 165. l. 24. p. 202. l. 5. p. 231. l. 11. p. 63. l. 24. p. 344. l. 24. p. 344. l. 15. lib. 3. p. 84. l. 4. p. 85. l. 8. 22. lib. 4. p. 203. l. 7. p. 301. l. 7. lib. 6. p. 87. l. 32. p. 153. l. 14. p. 187. l. 20. p. 295. l. 28. lib. 8. p. 47. l. 31. p. 103. l. 9. p. 109. l. 26. p. 332. l. 10. lib. 9. p. 296. l. 28. lib. 11. p. 87. l. 36. lib. 12. p. 392. l. 12.

Eller, Volphius, p. 6. l. 32.
 Vopiscus, *Proba*, p. 42. l. 26.
 Jo. Vossius, in *fragm. Tragic.*
 p. 356. l. 1.
 Xenarchus Com. *Pentatblo.*
 p. 245. l. 4.
 Xenophon, *institut. Cyr. lib. 1.*
 p. 227. l. 4. 22. p. 247. l. 17.
 lib. 3. p. 33. l. 4.

lib. 7. p. 27. l. 24. 25.
 lib. 8. p. 227. l. 30. 35.
 p. 228. l. 17. 19. p. 233.
 l. 7. p. 237. l. 26. p. 324.
 l. 22.
 Agesilaus, p. 235. l. 14.
 Memorab. lib. 1. p. 91. 29.
 Jo. Xiphilinus, p. 20. l. 9. p. 331.
 l. 23.

Zanchius in *Ephes.* p. 402.
 l. 17.
 Zenobius, *adag.* p. 7. l. 17.
 p. 262. l. 11.
 Zenotheus, p. 262. l. 28.
 Zonaras, *amalg.* tom. 1.
 p. 204. l. 9.

Syllabus rerum, regularum, legum, figurarum, dictorum, fabularum, historiarum.

A Κλωσι συγκαλθειν & Δει. p. 31. l. 20.
 A&ori, sive affirmanti, sive accusanti,
 incumbit probatio. p. 198. l. 10.
 Adæ tributus Hymnus. p. 119. l. 15.
 Adam an eodem, qd est conditus, die lapsus.
 p. 192. l. 20. - p. 198. l. 27. de ejusdem se-
 pulchra traditio galis p. 198. l. 30. de cin-
 toriis galia fuerint. p. 200. l. 11. - p. 202.
 l. 14. vestes primæ unde. p. 202. l. 16-25.
 Adversa castigant, & corrigunt. p. 324. l. 18.
 - p. 325. l. 6.
 Alices an pullos in pedibus vehant, & gare.
 p. 169. l. 1.
 alicum in suis tuendis sedulitas. p. 163. l. 16.
 aduncis unguibus instructi non bibunt.
 p. 266. l. 3.
 Amahdis Egyptii, commentum festivum.
 p. 369. l. 14.
 Amor adolescentium pestis. p. 317. l. 6.
 p. 332. l. 25.
 Animam in manu, sive, in volâ, habere, pone-
 re; proverbiale. qd velit, & unde tra-
 ctum. p. 242. l. 11. - p. 245. l. 9.
 in ore primo teneri, in labiis haberi. p. 245.
 l. 16.
 Animas improborum cum corporibus simul
 interire, Magistrorum Judæorum quorun-
 dam opinio. p. 54. l. 14. p. 288. l. 38. exteri
 hac in parte saniores nonnulli. p. 289. l. 15.
 - p. 290. l. 31.

animarum transmigration. p. 146. l. 17.
 Animantia bruta qd die creata. p. 170. l. 30.
 - p. 171. l. 12. p. 192. l. 28.
 animantium nomina epicæna Hebrais.
 p. 258. l. 13. p. 259. l. 10. exteri quæ.
 p. 259. l. 11. - p. 260. l. 27. forma mascu-
 lea in aliis, in aliis fœminea frequentior.
 ibid.
 animantium membra de terris aquisq; u-
 surpata. p. 356. l. 14.
 Animantium Ezekieli representatorum for-
 mæ qnam. p. 282. l. 6. - p. 284. l. 5. qd
 designaverint. p. 284. l. 6-15. alia fuisse à
 Joanni visis. p. 284. l. 16-32.
 Antiprosis cum trajectione. p. 165. l. 12.
 Apollodori duo, Carystius alter, alter Ge-
 lous; à patriâ dictus uterq; p. 114. l. 21-
 37. p. 115. l. 12.
 Aqa terra nomine comprehensa. p. 157. l. 10.
 p. 158. l. 23. - p. 159. l. 4.
 Aqarum coelestium vis miranda ex Plinio.
 p. 180. l. 32.
 Aquila an sola pullos super alas sua vehat.
 p. 163. l. 3.
 Aquila interpret galis. p. 154. l. 25.
 Arabes cur Orientales dicti. p. 311. l. 12.
 Aristotelis nomine edita problemata, nec
 illius, nec unius alicujus videri. p. 22. l. 20.
 Asaph quorum hymnorum auctor habetur.
 p. 118. l. 5. p. 120. l. 19. Athle-

Athleticae leges. p. 246. l. 18. 35.
 Avres perforatae, servitutis, gentis, indicium.
 p. 297. l. 15. 28.
 obedientiae symbolum. p. 297. l. 37.
 Avtorum dicta citata, q̄a in scriptis eorum
 non comparent. p. 262. l. 36. p. 265. l. 4.
 lapsus variū. p. 266. l. 8.

Baptisma sanguinis, ignis. p. 44. l. 26. 27.
 Benefici titulo q̄nam insigniti. p. 32. l. 32.
 -p. 34. l. 4. nomen id q̄bus verē compe-
 tat. p. 34. l. 5. 21.
 Beneficia ab officiis q̄ distingvantur. p. 272.
 l. 32. à ministeriis. ibid. l. 37.
 Bibendo, aq̄am manu hantam sumere, vel
 ore pronō ex profuente excipere, q̄bus
 affectibus deputentur. p. 361. l. 9. p. 364.
 Boni beati q̄q̄. p. 1. l. 28. p. 2. l. 11. 12. Deo
 cari. p. 2. l. 13. fors beata. p. 16. l. 7.
 Bonus in re malā animus. p. 56. l. 16.

Cabala oralis, merum figmentum. p. 196.
 l. 38.
 Cabalistica nugamenta. p. 134. l. 23-36.
 Cabiri sacra manibus cruentis peracta.
 p. 281. l. 7.
 Canan ante lapsum genitus, editus. p. 190.
 l. 36. -p. 192. l. 6.
 Calcei novi in æstimatione, vetusti abjectio-
 nes. p. 376. l. 36.
 Calix perpeſſionum. p. 44. l. 26.
 Canis, an Canina, Plauti comœdia. p. 375. l. 8.
 Kεῖς 5701, Apollodori fabula nulla. p. 114.
 l. 10.
 Catonis per bella civilia constans habitus.
 p. 323. l. 28.
 Catones q̄ dicti. p. 34. l. 15-34.
 Cervicem conculcare, & conculcandam dare,
 subjectionis indicia. p. 371. l. 29. p. 372.
 l. 3-22.
 Cervorum, an, Cervorum, pedes. proverbium.
 p. 257. l. 6. scemellus an rectiores, firmio-
 res, agiliores, q̄am masculis. p. 258. l. 6. 8.
 avribus fissis ubi. p. 261. l. 1. cervi cornua
 ubi abiciant. proverb. p. 260. l. 23. cornu
 utrunq̄, an alterum tantum, & hoc utrum,

an ullum omnino defodiant. p. 260. l. 38.
 -p. 261. l. 37. sceminar an usq̄am cornua.
 p. 262. l. 4. -p. 263. l. 22. cervos Africa an
 habeat. p. 263. l. 27. -p. 264. l. 3.

Chæremō tragicus, non comicus. p. 112. l. 3.
 Chimæra q̄lis fingitur, pingitur. p. 282.
 l. 21-37.

Christiani exteris Judæi dicti. p. 101. l. 5.

Christianus est, q̄ Christum induit. p. 100.
 l. 37.

Christus columna & stabilimentum verita-
 tis. p. 388. l. 11. & fundamentum, & lapis
 angularis, summus, imus. p. 402. l. 27. idem
 Templum, fundamentum, lapis angularis,
 ostium, architectus. ibid. l. 35-38. unige-
 nitus, & primogenitus idem. p. 61. l. 16.
 idem ab æterno, q̄a Deus; in tempore ge-
 nitus, q̄a homo. p. 59. l. 3. -p. 61. l. 37. fili-
 us, q̄a Deus, natura; q̄a homo, gratia.
 p. 65. l. 6 15. p. 68. l. 28. p. 69. l. 21. sed ra-
 tione peculati. p. 67. l. 17. p. 68. l. 11. hu-
 militatis & modestiæ exemplum suis. p. 35
 l. 30. illius descensio, nostri omnium ascen-
 sio. p. 44. l. 18. amictus suis & naturalis
 & artificialis instar. p. 101. l. 33. p. 105.
 l. 34. in suis q̄o modo habitet. p. 104. l. 3. 25
 & interioris & exterioris induendus. p. 105.
 l. 25.

Christus pro suis, spondit, præstitit.
 p. 328. l. 8-21.

Chryſippeæ subtilitates gales. p. 177. l. 36.

Ciconiæ pietas in parentes, pullos. p. 269.
 l. 29. 33.

Classes quatuor hominum. p. 270. l. 28. elee-
 mosynas dantium. p. 171. l. 26. scholas ad-
 euntium. ibid. l. 9.

Climacis ratio genuina. p. 3. l. 13. exempla
 varia. p. 3. l. 23. p. 4. l. 1-21. p. 5. l. 11, 29.
 climaces minus idonei. p. 2. l. 28. p. 3. l. 10.
 p. 4. l. 22. p. 5. l. 4, 35.

Collationis gradus posterior pro priore.
 p. 210. l. 5.

Columna nubis & ignis, Christi typus.
 p. 288. l. 10.

Columnæ, columnina, columellæ, q̄nam di-
 citi. p. 388. l. 7. p. 404. l. 18. Christus. p. 288.
 l. 17.

1.7. Apostoli. p.388. l.26. Verbi admini-
stri. p.388. l.15. p.390. l.34. p.395. l.26.
-p.399. l.21. fideles qige. p.388. l.35. fe-
men fiam. p.395. l.19. proles mafcu-
la. p.391. l.2. liberi qilibet. p.391. l.18.
p.392. l.34. filiz etiam. p.392. l.10. p.393.
l.5. principes, proceres in repub. p.388.
l.32. p.392. l.22,26. p.394. l.38-p.399.
l.15. famuli fidi in familiâ. p.373. l.23.
-p.394. l.21.
Commentorum inanum fabri & promicon-
di, qo confugere foleant. p.147. l.13. 20.
Concerationes inique, matrona cum merce-
trice, probi viri cum mafleico, maledico.
p.274. l.22,28.
Conficiencia integræ fiducia. p.324. l.2.
Confortia quantum valeant. p.61. l.12. p.13. in
malum que valentiora. p.10. l.15. p.13.
l.17.
Copulativa quandoq orditur. p.406. l.32.
Creatio ex nihilo, Judæorum dogma. p.143.
l.29. Chriftianorum fides. ibid. l.36. à
Theofophis hodiernis abnegata. ib. l.25.
qm hoc impium. p.148. l.38. p.149. l.14.
Creatonis die tertia an, & qare, fufpenfa
benedictio. p.168. l.8-p.170. l.4.
Creati an fimul univerfa. p.154. l.18-p.155.
l.30. creata cuncta in perfectione fuâ.
p.172. l.23. Creatonis dies fextus, qibus
negotiis exactus. p.192. l.35-p.193. l.27.
Creatura fcala, per quam ad creatorem afcendit.
p.347. l.16.
Credere in Deum, qâ ratione dicatur. p.385.
l.8-p.387. l.30. in Ecclefiam, gatenus.
p.383. l.17. p.384. l.9-p.385. l.6. in
Ecclefiam credendum negat Pius Papa
Rom. p.387. l.26. in Dei matrem credere
profefsi, pifcis etiam Pontificis deridiculo-
lo habiti. p.386. l.35. nec in fanctos cre-
dendum. p.386. l.12. nec in Apostolos.
p.385. l.14. p.386. l.23. nec in hominem
ullum. p.386. l.17.
Cyrus major eudæymus dictus. p.32. l.38.
Deus ab æterno. p.148. l.17. in creaturis eti-
am contemptiffimis comparat. p.128. l.33.

quatenus videat, nec videat, suorum lapsus.
p. 215, l. 31. p. 216, l. 12. p. 218, l. 14. alio-
rum scelera. p. 225, l. 10, 22, 33. nullius rei
indigus. p. 280, l. 8. suos docet & dicit; cum
Dii falli docentur à suis. ibid. l. 2.

Divites soli sapere censentur. p. 313. l. 17.

Ecclesia domus Dei, non Deus. p.383. l.27.
super Petram fundata. p.401. l.3. super
Christum. p.401. l.37. p.402. l.4. super
verbum. V. & N.T. p.401. l.30. super
veritatem. p.404. l.2,5. qatenus columna
& fulcrum veritatis. p.403. l.23. p.404.
l.24. p.406. l.10.

Ecclesiæ credendum, non in Ecclesiam. p. 383
l. 26, 29. p. 387. l. 7. Vide Credere.

Ellipsis subiecti. p.186. l.5. adjuncti. p.207. l.16. nominis regentis. p.338. l.2. a verbo regendi. p.260. l.35. nota familiaritatis. p.184. l.25. p.388. l.35. collationis praelativae. p.332. l.1. redditivae. p.162. l.34. copulativae. p.184. l.26. disjunctivae. p.183. l.37. interrogativae. p.28. l.20. negativae. p.187. l.28. p.183. l.27. p.189. l.25. Participii verbi substantiati. p.389. l.32.

¹Ev δὲ διὰ θυοῖν. p. 207. l. 23-24.

Eva an ante lapsum viro cognita. p. 191. l. 36.
-p. 195. l. 5.

Filii Dei, fideles qique, regeneratione, adoptione. p.67. l.20. magistratus, praeinmentia. ibid. l.24. Adam, & Angeli, creatione ad effigiem, ibid. l.27.30. p.68. l.10. p.307. l.37. non adoptione. p.68. l.24. ratione peculiari Christus. p.67. l.17. p.68. l.11. Filii Deorum exteris quinam dicti. p.308. l.1. -p.309. l.22. p.310. l.17.

Filius hominis, & filii hominum, pro homine
& hominibus. p. 309. l. 37. p. 310. l. 10.

Frustrum, pro-pane, p. 187. l. 7.

Futura Deo praesentia; certa æq̃e acsi jam
existerent. p. 53. l. 21-28.

Gematra Talmudica qalis. p. 134. l. 13:
Gloriam magis affequentur, q̃ affectantur mi-

Hasidzi

Hasidæi pro inimicis orare soliti. p. 270. l. 22.
Hederam q̄ regiones non ferant. p. 264. l. 14.
-p. 265. l. 12.

Heinsius à Crojo iniq̄e habitus. p. 113. l. 8.
Historiæ anima veritas; q̄ absq̄e cæca, inanimis, nec historia. p. 20. l. 34-36.

Hymnorum liber, Pentateuchus alter. p. 130.
l. 19. non à Davide totus. p. 118. l. 4. p. 130.
l. 16, 17. in libros 5. q̄modo divisus. p. 130.
l. 11. de materiâ singulorum subiectâ Exer-
citiatoris error. p. 130. l. 25. p. 131. ti-
tuli in classes dispositi. p. 117. l. 16. à scri-
ptoribus. p. 117. l. 21. p. 119. l. 30. ab eis,
pro quibus confecti. p. 119. l. 34. quibus con-
cediti. p. 119. l. 36. p. 120. l. 31. temporibus
& occasionibus quibus compositi. p. 120.
l. 35. p. 121. l. 34. quibus adhibendi. p. 121.
l. 36. p. 122. l. 13. naturâ & conditione.
p. 122. l. 14. p. 124. l. 1. musicis ritibus.
p. 124. l. 2. -p. 126. *diverſi γὰρ οἱ ποτ.*
p. 117. l. 11. de eis regula Hieronymiana re-
jecta. p. 118. l. 37. Davidis plures, q̄am q̄
nomen ejus præferunt. ibid. l. 7, 28. Hymni
graduum, unde sic dicti. p. 122. l. 14. p. 123.
l. 10. p. 127. l. 19. p. 129. l. 27. à Græcis ad-
ditus 151. in canonem non receptus.
p. 130. l. 22.

Hypallage p. 165. l. 29.

Idola ex quibus materiis constata. p. 369. l. 34.
-p. 370. l. 15.

Ignavia corrumpit q̄q̄. p. 315. l. 18. p. 317.
l. 1.

Ignem animatum q̄ crediderint. p. 319. l. 21.
Imaginati Christi. p. 147. l. 5.

Imago eadem notione diversâ usurpata.
p. 201. l. 26. p. 402. l. 27. p. 403. l. 1. diver-
ses res eadem illustrata. p. 402. l. 28.

Immundicia externa internæ typus. p. 218. l. 1.
Indicativa in notione potentiâ. p. 225. l. 27.
p. 337. l. 32.

Janitores in catenis. p. 296. l. 21. p. 390. l. 20.
Janitorum in Templo munus honestum, ho-
noratum. p. 297. l. 1.

Jobi pauperies, in proverbium abiit. p. 311. l. 9.
Judæorum deportatio mors quedam; resti-
tutio, à morte resuscitatio. p. 288. l. 2, 7.

Judicii futuri gradus commentitii. p. 50. l. 24.
28, 35, 36. Judicium duplex. p. 54. l. 7. in
novissimo bonorum fiducia. p. 55. l. 29.
malorum confusio. p. 56. l. 2.

Fr. Junii elogium. p. 267. l. 7, 13, 20.

Jurare per Deos falsos verum. p. 281. l. 12.

Justificatione peccata q̄atenus tegantur.
p. 215. l. 31. p. 216. l. 12. hujus gratia visq̄
eadem ante & post Christum exhibitum.
p. 217. l. 6.

Justitia etiam exquisitissima nævis non caret.
p. 52. l. 30. ad justiciam impuati variè u-
surpatum. p. 281. l. 25.

Lætitia stultorum qualis. p. 317. l. 20. p. 318.
l. 24.

Lavare pedes, servulorum munus. p. 367. l. 9.
ollas mediantinorum. ibid. l. 16.

Laudari à laudato q̄anti sit. p. 267. l. 3.

Leges bonæ à moribus malis. p. 227. l. 28.

Leges columnis, sive pilis, affixæ, incisæ.
p. 404. l. 28. p. 405. l. 1-19.

Lex de fructus interdicti abstinentiâ ante
mulierem conditam data. p. 190. l. 13.
-p. 191. l. 33.

Liber magnus, magnum malum. p. 294. l. 25.

Liberi parentum ædificium. p. 315. l. 14, 31.

Lingvarum imperitiâ turpiter lapsi viri ma-
gnî. p. 28. l. 11. p. 238. l. 28.

Læcorum collatio illustrat, sed cavet adhibi-
ta. p. 281. l. 17. p. 285. l. 22.

Lucernam extinguere nonnullis religio.
p. 319. l. 22.

Lucifer, in scriptis sacris, non diabolus;
p. 142. l. 29. sed Christus. p. 145. l. 35, 36. rex
Babyloni metaphoricè sic dictus, ibid.
l. 33.

Lucra injusta, justa damna. p. 82. l. 31, 35, 37.

Lucrum juri præferunt pleriq̄. p. 89. l. 2.

Lux pro lætis. p. 165. l. 16. lucem intueri
sive. ibid. l. 17. à tenebris q̄a ratione dif-
creta. p. 166. l. 5.

Magnus furvus est, q̄ fieri non q̄arit. p. 44.
l. 15.

Maiores domus servi q̄ dicti. p. 394. l. 6.

Lil 2 Mala

Mala q̄ levissimè ferantur, meditandum. p.74.l.6.

Malè parca nil profunt. p.82.l.14. obsunt plurimum. p.82.l.30. malè dilabuntur. p.89.l.14. tristem habent exitum. p.89.l.3. in clade publicà nil pollent. p.89.l.11. nil in ira divinæ dic. ibid. l.15.

Mali fuga, primus ad virtutem gradus. p.2.l.14.

Malorum societas, q̄m periculosi, perniciosi. p.6.l.11-p.13.l.17. p.15.l.17.

Malus q̄lq̄ miser. p.1.l.8. p.2.l.4.

Manichæorum *μπαρισμὸς*. p.146.l.18.

In manu Dei, securitatis notio. p.244.l.1.

Mare Edomæum & Mediterraneum in sacra paginā q̄ distingvantur. p.355.l.11,12.

Mars equum amat, q̄o sensu dictum. p.231.l.17.

Martyr, martyrio paratus. p.45.l.1-16. martyrum genera. p.45.l.17-25. martyres *ἀνδρες* dicti infantes Bertheemitici p.45.l.27-p.46.l.8. martyrum in malis constantia, alacritas, p.56.l.17. martyrium sacrificium crucientum, p.281.l.5. aliud animo martyrium, aliud animum martyrio defuisse. p.44.l.25. p.55.l.1.

Masculæ forma de sexu seqiore. p.335.l.18. Mater familiam fundare & firmare dicitur. p.393.l.6-15.

Materia an ab æterno fuerit. p.141.l.5. p.143.l.35-p.144.l.15.

Matulæ in convitiis, Sybaritarum inventum. p.228.l.4.

Matula & cyathus, pellucium & poculum, ex eisdem. Proverb. p.370.l.27,30.

Μεῖωσις, sive *Ἀτρότης*. p.86.l.9. figura galis. p.82.l.22-p.85.l.19. ellipsin habet. p.85.l.30. p.88. emphasin etiam. p.87.l.11. p.88.l.17.

Mensa convivis æq̄. p.231.l.17. p.232.l.32. p.333. apud q̄sdam seorsim singulis. p.231.l.3-10. inæq̄alis iniquitas. p.231.l.28-p.232.l.32.

Mentem Deus, non manus respicit. p.302.l.8. p.303.l.5.

Missis Judaicæ tempus. p.253.l.27,36. p.255.l.23.

Milliarium aureum Romæ q̄d fuerat. p.405.l.28.

Ministris Evangelicis an potestas civilis omnis interdicta. p.31.l.2-p.35.l.21. an p-ritas indicta. p.32.l.1. p.35.l.24.

Modestia ornamentum præstantissimum. p.110.l.2. hujus comes honor & gratia. p.93.l.31.

Mors peccati stipendium. p.94.l.1. p.95.l.2. p.96.l.18,37. p.97.l.10,14.

Moses & ajmonis fil. apud suos q̄ntus. p.125.l.30.

Mulierum nixus graves. p.211.l.2-19. graviores q̄m aliis animantibus. p.211.l.20. p.111.l.17. nonnullis minis graves q̄m aliis. p.213.l.24. lenimen eis moliri an liceat. p.114.l.2.

Mundi exordium. p.134.l.16.

Mundi plagæ q̄omodo designatæ. p.283.l.19. Munditia externa, internæ typus. p.217.l.37.

Mundus Theosophis triplex, divinus, angelicus, visibilis. p.142.l.18,25. p.143.l.12. p.146.l.4.

Musica Hebræorum antiqua Judæis ipsis jam incognita. p.124.l.3. in Græcicâ antiquis voces an organa præcint. p.125.l.26. p.126.l.14. concentus antiquas. p.126.l.15.

Negavit, q̄ negaturus esset. p.44.l.37.

Nidus, pro pullis. p.162.l.30. p.163.l.21.

Nihil indigere, Dei solius. p.88.l.3.

Noxa caput sequitur, fontem Nemesis. p.299.l.20.

Numeralia cardinalia pro ordinalibus. p.167.l.15. p.288.l.33.

Oculos, q̄os claverat culpa, aperit peccati vel pœnæ, vel conscientia. p.200.l.1.

(Ὀνόμα) Athenis q̄, & q̄ales. p.237.l.9-38.

Olea ubi habeatur. p.263.l.11.

Olei usus, insignis, varius. p.349.l.34-p.350.l.3. p.351.l.26-p.352.l.30. in festivis. p.351.l.17.

Opposita juxta posita se invicem illustant. p.24.l.19. juncta dictionem ornant, avgent. p.82.l.25.

Oracu-

Oraculum Proclat datum. p. 260. l. 34.

Osiris εὐεργετής. p. 32. l. 37.

Palmarum arboris natura. p. 17. l. 29, 32. sola frondes easdem servat. p. 17. l. 32. p. 18. l. 1. de ea error receptus refellitur. p. 21. l. 3. unde ortus indicatur. p. 22. l. 3. trabis inde sumptae insoles. p. 22. l. 9, 24. p. 23. l. 3. ea huic cum aliis quibusdam communis. p. 23. l. 13, 27. cur victoriae insignis. p. 22. l. 7. palma pumila in Chorâ Phœnici compar. p. 21. l. 6.

Panis, pro frumento. p. 184. l. 6. vires huius in corporis futura. p. 343. l. 28. p. 348. l. 37.

Parabola omnis ex instituto presenti explicanda. p. 403. l. 3.

Pavcis probis quam plurimis probari. p. 331. l. 34. p. 332. l. 4.

Pavcis multis fugare, fundere, gloria major. p. 365. l. 1.

Peccati, nisi jam admissi, atrocitas non advertitur. p. 199. l. 32.

Peccatores ab improbis frustra discreti. p. 2. l. 33. p. 13. l. 31, 33, 35. sed & ab impiis. p. 50. l. 12, 30, 31. p. 51. l. 9, 20, 21.

Peccatum, an pro idolo, & quatenus usurpetur. p. 219. l. 10, 32. in piis Deus quatenus non videat. p. 215. l. 28. p. 225.

Perfarum ritus. p. 209. l. 24. victus primitus moderatus & restrictus. p. 217. l. 4, 31. p. 234. l. 11. seculis infectis luxu insignis. p. 227. l. 34. p. 235. l. 2. mentis secundae. p. 234. l. 15. p. 235. l. 38. p. 236. l. 1. an in primis abstemii fuerint. p. 334. l. 12. p. 236. l. 7.

Perfarum Reges Choaspis aquam solam bibebant. p. 235. l. 25. quod Perlis universis frustra tribuitur. p. 234. l. 13. p. 235. l. 11.

Petrus Picherellus, vir quilibet, quantus. p. 136. l. 26. p. 137. l. 21. νομονομίας paraphrasin quam methodo constituerit. p. 171. l. 16. p. 189. l. 29.

Philosophi hæreticorum patriarchæ. p. 146. l. 14.

Phœnix avis fabulosa. p. 18. l. 14. p. 20. l. 32.

Pleonasmī exempla varia. p. 166. l. 27-38. p. 167. l. 18. p. 168. l. 3.

Plures mali. p. 332. l. 2.

Pluralium usus, discretivus. p. 332. l. 1. 17. -p. 334. l. 8. distributivus. p. 341. l. 5. -p. 342. l. 25. amplificativus. p. 334. l. 9. -p. 338. l. 25. diminutivus. p. 339. l. 18. -p. 340. l. 7. peculiaris in propriis. p. 340. l. 8. 15.

Pocula antiquius in mensis posita. p. 231. l. 2-25.

Poenis annuli in avibus. p. 29. l. 35.

Pœræ multa confingunt. p. 263. l. 14, 31. à se invicem mutantur. p. 7. l. 15, 16. p. 263. l. 19.

Pœtica licentia. p. 263. l. 13.

Pontifices Judæi intra annum quodque successivè plures. p. 75. l. 14. primarii plures simul. p. 77. l. 10. illorum series & successio. p. 76. l. 22. -p. 78. l. 30.

Pontificum Romanorum fastus. p. 372. l. 16. -p. 373. l. 8.

Populus terræ non est pius. p. 271. l. 38.

Præcepta transcendere nemini datur. p. 52. l. 17, 24. adversus ea in multis delinquant universi. ibid. l. 26. in externis tamen quibusdam quâ ratione plus aliquid præstari queat. p. 272. l. 8.

Præterita pro futuro quâ ratione in sacris. p. 53. l. 21-28.

Primitivæ ex præcepto quota pars. p. 272. l. 17. eas dantur classes tres. ibid. p. 24.

Prospera corrumpunt. p. 324. l. 22. -p. 325. l. 6. p. 405. l. 1.

Publica pacta, gestis, columnis incisa. p. 405. l. 20.

Pythagoræ μετεμψύχωσης. p. 146. l. 17.

Rationis examen refugium luminum novellorum mystæ. p. 14. l. 1. 30.

Reciproca in personam agendi notione. p. 338. l. 23.

Reges titulos modestos verosque sumentes feruntur; fastuosos falsosque ambientes arrogantesque derisui habentur. p. 33. l. 19-32.

- Regnum quanti habitum. p. 91. l. 14.
 Regnum Christi spirituale. p. 36. l. 3. 35. se-
 culare somniabant ipsius asseclæ. p. 36. l. 12
 frustra. ibid. l. 27-p. 37. l. 5. nec eis tamen
 interdictum istud. p. 36. l. 9.
 Religio Christiana suis viribus, non asserto-
 rum ope suffulta consistit. p. 401. l. 20.
 Resurgentium duabus plures classes com-
 menticiæ. p. 51. l. 29-p. 52. l. 32. p. 53. l. 12.
 horum congregatio, degregatio, segrega-
 tio, aggregatio. p. 52. l. 36-p. 53. l. 11. non
 resurrekturos impios Rabbiorum qorum-
 dam delitium. p. 54. l. 15.
 Resurrectio duplex. p. 54. l. 18. communis.
 ibid. l. 20. peculiaris. ibid. l. 22. ad pœnam.
 l. 31. ad vitam. l. 34.
 Rolaræ crucis fratres. p. 146. l. 38. p. 147. l. 1.
 Sacerdicia ab impiis, impuris, perjuris, ini-
 quis numini ingrata. p. 303. l. 7-31. spiri-
 tualia qæ. p. 303. l. 1. p. 318. l. 1.
 Sandalio, socco, soleâ cadere, cædi, qam
 contumeliosum. p. 334. l. 11-p. 375. l. 15.
 p. 376. l. 5-26. p. 389. l. 7.
 Sapientiam divinam qalem confingant The-
 olophi novitii. p. 142. l. 17. p. 145. l. 12.
 Sardonijs risus galis, & unde dictus. p. 43.
 l. 15.
 P. Scipionis rei habitus. p. 323. l. 37.
 Scripturæ plenitudo. p. 148. l. 16. sola in re-
 bus fidei lux certa. p. 197. l. 8. ex scriptis
 exteris illustrata. p. 314. l. 30-p. 320. l. 35.
 praxis ea Patribus q probata. p. 320. l. 38.
 -p. 321. l. 33.
 Senum affectus, decrepare, desipere. p. 320.
 l. 7.
 Separatio Hebræis qibus formulis designe-
 tur. p. 166. l. 9.
 Servitus quando nulla. p. 302. l. 3. servitus in
 domo Dei præ libertate maximâ. p. 298.
 l. 12.
 Servorum gradus, attriensis, mediastinus,
 p. 296. l. 37. p. 380. l. 11.
 Servus in qibus beneficio locum habeat.
 p. 272. l. 36.
 Servus peccati qis. p. 301. l. 11.
 Servi ad limina excubabant. p. 296. l. 16.
 p. 298. l. 25. p. 301. l. 2. attriensis liberos.
 p. 296. l. 34. ostiarii in v. nculis. p. 296.
 l. 21.
 Socco, soleâ, cadere, cædi. Vide Sandalio.
 Soccum osculandum præbere, qle sit. p. 372.
 l. 29-p. 373. l. 8. in os impingere, qale
 p. 373. l. 10. p. 376. l. 13.
 Solarii usus. p. 209. l. 19-30.
 Soleas porrigere, induere, exuere, extergere,
 qorum sit. p. 377. l. 13-p. 381. l. 15.
 accumbentes ponebant, surgentes sume-
 bant. p. 377. l. 37-p. 378. l. 16.
 Solis progenies qnam habiti. p. 310. l. 18.
 Sors cuiqæ qæge à Deo. p. 240. l. 24.
 Spiritus Dei, q super aqas motitabat, qis;
 & qorum id. p. 156. l. 24. p. 164. l. 33.
 p. 165. l. 12.
 Sponsor (sponsore indigens. Prov. Hebr. p. 147.
 l. 35.
 Stirpes qatenus die tertio productæ. p. 171.
 l. 15-p. 173. l. 15.
 Sues agrestes an Africa habeat. p. 264. l. 4.
 Superbiæ asseclæ ignominia. p. 93. l. 30.
 Supplementa, ἐκ τῆς κοινῆς. p. 163. l. 25.
 p. 164. l. 6. negativæ. p. 181. l. 27-p. 183.
 l. 27.
 Syntaxis immutata. p. 351. l. 7, 19.
 Syriacâ concepta sunt in V. T. qæ Chal-
 daica vulgò dicuntur. p. 330. l. 3.
 Talmudica nugamenta. p. 134. l. 11-22.
 p. 135. l. 11-12. p. 259. l. 11. deliria. p. 171.
 l. 36. p. 172. l. 7. p. 190. l. 4-p. 192. l. 9.
 p. 193. l. 37. p. 236. l. 13. p. 337. l. 23.
 Temura Talmudica galis. p. 134. l. 19.
 Tempelivitas quantum valeat. p. 240. l. 2.
 Tempora distingvenda, ut concordet Scri-
 ptura. p. 334. l. 1.
 Terentius Hecyram & Phormionem à qo
 sumperit. p. 115. l. 17.
 Theologia Germanica galis. p. 141. l. 18.
 Theomachia Luciferiana. p. 142. l. 30. p. 145.
 l. 26.
 Theosophia Tevtonica novella qanto cum
 factu prodeat. p. 141. l. 21. hujus deliria
 impia.

impia. p.141. l.36. p.143. l.25. rationis
examen renuit. p.144. l.7.
Timor amore fortior. p.3. l.19.
Tractatio commoda libertate intempestiva
plus pollet. p.74. l.34. incommoda vul-
nere ipso angit magis. p.75. l.13.
Traditiones inanes & incertae. p.197. l.3.
Traj. cto. p.165. l.10. p.337. l.5.
Transitio, à numero ad numerum. p.330.
l.10. à singulari ad pluralem. p.330. l.13.
-p.332. l.14. à plurali ad singularem.
p.332. l.15, 27. à personâ ad personam.
p.350. l.14.
Tricurandi modi apud varias gentes varii.
p.182. l.24. p.183. l.21. p.186. l.26.
p.189. l.31.
Turba imbellis in bello inutilis, damnoſa.
p.358. l.32. p.359. l.14.
Tyranni sapientes averſantur. p.7. l.24.
pauci sine cæde defunguntur. p.292. l.15.

Uterum gestantium affectiones. p.208.
l.27, 32.
Varia lectiones in codicibus sacris unde.
p.338. l.23. p.339. l.12.
Veritas mendacii ope non indiget. p.21. l.1.
p.136. l.13. nimium altercando amittit-
tur. p.35. l.19. suis sustentatur viribus.
p.401. l.24.
Vestes primis parentibus unde. p.202. l.16,
21.
Visticus duplex. p.102. l.12. p.103. l.10.
Vinum & cor & vultum exhilarat. p.349.
l.13.
Virtus virii ope non indiget. p.20. l.38.
Vita æterna donativum Dei. p.95. l.7, 24, 32.
p.96. l.23. p.97. l.17.
Volucres è terrâ creati. p.170. l.37.
Vulgus homines ex censu cenſet. p.17. l.4.
vulgi judicium spernendum. ibid. l.34.
Vultus cordis affectum prodit. p.349. l.13.

Syllabus vocum & formularum Hebraicarum, Chal- daicarum, Syriacarum.

אֶבֶר p.288. l.11.
אֶבֶר & אֶרֶב qid proprie, qid figuratè,
& unde. p.180. l.6.
אֶרֶב p.337. l.36. p.338. l.2.
אֶרֶב qid. p.221. l.25. p.122. l.9. ido-
lis tributum qid. p.220. l.16. ob-
jectivè sumptum. p.222. l.18.
אֶרֶב primus. p.167. l.8.
אֶרֶב postica. occidentalis mundi pla-
ga. p.283. l.22.
אֶרֶב tam ceruus, qam cervus. p.158.
l.13.
אֶרֶב qid. p.122. l.3. p.130. l.2.
אֶרֶב qid, & unde. p.46. l.11, 18, 24,
25, 30.

אֶרֶב qid. p.175. l.24. p.177. l.8.
אֶרֶב de Deo vero & uno. p.306.
l.11, 23.
de personâ singulari. p.337. l.30,
32. p.338. l.3.
אֶרֶב idola, unde. p.220. l.28.
אֶרֶב p.92. l.19.
אֶרֶב qid velut. p.123. l.14.
אֶרֶב qum. p.139. l.23.
אֶרֶב tam cohibere, qam cogere. p.230.
l.7.
אֶרֶב qid. p.214. l.33.
אֶרֶב leones. p.260. l.6.
אֶרֶב p.154. l.22. cujus casus index.
p.155.

p.155.l.38. p.156.l.2. pro *cum*
 quando usurpetur. p.154.l.10.
 p.156.l.3.
 אחר in vocandi casu. p.71.l.1.
 אחרונה & אחרון p.258.l.14.
 17.
 ב pro אל ad. p.139.l.10. adversus.
 p.222.l.11. deest. p.163.l.23.
 בבואה qid. p.361.l.20.
 ברא qid. p.29.l.32.
 ברים notiones varia. p.29.l.3,13,14.
 22,31,34.
 בהמות qid. p.337.l.23. p.338.l.7.
 ביהמה & ביהמה p.220.l.18,21.
 ביהמה p.258.l.10.
 בן filius: & בת filia, unde. p.315.
 l.14.
 בש Syris qid. p.327.l.23.
 בעל dominus, possessor, preditus, in-
 fructus, בן alis. p.187.l.17.
 בפירות cornibus. ibid.l.16.
 dentibus. ibid.l.11.
 ברא qid. p.143.l.29. qid ex eo elici-
 ant Cabalistar. p.134.l.24.
 בגל & בגל qid. p.188.l.12,17.
 בגל qid. p.146.l.19.
 גתות qid. p.121.l.25. p.126.l.4.
 גן usus promiscui. p.258.l.33.
 p.259.l.11.
 דור qid. p.10.l.3,4,12.
 דור qid. p.296.l.3. p.298.l.13.
 דוצא qid. p.178.l.6.
 דור qid. p.123.l.16. p.127.l.21.
 דור verbi usus. p.304.l.7.
 דור qid. p.123.l.33.
 דור de navibus. p.356.l.21. de am-
 nibus. p.358.l.1.
 דור qid. p.295.l.13. p.298.l.4.

דור & דור affinia. p.216.l.17,31.
 דור verbum. p.209.l.5. verbale. qid
 significet. p.210.l.7.
 דור qid. p.207.l.33. p.208.l.16,21.
 p.209.l.2.
 דור idem. p.208.l.17.
 דור qid. p.14.l.23.
 & invicem permutata. p.339.l.10
 & av. p.181.l.17. p.183.l.28. p.189
 l.25.
 ita. p.17.l.19.
 qum, qando, tum, tunc. p.140.l.11,
 28. p.175.l.15.
 sed. p.181.l.7.
 neq. p.181.l.28-p.183.l.27.
 p.189.l.24.
 דור & דור p.355.l.14.
 דור qid proprie. p.231.l.34. p.240.
 l.22. p.241.l.15.
 דור qid. p.208.l.3.
 דור festum qod. p.253.l.34.
 דור qod. p.253.l.12.
 דור qid. p.66.l.19, 20.
 דור qid. p.15.l.35. p.299.l.3.
 דור qid. p.208.l.5.
 דור qid. p.106.l.15.
 דור qid. p.106.l.28.
 דור qid, & unde. p.125.l.21.
 דור qid, & unde. p.125.l.21.
 דור verbi notiones varia. p.287.l.17
 tam afina, quam afinus. p.258.
 l.20.
 דור qid. p.90.l.33. p.93.l.16. hinc
 formulæ דור p.90.l.34. דור
 p.90.l.38. דור p.91.l.4. qid
 velint.
 דור Hannibal, unde dictus. p.92.
 l.18.

דור

חַנְנִיָּה unde dictus. p.92.l.17.

חָנָה *habitare*. p.139.l.5.

חָסִי Syri, unde. p.248.l.30. p.269.l.2.

חָסִיד p.92.l.1. receptionis & objecti,
an affectionis & subjecti, notionem
habeat, qalemq; designet. p.267.

1.31-p.273.l.6. p.277.l.33.

חֲסִידָה *ciconia*. p.352.l.32.-p.353.

1.3. unde dicta. p.269.l.28.

חֲפָצִים *res, negotiū*. p.240.l.33. p.241.l.12.

חֲצִיר qid. p.350.l.37.

חֲרָץ qid. p.185.l.22.

חֲרוֹץ qid, unde, q; usurpetur. p.184.

1.8. p.187.l.10.

חֲרוּץ *gratiosus*. p.92.l.32. *suavis*.

p.165.l.16. *utilis*. ibid. l.34. *hila-*

ris. p.236.l.33.

חֲרֹבָה qid. ibid. l.34.

חֲרֹבָה Syris qid. p.92.l.34.

חֲרָם qid; ejusdemq; usus varius.

p.173.l.19.-p.174.l.7. חֲרָם qid.

p.173.l.37. p.174.l.2.

fine ב. p.174.l.4.

vide

חֲרִישָׁה *avida*. p.116.l.5.

חֲרִישָׁה *spatium*. p.355.l.15.

חֲרִישָׁה p.123.l.36.

חֲרִישָׁה de utroq; sexu. p.64.l.23. p.66.l.14.

חֲרִישָׁה *fabers*, unde dictus, p.208.l.4.

חֲרִישָׁה *oleum*, unde. p.351.l.26.

חֲרִישָׁה *similiter, simul*. p.292.l.34.

חֲרִישָׁה *enim*. p.179.l.32. *qum*. p.179.l.34.

חֲרִישָׁה *gamvis*. p.220.l.4.

חֲרִישָׁה *varia* notionis vocula.

חֲרִישָׁה *formula* freqens. p.24.l.30.

-p.37.l.8.

חֲרִישָׁה qid, & de qibus usurpetur. p.242.

1.38. p.243.l.1. p.244.l.17.

חֲרִישָׁה qid. p.122.l.20.

חֲרִישָׁה *vestis* qalis. p.109.l.10.

חֲרִישָׁה genitivi index. p.178.l.27.

חֲרִישָׁה q; usurpetur. p.184.l.4. p.343.

1.5. p.348.l.36.

חֲרִישָׁה *peritus*. p.185.l.20.

חֲרִישָׁה *lingua* de mari. p.355.l.21.

חֲרִישָׁה qid. p.184.l.12. p.185.l.28.

p.188.l.2.

חֲרִישָׁה *confessus*. p.14.l.29.

חֲרִישָׁה *psalmus*, unde. p.124.l.14.

חֲרִישָׁה *psalmus* qalis. ibid. l.25.

חֲרִישָׁה qid, et unde. p.122.l.8. p.125.

1.24. p.130.l.1.

חֲרִישָׁה qid, & unde. p.125.l.22.

חֲרִישָׁה Chaldaeis et Syris qid. p.152.l.17.

חֲרִישָׁה qid, & unde. p.122.l.20.

חֲרִישָׁה nota eminentiae. p.352.l.14.

efficientiae. ibid. l.26.

motus localis. p.360.l.22-38.

חֲרִישָׁה oblatio qalis. p.280.l.24.

חֲרִישָׁה qis. p.119.l.36-p.120.l.13.

חֲרִישָׁה qid. p.106.l.6.

חֲרִישָׁה *gradus*. q; sumatur. p.122.l.24.

p.123.l.10. p.127.l.28-p.129.l.29.

חֲרִישָׁה qid. p.96.l.12.

חֲרִישָׁה organa qalia, & unde dicta.

p.125.l.28.

חֲרִישָׁה qis. p.268.l.8.

חֲרִישָׁה q; p.32.l.32.

חֲרִישָׁה p.170.l.1.

חֲרִישָׁה organa qalia. p.125.l.21.

חֲרִישָׁה *soboles*. p.30.l.3.

חֲרִישָׁה *libamen*. p.280.l.25.

חֲרִישָׁה *pluma*. p.270.l.5. *struthio*. ib. l.7.

חֲרִישָׁה *fulcire* de cibo. p.343.l.5. inde

Chald. חֲרִישָׁה *comedere*, & חֲרִישָׁה *ci-*

bis, ibid. l.23.

M m m

מַעֲיָוִים

- קעפּים qid proprie, figuratè. p.29.
 1.38.
 לִמֶן *limen, postis*. p.298.1.7.
 עִוָּה qid. p.123.1.22,29. p.126.1.2.
 שֵׁן objectivè sumptum. p.122.1.18.
 עֶשֶׂף qid. p.100.1.6. p.106.1.3.
 עֶזֶל *frons*. p.200.1.34-p.202.1.1.
 עֶלְמוֹת in musicis qid. p.126.1.21.
 עֶלְמוֹת לְבָן p.121.1.2. p.126.1.24.
 עֶלְמֹת *novus, labor*. p.221.1.26.
 עֶלְמֹת qam variæ notionis vox. p.325.
 1.31. p.328. tam in activâ formâ
 passivè, qam & in passivâ activè
 sumitur. p.326.1.18.
 עֶלְמֹת qid velit. p.126.1.13.
 עֶצֶב qid. p.207.1.37. p.208.
 1.814. p.210.1.38.
 עֶצֶם qid. p.185.1.18.
 עֶצֶן *oppressor*. p.183.1.19.
 עֶרֶב qid. p.288.1.14.
 עֶרֶב *herba*. p.178.1.13. p.350.1.37.
 עֶשֶׂה qam latè pateat. p.323.1.14.
 עֶשֶׂה *vide* בְּעֵל.
 עֶשֶׂה *vide* כְּחֵל.
 עֶשֶׂה *onager*. *ὄναρ*. p.258.1.10.
 p.259.1.14.
 עֶשֶׂה & פֶּרֶחַ qid usurpentur. p.186.
 1.12.
 פֶּרֶחַ qid. p.294.1.27.
 פֶּרֶשִׁים qo fenit usurpetur. p.187.1.25.
 פֶּרֶשִׁים qid. p.351.1.31. p.352.1.17.
 פֶּרֶשִׁים qid. p.351.1.27.
 פֶּרֶשִׁים *justus*. p.268.1.17. p.277.1.33.
 פֶּרֶשִׁים *comodo sumatur*. p.177.1.29.
 p.178.1.3.
 פֶּרֶשִׁים qam variè significatus. p.359.
 1.29-p.360.1.17.
 פֶּרֶשִׁים *aurora*. p.359.1.33. *corona*.
 ibid.1.37.
 קֶרֶם *antica pars mundi, plagâ Ori-*
 entalis. p.283.1.22.
 קֶרֶם qid. & unde. p.160.1.31.
 קֶרֶם qid. qd ratione dicatur. p.121.1.14.
 קֶרֶם *exurgere, consistere*. p.55.1.37.
 p.56.1.9.
 קֶרֶם & קֶרֶם qid. p.186.1.9.
 קֶרֶם qd dicatur. p.186.1.7.
 קֶרֶם *cornu*. de ungulâ. p.888.1.38.
 קֶרֶם unde. p.151.1.26.
 קֶרֶם & קֶרֶם *primitus*. p.138.
 1.16-p.140.1.36. p.151.1.21,24.
 p.153.1.6-30.
 קֶרֶם & קֶרֶם qid. p.156.1.24. p.164.
 1.33.
 קֶרֶם unde מֶרְחֶפֶת qid. p.160.1.4.
 p.164.1.31. an *ἐκαστος* & *ἐκαστος*
 vñ significet. p.160.1.6-12.20-33.
 p.161.1.5,8. an columbæ peculia-
 ris. p.160.1.8,12,17. Syris qid.
 p.160.1.34-p.161.1.4. in motus,
 non quietis, notione semper in Scri-
 pturis. p.161.1.8. -p.162.1.29.
 p.163.11.
 קֶרֶם qis. p.13.1.35. p.271.1.7,36.
 קֶרֶם in musicis qid. p.126.1.25.
 קֶרֶם *ager*. p.177.1.18. p.178.1.9.
 p.179.1.2,9.
 קֶרֶם *hexachorda*. p.125.1.33.
 p.126.1.2.
 קֶרֶם qid. p.177.1.25. p.178.1.16-36.
 קֶרֶם *qis*. p.124.1.12.
 קֶרֶם *cantilena galis*. p.124.1.23.
 קֶרֶם *amictus*. p.100.1.6. *qis*.
habitus meretricius. ibid.1.8.
 קֶרֶם qid. p.185.1.20.
 קֶרֶם *tonus musicus qis*. p.126.1.22.
 קֶרֶם *labium*. de amne, & mari. p.356.
 1.16.

מִסְתָּא mysta. p. 223. l. 3.
 מִסְתָּא adverbialiter. p. 123. l. 32.
 p. 151. l. 26.
 מִסְתָּא cantio qalis. p. 123. l. 21.
 מִסְתָּא resurrectio ad vitam. p. 55. l. 21.
 מִסְתָּא dextra pars mundi, plaga Av-

stralis. p. 283. l. 20.
 מִסְתָּא palma. p. 18. l. 31.
 מִסְתָּא supplicatio. p. 123. l. 15.
 מִסְתָּא qam laxa notionis. p. 201. 19. 28.
 מִסְתָּא resurrectio in genere. p. 55.
 l. 20.

Syllabus vocum Græcanicarum.

Α ευωδης, qid sonet. p. 156. l. 34.
 αἰσθης qis. p. 276. l. 33. p. 277. l. 2. 11.
 ἀλλὰ pro ἀλλ' ἢ, ὅτι, εἰ μὴ.
 p. 47. l. 33. p. 48. l. 6.
 ἀμαρτία. p. 222. l. 30.
 ἀμφοτέρωθεν vestis qalis.
 p. 111. l. 6. 9.
 ἀνὰ. p. 58. l. 8.
 ἀναβίωσις. p. 55. l. 21. ἀναβί-
 ωσις ζωῆς. ibid. l. 22.
 ἀνακαλεῖσθαι. p. 288. l. 14.
 ἀνάστασις. p. 55. l. 21. p. 64. l. 2.
 ἀνάστασις καὶ ζωῆς, ἵνα ζωῆς.
 p. 55. l. 12. ἐκ νεκρῶν. ibid.
 l. 15. νεκρῶν, & ἔκ νεκρῶν,
 an diverla. ibid. l. 18.
 ἀνασῆσαι variè sumptum.
 p. 58. l. 13. p. 62. l. 7. 25.
 ἀνέλεμεναι qid. p. 203. l. 37.
 ἀντανίστασθαι. p. 222. l. 37.
 ἀντιπαρῆναι. ibid. l. 36.
 ἀντιπαρῆναι unde. p. 269.
 l. 30.
 ἀντιπαρῆναι. p. 56. l. 24.
 ἀντιπαρῆναι. p. 58. l. 10.
 Ἀπολιπόντες, an Ἀπολιπόν-
 ται, fabula. p. 100. l. 2. 4.
 p. 114. l. 15.
 ἀρετῆς δόξα qid. p. 312. l. 38.
 ἀρναμῆδες. p. 108. l. 38.
 p. 109. l. 25.

ἀρχαῖος redundans. p. 40.
 ἄρχην, adverbialiter. p. 153.
 l. 12.
 ἄσματος. p. 124. l. 12.
 Αὐτεσεργεῖν, fabula. p. 114.
 l. 27.
 βέλεσθαι redundans. p. 41.
 l. 31. 33. p. 44. l. 5.
 Γελῶ qid, & unde. p. 115.
 l. 11. 12. ridiculus in eo
 Croji lapsus. ibid. l. 8.
 ἦναι qid. p. 70. l. 22.
 Γραμματισμοῦ, fabula.
 p. 114. l. 30.
 Διαβόλων, fabula. p. 115.
 l. 32. p. 116. l. 1. 5.
 δίκην unde. p. 269. l. 1. 1. bo-
 nus, equus. p. 278. l. 2.
 δεικνύναι, elemosyna. p. 278.
 l. 1.
 δεικνύναι qd. p. 106. l. 4.
 διοργεῖς qd dicti. p. 6. l. 25.
 δισκομῆ, anceps. unde. p. 187.
 l. 15.
 δοκεῖν verbi usus varius. p. 37.
 l. 13. p. 39. l. 32. putari, non
 putare. p. 41. l. 22. 30. p. 42.
 l. 7. redundans. p. 39. l. 33.
 p. 41. l. 21. p. 42. l. 27. οἱ δισ-
 κομῆς qd dicuntur. p. 37.
 l. 14. 22. 29. 36. p. 38. l. 6.
 p. 39. l. 8. οἱ δισκομῆς an

dicatur. p. 38. l. 2.
 ἐγκομῆσαι qid. p. 107. l. 28.
 p. 108. l. 13.
 ἐγκομῆσαι cinctus qalis.
 p. 1. 7. l. 26. p. 108. l. 14.
 ἐλεεινὰ qid. p. 395. l. 29.
 ἐλεεινὰ. p. 4. l. 17.
 εἰ μὴ, pro ἀλλὰ. p. 48. l. 3.
 ἑλᾶσθαι. p. 259. l. 32. p. 362.
 l. 1. ἢ ἑλᾶσθαι an dialecti
 alicujus peculiaris. p. 260.
 l. 25.
 ὁ ἐλεῖται, ἐπὶ κοινόν. p. 259.
 l. 21.
 ἐνδύσασθαι. p. 100. l. 22.
 p. 107. l. 6.
 ἑρῆα organa qd. p. 125. l. 34.
 ἑρῆα, vox signata. p. 54.
 l. 35. 38.
 ἑρῆα, vestis qilis, & unde
 dicta. p. 110. l. 31. p. 111. l. 33.
 ἐπὶ βλήμῃ, p. 110. l. 29. p. 111.
 l. 34. 36.
 ἐπὶ δὲ καὶ ὁ μὲν, & ἐπὶ δὲ
 καὶ ὁ μὲν, fabula. p. 115.
 l. 20. 25.
 ἐπὶ κόμῃ qd. p. 107. l. 19.
 ἐπὶ κόμῃ, & ἐπὶ κόμῃ. p. 373.
 l. 29. 35.
 ἐπὶ συνάγωγῃ qid. p. 5. l. 9.
 ἐπὶ κόμῃ. p. 210. l. 14.
 ἐπὶ κόμῃ, p. 176.
 l. 12.
 M m m 2

ἔπωμις vestis galis. p. 111.
 l. 34. 36.
 ἔρεσμα. p. 392. l. 10. 17.
 ἔρϑ· ἐδληπϑ· p. 344. l. 25.
 ἔσθλαμάσα. p. 100. l. 5.
 ἔτεριμαζαλος. p. 111. l. 6. 11.
 εὐεργέται. qd. p. 32. l. 29. p. 34.
 l. 21.
 εὐχεδϑ. p. 42. l. 2.
 ἑντορες, gubernatores. p. 357. l. 3.
 ἑλεειν. redundans. p. 40. l. 24.
 p. 43. l. 27. 31. 35.
 ἑεῖ θυρών, & ἑπὶ θυραῖς.
 proverbialia. p. 299. l. 7. 8.
 ἑεπϑ· ἑπικοινον. p. 259.
 l. 26. num de foemina usur-
 pare sit dialecti peculiaris.
 p. 260. l. 16. 25.
 ἡβήλκωδϑ. p. 203. l. 36.
 ἡεῖ, sed, autem. p. 406. l. 35.
 ἡερεδϑ. p. 239. l. 38. p. 240. l. 1.
 ἡεληϑ· de oleo, sive un-
 guento. p. 351. l. 35. p. 352. l. 8.
 ἡεθβήλοι, & ἡεθβήλα qd.
 p. 22. l. 25. 30.
 ἡενδοι. p. 188. l. 18.
 ἡερεδία medicis priscis qd.
 p. 345. l. 12.
 ἡερεδία γαλ & ἡερεδία μος,
 affectus galis. ibid. l. 18.
 ἡερεδός pars corporis qd.
 p. 249. l. 2. 31.
 ἡερεπείν qd. & unde tra-
 ctum. p. 74. l. 37.
 ἡερεπείν, & ἡερεπείν-
 αῖν, qd. sonent. p. 32. l. 4.
 28. p. 34. l. 22. p. 35. l. 16.
 ἡερεπείν. p. 100. l. 5.
 ἡερεπείν. p. 152. l. 1. 10.
 ἡερεπείν. p. 107. l. 10.
 ἡερεπείν. p. 109. l. 12.
 ἡερεπείν. p. 107. l. 14.
 ἡερεπείν. p. 198. l. 12.
 ἡερεπείν. p. 109. l. 17. 33.
 ἡερεπείν. p. 108. l. 11.
 ἡερεπείν. ibid. l. 12.

ἡερεπείν. p. 248. l. 14.
 ἡερεπείν. p. 54. l. 31.
 ἡερεπείν. p. 185. l. 25.
 ἡερεπείν. p. 152. l. 26. p. 314. l. 3.
 ἡερεπείν. p. 146. l. 18.
 ἡερεπείν qd. & unde
 tractum. p. 74. l. 25. 35. p. 75.
 l. 15.
 ἡερεπείν. p. 146. l. 17.
 ἡερεπείν. p. 166. l. 38.
 p. 167. l. 1.
 ἡερεπείν. p. 96. l. 15.
 ἡερεπείν. p. 101. l. 13.
 ἡερεπείν qd. dicit. p. 356.
 l. 11.
 ἡερεπείν qd. p. 246. l. 15.
 p. 147. l. 6.
 ἡερεπείν. p. 41. l. 32.
 ἡερεπείν Athenis qd. p. 237.
 l. 9.
 ἡερεπείν. p. 10. l. 10.
 ἡερεπείν. p. 359. l. 31.
 ἡερεπείν. p. 69. l. 31.
 ἡερεπείν. p. 210. l. 17.
 ἡερεπείν. p. 268. l. 30. p. 269.
 l. 5.
 ἡερεπείν. p. 280. l. 25.
 ἡερεπείν. p. 30. l. 38.
 ἡερεπείν. p. 237. l. 9. 25.
 ἡερεπείν, de monte. p. 356. l. 17.
 ἡερεπείν. p. 93. l. 37.
 ἡερεπείν. p. 288. l. 17.
 ἡερεπείν pro circuncis. p.
 222. l. 25.
 ἡερεπείν. p. 66. l. 10.
 ἡερεπείν πνι, & εἰς πνι,
 nunc promiscue. p. 381. l. 9.
 p. 385. l. 7. nunc distinctius
 usurpari. p. 385.
 ἡερεπείν εἰς πνι, & ἡερεπείν.
 p. 385. l. 18.
 ἡερεπείν. p. 369. l. 8.
 ἡερεπείν. p. 381. l. 6. 8.
 ἡερεπείν de itinere terrestris. p.
 357. l. 20. 31.

ἡερεπείν, & ἡερεπείν, qd. usur-
 pentur. p. 368. l. 5. 7.
 ἡερεπείν pro improbis. p. 212.
 l. 29.
 ἡερεπείν. p. 356. l. 30.
 ἡερεπείν, de navigantibus. p.
 357. l. 10.
 ἡερεπείν. p. 240. l. 22.
 ἡερεπείν, & ἡερεπείν.
 p. 101. l. 20. 31.
 ἡερεπείν. p. 227. l. 36. p. 228.
 l. 1.
 ἡερεπείν, qd. p. 260.
 l. 16. 25.
 ἡερεπείν. p. 109. l. 25. 30.
 ἡερεπείν. p. 280. l. 25.
 ἡερεπείν. p. 55. l. 38.
 ἡερεπείν. p. 40. l. 14.
 ἡερεπείν. ibid. l. 15.
 ἡερεπείν. p. 407. l. 13. 15.
 ἡερεπείν, redundans. p. 43.
 l. 13.
 ἡερεπείν varii. p. 155. l. 16.
 24.
 ἡερεπείν. p. 69. l. 33.
 ἡερεπείν. p. 331. l. 4.
 ἡερεπείν. p. 330. l. 25.
 ἡερεπείν. p. 210. l. 14.
 ἡερεπείν, sustinere. p. 273. l. 12.
 p. 275. l. 28.
 ἡερεπείν. p. 42. l. 30. p. 43.
 l. 2.
 ἡερεπείν, & ἡερεπείν,
 regnum. p. 8. l. 4. p. 9. l. 20.
 ἡερεπείν. p. 124. l. 16.
 ἡερεπείν. p. 64. l. 20. p. 65.
 l. 31. p. 66. l. 9.
 ἡερεπείν. p. 18. l. 9. 35.
 ἡερεπείν, an de Deo dicatur.
 p. 64. l. 18. p. 65. l. 1. 28.
 ἡερεπείν, qd. p. 65. l. 17.
 21. ἡερεπείν, ἡερεπείν.
 ibid. l. 22.
 ἡερεπείν qd. p. 90. l. 33. p. 93.
 l. 34. ἡερεπείν, ἡερεπείν.
 p. 90.

p. 90
 l. 2.
 ἡερεπείν
 l. 36.
 ἡερεπείν
 l. 18

ἡερεπείν
 ἡερεπείν

A
 a, m
 abyssi
 26
 Alpes
 26
 ambu
 l. 21
 amict
 amor
 Anan
 p. 9
 ancep
 Annil
 arnac
 p. 10
 ayden
 38.
 avriga
 p. 35
 brach
 cadent
 l. 2.
 calceu
 p. 37
 canist
 caput
 canth
 coeliu

p.90.l.34. διδόναι. p.91.
l.2.
χειρία, donativum. p.96.
l.36.
χειρίατα, donativa. p.95.
l.18.

χειρῆειον. p.96.l.18. μ-
δος κατὰ χεῖν. ibid.l.15.
χειρῶσαι, & χειρῶσαι,
qid. p.91.l.30,31.
χείλ, & χείλι, de amni-
bus & mari. p.356.l.15.

χειρῶσαι qid. p.74.l.38.
χειρῶσαι, p.369.l.7.
χειρῶσαι organa qd. p.125.
l.35.
χείλ. p.124.l.16.

Syllabus vocum & formularum Latinarum.

A & Ab, post, p.360.
l.24.
a, in o transire. p.169.l.8.
abyssus qid. p.159.l.13,16,
26.
Alpes pro montibus celsis. p.
265.l.33,37.
ambulare, de navibus. p.315.
l.21.
amicus luce. p.308.l.1.
amor edendi. p.344.l.21.
Ananias, & Ananiel, unde.
p.92.l.17,19.
anceps. p.187.l.15.
Annibal, unde. p.92.l.19.
arnacides, qid, & unde disti.
p.108.l.35.
avdere, vacans. p.42.l.35,
38.
avriga, pro navis gubernatore.
p.357.l.8.
brachia, de mari. p.355.l.18.
cadere, qd sumatur. p.292.
l.2,13.
calceum projicere, qid vult.
p.371.l.11.
canistra ficcaria. p.231.l.15.
caput. p.294.l.27.
canthus. p.188.l.13,20.
coelum, qd sumatur. p.156.

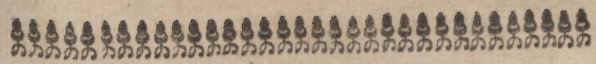
l.13.p.158.l.9.p.159.l.4.
columnæ, columnen, columel-
la, qd disti. p.393.l.25-p.399.
l.17.
conceptus. p.208.l.17.
consideratus. p.185.l.26.
copo, unde. p.269.l.9.
cornipedes equi. p.189.l.1.
credere in aliquem, nunc laxi-
us, nunc strictius sumi. p.385.
l.8. p.388.l.3.
crepo, unde. p.319.l.17.
crepum, & crepuculum, unde.
p.318.l.34.
crispus, unde. p.318.l.36.
crissare, unde. p.318.l.35.
currus, pro nave. p.357.l.19.
de, αὐξήτικον, τεχνικόν.
p.319.l.29,32.
decrepare, qid. p.319.l.26-32.
decrepiti, qd, & unde disti.
p.318.l.31-p.320.l.30.
dedolere, qid. p.319.l.37.
denascel, qid. p.319.l.33.
dens anchoræ, aratri, vomeris,
tribuli. p.187.l.19-24.
depudere, qid. p.319.l.35.
depuvire, qid. p.319.l.31.
desipere, qid. p.320.l.3.
despretus, qid. p.319.l.31.

desterere, qid. p.319.l.26.
p.320.l.9.
dirus, unde. p.318.l.36.
domo, unde. p.269.l.9.
domus, pro nido. p.353.l.6.
donativum, qid. p.95.l.9,12,
16.
Elhanan, unde. p.92.l.19.
encombomara, qd, & unde.
p.106.l.6.p.108.l.34.
epigri, & epiuri, qid vult.
p.173.l.16.p.374.l.5.
exomis, vestis galis. p.111.
l.14.
facere barbam, ungues. p.323.
l.7.
facere medicinam, argentari-
am, histrionicam. p.301.
l.21-37.
fœtura, qd sumatur. p.208.
l.24.
fraterculare. p.205.l.30.
frondes, gomodo sumatur. p.
207.l.11.
fulcire, & fultura, decibo. p.
343.l.28,38.p.344.l.14,
18.
groma, unde. p.318.l.36.
hodie, latiusculè sumptum.
p.58.l.32.p.59.l.2.p.60.l.3.
M m m 3 ille,

rus, unde. p. 228. l. 34.
 scena, unde. p. 34. l. 12. 17.
 sculponē, *genam* finē, & unde
 de diff. p. 375. l. 16. p. 376. l. 3
 fororare. p. 205. l. 3. 1.
 spiritus. p. 156. l. 24.
 stipendium. p. 95. l. 2, 12.
 supercilium, de monte, *sive* cli-
 vo, p. 356. l. 17.
 synodia, *gid.* l. 126. l. 27.
 terra, qđ *lumar*, p. 157. l. 9.
 p. 158. l. 22. p. 159. l. 4.
 torpeo, unde. p. 269. l. 5.
 traga, *gid.* p. 186. l. 31 p. 188. l. 4.
 traha, *gid.* p. 186. l. 28. p. 188.
 l. 4.
 transgressus, de navigatione.
 p. 356. l. 27.
 tribula, *ge.* p. 186. l. 26.
 uterus, & venter, *promiscue*
usurpata. p. 209. l. 16.
 valere, *vacans.* p. 43. l. 9.
 velle, *vacans.* p. 43. l. 37. p. 44.
 l. 330.
 vespa, unde. p. 319. l. 18.
 vesticeps *pis.* p. 103. l. 17.
 videre, *pro* probare. p. 165. l. 15.
 videri, *vacans.* p. 42. l. 20.
 virgate vestes. p. 109. l. 26, 27.
 zona. p. 107. l. 17.

PA
s
Pa
c.4.
tinge
Pa
Pa
Tryp
3 as
verò
sive, q
stis A
29xw
primi
Pa
vers.2
Stiore
82. v
Ib
Pa
Pa
p.289

to stay the stomak. p.343. l.7.
wash-pot, & washing-pot. p.367.
l.15,32.
the wrist, p.249. l.18.

Inferenda suis locis, quæ sunt omiſſa,
nonnulla.

Pag.8. ad calcem lin.9. Et Cyprianus, ad *Qirinum* lib.3.
§ 92. *Corrumpunt ingenia bona confabulationes peſſimæ.*
Pag.42.l.21. fuiſſe. nec aliter Ambroſius, *hexamer.lib.6.*
c.4. de Echino; *Spinis ſuis clauditur, — ut quicunq; eum con-*
tingendum putaverit, (pro eo quod eſt, contigerit) vulneretur.
Pag.222. lin.26. — dicitur. Rom.c.15. v.8.
Pag.288. ad fin.l.35. Alii, è quibus Juſtinus, *dialog. cum*
Tryphon. Græcos ſecuti Interpretes, q̃ ſic reddiderunt; *ῥῆις*
ὁς ἀνθρώποις ἀποθνήσκει, ὃς εἰς τὸ ἀρχόντων τίμειτε. Vos
verò ut homines morimini, & ſicut unus è principibus caditis,
ſive, occiditis: membrum prius de parentibus noſtris protopla-
ſtis Adà et Evà, poſterius de Satanà, Angelo deſertore, q̃ et
ἀρχὸν dicitur Joan. c.14.v.30. et *τὸ ἀρχόντων ἐπεφύκει* unus
primitiſ fuerat, ſed ſorte primitivà excidit, exponunt. Alii—
Pag.338.lin.5. *אֱלֹהִים אֶחָד* Hymn.136. v.3. (q̃ loco et
verſ.2. *אֱלֹהִים אֶחָד* legitur; q̃od *ellipſin* Grotianam ſuſpe-ctiorem mihi facit) In ſyllabis. pag.414. col.1. poſt Hymn.
82. v.6. — v.7. p.288.l.21 — p.293.
Ibid. col.3. Hymn.136.v.2,3. p.338. l.5. in adjectis.
Pag.421.col.3. poſt lin.9. *lib.6.c.4.p.42.l.21.* in adjectis.
Pag.431. col.3. poſt lin.10. Juſtinus, *dialog. cum Tryphon.*
p.288. in lin.35. adjectis.